

वीर सेवा मन्दिर
दिल्ली

★

क्रम संख्या

८४७२

काल नं०

~~२६३१~~ ११

खण्ड

२६३.२१ जैव

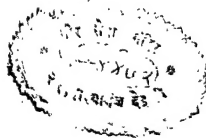
॥ अहम् ॥

જૈન તીર્થ સર્વ સંગ્રહ

ભારતીય ભૂમિનાં જૈન તીર્થો અને
ભગવંતેનું ઐતિહાસિક વર્ણન

ભાગ પહેલો

[ખંડ પહેલો]

પ્રકાશક-
શ્રી ગુણદેવ કલ્યાણજી.
અવેરીવાડ - અમદાવાદ

[સં. ૨૦૧૦] વીર નં. ૨૪૮૦ [સં. ૧૯૫૩]

પ્રકાશક :

શ્રેષ્ઠ આણંદજી કલ્યાણજી
અવેરીવાડા, પો. બો. નં. ૫૧,
અમદાવાદ.

આ મંથના ત્યાગિત્વના સર્વ હક શ્રી આણંદજી કલ્યાણજી, અમદાવાદના છે.
તેમની શ્રેષ્ઠ મંજૂરી સિવાય કોઈએ આ મંથમાં આગેલી કરી સામગ્રીના
કોઈ પણ ભાગનો ઉપયોગ કરેલો નથી.

ALL RIGHTS RESERVE()

[પહેલી આવૃત્તિ --- નવેમ્બર ૧૯૪૬]

મુદ્રક :

જયંતી લેબોરારી કલ્યાણ
વસંત પ્રિન્ટીંગ પ્રેસ,
વીકાંટા રોડ, અમદાવાદ.

બે બોલ

ભારતવર્ષના ધર્મમાં **કૈનધર્મ** પોતાની પ્રાચીનતા, પોતાનું તત્ત્વજ્ઞાન અને પોતાની કલામિયતાથી મહત્વનું સ્થાન ધરાવે છે. કૈનધર્મની આ પ્રાચીનતા, ભવ્યતા અને ઉદારતાના એક પ્રતીકરૂપ કૈન તીર્થો છે, એમ ભારતીય તથા હુદયપાત્ર વિદ્વાનોએ એકમતે સ્વીકારેલું છે. એના અણુએ અણુમાં કૈનોનો ભવ્ય જૂલકાળ વૃંદ રહ્યો છે, અને એના પરમાણુએ પરમાણુમાં મન અને આત્માને ધવિત્ર કરે એવું વાતાવરણ છે, એવાં પોતાનાં પુનિત તીર્થોને ને મંદિરોને શાશ્વ પ્રભાતકાલે આબાહવુદ્ધ કૈન “ સકલ તીર્થ વંદુ કર એક ” એમ કહી વંદે છે; ત્યારે ભારતવર્ષના વિદ્વાન પદ પર આવેલાં એ તીર્થો, મંદિરો, મંદિરાવલિઓ વિશે બહુવા અંગે તેઓમાં ઉત્કંઠા ને ઉત્કાશ બંધે એ પણ સ્વાભાવિક છે. ત્યાં રહેતા પોતાના સાધર્મી કૈન ભાઈઓ, ભગસંખ્યા, ત્યાં ચાલતા વહીવટ, ત્યાં ભવાન્ત માઓ, ધર્મશાળાઓ વિશે બહુવાની ઉત્તેભરી શાથ, એ પણ એટલું જ સ્વાભાવિક છે.

આને સ્વાતંત્ર્યપ્રાપ્તિ પછીનું ભારતવર્ષ પોતાની અસ્મિતાની તપાસ કરી રહ્યું છે. આ અસ્મિતાના અભ્યાસો ઇતિહાસવિદો અને પુરાતત્ત્વવિદોનું કૈનધર્મનાં આ મહત્વનાં સ્થાપત્યો તરફ ખાસ લક્ષ ગૂંચું છે, ને ભવ્ય ભારતના ઇતિહાસની તુટતી કડીઓ સાંધવા તેઓ કૈનોના આ પ્રતાપી વારસા પ્રત્યે સવિશેષ દષ્ટિ નાખી રહ્યા છે. કણ્ઠ વખતથી આ સંશોધકવર્ગ તરફથી આ મહાન તીર્થો અંગે સર્વજનસુલભ કોઈ માહિતીક્રમ પ્રગટ કરવાની માગણી આજુબજુબ કરતી.

લગભગ એકાદ ઇશકાથી આ માહિતી-ક્રમ વિશે વિચારણા ચાલ્યા કરતી હતી. આ કાર્ય સામાન્ય નહોતું, વળી, એમાં ભવાબહારી ને બેખમ પણ અઘ્ર નહોતાં. એમાં પણ શેઠ આજુદહ કળાસુહૃદી પેઢી એવા સંસ્થા એ પ્રગટ કરે ત્યારે તેા એ ખૂળ વધી જતાં હતાં. બીજી તરફ આ વિષયની સર્વમાહી, સર્વમાન્ય હકીકતો એકત્ર કરવી એ ગાઝરમાં સાગર ભરવા એવી કઠિન વાત હતી: છતાં આ કાર્ય અનિવાર્ય લાગ્યું ને તેના પ્રારંભ કરવામાં આવ્યો.

પ્રારંભમાં આ માટે એક ખાતું ખોલીને-તેના દ્વારા તે તે વિષયના અભ્યાસીઓને હિંદુસ્તાનના લુહા લુહા પ્રાંતોમાં મોકલવામાં આવ્યા. રેલથી, ગાડીથી, મોટરથી, ગાંઠાથી ને પગે ચાલીને તે તે સ્થળે પહોંચીને બધી માહિતીઓ પ્રમાણભૂત સાધનો દ્વારા એકત્ર કરવામાં આવી. આ સુદીર્ઘ પ્રવાસો ને અટપટું માહિતીકરણ લાગે વખત એ એ સ્વાભાવિક હતું.

આ માહિતીઓ એકત્ર કર્યા પછી એને પરિષ્કૃત-શુદ્ધ કરવા માટે ચાળવાતું કામ શરૂ કરવામાં આવ્યું. કોઈ જરૂરી હકીકત રહી જ્યા ન પડે, કોઈ ગિનજરૂરી હકીકત પેસી ન બધ, સત્ય હકીકતોમાં ભેગભેગ ન આવી બધ, કંઈક વિવાદી વિધાનો ન થઈ બધ, એ માટે ભારે કાળજીથી સંપાદન-કાર્ય કરવામાં આવ્યું છે.

આવા પુસ્તકનું છાપકામ ને કાગળો પણ ભારે ચીવટ માગે છે. પુસ્તકને ચોથા કાગળો મેળવવામાં જાણી છુટકેલી ને ઘણો સમય લાગ્યો. આખરે એટું સુકણકામ શરૂ થયું. એમાં શુદ્ધિ, સ્વચ્છતા ને સુધકતા સાચવવામાં પણ પૂરતી તકેદારી લેવામાં આવી.

પરિણામે આ ઉપયોગી ગ્રંથ બહાર જનતા સમક્ષ રજુ થાય છે. આ ગ્રંથથી સમાજની ને રાષ્ટ્રની ઘણા વખતથી આજુ એક માગણી સંતોષાય છે ને અભ્યાસીઓ તેમજ યાત્રિકોના હાથમાં ઉપયોગી પ્રમાણભૂત સાધન મુકી શકીએ છીએ, તેના આનંદ થાય છે. છતાં આ કાગીરજ કાર્યમાં અનેક ફાતિઓ, અનેક માહિતી-સૂત્રો રહી જ્યા સંભવ છે, એ અમે બરાબર બાહુઓએ છીએ. આપણા છે કે સુલ્લ વાચકો અમને તેવી ફાતિઓ જણાવી આપાદી કરશે, એથી નવીન આધુનિક વખતે એમાં સહાયોગ્ય સુધારો કરી શકાય.

આ શ્રદ્ધમાં ગામગામ ફરી બધી સામગ્રી જોઈને કરવામાં મહદ્દુરુપ થનાર શ્રી. સારાભાઈ મણિલાલ નવાબ ને તેમના સહકાર્યકરો અને વિશેષ નોંધ તેવાર કરી આપનાર પંડિત શ્રી. અંબાલાલ પ્રેમચંદ શ્યામ તેમજ છાપકામ અંગે વસંત ત્રિન્દીંગ પ્રેસવાળા, શ્રી. જયંતી દલાલની કાર્યદક્ષતાની નોંધ લેતાં અમને આનંદ થાય છે.

આ પ્રકાશનને અંગે બાંધીતા લેખક શ્રી. જયભિજીએ અમોને વારંવાર કીમતી માર્ગસૂચન કર્યું છે; તેમજ મેસર્સ જી.મ. વાડીલાલની કું.વાળા શ્રી. મોહનલાલભાઈએ પણ આ કાર્યમાં ઘણી મદદ કરી છે. આ બંને ગૃહસ્થાની નં:સ્વાર્થ સેવાનો ઉદ્દેશ કરતાં અમોને આનંદ થાય છે.

આશા છે કે આ મહત્ત્વનો શ્રદ્ધ ભાણુકોને, યાત્રિકોને, ઈતિહાસપ્રેમીઓને, પુરાતત્ત્વવિદોને અને પ્રવાસીઓને ઉપયોગી ને પ્રેરક થશે.

અમદાવાદ
તા. ૨૧-૩-૧૯૫૩

નામદરદાસ ઠંરુરજી દાસ
મેનેજર
સીક આશુકજી ઠંરુરજી

નિવેદન

જૈન સંસ્કૃતિ ભારતની અઘણપણ સંસ્કૃતિઓમાંનો એક છે. સુખ્યત્વે હિંસાવિરુદ્ધ અને મારવિરુદ્ધ પર નિર્માણ થયેલી આ સંસ્કૃતિનો ઇતિહાસ પણ ઘણો પ્રાચીન અને મહત્વનો છે ને ધર્મવીરો, જ્ઞાનવીરો અને કર્મવીરોના ઉજ્જવળ ચિત્રોથી ભરેલો છે. આ ધર્મની જૂતકાલીન અભિવ્યક્તિ, ઉત્તર કળાશ્રવણ તથા ઉપગ્રાંથોના આદ્યસમર્પણના પ્રતીકરૂપમાં એનાં શિલ્પસ્થાપત્ય ને કળાભાવના તથા ધર્મભાવનાથી ભરેલાં તીર્થો છે. એ તીર્થો ભારતવર્ષના વિશાળ પટ પર સ્થળે સ્થળે પથરાયેલાં છે, ને એ જૈન તીર્થોના પ્રવાસી સહેલાઈથી ભારતભરની પુણ્ય યાત્રા કરી શકે છે.

અખિલ ભારતવર્ષીય સ્વેતાંશર મૂર્તિપૂજક જૈનોનું પ્રતિનિધિત્વ ધરાવતી થેક આજુકંટ કલ્યાણશ્રી પેઢી જૈન સંસ્કૃતિની ભવ્ય પતાકાસમાં જૈન તીર્થોના સંરક્ષણ ને સંચાલન વિશે હંમેશાં ભારે ઉત્સાહ ધરાવતી રહી છે, એ પૂણ બાણીતી બાળત છે. આ પેઢી તરફથી વહુ પ્રધાસે ને વહુ ખર્ચે 'જૈન તીર્થ સર્વસંગ્રહ' નામનો અંધ તૈયાર થઈ રહ્યો છે, એવી પ્રાકૃતિક મારા મિત્ર અને બાણીતા લેખક શ્રી. જયશિખરુ તરફથી મળી ત્યારે ખરેખર અવર્ણનીય આનંદ થયો. ઘણા વખતથી તીર્થ વિષયક અને પુરાતત્ત્વ વિષયક મારી મુખિ અને અભ્યાસથી પરિચિત શ્રી. જયશિખરુને પેઢી તરફથી અવિશેષ મોંઘ લખવાનું નિમંત્રણ મળ્યું ત્યારે તેઓએ પેઢી પાસે 'માડું' નામ રજૂ કર્યું. સારાંશમાં આ પુસ્તકનો લેખન-સંપાદનભાર મારે સ્વીકારવાનું નહીં થયું.

પેઢીના પ્રાકૃતિકપ્રાતા તરફથી તીર્થોની ગામ, કામ, કેકાણું વગેરેની મોંઘ શ્રી. સારાશર્ક નવાળા જેખરખ નીચે તૈયાર કરવામાં આવ્યાં હતાં. આ મોંઘ-ટિપ્પણને ધ્યાનમાં રાખી દરેક તીર્થનું પ્રાચીન મહત્વ, અર્થાચીન સ્થિતિ તેમજ ઇતિહાસની વિગતો એકઠી કરવાનું કામ મેં થરૂં કર્યું, જે વિશેષ મોંઘ તરીકે અંધના પૂર્વાર્ધમાં આપવામાં આવેલ છે. સ્વરૂપ એવા આ અવિશેષ મોંઘ માટે તત્કાલીન મળી આવતા શિલાલેખો, તામ્રપત્રો, અવશેષો, પ્રવાસીઓની મોંઘો, પ્રાચીન સાહિત્યગ્રંથો ને અર્વાચીન પુરાતત્ત્વવિજ્ઞાના નિર્ણયોની જાનવીન કરવાની હતી. આ કામ ખરેખર, સાબરને ગામરમાં ભરવા જેવું કઠિન હતું! યુરોપીય વિજ્ઞાનો ને સિંદેરી સંશોધકોએ પણ ભારતનાં શિલ્પસ્થાપત્યભર્યાં સ્થાનો વિશે અંધના અંધો લખ્યા છે; એ પણ સાચે સાચે એક જવાબા હતા. આપણા પૂર્વજોની તીર્થજાતિ અને તીર્થ-સંરક્ષણની જૈન સંઘોની તમજાને પણ એમાં અંજલિ આપવાની હતી અને અંધતાવળની દૃષ્ટિએ દૂકા ગાળામાં એના કહને અપ્રાપ્ત રાખવાનું હતું! આ બધી મર્યાદાઓમાં સ્થીને મેં 'માડું' કામ થરૂં કર્યું.

અંધના 'જૈન તીર્થ સર્વસંગ્રહ' એવા નામ ઉપરથી જ તેના વિષયનો સામાન્ય ખ્યાલ આવી બંધ એમ છે; છતાં આ સંખે એટલા યુદ્ધાસો કરવો જરૂરી છે કે, આમાં સ્વેતાંશર જૈનોની દૃષ્ટિએ જૈન તીર્થો, તીર્થ ન કોય એવાં પ્રાચીન ગામ-નગરો, અર્વાચીન તીર્થો અને નગરો, તેમજ જેના સંસ્કૃતિક ઘડતરમાં જૈન જનતાએ વિશિષ્ટ ફાળો આપ્યો હોય એવાં સ્થળોમાં બની ગયેલી જૈન ઘટનાઓના જે ઉલ્લેખો મળી આવતા હોય તેનો પણ અહીં સમાવેશ કર્યો છે. આ દૃષ્ટિએ સુખ્ય એવાં ૨૭૦ સ્થળો અને ખંડિત, વિસ્થૂત કે નામશેષ બનેલાં ૧૧૦ સ્થળો મળી કુલ ૩૮૦ જેટલાં સ્થાનોનો પરિચય આ સંગ્રહમાં આપવામાં આવ્યો છે અને પરિશિષ્ટમાં ૬૪ પ્રકારની વિષયસૂચિકો પણ હાથલ કરી છે.

આ વર્ણનોનો કમ અંધના ઉત્તરાર્ધમાં આપવામાં આવેલા કેકાણા (કેકાળો) ના કમ સુખ્ય રાખવામાં આવ્યો છે. એટલે સુખ્યત્વે, મારવાડ, મેવાડ, માળવા, સિંધ-પંજાબ, દક્ષિણ, મધ્યપ્રદેશ, ઉત્તરપ્રદેશ, બિહાર-બંગાળ, આસામ અને એરિસા પ્રદેશનું કમણ: વર્ણન આપ્યું છે.

મારે અહીં એટલું સ્પષ્ટ કરવું જોઈએ કે, વર્ણન કરેલાં બધાં સ્થળોના પ્રત્યક્ષ પરિચયમાં હું આવેલી નથી. કેટલાંક સ્થળો ભોધેલાં અને બાકીનાં અવશ્ય છે પણ પરિચય આપવાની દૃષ્ટિએ મેં એ સ્થળોને જોયાં નથી. આ આખોયે સંબંધ માટે ભાગે સાહિત્યિક કે પુરાતત્ત્વિક આધારો પરથી સંકલિત કરવામાં આવ્યો છે. પ્રાચીન ગ્રંથોના આધારો તો તે તે સ્થળે નોંધ્યા જ છે તે બાની સાથે જોડવામાં આવેલી 'સંકલ્પ ગ્રંથો'ની સૂચીમાં જોના નિર્દેશ કર્યાં છે.

શુભરાત, મારવાડ-મેવાડ, માલવા, સિંધ-પંજાબ, હરિદ્વાર-મહારાષ્ટ્ર, મધ્યપ્રાંત, ઉત્તરપ્રદેશ-બિહાર-બંગાળ-આસામ-ઓરિસા વિષેનાં પ્રાસ્તાવિકોમાં જૈનોનાં વિકાસ-વિસ્તાર કે વાતાવરણ અને ધ્રુવસંની આછી ઝાંખી કરાવવાનો પ્રયત્ન થોભ્યો છે તત્કલ્પ છે ભૌગોલિક માહિતી, જૈનોનાં પ્રભાવ, મંદિરોની સ્થિતિ અને તેમાંના શિલ્પોની વિવરણ, બની શકે છે ત્યાં સુધી કમસર વિકાસરૂપે નોંધવાની તકેદારી રાખી છે. આથી એ હકીકતોને અહીં બેઠાકાવવાની જરૂર નથી.

આ ગ્રંથમાં ગામ અને મંદિરોને લગતા પ્રાચીનતાદર્શક શિલાલેખીય આધારોને સુખ્ય સ્થાન આપ્યું છે. કેટલાંક પ્રસિદ્ધ શિલાલેખો ઉપરાંત મારા ગ્રંથમાં અપ્રસિદ્ધ શિલાલેખોને પણ આમાં પહેલવહેલા પ્રગટ કર્યાં છે. તે તે સ્થળોની તત્કાલીન ઘટનાઓ માટે પ્રાચીન જોવા આગમગ્રંથો, જાત્યો, નિરુક્તિઓ, સૂચિઓ, ટીકાઓ, જાન્યસાહિત્ય, વિવિધતીર્થકંપ, પ્રભાવકચરિત જેવા પ્રબંધગ્રંથો, ગ્રંથપ્રચલિતો, તીર્થમાળાઓ, વૈત્ય પરિપાટીઓ વગેરેનાં સાવતરશક્ય ઉલ્લેખો નોંધવાનો પણ પ્રયત્ન કર્યો છે. બની શકે છે ત્યાં ધીનીપ્રવાસી ક્ષાદિયાન અને હુબ્બનત્યાગ તેમજ બીજા દેશી-વિદેશી યાત્રીઓના રિપોર્ટોની નોંધને પણ મેં સાધાર બનાવ્યાં છે. એ પછી શિલ્પ-સ્થાપત્યની રચના વિષે અને કૃતિવિશેષરૂપે વર્ણન એટલું બાકી શકાયું તેટલું આપવા તરફ મેં મારું ધ્યાન દોર્યું છે. જૈનોના ધાર્મિક ઇતિહાસની દૃષ્ટિએ જેનું મહત્વ ઉલ્લેખનીય છે તે શ્રદ્ધા અને શ્રદ્ધામંદિરો વિષે પણ પરિચય કરાવ્યો છે.

આ રીતે મળી આવેલી ભુદી ભુદી સામગ્રીના આધારે આ ગ્રંથની સંયોજના થયેલી છે. આવા જવાબદારીવાળા અતિમહત્વના ગ્રંથની સંયોજના કરતી વખતે પૂરતી તકેદારી રાખી છે; પણ હજારો માણસથી ભૂલ થવી સ્વાભાવિક છે. આ ગ્રંથમાં રહી ગયેલી એવી ભૂલ કે ક્ષતિ તરફ પ્રેમભાવે એ કેહાં લક્ષ દોર્યો, તેનો આભારી થઈશ.

વસ્તુતઃ તીર્થોનાં ઇર્ણાદાર એટલું જ તીર્થોના ઇતિહાસ પ્રગટ કરવાનું કાર્ય મહત્વનું છે. આ પુસ્તક આ રીતે પ્રગટ થાય છે, તેનો સમગ્ર યશ થોડું ક્ષી. આશુદેવ કલ્યાણીની પેઢીને કાળે બાળ છે. પેઢીના દ્રુષ્ટીઓએ આ કામ અને સોંપી, સમયે સમયે માર્ગસૂચક ભલામણો કરી; તેમજ જરૂરી સગવડો પૂરી પાડી આ કાર્ય માટે એ સરળતા કરી આપી છે તે માટે તેમનાં હું ખૂબ ખૂબ આભાર માનું છું.

આ પુસ્તકના લેખનમાં એ ગ્રંથોએ જોક થા બીજી રીતે સહાય કરી છે તે વિશેષે કહેવાત ગ્રંથ લેખકોના અચ્છરનીકાર સાથે જ મારા લેખન સમયે જેમની સહાય અને પ્રેરણા અને સતત બગરૂક રાખી થઈ છે એ મારા પરમસ્નેહી મિત્રો શ્રી. રતિલાલ કીર્ત્તિદેવેશ્વર અને શ્રી. બાલાભાઈ વીરચંદેશ્વર (જયજિજ્ઞાસુ)ની બધુંબેલીનો આભાર માનવાનું ભૂલી શકતો નથી. વળી, સાહિત્યપ્રેમી શ્રી. અમરચંદેશ્વર નાદકાંતે અપ્રસિદ્ધ તીર્થમાળાઓનો સંબંધ ચેકકરી આપી અને ઉપકૃત બનાવ્યો છે તેની પણ અહીં નોંધ લઈ છું.

અતે-એ તીર્થોએ ક્ષેત્રલખના સંસ્કારને સુવાસિત કરવામાં મહત્વનો ભાગ ભજવ્યો છે એવી જૈન સંસ્કૃતિના અંગરૂપ તીર્થસંસ્થાનું ઐતિહાસિક હાલ રજૂ કરવામાં મારો આ અદ્ય પ્રયત્ન કંઈ પણ કાળે નોંધાવી શકશે તો મારો અમ સફળ થયો માનીશ.

સં. ૨૦૦૬
જેની પૂર્વિખા
દહેગામ
(એ. પી. રેલ્વે)

અંગાભાઈ પ્રેમચંદેશ્વર

જૈન તીર્થ સર્વસંગ્રહ

વિશેષ નોંધ સૂચી

[ભાગ ૧ : અંક ૧]

પ્રકાશકોષ બે બોલ	૩	૨૧. જમણપુર (૮૬૮)	૪૬
લેખકનું નિવેદન	૫	૨૨. શંખેશ્વર (૮૬૮)	૪૭
વિશેષ નોંધ સૂચી	૭-૧૦	૨૩. કંબોઈ (૬૧૦)	૫૦
કોઠામાં અને વિશેષ નોંધમાં આવેલાં ગામોની		નમપરા (૬)	૫૦
અકારાલિ સૂચી ૧૧		૨૪. હારીજ (૬૧૧)	૫૧
આસ્તાવકઃતીર્થ-મંદિર મૂર્તિરચનાઅવલોકન ૧		૨૫. ઝુંબુર (૬૧૪-૬૧૫)	૫૨
૧. ગુજ્જરભુમિની મંદિરાવલી	૩	૨૬. પંચાશર (૬૧૬)	૫૨
(ગામ નંબર : ૧-૭૮; પૃષ્ઠ : ૧-૧૫૨)		એરવાડા (૭)	૫૩
૧. અમદાવાદ (કોઠા નંબર : ૧-૨૦૪)	૭	૨૭. આલુકમા (૬૨૪)	૫૩
આસાવલ (૧)	૭	૨૮. રૂપપર (૬૨૬)	૫૪
કચ્છાવતી (૨)	૭	૨૯. પાટણ (૬૨૬-૧૦૩૪)	૫૬
૨. માતર (૨૩૦)	૧૩	૩૦. વડનગર (૧૦૬૮-૧૦૭૨)	૬૩
૩. ખંભાત (૩૦૧-૩૬૪)	૧૪	૩૧. પાનસર (૧૦૮૩-૧૦૮૪)	૬૪
૪. વડોદરા (૩૭૬-૪૧૩)	૧૭	૩૨. વામજ (૧૦૮૬)	૬૫
અકોટા (૪)	૧૮	૩૩. ઉંઘા (૧૦૯૭-૧૦૯૬)	૬૬
પાવાગઢ (૫)	૧૯	૩૪. સિદ્ધપુર (૧૧૦૪-૧૧૦૫)	૬૬
ચાંપાનેર (૬)	૨૦	૩૫. મહેસાણા (૧૧૦૮-૧૧૧૮)	૬૭
૫. ડંભોઈ (૪૩૬-૪૪૩)	૨૦	૩૬. ગાંધી (૧૧૧૬)	૬૮
૬. કાવી (૪૬૨-૪૬૩)	૨૧	૩૭. મેઢિરા (૧૧૨૦)	૭૦
૭. ગંધાર (૪૭૨)	૨૪	૩૮. સંડેર (૧૧૩૦)	૭૧
૮. ભાટુચ (૪૭૫-૪૮૬)	૨૫	૩૯. શંખેશ્વર (૧૧૩૪)	૭૨
૯. બગડિયા (૪૬૦)	૨૬	૪૦. ઝીંઝુવાડા (૧૧૩૫)	૭૩
૧૦. સુરત (૪૬૬-૫૬૬)	૨૬	૪૧. વડગામ (૧૧૫૬)	૭૪
૧૧. પાલનપુર (૭૧૦-૭૨૨)	૩૨	૪૨. ઈપરિયાળા (૧૧૬૫)	૭૫
૧૨. સરોત્રા (૭૨૮)	૩૪	૪૩. રાંતેજ (૧૧૬૦)	૭૬
૧૩. હાંતીવાડા (૭૩૬)	૩૫	૪૪. લોથાણી (૧૧૬૫)	૭૬
૧૪. ભીલડિયા (૭૫૩-૭૫૪)	૩૬	૪૫. સેરિયા (૧૨૨૬)	૭૭
૧૫. સમસેન (૭૬૨)	૩૮	૪૬. મહુડી (૧૨૪૬)	૮૦
૧૬. ચંદાક (૮૦૦-૮૧૦)	૪૦	૪૭. નરોડા (૧૨૫૪)	૮૨
૧૭. વાવ (૮૧૧-૮૧૨)	૪૨	૪૮. હાવડ (૧૩૦૪)	૮૩
૧૮. ભોરિયા (૮૨૭)	૪૨	૪૯. ઈંદર (૧૩૧૦-૧૩૧૫)	૮૩
૧૯. આરૂપ (૮૫૬)	૪૪	૫૦. ખેડાણા (૧૩૨૧-૧૩૨૨)	૮૬
૨૦. મેઘાણા (૮૬૦)	૪૫	૫૧. વડાલી (૧૩૨૫-૧૩૨૬)	૮૭

૫૨. મોટા પોશીના (૧૩૩૦-૧૩૩૩)	૮૬	૬૪. વંધલી (સોરઠ) (૧૭૫૬)	૧૩૨
નાના પોશીના (૮)	૯૦	મોસમપાકા (૧૪)	૧૩૩
૫૩. વિભાપુર (૧૩૪૧-૧૩૪૪)	૯૦	૬૫. મલાસપાટણ (૧૮૦૭-૧૮૧૬)	૧૩૪
સોરાપૂર		૬૬. ઊના (૧૮૧૭-૧૮૨૨)	૧૩૬
૫૪. ધોળકા (૧૩૬૬-૧૪૦૧)	૯૪	૬૭. ઢીવ (૧૮૨૩-૧૮૨૫)	૧૩૬
૫૫. ધંધુકા (૧૪૦૬)	૯૬	૬૮. દેલવાડા (૧૮૨૬)	૧૩૭
૫૬. વઢવાણ શહેર (૧૪૩૨-૧૪૩૪)	૯૬	૬૯. અભારા (૧૮૨૭)	૧૩૭
૫૭. ભામનગર (૧૪૮૬-૧૪૦૨)	૯૭	કચ્છ	
૫૮. શત્રુઞ્વય (૧૪૩૨-૧૬૫૮-૧૬૭૬-૧૬૮૨)	૯૮	૭૦. ભદ્રેશ્વર (૧૮૫૬)	૧૩૮
પાલીનાણા (૯)	૯૮	૭૧. સુધરી (૧૬૧૨)	૧૪૧
૫૯. તાળાભા (૧૬૬૭-૧૭૦૦)	૧૦૬	૭૨. જાપો (૧૬૧૬)	૧૪૨
૬૦. મહુવા (૧૭૧૦-૧૭૧૧)	૧૧૦	૭૩. નળિયા (૧૬૨૩)	૧૪૨
૬૧. શેષા (૧૭૩૨-૧૭૩૪)	૧૧૧	૭૪. તેરા (૧૬૨૭-૧૬૨૮)	૧૪૩
પીરમખેટ (૧૦)	૧૧૨	૭૫. કોઠારા (૧૬૩૦)	૧૪૩
૬૨. વલ્લભીપુર (૧૭૫૫)	૧૧૪	૭૬. કટારિયા (૧૬૮૩)	૧૪૪
૬૩. ગિરનાર (૧૭૭૦-૧૭૬૪)	૧૧૬	૭૭. ઘેડી (૧૬૬૧)	૧૪૫
જુનાગઢ (૧૧)	૧૧૮	કંધોટ (૧૫)	૧૪૫
હાટકા (૧૨)	૧૨૬	સીકરા (૧૧)	૧૪૬
હાંક (૧૩)	૧૩૧	૭૮. તારંગ (ગુજરાત) (૨૦૧૩-૨૦૨૦)	૧૪૬

વાચકોને પૃષ્ઠોમાં સ્થળ મેળવવાની સૂચના

[ભાગ પહેલો : ખંડ ૧-૨ માટે]

ભાગ પહેલો - ખંડ પહેલો અને બીજો-ત્રીજો વિશેષ નામોની પરિચિત રૂપે મળીને હશે સૂચીઓ. ખંડ બીજાની અંતે કોઠાઓ પછી મૂકેલી છે. અ્યારે કોઠામાં અને વિશેષ નોંધમાં આવેલાં ગામોની અક્ષરાંકિ સૂચી ભાગ પહેલાના ખંડ પહેલામાં મૂકેલી છે. એટલે ભાગ પહેલાના ખંડ પહેલામાં વિશેષ નોંધ અને તે ભાગ પૂરતા કોઠાઓ અને તેની અક્ષરાંકિ સમગ્ર સૂચી આપેલી છે; અને ભાગ પહેલાના ખંડ બીજામાં વિશેષ નોંધ, કોઠાઓ અને ભાગ પહેલાના ખંડ પહેલા - બીજાના વિશેષ નામોની પરિચિત રૂપે હશે સૂચીઓ આપેલી છે. વળી, ભાગ પહેલાના ખંડ પહેલાના પાનાંનો અનુક્રમ : પ્રકાશકીય બે બોલથી ૧ થી ૪૪ પૃષ્ઠ, વિશેષ નોંધ ૧ થી ૧૫૨ પૃષ્ઠ, કોઠાઓ : ૧ થી ૩૦૨ પૃષ્ઠ : તેમજ ભાગ પહેલાના ખંડ બીજાના પાનાંનો અનુક્રમ : વિશેષ નોંધ પૃષ્ઠ : ૧૫૩ થી ૩૦૮ પૃષ્ઠ, કોઠાઓ : ૩૦૫ થી ૪૬૨ પૃષ્ઠ અને પરિચિત : ૫૦૬ થી ૫૬૪ સુધીનો આપેલ છે.

જૈન તીર્થ સર્વસંગ્રહ

બા ગ ૫ હે લે।

[ખં ડ ૫ હે લે।]

કોઠામાં અને વિશેષ નોંધમાં આવેલાં ગામોની

અકારાદિ સૂચી

*

ગામનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	વિ. નં.	વિ. નં.	ગામ નં.	પુ. નં.	ગામનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	વિ. નં.	વિ. નં.	ગામ નં.	પુ. નં.
અમરેલી	૧૦૬૫	૧૫૬-૧૬૦					અમરેલી	૧૭૬૦-૧૭૬૧	૨૬૧-૨૬૨				
અકલુજ	૪૦૮૧	૬૧૫-૬૧૬					અમરેલીના સુવાડા	૧૨૬૧	૧૮૩-૧૮૪	૮૧		૧૭૦	
અકાટા					૧૮		અમરાવત	૩૩૮૫	૫૦૩-૫૦૪				
અગનરાધ	૧૭૬૬	૨૬૭-૨૬૮					અમરાવતી	૪૧૭૩-૪૧૭૬	૬૩૩-૬૩૪				
અગવરી	૨૮૭૪-૨૮૭૬	૪૨૭-૪૩૦					અમરાવતી	૨૩૩૦	૩૪૬-૩૪૭				
અગાસી	૬૭૬	૬૬-૧૦૦					અમરોલ	૪૧૦૫	૬૧૭-૬૧૮	૨૨૮		૩૮૬	
અગિવાળી	૧૬૬૪	૨૪૭-૨૪૮					અમલસાડ રંડેશન	૬૦૧૭	૮૬-૮૦				
અચલગઢ					૨૬૩		અમરા	૨૬૨	૩૭-૩૮				
અઢારી	૬૧૭	૬૧-૬૨					અમીરપા	૩૩૨૧૭	૪૬૫-૪૬૬	૧૮૬		૩૨૮	
અઢમેર	૨૫૩૫-૨૫૬૦	૩૭૬-૩૮૦	૬૭	૨૦૩			અમીરપર	૩૮૫૭	૫૧૫-૫૧૬				
અઢતારી	૧૮૨૧	૨૭૩-૨૭૪	૬૬	૧૩૭			અમીરપર	૮૨૮૫	૬૫૩-૬૫૪	૨૫૬		૪૬૬	
અઢતારી	૨૬૬૧	૪૩૩-૪૩૪	૧૨૧	૨૧૧			અમીરપર	૩૪૨૧	૫૦૬-૫૦૭				
અઢિમગ'જ	૪૩૬૪-૪૩૭૦	૬૬૨-૬૬૬	૨૬૫	૪૬૧			અમીરપર	૩૬૭૦	૫૪૫-૫૪૬				
અઢમડા	૨૫૭૬	૩૮૫-૩૮૬					અમીરપર	૨૬૦૬	૩૮૬-૩૮૭				
અઢવીડા	૫૮૬૫	૮૩૧-૪૩૨					અમીરપર	૨૫૩૪	૩૭૬-૩૮૦				
અઢાણી	૩૬૭૭	૫૪૭-૫૪૮					અમીરપર	૪૧૨૩	૬૨૩-૬૨૪				
અઢપાદરા	૧૨૬૦	૧૮૭-૧૮૮					અમીરપર	૨૫૦૩	૩૭૫-૩૭૬	૬૬		૨૦૧	
અઢાણી	૫૭૨	૮૩-૮૪					અમીરપર	૧૫૨૦	૨૨૧-૨૨૨				
અઢાણી	૧૩૮૬	૨૦૧-૨૦૨					અમીરપર	૭૦૪	૧૦૩-૧૦૪				
અઢીઆ	૮૬૩	૧૨૫-૧૨૬					અમીરપર	૩૧૧૫-૩૧૧૬	૪૬૫-૪૬૬				
અઢાણી	૪૧૬	૫૬-૬૦					અઢાણી	૬૨૮	૬૩-૬૪				
અઢાણી	૨૩૨	૩૩-૩૪					અઢાણી	૩૩૦૦-૩૩૦૧	૪૬૧-૪૬૨				
અઢાણી	૨૬૨૩	૩૬૧-૩૬૨					અઢાણી						
અઢાણી-૮૦૦૦૦ની શુદ્ધિ					૩૮૧		અઢાણી						
અઢાણી	૨૬૦૮	૪૩૩-૪૩૪					અઢાણી	૮૨૩	૧૧૬-૧૨૦				
અઢાણી	૪૨૭૦-૪૨૭૧	૬૫૧-૬૫૨					અઢાણી	૩૬૭૮-૩૬૭૯	૫૬૬-૬૦૨	૨૧૬		૩૮૩	
અઢાણી	૩૫૫૦	૫૨૬-૫૩૦					અઢાણી						
અઢાણી	૪૦૬૫	૬૧૩-૬૧૪					અઢાણી	૧૪૧૬	૨૦૫-૨૦૬				
અઢાણી					૩૬૨		અઢાણી	૪૮૮	૬૬-૭૦				
અઢાણી	૩૩૭૮	૫૦૩-૫૦૪					અઢાણી	૪૩૧	૬૧-૬૨				
અઢાણી	૬૩૬	૬૩-૬૪					અઢાણી	૨૬૩	૪૧-૪૨				
અઢાણી	૩૬૭૫	૫૬૬-૬૦૦					અઢાણી	૩૩૫૦	૪૬૬-૫૦૦				
અઢાણી	૧૨૦૪	૧૨૬	૧	૭			અઢાણી						
અઢાણી	૩૭૩૫	૫૫૫-૫૫૬					અઢાણી	૧૮૫૨-૧૮૫૪	૨૭૬-૨૮૦				

આમનું નામ	કોઠાના આંક	કોઠા પૂ. નં.	વિ.નં. આમ નં. પૂ.નં.	
અમંદાલી	૩૮૦૯	૫૬૫-૫૬૬		
અમંતરાલીઆ	૩૪૪૬	૫૧૧-૫૧૨		
અમંતુર	૩૯૨૮	૫૯૩-૫૯૪		
અમંધરી	૬૮૦-૬૮૫	૯૯-૧૦૨		
અમંબામ	૬૪૦	૯૩-૯૪		
અમંબાહા	૩૯૦૫	૫૮૩-૫૮૪	૨૧૨ ૩૭૦	
અમંબાસણ	૧૧૪૨	૧૬૭-૧૬૮		
અમહિ	૨૦૮૮	૩૧૫-૩૧૬		
અમહિવા	૨૬૩૪	૩૯૩-૩૯૪		
અમહિવાની દેવલી	૨૬૪૬	૩૯૫-૩૯૬		
અમહસાદા	૩૮૧૨	૫૬૫-૫૬૬		
અમહાદીઆ	૩૨૯૪	૪૯૧-૪૯૨		
અમહાલા (તાણા)	૩૭૭૦	૫૫૯-૫૬૦		
અમહાલા (જૂના)	૩૭૫૫	૫૫૫-૫૫૮		
અમહાલા	૩૯૯૦	૬૦૧-૬૦૨		
અમહાહા	૪૧૬૮	૬૩૩-૬૩૪	૨૩૭ ૪૦૫	
અમહાલી	૨૨૧૨	૩૩૧-૩૩૨		
અમહાલી	૧૬૫૯	૨૪૫-૨૪૬		
અમખરા	૧૩૩૭	૧૯૩-૧૯૪		
અમનર	૩૪૬૫	૫૧૫-૫૧૬		
અમમરા	૪૨૯૮-૪૩૦૮	૬૫૫-૬૫૬	૨૪૭ ૪૩૭	
અમમરાઆ	૩૬૧૯	૫૩૯-૫૪૦		
અમમરા	૧૨૪૩-૧૨૪૮	૧૮૧-૧૮૨		
અમમરા	૧૨૯૬	૧૮૯-૧૯૦		
અમમરા	૩૮૦૦	૫૬૩-૫૬૪		
અમમરા	૨૬૧૭	૩૯૧-૩૯૨		
અમમરા	૨૨૧૫-૨૨૧૬	૩૩૩-૩૩૪		
અમમરા	૧૮૦૧	૨૬૬-૨૬૭		
અમમરા	૨૧૪૨	૩૨૩-૩૨૪		
અમમરા	૧૩૬૩	૧૯૭-૧૯૮		
અમમરા	૨૦૦૬	૨૯૯-૩૦૦		
અમમરા	૨૮૬	૪૧-૪૨		
અમમરા	૧૨૬૫	૧૮૫-૧૮૬		
અમમરા	૧૧૫૮	૧૬૬-૧૬૭		
અમમરા	૧૮૦૬	૨૬૯-૨૭૦		
અમમરા (મેડા)	૧૦૮૫	૧૫૬-૧૬૦		
અમમરા	૧૯૮૫-૧૯૮૬	૨૯૭-૨૯૮		
અમના	૨૬૯૭	૧૦૩-૪૦૪		
અમણ				
(દેશવાડા)	૩૦૨૫-૩૦૩૪	૪૪૯-૪૫૨	૧૫૫ ૨૮૮	
અમમરા	૨૯૬૬	૪૪૧-૪૪૨	૧૩૭ ૨૬૨	
અમમરા	૧૫૨૫	૨૨૧-૨૨૨		
અમમરા			૪૮૬	

આમનું નામ	કોઠાના આંક	કોઠા પૂ. નં.	વિ.નં. આમ નં. પૂ.નં.	
અમમરા	૩૨૧૧	૪૮૩-૪૮૪		
અમમરા	૩૭૬૩	૫૫૯-૫૬૦		
અમમરા	૩૬૧૮	૫૩૯-૫૪૦		
અમમરા	૨૨૭૬	૩૪૧-૩૪૨		
અમમરા	૪૬૪-૪૬૬	૬૫-૬૮		
અમમરા	૩૫૧૨-૩૫૧૬	૫૨૩-૫૨૬	૧૮૮ ૩૩૫	
અમમરા	૩૦૮૪	૪૫૯-૪૬૦		
અમમરા	૪૦૪૪	૬૦૬-૬૦૭		
અમમરા	૩૭૬૯	૫૫૯-૫૬૦		
અમમરા	૧૫૦૩	૨૧૯-૨૨૦		
અમમરા	૪૧૬૨	૬૩૭-૬૩૮		
અમમરા	૧૯૧૩	૨૮૭-૨૮૮		
અમમરા	૨૫૬૪	૩૮૩-૩૮૪		
અમમરા	૨૮૮૯	૪૦૬-૪૦૭		
અમમરા	૨૮૮૩	૪૦૬-૪૦૭		
અમમરા	૩૦૬૧	૪૫૫-૪૫૬		
અમમરા	૨૮૪૮	૪૨૫-૪૨૬		
અમમરા	૬૩૦	૯૩-૯૪		
અમમરા	૩૪૪૦-૩૪૪૧	૫૧૧-૫૧૨		
અમમરા	૩૪૫૩-૩૪૫૪	૫૧૩-૫૧૪		
અમમરા				
અમમરા	૧૬૮૯	૧૭૩-૧૭૪		
અમમરા	૩૮૨૯	૫૬૭-૫૬૮		
અમમરા	૩૩૧૧	૪૯૩-૪૯૪		
અમમરા	૩૮૧૮	૫૬૫-૫૬૬		
અમમરા	૭૫૧	૧૦૬-૧૦૭		
અમમરા	૨૨૦૦	૩૬૧-૩૬૨		
અમમરા	૩૭૬	૫૩-૫૪		
અમમરા	૨૨૪૬-૨૨૪૭	૩૩૭-૩૩૮		
અમમરા	૨૧૭૧-૨૧૭૫	૩૨૭-૩૨૮		
અમમરા	૩૭૭	૫૩-૫૪		
અમમરા	૬૩૫	૯૩-૯૪		
અમમરા	૩૩૫૩	૪૯૯-૫૦૦		
અમમરા	૩૩૯૨	૫૦૫-૫૦૬		
અમમરા	૨૩૯	૩૩-૩૪		
અમમરા	૩૦૦૪	૪૪૭-૪૪૮		
અમમરા	૧૨૮૬	૧૮૭-૧૮૮		
અમમરા	૧૯૭૩	૨૯૫-૨૯૬		
અમમરા	૩૮૬૬	૫૬૫-૫૬૬		
અમમરા	૨૩૬૪	૩૫૩-૩૫૪		
અમમરા	૪૦૪૭	૬૦૬-૬૦૭		
અમમરા	૩૯૬૭	૫૯૯-૬૦૦		
અમમરા	૨૬૦૪	૩૮૯-૩૯૦		

આમત્ નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પૂ. નં.	વિ.નં. આમ નં.	વિ.નં. પૂ.નં.	આમત્ નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પૂ. નં.	વિ.નં. આમ નં.	વિ.નં. પૂ.નં.
મટાદરા	૧૨૧૬	૧૭૭-૧૭૮			ઉપલબ્ધ	૧૨૩૦	૧૭૬-૧૮૦		
મટારસી	૪૨૨૨	૬૮૧-૬૪૨			ઉભરી	૧૦૬૧	૧૫૫-૧૫૬		
મટાસી	૩૫૮૪	૫૨૯-૫૩૦			ઉમતા	૧૦૭૩	૧૫૭-૧૫૮		
મટાલીઆ	૧૭૫૩	૨૫૬-૨૬૦			ઉમરગોટ	૩૨૧૧	૪૭૬-૪૮૦		
મડરે	૧૩૧૦-૧૩૧૫	૧૬૧-૧૬૨	૪૯	૮૩	ઉમરકોટ	૩૯૦૯	૫૮૭-૫૮૮	૨૧૫	૩૭૨
મડવા	૨૨૭૨	૩૬૧-૩૪૨			ઉમરભુ	૩૪૫૭	૫૧૩-૫૧૪		
મહુદરા	૨૬૬૩	૪૦૧-૪૦૨			ઉમરાળા	૧૭૫૬	૨૬૧-૨૬૨		
મહુરાનાં શુકામંદિરો			૩૯૬		ઉમેટા	૨૬૧૧	૩૭૭-૩૮		
મલાલ	૧૩૦૫-૧૩૦૬	૧૮૯-૧૯૦			ઉમેદપુર	૨૮૭૮-૨૮૭૯	૪૨૯-૪૩૦		
મસનપુરા-મોટા	૧૨૭૩	૧૮૫-૧૮૬			ઉમર	૩૭૭૧	૫૫૯-૫૬૦		
મસરી			૨૬૭		ઉરમ્મ	૩૮૯૦	૫૮૧-૫૮૨		
મસવાલ	૩૫૫૯	૫૩૧-૫૩૨			ઉવારસલ	૧૩૮૭	૨૦૧-૨૦૨		
મજસામપુર	૪૦૩૪	૬૦૭-૬૦૮			ઉંચા	૧૦૬૭-૧૦૬૯	૧૫૯-૧૬૨	૩૩	૬૬
મંદરોડા	૧૩૮૩	૨૦૧-૨૦૨			ઉંઘાલા	૩૫૪૩	૫૨૯-૫૩૦		
મંદાક	૩૪૩૯	૫૧૧-૫૧૨			ઉંચી	૧૩૦૨	૧૮૯-૧૯૦		
મંદોર	૩૨૩૦-૩૨૩૫	૮૮૩-૪૮૪			ઉંદરા	૮૫૬	૧૨૫-૧૨૬		
					ઉંદરા	૨૯૭૭	૪૪૩-૪૪૪	૧૪૬	૨૭૦
મધરોલ	૧૧૮૨	૧૭૩-૧૭૪			ઉંબદામી				૨૭૭
મધ્યાસપ	૮૧૯	૧૧૬-૧૨૦			ઉંબરી	૮૩૯	૧૨૧-૧૨૨		
મિઝામન	૩૨૭૪-૩૨૬૩	૬૮૯-૬૯૦	૧૭૯	૩૨૨					
મિ	૨૯૧૯-૨૯૨૦	૪૩૫-૪૩૬			બાંદરી	૬૧૨	૮૯-૯૦		
મિલ્	૮૫૬	૧૨૩-૧૨૪			બાંગાઈ	૧૦૫૨	૧૫૩-૧૫૪		
મિળા	૧૦૫૩/૨	૧૫૩-૧૫૪			બંકસારો	૧૩૦૩	૧૮૯-૧૯૦		
મિલ્લપારો	૨૩૭૬	૩૫૫-૩૫૬			બે-લિંગાળ				૩૩૮
મિલ્લીઆ	૨૪૦૬	૨૦૩-૨૦૪			બંદસંઘા	૪૦૬૫	૬૧૭-૬૧૮		
મિલ્લભુ	૨૯૦૨	૪૩૧-૪૩૨	૧૧૮	૨૩૭	બંદોડ	૧૨૦૩	૧૭૫-૧૭૬		
મિલ્લગિરિ			૩૨૭		બંદસાળાદ	૪૧૬૭	૩૩૬-૩૪		
મિલ્લગિરિ			૪૫૮		બંદસાળો મુકો	૨૭૧૨	૪૦૫-૪૦૬		
મિલ્લગિરિ-મ. મિરિ			૫૦૩		બંદસાળાદ	૪૧૩૩	૬૨૫-૬૨૬		
મિલ્લમસર	૨૪૪૪	૩૬૫-૩૬૬			બંદસાળી	૩૩૮૪	૫૦૩-૫૦૪		
મિલ્લી	૨૭૪૫	૪૦૬-૪૧૦			બંદસાળા	૨૫૦૫	૩૭૫-૩૭૬		
મિલ્લીપુર	૧૩૩૫	૧૬૩-૧૬૪			બંદસાળા	૪૧૮૦	૬૩૫-૬૩૬		
મિલ્લસર	૨૪૪૩	૩૬૫-૩૬૬			બંદસાળા				૫૩
મિલ્લપુર	૩૫૧૦	૫૨૩-૫૨૪			બંદસાળા	૩૯૮૭	૫૬૫-૫૬૬		
મિલ્લપુર	૩૪૭૨-૩૫૦૭	૫૧૬-૫૨૪			બંદસાળા	૩૯૭૪	૫૬૬-૬૦૦		
મિલ્લી	૨૧૬૨	૩૨૯-૩૩૦							
મિના	૧૮૧૭-૧૮૨૨	૨૭૧-૨૭૨	૬૬	૧૩૬	બંદસાળા	૨૪૬૯	૩૬૬-૩૭૦		
મિનાવા (મિના)	૧૩૭૫	૧૬૬-૨૦૦			બંદસાળાની બેન શુકા				૩૮૮
મિનાવા	૧૦૬૨-૧૦૬૩	૧૫૯-૧૬૦			બંદસાળાની બેન શુકા				૩૮૭
મિન્હેલ	૩૨૭૩	૪૮૯-૪૯૦							
મિપરવાડા	૩૧૭૧	૪૭૩-૪૭૪			મોગાણુર	૧૩૮૬	૨૦૧-૨૦૨		
મિપરવાડા	૧૧૬૫	૧૭૫-૧૭૨	૪૨	૭૫	મોગાણવાડી	૪૦૩૦	૬૦૭-૬૦૮		
મિપરોડા	૩૭૪૯	૫૫૭-૫૫૮			મોઘના	૩૫૨૯	૫૨૭-૫૨૮		
મિપેલી	૧૮૪૧	૨૭૩-૨૭૪			મોઝા	૨૬૫	૪૧-૪૨		

ગામનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	વિ.નં. ગામ નં.	વિ.નં. પુ.નં.
ઝાડુ	૧૧૬૪	૧૬૬-૧૭૦		
ઝાર	૨૬૬૮	૪૪૧-૪૪૪	૧૩૯	૨૬૩
ઝાવિયા				૨૬૩
ઝારાબુ	૧૪૯	૧૮૧-૧૮૨		
ઝાલાપાડ	૫૯૯	૮૭-૮૮		
ઝોશિયા	૨૦૮૯	૩૧૫-૩૧૬	૮૧	૧૭૩
ઝોસમપહાડ				૧૩૩
ઝોરગામાદ	૪૧૫૯-૪૧૬૧	૬૨૯-૬૩૦	૨૩૬	૩૯૮
ઝાનારા	૩૧૮૭	૪૭૫-૪૭૬		
ઝોલી	૬૩૮	૯૩-૯૪		
ઝોલાલા-નરસિંહપુર	૪૩૫૮	૬૬૩-૬૬૪	૨૬૩	૪૮૯
ઝોરિયા	૧૬૮૩	૨૯૭-૨૯૮	૭૬	૧૪૪
ઝડુડ	૧૪૪૦	૨૦૯-૨૧૦		
ઝડાસભુ	૧૧૮૮	૧૭૩-૧૭૪		
ઝોડા	૫૯૭-૫૯૮	૮૭-૮૮		
ઝાનુ	૨૩૯૫	૩૫૯-૩૬૦		
ઝા	૧૦૪૧	૧૫૩-૧૫૪		
ઝાં	૧૧૯૮-૧૨૦૧	૧૭૫-૧૭૬		
ઝાડીઆ	૩૬૦૧	૫૩૭-૫૩૮		
ઝોડા	૫૯૨	૮૭-૮૮		
ઝોડા	૩૩૨૨-૩૩૨૩	૪૯૫-૪૯૬		
ઝોડીઆ	૩૩૫૮	૪૯૯-૫૦૦		
ઝાડી	૧૨૪૧	૧૮૧-૧૮૨		
ઝાડગામ	૫૭૩-૫૭૪	૮૩-૮૪		
ઝવાસા	૩૭૨૧	૫૫૩-૫૫૪		
ઝાંગેડી	૩૪૨૪	૫૦૯-૫૧૦		
ઝાનિયા (ઝાનકપુર)	૩૮૦૭	૫૬૫-૫૬૬		
ઝાનીય	૨૧૬	૭૧-૭૨		
ઝાનેરા	૩૬૭૪	૫૪૭-૫૪૮		
ઝાનેરા	૩૪૧૭	૫૦૭-૫૦૮		
ઝાપાયા	૧૮૭૧	૨૮૧-૨૮૨		
ઝાપાવળ	૨૪૦-૨૪૮	૩૩-૩૬		
ઝાપાસન	૩૬૮૧-૩૬૮૨	૫૪૭-૫૪૮		
ઝમલાખેડા	૩૬૬૪	૪૭૩-૪૭૪		
ઝમળેજ	૧૭૨૨	૨૫૫-૨૫૬		
ઝમલા	૧૦૪૨	૧૫૩-૧૫૪		
ઝમલાપરા	૯૧૯	૧૩૩-૧૩૪		
ઝમોલ	૩૫૭૪	૫૩૩-૫૩૪		
ઝામપુર	૩૩૭૦	૫૦૧-૫૦૨		
ઝચલીયા	૬૨૬	૯૧-૯૨		
ઝજન	૩૯૯૯	૬૦૩-૬૦૪		
ઝજન	૪૦૦૨	૬૦૩-૬૦૪		

ગામનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	વિ.નં. ગામ નં.	વિ.નં. પુ.નં.
ઝજન	૮૧૮	૫૯-૬૦		
ઝજન	૧૨૧૦	૧૧૭-૧૧૮		
ઝડા	૩૦૮૧	૮૫૫-૪૫૮		
ઝણુપર (કંડ)	૧૦૦૨	૧૭૫-૧૭૬		
ઝણુપર	૩૫૪૧	૫૨૭-૫૨૮		
ઝદા	૩૫૬૯	૫૩૧-૫૩૨		
ઝદાવડ	૩૨૭૦	૪૮૭-૪૮૮		
ઝદસટાલિન	૬૧૬૪	૬૨૯-૬૩૦		
ઝદમદી	૩૧૪૩-૩૧૪૪	૬૬૯-૪૭૦		
ઝમાલા	૪૦૮૫	૬૧૫-૬૧૬		
ઝમાવસ	૨૪૮૯	૩૭૩-૩૭૪		
ઝમાવસ	૨૭૫૮	૮૧૧-૪૧૨		
ઝલો	૪૨૦૧	૬૩૭-૬૩૮		
ઝવડીઆ (પીપલડર)	૧૦૫૧	૧૫૩-૧૫૪		
ઝરાડ	૪૦૩૧	૬૦૭-૬૦૮	૨૨૧	૩૮૧
ઝરાડી	૬૩૪	૯૩-૯૪		
ઝરીકસપા	૩૨૬૩	૪૮૭-૪૮૮		
ઝરોડા (રામજી)	૩૬૨૭	૫૩૯-૫૪૦		
ઝરોડા-ભોપાલસાગર	૩૬૪૫	૫૪૩-૫૪૪	૧૯૦	૩૪૩
ઝરોલી	૨૩૮૧-૨૩૮૨	૩૫૭-૩૫૮		
ઝરોલી	૧૨૦૦	૬૩૭-૬૩૮		
ઝરોલી	૩૯૦૭	૫૮૫-૫૮૮	૨૧૩	૧૭૦
ઝણાવતી				૭
ઝમપુરા	૨૫૧૬	૩૭૭-૩૭૮		
ઝલકપા	૧૩૮૮-૪૩૯૩	૬૬૯-૬૭૦	૨૬૯	૧૯૫
ઝલમનુરી	૧૧૫૨	૬૨૭-૬૨૮		
ઝલવળ	૩૯૫૯	૫૯૭-૫૯૮		
ઝલાબા	૮૬૧	૧૨૫-૧૨૬		
ઝલાપરા	૨૯૯૯	૪૪૫-૪૪૬		
ઝલોલ	૧૨૨૪-૧૨૨૫	૧૭૯-૧૮૦		
ઝલ્યાબુ	૩૯૯૮	૬૦૩-૬૦૪		
ઝલ્યાબુપર	૨૪૯૦	૩૭૩-૩૭૪		
ઝલ્યાડા	૨૮૨૯	૧૨૧-૪૨૨		
ઝલ્યા	૨૮૨૭	૪૨૧-૪૨૨		
ઝલ્યાપુર	૬૦૩૯	૬૦૯-૬૧૦		
ઝસરાવડ (મોડી)	૩૨૬૪	૪૮૭-૪૮૮		
ઝસર	૩૮૭૮	૫૭૯-૫૮૦		
ઝગમસરા	૪૧૦૯	૬૧૯-૬૨૦		
ઝગસ	૩૯૪૩	૫૯૫-૫૯૬		
ઝાકચ	૧૭૧૮	૨૫૫-૨૫૬		
ઝોર	૮૫૧	૧૨૩-૧૨૪		
ઝોડી	૪૩૭૫	૬૬૭-૬૬૮	૨૬૭	૪૬૪
ઝાગમહારોડા	૩૫૬૯	૫૩૫-૫૩૬		

કોઠામાં અને વિશેષ નાંધમાં આવેલા ગામોની અકારાદિ સૂચી

१५

आमना नाम	कोठा नं. आंक	कोठा पृ. नं.	वि. नं. आम नं.	वि. नं. पृ. नं.	आमना नाम	कोठा नं. आंक	कोठा पृ. नं.	वि. नं. आम नं.	वि. नं. पृ. नं.
कायमाया	३०८३	४५६-४६०			कासा	१३६४	२०३-२०४		
कायस	४०५७	६११-६१२			कासाद्रा	२६६५	४४१-४४२	१३६	२६१
काछोली	२६५१	४३६-४४०	१३०	२५७	कागागरी				२५४
काछीगडा	३२४३	४८३-४८४			किराडु				१८३
काडाङ्को (कमोह)	३२६६	८८७-४८८			किरा	३८६२	५७५-५७६		
काबुहर	३०३५	४५१-४५२			काबिनागर	१६६८	२६६-३००		
काबुहर	७२६	१०७-१०८			काबिनर	७२७	१०७-१०८		
कादीसावा	३७६५	५६३-५६४			काबौली	३६६६	६०३-६०४		
काना	३४६६	५१५-५१६			कावरली	२६६७	४४१-४४२	१३८	२६२
कानपुर	४२४२	६४५-६४६			काशनर	४५२७-२५३१	३७७-३८०		
कानपुरा	२६०७	४१६-४२०			काशनर (कवर)	३४०८	४७६-८८०		
कानमेर	२००४	२६६-३००							
कानुन (कानुन)	३३३४	६७७-४६८							
काना	३५५२-३५५३	५२६-५३०							
काभर	२२२७	३३५-३३६	६२	१६६					
काभरी	४१६५	६३७-६३८							
काभरपुर	१०४६	१५३-१५४							
काभोरा	१७०६	२५३-२५४							
कायन	३८३५	५६६-५७०							
कायथा	३४५६	५१३-५१४							
कावरु	४३४	६१-६२							
काबिवाली	१७५१	२५६-२६०							
काबुखानी नैन शुद्ध									
काबरा	१६२६	२०१७-२०८							
काबरा	६१७६	१३३-१३४							
काबरा	३६६२	५६६-५५०							
काबरी	६२४६	६४५-६४६							
काबरी	१६३२	१६५-१६६							
काबरा	६०३२	१०७-१०८							
काबाना	२२४५	३३७-३३८							
काबाना	३२६७	४६६-४६७							
काबाना	३८७३	५७७-५७८	२०८	६५					
काबिवाली	६०५	६६-६०							
काबरी	४१२८-४१२९	६२४-६२६							
काबु	२४६२	३६६-३७०							
काबु	३१८२	४७५-४७६							
काबरी	२६८८-२६९०	४४५-४४६							
काबाना	३६६६	५६६-६००							
काबरी	४६२-४६३	६५-६६	६	२१					
काबरी	२५६	३७-३८							
काबरी	१३६७	२०३-२०४							
कासा	८५८	१२५-१२६							
कासा	४०३३	६०७-६०८							
कासा	२८२	३६-४०							

ગામનું નામ	કોઠાના આંક	કોઠા પૂ. નં.	વિ.નં. આમ નં. પૂ.નં.	ગામનું નામ	કોઠાના આંક	કોઠા પૂ. નં.	વિ.નં. આમ નં. પૂ.નં.
કેમ	૪૦૮૭	૧૧૫-૧૧૬	૨૫૬	કોઠાસભા	૧૦૬૩	૧૫૫-૧૫૬	
કેર				કોઠાગિઆરા	૩૬૪૬-૩૬૫૦	૫૪૩-૫૪૪	
કેરવાડા	૪૬૮	૧૭-૬૮		કોઠાપા	૧૮૮૬-૧૮૯૦	૨૮૩-૨૮૪	
કેરવાસા	૩૧૭૫	૪૧૫-૪૧૬		કોઠા	૩૩૨૦	૪૯૫-૪૯૬	
કેરોલ	૨૯૦૦	૪૩૧-૪૩૨	૨૭૪	કોઠારલા			
કેરી	૩૬૭૧	૫૮૭-૫૪૮		કોઠારામ	૭૮૨	૧૧૩-૧૧૪	
કેરીઆ	૩૭૫૭	૫૬૧-૫૬૨		કોપરગામ	૩૯૮૬	૬૦૧-૬૦૨	
કેર	૨૨૨૨	૩૩૩-૩૩૪		કોપા	૧૩૮૫	૨૦૧-૨૦૨	
કેરોડ	૨૬૦૦	૩૮૭-૩૮૮		કોરદા	૨/૦૩-૨૮૦૬	૪૧૭-૪૨૦	૧૧૨ ૨૨૮
કેસવા	૩૬૧૩-૩૬૧૫	૫૩૭-૫૩૮		કોરડા	૯૦૭	૧૩૧-૧૩૨	
કેસવાડા	૩૬૦૦	૫૩૭-૫૩૮		કોરા	૨/૫૪	૪૨૫-૪૨૬	
કેસવાડા	૩૬૦૩	૫૩૭-૫૩૮		કોરેયાવ	૪૦૧૪-૪૦૧૫	૬૦૫-૬૦૬	
કેસવાસ	૨૭૫૬	૪૧૧-૪૧૨		કોલકો	૧૮૪૨	૨૭૫-૨૭૬	
કચરાપાછનું પાલળ	૨૩૮૩	૩૫૭-૩૫૮		કોલર	૨૬૦૯	૪૩૩-૪૩૪	
કેસર (કેર)	૩૫૬૬	૫૩૧-૫૩૨	૩૪૧૭	કોલવળ	૧૨૩૩	૧૭૯-૧૮૦	
કેસરિયાણ				કોલાપા	૬૮૬	૧૦૧-૧૦૨	
કેસવા	૩૮૪૬-૩૮૫૦	૫૭૧-૫૭૨		કોલીઆરી	૩૫૩૦	૫૨૭-૫૨૮	
કેસનાળા	૨૮૪૧	૪૪૫-૪૨૬		કોલીવાડા	૨૭૪૭	૪૦૯-૪૧૦	
કેસર	૩૩૩૬-૩૩૩૭	૪૯૭-૪૯૮		કોલેલુપુર	૪૦૧૬-૪૦૫૫	૬૦૬-૬૧૨	૨૨૧ ૩૮૫
કેસુડા	૩૬૯૩	૫૪૯-૫૫૦		કોલીવાવ	૨૭૧૬-૨૭૧૭	૪૦૫-૪૦૬	
કેસર	૧૨૦૧૭	૧૭૭-૧૭૮		કોસાડ	૫૮૨	૮૫-૮૬	
કોઈંગાપુર	૪૧૨૧૭	૬૦૫-૬૨૬		કોસાળા	૨૨૩૨	૩૦૫-૩૦૬	
કોઠાના (મદ્રાનચેરી)				કોસીયા	૩૬૨૬	૫૩૬-૫૪૦	
	૧૧૨૪-૧૧૨૬	૬૦૩-૬૦૪		કોસીયા	૨૬૦	૩૧૭-૩૮	
કોઠરો	૨૯૭૮	૪૪૩-૪૪૪	૧૪૧૭ ૨૭૧	કોસાળી			૪૭૦
કોટ	૪૬૧૮	૬૦૧-૬૦૨		કોરદા	૩૪૦૩	૫૦૫-૫૦૬	
કોટ	૩૦૬૪	૪૫૫-૪૫૬		કોટાસિયા	૨૭૫૨	૪૧૧-૪૧૨	
કોટડા	૧૯૫૧	૨૯૩-૨૯૪		કોંબકોટ			૧૪૫
કોટડા	૨૧૦૮-૨૧૦૯	૩૧૭-૩૧૮		કોંબાલી	૧૧૨૮	૧૬૫-૧૬૬	
કોટડા	૩૪૫૨	૫૬૩-૫૬૪		કોળી (કોળી)	૩૯૯૧	૬૦૧-૬૦૨	
કોટડી	૭૯૧૭	૧૧૫-૧૧૬		કોળી (કોંબેલી)	૮૪૦	૧૨૧-૧૨૨	
કોટડી	૨૫૧૧	૩૭૫-૩૭૬		કોંબાડ (સાલકીઆની)	૯૧૦	૧૩૩-૧૩૪	૨૩ ૪૦
કોટડી	૩૪૬૯	૫૧૩-૫૧૪		કોમડા			૩૬૦
કોટડી (દાણીઆની)	૩૭૪૨	૫૫૫-૫૫૬		કોંબાનરા	૧૮૭૭	૨૮૧-૨૮૨	
કોટડી (મહાદેવપુરી)	૧૯૪૨	૨૯૧-૨૯૨		કોંબાળા	૨૨૦૯	૩૩૧-૩૩૨	
કોટડા			૨૬૬	કોંબાલપુર	૪૨૬૩	૬૪૯-૬૫૦	૨૪૨ ૪૨૧
કોટ માલકિયા	૨૬૫૦	૩૯૫-૩૯૬		કોંબા	૩૬૩૩	૫૪૧-૫૪૨	
કોટા	૨૩૦૯-૨૩૧૭	૩૪૭-૩૪૮		કોંબાલપુર	૪૩૨૬	૬૫૬-૬૬૦	૨૫૨ ૪૪૮
કોટ	૧૪૦૪	૨૦૩-૨૦૪		કોંબા	૩૪૪૫	૫૧૧-૫૧૨	
કોટા (કવલા)	૩૯૩૮	૫૯૫-૫૯૬		કોંબાસ	૩૫૪૭	૫૨૬-૫૩૦	
કોટારો	૧૯૩૦	૨૮૯-૨૯૦	૭૫ ૧૪૩	કોંબોડી	૧૮૬૧	૨૭૯-૨૮૦	
કોટિયા	૨૬૦૫	૩૮૯-૩૯૦					

ગામનું નામ	કોડોનો આંક	કોડો પૂ. નં.	વિ.નં. ગામ નં.	વિ.નં. પૂ.નં.
કુંભજી	૧૭૫૧	૨૫૫-૨૫૬		
કુંભજી	૧૭૪૦	૨૫૬-૨૬૦		
કુંભજીગઢ	૩૬૦૨	૫૩૭-૫૩૮		
કુંભારિયા	૩૦૨૦-૩૦૨૧	૧૬૮-૧૫૦	૧૫૮	૨૮૩
કુંભોજી	૪૦૪૮	૬૦૬-૬૧૦	૨૨૩	૩૮૧
કુંવારદ	૯૧૬	૧૩૩-૧૩૪		
કુંવાળી	૮૪૬-૮૪૭	૧૩૩-૧૨૪		
કોંટ	૧૪૫૦	૦૧૧-૨૧૫		
કચુવાન	૪૧૨૨	૬૨૩-૬૨૪		
ખાટાડી	૩૧૧૯	૪૦૫-૬૬૬		
ખાંદગાદ	૪૦૬૩	૬૧૫-૬૧૬		
ખાંડો	૩૯૧૯	૫૬૧-૫૬૨		
ખાંડી (રાવળપામ)	૩૬૬૪	૫૬૫-૫૬૬		
ખાંડાવડા	૩૧૭૬	૬૭૫-૪૭૬		
ખાંડાવા	૩૩૫૪	૬૯૯-૫૦૦		
ખાંદરપર	૧૬૯૦	૨૫૧-૨૫૨		
ખામનાર	૩૫૮૮-૩૫૮૯	૫૩૫-૫૩૬		
ખાંડા	૪૦૦૪-૦૦૦૫	૬૦૩-૬૦૪		
ખાંડા	૧૦૬૦	૧૫૬-૧૬૦		
ખાંડાવાળી	૩૧૭૪-૩૧૭૫	૫૫૬-૫૬૦		
ખાંડાવા	૧૦૬૮	૧૫૩-૧૫૪		
ખાંડવા	૨૬૬૦	૩૬૩-૩૬૪		
ખાંડી	૩૦૧૮	૪૪૬-૪૫૦		
ખાંડા	૧૦૬૮	૧૫૬-૧૫૪		
ખાંડા	૩૦૦૫	૪૭૬-૪૮૦		
ખાખા	૩૫૪૧	૫૨૭-૫૨૮		
ખાખાંડી	૧૪૮૦	૨૧૫-૨૧૬		
ખાખા	૩૭૫૮	૫૫૭-૫૫૮		
ખાખાંડે	૩૨૫૨-૩૨૬૦	૪૮૫-૪૮૯	૧૭૮	૩૨૬
ખાંડા	૨૫૭૩	૩૮૫-૩૮૬		
ખાખાંડા	૩૮૬૯	૫૭૭-૫૭૮	૧૬૯	૩૫૬
ખાખાંડા	૧૨૮૨	૧૮૭-૧૮૮		
ખાખાંડા	૩૦૬૩	૪૫૫-૪૫૬		
ખાખાંડા	૪૦૨૮	૬૦૭-૬૦૮		
ખાખાંડા (કુંડરી)	૪૦૬૭	૬૧૭-૬૧૮		
ખાખાંડા	૩૭૬૩	૫૬૬-૫૬૭		
ખાખાંડા (વાકુંના)	૧૭૬૭	૨૬૧-૨૬૨		
ખાખાંડા	૨૦૬૪	૩૧૫-૩૧૬		
ખાખાંડા	૨૭૬૨	૪૧૧-૪૧૨		
ખાખાંડા	૧૯૪૭	૨૬૧-૨૬૨		
ખાખાંડા	૧૬૭૨	૨૪૭-૨૪૮		

ગામનું નામ	કોડોનો આંક	કોડો પૂ. નં.	વિ.નં. ગામ નં.	વિ.નં. પૂ.નં.
ખાખાંડા	૨૨૪૯-૨૨૫૧	૩૩૭-૩૩૮		
ખાખાંડા	૨૫૫૫	૩૮૩-૩૮૪		
ખાખાંડા	૧૨૦૩	૧૭૫-૧૭૬		
ખાખાંડા	૨૦૮૪	૩૧૩-૩૧૪		
ખાખાંડા	૨૬૪૮	૩૬૫-૩૬૬		
ખાખાંડા	૨૭૧૮	૪૦૫-૪૦૬		
ખાખાંડા	૨૬૬૨-૨૬૬૩	૩૬૭-૩૬૮	૬૮	૨૦૪
ખાખાંડા	૪૨૨૭	૬૪૧-૬૪૨		
ખાખાંડા	૨૫૮૬	૩૮૧-૩૮૮		
ખાખાંડા	૦૭૩૭-૦૭૩૮	૧૦૬-૧૦૭	૧૦૫	૨૬૩
ખાખાંડા	૦૬૬૫	૩૬૭-૩૬૮	૬૯	૨૦૫
ખાખાંડા	૧૩૬૫	૫૦૧-૫૦૨		
ખાખાંડા	૦૮૦૮	૫૬૫-૫૬૬		
ખાખાંડા	૩૬૨૦	૫૬૧-૫૬૨		
ખાખાંડા	૩૬૫૭	૫૬૭-૫૬૮		
ખાખાંડા	૧૩૨૧-૧૩૨૨	૧૬૧-૧૬૨	૫૦	૮૬
ખાખાંડા	૨૮૭૦	૩૬૬-૩૬૭		
ખાખાંડા	૦૧૭૭-૦૧૭૮	૩૬૬-૩૬૭		
ખાખાંડા	૨૬૬૬	૩૭૭-૩૭૮		
ખાખાંડા	૬૧૧૬	૬૧૬-૬૧૭		
ખાખાંડા	૩૫૬૬	૫૨૭-૫૨૮		
ખાખાંડા	૬૧૬૬	૬૧૬-૬૧૭		
ખાખાંડા	૧૪૫૬	૨૧૧-૨૧૨		
ખાખાંડા	૨૬૬૬	૪૦૩-૪૦૪		
ખાખાંડા	૩૮૪૮	૫૬૬-૫૬૭		
ખાખાંડા	૪૨૧૨	૬૩૬-૬૩૭		
ખાખાંડા	૪૦૨૭	૬૦૭-૬૦૮		
ખાખાંડા	૧૦૫૪-૧૦૫૬	૧૫૩-૧૫૬		
ખાખાંડા	૧૬૬૮	૧૬૩-૧૬૪		
ખાખાંડા	૩૫૪૬	૫૨૬-૫૨૭		
ખાખાંડા	૪૨૨૪	૩૪૫-૩૪૬		
ખાખાંડા	૨૫૬૨	૩૮૩-૩૮૪		
ખાખાંડા	૨૭૦૬-૨૭૦૭	૪૦૫-૪૦૬		
ખાખાંડા	૭૪૬૬	૧૦૬-૧૦૭		
ખાખાંડા	૪૦૦૦	૬૦૩-૬૦૪		
ખાખાંડા	૧૩૮૮	૨૦૧-૨૦૨		
ખાખાંડા (ગામી)	૧૩૬૨	૧૭૭-૧૭૮		
ખાખાંડા	૪૨૨૫	૬૪૧-૬૪૨		
ખાખાંડા	૩૬૪૬	૫૬૫-૫૬૬		

જામતું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	વિ.નં. આમ નં. પુ.નં.	જામતું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	વિ.નં. આમ નં. પુ.નં.
ખંભાત	૩૦૧-૩૬૪	૪૬-૫૨	૩ ૧૪	ગીરમંદી (જીરમથા)	૨૧૦	૨૬-૩૦	
ખંડીપ	૨૫૧૫	૩૭૭-૩૭૮		ગીરી	૨૬૬૭	૩૬૧-૩૬૨	
ખાંડપ	૨૪૮૮	૩૭૩-૩૭૪		ગીરુડ	૩૬૩૦	૫૪૧-૫૪૨	
ખાંધિલી	૨૩૧	૩૩-૩૪		ગીરુડ	૩૬૬૨	૫૪૪-૫૪૬	
ખાંભણ	૩૦૧૨	૪૪૭-૪૪૮		ગુજરાવદી	૧૪૪૨	૨૦૬-૨૧૦	
ખુલવાડા-મોદા	૧૭૧૨	૨૫૩-૨૫૪		ગુજરાવાલા	૩૮૬૩-૩૮૬૫	૫૭૫-૫૭૮	
ખડદીવાલા	૩૮૬૪	૫૮૧-૫૮૨		ગુડલી	૩૫૩૭	૫૨૭-૫૨૮	
ખડકિઆજ	૪૦૫૮	૧૧૧-૧૧૨		ગુડા	૨૧૮૨-૨૧૮૩	૩૨૭-૩૩૦	
ગડા	૨૬૬૨	૪૪૫-૪૪૬		ગુડા	૩૭૮૬	૫૫૩-૫૫૪	
ઝડ	૭૪૩	૧૦૬-૧૧૦		ગુડાધાત્રીતરા	૨૮૭૦-૨૮૭૩	૪૨૭-૪૨૮	
ઝડા (સ્વામીના)	૧૭૪૬	૨૫૬-૨૬૦		ગુડીવાડા	૪૧૪૦	૬૨૫-૬૨૬	૨૩૨ ૩૬૪
ઝડવાડા	૨૧૧૪	૩૧૬-૩૨૦		ગુણ્યાયા	૪૩૨૪	૬૫૪-૬૫૮	૨૫૦ ૪૪૨
ઝડસીવાના	૨૪૬૨	૩૭૩-૩૭૪		ગુમાનસિંહજીની પાલડી	૨૬૦૬	૬૨૩-૪૩૪	
ઝડસીસી	૧૬૫૬	૨૬૩-૨૬૪		ગુરવા	૩૭૮૬	૫૬૧-૫૬૪	
ઝોડા	૧૨૬૭	૧૮૬-૧૮૦		ગુરુભાપુરા	૨૬૧૧	૩૮૬-૩૮૦	
ઝાણુડેરી	૬૦૬	૮૬-૮૦		ગુરુભામ	૨૫૭૨	૩૮૫-૩૮૬	
ઝડમ	૪૦૬૬-૪૦૬૮	૬૧૩-૬૧૪	૨૨૬ ૩૮૬	ઝેરી	૧૬૬૧	૨૬૭-૨૬૮	૭૫૧ ૧૪૫
ઝનપતમંજ	૪૩૮૩	૬૬૭-૬૬૮		ઝેરીના	૧૭૩૧-૧૨૩૨	૧૭૬-૧૮૦	
ઝમખાદ	૪૬૭	૬૭-૬૮		ઝામુદા(મોદામથા)૩૫૬૧-૩૫૬૩	૫૩૧-૫૩૩	૫૩૧-૫૩૩	
ઝયા			૪૭૨	ઝાનરકા	૬૦૫	૧૩૧-૧૩૨	
ઝરદા	૩૭૬૨	૫૬૩-૫૬૪		ઝાંઝુ	૭૮૧૧-૭૮૪૨	૮૨૩-૮૨૪	
ઝરોડ	૨૩૦૫	૩૮૫-૩૪૬		ઝાંધમંજ (ઝાંધીઆજ)	૧૩૨૦	૧૬૧-૧૬૨	
ઝણપાદર	૧૬૭૫	૨૬૫-૨૬૬		ઝાંધગા	૨૮૭૦-૨૮૮	૪૧-૪૨	
ઝલીઆકોટ	૩૮૮૭	૫૬૬-૫૭૦		ઝાંધરા	૧૬૦૨	૨૮૫-૨૮૪	
ઝલોડા (ઝાંધીપુરા)	૧૩૨૪	૧૬૩-૧૬૬		ઝાંધાવી	૧૧૭૬	૧૭૧-૧૭૨	
ઝવાડા	૧૨૩૫-૧૨૩૬	૧૭૬-૧૮૨		ઝાંધી	૮૩૩	૧૨૧-૧૨૨	
ઝવાલપાડા	૪૩૬૪	૬૬૬-૬૭૦	૨૭૦ ૫૦૦	ઝાંધરસમા	૧૮૬૬	૨૭૬-૨૮૦	
ઝામોદર	૨૦૦૨	૨૬૬-૩૦૦		ઝાંધક	૧૭૪૮	૨૫૬-૨૬૦	
ઝાડરવાડા	૮૨૦૬	૬૩૬-૬૪૦		ઝાંધમડા	૧૮૪૦	૨૭૩-૨૭૪	
ઝાણીધર	૨૦૦૩	૨૬૬-૩૦૦		ઝાંધવ	૧૧૭૫	૧૭૧-૧૭૨	
ઝાંદેરી	૪૧૮૪	૩૨૬-૩૩૦		ઝાંધાળા	૩૫૨૮	૫૨૭-૫૨૮	
ઝાંધકડા	૧૭૧૬	૨૫૫-૨૫૬		ઝાંધાક	૧૧૨૭	૧૬૫-૧૬૬	
ઝામખડા	૩૫૬૫	૫૩૫-૫૩૬		ઝાંધાંવ	૪૨૦૫	૬૩૭-૬૩૮	
ઝાંધકેસર	૨૪૬૩	૩૬૬-૩૭૦		ઝાંધ	૨૫૦૧-૨૫૦૨	૩૭૫-૩૭૬	
ઝાંધીઆધાર	૧૬૭૧	૨૪૭-૨૪૮		ઝાંધવડ	૬૨૨	૬૧-૬૨	
ઝાળા	૧૪૪૬	૨૦૬-૨૧૦		ઝાંધલિયા	૨૫૮૭	૩૮૭-૩૮૮	
ઝાળા	૧૪૭૬	૨૧૫-૨૧૬		ઝાંધિઆજ	૨૬૬૬	૩૬૧-૩૬૨	
ઝિરનાર	૧૭૭૦-૧૭૬૪	૨૬૩-૨૬૮	૬૩ ૧૧૬	ઝાંધદા	૩૬૭૬	૫૪૭-૫૪૮	
ઝિરવર			૨૮૨	ઝાંધલી	૨૬૬૭	૪૩૩-૪૩૪	૧૨૪ ૨૪૫
ઝીરદી-ઝાણુવાલુડા	૪૩૧૧-૪૩૧૨	૬૫૭-૬૫૮	૨૪૮ ૪૮૦	ઝાળા	૭૮૬	૧૧૫-૧૧૬	
				ઝાંધપુરા	૩૩૫૬	૪૬૬-૫૦૦	

કોઠામાં અને વિદેશ નોંધમાં આવેલાં ગામોની અકારાદિ સૂચી

૧૯

ગામનું નામ	કોઠાનો અંક	કોઠા પૂ. નં.	વિ. નં.	વિ. નં.	ગામનું નામ	કોઠાનો અંક	કોઠા પૂ. નં.	વિ. નં.	વિ. નં.
ગૌલ	૪૧૫૩	૧૨૭-૧૨૮			ઘાંઘાણી	૨૨૨૦	૩૩૩-૩૩૪	૬૧	૧૬૩
ગંગધાર	૨૩૦૦-૨૩૦૩	૩૪૫-૩૪૬			ચકુઆલ	૩૦૦૬	૪૪૭-૪૪૮		
ગંગરા	૩૬૪૬-૩૬૪૭	૫૪૩-૫૪૪			ચતુરાણિકા ગુપ્ત	૨૭૫૩	૮૧૧-૪૧૨		
ગંગાપુર	૩૭૬૨	૫૫૬-૫૬૦			ચપલાવા	૩૩૬૩	૫૦૫-૫૦૬		
ગંગાશઠર	૨૮૪૬-૨૪૪૭	૩૬૭-૩૬૮			ચરપટિયા	૨૧૦૪	૩૧૭-૩૧૮		
ગંતૂર	૬૧૪૨	૬૨૭-૬૨૮			ચરલી	૨૮૩૭	૪૨૩-૪૨૪	૧૧૬	૨૩૬
ગંધાર	૬૭૨	૬૭-૬૮	૧૭	૨૪	ચરાડા	૧૩૬૨	૧૬૭-૧૬૮		
ગંધારા	૨૬૪	૩૭-૩૮			ચલોડા	૧૩૬૮	૨૦૩-૨૦૪		
ગંધડ	૧૪૦૫	૨૦૩-૨૦૪			ચલરલી				૨૩૫
ગંધુરડા	૨૫૫૬	૩૮૧-૩૮૨			ચલેલી	૧૧૨૨	૧૬૩-૧૬૪		
ગાંધુ	૧૧૧૬	૧૬૩-૧૬૪	૩૬	૬૮	ચાઉમહાલા	૨૨૬૬	૩૪૫-૩૪૬		
ગુન્ન	૧૦૭૭	૧૫૭-૧૫૮			ચાકલુ	૩૬૩૫	૫૬૩-૫૬૪		
ગુન્નલા	૧૧૬૩	૧૭૫-૧૭૬			ચાંદરુ	૨૩૬૮	૩૫૬-૩૬૦		
ગુદા	૧૫૧૪	૨૧૬-૨૨૦			ચાલુસોલ	૧૦૫૮	૧૫૫-૧૫૬		
ગુદીયાળી	૧૮૬૯	૨૮૫-૨૮૬			ચાણુરઆ	૬૨૪	૧૩૫-૧૩૬	૨૭	૫૩
ગુદોજ	૨૧૧૦	૩૧૭-૩૧૮			ચાણુદ	૨૭૧૮	૪૦૫-૪૦૬		
ગોંડલ	૧૪૮૬	૨૧૫-૨૧૬			ચાણુડરી	૨૬૭૭	૪૪૧-૪૪૨	૧૪૩	૨૬૬
ગોંડિયા	૪૧૬૭	૬૩૭-૬૩૮			ચારજીવ	૩૬૫૫	૫૪૩-૫૪૪		
ગ્વાલિયર	૪૨૩૪-૪૨૩૮	૬૪૫-૬૪૬	૨૪૦	૪૧૬	ચારૂપ	૮૫૬	૧૨૫-૧૨૬	૧૬	૪૪
ઘટિયાલી	૩૬૬૬	૫૪૫-૫૪૬			ચાલીસમાંવ	૬૦૬૬	૬૧૭-૬૧૮		
ઘટિયાળી	૨૫૬૮	૩૮૩-૩૮૪			ચાસ	૩૬૨૨	૫૬૧-૫૬૨		
ધડકલુ	૧૨૫૦	૧૮૩-૧૮૪			ચિતોડ	૩૬૩૫-૩૬૪૨	૫૬૧-૫૬૨	૧૬૧	૩૩૬
ધડી	૧૨૫૧	૧૮૩-૧૮૪			ચિત્રાસણી	૭૩૧	૧૦૭-૧૦૮		
ધસોઈ	૩૪૫૫	૫૧૩-૫૧૬	૧૮૭	૩૩૪	ચીઆસર	૧૬૪૬	૨૬૧-૨૬૨		
ધાટકાપર	૬૬૫-૬૬૬	૧૦૧-૧૦૨			ચીકલાવા	૩૧૮૧	૪૭૫-૪૭૬		
ધાટી	૩૬૫૩	૫૪૩-૫૪૪			ચીકારડા	૩૬૮૬	૫૪૬-૫૫૦		
ધાણુરાવ-શ્રુષાળી					ચીડાવા	૨૪૦૬	૩૬૧-૩૬૨		
ધાણુલીર	૨૭૭૫-૨૭૮૬	૮૧૩-૪૧૬	૧૦૮	૨૨૦	ચીતંગા	૨૦૦૧	૨૬૬-૩૦૦		
ધાસા	૩૬૬૦	૫૪૫-૫૪૬			ચીતરોડા	૭૭૬	૧૧૩-૧૧૪		
ધીનાવાસ	૨૫૫૩	૩૮૧-૩૮૨			ચીતસવાડા	૩૦૬૮	૪૬૧-૪૬૨		
ધુમડિયા	૨૧૮૮	૩૨૬-૩૩૦			ચીતળ	૧૭૫૬	૨૬૧-૨૬૨		
ધુમાસણ	૧૦૮૨	૧૫૭-૧૫૮			ચીતળી	૪૦૨૪	૬૦૭-૬૦૮		
ધોટી	૧૬૫૭-૧૬૫૮	૨૪૫-૨૪૬			ચીતાખેડા	૩૪૨૭-૩૪૨૮	૫૦૬-૫૧૦		
ધોલા	૧૭૩૨-૧૭૩૪	૨૫૭-૨૫૮	૧૧૧	૧૧૧	ચીરાવા	૩૨૪૮	૪૮૫-૪૮૬		
ધોટી	૩૬૬૪	૫૬૭-૫૬૮			ચુલવ	૨૩૪	૩૩-૩૪		
ધોડા	૩૬૨૪	૫૬૩-૫૬૪			ચુરા	૨૮૬૧	૪૨૭-૪૨૮		
ધોડીઆલ	૭૭૫	૧૧૩-૧૧૪			ચુર	૨૪૬૦	૩૬૮-૩૭૦		
					ચુલી	૨૮૬૬	૪૩૧-૪૩૨		
					ચુડા	૧૪૨૪	૨૦૭-૨૦૮		
					ચોલા	૧૫૧૬	૨૨૧-૨૨૨		

આમનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	વિ.નં. આમ નં. પુ.નં.	આમનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	વિ.નં. આમ નં. પુ.નં.
ગમગામ (સીધીયાનું)	૩૯૮૦	૬૦૧-૬૦૨		ભોવાવાડા	૩૦૮૭	૪૫૮-૪૬૦	
ગામનગર	૧૪૮૬-૧૫૦૨	૨૧૭-૨૨૦	૫૭ ૬૭	ભેનમર	૩૮૧૩	૫૬૫-૫૬૬	
ગામપરા			૫૦	ભેરડા	૭૬૯	૧૧૭-૧૧૮	
ગમસા	૧૩૦૧	૧૮૬-૧૯૦		ભેલમ	૩૮૭૫	૫૭૯-૫૮૦	
ગમવલુધલી	૧૫૨૧	૨૨૧-૨૨૨		ભેલાં	૩૦૦૭	૪૪૭-૪૪૮	
ગમવા	૧૨૧૮	૧૭૭-૧૭૮		ભેસડા	૧૯૬૦	૨૬૭-૨૬૮	
ગમોતરા	૨૬૪૭	૪૩૬-૪૪૦		ભેસલમેર	૨૦૫૫-૨૦૭૪	૩૦૬-૩૧૪	૮૦ ૧૬૩
ગમોલા	૨૬૩૮	૩૬૩-૩૬૪		ભેળન	૩૮૬૫	૫૮૧-૫૮૨	
ગરડા	૩૩૬૪	૫૦૫-૫૦૬					
ગાલિયા	૩૮૦૬	૫૬૫-૫૬૬		ભેન શુકાઓ			૩૬૬
ગાલિયાના મઠ	૧૨૮૩	૧૮૭-૧૮૮		ભેનાવાદ (કલાડા)	૧૧૬૩	૧૬૬-૧૭૦	
ગાલોર	૨૧૫૦-૨૧૬૬	૩૨૩-૩૨૬	૮૬ ૧૮૭	ભેગીવાડા	૩૮૪૦	૫૬૬-૫૭૦	
ગાલધરસીડી	૩૮૮૭	૫૮૧-૫૮૨		ભેનમવર	૨૬૮૬	૪૦૧-૪૦૨	
ગાવદ	૩૭૦૪-૩૭૦૭	૫૫૧-૫૫૨		ભેટાયા	૧૧૪૪	૧૬૭-૧૬૮	
ગાવરા	૩૧૫૬-૩૧૬૨	૪૭૧-૪૭૪		ભેટીઆ	૧૫૨૪	૨૨૧-૨૨૨	
ગાવસા	૨૫૨૩	૩૭૭-૩૭૮		ભેંધપુર	૨૦૨૧-૨૦૩૭	૩૦૫-૩૦૮	
ગાવાલ	૨૬૩૫-૨૬૩૯	૪૩૩-૪૩૮		ભેરભુજ	૧૦૮૧	૧૫૭-૧૫૮	
ગાવી	૩૭૦૯	૫૫૧-૫૫૨		ભેરાવરનગર	૧૪૩૫-૧૪૩૬	૨૦૬-૨૧૦	
ગાસકા	૧૦૭૪	૧૫૭-૧૫૮					
ગરાણુ	૩૪૨૬	૫૦૬-૫૧૦		ગંબી	૧૯૮૦	૨૬૫-૨૬૬	
ગરા	૩૮૭૯	૫૭૬-૫૮૦	૨૦૮ ૩૬૭	ગંડીયાલાયુર	૩૮૮૪-૩૮૮૫	૫૭૬-૫૮૦	
ગરાવલા	૩૦૬૦	૪૫૫-૪૫૬	૧૬૦ ૨૬૯	ગંઝાલ	૧૦૪૯	૧૧૩-૧૧૪	
ગવાણા	૨૧૬૬	૩૨૬-૩૩૦		ગંઝુસર	૪૫૮-૪૬૧	૬૫-૬૬	
ગુનાગઢ	૧૭૭૦-૧૭૭૧	૨૬૩-૨૬૪	૬૩ ૧૧૮	ગાંડિયા	૪૯૦	૬૬-૭૦	૯ ૨૬
ગુના સમુદરા	૩૦૭૪	૪૫૭-૪૫૮		ગઝુ	૨૪૪૮-૨૪૪૯	૩૬૭-૩૬૮	
ગુનિયા	૨૫૮૩	૩૮૫-૩૮૬		ગડોલ	૩૬૨૧	૫૩૬-૫૪૦	
ગુની ગાયપુર	૩૧૬૮	૪૭૩-૪૭૪		ગરિયા	૪૩૭૭	૬૬૭-૬૬૮	
ગુનોર	૩૬૨૬-૩૬૨૭	૫૬૩-૫૬૪	૨૧૭ ૩૮૦	ગડોલ	૩૫૩૨	૫૨૭-૫૨૮	
ગુડુ	૬૮૬	૧૦૧-૧૦૨		ગડોલી	૨૬૧૦	૪૩૩-૪૩૪	૧૨૦ ૨૩૬
				ગડોલી	૩૦૪૩	૬૫૩-૬૫૪	
ગુના			૧૮૧	ગાથુઆ	૩૧૨૨	૫૫૫-૫૬૬	
ગુના ભોગપુરા	૨૮૬૦	૪૨૬-૪૩૦		ગારેરા	૨૩૬૪	૩૫૬-૩૬૦	
ગુના ભેમલા	૨૮૬૨	૪૩૧-૪૩૨		ગાલડા	૩૪૬૦	૫૧૩-૫૧૪	
ગુના ઝાલના	૪૧૧૭	૬૨૬-૬૩૦		ગાલના	૪૧૫૬	૬૨૬-૬૩૦	
ગેનમઢ	૩૮૨૧	૫૬૭-૫૬૮		ગાલરા પાટણ	૨૩૫૭-૨૩૬૦	૩૫૩-૩૫૪	
ગેના (ચરાદ)	૭૫૭	૧૧૧-૧૧૨		ગાલારી મંડાર	૩૫૬૪	૫૩૫-૫૩૬	
ગેતપુર	૧૭૬૫	૨૬૧-૨૬૨		ગાલોદ	૩૧૧૪	૪૬૫-૪૬૬	
ગેતપુર	૨૫૬૯	૩૮૭-૩૮૮					
ગેતસપુર	૨૦૫	૨૬-૩૦		ગીવવાડા	૩૬૦૫-૩૬૦૬	૫૩૭-૫૩૮	
ગેતસીમજીકા ગુડા	૨૬૫૮	૩૬૭-૩૬૮		ગુઠા	૨૫૭૯	૩૮૫-૩૮૬	
ગેતાણા	૪૧૦૧	૬૧૭-૬૧૮		ગાંધી	૨૪૫૦	૩૬૭-૩૬૮	
ગેમારણુ	૨૬૧૮-૨૬૨૦	૩૬૧-૩૬૨		ગાંધી	૪૨૪૦	૬૪૧-૬૪૬	

આમલું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પૃ. નં.	વિ. નં.	વિ. નં. આમ નં. પૃ. નં.
ઝીંડુવાડા	૧૧૩૫	૧૬૮-૧૭૦	૪૦	૭૩
ઝુંઝલું	૨૪૦૫	૨૧૧-૨૧૨		
ઢાકવાડા	૭૩૮	૧૦૭-૧૦૮		
ઢાકે (છુલ્લે)	૩૬૬૫	૫૬૮-૬૦૦		
ઢાટમ	૧૭૮૭	૨૫૮-૨૬૦		
ઢાણા	૧૬૬૩	૨૪૫-૨૪૬		
ઢાપર	૨૧૬૮	૩૨૫-૩૨૬		
ઢીકર (પરમારની)	૧૪૬૮	૨૧૩-૨૧૪		
ઢીકર (રણની)	૧૪૫૩	૨૧૧-૨૧૨		
ઢુઆડ	૬૧૭	૧૩૩-૧૩૪		
ઢુપર	૮૧૩૭	૬૨૫-૬૨૬		
ઢોઠરા			૨૬૮	
ઢોકલ	૬૨૮	૬૩-૬૪		
ઢોકારા	૧૪૭૫	૨૧૩-૨૧૪		
ઢોઢાડી	૨૫૬૨	૩૮૭-૩૮૮		
ઢાંડા	૩૨૧૬	૪૭૬-૪૮૦		
ઢાંધા	૮૩૧	૧૨૧-૧૨૨		
ઢીંઢાઈ	૧૨૮૮	૧૮૭-૧૮૮		
ઢીંઢાડા	૧૨૨૩	૧૭૬-૧૮૦		
ઢીંઢા	૧૦૬૭	૧૫૫-૧૫૬		
ઢુડાવ	૧૧૦૭	૧૬૧-૧૬૨		
ઢેંઢાભુ	૧૩૬૦	૧૬૭-૧૬૮		
ઢેંઢાચૂડી	૭૬૪	૧૧૫-૧૧૬		
ઢેંક	૨૩૭૮-૨૩૮૦	૩૫૭-૩૫૮		
ઢેંડા	૧૮૭૮	૨૮૧-૨૮૨		
ઢાંગવા	૧૭૦૬	૨૫૩-૨૫૪		
ઢાડમ	૧૭૦૨	૨૫૧-૨૫૨		
ઢાભુગામ	૩૬૭૧	૫૬૮-૬૦૦		
ઢાખા	૬૮૬	૧૦૩-૧૦૪		
ઢાગરા	૧૬૭૦	૨૮૫-૨૮૬		
ઢાખા	૧૬૮૦	૧૭૩-૧૭૪		
ઢાખાણી	૩૧૦૬	૮૬૧-૮૬૨	૧૬૮	૩૦૮
ઢાખાસંગ	૧૫૧૨	૨૧૬-૨૨૦		
ઢાખાડ	૩૫૩૬	૫૨૭-૫૨૮		
ઢાખાડ	૧૦૫૬	૧૫૫-૧૫૬		
ઢાખાઈ	૪૩૬૬-૪૩૬૭	૬૧-૬૪	૫	૨૦
ઢાખાઈ	૨૭૬	૩૬-૪૦		

આમલું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પૃ. નં.	વિ. નં.	વિ. નં. આમ નં. પૃ. નં.
ઢોઢા (મહાલ)	૧૨૭૦	૧૮૫-૧૮૬		
ઢી	૨૪૮૧	૩૭૧-૩૭૨		
ઢાક				૨૬૮
ઢાખલા	૩૭૬૧	૫૬૩-૫૬૪		
ઢાખી	૩૭૧૮	૫૫૩-૫૫૪		
ઢાખલા (વસઈ)	૧૩૪૪	૧૬૫-૧૬૬		
ઢાખી	૧૦૬૪	૧૫૬-૧૬૦		
ઢાખલા	૭૨૪	૧૦૫-૧૦૬		
ઢીમસ	૪૧૭૭	૬૩૩-૬૩૪		
ઢીમવાયા	૨૫૨૦	૩૭૭-૩૭૮		
ઢીસા (જુના)	૭૪૫-૭૪૬	૧૦૬-૧૧૦		
ઢીસા (નવા)	૭૫૦	૧૦૬-૧૧૦		
ઢુર	૪૦૬૪	૬૧૩-૬૧૪		
ઢુમેરા	૩૬૬૮	૫૬૬-૬૦૦		
ઢુમેરા	૧૬૩૫	૨૮૬-૨૮૭		
ઢુમસ	૫૧૦	૮૩-૮૪		
ઢેઆના	૨૨૫૫	૩૬૮-૩૬૯		
ઢેમોલ	૨૭૬	૩૬-૪૦		
ઢેરાગામ (આમ)	૩૮૭૫	૫૭૬-૫૮૦	૨૦૭	૩૬૭
ઢેરાલ (વાણલા)	૧૩૪૩	૧૬૧-૧૬૨		
ઢાંઢા	૩૦૧૦-૩૦૧૧	૪૬૧-૪૬૮		
ઢાંધુ	૧૬૫૪	૨૮૩-૨૮૪		
ઢાંધાખામ	૩૬૬૫	૬૦૩-૬૦૪		
ઢાંમરવા (ઢાખી)	૧૨૦૮	૧૭૭-૧૭૮		
ઢાંઢાલી	૩૦૩૧	૫૪૧-૫૪૨		
ઢુંગરપુર	૩૮૪૩-૩૮૪૬	૫૬૬-૫૭૦	૧૬૫	૩૪૬
ઢુંગરવા (રા)	૩૫૫૧	૫૨૬-૫૩૦		
ઢુંધી	૨૨૧૧	૩૭૧-૩૭૨		
ઢુંડા	૨૧૧૨	૩૧૭-૩૧૮		
ઢાંઢાખાંધી	૩૪૧૩	૫૦૭-૫૦૮		
ઢાંખલા	૩૪૫૦	૫૧૩-૫૧૪		
ઢાંખાવા	૨૭૦૨	૪૦૩-૪૦૪		
ઢીખા	૮૨૫	૧૧૬-૧૨૦		
ઢુંઢેર	૧૨૮૪	૧૮૬-૧૮૭		
ઢીકર	૩૧૮૦	૪૭૭-૪૭૮		
ઢીલ	૩૫૭૨	૫૩૩-૫૩૪		

ગામનું નામ	કેડાના આંક	કેડા પૂ. નં.	વિ.નં. આમ નં. પૂ.નં.	ગામનું નામ
દેભારા	૨૭૨૩	૪૦૭-૪૦૮		તુરંગી
દાંકે			૧૩૧	તુઆપ
દીકલી	૩૫૧૭	૫૨૫-૫૨૬		તેનાલી
દીંડાડા	૩૫૭૬	૫૩૩-૫૩૪		તેનીવાડા
દીંડાલા	૩૭૪૭	૫૫૭-૫૫૮		તેરવાડા
નખનખ	૨૭૩૨-૨૭૩૬	૪૦૭-૪૧૦		તેરા
નકેશ્વર	૫૬૪	૮૭-૮૮		તેલપુર
નખસા	૧૬૬૨	૨૫૧-૨૫૨		તેલાલી
નરવાસ	૩૫૭૫	૫૩૩-૫૩૪		તેલ્લારા
નરસાલી	૪૧૫	૫૬-૬૦		
નગના	૩૨૦૨	૮૩૭-૮૭૮		તુંગિય સનિવેશ
નત્રવાળા	૧૮૮૮	૨૮૩-૨૮૪		તુન્ધિયા
નર્તન (રાંગમઠ)	૩૩૦૮	૪૬૩-૪૬૪		તુંગી (દલ)
નર્સા	૩૬૬૮	૮૭-૮૮		તુંગી
નવરી	૩૦૦૮	૪૪૭-૪૪૮		નમરી
નળાબ	૧૬૬૭-૧૭૦૦	૨૫૧-૨૫૨	૫૬ ૧૧૦	નાપજ
નળિયામ (અમરેરા)	૩૬૩૪	૫૬૩-૫૬૪		નંખક
નળિયામ (દાબાડે)	૧૬૪૮	૫૬૫-૫૬૬		
તક્કશિલા			૩૬૨	ત્રિંગલવાડીનું શુકામંદિર
નોકાડી	૪૦૩૭	૬૦૬-૬૦૭		
નોજપુર	૩૨૦૩	૪૭૬-૪૮૦		અરવાડ
નોજપુરી	૧૩૦૭	૧૮૬-૧૮૦		અરા
નોરાપુર			૩૩૨	અરદ
નોરાપુર	૩૭૨	૫૩-૫૪		અલનજ
નોરાપુર	૩૬૭૩	૫૪૭-૫૪૮		અદા
નોરંગા	૩૦૧૩-૩૦૨૦	૩૦૧-૩૦૨	૭૮ ૧૪૬	આખા દેવળી
નાસ	૩૮૨૪	૫૬૭-૫૬૮		આન
નાસા	૩૪૪૩	૫૧૧-૫૧૨		આમસા
નાસનપુર	૩૨૨૫-૩૨૨૬	૪૮૧-૪૮૨	૧૭૭ ૩૨૦	ચુર
નાસગાંવ	૪૦૩૮	૬૦૬-૫૧૦		ચુ
નિલવાડા	૨૧૪૫	૩૨૩-૩૨૪		ચાંબ
નિલ્લી			૪૬૬	ચાંદલા
નોખા	૨૫૪૪	૩૭૫-૩૭૬		ચાંવલા
નોનરોડ	૩૩૭૫	૫૦૩-૫૦૪		ચાંવલા
નોનરોડ	૨૩૦૬	૩૪૫-૩૪૬		ચુઆ
નોથગામ	૮૧૭	૧૧૬-૧૨૦		દનાવડીઆ
નોથાલી	૩૬૨૬	૫૩૬-૫૪૦		દડોલી
નોયરી	૨૦૬૦-૨૦૬૧	૩૧૫-૩૧૬		દત્તવાસ
				દવાણી

કેડાના આંક	કેડા પૂ. નં.	વિ.નં. આમ નં. પૂ.નં.	કેડાના આંક	કેડા પૂ. નં.	વિ.નં. આમ નં. પૂ.નં.
૮૧૩	૧૧૬-૧૨૦		૪૧૩	૧૧૬-૧૨૦	
૪૧૪૩	૬૨૭-૬૨૮	૨૩૩ ૩૬૪	૪૧૪	૧૧૫-૧૧૬	
૭૬૮	૧૨૩-૧૨૪		૪૧૫	૧૨૩-૧૨૪	
૮૪૬	૨૮૬-૨૮૭	૭૪ ૧૪૩	૪૧૬	૧૨૩-૧૨૪	
૧૬૨૭-૧૬૨૮	૨૮૬-૨૮૭	૭૪ ૧૪૩	૪૧૭	૧૨૩-૧૨૪	
૨૬૮૨	૪૪૩-૪૪૪	૧૫૧ ૨૭૫	૪૧૮	૧૨૩-૧૨૪	
૧૧૮૭	૧૨૩-૧૨૪		૪૧૯	૧૨૩-૧૨૪	
૪૧૭૨	૧૨૩-૧૨૪				
૪૭૨					
૪૭૪					
૧૫૦૭	૨૧૬-૨૨૦				
૧૮૮૪	૨૮૩-૨૮૪				
૧૮૮૦	૨૮૧-૨૮૨				
૧૬૬૬	૨૫૧-૨૫૨				
૩૬૬૩	૫૬૭				
૨૮૫૬	૬૨૭-૬૨૮				
૮૫૩	૧૨૩-૧૨૪				
૮૦૬-૮૧૦	૧૧૭-૧૧૮	૧૬ ૪૦			
૧૩૬૧	૨૦૧-૨૦૨				
૧૮૬૬	૨૧૧-૨૧૨				
૧૭૬૪	૨૬૧-૨૬૨				
૧૪૬૬	૨૧૩-૨૧૪				
૩૬૫૭	૫૪૫-૫૪૬				
૩૦૭૩	૪૫૭-૪૫૮				
૩૫૫૮	૫૩૧-૫૩૨				
૨૨૦૭	૩૩૧-૩૩૨				
૩૧૨૭-૩૧૨૮	૪૬૭-૪૬૮				
૨૫૬૩	૩૮૩-૩૮૪				
૨૮૬૮	૪૨૭-૪૨૮				
૨૮૩૫	૪૨૭-૪૨૮				
૧૨૨૮	૧૭૬-૧૮૦				
૩૬૭૭	૫૪૭-૫૪૮				
૨૪૦૭	૩૬૧-૩૬૨				

આમનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પૂ. નં.	વિ.નો. વિ.નો. આમ નં. પૂ.નં.	આમનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પૂ. નં.	વિ.નો. વિ.નો. આમ નં. પૂ.નં.
દધાસિયા	૧૨૮૭	૧૮૭-૧૮૮		દુભી	૨૪૭૫	૩૭૧-૩૭૨	
દધાસીઆ	૩૪૪૪	૫૧૧-૫૧૨		દુદાણા	૧૭૦૫	૨૫૩-૨૫૪	
દમણ	૬૧૬	૯૧-૯૨		દુદાનાવાડા	૨૫૦૮	૩૭૫-૩૭૬	
દધાસપુરા	૨૮૬૯	૪૨૭-૪૨૮		દુધખા	૯૨૩	૧૩૩-૧૩૪	
દરાપરા	૪૫૦	૬૩-૬૪		દુધ્યા	૨૬૩૩	૩૯૩-૩૯૪	
દરીગેર (દીવીપર)	૬૨૦	૯૧-૯૨		દુખના	૩૨૭૧	૪૮૫-૪૮૮	
દશભાણા	૧૧૮૪	૧૭૩-૧૭૪		દુનાવાડા	૮૬૬	૧૨૫-૧૨૬	
દશભાણુ પુર			૩૧૬	દુપાડા	૩૩૫૯	૮૯૯-૫૦૦	
દસાડા	૧૧૬૧	૧૬૯-૧૭૦		દુગાપુર ઉર્ફે નવાવાસ	૧૯૦૦	૨૮૫-૨૮૬	
દશાણુ	૬૨૩	૯૧-૯૨		દુધઈ	૧૯૭૧	૨૯૫-૨૯૬	
દહેગામ	૧૨૬૭-૧૨૬૮	૧૮૫-૧૮૬		દુધરેજ	૧૪૩૯	૨૦૯-૨૧૦	
દહેજ	૪૭૧	૧૭૦-૧૮					
દહેવાણુ	૨૬૭	૩૭-૩૮		દેઉર	૪૦૦૯	૬૦૫-૬૦૬	
દાડા	૧૭૦૮	૨૫૩-૨૫૪		દેકાવાડા	૧૧૯૨	૧૭૫-૧૭૬	
દાદર	૬૭૨	૯૯-૧૦૦		દેડીઆ	૧૯૩૮	૨૯૧-૨૯૨	
દાદાવસી	૨૭૦૩	૪૦૩-૪૦૪		દેણુપ	૧૦૭૫	૧૫૭-૧૫૮	
દાખા (દાસપા)	૨૮૫૫	૪૨૫-૪૨૬		દેખાક	૨૦૮૭	૩૧૫-૩૧૬	
દાખા	૭૬૯	૧૧૩-૧૧૪		દેખાજ	૧૧૯૧	૧૭૩-૧૭૪	
દાવલાણુ	૨૭૬૦	૪૧૧-૪૧૨		દેખલી	૧૧૩૧	૧૬૫-૧૬૬	
દારવા	૪૧૭૫	૬૩૩-૬૩૪		દેડાળ	૨૧૯૦	૩૨૯-૩૩૦	
દાર	૩૭૦૨	૫૫૧-૫૫૨		દેખાસપુર	૩૩૫૨	૪૯૯-૫૦૦	
દાલવાણુ	૭૮૯	૧૧૫-૧૧૬		દેખાં	૩૬૫૬	૫૪૫-૫૪૬	
દાલાદા	૧૧૭૨	૧૭૧-૧૭૨		દેસણા	૨૯૬૯	૪૪૧-૪૪૨	૧૮૦ ૨૬૪
દાવડ	૧૩૦૪	૧૮૯-૧૯૦	૮૮ ૮૩	દેસદર	૨૯૪૨	૪૩૭-૪૩૮	૧૨૬ ૨૫૧
દાવણુગિરિ	૪૦૭૩	૬૧૩-૬૧૪		દેસવાડા	૧૮૨૬	૨૭૧-૨૭૨	૬ / ૧૩૭
દાસજ	૧૦૯૬	૧૫૯-૧૬૦		દેસવાડા	૩૫૨૧-૩૫૨૫	૫૨૫-૫૨૬	૧૪૧ ૨૬૪
દાહોદ	૩૧૧૨	૪૬૫-૪૬૬		દેખાવસ	૨૪૬૭	૩૭૩-૩૭૪	
				દેખાલ	૨૩૩૧	૩૪૯-૩૫૦	
દેગણુ	૩૩૩૮-૩૩૩૯	૪૮૭-૪૮૮		દેખાલ	૩૬૬૬-૩૬૬૭	૫૩૯-૫૪૦	
દેલ્લી	૩૮૫૧-૩૮૫૬	૫૭૫-૫૭૬	૧૮૭ ૩૫૨	દેખાણુ	૧૬૬૫	૨૮૭-૩૪૮	
				દેખગામ	૨૫૮૨	૩૮૫-૩૮૬	
દોમ્માદર	૮૪૩	૧૨૩-૧૨૪		દેખચરાડી	૧૪૪૧	૨૦૯-૨૧૦	
દોમ્માર	૧૬૯૮	૨૫૧-૨૫૨		દેખડા	૧૨૨૭	૧૭૯-૧૮૦	
દોનાજપુર	૪૦૩૩	૬૬૭-૬૬૮		દેખપુર	૧૯૬૧	૨૯૩-૨૯૪	
દોપાખેડા	૨૩૦૭	૩૪૭-૩૪૮		દેખરિયા	૩૬૨૩	૫૩૯-૫૪૦	
દોપાખેડા	૩૩૭૬	૫૦૩-૫૦૪		દેખલિયાકલાં	૨૬૦૮	૩૮૯-૩૯૦	
દોપાણુ	૨૯૫૩-૨૯૫૪	૪૩૯-૪૪૦	૧૨૯ ૨૫૫	દેખલી	૨૫૭૫	૩૮૫-૩૮૬	
દોવ	૧૮૨૩-૧૮૨૪	૨૭૧-૨૭૨	૬૭ ૧૩૬	દેખગિયા	૧૭૦૧	૨૫૧-૨૫૨	
દોવાણુદી	૨૫૧૭	૩૭૭-૩૭૮		દેવા	૨૭૫	૩૯૦-૪૦	
				દેવાલ	૩૫૫૫	૫૨૯-૫૩૦	
દુઆ	૭૬૦-૭૬૧	૧૧૧-૧૧૨		દેવાસ જુનિપર	૩૧૯૭	૪૭૭-૪૭૮	
દુગાણુ	૨૭૩૦	૪૦૭-૪૦૮		દેવાસ સોનિપર	૩૧૯૬	૪૭૭-૪૭૮	
દુડવા	૮૩૨	૧૨૧-૧૨૨		દેવડોદ	૨૦૫૪	૩૦૯-૩૧૦	
દુહારિયા	૨૬૮૨	૪૦૧-૪૦૨		દેસોદ	૨૪૦૧-૨૪૦૩	૩૫૯-૩૬૦	

ગામનું નામ	કેડાનો આંક	કેડા પુ. નં.	વિ.નો. વિ.નં. ગામ નં. પુ.નં.	ગામનું નામ	કેડાનો આંક	કેડા પુ. નં.	વિ.નો. વિ.નં. ગામ નં. પુ.નં.
દસલપુર	૧૮૭૪	૨૮૧-૨૮૨		ધાળુધા	૭૭૨	૧૧૩-૧૧૪	
દેમુરી	૨૬૮૮-૨૭૭૧	૪૦૩-૪૦૪		ધાળુ	૨૮૫૭	૪૨૫-૪૨૬	
દેડું	૩૯૩૯	૫૯૫-૫૯૬		ધાનેરા	૭૬૪-૭૬૬	૧૧૧-૧૧૨	
દોડકા	૩૭૩૬	૫૩-૫૪		ધામભુઆવ	૪૧૭૮	૬૩૫-૬૩૬	
દોરડા	૩૦૭૮	૪૫૭-૪૫૮		ધામભુઆ	૧૩૩૯	૧૯૫-૧૯૬	
દોલનમઢ	૩૮૧૭	૫૬૫-૫૬૬		ધામગાંધી	૩૧૫૮	૪૭૧-૪૭૨	
દોનડા	૨૬૩૯	૩૯૩-૩૯૪		ધામનીઆ	૩૭૧૧	૫૫૧-૫૫૨	
દોનડા	૩૭૪૧	૫૫૫-૫૫૬		ધામલી	૪૬૯૨	૪૦૩-૪૦૪	
દોનરાઈ	૩૦૫૮	૪૫૫-૪૫૬		ધામા	૧૧૫૬	૧૬૬-૧૬૭	
દોન	૧૫૦૫	૨૧૯-૨૨૦		ધામદા	૩૩૨૪	૪૯૫-૪૯૬	
દોન	૩૧૧૧	૪૧-૪૧૨		ધાર	૩૩૪૪-૩૩૪૫	૪૯૭-૪૯૮	૧૮૪ ૩૩૨
દોનવીવાડા	૧૩૬	૧૦૭-૧૦૮	૧૩ ૩૫	ધારડી	૩૭૨૨	૫૫૩-૫૫૪	
દોડાઈઆ	૮૧૧૭	૬૧૯-૬૨૦		ધારવાડા	૮૦૫૯	૬૧૧-૬૧૨	
દોરકા			૧૨૯	ધારી	૧૮૫૧	૨૭૫-૨૭૬	
ધાલુજ	૮૧૮૮	૬૩૫-૬૩૬		ધારીસણા	૧૨૮૪	૧૮૭-૧૮૮	
ધાલુધા	૨૬૮૭	૪૦૧-૪૦૨		ધોળીજી	૧૧૨૬	૧૬૫-૧૬૬	
ધાળુ	૨૭૨૦	૪૦૭-૪૦૮		ધુનાડા	૨૫૧૮-૨૫૧૯	૩૭૭-૩૭૮	
ધાળી	૨૬૬૪	૩૯૭-૩૯૮		ધુલીઆ	૮૧૦૧	૬૧૭-૬૧૮	
ધાધાળુ	૮૯૬	૧૩૧-૧૩૨		ધાતા સકલાળા	૭૭૭	૧૧૩-૧૧૪	
ધનાડા	૩૩૮૧	૫૦૩-૫૦૪		ધાલદા	૩૫૮૩	૫૩૩-૫૩૪	
ધનાપરા	૨૮૯૪	૪૩૧-૪૩૨		ધારાજી	૧૮૪૫-૧૮૪૬	૨૭૫-૨૭૬	
ધનારી	૨૯૫૧	૪૩૯-૪૪૦	૧૨૭ ૨૫૨	ધારાસણ	૧૦૮૦	૧૫૭-૧૫૮	
ધનાલી	૭૭૬	૧૧૩-૧૧૪		ધાલેરા	૧૪૧૦	૨૦૫-૨૦૬	
ધનાસુઆ	૩૨૫૦	૪૮૫-૪૮૬		ધાળકા	૧૩૯૯-૧૪૦૧	૨૦૩-૨૦૪	૫૪ ૬૪
ધનીયાવાડા	૩૦૮૫	૪૫૯-૪૬૦		ધાંકુકા	૧૪૦૯	૨૦૫-૨૦૬	૫૫ ૬૬
ધનેડી	૨૬૫૫	૩૯૫-૩૯૬		ધાંળા	૩૦૧૫	૪૪૭-૪૪૮	
ધનોપ	૨૬૦૨	૩૮૯-૩૯૦		ધુંધકા	૩૩૭૯	૫૦૩-૫૦૪	
ધનેરા	૯૮૧	૧૩૩-૧૩૪		ધુંવાલ	૧૫૧૯	૨૨૧-૨૨૨	
ધખડકું	૧૯૭૨	૨૯૫-૨૯૬		ધોડ	૩૯૪૦	૫૯૫-૫૯૬	
ધખતરી	૪૨૧૫	૬૩૯-૬૪૦		ધ્રુમકું	૧૪૮૮	૨૦૯-૨૧૦	
ધખનાર	૩૩૮૦	૫૦૬-૫૦૭	૧૮૫ ૩૩૩	ધોળ	૧૫૨૩	૨૦૭-૨૦૮	
ધખોતર	૩૪૨૦	૫૦૬-૫૦૭		ધાંગા	૧૪૪૪-૧૪૪૫	૨૦૭-૨૦૮	
ધરખજ	૨૬૬	૩૭-૩૮		નકોદર	૩૮૮૬	૪૮૧-૪૮૨	
ધરડા	૩૩૧૩	૪૬૩-૪૬૪		નખનાળા	૧૯૬૭	૨૯૫-૨૯૬	
ધરીઆવડ	૩૬૬૬-૩૬૬૮	૫૪૯-૫૫૦		નખર	૨૧૮૧	૩૨૦-૩૨૧	
ધનલી	૩૧૦૪	૪૬૧-૪૬૨	૧૬૭ ૩૦૮	નજીપુરા	૬૨૧	૧૩૩-૧૩૪	
ધસા	૩૩૨૫	૪૬૫-૪૬૬		નડિયાદ	૨૫૩-૨૫૪	૩૫-૩૬	
ધસા	૩૯૯૭	૬૦૩-૬૦૪					
ધાકડી	૨૫૫૪	૩૮૧-૩૮૨					
ધામા	૭૬૩	૧૧૧-૧૧૨					

આમળું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા જુ. નં.	વિ.નં. વિ.નં. જુ.નં.	આમળું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા જુ. નં.	વિ.નં. વિ.નં. જુ.નં.
નંદાદ	૬૦૧	૮૭-૮૮		નાનરવાડા	૨૬૫૫	૪૩૯-૮૮૦	
નર્મીપુરા	૮૮૧૬	૬૩૯-૪૦		નાના આસંતીઆ	૧૮૮૬	૨૮૩-૨૮૪	
નમાણા	૩૬૫૧	૫૪૩-૫૪૪		નાના પોરીની			૯૦
નવાખામ	૩૭૦૩	૫૫૧-૫૫૨		નાના પોરીની	૧૩૧૯	૧૯૧-૧૯૨	
નરસંઘ	૨૫૭	૩૫-૩૬		નાના ભાડિયા	૧૮૧૯	૨૮૧-૨૮૨	
નરસીંગદ	૩૩૬૫	૫૦૧-૫૦૨		નાના રામજીવાડા	૩૦૬૧૭	૪૫૭-૪૫૮	
નરસીંગપુરા (કોઠા) ૪૨૦૨-૮૨૦૩	૬૩૭-૬૩૮			નાની ખાખર	૧૮૧૬	૨૮૧-૨૮૨	
નરેરી	૧૬૫૦	૨૬૧-૨૬૧		નાની ખાખરી	૧૫૧૦	૨૧૬-૨૨૦	
નરેડા	૧૨૫૪	૧૮૩-૧૮૪	૪૭ ૮૨	નાની ચંકુર	૯૦૨	૧૩૧-૧૩૨	
નરોલી (દમણ)	૬૪૧	૯૩-૯૪		નાની રાકુદા	૧૫૧૩	૨૧૬-૨૨૦	
નવસારી	૬૦૪	૮૬-૮૦		નાનોદરા	૧૪૦૮	૨૦૩-૨૦૪	
નવસારી સ્ટેશન	૬૪૪	૮૬-૮૦		નાનો ગાળિયો	૧૬૫૩	૨૬૩-૨૬૪	
નવાગામ	૨૧૧	૨૬-૩૦		નાપાડ	૩૦૦	૪૧-૪૨	
નવાગામ	૧૫૧૧	૨૧૬-૨૨૦		નાપાસર	૨૪૫૪	૩૭૬-૩૬૮	
નવા ભોળાપુરા	૨૮૬૧	૪૩૧-૪૩૨		નાપા			૩૬૬
નવાપુરા	૨૬૫	૩૭-૩૮		નામલી	૩૧૪૧	૪૭૧-૪૭૨	
નવા સંધપુર	૧૨૪૫	૧૮૧-૧૮૨		નામકા	૨૧૦	૨૬-૩૦	
નવીનાર	૧૮૭૩	૨૮૧-૨૮૨		નામકા	૯૨૨	૧૩૩-૧૩૪	
નળખેડા	૩૪૬૯	૫૧૫-૫૧૬		નાર	૩૭૧	૫૩-૫૪	
નળિયા	૧૬૨૩	૨૮૭-૨૮૮	૭૩ ૧૪૨	નારદીપુર	૧૨૨૦	૧૭૭-૧૭૮	
નક્કરગઢ	૩૩૬૮	૫૦૧-૫૦૨		નારદરા	૩૦૪૬	૪૫૩-૮૫૪	
નાઇ	૩૫૨૭	૫૨૫-૫૨૬		નારવણુ ગઢ	૩૩૮૬-૩૩૯૦	૫૦૩-૫૦૬	
નાગદા	૩૨૬૬	૪૮૭-૪૮૮		નારવણુપુર	૧૦૬૬	૨૬૧-૨૬૨	
નાગદા	૩૩૩૫	૪૮૭-૪૮૮		નાંગલી	૬૧૦૭	૬૬૧-૪૬૨	
નાગદા (અદમ્યદેવ)	૩૫૧૯	૫૨૫-૫૨૬	૧૮૬ ૩૩૬	નાંગલા	૩૮૮૦	૫૭૫-૫૭૬	
નાગપુર	૪૧૮૫-૪૧૮૬	૬૩૫-૬૩૬		નાથ મંથ			૩૬૨
નાગરયા	૧૬૫૧	૨૬૧-૨૬૨		નાથ	૨૬૫૨-૨૬૫૩	૩૬૭-૩૬૮	
નાગસપુર	૧૮૬૭	૪૮૩-૨૮૪		નાથગા	૩૩૪૦-૩૩૪૧	૪૬૯-૪૬૮	
નાગાળુન શુકા			૪૮૧	નાવલી	૨૬૬	૬૧-૪૨	
નાગોર	૨૩૮૭-૨૩૮૩	૩૫૫-૩૬૦	૬૫ ૧૬૮	નાવી	૨૮૮૬-૨૮૮૬	૪૨૬-૪૩૦	
નાગુયાણા	૭૦૧૭	૧૦૩-૧૦૪		નાગરિક	૩૬૬૦-૩૬૬૨	૫૬૭-૫૬૮	૨૧૮ ૩૮૦
નાગેચ (ઉ-ગેચ)	૩૪૮૨	૫૧૧-૫૧૨		નાલક પાસેની જૈન શુકાચો			૩૮૧
નાગોળા	૨૫૬૭	૩૮૭-૩૮૮		નીકમ	૩૬૬૬	૫૪૬-૫૫૦	
નાગનગાવ	૪૧૬૩	૬૩૭-૬૩૮		નીકિત	૪૩૨	૬૧-૬૨	
નાડલોડા	૨૭૮૮-૨૭૮૭	૬૧૫-૬૧૬	૧૦૬ ૨૨૧	નીનાડા	૨૬૫૨	૪૩૬-૪૪૦	૧૨૮ ૨૫૩
નાડોલ	૨૦૮૮-૨૦૮૧	૬૧૭-૬૧૮	૧૧૦ ૨૨૫	નીનાર	૩૧૬૬	૪૭૩-૪૭૪	
નાણા	૨૮૨૨	૬૨૧-૬૨૨	૧૧૬ ૨૩૦	નીપળ	૨૭૬૪	૪૧૩-૪૧૪	
નાંદા	૪૧૫૮	૬૨૬-૬૩૦		નીપાળી	૪૦૮૬-૪૦૮૨	૬૧૫-૬૧૬	
નાંદાના	૭૯૦	૧૧૫-૧૧૬		નીપળ	૩૦૫૬	૮૫૫-૮૫૬	
નાથદરા	૩૫૮૨	૫૩૩-૫૩૪		નીપાળ	૨૬૨૧	૩૬૧-૩૬૨	
નાથનગર	૪૩૪૭	૬૬૧-૬૬૨	૨૬૦ ૪૮૬	નીપાળ	૨૬૨૪	૩૬૧-૩૬૨	
નાદાળા ભેખારો	૨૭૦૦	૪૦૫-૪૦૬		નીમય	૩૪૩૨	૫૦૯-૫૧૦	
નાનપુર	૩૧૮૮	૪૬૫-૪૬૬		નીમય ડાવણી	૩૪૩૦	૫૦૯-૫૧૦	

કોઠામાં અમને વિશેષ નોંધમાં આવેલાં ગામોની અકારાર્થિ સૂચી

૨૭

ગામનું નામ	કોઠાનો અંક	કોઠા પુ. નં.	વિ. નં.	વિ. નં.	ગામનું નામ	કોઠાનો અંક	કોઠા પુ. નં.	વિ. નં.	વિ. નં.
નીમલા	૨૪૮૬	૩૭૩-૩૭૪			પરી	૩૮૮૨-૩૮૮૩	૫૭૬-૫૮૦		
નીમલાણી	૨૪૮૯	૩૭૩-૩૭૪			પરધરી	૧૫૨૮	૨૨૩-૨૨૪		
નીમલા (માયાઈબા)	૩૬૪૩	૫૪૧-૫૪૨			પરધા	૩૪૦૨	૫૦૫-૫૦૬		
નીમલાલી	૨૫૧	૩૫-૩૬			પરધાણી	૭૪૧	૧૦૬-૧૧૦		
નીસરપુર	૩૨૨૮	૮૮૧-૪૮૨			પરધાણી	૧૫૦૮	૨૧૬-૨૨૦		
નુબોર	૧૧૩૭	૧૬૫-૧૬૬			પરધાના	૩૩૬૩	૫૦૧-૫૦૨		
નુન	૨૮૮૨	૮૨૭-૪૨૮			પરધાસલી	૩૬૧૨	૫૩૭-૫૩૮		
નુન	૨૯૯૬	૪૪૫-૪૪૬			પરધારિયા	૧૩૪૦	૧૬૫-૧૬૬		
નેનાવા	૩૧૦૯	૪૬૧-૪૬૨			પરિયાણા				
નેપાલ			૪૮૬		પરિયાણા	૩૫૭૩	૫૩૩-૫૩૪		૩૬૬
નેવરી	૩૨૬૭	૪૮૭-૪૮૮			પરિયાણા	૨૩૮૫-૪૩૮૬	૩૫૭-૩૫૮		
નેવરીઆ	૩૭૮૩	૫૬૧-૫૬૨			પરિયાણા	૭૦૧	૧૦૩-૧૦૪		
નેસા	૭૫૫	૧૧૧-૧૧૨			પરિયાણા	૬૩૭	૬૩-૬૪		
નોખામંડી	૨૮૦૦	૩૫૬-૩૬૦			પરિયાણા	૨૬૯૯	૩૬૫-૩૬૬		
નોગામા	૩૪૧૫	૫૦૭-૫૦૮			પરિયાણા	૩૮૬૬	૫૭૭-૫૭૮		
નોઘણપુર	૧૭૪૧	૨૫૬-૨૬૦			પરિયાણા	૧૮૬૦	૨૭૬-૨૮૦		
નોસરા	૨૮૮૭	૮૭૩-૩૭૪			પરિયાણા	૭૮૮	૧૧૫-૧૧૬		
નોંકર	૨૪૬૬	૩૬૯-૩૭૦			પરિયાણા	૧૬૨૧	૨૮૭-૨૮૮		
નંદપુર	૨૩૬૬	૩૫૩-૩૫૮			પરિયાણા	૧૨૫૭	૧૮૩-૧૮૪		
નંદરબાર	૪૬૧૫	૬૧૬-૬૨૦			પરિયાણા	૧૧૫૫	૬૨૬-૬૩૦		
નંદરાય	૩૭૪૩	૫૫૫-૫૫૬			પરિયાણા	૧૭૩૭	૨૫૭-૨૫૮		
નંદાવના	૧૩૮૩	૫૦૩-૫૦૮			પરિયાણા	૩૮૧૬	૫૬૫-૫૬૬		
નંદાસણ	૧૨૦૬	૧૭૭-૧૭૮			પરિયાણા	૩૫૮૭	૫૩૫-૫૩૬		
નંદિઆમ			૪૭૨		પરિયાણા	૬૮૮	૧૦૧-૧૦૨		
નંદિઆમ	૩૯૭૩	૫૯૬-૬૦૦			પરિયાણા	૬૯૧	૧૦૧-૧૦૨		
નાંદિયા	૨૬૧૩-૨૬૧૫	૬૩૩-૪૩૪	૧૨૨	૨૪૨	પરિયાણા	૩૪૧૧	૫૦૭-૫૦૮		
નાંદિસમા	૬૫૭૦-૬૫૭૧	૫૩૩-૫૩૪			પરિયાણા (દેવગઢ આરિયા)	૨૬૦	૬૧-૬૨		
ની ગાળા	૧૭૪૬	૨૫૬-૨૬૦			પરિયાણા	૬૧૬૩	૬૨૬-૬૩૦		
નીંબસા	૪૦૨૩	૬૦૭-૬૦૮			પરિયાણા	૬૧૫૧	૪૭૧-૪૭૨		
નીંબાણેરા	૩૬૬૬-૩૬૬૮	૫૪૫-૫૪૬			પરિયાણા	૩૬૫૮	૫૪૫-૫૪૬		
પરિયાણાસીડી	૨૨૦૪-૨૨૦૬	૩૩૧-૩૩૨			પરિયાણા	૨૦૦૫	૨૬૬-૩૦૦		
પરિયાણા	૨૩૩૭-૨૩૩૮	૩૫૧-૩૫૨			પરિયાણા (હસન)	૩૧૫૫	૪૭૧-૪૭૨		
પરિયાણા (ભાટ)	૩૨૪૯	૪૮૫-૪૮૬			પરિયાણા	૪૬૯	૬૭-૬૮		
પરિયાણાપહાડી			૪૭૨		પરિયાણાપુર				
પરિયાણા	૧૭૫૪	૨૫૬-૨૬૦			પરિયાણા	૩૭૬૫	૫૫૬-૫૬૦		૪૬૬
પરિયાણા	૪૩૪૨-૪૩૪૫	૬૬૧-૬૬૨	૨૫૮	૪૭૪	પરિયાણા	૩૯૭૬	૫૬૬-૬૦૦		
પરિયાણા	૩૨૦૬-૩૨૦૭	૪૭૬-૪૮૦			પરિયાણા	૪૧૦૪	૬૧૭-૬૧૮		
પરિયાણા	૭૩૯	૧૦૭-૨૦૮			પરિયાણાપુરા	૪૨૯	૬૧-૬૨		
					પરિયાણા	૧૧૫૩	૧૬૬-૧૭૦		

આમનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	વિ.નો. આમ નં. પુ.નં.
પાટણ	૯૨૯-૧૦૨૪	૧૩૫-૧૫૨	૨૯ ૫૬
પાટણુવાવ	૧૮૪૩	૨૭૫-૨૭૬	
પાટન	૩૮૧૧	૫૬૫-૫૬૬	
પાટના કૂવા	૧૨૮૫	૧૮૫-૧૮૮	
પાટોદી	૨૨૦૮	૩૩૧-૩૩૨	
પાઝોલ	૨૮૦	૩૯-૪૦	
પાડીવ	૨૯૮૬	૪૮૩-૪૪૪	
પાડીવ	૨૯૮૫	૪૮૫-૪૪૬	
પાજરીશ્યા	૧૪૩૧	૨૦૭-૨૦૮	
પાદરડી	૨૮૩૬	૪૨૩-૪૨૪	
પાદરડી	૩૮૪૧	૫૬૯-૫૭૦	
પાદરા	૪૮૭-૪૪૮	૬૩-૬૪	
પાદરીઆ	૪૭૪	૬૭-૬૮	
પાદર	૪૧૮૫	૩૫૯-૩૬૦	
પાદુમડી	૪૨૭૧	૩૪૬-૩૪૭	
પાનસર	૧૦૮૪-૧૦૮૫	૧૫૭-૧૬૦	૩૧ ૬૪
પાનસી-મોડી	૧૮૩૯	૨૭૩-૨૭૪	
પાપસદા	૪૫૧૩	૩૭૫-૩૭૬	
પાગળ	૩૯૩૧	૫૯૩-૫૯૪	
પાખેરા	૩૦૫૬	૬૫૩-૬૫૪	૧૫૮ ૨૯૭
પાખાલ	૧૨૩૪	૧૭૯-૧૮૦	
પાડડી (કિલ્લા)	૬૧૨	૯૧-૯૨	
પાડડી (નવી)	૪૧૯૬	૬૩૭-૬૩૮	
પાડડુ	૪૨૧૦	૩૩૧-૩૩૨	
પાડેમોલી (રાવજી)	૩૭૨૬	૫૫૩-૫૫૪	
પારા	૩૧૨૫	૪૬૭-૪૬૮	
પારાલા	૪૧૦૦	૬૧૭-૬૧૮	
પારાલી	૩૭૩૯-૩૭૪૦	૫૫૫-૫૫૬	
પાણ	૫૫૧૧	૮૩-૮૪	
પાણ	૧૩૨૭	૧૯૩-૧૯૪	
પાણડી	૧૭૫૫	૨૬૧-૨૬૨	
પાણડી	૨૮૦૮	૪૧૯-૪૨૦	
પાણડી (અણાદરા)	૩૦૫૮	૪૫૫-૪૫૬	૧૫૭ ૨૯૬
પાણડી (દોઆદર)	૮૪૫	૧૨૨-૧૨૩	
પાણનપુર	૭૧૦-૭૨૨	૧૦૩-૧૦૬	૧૧ ૩૨
પાણસાડા	૩૬૯૪	૫૮૯-૫૯૦	
પાણસાણા	૨૨૩૦	૩૩૫-૩૩૬	
પાણિપાદ	૧૪૧૯	૨૦૫-૨૦૬	
પાલી	૭૦૯	૧૦૩-૧૦૪	
પાલી	૨૦૯૫-૨૧૦૬	૩૧૫-૩૧૮	૮૪ ૧૭૫
પાલીતાણા			૯૮
પાલેજ	૪૨૮	૬૧-૬૨	
પાલુસા	૧૨૬૩	૧૮૩-૧૮૪	
પાવડી	૨૩૩૬	૩૪૯-૩૫૦	

આમનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	વિ.નો. આમ નં. પુ.નં.
પાવડા	૨૮૩૮	૪૨૯-૪૩૦	૧૧૭ ૨૩૭
પાવા	૨૭૧૫	૪૦૫-૪૦૬	
પાવાગઢ			૧૯
પાવાપુરી	૪૩૨૭-૪૩૩૦	૬૫૯-૬૬૦	૨૫૩ ૪૫૦
પિમાલા	૧૭૨૦	૨૫૫-૨૫૬	
પી	૨૫૪૧	૩૭૯-૩૮૦	
પીચિયાક	૨૨૪૪	૩૩૭-૩૩૮	
પીનાસ	૩૭૮૨	૫૬૧-૫૬૨	
પીપલરામા	૩૩૧૦	૯૯૩-૯૯૪	
પીપલિયા	૨૭૫૯	૪૧૧-૪૧૨	
પીપલિયા (રાવાજી)	૩૩૯૮	૫૦૫-૫૦૬	
પીપલી	૧૪૧૨	૨૦૫-૨૦૬	
પીપલુ	૩૨૪૦	૪૮૩-૪૮૪	
પીપલીદા	૩૬૬૩	૪૭૩-૪૭૪	
પીપલીદા (પાણા)	૩૨૭૨	૪૮૭-૪૮૮	
પીપલાન	૩૪૬૨-૩૪૬૩	૫૧૫-૫૧૬	
પીપળ	૧૧૨૩	૧૬૩-૧૬૪	
પીપાસીડી	૨૨૨૫-૨૨૨૬	૩૩૩-૩૩૬	૧૧૨
પીરમજેડ			
પીલવાઈ	૧૦૫૭	૧૯૭-૧૯૮	
પીતુઆ	૭૮૭-૭૮૮	૧૧૫-૧૧૬	
પીતુડા	૩૧૦૮	૪૬૧-૪૬૨	
પીસાવજી	૪૬૫૬	૩૯૭-૩૯૮	
પીસાવા	૨૭૨૧	૪૦૭-૪૦૮	
પીસાગન	૨૬૧૪-૨૬૧૫	૩૯૯-૪૦૦	
પુજપર	૩૮૩૧	૫૬૭-૫૬૮	
પુનડી	૧૮૮૫	૨૮૩-૨૮૪	
પુના	૩૦૬૮	૪૫૭-૪૫૮	
પુનાલી	૩૮૩૨	૫૬૭-૫૬૮	૧૯૪ ૩૮૫
પુનંત	૩૦૬૯	૪૫૭-૪૫૮	
પુન્યામંડી	૩૧૬૫	૪૭૩-૪૭૪	
પુર	૩૭૮૪-૩૭૮૮	૫૬૧-૫૬૨	
પુરાનાવાદ	૨૨૯૭	૩૪૫-૩૪૬	
પુર્ણિયાસીટી	૮૩૭૯	૬૬૭-૬૬૮	
પૂના	૩૯૧૦-૩૯૧૭	૫૬૧-૫૬૨	૨૧૬ ૩૭૯
પૂન (પડન)	૨૧૩૬	૩૨૧-૩૨૨	
પેટલાદ	૨૭૦-૨૭૩	૩૭-૪૦	
પેઠામલી	૧૨૪૦	૧૮૧-૧૮૨	
પેઠાપુર	૧૧૨૫	૧૬૩-૧૬૪	
પેથાપુર	૧૩૭૯-૧૩૮૧	૧૯૯-૨૦૦	
પેન	૭૦૨	૧૦૩-૧૦૪	

કોઠામાં અને વિદેશ નોંધમાં આવેલાં ગાયોની અકારાર્થ સૂચી

૨૯

ગાયનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	આમ નં.	વિ.નં. પુ.નં.	ગાયનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	આમ નં.	વિ.નં. પુ.નં.
ચેરચ	૨૭૪૮	૪૧૧-૪૧૨			કાનાપુરા	૨૮૮૮	૪૨૯-૪૩૦		
પેશાવાડા	૧૪૦૨	૨૦૩-૨૦૪			કાંતેમડ	૨૫૮૫	૩૮૫-૩૮૬		
પેરુચા	૨૯૮૦	૪૪૩-૪૪૪	૧૪૯	૨૭૩	કાંતેમડ	૩૩૮૭	૫૦૩-૫૦૪		
પાકગળ	૨૦૫૦-૨૦૫૨	૩૦૯-૩૧૦			કાંતેમડા (અંકાવતીમાં)	૩૩૫૫	૪૬૯-૫૦૦		
પોટલા	૩૭૫૯-૩૭૬૦	૫૫૭-૫૬૦			કાંતેમડ	૧૯૯૪	૨૯૭-૨૯૮		
પોલા	૨૮૫૩	૪૨૫-૪૨૬			કાંતેમડ	૧૧૯૮	૯૧-૯૨		
પોલાવા	૨૭૪૦	૪૦૯-૪૧૦			કાંતેમડ	૧૮૮૨	૨૮૩-૨૮૪		
પોલાવાડા	૭૦૩	૧૦૩-૧૦૪			કાંતેમડ	૪૨૬૪	૪૯-૫૦		
પોર	૧૩૮૪	૨૦૧-૨૦૨			કાંતેમડ	૪૦૦૮	૧૦૫-૧૦૬		
પોરબંદર	૧૮૩૧-૧૮૩૩	૨૭૩-૨૭૪			કાંતેમડ	૨૦૪૨-૨૦૪૯	૩૦૭-૩૧૦		
પોસલિયા	૨૮૯૩	૪૩૧-૪૩૨			કાંતેમડ	૨૨૫૨-૨૨૫૩	૩૩૯-૩૪૦	૬૩	૧૯૬
પોસલા	૨૧૯૩	૩૨૯-૩૩૦			કાંતેમડ	૩૮૮૦-૩૮૮૧	૫૭૯-૫૮૦		
પોસીતલા	૩૦૫૩	૪૫૫-૪૫૬			કાંતેમડ	૪૩૮૭	૧૧૯-૧૨૦		
ખંચાસર	૯૧૯	૧૩૩-૧૩૪	૨૬	૫૨	કાંતેમડ	૨૧૮૮	૪૦૧-૪૦૨		
ખંચા	૭૮૦	૧૧૩-૧૧૪			કાંતેમડ	૩૭૦	૫૩-૫૪		
ખંચી	૨૪૫૧	૩૬૭-૩૬૮			કાંતેમડ	૪૨૬૮	૬૪૯-૬૫૦		
ખંચે	૩૧૫૨	૪૦૬-૪૦૭			કાંતેમડ	૨૯૯૫	૪૪૫-૪૪૬		
ખંચાટ	૧૧૩૬	૧૧૫-૧૧૬			કાંતેમડ	૧૨૪૨	૧૮૧-૧૮૨		
ખંચાડીઆ	૨૬૫૭	૩૯૭-૩૯૮			કાંતેમડ	૨૬૦૧	૩૮૯-૩૯૦		
ખંચાવાડા	૭૩૭	૧૦૭-૧૦૮			કાંતેમડ				૨૭૫
ખંચાદાનખાન	૩૮૭૨	૫૭૭-૫૭૮	૨૦૩	૩૬૫	કાંતેમડ	૧૪૧૩	૨૦૫-૨૦૬		
ખંચાવાડા	૨૮૨૩-૨૮૨૪	૪૨૧-૪૨૨	૧૧૫	૨૩૨	કાંતેમડ	૩૦૭૭	૪૫૭-૪૫૮		
ખંચાવાડા	૩૯૫૬	૫૯૭-૫૯૮			કાંતેમડ	૪૨૮૮	૬૫૩-૬૫૪		
ખંચાપરા	૧૨૧૭	૧૭૭-૧૭૮			કાંતેમડ	૨૦૧૦	૩૦૧-૩૦૨		
ખંચા	૧૩૫૬	૧૯૭-૧૯૮			કાંતેમડ	૨૭૫૫	૪૧૧-૪૧૨		
ખંચ	૪૦૩૫	૧૦૭-૧૦૮			કાંતેમડ	૬૧૮	૯૧-૯૨		
ખંચાપરા	૨૩૧૮-૨૩૨૯	૩૪૭-૩૪૮			કાંતેમડ	૧૭૬૨	૨૬૧-૨૬૨		
ખંચાપરા	૪૩૮૧	૬૬૭-૬૬૮			કાંતેમડ	૩૪૨૯	૫૦૬-૫૦૭		
ખંચાપરા	૪૯૧	૬૯-૭૦			કાંતેમડ	૨૩૭૫	૩૫૫-૩૫૬		
ખંચાસપાટણ	૧૮૦૭-૧૮૧૬	૨૬૯-૨૭૦	૬૫	૧૩૪	કાંતેમડ	૩૭૯૪	૫૬૩-૫૬૪		
ખંચાસપાટણ	૧૮૦૭-૧૮૧૬	૨૬૯-૨૭૦	૬૫	૧૩૪	કાંતેમડ	૪૨૩૬	૬૫૫-૬૫૬		
ખંચાસપાટણ	૧૮૦૭-૧૮૧૬	૨૬૯-૨૭૦	૬૫	૧૩૪	કાંતેમડ	૧૧૭૭	૧૭૧-૧૭૨		
ખંચાસપાટણ	૧૮૦૭-૧૮૧૬	૨૬૯-૨૭૦	૬૫	૧૩૪	કાંતેમડ	૩૨૩૬-૩૨૩૭	૪૮૩-૪૮૪		
ખંચાસપાટણ	૧૮૦૭-૧૮૧૬	૨૬૯-૨૭૦	૬૫	૧૩૪	કાંતેમડ	૪૨૨૧	૬૪૧-૬૪૨		
ખંચાસપાટણ	૧૮૦૭-૧૮૧૬	૨૬૯-૨૭૦	૬૫	૧૩૪	કાંતેમડ	૨૬૦૮	૩૮૯-૩૯૦		
ખંચાસપાટણ	૧૮૦૭-૧૮૧૬	૨૬૯-૨૭૦	૬૫	૧૩૪	કાંતેમડ	૩૮૦૬	૫૬૩-૫૬૪		
ખંચાસપાટણ	૧૮૦૭-૧૮૧૬	૨૬૯-૨૭૦	૬૫	૧૩૪	કાંતેમડ	૨૭૫૪	૪૧૧-૪૧૨		
ખંચાસપાટણ	૧૮૦૭-૧૮૧૬	૨૬૯-૨૭૦	૬૫	૧૩૪	કાંતેમડ	૩૪૬૭	૫૧૫-૫૧૬		
ખંચાસપાટણ	૧૮૦૭-૧૮૧૬	૨૬૯-૨૭૦	૬૫	૧૩૪	કાંતેમડ	૩૫૪૨	૫૨૭-૫૨૮		

આમનું નામ	ઠાકાનો આંક	ઠાકા પુ. નં.	વિ. નં. આમ નં. પુ. નં.	આમનું નામ	ઠાકાનો આંક	ઠાકા પુ. નં.	વિ. નં. આમ નં. પુ. નં.
અડામુઆ	૩૭૪૬	૫૫૭-૫૫૮		બલાદ	૧૦૫૭	૧૫૫-૧૫૬	
અડા વિઠોડા	૨૬૩૫-૨૬૩૬	૩૬૩-૩૬૪		બલોલ	૧૧૪૬	૧૬૭-૧૬૮	
અડી ખરસોદ	૩૨૪૭	૮૮૫-૪૮૬		બહુદા	૨૬૨૨	૩૬૧-૩૬૨	
અડી જ્યત	૨૭૬૧	૪૧૧-૪૧૨		બસમનનગર	૬૧૫૬	૬૨૭-૬૨૮	
અડી રાવલીઆ	૩૫૬૭	૫૩૧-૫૩૨		બસી	૩૭૨૭	૫૫૩-૫૫૪	
અડી સાદડી	૩૬૬૫	૫૪૬-૫૪૭		બસુ	૭૩૩	૧૦૭-૧૦૮	
બડુ	૨૫૨૫	૩૭૭-૩૭૮		બર્ધગિર	૧૨૬૪	૧૮૩-૧૮૪	
બડોદ	૩૪૬૪	૫૧૫-૫૧૬		બહુધાન	૫૬૫	૮૭-૮૮	
બડોદા	૩૮૩૦	૫૬૭-૫૬૮	૧૬૩ ૩૪૫	બાબદ	૧૬૦૫	૨૮૫-૨૮૬	
બડોન	૪૨૮૧	૬૫૧-૬૫૨		બાકરા	૨૮૬૦	૪૨૫-૪૨૬	
બડોદા	૩૧૪૯	૪૭૧-૪૭૨		બાગ	૩૨૧૮	૪૮૧-૪૮૨	
બદનાપર	૩૩૧૭-૩૩૧૮	૪૬૩-૪૬૬		બાગપુરા	૩૫૩૪	૫૨૭-૫૨૮	
બદનોર	૩૮૨૪	૫૬૭-૫૬૮		બામરા	૨૧૭૯-૨૧૮૦	૩૨૭-૩૨૮	
બદરમા	૧૩૬૬	૨૦૩-૨૦૪		બામરોડ	૩૩૬૯	૫૦૫-૫૦૬	
બઢામીની જૈન શુક્ર			૩૮૭	બામરી	૩૨૬૮	૮૮૭-૮૮૮	
બંધરા	૨૫૮૬	૩૮૫-૩૮૬		બામરી	૩૭૮૧	૫૬૧-૫૬૨	
બનકા ખેડા	૩૭૪૪	૫૫૫-૫૫૬		બામરી	૩૩૧૨	૪૬૩-૪૬૪	
બનકોડા	૩૮૩૩-૩૮૩૪	૫૬૭-૫૬૮		બાજપરા	૫૮૫	૮૫-૮૬	
બનાડ	૨૨૧૩	૩૩૩-૩૩૪		બાડી	૩૫૬૮	૫૩૫-૫૩૬	
બનારસ	૪૨૮૭-૪૨૮૬,			બાડરેર	૪૧૨૧-૨૧૨૭	૩૧૬-૩૨૦	૮૬ ૧૮૦
	૪૩૦૩-૪૩૦૪	૬૫૩-૬૫૬	૨૪૬ ૪૩૪	બાડા	૧૬૦૬	૨૮૫-૨૮૬	
બનડા	૩૭૫૦	૫૫૭-૫૫૮		બાદનવાડી	૨૮૮૫-૨૮૮૬	૪૨૩-૪૨૬	
બનેડીઆ	૩૨૮૬	૪૮૫-૪૮૬		બાદરગી (ત્રિશરોધ)	૨૦૦૦	૨૬૬-૨૭૦	
બનેડીઆ	૩૭૫૬	૫૫૭-૫૫૮		બાદલપુર	૬૧૦૭	૬૧૬-૬૨૦	
બંજુ	૩૮૭૬	૫૭૭-૫૭૮	૨૦૫ ૩૬૬	બાપલા	૩૦૬૬	૪૫૫-૪૫૬	
બધાના	૨૪૭૪	૩૭૧-૩૭૨		બાબાગામ	૨૭૧૯	૪૦૭-૪૦૮	
બરખા	૨૩૬૬	૩૫૬-૩૬૦		બામજીગામ	૨૬૩	૩૭-૩૮	
બરખા (આખલી)	૩૬૨૫	૫૦૬-૫૧૦		બામોરજી	૧૦૮૯	૧૫૬-૧૬૦	
બરડીઆ (લાલજી)	૩૧૭૮	૬૭૫-૬૭૬		બારડોલી	૫૮૯	૮૫-૮૬	
બરહાન			૪૬૮	બારડોલી	૪૦૮૦	૬૧૫-૬૧૬	
બરહા	૩૮૦૧	૫૬૩-૫૬૪		બારામતી	૩૬૬૧	૫૬૫-૫૬૬	
બરહુદ	૨૬૪૦-૨૬૪૧	૬૩૭-૬૩૮		બારીઆ	૧૨૬૫	૧૮૫-૧૮૬	
બરવાડા	૩૫૬૫	૫૩૧-૫૩૨		બારેન	૨૦૬-૨૦૮	૨૬-૩૦	
બરવાડા (ખવાઈ)	૩૨૬૨	૪૮૭-૪૮૮		બારેઈ	૧૮૬-૧૮૭	૫૭૬-૨૮૦	
બરવાળા (ધેલાયાનું)	૧૬૧૮	૨૦૫-૨૦૬		બારાં	૨૩૬૮	૩૫૫-૩૫૬	
બરસની	૩૮૬૫	૫૬૪-૫૬૬		બાલકા	૨૬૮૬	૬૬૩-૬૬૪	
બરાકડ			૪૪૦	બાલરવા	૨૦૯૨	૩૧૫-૩૧૬	
બરોજ	૧૮૬૪	૨૭૩-૨૭૪		બાલવાડા	૨૫૦૫	૩૭૫-૩૭૬	
બરોડી	૩૩૫૧	૪૬૯-૫૦૦		બાલસાસણ	૧૧૬૬	૧૭૫-૧૭૬	
બરોડી	૩૩૦૭	૬૬૩-૪૬૪		બાલવા	૧૩૭૪	૧૬૬-૨૦૦	
બલદાણા	૧૪૫૫	૨૧૧-૨૧૨		બાલા	૨૨૩૩	૩૩૫-૩૩૬	
બલપના	૨૭૨૫	૪૦૭-૪૦૮		બાલા	૨૫૦૭	૩૭૫-૩૭૬	
બલાળા	૨૭૩૧	૪૦૭-૪૦૮		બાલાવાદ	૬૧૬૮	૬૩૭-૬૩૮	
				બાલાપુર	૬૧૬૦-૪૧૬૧	૬૩૫-૬૩૮	

ક્રોડામાં અને વિદેશ મોંઘમાં આવેલાં ગાંધાની અકાસ્તિ સ્થળી

૩૧

ગામનું નામ	ક્રોડાના આંક	ક્રોડા પુ. નં.	વિ.નં. ગામ નં.	વિ.નં. પુ.નં.	ગામનું નામ	ક્રોડાના આંક	ક્રોડા પુ. નં.	વિ.નં. ગામ નં.	વિ.નં. પુ.નં.
બાલી	૨૬૬૬-૨૬૬૮	૩૯૭-૮૦૦	૧૦૦	૨૦૧	બેઝવાડા	૪૧૩૯	૬૨૫-૬૨૬	૨૩૧	૩૯૫
બાલુચર	૪૩૫૪-૮૩૫૭	૬૬૩-૬૬૬	૦૬૨	૮૮૮	બેટમા	૩૩૬૬	૬૯૭-૮૯૮		
બાલેશ્વર	૨૨૧૭-૨૨૧૮	૩૩૩-૩૩૪			બેડાંકાલ	૮૦૬૮	૬૧૭-૬૧૮		
બાંધાનરા	૨૧૩૧-૨૧૩૪	૩૭૧-૩૨૨			બેડવા	૨૬૭૭	૪૧-૮૨		
બાંધાનરી	૮૨૬	૧૧૯-૧૨૦			બેડા	૨૮૧૮-૨૮૨૦	૬૧૯-૮૨૨	૧૧૩	૨૬૦
બાંધાદા (બાંધા)	૩૨૪૪	૪૮૫-૪૮૬			બેઝુપ	૮૧૮	૧૧૯-૧૨૦		
બાંધાવા	૧૫૨૬	૨૨૧-૨૨૨			બેઝુસા	૧૦૮	૧૦૩-૧૦૪		
બાંધાવ	૩૭૭૩	૫૫૧-૫૫૨			બેઝુલ	૪૨૨૦	૬૬૧-૬૬૨		
બાંધાવતા	૧૪૦૩	૨૦૩-૩૦૪			બેઝા	૩૫૫૬	૫૨૬-૫૩૦		
બાંધાવતી	૨૯૯૧	૪૪૫-૪૪૬			બેઝાલી	૩૬૨૮	૫૩૯-૫૪૦		
બાંધાવાદા	૩૩૦૪	૪૯૩-૪૯૪			બેઝાલી	૧૨૯૫	૧૮૬-૧૮૭		
બાંધાવા (મંઘ)	૩૩૦૫	૪૯૩-૪૯૪			બેઝાલી	૪૦૬૮	૬૧૭-૬૧૮		
બાંધાવદા	૩૧૪૫	૪૬૯-૮૬૦	૧૧૫	૩૧૬	બેઝા	૧૪૭૬	૨૧૫-૨૧૬		
બાંધાવદા (મંઘ)	૨૬૨૬-૨૬૩૧	૩૯૨-૩૯૩			બેઝા	૧૯૬૩	૨૬૭-૨૬૮		
બાંધાવદા (મંઘ)	૨૬૩૨	૩૯૩-૩૯૪			બેઝા પુરસીદી	૩૯૮૫	૬૦૧-૬૦૨		
બાંધાવદા	૬૩૪૦-૪૩૪૧	૬૬૧-૬૬૨	૨૫૫	૬૧૩	બેઝારી	૪૦૭૦	૬૧૩-૬૧૪		
બાંધાવે	૨૬૧૬-૨૬૧૭	૩૬૧-૩૬૨			બેઝાવા	૦૨૩૩	૩૩૩-૩૩૪		
બાંધાવે	૩૧૩૧	૫૫૫-૫૫૬			બેઝાલી	૨૨૧૮	૩૩૩-૩૩૪		
બાંધાવે	૩૩૫૭	૪૯૬-૫૦૦			બેઝાલી	૨૮૪૩	૪૨૩-૪૨૪		
બાંધાવે	૨૬૧૨	૩૯૬-૩૯૭			બેઝાલી	૧૦૬૧	૧૫૯-૧૬૦		
બાંધાવે	૨૨૦૧	૩૩૧-૩૩૨			બેઝાલી	૧૬૧૭-૧૬૧૮	૨૦૫-૨૦૬		
બાંધાવે	૨૬૧૩	૨૬૬-૩૦			બેઝાલી	૮૮૫	૬૩-૬૪		
બાંધાવે	૩૩૨૧	૪૯૫-૪૯૬			બાંધાવે (પાલિયા)	૩૬૨૨	૫૦૭-૫૦૮		
બાંધાવે	૧૮૮૧	૨૮૧-૨૮૨			બાંધાવે	૨૬૬૬	૩૯૬-૪૦૦		
બાંધાવે	૪૪૫૫	૩૬૫-૩૬૬			બાંધાવે	૬૧૭૨	૬૭૩-૪૭૪		
બાંધાવે	૮૨૮૦	૬૫૧-૬૫૨			બાંધાવે	૬૨૧	૬૧-૬૨		
બાંધાવે (બેળાવાળા)	૨૬૨૮	૩૬૧-૩૬૨			બાંધાવે	૮૯૫	૧૩૧-૧૩૨		
બાંધાવે	૨૨૪૦-૨૨૪૩	૩૩૭-૩૩૮			બાંધાવે	૦૫૬-૦૫૮	૩૭-૩૦		
બાંધાવે	૨૫૫૮	૩૮૩-૩૮૪			બાંધાવે	૩૩૧	૪૯૩-૪૯૪		
બાંધાવે	૬૦૮	૮૬-૮૭			બાંધાવે	૩૬૨	૫૩૬-૫૪૦		
બાંધાવે	૧૩૬૧	૧૯૭-૧૯૮			બાંધાવે	૨૨૭૫	૩૪૧-૩૪૨		
બાંધાવે	૨૧૧૩	૩૧૬-૩૧૭			બાંધાવે	૩૬૨૬	૬૬૭-૪૬૮		
બાંધાવે	૮૨૪	૧૧૬-૧૧૭			બાંધાવે	૧૧૬૬	૫૦૭-૫૦૮		
બાંધાવે	૩૩૬૧	૫૦૫-૫૦૬			બાંધાવે	૧૧૩૬	૬૧૫-૬૧૬		
બાંધાવે	૨૧૯૬	૩૩૧-૩૩૨			બાંધાવે	૧૩૮૨	૨૦૧-૨૦૨		
બાંધાવે	૧૬૬૧	૨૪૫-૨૪૬			બાંધાવે	૮૧૩૮	૬૨૫-૬૨૬		
બાંધાવે	૨૮૬૪	૪૨૭-૪૨૮			બાંધાવે	૧૨૧૫	૧૭૭-૧૭૮		
બાંધાવે	૪૨૮૮-૪૨૮૯	૬૪૧-૬૪૨			બાંધાવે	૨૨૩૫	૩૩૫-૩૩૬		
બાંધાવે	૨૬૬૪	૪૦૩-૪૦૪			બાંધાવે	૮૧૫૦	૬૨૭-૬૨૮		
બાંધાવે	૫૮૬	૮૫-૮૬			બાંધાવે	૩૮૧૧	૫૧૩-૫૧૪		
બાંધાવે	૩૭૨૩-૩૭૨૪	૫૫૩-૫૫૪			બાંધાવે	૩૦૬૨	૪૫૫-૪૫૬		
બાંધાવે	૧૧૩૩	૧૬૫-૧૬૬			બાંધાવે	૧૮૩૦	૨૭૩-૨૭૪		

આમત્ત નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પૂ. નં.	ચિ.નં. ચિ.નં. આમ નં. પૂ.નં.
બાંડીઆ	૧૯૨૬	૨૮૯-૨૯૦	
બાંડાના	૧૯૦૭	૨૮૫-૨૮૬	
બાંના	૨૬૪૭	૩૯૫-૩૯૬	
બાંદનવાડા	૨૫૬૧	૩૮૭-૩૮૮	
સુ દીસદેર	૨૩૫૦-૨૩૫૧	૩૫૧-૩૫૪	
મેઝલેર	૪૧૩૦-૪૧૩૧	૬૨૫-૬૨૬	
મેઝલેર (કે-ટો-મેંટ)	૪૧૩૫	૬૨૫-૬૨૬	
બાંડાગી	૪૦૭૨	૬૧૩-૬૧૮	
બાંવરા	૩૩૬૬	૫૦૧-૫૦૨	
બાંસર	૨૦૫૩	૩૦૯-૩૧૦	
બાંસાણવા	૧૦૫૦	૧૧૩-૧૧૬	
બાંસાણવાડા	૧૧૦૬	૧૬૧-૧૬૨	
બાંસાણવાડા	૨૯૭૯	૪૪૩-૪૪૪	૧૪૮ ૨૭૧
બીજીનગર	૨૩૫૫-૨૩૫૬	૩૫૩-૩૫૪	
બાવાનપુરા	૩૭૭૯	૫૬૧-૫૬૨	
બાવાડિ	૧૯૭૪	૨૯૫-૨૯૬	
બાંડાણા	૩૧૦૦	૪૬૧-૪૬૨	૧૬૪ ૩૦૬
બાંડી	૧૯૬૮	૨૯૩-૨૯૪	
બાંડીઆદ	૧૪૧૧	૨૦૫-૨૦૬	
બાંસર	૩૭૧૧	૫૫૩-૫૫૪	
બાંસરપુર			૪૭૩
બાંસાણ	૧૬૯૫	૨૫૧-૨૫૨	
બાંસર	૧૮૫૬	૫૭૯-૨૮૦	૭૦ ૧૩૮
બાંસરાણ	૩૫૦૯	૫૨૩-૫૨૪	
બાંસા	૮૨૨	૧૧૬-૧૨૦	
બાંસપુર	૨૪૭૧-૨૪૭૨	૩૭૧-૩૭૨	
બાંસ	૪૭૫૫-૪૮૬	૬૭-૭૦	૮ ૨૫
બાંડી	૩૦૬૫	૪૫૫-૪૫૬	
બાંસાગીઆ	૧૯૮૯	૨૯૭-૨૯૮	
બાંસાણી	૨૪૯૬	૩૭૩-૩૭૪	
બાંસાગીઆ	૨૩૩૯	૩૦૫-૩૦૬	
બાંસાગીઆ	૩૫૭૧	૫૬૫-૫૬૬	
બાંસ	૬૭૩	૯૯-૧૦૦	
બાંસગઢ	૩૩૮૨	૫૦૩-૫૦૪	
બાંસાણપુર	૪૩૪૬	૬૬૧-૬૬૨	૨૫૯ ૪૮૪
બાંસા	૭૯૬	૧૧૫-૧૧૬	
બાંસાગીઆ	૩૪૦૧	૫૦૫-૫૦૬	
બાંસ	૨૬૭૧	૩૯૯-૪૦૦	
બાંસા	૨૧૦૭	૩૧૭-૩૧૮	

આમત્ત નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પૂ. નં.	ચિ.નં. ચિ.નં. આમ નં. પૂ.નં.
બાંડાગીઆ	૩૦૮૬	૪૫૬-૪૬૦	
બાંસાણ (બાંસ)	૧૮૩૬-૧૮૩૭	૨૭૩-૨૭૪	
બાંસ	૧૩૯૫	૨૦૩-૨૦૪	
બાંસવા	૩૭૪	૫૩-૫૪	
બાંસાણી	૨૬૮૧	૪૦૧-૪૦૨	
બાંસ	૨૪૬૭	૩૬૯-૩૭૦	
બાંસાગીઆ	૨૪૮૩	૩૭૧-૩૭૨	
બાંસાગીઆ	૧૭૦૯	૨૫૩-૨૫૪	
બાંસાગીઆ (બાંસાગીઆ)	૩૬૮૭	૫૪૯-૫૫૦	
બાંસ	૮૪૮	૧૨૩-૧૨૪	
બાંસપુરા	૨૩૪૨-૨૩૪૩	૩૫૧-૩૫૨	
બાંસપુરા	૩૫૮૦	૫૩૩-૫૩૪	
બાંસાગીઆ	૩૯૮૧	૬૦૧-૬૦૨	
બાંસરા	૩૦૫૭	૪૫૫-૪૫૬	
બાંસ પાવા	૬૮૭	૧૦૧-૧૦૨	
બાંસ	૨૯૬૪	૪૪૧-૪૪૨	૧૩૫ ૨૬૦
બાંસ	૨૯૫૧	૪૩૧-૪૩૨	
બાંસ	૧૦૫૧	૧૫૩-૧૫૪	
બાંસા	૨૩૬૫	૩૫૩-૩૫૪	
બાંસાણા	૧૦૬૨	૧૫૫-૧૫૬	
બાંસા	૨૯૪	૪૧-૪૨	
બાંસા	૩૩૮૬	૫૦૩-૫૦૪	
બાંસાગીઆ	૧૭૨૩-૧૭૨૪	૨૫૫-૨૫૬	
બાંસ	૨૯૫૭	૪૩૯-૪૪૦	
બાંસ	૨૨૩૪	૩૩૫-૩૩૬	
બાંસાગીઆ	૨૧૧૫-૨૧૨૦	૩૧૯-૩૨૦	૮૫ ૧૭૬
બાંસા	૩૭૨૫	૫૫૩-૫૫૪	
બાંસા	૨૫૯૩-૨૫૯૬	૩૮૭-૩૮૮	
બાંસાગીઆ	૨૬૮૫	૩૬૭-૩૬૮	
બાંસ	૩૮૨૩	૫૬૭-૫૬૮	
બાંસાગીઆ	૩૭૬૭	૫૫૯-૫૬૦	
બાંસાગીઆ	૨૯૬૩	૪૪૧-૪૪૨	૧૩૪ ૨૬૦
બાંસાગીઆ	૨૬૮૫	૪૦૧-૪૦૨	
બાંસાગીઆ	૧૯૯૭	૨૯૯-૩૦૦	
બાંસાગીઆ	૭૫૩-૭૫૪	૧૦૬-૧૦૭	૧૪ ૬૬
બાંસાગીઆ	૩૭૨૮-૩૭૩૦	૫૫૩-૫૫૪	
બાંસા	૯૦૮	૧૩૧-૧૩૨	
બાંસ	૭૦૦	૧૦૩-૧૦૪	
બાંસરા	૧૯૦૮	૨૮૫-૨૮૬	
બાંસ	૧૯૫૮-૧૯૬૦	૨૯૩-૨૯૪	
બાંસપુર	૧૮૭૨	૨૮૧-૨૮૨	
બાંસાગીઆ	૧૯૯૫	૨૯૯-૩૦૦	

ગામનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પૃ. નં.	વિ.નં. ગામ નં. પૃ.નં.	ગામનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પૃ. નં.	વિ.નં. ગામ નં. પૃ.નં.
બુવનદા	૮૨૬	૧૨૧-૧૨૨		મગસી	૩૨૦૦	૪૭૭-૪૭૮	૧૭૬ ૩૧૬
બુલ	૧૮૫૫	૨૭૬-૨૮૦		મગોડી	૧૨૭૨	૧૮૫-૧૮૬	
બુવનેશ્વર			૫૦૧	મગ્યાં	૩૫૬૭	૫૩૫-૫૩૬	
બુવાળા	૩૫૬૮	૫૨૫-૫૨૬		મગ્યાવા	૧૧૦૧	૧૬૧-૨૨૨	
બુવામ	૫૮૮૮	૮૩૮-૮૪૦		મગ્ગલ	૫૫૧૨	૩૭૫-૩૭૬	
બુવાસા	૩૫૬૦	૫૩૧-૫૩૨		મગ્ગદર	૭૬૫	૧૧૫-૧૧૬	
બુલી	૨૮૨૫-૨૮૩	૪૨૧-૮૨૨		મગ્ગવડી	૩૫૬૪	૫૩૧-૫૩૨	
બુનીઆ	૧૭૪૪	૨૫૬-૨૬૦		મગ્ગરા	૩૧૦૪	૫૩૭-૫૩૮	
બુની	૭૩૫	૧૦૭-૧૦૮		મગ્ગવડી	૧૭૬૬	૨૧૧-૨૧૨	
બુની	૩૮૭૧	૫૭૭-૫૭૮	૨૦૧ ૩૫૭	મગ્ગુ	૩૫૩૫	૫૨૭-૫૨૮	
બેલસા	૩૩૫૬	૮૬૩-૮૬૪	૧૮૦ ૩૨૫	મડાર	૨૦૮૮-૩૦૮૯	૮૫૩-૮૫૪	૧૬૧ ૩૦૧
બેલ	૨૬૦૩	૮૩૧-૮૩૨		મડારકા	૩૨૫૧	૪૮૫-૪૮૬	
બાનામ	૧૬૫૬	૨૬૧-૨૬૨		મડારા	૧૬૧૦	૪૬૫-૪૬૬	
બાપાલ	૩૩૦૩	૮૬૩-૮૬૪		મડારી	૫૮૧	૮૫-૮૬	
બાપાલમ (ગામ) ૨૩૬-૨૩૮	૩૩૫૬-૩૩૮			મહાપુર	૩૦૪૪-૩૦૪૫	૪૬૩-૪૬૪	
બાપાલ	૩૩૨૮	૮૬૫-૮૬૬	૧૮૨ ૩૨૮	મહિપારમઠ			૪૬૦
બાપાલ	૧૧૬૫	૧૭૫-૧૭૬	૪૪ ૭૬	મહિપારા	૫૬૪૬	૧૬૬-૧૬૭	
બોરોલ	૮૭૩	૧૨૧-૧૨૨	૧૮ ૪૨	મહિપાર	૧૧૨૬	૧૬૫-૧૬૬	
બોરોલ	૧૬૦૭	૨૦૩-૨૦૪		મહિપાર	૮૨૬૬	૧૬૬-૧૬૭	૨૬૩ ૪૨૬
બાગિયા (કામગિયાના)	૧૦૭૭	૨૪૭-૨૪૮		મહુરા યાનેમલાઈ			૩૬૩
બાંદર	૨૮૨૧	૪૨૧-૪૨૨		મહુરા	૪૧૧૬-૪૧૨૦	૧૦૩-૧૦૪	૨૨૬ ૩૮૬
બાંદરી	૮૨૭૬	૧૫૧-૧૫૨		મહુવન	૪૧૧૪-૪૩૦૩	૧૫૭-૧૫૮	૨૪૬ ૪૪૨
બાંદરપુર	૫૧૬૫	૩૨૬-૩૩૦	૬૦ ૧૬૨	મનકા	૧૬૮૭	૨૬૭-૨૬૮	
બાંદર	૫૧૦૬	૩૭૫-૩૭૬		મનમોહ	૩૬૭૨	૫૬૬-૫૬૭	
બાંકુ	૧૦૮૭	૧૫૬-૧૬૦		મનાવર	૩૨૨૬	૪૮૧-૪૮૨	
બાંકુ	૧૦૦	૮૭-૮૮		મનાસા	૩૩૬૧	૫૦૫-૫૦૬	
બાંકુ	૧૬૭	૧૦૧-૧૦૨		મરોલા	૫૬૬૭	૪૪૫-૪૪૬	
બાંકુ	૮૧૮૩-૮૧૮૪	૧૩૩-૧૩૬	૨૩૬ ૪૦૭	મરોલી યામર	૧૦૨	૮૭-૮૮	
બાંકુ	૦૮૮૦	૩૭૧-૩૭૨		મસકાપુર	૪૧૧૫-૪૧૧૬	૧૩૩-૧૩૪	
બાંકુ	૪૨૩૩	૧૪૫-૧૪૬		મસન	૩૬૩૭	૫૬૫-૫૬૬	
બાંકુ	૩૫૪૬	૫૨૬-૫૩૦		મસા	૧૭૮-૧૭૯	૬૬-૬૭	
બેસરોહ	૩૭૨૦	૫૫૩-૫૫૪		મસાલા	૭૩૨	૧૦૭-૧૦૮	
બેસવાડા	૨૮૩૮-૨૮૩૯	૪૨૩-૪૨૪		મસાલગ	૩૪૩૩-૩૪૩૪	૫૦૬-૫૦૭	
બેસાલા	૧૧૪૦	૧૬૫-૧૬૬		મસરોલી	૨૩૪૦	૩૫૧-૩૫૨	
બેસાલા	૨૭૪૬	૪૧૧-૪૧૨		મસાલી	૮૬૪	૧૨૬-૧૩૦	
મકરપુરા	૪૧૪	૫૬-૬૦		મચુર	૪૦૧૬-૪૦૨૦	૧૦૫-૧૦૬	
મગરતલાવ	૨૧૫૧	૩૬૫-૩૬૬		મચુર	૨૬૩૭	૩૬૩-૩૬૪	
મગરદા	૩૩૦૨	૪૬૧-૪૬૨		મહુરોલી			૩૫૫
મગરવાડા	૭૬૩	૧૧૫-૧૧૬		મહાગ	૩૩૬૫	૫૦૫-૫૦૬	
				મહાજન	૨૪૬૪	૩૬૬-૩૭૦	
				મહાસુદ	૪૨૧૪	૧૩૬-૧૪૦	
				મહાસુદ	૪૦૨૨	૧૦૭-૧૦૮	
				મહિપાપુર	૪૩૫૬-૪૩૬૦	૧૬૩-૧૬૪	૨૬૪ ૪૮૬

આમનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	વિ. નં. આમ પુ. નં.
મહીજ	૨૧૫	૩૧-૩૨	
મર્દાપુર	૩૪૩૫-૩૪૩૮	૫૧૧-૫૧૨	
મઠ (જાલણી)	૩૩૪૭	૧૯૯-૫૦૦	
મઠુધા	૨૩૫-૨૩૮	૩૩-૩૪	
મઠુવા	૧૭૧૦-૧૭૧૧	૨૫૨-૨૫૧	૬૦ ૧૧૦
મઠુડી	૧૨૪૬	૧૮૧-૧૮૨	૪૬ ૮૦
મહેરાવ	૨૮૧	૩૯-૪૦	
મહેશ્વર	૩૨૬૫	૧૮૭-૪૮૮	
મહેસાણા	૧૧૦૮-૧૧૧૮	૧૬૧-૧૬૪	૩૫ ૬૭
મહોરિય	૨૩૩	૩૩-૩૪	
માઈ ઢોળોઢ			૨૬૭
માઠડી	૮૨૭૨	૬૫૧-૬૫૨	
માઠબાજ	૧૧૪૫	૧૬૭-૧૬૮	
માઠુગા	૬૬૮-૬૭૦	૯૭-૯૮	
માઠા	૧૦૮૨-૪૦૩૩	૬૧૫-૬૧૬	
માણસા	૧૩૬૮-૧૩૭૧	૧૯૯-૨૦૦	
માણિકપુર	૧૩૭૨	૧૯૯-૨૦૦	
માતર	૨૩૦	૩૩-૩૪	૪ ૧૩
માતર (મીયા)	૪૨૩	૫૯-૬૦	
માનકવા	૧૯૬૮	૨૯૫-૨૯૬	
માનવ્ય	૩૫૩૩	૫૨૭-૫૨૮	
માનપુર			૨૭૭
માનપુર	૪૧૪	૫૯-૬૦	
માનપુર	૩૦૧૭	૧૮૯-૪૫૦	
માનપુર	૩૩૪૯	૪૯૬-૫૦૦	
માનખેડા	૩૧૭૬	૪૭૫-૪૭૬	
માનવાઃ જગશીત	૨૦૮૩	૩૧૫-૩૧૬	
મારોશ્વ	૩૧૦૧	૪૬૧-૪૬૨	૧૬ ૧૦૬
માલગઃ	૨૪૮૮	૩૭૧-૩૭૨	
માલગાંધ	૩૦૫૨	૪૫૩-૪૫૪	
માલજી	૭૭૦	૧૧૩-૧૧૪	
માલજી	૨૯૭૩	૪૪૩-૪૪૪	
માલપુરા	૨૨૨૯-૨૨૩૩	૩૪૩-૩૪૬	
માલવાડા	૨૧૩૫	૩૨૧-૩૨૨	
માલા	૨૨૬૫	૪૧૩-૪૧૪	
માલગામ	૩૯૫૨	૫૯૭-૫૯૮	
આરેર કોઠાડા	૩૮૯૯-૩૯૦૦	૫૮૩-૫૮૪	૨૧૧ ૩૬૯
માવજીવ્યા	૧૭૧૩	૨૬૧-૨૬૨	
માસર (ગામ)	૪૫૪	૬૫-૬૬	
માસરેરાડ	૪૫૬-૪૫૭	૬૫-૬૬	
માર્દાજીવ (રંગપુર)	૪૩૮૪	૬૬૭-૬૬૮	
માર્દામ	૬૯૦	૧૦૧-૧૦૨	
માળી	૩૮૩૬	૫૬૯-૫૭૦	

આમનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	વિ. નં. આમ નં. પુ. નં.
માળિયા	૧૪૭૮	૨૧૫-૨૪૬	
માળુગા (મંગળીઆના)	૩૯૩૩	૫૯૩-૫૯૪	
મિઆના	૩૮૯૧	૫૮૧-૫૮૨	
મિથિલા			૪૮૪
મીરજ	૧૦૧૩	૬૦૯-૬૧૦	
મીરજગામ	૪૦૦૩	૬૦૩-૬૦૪	
મીટડી	૨૮૪૪	૪૨૩-૪૨૪	
મીયાગામ (કરજબ)	૮૨૦-૪૨૨	૫૯-૬૦	
મીંગ (મીંગાડા)	૩૦૦૩	૪૪૭-૪૪૮	
મીરપુર	૩૦૧૪	૪૪૭-૪૪૮	૧૫૨ ૨૭૬
મુગડા	૨૧૪૬	૩૨૩-૩૨૪	
મુજપુર	૪૪૯	૬૩-૬૪	
મુજકરનપર	૪૨૭૬	૬૫૧-૬૫૨	
મુજરા (મીળિયા)	૮૧૮	૧૧૬-૧૨૦	
મુઝાગા	૩૯૯૬	૬૦૩-૬૦૪	
મુઝડી	૩૩૮૮	૫૦૩-૫૦૪	
મુઝા	૧૧૧૩	૬૧૭-૬૧૮	
મુઝાગા	૧૦૭૫	૬૧૩-૬૧૪	
મુઝાવા	૧૭૫૭	૪૧૧-૪૧૨	
મુઝર	૧૨૩૯	૬૪૫-૬૪૬	
મુરશીદાબાદ			૪૯૦
મુલગાના	૩૮૭૬	૫૭૯-૫૮૦	૨૦૦ ૬૬૬
મુલગાના	૩૩૧૬	૪૯૩-૪૯૪	
મુલગા	૧૩૩૮	૧૯૩-૧૯૪	
મુલુડ	૬૯૮	૧૦૧-૧૦૨	
મુલુડાવા	૨૭૫૧	૪૧૧-૪૧૨	
મુસી	૩૭૮૮	૫૫૭-૫૫૮	
મુળી	૧૪૬૬-૧૪૬૭	૨૧૩-૨૧૪	
મંઉ	૧૩૪૧	૧૯૫-૧૯૬	
મંડાના	૨૨૫૧-૨૨૬૯	૯૪-૧૯૭	૩૩૯ ૩૪૨
મંડા	૩૦૪૭	૪૫૩-૪૫૪	૧૫૬ ૨૯૫
મેણાં	૩૫૪૮	૫૨૬-૫૩૦	
મેળા	૭૩૦	૧૦૭-૧૦૮	
મેઝાણા	૮૬૦	૧૨૫-૧૨૬	૨૦ ૪૫
મંમદપુર	૭૯૧	૧૧૫-૧૧૬	
મંમદ સદર	૪૨૭૪	૬૫૧-૬૫૨	
મેરવાડા	૧૧૦૦	૧૬૧-૧૬૨	
મેરાકી	૧૯૦૧	૨૮૫-૨૮૬	
મેલાળા	૩૭૧૪	૫૫૧-૫૫૨	
મેવાનગર [નાકોડા]			
વીરમપુર	૨૧૩૭-૨૧૩૯	૩૨૧-૩૨૨	૮૭ ૧૮૩

આમતું નામ	કોઠાના આંક	કોઠા પૂ. નં.	વિ.નં. આમ નં.	વિ.નં. પૂ.નં.	આમતું નામ	કોઠાના આંક	કોઠા પૂ. નં.	વિ.નં. આમ નં.	વિ.નં. પૂ.નં.
મેવાસા	૩૬૬૬	૫૪૫-૫૪૬			મોઢેરા	૧૧૨૦	૧૬૩-૧૬૪	૩૭	૭૦
મેસર	૮૬૨	૧૨૫-૧૨૬			મોળપર	૧૭૧૪	૨૫૫-૨૫૬		
મોઈ	૩૬૩૨	૫૪૧-૫૪૨			મોળી મહેન્દ્રાના વડાલા	૧૫૩૦	૨૨૩-૨૨૪		
મોહલસર	૨૮૬૩	૩૭૩-૩૭૪			મોરારા	૧૬૪૮	૨૬૧-૨૬૨		
મોખસા	૧૬૭૪	૨૪૭-૨૪૮			મોદરા	૨૮૫૯	૪૨૫-૪૨૬		
મોખા	૧૮૫૯	૨૭૯-૨૮૦			મોઘા	૪૫૨	૬૩-૬૪		
મોખાડા	૩૯૯૨	૧૦૧-૧૦૨			મોઘીનાખાદ	૪૧૬૨	૧૦૯-૧૧૦		
મોખડા	૩૬૨૨	૫૩૯-૫૪૦			મોઘધા	૧૩૯૩	૨૦૧-૨૦૨		
મોગર (રેલ્વે)	૨૯૮	૪૧-૪૨			મોરકા લીમ્બા	૩૭૭૮	૫૬૧-૫૬૨		
મોટપ	૧૧૩૮	૧૬૫-૧૬૬			મોરગામ	૩૯૪૬	૫૬૫-૫૬૬		
મોટા અંચિયા	૧૬૬૬	૨૬૫-૨૬૬			મોરલી	૨૯૦૭	૪૩૩-૪૩૪		
મોટા આસખીઆ	૧૮૮૬	૨૮૩-૨૮૪			મોરખી	૧૪૭૩-૧૪૭૮	૨૧૩-૨૧૪		
મોટા ખટાવ	૪૦૨૬	૬૦૭-૬૦૮			મોરજી	૩૬૮૫	૫૪૭-૫૪૮		
મોટાગામ	૨૯૯૩-૨૯૯૪	૪૪૫-૪૪૬			મોરવન (ધોડેશી)	૩૭૧૨	૫૫૧-૫૫૨		
મોટાગામ	૩૮૦૫	૫૬૭-૫૬૮			મોરવાડા	૮૨૦	૧૧૬-૧૧૭		
મોટાગોઠલા	૨૪૮૫	૩૭૧-૩૭૨			મોરસીમ	૨૧૮૧-૨૧૮૭	૩૨૬-૩૩૦		
મોટા મોરવા	૧૧૬૬	૧૭૧-૧૭૨			મોરે	૨૮૭૭	૪૨૬-૪૩૦		
મોટા વાઘરા	૧૨૫૯	૧૮૩-૧૮૪			મોરવા	૭૭૧	૧૧૩-૧૧૪		
મોટા વામપુર	૮૫૫	૧૨૫-૧૨૬			મોરવા	૩૫૬૩	૫૩૫-૫૩૬		
મોટા પછાસા	૩૮૩૭	૫૬૯-૫૭૦			મોરવાખાડા	૩૨૧૭	૪૮૧-૪૮૨		
મોટા પાણીના	૧૩૩૦-૧૩૩૩	૧૬૩-૧૬૪	૫૨	૮૬	મોઠાપુર	૧૨૬૩	૧૮૭-૧૮૮		
મોટા પાણીના	૩૮૩૮	૫૬૯-૫૭૦			મોઠાવાડી	૨૨૬૬	૩૪૫-૩૪૬		
મોટા પીપા-મોગરાલ	૮૯૪-૪૬૫	૭૧-૭૨			મોઠાના	૩૪૬૮	૫૧૫-૫૧૬		
મોટા ગામીલા	૨૧૪૧	૩૨૩-૩૨૪			મોઠાના-મોઠાના			૩૭૦	
મોટા લખમાવા	૨૮૯૯	૦૩૧-૪૩૨			મોઠાવાડા	૩૬૮૪	૫૩૭-૫૪૮		
મોટા પુરકા	૧૬૧૦	૨૮૭-૨૮૮			મોઠર	૩૬૨૩	૫૬૩-૫૬૪		
મોટા આદેશ	૧૨૨૨	૧૭૯-૧૮૦			મોઠર મોઠાના	૧૬૫૭	૨૬૩-૨૬૪		
મોટા ઉનકા	૧૬૪૦	૨૬૧-૨૬૨			મોઠર મોઠાના	૧૬૬૬	૨૬૧-૨૬૨		
મોટા કારલ	૪૩૫	૬૧-૬૨			મોઠાના	૩૬૮૮	૫૪૮-૫૪૯		
મોટા ખાખર	૧૮૭૫	૨૮૧-૨૮૨			મોઠાના	૨૬૮૮	૪૩૫-૪૩૬		
મોટા ખાલડી	૧૫૦૯	૨૧૯-૨૨૦			મોઠાના	૨૬૮૮	૪૩૫-૪૩૬		
મોટા મોરકા	૧૬૭૬	૨૬૫-૨૬૬			મોઠાના	૨૬૮૮	૪૩૫-૪૩૬		
મોટા મોરકા	૮૯૬	૧૩૧-૧૩૨			મોઠાના	૩૩૬૨	૫૦૧-૫૦૨		
મોટા દાહી	૧૦૮૮	૧૫૬-૧૫૭			મોઠાના	૨૦૩૮-૨૦૪૧	૩૦૭-૩૦૮	૭૬	૧૬૨
મોટા ભાલસા	૧૫૨૯	૨૨૩-૨૨૪			મોઠાના	૧૧૦૨	૧૬૧-૧૬૨		
મોટા મોરકા	૧૮૮૮	૨૭૫-૨૭૬			મોઠાના	૩૧૮૮-૩૧૯૫	૪૭૫-૪૭૬	૧૭૫	૩૧૮
મોટા વાલડી	૧૭૩૮	૨૫૭-૨૫૮			મોઠાના	૩૧૮૮-૩૧૯૫	૪૭૫-૪૭૬	૧૭૫	૩૧૮
મોટા વડી	૧૬૩૯	૨૮૯-૨૯૦			મોઠાના	૩૧૮૮-૩૧૯૫	૪૭૫-૪૭૬	૧૭૫	૩૧૮
મોટા રામગિયા	૧૬૫૨	૨૬૩-૨૬૪			મોઠાના	૩૦૧૬	૪૪૬-૪૪૭		
મોઠપર	૧૫૦૬	૨૧૯-૨૨૦			મોઠાના	૧૭૯૧-૧૮૦૦	૨૬૭-૨૬૮		
મોઠાસા	૧૨૫૩	૧૩૧-૧૩૨			મોઠાના	૨૩૮૪	૩૫૭-૩૫૮		
મોટી	૩૭૦૮	૫૫૧-૫૫૨			મોઠાના	૩૬૬૪	૫૪૫-૫૪૬		
મોટી	૩૫૪૦	૫૨૭-૫૨૮			મોઠાના	૮૧૬	૧૧૬-૧૧૭		

[illegible]

આમતું નામ	કોઠાનાં આંકે	કોઠા પુ. નં.	વિ. નં.	વિ. નં.	આમતું નામ	કોઠાનાં આંકે	કોઠા પુ. નં.	વિ. નં.	વિ. નં.
રામપુરા	૩૪૦૬-૩૫૧૦	૫૦૭૭-૫૦૮૮			રૂપાદેવી (મીટી)	૩૭૯૦	૫૬૬-૫૬૪		
રામસર	૨૫૬૦	૩૮૭-૩૮૮			સેલમગરા	૩૭૫૭	૫૫૭-૫૫૮		
રામસેન	૭૬૨	૧૧૧-૧૧૨	૧૫	૩૮	સેવડા	૨૮૪૯	૪૨૫-૪૨૬		
રામસેન(કાબાની)	૩૦૭૦-૩૦૭૧	૪૫૭-૪૫૮			સેવડર	૩૧૦૩	૪૬૧-૪૬૨		
રામા	૩૫૨૦	૫૨૫-૫૨૬			સેવડા	૭૦૫	૧૦૩-૧૦૪		
રામાબીઆ	૧૮૮૩	૨૮૩-૨૮૪			સેવાસ (દેવડા)	૩૪૧૬	૫૦૭-૫૦૮		
રામોલ	૨૭૮	૩૯-૪૦			રામજીઆ	૩૧૭૩	૪૭૩-૪૭૪		
રાયકોટ	૩૮૯૬	૫૮૧-૫૮૨			રાડલા	૨૮૨૮	૪૨૧-૪૨૨		
રાયજી	૧૮૯૧	૨૮૩-૨૮૪			રાપડ	૩૯૦૪	૫૮૩-૫૮૪		
રાયજીબજર	૧૯૪૫	૨૯૧-૨૯૨			રાપલા	૪૦૮૮	૬૧૫-૬૧૬		
રાયપરીઆ	૩૦૩૬	૪૫૧-૪૫૨			રાપડસન પેડ	૪૧૩૨	૬૨૫-૬૨૬		
રાયપુર	૧૨૫૬	૧૮૩-૧૮૪			રાપાડા	૨૮૯૮	૪૩૧-૪૩૨		
રાયપુર	૨૩૬૨	૩૫૩-૩૫૪			રાહટ	૨૫૨૦	૩૭૭-૩૭૮		
રાયપુર	૨૫૮૦	૩૮૫-૩૮૬			રાહા	૭૦૬	૧૦૩-૧૦૪		
રાયપુર	૩૦૯૮	૪૬૧-૪૬૨			રાહાડા	૨૬૫૯-૨૬૬૧	૪૩૯-૪૪૨	૧૩૨	૨૫૮
રાયપુર	૩૬૨૫	૫૩૯-૫૪૦			રાહાકાળા	૧૬૭૬	૨૪૭-૨૪૮		
રાયપુર	૪૨૧૮-૮૨૧૯	૬૩૯-૬૪૦			રાળગામ	૩૯૪૫	૫૮૫-૫૮૬		
રાઈના (આંધર મનગર)	૯૨૭૮	૬૫૧-૬૫૨			રાગપુર	૩૧૨૧	૪૬૫-૪૬૬		
રાશીન	૪૦૦૧	૬૦૩-૬૦૪			રાધેગા	૧૭૮૩	૨૫૮-૨૬૦		
રાસની	૩૭૬૮	૫૫૯-૫૬૦			રાડા	૩૫૪૫	૫૨૯-૫૩૦		
રાસ	૨૬૨૨	૩૯૧-૩૯૨			રાધાનર	૩૩૦૯	૯૩૩-૯૩૪		
રાઠનગર	૪૨૧૦	૬૩૯-૬૪૦			રાખાપુર	૩૧૨૦	૯૬૫-૯૬૬		
રાવરી	૩૯૮૪	૬૦૧-૬૦૨			રાની	૪૩૭૬	૬૬૭-૬૬૮		
રાવળ	૩૬૭	૫૧૧-૫૧૨			સંતેજ	૧૧૯૦	૧૭૦-૧૭૧	૪૩	૭૬
રાયા	૮૪૨	૧૨૩-૧૨૪			રાદે	૫૭૫-૫૮૦	૮૩-૮૬		
રાયા	૨૨૭૩	૩૮૧-૩૮૨			રાધન	૧૩૭૭-૧૩૭૮	૧૬૯-૨૦૦		
રીઆમજી	૩૧૮૩	૯૭૫-૪૭૬			રીંગાજી	૩૧૮૪-૩૧૮૫	૯૭૫-૯૭૬	૧૭૯	૩૧૭
રીંગાજી	૩૩૨૯	૯૯૫-૯૯૬			લકડવાસ	૩૫૩૬	૫૨૭-૫૨૮		
રીહા	૩૬૫૪	૫૪૩-૫૪૪			લકડમણી	૩૧૧૭	૪૬૫-૪૬૬	૧૬૯	૩૧૩
રીહા (તારાનગર)	૨૪૫૯	૩૦૭-૩૦૮			લખનર	૧૪૫૭	૨૧૧-૨૧૨		
રીહાસ	૧૩૬૪	૧૬૭-૧૬૮			લાખો	૪૨૪૩-૪૨૪૪	૬૪૫-૬૪૬	૨૪૬	૪૧૮
રે	૩૪૭૦	૫૧૪-૫૧૬			લાખાવલી	૩૫૫૭	૫૩૧-૫૩૨		
રેખીંગ	૩૨૪૨	૪૮૩-૪૮૪			લણવાડ				૪૯૩
રેહ	૩૭૬૬	૫૫૯-૫૬૦			લણવાડ-ફાનિયકુડ	૪૩૭૧-૪૩૭૪	૬૬૫-૬૬૬	૨૬૬	૪૯૨
રેખીંગ	૩૪૫૬	૫૧૩-૫૧૪			વડેડી	૧૯૧૦	૨૮૫-૨૮૬		
રેખનગર	૨૫૩૨-૨૫૩૩	૩૭૯-૩૮૦			લખુવા	૧૧૨૪	૧૬૩-૧૬૪		
રેખનગર	૩૬૦૭	૫૩૭-૫૩૮			લખીપુર	૧૫૨૭	૨૨૧-૨૨૨		
રેખપર	૯૨૮	૧૩૫-૧૩૬	૨૮	૫૪	લફના	૨૩૦૮	૩૪૭-૩૪૮		
રેપાલ	૧૨૯૧	૧૮૭-૧૮૮			લજીના	૩૩૭૭	૫૦૩-૫૦૪		
રેપાવડી	૧૬૭૩	૨૪૭-૨૪૮			લવેરા વાવડી	૨૨૨૧	૩૩૩-૩૩૪		
રેપાવસ	૨૧૦૬	૩૧૭-૩૧૮							
રેપાવસ	૨૫૫૭	૩૮૩-૩૮૪							

ગામનું નામ	કેઠાનો આંક	કેઠા પૂ. નં.	જિ.નો. આમ નં.	જિ.નો. પૂ. નં.
મસકાવજી	૩૬૬૫	૫૪૫-૫૪૬		
મચુડિયા	૩૧૭૭	૪૭૫-૪૭૬		
ભાઈડયા	૧૯૮૪	૨૯૭-૨૯૮		
ભાઈરોડા	૧૩૬૬	૧૯૭-૧૯૮		
ભાખા બાવળા	૧૫૧૭	૨૨૧-૨૨૨		
ભાખિયાણી	૧૭૫૨	૨૫૬-૨૬૦		
ભાખોલા	૩૭૬૪	૫૫૬-૫૬૦		
ભાખડી	૧૦૪૫	૧૫૩-૧૫૪		
ભાણુડા	૩૭૭૬	૫૬૧-૫૬૨		
ભાજી	૨૯૮૧	૪૪૩-૪૪૪	૧૫૦	૨૭૪
ભાહારા	૨૬૭૭	૩૯૯-૪૦૦		
ભાહી	૧૭૫૮	૨૬૧-૨૬૨		
ભાહોદા	૧૭૫૦	૨૫૯-૨૬૦		
ભાગુ	૨૫૨૧	૩૭૭-૩૭૮		
ભાડોલ	૧૨૩૭-૧૨૩૮	૧૮૧-૧૮૨		
ભાપાદ	૨૭૨૨	૪૦૭-૪૦૮		
ભાખરીઆ	૧૩૩૧	૪૯૫-૪૯૬		
ભાખળો	૧૯૦૩	૨૮૫-૨૮૬		
ભાગમદ	૩૪૬૧	૫૧૩-૫૧૪		
ભાલપુર	૧૫૧૫	૨૨૧-૨૨૨		
ભાલા	૧૯૧૭	૨૮૭-૨૮૮		
ભાસી	૨૧૧૪	૩૧-૩૨		
ભાસ	૩૦૪૦-૩૦૪૧	૪૫૩-૪૫૪		
ભાસરા ગ્રામ	૨૭૦૪	૪૦૫-૪૦૬		
ભાહોદિ	૩૮૬૭-૩૮૬૮	૫૭૭-૫૭૮	૨૦૨	૩૫૮
ભોમડા	૩૧૧૩	૪૬૫-૪૬૬		
ભુદરા	૮૪૬	૧૨૩-૧૨૪		
ભુધીઆના	૩૮૯૭-૩૮૯૮	૫૮૧-૫૮૨	૨૧૦	૩૬૮
ભુજરેભુજર	૨૪૬૧	૩૬૯-૩૭૦		
ભુજવા	૧૧૦૩	૧૧૧-૧૧૨		
ભુજાવા	૨૬૭૫-૨૬૭૬	૩૬૯-૪૦૦		
ભુજાવાડા	૨૯૧-૨૯૨	૪૧-૪૨		
ભુજી	૧૮૫૮	૨૭૯-૨૮૦		
ભુજીવ	૩૬૦૫	૮૧૧-૪૬૨		
ભુવાણી	૭૫૯	૧૧૧-૧૧૨		
ભેડા	૨૧૬૭	૩૨૫-૩૨૬		
ભેગાવ	૩૩૨૬	૪૯૫-૪૯૬		
ભેડાણી	૨૯૬૬	૪૩૩-૪૩૪	૧૨૩	૨૪૪
ભાંડાલ	૧૯૬૯	૨૯૫-૨૯૬		
ભાંધાર	૪૧૮૭	૬૩૫-૬૩૬		
ભાંધુક	૪૦૦૭	૬૦૩-૬૦૪		

ગામનું નામ	કેઠાનો આંક	કેઠા પૂ. નં.	જિ.નો. આમ નં.	જિ.નો. પૂ. નં.
ભોદરાણી	૧૯૯૨	૨૯૭-૨૯૮		
ભોદરી				૨૫૧
ભોદવા	૨૦૭૮-૨૦૮૩	૩૧૩-૩૧૪	૮૨	૧૭૧
ભોદા	૧૩૬૫	૧૯૭-૧૯૮		
ભોનાવાલા	૩૯૫૧	૫૯૭-૫૯૮		
ભોલાડા	૯૦૦	૧૩૧-૧૩૨		
ભોલાવડ	૨૦૮૫-૨૦૮૬	૩૧૫-૩૧૬		
ભાંગા	૩૮૦૫	૫૬૫-૫૬૬		
ભાંગળ	૩૬૩૪	૫૪૧-૫૪૨		
ભાંખેજી	૧૨૪૨	૧૯૫-૧૯૬		
ભાંખડીઆ	૧૩૨૯	૧૬૩-૧૬૪		
ભાંગા	૩૮૦૫	૫૬૫-૫૬૬		
ભાંખિયા	૨૬૨૫	૩૯૧-૩૯૨		
ભાંખોડી	૩૬૧૧	૫૩૭-૫૩૮		
ભાંચ	૧૧૪૧	૧૬૭-૧૬૮		
ભાંચગામ	૩૯૩૦	૫૯૩-૫૯૪		
ભાંખડી	૧૪૨૭-૧૪૨૮	૨૦૭-૨૦૮		
ભાંખોદરા	૧૩૭૩	૧૯૬-૨૦૦		
ભાંખેટ (ભાંખેટ)	૪૯૨	૭૧-૭૨		
ભાંજી	૩૮૧૮	૫૦૭-૫૦૮	૧૮૬	૩૩૪
ભાંજીપુર	૧૩૦૦	૧૮૯-૧૯૦		
ભાંજીગઢ	૧૦૬૯	૪૯૫-૪૯૬		
ભાંજી	૭૮૩	૧૧૩-૧૧૪		
ભાંજીરા	૩૬૯	૫૩-૫૪		
ભાંજીગામ	૭૯૨	૧૧૫-૧૧૬		
ભાંજીગામ	૧૧૧૯	૧૬૯-૧૭૦	૪૧	૭૪
ભાંજીગામ(વિક્રમી)	૨૧૪૮-૨૧૪૯	૩૨૩-૩૨૪		
ભાંજીગામ(શિવમંચ)	૨૮૦૬-૨૮૦૭	૪૧૯-૪૨૦		
ભાંજીવ	૪૦૫૬	૬૧૧-૬૧૨		
ભાંજીવ	૩૭૮	૫૩-૫૪		
ભાંજીગઢ	૧૦૬૮-૧૦૭૨	૧૫૫-૧૫૬	૩૦	૬૩
ભાંજીરા	૬૯૫૫	૫૯૭-૫૯૮		
ભાંજીરા	૧૨૭૬	૧૮૫-૧૮૬		
ભાંજીઆળા	૧૮૨૮	૨૭૩-૨૭૪		
ભાંજીગામ	૧૨૧૧	૧૭૭-૧૭૮		
ભાંજીરા	૧૯૨૪	૨૮૯-૨૯૦		
ભાંજી	૮૫૨	૧૨૩-૧૨૪		
ભાંજી	૧૭૬૬	૨૬૧-૨૬૨		
ભાંજી	૧૮૫૭	૨૭૯-૨૮૦		
ભાંજીલી	૧૩૨૫-૧૩૨૬	૧૬૩-૧૬૪	૫૧	૮૭
ભાંજીવ	૭૫૨	૧૦૯-૧૧૦		
ભાંજીલી	૧૧૨૧	૧૬૩-૧૬૪		

ગામનું નામ	કેશામાં આંક	કેશા પૂ. નં.	વિ. નં. આમ નં.	વિ. નં. પૂ. નં.	ગામનું નામ	કેશામાં આંક	કેશા પૂ. નં.	વિ. નં. આમ નં.	વિ. નં. પૂ. નં.
વાસણ	૧૨૨૯	૧૭૬-૧૮૦			વાગોડા	૨૧૮૯	૩૨૬-૩૩૦		
વડીઆ	૧૬૬૬	૨૪૭-૨૪૮			વાગોડા	૩૫૮૬	૫૩૫-૫૩૬		
વડુથ	૪૦૧૩	૬૦૫-૬૦૫			વાગોળ	૨૬૫૨	૩૬૫-૩૬૬		
વડોદરા	૩૭૯-૪૧૩	૫૩-૬૦	૪	૧૭	વાઘપુર	૧૨૪૭	૧૮૧-૧૮૨		
વડોદરા (ડોહા)	૧૨૬૯	૧૮૫-૧૮૬			વાઘેલ	૯૧૨	૧૩૩-૧૩૪		
વડું	૧૨૦૯	૧૭૫-૧૭૮			વાઘેડા	૨૯૬૨	૪૪૧-૪૪૨	૧૩૩	૨૫૯
વડવાણ કુંચ					વાઘર	૪૦૧૮	૬૦૫-૬૦૬		
(સુરેન્દ્રનગર)	૧૪૩૭-૧૪૩૮	૨૦૯-૨૧૦			વાઘ	૩૯૨૧	૫૯૧-૫૯૨		
વઢવાણ રાહદેર	૧૪૩૨-૧૪૩૪	૨૦૭-૨૦૮	૫૬	૯૭	વાઘસીનાર	૨૮૪	૩૯-૪૦		
વગડરા	૪૫૫	૬૫-૬૬			વાઘી	૩૭૦૧	૫૫૧-૫૫૨		
વાણસોલ	૭૭૨	૧૧૩-૧૧૪			વાઘ	૩૦૪૨	૪૫૩-૪૫૪		
વાળા	૧૪૫૮	૨૧૧-૨૧૨			વાતમ	૭૫૮	૧૧૧-૧૧૨		
વાંગાદ	૧૧૬૨	૧૬૬-૧૭૦			વાઘવલરા	૬૩૩	૯૩-૯૪		
વનરા	૩૬૮	૫૩-૫૪			વાળીચ	૩૬૪૪	૫૪૩-૫૪૪		
વનરી	૩૯૫૮	૫૯૭-૫૯૮			વાળી	૬૧૫	૯૧-૯૨		
વરકાણા	૨૮૦૨	૮૧૭-૪૧૮	૧૧૧	૨૨૬	વાઘગામ	૩૯૩૨	૫૯૩-૫૯૪		
વરખ	૭૬૭	૧૧૧-૧૧૨			વામજ	૧૦૮૬	૧૫૯-૧૬૦	૩૨	૬૫
વરતેજ	૧૭૨૧	૨૫૫-૨૫૬			વામડ	૮૩૮	૧૨૧-૧૨૨		
વરદરા	૨૮૩૦-૨૮૩૧	૪૨૧-૪૨૪			વારાપથર	૧૯૨૨	૨૮૭-૨૮૮		
વરદઆણ	૩૧૦૨	૪૧૧-૪૧૨	૧૬૬	૩૦૭	વારાસીવની	૪૧૬૯	૬૩૭-૬૩૮		
વરમંડલ	૩૩૩૦	૪૯૫-૪૯૬			વરાધી	૯૦૬	૧૩૧-૧૩૨		
વરલ	૧૬૬૨	૨૬૫-૨૬૬			વાસમ (તીથ)	૧૦૭૬	૧૫૭-૧૫૮		
વરસાડા	૧૩૧૭	૧૯૯-૨૦૦			વાલરાપ	૨૭૧૧	૪૦૫-૪૦૬		
વરડા	૫૯૧	૮૭-૮૮			વાલંગાડ	૨૬૮	૩૭-૩૮		
વરડા	૨૯૪૩	૪૩૭-૪૩૮			વાલા	૪૦૦૬	૬૦૩-૬૦૪		
વરાડિયા	૧૯૩૨	૨૮૯-૨૯૦			વાલાગિરિ	૪૦૬૩	૬૧૧-૬૧૨		
વરડીઆવ	૫૮૧	૮૫-૮૬			વાલી (સામેરી)	૨૧૮૫	૩૨૬-૩૩૦		
વરોડા	૮૧૮૨	૧૩૫-૧૩૬			વાલંગા	૪૯૩	૭૧-૭૨		
વર્ધા	૮૧૭૯	૬૩૫-૬૩૬			વાલુકડ	૧૭૩૫-૧૭૩૬	૨૫૧-૨૫૨		
વલણ	૪૨૭	૬૧-૬૨			વાલાડ	૫૮૭	૮૫-૮૬		
વલદરા	૩૦૩૮	૪૫૩-૪૫૪			વાત	૮૧૧-૮૧૨	૧૧૭-૧૧૮	૧૭	૪૨
વલભીપુર (વળા)	૧૭૫૫	૨૬૧-૨૬૨	૬૨	૧૧૪	વાવ (સતલાસણા)	૧૦૬૬	૧૫૫-૧૫૬		
વલવન	૩૯૫૦	૫૬૫-૫૬૬			વાસણા	૭૫૬	૧૧૧-૧૧૨		
વલસાડ	૬૧૧	૮૯-૯૦			વાસણા	૧૩૭૬	૧૯૮-૨૦૦		
વલાદ	૧૨૫૫	૧૮૩-૧૮૪			વાસણા	૨૫૬૧	૩૮૩-૩૮૪		
વવાણિયા	૧૪૭૭	૨૬૫-૨૬૬			વાસણા (જગણા)	૭૨૫	૧૦૫-૧૦૬		
વસઈ	૧૫૧૮	૨૨૧-૨૨૨			વાસદ	૩૭૫	૫૩-૫૪		
વસો (પુરા)	૨૭૪	૩૯-૪૦			વાસા	૨૯૫૮	૩૪૯-૪૪૦	૧૩૧	૨૫૭
વસંતગઢ			૨૩૫		વાસીચુ વીસલનગર				૨૬૯
વાઈ	૪૦૧૦	૬૦૫-૬૦૬			વિઝાપુર	૧૩૪૬-૧૩૪૭	૧૬૫-૧૬૮	૫૩	૬૦
વાગડાદ	૮૩૫	૧૨૧-૧૨૨			વિઝાપુર	૨૬૭૨	૩૯૯-૪૦૦		
વાગરા	૪૭૦	૬૭-૬૮			વિઝાપુર	૪૦૭૬	૬૧૩-૬૧૪	૨૨૭	૩૮૭
વાગીચુ	૨૯૦૪-૨૯૦૫	૪૩૧-૪૩૨	૧૧૯	૨૩૮	વિઝાવા	૨૬૮૦	૪૦૧-૪૦૨		

આમનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પૃ. નં.	વિ. નં.	વિ. નં. આમ નં. પૃ. નં.	આમનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પૃ. નં.	વિ. નં.	વિ. નં. આમ નં. પૃ. નં.
વિદ્યમથ (વાંકું)	૧૧૬૦	૨૧૧-૨૧૨			વાંકાનેર	૫૮૮	૮૫-૮૬		
વિદ્યાપુર	૧૧૮૧	૧૭૩-૧૭૪			વાંકાનેર	૧૪૭૧-૧૪૭૨	૨૧૩-૨૧૪		
વિનોતા	૨૭૦૦	૫૫૧-૫૫૨			વાંકી	૧૮૬૩	૨૭૯-૨૮૦		
વિપુલગિરિ				૪૫૭	વાંકુ	૧૯૧૪	૨૮૭-૨૮૮		
વિહાર	૧૩૫૯	૧૬૭-૧૬૮			વાંકી	૪૦૨૯	૬૦૭-૬૦૮		
વીજપાસર	૧૬૭૮	૨૬૫-૨૬૬			વાંકી	૪૦૮૪	૬૧૫-૬૧૬		
વીટા	૪૦૨૫	૬૦૭-૬૦૮			વોહણ	૧૧૭૯	૧૭૧-૧૭૨		
વીકુડા	૨૭૧૩	૪૦૫-૪૦૬			વોહિયા	૧૪૨૦	૨૦૫-૨૦૬		
વીઠ (મોઝ કુળાવાડી)	૧૬૦૯	૨૮૫-૨૮૬			વાંજ	૬૨૫	૯૧-૯૨		
વોથિયુ	૧૬૬૫	૨૬૩-૨૬૪			વીંસાણ	૧૬૩૫	૨૮૬-૨૮૭		
વરપુર	૨૮૫	૩૬-૪૦			વાંટાવદર	૧૪૫૪	૨૧૧-૨૧૨		
વીરમગામ	૧૧૪૭-૧૧૪૮	૧૬૭-૧૬૮			વાંડ	૧૬૫૫	૨૬૩-૨૬૪		
વીરવાડા	૨૬૭૫-૨૬૭૬	૪૪૮-૪૪૪	૧૪૫	૨૬૭	વાંઢિયા	૧૬૮૧	૨૬૭-૨૬૮		
વીરાંગી	૨૭૨૪	૬૦૭-૪૦૮			વાંઢરા	૬૪૪	૯૯-૧૦૦		
વીરાલી				૨૭૦	વાંઢિરી	૩૬૮૩	૫૦૧-૫૦૨		
વીરપાર્શ્વ	૬૭૫	૯૯-૧૦૦			વાંઢિદા	૬૧૦	૯૯-૯૦		
વીસનગર	૧૦૩૫-૧૦૪૦	૧૫૧-૧૫૨			વાંઢિવાડા (રેલ્વે)	૩૮૨૫-૩૮૨૬	૫૧૭-૫૧૮		
વીસસપુર	૨૨૨૮	૩૩૫-૩૩૬			વાંસા	૮૬૭	૧૨૭-૧૨૮		
વીસધપુર	૨૭૨૬	૪૦૭-૪૦૮							
વીસાલી	૧૧૫૭	૧૬૯-૧૭૦			વાંચ	૧૬૭૭	૨૬૫-૨૬૬		
ગુપ્તામ	૩૦૭૨	૪૫૭-૪૫૮			વાંચરા	૪૪૪	૬૩-૬૪		
વેળાપુર	૨૮૯	૪૧-૪૨			વાંચરા	૫૮૩	૮૫-૮૬		
વેલુ (વીશનગર)	૨૫૦૬	૩૭૫-૩૭૬			શંકરપુર	૩૬૫-૩૬૬	૫૧-૫૨		
વેલુ	૯૦૪	૧૩૧-૧૩૨			શંકુ જ્યોતિ	૧૫૩૨-૧૬૫૮,			
વેડા (વીશવાઈ આરોહન)	૧૩૫૮	૧૬૭-૧૬૮				૧૬૭૬-૧૬૮૨	૨૨૩-૨૨૪	૫૮	૬૯
વેડા (વાણીઆ)	૧૨૧૩	૧૭૭-૧૭૮			શાહગઢાપુર	૪૨૮૨	૬૫૧-૬૫૨		
વેટયા	૭૪૮	૧૦૯-૧૧૦			શાહપુરા	૩૭૬૬-૩૭૬૯	૫૬૩-૫૬૪		
વેઢાણ	૨૮૮૦	૪૨૬-૪૩૦			શાહપુર	૩૯૬૨	૬૦૧-૬૦૨		
વેરાવળ	૧૮૦૩-૧૮૦૪	૨૬૯-૨૭૦			શિકારપુર	૧૬૮૨	૨૬૭-૨૬૮		
વેરાવાસ	૩૮૮૬	૫૮૧-૫૮૨			શિખાટ	૨૫૫૨	૩૮૧-૩૮૨		
વેસાર	૨૬૭૧	૪૪૧-૪૪૨	૧૪૨	૨૬૪	શિખુ	૪૧૧૦-૪૧૧૧	૬૧૬-૬૨૦		
વેસાંગરી	૩૦૪૮	૪૪૩-૪૪૪			શિરસાળા	૮૧૦૬	૬૧૭-૬૧૮		
વેઢેવાર	૧૨૫૮	૧૮૩-૧૮૪			શિરસાળા	૪૧૦૮	૬૧૬-૬૨૦		
વેળાવદર	૧૪૮૮	૨૧૫-૨૧૬			શિરોડી	૩૦૦૦	૪૪૫-૪૪૬		
વેભારગિરિ				૪૬૧	શિરોડી	૨૬૮૫	૪૪૩-૪૪૪		
વેર	૨૪૭૩	૩૭૧-૩૭૨			શિવગઢ	૩૨૦૪	૪૭૬-૪૮૦		
વેશાલી				૪૮૬	શિવગઢ	૨૮૧૧-૨૮૧૭	૪૧૬-૪૨૦		
વેશલી: (સોરઠ)	૧૭૫૯	૨૬૭-૨૬૮	૬૪	૧૩૨	શિવપુરી	૨૩૬૬-૨૩૬૭	૩૫૫-૩૫૬		
વડા	૧૭૧૬	૨૫૫-૨૬૬			શિવા	૧૮૩૮	૨૭૩-૨૭૪		
વાંકલી	૨૭૩૯	૪૦૬-૪૧૦			શિવાજીનગર (ભાણુડા)	૩૬૧૮	૫૬૧-૫૬૨		
					શિશોર (ભાણુડા)	૩૨૬૮	૪૬૧-૪૬૨		

ગામનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	વિ.નં. આમ નં.	વિ.નં. પુ.નં.	ગામનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	વિ.નં. આમ નં.	વિ.નં. પુ.નં.
શિહોર (શહેર)	૩૨૬૯	૪૯૧-૪૯૨			સગુસરા	૧૬૪૯	૨૬૧-૪૨		
શિહોર	૧૧૧૬-૧૧૧૮	૨૪૭-૨૪૮			સતખંડા	૩૬૬૩	૫૪૫-૫૪૬		
શીઆ	૩૧૬૮	૪૭૭-૪૭૮			સતના	૪૨૧૧	૧૩૯-૬૪૦		
શીખેરી	૩૧૫૪	૮૭૧-૪૭૨			સતવાસણા	૧૦૬૪-૧૦૬૫	૧૫૫-૧૫૬		
શીખોટાહીન	૪૧૩૮	૧૨૫-૧૨૬			સતપરા	૨૬૫૦	૪૩૯-૪૪૦		
શીરાળા	૪૦૩૬	૧૦૭-૧૦૮			સતપારા	૪૦૧૧-૪૦૧૨	૬૦૫-૬૦૬	૨૨૦	૩૮૩
શીર (ધોડાની)	૩૯૩૬	૫૬૫-૫૬૬			સથાણા	૩૮૦૩	૫૬૩-૫૬૪		
શુકલતીર્થ	૪૮૭	૬૯-૭૦			સદારા	૨૫૭૧	૩૮૫-૩૮૬		
શંખાવ	૪૧૬૯	૬૩૩-૬૩૪			સનખતર	૩૮૬૧	૫૭૫-૫૭૬		
શંખવા	૨૨૨૪	૩૩૩-૩૩૪			સનપટ	૩૦૦૫	૪૪૭-૪૪૮		
શંખગઢ	૨૨૧૬	૩૩૩-૩૩૪			સનવાડ	૩૭૭૩	૫૫૬-૫૫૭		
શંખી	૧૬૬૩	૨૬૩-૨૬૪			સજાડીઆ	૧૭૪૫	૨૫૬-૨૬૦		
શંખપુર	૨૫૧૪	૩૭૭-૩૭૮			સમઉ	૧૩૪૩	૧૬૫-૧૬૬		
શંખગાંવ	૪૦૨૧	૬૦૫-૬૦૬			સમઢી	૨૧૭૬-૨૧૭૮	૩૨૭-૩૨૮		
શાંપુરકલા	૪૨૩૨	૧૪૫-૧૪૬			સમી	૪૬૩	૬૭-૬૮		
શારીપુર	૪૨૧૭	૬૮૬-૬૮૭	૨૪૪	૪૩૧	સમરેરપુર	૩૯૮૮	૬૦૧-૬૦૨		
શાંખપુર	૧૧૩૪	૧૬૫-૧૬૬	૩૯	૭૨	સમાના	૩૬૦૨-૩૬૦૩	૫૮૩-૫૮૪		
શાંખેશ્વર	૮૯૮	૧૩૧-૧૩૨	૨૨	૮૭	સની	૮૬૫	૧૨૬-૧૩૦		
શંખુગઢ	૩૮૧૪	૫૬૫-૫૬૬			સમીના ખેડા	૩૫૧૧	૫૨૩-૫૨૪		
શાંકર	૪૮૮૮	૫૮૧-૫૮૨			સંમતશિખર	૪૩૨૫	૬૫૬-૬૫૭	૨૫૧	૪૮૯
શાંતુ	૪૮૮૯	૫૮૭-૫૮૮			નાનજ	૨૬૪૧	૩૩૬-૩૩૭		
શ્રીકુમરગઢ	૨૪૧૩	૩૬૧-૩૬૨			સમાઉ	૮૩૬	૧૨૧-૧૨૨		
શ્રીનગર : કાશ્મીર			૩૬૪		સરકા	૧૨૭૫	૧૮૫-૧૮૬		
શ્રાવસ્તી			૪૮૧		સરંગજી	૧૧૭૭	૧૭૧-૧૭૨		
સ્વેતાંબી			૪૮૧		સરંગધાં	૧૨૮૯	૧૮૭-૧૮૮		
સકતપુર	૮૩૫૨	૩૫૩-૩૫૪			સરંગવ	૧૨૨૧	૧૭૬-૧૮૦		
સકરગઢ	૩૭૭૭	૫૫૫-૫૫૬			સરદારગઢ	૩૬૨૦	૫૩૬-૫૪૦		
સકરાણા	૨૮૪૦	૪૨૩-૪૨૪			સરદારપુર	૧૨૩૯	૧૮૧-૧૮૨		
સકરાણી	૩૮૦૨	૫૬૩-૫૬૪			સરદારશહેર	૨૪૫૬-૨૪૫૭	૩૬૭-૩૬૮		
સગોરિયા	૨૩૦૪	૩૪૫-૩૪૬			સરવાર	૧૪૮૭	૨૧૫-૨૧૬		
સગીરા	૩૯૦૬	૫૮૩-૫૮૪			સરભોણ	૫૬૦	૮૭-૮૮		
સથુદરી	૨૧૬૬-૨૧૭૦	૩૨૭-૩૨૮			સરવાડ	૨૫૮૪	૩૮૫-૩૮૬		
સથુલી	૨૧૪૦	૩૨૩-૩૨૪			સરવાનીઆ (મહારાજ)	૩૭૧૦	૫૫૧-૫૫૨		
સથુવા	૨૦૦૭	૨૬૬-૩૦૦			સરસી	૩૧૭૪	૪૭૫-૪૭૬		
સથુવાડ	૮૨૮	૧૨૧-૧૨૨			સરવાળ	૧૪૪૭	૨૦૬-૨૧૦		
સથુવાડા	૩૦૪૯	૪૫૩-૪૫૪			સગ	૧૪૫૧	૨૧૧-૨૧૨		
સથુસરા	૧૭૪૨	૨૫૬-૨૬૦			સરાળા	૨૫૮૮	૩૮૭-૩૮૮		
					સરિપદ	૮૫૭	૧૨૫-૧૨૬		
					સરીનામ	૬૧૮	૬૧-૬૨		
					સરોચા	૭૨૮	૧૦૭-૧૦૮	૧૨	૩૪
					સર્વના	૪૨૭૭	૬૫૧-૬૫૨		
					સલમકાંટ	૭૮૧	૧૧૩-૧૧૪		
					સલાલ	૧૩૦૮	૧૮૬-૧૮૭		
					સલાલરિયા	૨૮૮૭	૪૨૬-૪૩૦		

આમતું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	વિ. નં. આમ નં. પુ. નં.
શરોદા	૩૫૯૬	૫૩૫-૫૩૬	
શુદ્ધગર	૩૫૦૮	૫૨૩-૫૨૪	
સલ્લા	૭૪૦	૧૦૭-૧૦૮	
સવણી	૩૦૩૭	૪૫૧-૪૫૨	
સવરસા	૨૮૬૫	૪૨૭-૪૨૮	
સવાઈ માધવપુરા	૨૩૭૧-૨૩૭૩	૩૫૫-૩૫૬	
સવાળી	૧૦૪૩	૧૫૩-૧૫૪	
સહાદા	૩૭૬૧	૫૫૬-૫૫૭	

સા ખતલી	૩૧૬૯	૬૭૩-૬૭૪	
સાગતલી	૩૪૨૨	૫૦૯-૫૧૦	
સાગર	૪૨૦૯	૬૩૯-૬૪૦	
સાગવાડા	૩૮૪૨	૫૬૯-૫૭૦	
સાગોદિયા	૩૧૮૬	૪૭૧-૪૭૨	૧૭૨ ૩૧૬
સાચોર	૩૦૯૧-૩૦૯૫	૪૫૯-૪૬૦	૧૬૩ ૩૦૩
સાગપુર	૩૩૬૦	૪૯૯-૫૦૦	
સાંડાળા	૨૪૯૯	૩૫-૩૬	
સાણવાડા	૨૯૩૩	૪૪૩-૪૪૪	

સાણવાડા (જલ)			૨૫૧
સાણદ	૧૨૭૪	૧૮૫-૧૮૬	
સાણદ	૧૧૭૩-૧૧૭૪	૧૭૧-૧૭૨	
સાતમ	૬૨૭	૯૩-૯૪	
સાતરસાણ	૩૦૯૦	૪૫૯-૪૬૦	૧૬૨ ૩૦૩
સાથીઆ	૨૬૧૦	૫૩૭-૫૩૮	
સાથીણ	૨૨૩૧	૩૩૫-૩૩૬	
સાહા	૩૫૬૮	૫૩૧-૫૩૨	
સાહી	૨૭૬૬-૨૭૭૧	૪૧૩-૪૧૪	
સાહરા	૧૨૭૪	૧૮૭-૧૮૮	
સાધવી	૯૩૬	૬૧-૬૨	
સાધી	૪૫૧	૬૩-૬૪	
સાગરમતી (રામનગર)	૧૩૯૨	૨૦૧-૨૦૨	
સાગલા	૩૮૨૮	૫૬૭-૫૬૮	
સાગલી	૧૩૧૭-૧૩૧૮	૧૬૧-૧૬૨	
સાગરાઇ	૧૯૩૭	૨૯૧-૨૯૨	
સામખિયાળી	૧૯૭૯	૨૯૫-૨૯૬	
સામટાળદર	૬૨૪	૯૧-૯૨	
સામેલા	૧૭૭૮	૧૫૭-૧૫૮	
સામેત્રી	૧૨૮૧	૧૮૭-૧૮૮	
સામણ	૫૯૬	૮૭-૮૮	
સાપરા	૩૫૭૬-૩૫૭૮	૫૩૩-૫૩૪	
સામલા	૧૮૬૨	૨૧૧-૨૧૨	
સાપલા	૨૮૫૦-૨૮૫૧	૪૨૫-૪૨૬	
સારસા	૨૯૬	૪૧-૪૨	
સારગપુર	૩૩૬૧	૫૦૧-૫૦૨	

આમતું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પુ. નં.	વિ. નં. આમ નં. પુ. નં.
સારંગી	૩૨૦૯	૪૭૯-૪૮૦	
સાલડી	૧૨૧૪	૧૭૭-૧૭૮	
સાલમગદ	૩૧૬૭	૪૭૩-૪૭૪	
સાલારિયા	૨૭૦૫	૪૦૫-૪૦૬	
સાલાવાસ	૨૨૪૮	૩૩૭-૩૩૮	
સાલરકુંડલા	૧૭૧૭	૨૫૫-૨૫૬	
સાલવ	૩૩૯૭	૫૦૫-૫૦૬	
સાવર	૨૫૬૯-૨૫૭૦	૩૮૩-૩૮૪	
સાવા	૩૭૭૭	૫૫૩-૫૫૪	
સાસમ	૭૩૪	૧૦૭-૧૦૮	
સાહદા	૪૧૧૩	૬૧૯-૬૨૦	

સિતાનવાસલ	૪૧૨૧	૬૨૩-૬૨૪	૨૩૦ ૩૯૦
સિદ્ધપુર	૧૧૦૪-૧૧૦૫	૧૬૧-૧૬૨	૩૪ ૬૬
સિનોલી	૩૯૨૫	૫૯૩-૫૯૪	
સિયાણી	૧૪૩૦	૨૦૭-૨૦૮	
સિયાણી	૨૧૨૮	૩૨૧-૩૨૨	
સિયાળા	૨૨૦૨-૨૨૦૩	૩૩૧-૩૩૨	
સિયાલકોટ	૩૮૫૯	૫૭૫-૫૭૬	૧૮૮ ૩૫૫
સિંદરપુર-ગાંધીકાંઠા	૪૧૭૦	૬૩૧-૬૩૨	૨૩૮ ૮૦૫
સિરોહી	૨૯૨૧-૨૯૨૪	૬૩૫-૬૩૬	૧૨૫ ૨૪૬

સોડા			૧૪૬
સોડાગાદ	૪૧૪૯	૬૨૭-૬૨૮	
સોડાગાદ	૪૨૬૯	૬૪૯-૬૫૦	
સોનાપુર	૧૧૭૮	૧૭૧-૧૭૨	
સોનામઢ	૨૩૩૨-૨૩૩૫	૩૪૯-૩૫૦	
સોનામઢી	૩૩૭૧-૩૩૭૪	૫૦૧-૫૦૨	
સોધરમ	૩૦૧૩	૪૬૭-૪૬૮	
સોનોર	૪૨૫-૪૨૬	૬૧-૬૨	
સોળ	૨૯૬૯-૩૯૭૦	૫૯૯-૬૦૦	
સોળાં	૧૦૫૩	૧૫૩-૧૫૪	
સોમસાવડા	૩૩૧૫	૪૯૩-૪૯૪	
સોમ	૨૪૭૧	૩૬૯-૩૭૦	
સોરીઆરી	૨૬૪૪	૩૯૫-૩૯૬	
સોરોડી	૩૦૫૦	૪૫૩-૪૫૪	
સોલદર	૩૦૦૧-૩૦૦૨	૪૮૫-૪૮૬	
સોલગઢ	૩૪૪૭	૫૧૧-૫૧૨	
સોલગી	૪૨૦૧	૬૩૭-૬૩૮	
સોલવી	૪૨૨૪	૬૪૧-૬૪૨	
સોલાસ	૨૬૭૪	૪૪૩-૪૪૪	૧૪૪ ૨૬૬
સોસરાણ	૭૭૮	૧૧૩-૧૧૪	
સોસારમ	૩૫૨૬	૫૨૫-૫૨૬	
સોસોરા	૬૩૧-૬૩૨	૯૩-૯૪	

ગામનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પૂ. નં.	વિ. નં.	વિ. નં.
સીંગાલી	૩૬૭૮	૫૪૭-૫૪૮		
સીંદર	૨૭૨૯	૪૦૭-૪૦૮		
સીંધાડી	૧૯૧૬	૨૮૭-૨૮૮		
મુંઠા	૨૮૩૨	૬૨૩-૬૨૪		
મુંદરિયાણા	૧૪૧૫	૨૦૫-૨૦૬		
સેંથીઆ	૪૩૮૬	૬૬૯-૬૭૦		
સોંઠ	૨૩૭૭	૩૫૭-૩૫૮		
સ્વાકરા	૩૦૦૬	૪૪૭-૪૪૮		
સ્વર્ણગિરિ			૪૫૬	
હાંભીઆ	૧૫૨૨	૨૨૧-૨૨૨		
હાંદ	૩૧૧૦	૮૬૧-૮૬૨		
હાંભીદાં (અણ્ણદાં)	૩૦૫૫	૪૫૫-૪૫૬	૧૫૮	૨૬૬
હાંભીદાં	૩૧૫૦	૪૭૧-૪૭૨		
હાંભીઆ	૩૪૨૩	૫૦૬-૫૧૦		
હાંભીઆ	૩૬૮૩	૫૪૭-૫૪૮		
હાંભીઆ	૨૮૬૬	૩૮૬-૩૭૭		
હાંભીઆ	૩૬૪૮	૫૪૭-૫૪૮		
હાંભીઆ	૧૨૬૨	૧૮૩-૧૮૪		
હાંભીઆ	૨૮૬૬-૨૮૭	૪૨૭-૪૨૮		
હાંભીઆ	૪૨૨૬	૬૬૧-૬૬૨		
હાંભીઆ	૩૭૫૩	૫૫૭-૫૫૮		
હાંભીઆ	૨૫૨૪	૩૭૭-૩૭૮		
હાંભીઆ	૧૨૫૨	૧૮૩-૧૮૪		
હાંભીઆ	૨૨૫૪	૩૩૬-૩૪૦		
હાંભીઆ	૧૨૬૦	૧૮૩-૧૮૪		
હાંભીઆ			૨૦૪	
હાંભીઆ	૨૬૭૦	૩૬૬-૪૦૦	૧૦૧	૨-૬

ગામનું નામ	કોઠાનો આંક	કોઠા પૂ. નં.	વિ. નં.	વિ. નં.
હાંભીઆ	૪૨૭૫	૬૫૧-૬૫૨	૨૫૫	૪૬૩
હાંભીઆ	૧૪૫૨	૨૧૧-૨૧૨		
હાંભીઆ	૩૨૬૬	૪૮૭-૪૮૮		
હાંભીઆ	૩૦૬૬	૪૫૬-૪૬૦		
હાંભીઆ (સીંદી)	૪૨૬૫	૬૪૬-૬૫૦		
હાંભીઆ	૧૩૦૬	૧૬૧-૧૬૨		
હાંભીઆ	૪૨૭૩	૬૫૧-૬૫૨		
હાંભીઆ	૬૬૧	૧૩૩-૧૩૪	૨૪	૫૧
હાંભીઆ	૩૬૦૮	૫૮૭-૫૮૮	૨૧૪	૩૭૨
હાંભીઆ	૧૬૩૬	૨૬૧-૨૬૨		
હાંભીઆ	૧૬૬૨	૨૬૩-૨૬૪		
હાંભીઆ	૨૬૬૮	૪૪૫-૪૪૬		
હાંભીઆ	૧૨૭૭	૧૮૫-૧૮૬		
હાંભીઆ	૨૦૬	૨૬-૩૦		
હાંભીઆ	૪૦૬૦-૪૦૬૧	૬૧૧-૬૧૨	૨૫૫	૩૮૬
હાંભીઆ	૨૬૦૬-૨૬૧૦	૩૮૬-૩૮૦		
હાંભીઆ	૬૧૪૪-૬૧૪૮	૬૨૭-૬૨૮	૨૩૪	૩૮૫
હાંભીઆ	૩૮૬૨-૩૮૬૩	૫૮૧-૫૮૨	૨૦૬	૩૮૮
હાંભીઆ	૪૨૬૩	૬૪૧-૬૪૨		
હાંભીઆ	૩૩૪૮	૪૬૬-૫૦૦		
હાંભીઆ	૪૮૬	૬૬-૭૦		
હાંભીઆ	૧૨૬૮-૧૨૬૯	૧૮૬-૧૮૦		
હાંભીઆ	૪૧૮૧	૬૩૫-૬૩૬		
હાંભીઆ	૨૩૭૦	૩૫૫-૩૫૬		

નોંધ :—આ નવીમાં જે નાના અક્ષરો (પાઈકા)માં ગામોનાં નામો છે, તે માત્ર કોઠાઓમાં આપેલાં છે, પરંતુ જે નામો મોટા મોટા અક્ષરો (પાઈકા બ્લોક)માં આપેલાં છે તે નામો કોઠાઓમાં આપવા ઉપરાંત એ વિશે વિશ્લેષણોથી વર્ણન આપેલું છે, જેમાં ગામ નંબર અને વિશ્લેષણોથી પૂઠ નંબર પણ સ્પષ્ટ થઈ શકે છે. વળી, જે ગામોનાં નામો પાળળા નાના મોટા અક્ષરો (સર્વિસ)માં આપેલાં છે, તે નામો કોઠાઓમાં નથી; કેમકે તે સ્થળો આજે સુધી સારે વિશ્લેષણ, નામરેખા કે ખડિન બનેલાં છે છતાં તેનું વર્ણન તે તે પૃષ્ઠ ઉપર નક્કીના મુખ્ય ગામનાં પેટામાં આપેલું છે. પેટામાં આપેલાં ગામનાં નામોનો સંખ્યાનંબર ત્યાં આપેલો નથી, જે અમે સાથેનાં ' વિશ્લેષણો'માં તે તે ગામના નામ સાથે દર્શાવ્યો છે.

જૈન તીર્થ સર્વ સંગ્રહ

તીર્થ-મંદિર-મૂર્તિરચના અવલોકન

ભારતવર્ષના ધર્મોમાં જૈનધર્મ અને જૈનદર્શન પોતાનું અનોખું સ્થાન ધરાવે છે. એણે પોતાની આધ્યાત્મિક અને તાત્ત્વિક બોલિકા વિવેચનાઓથી આખા વિશ્વનું લક્ષ વર્ષોથી પોતાના તરફ ખેંચ્યું છે ને પોતાના આંગણે દૂરદૂરથી અવ્યાસીઓને નેતર્યા છે.

આ જૈનધર્મનો ભારતવર્ષમાં અનેકાંગી ફાળો છે. પોતાના તાત્ત્વિક અને વિશ્વબંધુત્વની સ્થાપનાને યોગ્ય ઉદાર સિદ્ધાંતો રજૂ કરતા આગમગ્રંથો દ્વારા તત્ત્વજ્ઞાનના ક્ષેત્રમાં જેમ ભારતવર્ષના ધર્મોમાં એણે અમૂલ્ય ફાળો આપ્યો છે એમ એણે સર્વેલાં મંદિરાવલીઓથી ચોક્કસતાં ને અવેર-આહિંસાનો ઉપદેશ દેતી પ્રથમરસનિમળ જિનપ્રતિમાઓથી આપતાં તીર્થધારો દ્વારા પણ સાંસ્કૃતિક પરંપરામાં પોતાનો હિસ્સો શોધીતી રીતે નોંધાવ્યો છે. ગાઢ અરણ્યો, ફળદ્રુપ ક્ષેત્રો, ગગનચુંબી પર્વતો, પુણ્યસલિલ સરિતાઓ ને નિર્મળ પ્રકૃતિક્ષેત્રો વચ્ચે રચેલી આ મંદિરાવલી પુરાણ કાળથી પોતાના ઉપાસકોના ઐહિક અને પારલૌકિક કલ્યાણ કરવા સાથે, શિષ્ય-સ્થાપત્ય અને કળાવેશવના વિકાસના નમૂનારૂપ બનેલ છે. પરમ કલ્યાણને પરમ કળાનાં આ સ્થાપત્યો નીચે દુનિયાના દેશો યુગ્મ બની જાય એવા ઇતિહાસ કંડારેલો છે. કાળના હાથે અખંડિત રહેલાં ચેત્યો ને જીર્ણોદ્ધાર પામેલાં ને પામતાં આ મંદિરોના પ્રત્યેક પાયાણમાં પુરાતત્ત્વવિદો અને ઇતિહાસકારો કોઈ મહાન યુગપરંપરા સંજીવ થતી આજે પણ ઊઠેલી રહ્યા છે.

આત્મકલ્યાણનાં આ જીવંત સ્મારકો કે તીર્થભાવનાનાં જે પ્રમાણે જૈન અનુક્રુતિઓમાંથી મળી આવે છે એ ઉપરથી તીર્થભાવના મૂળ જૈન સંધને આભારી હોય અને જૈન સંસ્કૃતિમાંથી એ ભાવનાએ પોષણ મેળવી એના સંરક્ષણ અને સંવર્ધનની પરંપરાને આજ સુધી જીવિત રાખી હોય એમ લાગે છે.

જૈન ધર્મોના અધ્યયનથી જણાય છે કે જૈન મહાત્માઓ નગરની બહાર જન્મ્યાં કે પર્વતની શુદ્ધઓમાં આત્મસાક્ષાત્કાર કરવા યોગસમાધિ લગાવતા ને છેવટે કેવળજ્ઞાનની ઉચ્ચ દશ્યા પ્રાપ્ત કરતા. એવા કેવળજ્ઞાની મહાત્માઓ પાસેથી આત્મજ્ઞાન મેળવવા જૈન સંધ ત્યાં અવરજવર કરતો ને એવા જ્ઞાનીઓની પર્ષદા રચતો; જેને જૈન શાસ્ત્રોમાં ‘સમવસરણુ’ કહેવામાં આવે છે. તેમનું એવા રચણે નિર્વાણ થતાં એ વિશ્વવંશ પુરુષોની ચિરસ્મૃતિમાંથી આત્મકલ્યાણની પ્રેરણા મેળવવા જૈન સંધ સદા ભક્તિપરાયણ રહેતો.

જૈન શાસ્ત્રોમાં ‘તીર્થતે જનેનેતિ તીર્થમ્’ એવી તીર્થની વ્યુત્પત્તિ કરી છે. અર્થાત—જેના વડે સંસારથી તરી

૧. “પ્રતિજ્ઞાસાર” ગ્રંથમાં જિનમંદિર બનાવવાનાં સ્થળોના નિર્દેશ આ પ્રકારે મળે છે :—

“જન્મ-નિષ્કાનનવાન-જ્ઞાન-નિર્વાણમુખિણ । જન્મેષુ પુણ્યદેહેષુ, નરીકુલે નગેષુ ॥
પ્રમાદિસલિવેદેષુ, ઇન્દ્રપુલિનૈષુ ॥ જન્મેષુ વા મનોરૈષુ, કારણેજિનમંદિરમ્ ॥”

૨. પ્રાચીન આગમશાસ્ત્રોમાં તીર્થોની નોંધ આ રીતે મળે છે :

“બ્રહ્મલય-ઉચ્ચિતે, ગયમપર્વ ય કમ્પચર્ક ય । પાશરદ્વાલનલગ્ન, વનકલ્યાનં ચ વદાધિ ॥”

—ગયામ્પદે દર્શનમુદયતિર્થિ । તથા તસાસિલ્યાં વર્ષકલે તથા બદિચ્છનાર્થાં પાર્થનાવસ્ય વરણેન્દ્રમંદિરાત્પાને ॥ —“આચારાંગનિબંધિત”

“ઉત્તરાવલે કમ્પચર્ક, મયુરાર્પ દેવલિમ્ભિમો ધુસો । કોણ્ણાર્પ જિવંતધામિલિયા, સિલ્પકલાય કા કમ્પમુખિઓ ॥” —“નિશીધચણ્ણિ”

ઉત્તરવંત-ગિરનાર સિવાયાનાં અષ્ટાપદ, ગગનપદ, ક્ષમ્પચર્ક, રથાવર્ત નય, અમરોતપદ, અયુરાનો દેવનિર્મિત સ્તુપ, કેસરબની જીવંતરથાનીની પ્રતિમા વગેરે તીર્થો આજે આજાત છે—તેનો વિચ્છેદ થયો એમ કામજનુ રચ્યું.

જ્યાથ તે 'તીર્થ' કહેવાય. આ તીર્થ જંગમ અને સ્થાયર; એમ બે પ્રકારનાં માનવામાં આવ્યાં છે. સાધુ, સાધ્વી, શ્રાવક અને શ્રાવિકા એ ચતુર્વિધ સંઘને 'જંગમ તીર્થ' કહે છે; અને એ ચતુર્વિધ સંઘની સ્થાપના કરનારા 'તીર્થંકર' કહેવાય છે. એ તીર્થંકરેલી સંબંધિત સ્થાન 'સ્થાયર તીર્થ'રૂપે ખ્યાતિ પામ્યાં છે. વળી, તીર્થંકરોના જીવન સાથે સંબંધિત ન હોવા છતાં તેમની પ્રેરણાદાયક પ્રાભાવિક પ્રતિભાઓ ત્યાં સ્થાપન કરવામાં આવતી એ સ્થળો પણ પરંપરાથી તીર્થરૂપે અનાવા લાગ્યાં.

વસ્તુતઃ 'વચ્ચણસિત્તમ્મંજિસસિ તીર્થં પ્રચક્કતે' તીર્થંકરો અને મહાત્માઓએ પોતાના પાદવિકારથી જે ભૂમિને પવિત્ર કરી હોય અથવા તીર્થંકરોની કલ્યાણક જેવી ઘટનાઓથી જે ભૂમિ પાવન બની હોય ત્યાં ભક્તજનો એમનાં સ્તૂપ, નિષધા વગેરે સ્મારકો ઊભાં કરતા તે 'તીર્થ' કહેવાતાં ને ભક્તજનો એ સ્થળે યાત્રાએ આવતા. પોતાના હૃદયમાં પણ એવા અરિહંતોના અધ્યાસ કરવા માટે તેઓ યોગ્ય વાતાવરણ સર્જતા. આથી જ જૈનોનાં તીર્થોં માટે ભાગે પ્રકૃતિની ગોદમાં ગિરિશિખર ઉપર સર્જ્યાં છે ને જૈનોએ પહાડોના મહિમા વધુ ગાયે છે. વસ્તુતઃ પહાડની પ્રકૃતિ જૈન સિદ્ધાંતાના સ્વરૂપને—તપ, ત્યાગની કઠોર ભૂમિકાને બરાબર મળતી આવે છે એ પણ એની વાસ્તવિક સામિતીનું કુદરતી પ્રમાણ છે. આજનાં મંદિરોની રચનામાં પણ પાર્વતીય આકૃતિની તુલના થઈ આવે છે. મંદિરનું શિખર એ ગિરિશિખરની યાદ આપે છે, ગર્ભગૃહ એ ધ્યાનસ્થ મહાત્માની કલ્પનામાંથી ઊભું થયું હોય અને સમારંધપ એ મહાત્માની ઉપદેશવાણી સાંભળવાનું વ્યાખ્યાનપીઠ હોય એવી તુલનાત્મક કલ્પના સહજ થઈ આવે છે. બીજી દ્રષ્ટિએ સમવસરણની રચનાનું તેમાં અનુકરણ હોય એમ પણ લાગે છે.

'બુદ્ધતદ્દષ્ટસૂત્ર'માં એ ચૈત્યોના યાત્રીત ચૈત્ય, સાધર્મિક ચૈત્ય, મંગલચૈત્ય અને ભક્તિચત્ય એવા ચાર પ્રકારો અને અર્ધાંતર પ્રકારો બતાવવામાં આવ્યા છે. જિનાલયની રચના વિશે 'શયપસેલુપ્પિ-સૂત્ર' 'જીવાજીવાભિગમસૂત્ર' વગેરેમાં ઘણી બહુવાચ્યોગ્ય વિગતો સંકલ્પેલી છે. મધ્યયુગીન કાળનાં મંદિરો વિશે 'નિર્વાણકલિકા', 'વાસ્તુસાર' નામક ગ્રંથ(નોંધ અધ્યાય)માંથી વિસ્તૃત અને પદ્ધતિસરની અનેક બાબતોનું વર્ણન મળી આવે છે.^૩

જૈનોના કોઈ પણ તીર્થને નિકાળતાં એના ઇતિહાસના અધ્યયનથી સેંકડો ને હજારો વર્ષના કાળના પડકારો ચીરાઈ જાય છે ને એ કાળ, એ ભૂમિ ને એ ઘટનાઓનું મનોરમ દ્રશ્ય આંખ સામે ખડું થઈ જાય છે. જૈનોનાં તીર્થોં માત્ર વૈભવ કે કળાના નમૂના નથી પણ જૈન સંઘની જીવનકળા અને આત્મકલ્યાણનાં જીવંત પ્રતીકો તરીકે પંકાયે છે. કાળના અંતરાવાતમાંથી જૈન સંસ્કૃતિનાં આ સદા ઉજ્જવળ પ્રતીકોએ પહાડના ખડક ઉપર ઊભેલા અડધ મીન તપસ્વીની જેમ જૈન સંઘની રક્ષા કરી છે. ભારતના જુદા જુદા વિભાગમાં વસતા જૈનોના હોલવાતા ભાવનાદીપને આ પ્રતીકોએ—તીર્થોંએ સંકેતી પ્રભાવલિત બનાવી રાખ્યો છે ને જૈન સંઘને એકસાંકળે ઝૂંથી રાખ્યો છે.

આવા દેવમંદિરોની પવિત્રતાની રક્ષામાં, કાળથી જર્જરિત યાત્રાને ઉદ્ધારવામાં જૈન સંઘ પોતાના સર્વસ્વનો ભોગ આપે એમાં નવાઈ નથી. જૈન સંઘે પોતાની અઘળક સંપત્તિ એની પાછળ લગાવીને પોતાની ભક્તિ, ઉદારતા ને ભાવનાનો પરિચય આપ્યો છે. જૈન સંઘ આજે આટલા આત્મસન્નમાન સાથે જીવંત રહી શક્યો છે એ એની તીર્થભાવના અને સરવસ્વીતાના અવતારસમા સુનિર્મહાત્માઓના ઉપદેશને આભારી છે. આવી દૂરદેશી તીર્થભાવનાનો પ્રભાવ ઓછાવત્તા અંશે સઘળા ધર્મો ઉપર પડ્યો જ છે.

જીવનસાક્ષાત્કાર કરવા માટે ઉગ્ગુગ ગિરિશિખરો પર નિર્માણ થયેલા—જ્યાંના એક પથ્થરની ઢોળાઈ ને નકરીી એક ચાંદીની પાટ જેટલી કિંમતની થઈ છે—એ સુંદર મંદિરો; એમાં વિરાજતી હોરા, પદ્મા, નીલમ, સ્ફટિક, સુવર્ણ, રોપ્ય ને ધાતુ-પાથાણની પ્રથમરચનામય ઉલ્લાસમયી મૂર્તિઓ; જેની સ્તંભાવલિમાં જીવનસત્યોનો અવિષ્કાર આલેખાયેલો છે ને એના શુભજ્ઞમાં મૃત્યુજ્યથી મહાત્માઓની ભક્તિ કરતાં દેવ-દેવીઓનાં કમનીય અંગમરશો સાથે નાટ્યરંગ આલેખી નાટ્યથાસનો નિર્મોહ રજૂ કરી દીધો છે; એના ટોડલે ટોડલે આત્મમર્શનની ઝલક આપતાં કમળો,

૩. "વાસ્તુસાર" વગેરે ગ્રંથોમાં જિનમંદિરના વિવિધ પ્રકારોના ૬૧૭૦ મેટ્રનું વર્ણન મળે છે.

૪. મહાકવિ ધનપાસે જૈન મૂર્તિ વિશે સાચું જ કહ્યું છે :

પ્રથમરચનામય દક્ષિણ્યં પ્રથમં, ચરનમ્ભવત્કં કમિનીસદ્ગત્યમ્ । કલુષભવિ વતે લલ્લલ્લકલ્લલ્લલ્લ, લલ્લિ લલ્લિ લેલો વીતત્તલ્લલ્લલ્લલ્લ ॥

શંખ, દીપકો ને નંદાવર્તની ચિત્રમાળા, લલિતકળાનાં આભૂષણો, ચારિત્રો ને પશુ-પંખીઓની હારમાળા આલેખી છે ને ઉર્ધ્વગામી આદર્શોનું ઉદ્દગ્રાહન કરતો શિખરોની ઢેલિઓ રથેલી જોવાય છે. આવા મંદિરો દ્વારા જૈનધર્મ પોતાનો ભાવપ્રધાન કળાની પરંપરા, સૌંદર્યની પ્રણાલિકા અને ધર્મનું આભિજ્ઞત્ય વિશિષ્ટ પ્રકારે પ્રગટ કર્યું છે. જેઓનો ભૂતકાળ પવિત્ર અને ઉજ્જવળ હતો એવા વીતરાગ ભગવાનનાં મંદિરો દ્વારા આર્યાવર્તની પ્રજાને સાદાર્થ, સદાચાર ને સંસ્કારી બની ભવિષ્યકાળ ઉજ્જવળ બનાવવાનો—તમસૂનો પરિત્યાગ, રજસૂનું દબન અને સત્વગુણના પ્રાકટ્યનો આદેશ સુગોચી મળ્યા કર્યો છે ને એ દ્વારા જીવનના વિશુદ્ધ આનંદની રસલહારી વહેતી કરી છે.

આવા વિભૂતિમાન પ્રત્યેક તીર્થ, પ્રત્યેક પહાડ ને પ્રત્યેક મંદિરાવલી એ જૈનધર્મની-જૈન સમાજની સમ્બતા, ધર્મભાવના ને વિચારપરંપરાનો ઇતિહાસ રજૂ કરે છે. જૈનોનાં ઉત્થાન ને વિકાસ ત્યાંના જ પથ્થરો પર, જેની આસપાસની ભૂમિ પર, ત્યાંના ખડેરો ને ઉઘાનો પર આલેખાયેલા પડયો છે. આંખ હોય તે નિહાળી શકે, શ્રુતિ હોય તે સમજી શકે, સ્મૃતિ હોય તે નાણી શકે.

આને ભારતવર્ષની આદેશિમાં જૈન ઋતોાંબર મંદિરોની ભગભગ ૫૦૦૦ અનુપમ ઈમારતો ભરી છે ને જે દેવમંદિરો ભૂગર્ભમાં ભળી ગયાં કે બીજાના હાથ તળે પડ્યાં છે એની તો આમાં ગણતરીયે નથી.

આ “ જૈન તીર્થ સર્વસ્થાન ” દ્વારા એ મહાન કાર્ય ચતુર્કચિત્ર પણ કરવાનો અભિલાષ છે. અલબત્ત, આ કાર્ય એટલું મહાન છે અને સાધનો એટલાં ટાંચ્યાં છે કે એને સર્વાંગપૂર્ણ કહી ન શકાય. છતાં દૂકી મર્યાદામાં પણ એ માર્ગે એક નમ્ર પ્રયાસ છે; એટલું જ કહેવું બસ છે.

ગૂર્જરભૂમિની મંદિરાવલી

ભારતવર્ષમાં ગુજરાત આજે ધર્મ, સંસ્કૃતિ ને કળાની ખાજખાજ પોતાનું વિશિષ્ટ સ્થાન ધરાવે છે. એક કાળે મગધમાં જે જૈનધર્મનો પ્રચાર હશે એની ઝાંખી ગુજરાત આજે કરાવી રહ્યું છે.

ગુજરાત સદાકાળ એક છત્રછાયા નીચે રહ્યું નથી. ગુજરાતનામ તો ગૂર્જરોને રાજ્ય પ્રાપ્ત થયા પછી જ મળ્યું છે. આગળ તેમજ સૌલંકીવંશના રાજત્વકાળમાં કમ્બ, કાઠિયાવાડ અને સિસમણ-આણી લઈને મહાનદી સુધીનો પ્રદેશ સામાન્યતઃ એક જ નામે ઓળખાતો હતો, પરંતુ તે પહેલાં પ્રાચીન કાળથી આ પ્રદેશના અગ્ર્ય ત્રણ ભાગ હતા; સૌરાષ્ટ્ર, હાટ અને આનંતંદેશ. આ ત્રણે પ્રદેશો આજે ગૂર્જરભૂમિનું એકમ બની રહ્યાં છે.

આ ગૂર્જરભૂમિ આજે જૈનધર્મનું પ્રધાન કેન્દ્રધામ છે. જૈનોએ પોતાની સમગ્ર શક્તિ એના ઉપાસનામંદિરો પાછળ રેલાવી દઈ ગૂર્જરભૂમિને નંદનવન સમી બનાવી મૂકી છે. કેટલાંક સ્થળો તો ઘટાભર્યાં લતામંડપો જેવાં મંદિરોનાં ગુરૂખાંની સદૃષ્ટિ એમનાં કળાભક્તિ અને અર્પૂં ત્યાગનું ગૌરવ ધારી બેઠાં છે. નાનું ગામડું પણ એવા એકાદ મંદિરની રચનાથી નગરની શોભા હાખી રહ્યું હોય એમ જણાઈ આવે છે.

અતિપ્રાચીન કાળથી આ ભૂમિમાં જૈનધર્મનો પ્રસાર હતો એવી નોંધ જૈન ગ્રંથોમાંથી મળી આવે છે. જે કાળના ઉલ્લેખો આપણને સાંપડે છે એ કાળનો લાંબો ગાળો, રાજકીયતિઓ, ભૌગોલિક પરિવર્તનો, અસલનાં લોકોનાં મંદિરોની રચના સામે હવા, પાણી અને ગરમીનાં ભીષણ આક્રમણો, જમૂની હુંમલાઓ તેમજ પ્રજાનાં યતાં સ્થળાંતરોના કારણે પ્રાચીન યુગનાં પ્રમાણ આપે એવું કેઈ અવશેષ બચી શકે તેની આશા રાખવી વધારે પડતી ગણાય. અલબત્ત, ઇતિહાસકાળની મળી આવતી પુરાતત્ત્વિક સામગ્રી એની પ્રાચીન પરંપરાની કઈક ઝાંખી કરાવે છે.

પુરાતત્ત્વજ્ઞોને ઇતિહાસકાળ પહેલાંનો યુગ કહે છે એ કાળમાં ભગવાન ઋષભદેવે શત્રુજયગિરિની અનેકવાર સ્પર્શના કરી હતી. એમના પુત્ર ચક્રવર્તી ભરતરાજે પ્રથમ તીર્થંકર શ્રીઋષભદેવ ભગવાનનું રત્નમય રમણીય દેવમંદિર બંધાવ્યું હતું.^૧ ભગવાન ઋષભદેવ પછી બીજા તીર્થંકરોએ અને મહાપુરુષોએ આ ભૂમિને પુનિત બનાવી હતી. એ જ

કારણ છે કે આ ગિરિની પવિત્રતાને મહિમા પરંપરાએ આજ સુધી જૈનોના આબાલવૃદ્ધ હૃદય ઉપર ઊંચું આસન જમાવી બેઠો છે.

વીસમા તીર્થે કર યુનિસુવ્રતસ્વામીના વારામાં બુદ્ધકચ્છ(ભરૂચ)માં જૈનધર્મે દેવ કે મનુષ્ય જ નહિ પરંતુ તિર્થે જો માટે પણ જૈનધર્મનાં સિદ્ધાંત અજગ હોવાની પ્રતિતિ કરાવતાં તેમજ વિશ્વજીવુત્પત્તિના સચરાચરની યુક્તિની વાતને તાદેશ કરતાં ‘અધ્યાવગોષ’ અને ‘શકુનિકાવિહાર’ની ઘટનાના સ્મરણીય દેવપ્રાસાદો ઊભા કર્યા હતા. કાળથી જીર્ણ બનેલા એ મંદિરોના છેલ્લે ઉદ્ધાર મંત્રીશ્વર ઉદયનના પુત્ર મંત્રી આળેડે (આમ્રભટ્ટે) સં. ૧૨૨૧-૨૨ માં કરાવ્યો હતો, એના અંશસ્થ પુરાવાઓ જડી આવે છે.^૨

એ પછી ચાલુકાળ જેટલા પ્રાચીન કાળમાં શ્રીકૃષ્ણના પિતરાઈ ભાઈ બાવીશમા તીર્થે કર શ્રીઅરિષ્ટનેત્રિ ભગવાનને સંબંધ દ્વારકા અને ગિરનાર સાથે હતો એવો ઉલ્લેખ પ્રાચીન ગ્રંથો કરે છે.^૩ ભગવાન અરિષ્ટનેત્રિએ ગિરનારમાં પોતાની સાધના આરંભી હતી ને તેમાં દીક્ષા, કેવલરાગ અને નિર્વાણ; એમ ત્રણ કલ્યાણકોથી એ ભૂમિ પૂજનીય બની હતી.^૪ એ સમયે ભટ્ટોએ એ સ્મારકો રચ્યાં તે કેટકેટલાયે ઉદ્ધારો પામ્યા પછી સિદ્ધરાજ જયસિંહના મંત્રી ને સોદરના હંડનાયક સંભવજ શેષીએ સં. ૧૧૩૫ માં લાકડાના મંદિરના સ્થાને આરણ્ય મંદિર બંધાવ્યાના શિલાલેખીય અને ગ્રંથસ્થ પ્રમાણો સાંપડે છે.^૫

જૈન ગ્રંથોમાં જોનાં નામો જૈન ધામ તરીકે ઓળખાય છે તે સુજબ દ્વારકા જેનું બીજું નામ કુશસ્થલી હતું તેનું વર્ણન જૈનસ્ત્રોત્રોમાં આવે છે. દ્વીપાચન ઋષિએ દ્વારકાનો વિનાશ કર્યો હોવાના ઉલ્લેખો પ્રાણજી અને જૈનગ્રંથોમાં મળી આવે છે. આજે આ સ્થાન વૈષ્ણવોના ધામ તરીકે મનાય છે. ‘આવશ્યકશૂષ્કિ’માં પ્રમાસને જૈન તીર્થેરૂપે ઓળખાવ્યું છે. આજે આ સ્થાન શેવોનું ધામ બનેલું છે. એ સિવાય હંતચક્રપ નગર જૈને આજે હાથિવ નામે ઓળખવામાં આવે છે તેના ઉલ્લેખ જૈન સ્ત્રોત્રોમાં આવે છે. શ્રીપાર્શ્વનાથના તીર્થે તરીકે અધુભલી-મહુવા પણ પૂજ્ય પ્રસિદ્ધ હતું. મૈદરાનો ઉલ્લેખ ‘સુત્રકૃતાંગ’ની શૂર્ણિમાં આવે છે. સિદ્ધસેનાચાર્યે આ સ્થાનને પાદવિહારથી પવિત્ર બનાવ્યું હતું. આનંતપુર-આનંદપુરમાં સહુ પહેલી ‘કલ્પસૂત્ર’ની વાચના થઇ હતી. આવી બીજી કેટલીયે હકીકતો અહીં ઊભેરી શકાય, પણ એને અહીં અવકાશ નથી.

ઔર્ધ્વ સમ્રાટ સંપ્રતિરાજે જૈનધર્મના પ્રચારમાં જે યશસ્વી કાર્યો કર્યાં છે એનાથી એણે જૈનોના ઇતિહાસમાં મોખરાનું સ્થાન પ્રાપ્ત કર્યું છે. ઇતિહાસ કહે છે કે, બીજા દેશોની માફક એણે સુજરાતની ભૂમિને અસંખ્ય જિન-મંદિરોથી શબ્દગારી દીધી હતી. એ જ કારણ છે કે એમના સમયની પ્રાચીન જિનમૂર્તિઓ આજે પણ ભૂગર્ભમાંથી મળી આવે છે ને તેમાંની કેટલીક મૂર્તિઓના કારણે તો નવાં તીર્થોની સ્થાપના પણ થઈ છે.

ગિરનાર પર્વતની એક ગુફામાંથી મળી આવેલા ક્ષુદ્રપકાલીન (બીજી સદીના) શિલાલેખથી એ જૈન ભૂમિની ઐતિહાસિક પ્રાચીનતા પુરવાર થાય છે.^૬ હાંક, અધાઉ, અહુડી,^૭ આઠોટક,^૮ દૂમલી વગેરેમાંથી સહજ રીતે મળી આવેલાં શિલેખો સોદરાત્ર અને સુકરતમાં જૈનવના બહેણા પ્રસારની પ્રામાણિકતા ઇતિહાસવિજ્ઞોમાં સિદ્ધ કરી આપી છે.

૨. “વિવિધતીર્થક્રમ” માં ‘અધ્યાવગોષતીર્થક્રમ’ પૃ ૨૦-૨૨ પ્રકાશક: સિધી જૈન ગ્રંથમળાળ.

૩. “વિવિધયાત્રાપુરુષચરિત” અને “વસુદેવહિંદી”

૪. ડાહ્યાસેલસિદ્ધરે, વિકલા-નાળે વિચિદ્રિયા જસ. ૧ તે ધમ્મચક્કવરિ, અરિષ્ટનેત્રિ નવજ્ઞાંસિ ||

૫. “Antiquities of Kathiawar” P. 159 અને “વિવિધતીર્થક્રમ” માં ‘વૈવતગિરિક્રમ’ પૃ ૯, પ્રકા. સિ. મં.

૬. “The Archaeology of Gujarat” (Bombay 1941) માં ગિરનારની યુક્તિ એક શિલાલેખનો પરિચય.

૭. “Bulletin of the Deccan College Research Institute” Vol. 1. nos. 2-4, March 1940.

અહુડીની મૂર્તિ પર આવેલાંપાયેલો શિલાલેખ—

“નમઃ| સિદ્ધાંતમ્ |વૈવિગમસ...રણિજિા કાર્ણવંચ-ભાવક ||”

૮. “જૈન સત્ત્વ પ્રકાશ” વર્ષ: ૧૬, અંક: ૧૦ માં ‘વડોદરામાં પ્રખટ થયેલી એક હજાર વર્ષ પહેલાંની સ્તેનાંતર જૈન પ્રતિમાઓ’.

સૂર્યવંશી પ્રથમ શિલાદિત્ય રાજવીના સમયે વલ્લભી જૈનધર્મનું કેન્દ્ર હતું. એ સમયે ૮૪ જિનમંદિરો પોતાની વિજયપતાકા અહીં ફરકાવી રહ્યાં હતાં. મહાસ્તુતધર શ્રી. દેવર્ષિગણિ સ્થાપનાએ આ ભૂમિમાં જ વીર નિં ૨૦ ૬૮૦માં શ્રમણસંઘને એકઠો કરી જૈન આગમસાહિત્યને પુસ્તકારૂઢ કર્યું હતું. એ દિગ્દેશ વિદ્યાતીર્થ તરીકે વલ્લભીનું સ્થાન નોંધપાત્ર ગણાય. પ્રસિદ્ધ તાર્કિક મહલવાદી આચાર્યો^{૧૦} અને પ્રકાંડ આગમરહસ્યવેત્તા શ્રી. જિનભદ્રગણિ સ્થાપનાએ^{૧૧} પોતાની પ્રવચનપ્રતિભાને અક્ષરરૂઢ આપ્યો તે આ જ પુણ્યભૂમિ હતી.

વલ્લભી ભાંગુને નિન્નમાળે એ સંસ્કારો ઝીલ્યા. ભિલમાલ (શ્રીમાલ) એ સમયે ગુજરાતભૂમિનું મુખ્ય નગર હતું. પ્રભાવશાળી શ્રુતધર આચાર્યોએ એ પ્રદેશમાં ભગવાન મહાવીરની વાણીને સંદેશધ્વજ રાખ્યો. ને એ ભૂમિને દેવગુહોથી રમ્ય બનાવી દીધી. શ્રી. વૈદ્યર નામના મહાન આચાર્યે આકાશવપ્ર નગરમાં રમ્ય જિનમંદિર બંધાવ્યાની નોંધ એક પ્રશસ્તિમાંથી મળે છે.^{૧૨} એ પછી લગભગ આઠમા-નવમા સૈકામાં તાર્કિકશિરોમણિ શ્રી. હરિભદ્રસૂરિ અને દ્વાલિપુત્રચિદ્ધ શ્રી. ઉદયોતનસૂરિ જેવા વિદ્વાસ્વામીઓએ જૈન સંસ્કારોથી આ ભૂમિને મધ્યમવર્તી પુણ્યમયી બનાવી દીધી.

ભિલમાલ પછી ભાંગુને પંચાસરની ભૂમિ ઉપર વનરાજ આલયએ ગુજરાતના રાજ્યનું શિલારોપણ કર્યું. શ્રી શીલગુણસૂરિએ તેને આશ્રય આપ્યો હતો. શ્રીદેવી નામની શ્રાવિકાએ તેને રાજતિલક કર્યું હતું ને આંધ્રા નામના જૈન વણિકે તેનું મંત્રોપદ શોભાવ્યું હતું. જૈન સંસ્કૃતિના વૃદ્ધિગત મહાવૃક્ષનું આ ધીમંદરોપણ કોઈ સુવર્ણ ઘડીનું ભાન કરાવે છે.^{૧૩} વનરાજે જૈનધર્મના ઉત્કર્ષમાં સાથ આપ્યો હતો એટલું જ નહિ; એણે પંચાસરનું જિનમંદિર બંધાવી જૈનધર્મ તરફ પોતાની અભિરુચિનું ને જૈન સંતાનોના ઉત્કારનું ઝગમગ એ રીતે અદ્ધા કર્યાનું પ્રમાણ પૂરું પાડ્યું છે. એ સમયથી જૈનમંત્રીઓએ રાજ્યના અધિકારપદે રહી જૈન સંસ્કૃતિને સંપન્ન બનાવવા બધી રીતે ભગીરથ પ્રયાસ કર્યાને ઇતિહાસ સુવર્ણસિરામાં અંકિત છે.^{૧૪}

ઓલુકચકાળને ઇતિહાસ બહુ સ્પષ્ટ અને સર્વવિદિત છે. એ કાળમાં કે તે પછીના સમયની નગરીઓમાં અને ગામડાંમાં પણ જૈનોનો પ્રતાપ ગાજતો હતો. વિસ્તારભયે એની લાંબી વિગતોમાં અમારે બેતરનું નથી; દૃઢમાં એ સમયે રાજવીઓએ જૈનાચાર્યો, જૈન મંત્રીઓ અને શ્રેષ્ઠોએના પ્રભાવ તમે આવી જઈ જૈનધર્મના ઉત્કર્ષમાં ઉદાર આશ્રય આપ્યો એટલું જ નહિ; પોતાની હૃદયગત ભક્તિ અને ઓદાર્યને મૂર્તિમંત બનાવતી ટેર ટેર મંદિરાવલીઓ ભરી કરી કે સાથ ગુરાર્યો. એ સમયે ભાંગે જ એવું દોષ ગામડું હશે જેમાં જૈનમંદિર એના અલંકારસમું શોભી ન રહ્યું હોય ! નવા નગરની સ્થાપનામાં જૈન વણિકોને પ્રથમ સ્થાન મળતું એનું કારણ પણ એ જ હતું.

આ રીતે જૈનોના સામર્થ્ય, ભક્તિ અને ઉદારતાથી બિના થયેલાં અસંખ્ય જિનમંદિરોથી ગુજરાતની ભૂમિ નંદનવન સમી શોભા ધરાવે એમાં નવાઈ નથી. પરંતુ રાજકાંતિ અને ધાર્મિક હુમલાઓથી ગુજરાતની વાડી વેરાન બની સુકાવા લાગી. એ અસંખ્ય મંદિરોનો બહુ મોટો ભાગ આજે નાશ પામ્યો છે, છતાં જૈનાચાર્યોના તપસ્તેજ અને વાણીપ્રભાવથી તેમજ વણિકોએ પોતાના વાણિજ્ય કુનેહથી મેળવેલી મહાવન તરીકેની ખ્યાતિ સામે ગમે તે સત્તાને ઝૂકવું પડતું હતું ને એથી જ મુસલમાન, મરાઠા અને અંગ્રેજ અમલ દરમિયાન બંને એ વિનાશની પ્રતિક્રિયા થઈ આવી હોય એમ બમણા વેગથી જૈનોએ મંદિરોની રચના કર્યે જ રાખી જેથી આજે પણ સેંકડો મંદિરો આ ભૂમિ ઉપર ભેદ શકાય છે. કેટલાક પર્વતો અને નગરો તો જૈન મંદિરોના નગરની ખ્યાતિને વરી ચૂક્યાં છે એ સર્વવિદિત છે.

આણેનો પ્રદેશ આજે ગુજરાતની સીમામાં આવેલો છે. પરમારોના સમયે તે પ્રદેશ ગુજરાતના રાજ્યોને આધીન હતો

૬. વલ્લભીપુરમિ નગર, દેવર્ષિવમુહસલસંવેદિ. પુણે આગમ લિખિત, નવસય બસીઆનુ વીરાઓ !!

૧૦. "પ્રભાવકચરિત" માં "શ્રી મહાવાદિમિતિ" પૃ. ૭૭. પ્રકા. સિ. મં.

૧૧. "વિશ્વેશ્વરમયક બાળ" ની જ્ઞેષ્ઠમેરીપ તાડપ્રતિ. જેમાં નીચે મુજબનો ઉલ્લેખ છે —

"વપ સતા દગીસા, લગણિવલ્લસ વદમાણસ. તો વેતપુર્ણિમાર, કુપરિણસાતિમિ નવસલે !!

રમે પુ વાલગવર, લીલાશમિ નરવરિદમિ. વલ્લભીનગરી દગં, મહાવિ.....મિ નિગલગે !!"

૧૨. "કુવત્તમમાલ" ની પ્રચરિત

૧૩. ગૌરવપ્રદિપ રાજ્ય, વનરાજપ્રસાદપ્રત. સ્થાપિત જૈનધર્મીચૈતલદેવી નેવ નિવતિ !!

એવા સમયે ગુર્જરનૃપતિ હર્ષિમહેન્દ્રના કુશળ મંત્રીશ્વર જિભળશાહે સં. ૧૦૮૮ માં આણુ પર^{૧૪} અને ધોળકાના વોરવલ રાજવીના કુત્સહી મહામત્ય બાંધુભેલ્લી વસ્તુપાળ-તેજપાળે સં. ૧૨૮૭-૮ માં આણુ અને ગિરનાર^{૧૫} વગેરે સ્થળોમાં કળામય મંદિરો બંધાવી જૈનોની કળાશક્તિ અને ઔદાર્યનો પરિચય કરાવ્યો જે કારણે આજ સુધીમાં એ જોનાર કેઈ પણ માનવી મંત્રસુગ્ધ બની જાય છે. કળામયજ્ઞ તો કહે છે કે દેલવાડાનાં દહેરાં એ કેવળ જૈન મંદિરો જ નથી, એ ગુજરાતના આખા ગૌરવની પ્રતિમા છે. એનાં એકેક તોરણ, કૂમટ, સ્તંભ ને ગોખમાં ગુજરાતની અપૂર્વ કળા, શોખ અને લક્ષ્મી ભીભરાઈ રહ્યાં છે.

ગુર્જરનરેશ કુમારપાલે તો જૈનધર્મના ઉજ્જત શિખર પર કળાચરોપણ કરી પરમાર્હતની નામના મેળવી છે. ગુજરાતનાં કેટલાંયે નગરો ને પહાડો પર એમણે જિનપ્રાસાદો રચાવ્યાના અંશસ્થ અને શિલાલેખીય પ્રમાણો મળે છે. આણુ, ગિરનાર, હંડર, તારંગા વગેરે પહાડો પર જોની ઉદ્ધારતાનાં પ્રતીકો ભીંડાં છે. તારંગાનો અજિતજિન-પ્રાસાદ જોની જૈનમૂલ ઉત્પન્ન રચનાની યથોગ્યાથા આજે પણ સાંભળાવી રહ્યો છે.^{૧૬}

આ રીતે શત્રુજયની પવિત્રતા, ગિરનારની પ્રાચીનતા, આણુની કળામયતા અને તારંગાની ઉત્તુંગતાની વિશેષતાઓથી કળાપ્રેમીઓનાં હૃદય ભક્તિભીનાં બની જાય છે. એ સિવાય હંડર, પાવાગઢ, તળાજ, શિહોરની ટેકરી વગેરે પહાડીઓનાં શિખરો જૈનોનાં દેવમહાલયોથી ઓપતાં તીર્થધામ બન્યાં છે. કહી શકાય એમ છે કે ગુજરાતના લગભગ બધા નાના-મોટા પહાડો પર જૈનોએ પોતાની સંસ્કૃતિને ઉર્ધ્વગામી ગોરવ ધ્વજ ફેરકેતો રાખી વન્યભૂમિને સંસ્કારી-ઉજાળી જંગલમાં મંગલમય સમૃદ્ધિ સર્જી દીધી છે. મંદિરોનું આકર્ષણ ન હોત તો એ પર્વતોને કોણ પૂછવાનું હતું! મંદિરો ન હોત તો કળાદેવીની ઉપાસના કોણ કરવાનું હતું!! અને ભક્તિપરાયણ ઉદાર ભાવના ન હોત તો આવા સમર્થ ત્યાગી સંભાવનાયે ક્યાંથી હોત!!! શ્રી. સુરેશ દીક્ષિતનું એ કથન સાચું છે કે-“મૂર્તિપૂજના ગોળામાં જ શિષ્યપંથના સચવાઈ છે. મૂર્તિ અને મંદિરની વિવિધ રચનાઓમાં આપણા રાષ્ટ્ર અને ધર્મની વિવિધ રૂપાઓ પડી છે. પુરાણોની અસંખ્ય કથનાઓને પથ્થરરૂપે સાકાર કરવાની પ્રતિક્ષા મૂર્તિઓ અને મંદિરોને વરે છે. મૂર્તિઓ પ્રાચીન મનોભાવના, આશા-નિરાશા અને કથનારૂપે છે. સંસ્કારોનું એ નવનીત છે.”

કોણ કહી શકે એમ છે કે જૈનોની સંસ્કારસમૃદ્ધિ અને છવંત ભાવનાના પડથો આમાંથી નથી સંભળાતો?

આટલી આછી નોંધ લીધા પછી હવે આપણે ગુજરાતનાં તીર્થો અને નગરોના રમણીય મંદિરપ્રદેશ ઉપર નજર ફેરવીએ.

૧૪. “અમલુંદ પ્રાચીન જૈન લેખસંગ્રહ” લેખાંક ૧, પૃષ્ઠ: ૧૧—

ધર્મિકમાદિલગુપ્તવ્યવસ્થાસંસ્કારોસિધાતે સાર્વાં જ્ઞાનં । ધર્માદિદેવં શિશ્વરેષુરસ્ય વિવેચિત ધર્મવિષયેષુ વંદે ॥

૧૫. “પ્રાચીન જૈન લેખસંગ્રહ” ભા. ૨. લેખાંક : ૬૪ અને લેખાંક : ૩૮

૧૬. વસ્તારજિતિપરે કૃતવૈભવૈષ્ણે । નૈવે કુમારલુપ્તેર્ણવતેમહોમિઃ ॥

—(જૈન સ્તોત્રસંગ્રહ—આ. ૨ માં “તારણકુખાલકારઅજિતસ્વામિસ્તોત્ર”)

૧. અમદાવાદ

(કોઠા નંબર : ૧-૨૦૪)

ગુજરાતના પાટનગર તરિકે મુખસિદ્ધ અમદાવાદનું બીજું નામ રાજનગર છે અને જૂના વખતમાં તેમજ આજે એ ' જૈનપુરી ' એવા નામથી ઘણે સ્થળે પ્રસિદ્ધ છે. એનું કારણ જેમ ગુજરાતના સાંસ્કૃતિક અને ઔદ્યોગિક વિકાસમાં જૈનોનો મોટો ફાળો છે તેમ આ નગરના વિકાસમાં, વેપાર-ઉદ્યોગમાં ને વિખ્યાતિમાં જૈન પ્રજાનેજ એના ધર્મવીર, જ્ઞાનવીર ને કર્મવીર જૈન ગ્રંથીઓનો ને સુચરિત ચરસ્વતીના અવતારસ્વરૂપ નિર્મલ જૈન આચાર્યમહારાજોનો મોટો હિસ્સો છે.

આમરમતીના ડાબા કાંઠે આ નગરી આ રૂપમાં પંદરમા સૈકા(સં. ૧૪૬૮)માં નિર્માણ થઈ હતી; જેમ ઇતિહાસ કહે છે પરંતુ જૂના રૂપમાં તો તેનું અસ્તિત્વ દશમા સૈકા પહેલાંનું કેટલાક પુરાતત્ત્વવેત્તાઓએ સ્વીકાર્યું છે. આજના અમદાવાદના ત્રણ અવતારસભા-આશાવલ, કણ્ઠાવતી ને અમદાવાદ-ત્રણમાં જૈનોનો પ્રતાપ જૂજતો દેખાય છે.

આશાવલ:

આશાવલ-આશાવલ્લી જે દશમા સૈકા પહેલાંનું છે તેમાં “ પ્રભાવકચરિત ” કારના કથન મુજબ: અહીં ૮૪ મોટા શ્રીમંત શ્રાવકો વસતા હતા. જેન અને હિંદુઓનાં અનેક મંદિરો હતાં. અહીં ભાભા પાર્શ્વનાથનું વિશાળ મંદિર હોવાનું શ્રી. સ્વમયસુંદર ઉપાધ્યાય નોંધે છે. ઉદયન મંત્રીએ બંધાવેલો યોતેર દેવકુલિકાવાળો ભવ્ય “ ઉદયન-વિહાર ” નામે જિનપ્રાસાદ હતો. આજ નામના ગ્રંથીએ પણ અહીં જૈન દેવાલય બંધાવ્યું હતું. શ્રીવાસુપૂજ્યસ્વામીનું એક મંદિર હતું. આ સિવાય બીજાં દેવાલયો ઉપરાંત જૈન ભંડારો અને અનેક અશ્વિ લખાયાની નોંધ પ્રશસ્તિઓમાંથી મળી આવે છે. જૈન ગ્રંથી અભયદા નામનો ઠંઠનાથક અહીં જ વસતો હતો.^૧

કણ્ઠાવતી:

અગિયારમી સદીમાં આશાવલના સ્વામી ભીલપતિ આશાને કણ્ઠદેવે હરાવી આશાવલને પોતાના નામ ઉપરથી ‘ કણ્ઠાવતી ’ નામ આપ્યું. “ ગુજરાતના ઐતિહાસિક સાધનો ” નામના પુસ્તકમાં જણાવ્યું છે કે- “ કણ્ઠાવતી થોડા વખતમાં જૈનધર્મનું કેંદ્ર બની ગયું. ” સોલંકી સિદ્ધરાજના સમયમાં પ્રસિદ્ધ વાદિપુંગવ શ્રી. દેવસૂરિ આખ્યા ત્યારે “ અરિષ્ટનેમિપ્રાસાદ ” માં પોતાની પ્રવચનધારા વહાવતા હતા. સર્વો મંત્રીએ અહીં વિશાળ મંદિર બંધાવ્યું હતું. અહંમદશાહ બાદશાહનું ફરમાન મેળવી શત્રુંજયનો મોટો સંઘ કાઠનાર સંઘવી ગુણરાજનો પૂર્વજ ચાચા કણ્ઠાવતીનું ભૂવલ ગણ્યો હતા. શ્રી. હેમચંદ્રાચાર્યે અહીં જ પ્રાથમિક શિક્ષણ લીધું હતું. મંત્રી પેથટે અહીં

૧. જૈન ભંડારોમાંના એક હસ્તાલિખિત પત્રમાં આપેલી રામવલ્લી મુજબ—

સંવત ૧૪૬૮ વર્ષે વૈશાખ વદિ ૭ રવો પુણ્યે ભદ્રિયશ્વરસ્થાપના ॥

૨. “ પ્રભાવકચરિત ” પૃ. ૧૬૫, શ્લો. ૧૨૬. પ્રકા. સિ. મં.

૩. “ ભાભાઉ પારસનાથ મઠ બેઠ્યો, આચાર્યશ્રીમહિ આજ રુ; ”

—“ તીર્થભાસ ૭તીસો ”, “ જૈન મુજરિ કવિઓ ” ભા. ૩, પૃ. ૮૭૪

૪. “ જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ ” પૃ. ૩૩૫.

૫. એબન. પૃ. ૪૫૪.

૬. “ પુરાતન પ્રગ્વધસંગ્રહ ” પૃ. ૨૭

૭. “ જૈન પુસ્તકપ્રશસ્તિસંગ્રહ ” પૃ. ૧૧૩.

૮. “ પ્રભાવકચરિત ” પૃ. ૧૭૪, શ્લો. ૮૧-૮૩.

એક અંથબંધાર સ્થાપ્યો હતો. કર્નલ ટોડે અહીં દશ જિનમંદિરોમાં ખંડિયેરા હોવાનું જણાવ્યું છે, જેમાં આજે એકે હયાત નથી.

અમદાવાદ:

આ આઠી નોંધ અમદાવાદની સ્થાપના પહેલાંના ભૂતકાળની સમૃદ્ધ ભૂમિકાની યાદ આપે છે અને આજે અમદાવાદની ભૂમિ ઉપર સ્થાપિત થયેલાં ૨૦૪ થીયે વધુ જૈન મંદિરોમાંથી કેટલાંક મંદિરોનાં ઇતિહાસ તો ગુજરાતના ઇતિહાસ જેટલા જૂના છે. આજનાં આશરે દશ હજારથીયે વધુ જૈન સ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક કોમનાં ઘરોનાં ઇતિહાસ પ્રતાપ, સેવા ને સ્વાર્પણથી સુવાસિત બનેલા છે. અહીંના મહાજનોની શાખ ઠેક દિલ્હી દરબાર સુધી હતી. જૈન પ્રજાનું મન કુખાવતાં ચીરંગજીવ જેવા બાદશાહો પણ ખચકાતા. દિલ્હી દરબારમાં અમદાવાદનો બાલ સો પહેલાં બીજાતો. અહીંના શરોફ સાથે બાદશાહો અને ઉમરાવોના મંડિરો સંબંધ હતા. મરાઠા સમય અને અંગ્રેજ અમલ દરમ્યાન પણ જૈન શ્રેષ્ઠીઓએ પોતાની સંપત્તિ, સત્તા અને લાગવગથી પોતાનું વર્ચસ્વ બળળી રાખ્યું હતું.

કળાપ્રેમી બાદશાહો અને શ્રીમતોએ સબવેલું આ શહેર સત્તરમી સદીમાં સર્વશ્રેષ્ઠ નગર બની ચૂક્યું હતું. મુસલમાનોએ ગુજરાત છોડ્યું ત્યારથી તેઓ ગુજરાતની કળા અને સંસ્કૃતિના ભક્ત બન્યા હતા. આ પ્રકારની કળાભક્તિ અમદાવાદની ઘણીખરી બાદશાહી ઇમારતોમાં દેખાઈ આવે છે. ઇ. સ. ૧૬૩૮માં મૈંડે સ્લૈક નામનો જર્મન પ્રવાસી અમદાવાદનું વર્ણન કરતાં લખે છે: “મુસલમાની મસ્જિદોમાં મોટે ભાગે જૈન મંદિરોના માલ વપરાયા છે. અહમદશાહની મસ્જિદમાં અંદરનો ગુંબજ જૈન છે અને બીજો સામાન પણ એવા જ કોઈ મંદિરનો છે. કૈબતખાની મસ્જિદમાં પણ અંદરનો ગુંબજ જૈન છે. સૈયદ આલમની મસ્જિદમાં થાંભલા જૈનોના છે. કુલા રાણાએ ન્યારે સ્નાહીમાં જૈન મંદિર બનાવરાવ્યું” એ જ અરસામાં અહમદશાહે જીમ્મમસ્જિદ બંધાવી હતી. એ જૈન મંદિરમાં ૨૪૦ થાંભલા છે એ જ પ્રમાણે આ મસ્જિદમાં તેવા અને તેટલા જ થાંભલા ભેઈંશકાય છે.” આ ઉપરથી બાણી થકાય છે કે જૈનોના સ્થાપત્યકળાના શોખથી મુસ્લિમ બાદશાહો કેવા અભાઈ ગયા હતા !

વસ્તુતઃ એ કળા ગુજરાતના જૈનોની જ હતી. જૈનોની સ્થાપત્યકળા માટે મચકુર કળામર્મજ્ઞ વિદ્વાન ફ્રેન્ચુસન કહે છે: “કિંતુ સમયમાં જૈન સ્થાપત્ય બિંદી ટોચે પહોંચ્યું હતું અને મુસલમાન સમયમાં કેટલાંક મિશ્રબિંદી એ વધારે શુદ્ધ બન્યું હતું.”

આવા ભવ્ય અને મનોહર શહેરને મુસલમાન અને મરાઠાઓના વિગ્રહકાળમાં પૂણ સહન કરવું પડ્યું. અહારમી સદીમાં તો એ ઘસાતું ઘસાતું છુલ્લું થવા લાગ્યું. પ્રાચીન કળા ઓસરવા માંડી. ન્યારે ઇ. સ. ૧૮૧૮ થી અંગ્રેજોએ અહીંનો અમલ શરૂ કર્યો ત્યારે જૂના જૈન મહાજનો, નગરશેઠો અને ઉદ્યોગપતિઓએ આગળ આવી અમદાવાદને ટકાવી રાખી ખીલવવાનો અગ્રાક પ્રયત્ન કર્યો. કુદરતી આફતોના પ્રસંગમાં પણ જૈન દાનવીરોના અંગણમાં નરી માનવતાથી ઓપી બેઠાં. સં. ૧૭૧૮ના કુકળમાં ચેટ શાંતિદાસના પુત્રો-રતનશાહ, લખમીચંદ, બાણેકચંદ અને હેમ્બજી શાહે જગજગદની માફક લોકોના સંકટનું નિવારણ કર્યું હતું. ઇ. સ. ૧૭૨૫માં ન્યારે મરાઠાઓએ શહેરને લૂંટવા માંડ્યું ત્યારે જૈન આગેવાન બુધાલશાહ શેઠે વચમાં પડી, પોતાના તરફથી ઘણી ફોલત આપીને તેમને રોકવા હતા.

આવા અનેક પ્રસંગોમાં જૈન ચેતિયાઓએ પોતાના પ્રાણ અને ધનના બોગે ચિરસ્મરણીય સેવાઓ અર્પી છે, જેની નોંધ ઇતિહાસકાર ઉવેખી શકતા નથી. અમદાવાદના બહેરકામોમાં પણ તેમની ફીલાવરી સખાવતો આજે પણ નોંધપાત્ર બની રહી છે.

શુભદેવીના અવતારસમા આપણા પૂર્વાચાર્યોએ વારસામાં આપેલી જ્ઞાનસંપત્તિના પ્રાચીન અંથબંધારો પણ અહીં ઘણા છે. આપણી સંસ્કારસાધનાની પગદંડીની આસપાસ શ્રેયોની જ્ઞાનભ્યોતિ અખંડ અળહળતી રહે એ માટે પૂર્વાચાર્યોએ શ્રેયોને દેવમંદિર કે મૂર્તિ જેટલું જ મહત્વ આપ્યું છે અને તેથી જ ગુજરાતમાં જેટલા ને જેવા અંથબંધારોની વિપુલતા નોવાય છે તેટલી બીજા કોઈ પ્રાંતમાં નથી. એટલું જ નહીં; ગુજરાતના ઇતિહાસની જેટલી સામગ્રી આ અંથબંધારોમાં જૈનાચાર્યોના હાથે લખાયેલી મળી આવે છે એટલી બીજે ક્યાંયથી પ્રાપ્ત થતી નથી. બારમી સદીથી લઈને ઠેક નવીન યુગના પ્રારંભ સુધીનાં ચિત્રકળાનાં પ્રતીકો આ અંથબંધારો સિવાય બીજે મુલક નથી. વળી, પ્રાપ્ત થાયા ને આપણા દેશની બધી આર્યભાષાઓની માતામહી છે એની વિપુલ સંપત્તિ આ બંધારોમાં જ ભરી પડી છે.

ગુજરાતી અપભ્રંશનું આદિત્ય એ આપણા બંધારણમાં છે તે જૈન રચનાઓ સિવાયનું અન્યત્ર સંપાદનું નથી. મહારાજા કુમારપાલ, મહામંત્રી વસ્તુપાલ-તેજપાલ, મંત્રી પેયઠ વગેરે શ્રેણીઓએ ઠેર ઠેર સ્થાપેલા અથબંદારી અને તેમની નિશામાં લખાયેલા અનેક ગ્રંથોની નોંધ મળે છે. અહીં પણ એવા કેટલાક પ્રાચીન બંદારીમાંથી દોરીવાડાની પોળમાં આવેલા હેલાના ઉપાશ્રયમાં, જૈન વિદ્યાશાળામાં, છુહારની પોળના ઉપાશ્રયમાં, દેવસાના પાડે વિમલગચ્છના ઉપાશ્રયમાં, હાલપટેલની પોળના પગથિયાના ઉપાશ્રયમાં, પાંજરાપોળની જ્ઞાનશાળામાં તથા બીજે મળીને હજારો ગ્રંથો સંઘરેલા સંપાદે છે. કેવળ હેલાના ઉપાશ્રયમાં જ આ લેખકે તેનું વિગતવાર 'સુચિપત્ર' બનાવતાં ૧૭-૧૮ હજાર જેટલા પ્રાચીન હસ્તલિખિત ગ્રંથો સંગ્રહાયેલા હેલાની ગણતરી કરી છે.

લગભગ ૨૫૦ વર્ષ પહેલાંના અમદાવાદની ઝાંખી કરાવતા પં. શીલવિજયજીએ સં. ૧૭૪૬માં રચેલી 'તીર્થમાળા'માં અહીંની ભત્તામહિતીનું વર્ણન આપતાં તેઓ કહે છે—“અમદાવાદ ત્રણ યોજનના વિસ્તારમાં છે. અહીં પચાસ હજાર શ્રાવકોનાં ઘરોની વસી છે અને ૧૭૮ જેટલાં જિનમંદિરો છે. યોગશાલ રતન અને સુરા નામના જૈન શ્રેણીઓ ધર્મસેવકમાં ધણું દ્રવ્ય વાપરે છે. અનીઆનો યુગ દોરી શાંતિદાસ રાજા ભોજના બીજા અવતારસમે દાનવીર છે, તેવો જ જ્ઞાની પણ છે. યોગશાલ શેઠ શાંતિદાસે શ્રીચંતામણિપાર્શ્વનાથનું વિશાળ મંદિર બંધાવ્યું છે અને તેમની લોકસેવાથી દિલ્હીશ્વર પણ તેમને માન આપે છે.”

પરંતુ આ બન્ય મંદિર વિશ્વહકાળના પંથમાં સ્વપડાઈ જતાં નામશેય બન્યું છે. એનો ઇતિહાસ બાજુવાળેવા છે. અમદાવાદના સ્વરસપુરમાં શ્રી. શાંતિદાસ નગરશેઠે સં. ૧૬૬૪ માં શિખરબાળી બાવન જિનાલયવાળું મંદિર બંધાવ્યું હતું. એ સમયે યૌરગઝેબ ગુજરાતનો સુબો હતો. તેણે સં. ૧૭૦૦ માં એ મંદિરને મસ્જિદમાં ફેરવી નાખ્યું. આથી આખા ગુજરાતમાં હિંદુ અને મુસલમાનોનું મોટું બંદ થયું. દિલ્હીઠીકરનારમાં પોતાની લાગવળ ધરાવનારા શાંતિદાસ શેઠે શાહજહાં બાદશાહને અરજ કરી તેથી તેમણે એ મંદિરને ફરી બાદશાહી ખરચે નવું કરાવી આપવા હુકમ કર્યો. ફરમાનમાં જણાવ્યું છે કે—“તે દેરામાં જે બે નવું કરાવ્યું હોય અને મહેરાઓ તે પર કરેલ છે તે કઢાવી નાખવી અને મકાન મજબૂર શેઠને હવાલે કરવું. તેમજ પ્રથમાના દસ્તુર-રિવાજ મુજબ તે મકાન તેમના કળામાં રહે અને હરક રીતે તે પોતાની મરજી પ્રમાણે પોતાના ધર્માનુસાર વાપરી તેમાં પરમેશ્વરનું ભજન કરે. તેમાં કોઈ આદમી ઇજા કરે નહીં તથા બીજા ફકીર લોકો તે જગ્યામાં મકાન કરી રહ્યા છે તેમને ત્યાંથી કાઢી મૂકવા; બીજા વહોરા લોકો જે આ દેવલની ઉમારત બેઠાવી ગયા છે, તેા તેમની પાસેથી તે ચીજો લઈ એમને પહોંચાડાં. અગર એમણે સામાનના ખર્ચ કર્યો હોય તેની કિંમત તેમની પાસેથી લઈ શાંતિદાસને પહોંચાડાં. આ બાબતમાં તમામ તાકીદ બાંધીને હુકમ ફેરવશે.”

“અમદાવાદના ઇતિહાસ”માં ૨૯. મગનલાલ વખતવદે ઉપયુક્ત ઘટનાનું વર્ણન વિસ્તારથી કર્યું છે. તેમણે આ મંદિરની રચના વિષે પણ બાજુવાળેવી હકીકત નોંધી છે: “આ બાવન જિનાલયવાળું શિખરબાળી દેડું સ્વરસપુર નામના પરાથી પશ્ચિમે આશરે ખેતરવા એકને છેડે આવેલું છે. આ દેરા વિષે એમ કહેવાય છે કે નગરશેઠ શાંતિદાસે પાંચ-સાત લાખ રૂપિયા ખર્ચીને બંધાવ્યું હતું. એ દેરાનો ઘાટ તમામ હડીસિંહના દેરા જેવો છે. તફાવત એટલો જ છે કે હડીસિંહનું દેડું પશ્ચિમબિમુખ છે અને આ દેડું ઉત્તરબિમુખ છે. આ દેરામાં મોટાં મોટાં ભોંયરાં છે. તે ભોંયરાંમાં પૂર્વે મોટો ચોયુખ હતો. એ દેરાથી તે અમદાવાદના અવેરીવાડમાં નગરશેઠની હવેલી યુધી એક ગાડું બાંધ એવી મોટી સુરંગ હતી; આનું લોકોમાં કહેવાય છે. એનું કારણ એવું સંભગાય છે કે પુસલમાન વખતમાં અમદાવાદના મુસલમાન અમલકારે એક હઠાડો એ દેડું વટાળી તેમાં નમાઝ પઠવાનું ધાર્યું. એ વાતનો નગરશેઠને બાજુ થઈ, પણ તે વખતમાં ધર્મનો જુલમ ઘણો હતો, તેથી સમજીને નગરશેઠે આ સુરંગ ખોદાવી રાખી હતી. એટલે તરત ગાડાં સુરંગમાં ઉતારીને આ દેરાના ચોયુખની ચાર પ્રતિમાઓ ગાડામાં બેસાડી અવેરીવાડમાં લાવ્યા, તેમાંની ત્રણ મૂર્તિઓ, જેને આદીશ્વરનું ભોંયરું કહે છે તે ભોંયરામાં બેસાડી તથા મુળનાયકની મૂર્તિ નાની રચામલી ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથની હતી, તે લાવીને અવેરીવાડમાં સૂરજમલના દેરામાં પધરાવી. તે મૂર્તિઓ હાલ પણ બોલ્યું છે.

૬. “પ્રાચીન તીર્થમાળા ક્રમિક” ભા. ૧, ૧૦ ૧૨૪-૧૨૫.

૧૦. “The Journal of the University of Bombay” માં એસ. એચ. કેમીસીએનો લેખ ‘The Imperial Mughal Farmans in Gujrat’-તેમનું એક ફરમાન.

“ પછી ભૌરગંભે દિલ્હીના તખ્ત પર બેઠા ત્યારે તે દેરાને તોડી પાડવામાં આવ્યું. રંગમંડપ બગેરેના ઘુમટની મહિલી તરફ ભેંચા પથ્થરની પૂતળીઓ વગેરે ઝૂંદી નાખી છે. તેમજ ચૂનાથી લીંપી ફીધી છે. એ સિવાય બીજી પણ ઘણી ભાંગેડા કરી છે, છતાં પણ એ દેરાના ખંડેર ઉપરથી જણાય છે કે દેરાનું કામ ઘણું સાડું હતું. એના પથરા વગેરે સરસામન નગરશેઠે કદાચી લઈ બીજા દેરાના કામમાં વાપર્યા. ”

આજે તે ગજારાના પાછલા ભાગની નિશાની સિવાય બીજું કંઈ જ અચ્છું નથી. આ રીતે એક ભવ્ય અને ઉત્તમ કૌરણીવાળા મંદિરનો કુલુ અંત આવ્યો; છતાં આવા આકેમજોથી જરાયે નારીપાસ થયા વિના જોનોએ ઉત્સાહના વેગથી નવાં મંદિરો બાંધ્યાં જ રાખ્યાં છે અને જૈનપુરી તરફી ઝોળાખાતા આ નગરના સૌંદર્યમાં જરાયે ઝોળાપ આવવા ફીધી નથી.

‘આકાશાદો ગયા પગુ શાહ તો છે જ’ એવી સર્વ પ્રબળે આશ્વાસનદાયક જૂની પ્રચલિત કહેવત સુજળ આ નગરી ‘જૈનપુરી’ કેમ કહેવાય છે એના મર્મ જુલો કહે છે. આવી મનોહર નગરીના અલંકારરૂપ તો જૈન મંદિરો જ છે. અહીંના જૈન મંદિરોનો ઇતિહાસ એક રીતે જોનાના ઇતિહાસ જેવો જ ભવ્ય, વિવિધતાભર્યો ને સાધનાસંપન્ન છે. આ મંદિરો પૈકી વિશિષ્ટ મંદિરોની હકીકત બાબુવાજેવી છે. હરેક મંદિરોના વિવિધ ઘાટ, કૌરણી, તેમાંનાં પ્રાચીન-અર્વાચીન શિલ્પો, રંગચિત્રો, આરસ અને લાકડાંની ઝીણી નકશીના વિવિધ પ્રકારોની વિપુલતા, ખાસ કરીને બહારની રચના કરતાંયે અંદરના વૈવિધ્યનો વિશેષતા સહુને હેરત પમાડે એવી છે. આપણે તે પર થોડું અવલોકન કરી લઈએ.

૧. શામળાની પોળમાં શામળાના ખાંચામાં આવેલું શ્રી. પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું દેરાસર મંત્રીશ્વર વસ્તુપાલના વંશજ સ્વંધર્મી સૌમજી તથા તેમના ભાઈ શિવાએ સં. ૧૬૫૩માં બાંધ્યું છે. આમાં લાકડામાં કરેલી સુંદર કૌરણી દર્શનીય છે. ભીંત પર આરસમાં કૌતરેલા લેખ છે. મેઠા ઉપર સફેદ આરસની કાથાત્સર્ગસ્થ જિનપ્રતિમા મનોહર છે. તેની સામે લાકડામાં કૌતરેલાં તીર્થંકરોના જન્મ-મહોત્સવાદિ દર્શ્યો; તેમાં આજે પણ ચાલતી-ફરતી પૂતળીઓ અને મંદિરની બહાર જડેલા લાકડાના ટેકાઓ કળામય છે. લાકડાની પ્રાચીન કારીગરીના નમૂના તરીકે આ મંદિર દર્શનીય છે. (જુઓ : કોઠા નંબર : ૮)

૨. શામળાની પોળના વચલા ખાંચામાં આવેલા શ્રી. શ્રેયાંસનાથ ભગવાનના મંદિરમાં કાચનું સુંદર જડિત કામ કરેલું છે. ચક્રવર્તી ભરતરાજના કેવલચાવનો પુડકટનો દેખાવ, તથા ગજારામાં સફેદ આરસનાં શિલ્પો જોવાલાયક છે. (કોઠા નંબર : ૯)

૩-૪. માંડવીની પોળમાં આવેલી નાગજી ભૂધરની પોળમાં શ્રી. સંભવનાથ અને શ્રી. શાંતિનાથ ભગવાનનાં દેરાસરો એક સાથે આવેલાં છે. ભોંગરામાંની મૂળનાથક શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનની આરસની પ્રતિમા પ્રાચીન છે અને તેમના પગાસનમાં આયુની ખ્યાતિ પામેલી કૌરણી કરેલી હતી, જે આજે ઘણીપરી ધસારા જવા પામી છે. મેઠા ઉપર મૂ. ના. શ્રી. ધર્મનાથ અને શ્રી. પાર્શ્વનાથ ભગવાનના બે ગજારાઓ આવેલા છે. એમાં કરેલું રંગમેરગી આરસનું જડિત કામ પ્રેક્ષણીય છે. આ દેરાસરની ૩૧૦ ધાતુપ્રતિમાઓ પૈકી કેટલીક તો અગિયારમા-પારમા સેકાની છે. બારણામાં પીળા આરસના ઇંદ-ઈંદાળી સુંદર રીતે ઘડેલા છે. કહેવાય છે કે આ મંદિર ફરી બાંધ્યું તે પહેલાં આખુંયે દેરાસર લાકડાની સુંદર કૌરણીવાળું હતું. (કોઠા નંબર : ૩૮-૩૯)

૫. સમેતશિખરની પોળમાં આવેલા ઘુમટબંધી શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનના મંદિરમાંની કારીગરી અસાધારણ અને અમૂલ્ય છે. એને ન ભેંધએ-બાંધીએ તો કળાના ઉત્તમ નમૂનાથી વસિત જ રહી જાય. આમાં વિશેષતા એ છે કે, પાષાણને બહોળે લાકડામાંથી જ ફેરી કરેલું ભવ્ય શિલ્પ છે. નાચતા-ગાતા દેવતાઓ અને હાથીઓના મરતકની પંક્તિઓ ભીંતો ઉપર ને છબમાં રહેલી સમયોરસ આકૃતિવાળી બારીની આસપાસ શોભે છે. સહસ્રકેશુ પાર્શ્વનાથ ભગવાનની એક સફેદ આરસની મૂર્તિ પણ મનોહર છે. તેમાં ફજાની રચના તો શિલ્પની દૃષ્ટિએ ઉત્તમ ગણાય એવી છે. પરંતુ લાકડામાં કૌતરેલા સમેતશિખરનો પહાડ; જે શાવક, શાવિકા, સાધુ, દેવ, દેવીઓ, પશુઓ અને વનરપતિથી ભરચક છે તેમજ એના ભુલ્લા ભુલ્લા ભાગો હલાવી ચલાવી શકાય છે તે તો આખા અમદાવાદનું ‘જોડું’ આશ્ચર્ય છે; એમ કહીએ તો ‘જોડું’ નથી. પાટણના પ્રસિદ્ધ વાડી પાર્શ્વનાથના મંદિરની એ ચાહ આપે છે. આ

મંદિરની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૮૬૩ માં શ્રી. રૂપવિજયજી મહારાજે કરી હતી. તેમના ગુરુદેવની ચરણપાદુકા નીચે લેખ પથ્રુ કોતરેલો છે. (કા. નં. ૪૨)

૬. શેખના પાડામાં શ્રી. પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું દેરાસર છે. આ મંદિર સં. ૧૮૦૦ લગભગમાં અમલગચ્છીય શ્રીસંઘે બંધાવેલું છે. આમાં દશમા સૈકાની રચના આરસની પ્રાચીન ચોવિંશી છે. લાકડાંનાં તોરણો અને ધાંભલાનું કામ સુંદર નકશીવાળું છે. (કા. નં. ૮૨)

૭-૮. અવેરીવાડમાં આવેલી નીશાપોળમાં જગતવલ્લભ પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું પ્રાચીન મંદિર છે. આ મંદિર સં. ૧૬૦૦ લગભગમાં શ્રીસંઘે બંધાવેલું છે. ઉપરના ભાગમાં મૂળ નાં શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથની સહસ્રલેખાવાળી કાર્યોત્સર્ગસ્થ એક અસાધારણ ભવ્ય મૂર્તિ શોભે છે. એમના બંને ચરણોને એક મનુષ્ય કે દેવ વળગીને પકડી રાખતો હોય એમ લાગે છે. શિલ્પકૃતિમાં અને મૂર્તિવિધાનની શાસ્ત્રીય દૃષ્ટિએ આ મૂર્તિના ભેટા જડવો સુરકેલ છે. બીજા ગર્ભદ્વારમાં શ્રી. ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ ભગવાનની નાની રથામળી પ્રતિમા કેરણીવાળા પરિકરમાં પથ્થાસને વિરાજમાન છે. આ મૂર્તિની સામે હસ્તિઆરૂઢ ધાતુની એક જિનપ્રતિમા શોભીતી રીતે ગૌરવેલાં છે. આ ત્રણે મૂર્તિઓ કળાવિધાનના અત્યુત્તમ નમૂના છે.

નીચે ઊંડા ભોંયરામાં જગતવલ્લભ શ્રી. પાર્શ્વનાથ ભગવાનની સદૈઃ આરસની છ શ્રીટ લેંચી અમતકૃતિપૂર્ણ પદ્માસનસ્થ પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત છે. પરિકરમાં શોભતી આ પ્રતિમાની સુખસુદામાંથી નિર્મળ હાસ્ય નીતર્યા કરતું હોય ને દર્શકના હૃદયને અલ્પહાસિત બનાવી મૂકે એવું લાગે છે. પળાસણનું કૌતરકામ તો નમૂનેદાર છે. આ મૂર્તિ સં. ૧૬૫૯ માં પ્રતિષ્ઠિત કર્યાનો તેના ઉપર લેખ છે. આનાં દર્શન કરવા માટે એક જમાનામાં એક સોનામહોર આપવી પડતી એવી વાયકા લોકમાં પ્રચલિત છે.

નીચે ગર્ભદ્વારમાં ઊતરતાં છત ઉપર આવેળેલ લક્ષ્મી શ્રાવકો પૂજાની ઝાંઝ-પળાજ વગાડતા નજરે પડે છે. મોગલકાલીન કળાનું આ પ્રતીક આ મંદિરની એ સમયની રચનાનો ખ્યાલ આપે છે. (કા. નં. ૮૫-૮૬)

૯. અવેરીવાડમાં સોદાગરની પોળમાં શ્રી. શાંતિનાથ ભગવાનનું ધૂમટળ'થી દેરાસર છે. તેમાં એક સુખડની પ્રતિમા છે ને સં. ૧૧૧૬ ની સાલની ધાતુની પ્રાચીન મૂર્તિ છે. શેઠ-શેઠાણીની આરસની મૂર્તિ પથ્રુ છે. (કા. નં. ૬૫)

૧૦. અવેરીવાડમાં સંભવનાથની ખડકીમાં શ્રીસંભવનાથ ભગવાનનું મંદિર આવેલું છે. એના બંધાયાની ચોક્કસ મિતિની ખબર નથી. પણ આ મંદિર શહેરમાં સૌથી પ્રાચીન મનાય છે. મૂળ નાં ઉપર સંવત ૧૬૫૯ નાં લેખ છે. આ મંદિરમાં સ્થાપત્ય સુજળ સલામંડપો અને ગભારો અળીને ત્રણ ભાગ છે. નીચે ભોંયકું છે. તેમાં પથ્રુ એ જ પ્રમાણે છે. કસોટીના પથ્થરમાંથી કોરી કાઢેલી એક ચતુર્ભુજ જિનપ્રતિમા અને ભોંયરામાં રવેલ આરસની વિશાળકાય ત્રણ પ્રતિમાઓ પ્રભાવશાળી છે. આવી વિશાળ પ્રતિમાઓ ભારતવર્ષનાં બીજાં જિનમંદિરોમાં બહુ ઓછી ભેવા મળે છે. મૂળનાથકનું પરિકર પણ દર્શનીય છે. (કા. નં. ૬૬)

૧૧. અવેરીવાડની વાઘજીપોળમાં શેઠ વખતચંદ પુશ્પાલચંદે બંધાવેલું શ્રી. અજિતનાથ ભગવાનનું ભવ્ય દેરાસર છે. ભમતીમાં ભાવન જિનાલયની દેરીઓ છે. તેમાં પ્રવેશતાં જ શ્રીઅજિતનાથ ભગવાનની ધાતુની કાઉસગિગયા મૂર્તિ ઉપર સં. ૧૧૧૨ ની સાલનો લેખ છે. આનું મૂર્તિવિધાન શાસ્ત્રીય દૃષ્ટિએ આગેહૂબ છે. આની સરખામણીની બીજી પ્રતિમાનો નમૂનો કયાંઈથી મેળવવો હર્લેલ જણાય. આમાં શેઠ-શેઠાણીની આરસની ત્રણ મૂર્તિઓ છે. આ મંદિરમાં લાકડામાં કોરેલો સુંદર નારીકુંજર છે, જે જેનેના વરઘોડામાં ફેરવવામાં આવતો હતો. રંગમંડપની લાકડાની ધાંભલી અને પાટડી ઉપર સુંદર કારીગરી નજરે પડે છે. (કા. નં. ૧૦૩)

૧૨. દોશીવાડાની પોળમાં અષ્ટાપદજીના નામે ઓળખાતો મંદિરનો જૂમળો છે. તેમાં મૂળ નાં શ્રીઆદિશ્વર ભગવાન છે. આ મંદિર શેઠ મગનલાલ કરમચંદ સં. ૧૯૬૧ માં બંધાવેલું છે. મંદિરમાં પેસતાં બીતોમાં નંદીશ્વરદ્વીપની રચનાના રંગીન નકશાઓ ચીતરેલા ઘોડયા છે. તેની પાછળના ભાગમાં શ્રીઅષ્ટાપદની મોટા મોટા પથ્થરની સુંદર રીતે રચના કરેલી છે. સિવાય શ્રીહીરવિજયસૂરીશ્વરની એક કાષ્ઠમથી પ્રતિમા પણ વિરાજે છે. એક શેઠ-શેઠાણીની મૂર્તિ પથ્રુ છે. (કા. નં. ૧૩૦)

૧૩. દોશીવાડાની પાળમાં ગાંસાઈજીની પાળમાં શ્રીસીમધરસ્વામીના દેરાસરના ભોંયરામાં કેટલાક પ્રાચીન પ્રતિમાઓ સંઘરી રાખવામાં આવી છે. કેટલીક મૂર્તિઓ ખડિત છે. પરંતુ કેટલીક પ્રતિમાઓ જેવી પ્રાચીન છે તેવી જ મૂર્તિ સ્થાપત્યકળાની દૃષ્ટિએ બેનમૂન છે. (૧) એક ધાતુપ્રતિમાની ઊંચાઈ ૧૦૧/૪ ઇંચની છે અને યક્ષ-ભૂચાલ સહિત પહેળાઈ ૧૦૧/૨ ઇંચની છે. આમાં પલાંડી નીચે બેઠકમાં આઠ શ્રેણી કેતરેલા છે. વળી, તેના ઉપર આલેખાયેલ અક્ષરો દશમા સૈકાની લિપિને ખ્યાલ આપે છે અને એની રચનાશૈલી પણ એ સમયની પ્રતીત થાય છે. પરિકર વિનાની આ એકલગલ શ્રી. નૃપજીવેનની પ્રતિમાના ખભા ઉપર વાળની ત્રણ લટો સુંદર રીતે કેતરેલી છે. પલાંડી નીચે બેઠકના બંને છેડે એકેક સિંહની આકૃતિઓ બેવાય છે. તેની બાજુમાં કમળઆસનવાળી આકૃતિઓમાં જમણી તરફ બે હાથવાળો યક્ષ; જેના એક હાથમાં કૃળ અને બીજા હાથમાં રૂપિયાની થેલી છે; તેમજ ડાબી તરફ બે હાથવાળી અંબિકાદેવી છે. જેના એક હાથમાં આસુરબળ છે ને ડાબે હાથ પેળામાં બેઠેલા બાળક પર હાથ એવું સ્પષ્ટ આલેખન છે. (૨) બીજી મૂર્તિ ભગવાન શ્રીપાર્શ્વનાથની ત્રિતીર્થાની છે. તેની ઊંચાઈ ૧૦૧/૪ ઇંચ અને પહેળાઈ ૭૧/૨ ઇંચની છે, વચ્ચે મૂ. ના. શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની પદાસનસ્થ અને માથે ફણવાળી આકૃતિ અંકાયેલી છે. ફણાઓ ઉપર ત્રણ છત્ર છે ને છત્રની આબુબાજુમાં એકેક ગાંધર્વ હાથમાં ફૂલની માળા સાથે જોડેથી અવતરણ કરી રહ્યા હોય એવો આલેખ હેખાય કરેલો છે. પલાંડી નીચે કમળની રજૂઆત છે. આ મૂર્તિની બંને બાજુમાં એકેક ચામરધર ઊભા છે. બેઠકની નીચે નવ શ્રેણી આલેખ્યા છે. જમણી બાજુએ બે હાથવાળો યક્ષ અને ડાબી બાજુએ અંબિકાદેવી છે. લેખ નથી, પરંતુ મૂર્તિવિધાનનો દૃષ્ટિએ આ મૂર્તિ દશમા સૈકા ભગભગની પ્રતીત થાય છે. (૩) ત્રીજી એક પ્રતિમા સહજ નામની શાલિકાએ સં. ૧૧૨૧માં ભરાવ્યાના લેખવાળી છે. (૪) ચોથી મૂર્તિ બે કે પરિકરવાળી ખડિત બનેલી છે; છતાં તેના ઉપર સં. ૧૧૨૬ ના લેખમાં સુમતિધરની પુત્રીએ આ બિંબ કરાવ્યાનો ઉલ્લેખ છે. ટૂંકમાં-આ ચારે પ્રાચીન પ્રતિમાઓ શિલ્પકળાની દૃષ્ટિએ હર્ષનીય છે. વળી, આ મંદિરની અંદર અને બહારની બી.તો રાજપૂત સમયની ચિત્રકળાનાં ઉત્તમ દરજેથી ભરચક બનાવેલી છે.

૧૪. શેઠ હડીસિંહનું મંદિર-આ મંદિર દિલ્હીદરવાજા બહાર શેઠ હડીસિંહની વાડીમાં આવેલું છે; જે શિખરબંધી, ભવ્ય અને વિશાળ છે. આ મંદિર અમદાવાદના હિંદુ મંદિરોમાં સ્થાપત્ય અને કળાના નમૂના તરીકે સર્વેત્તમ ગણાય છે. એની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૦૩માં થી. શાંતિશાગરનુંસ્થિર કરી હતી. તેમાં મૂ. ના. શ્રીધર્મનાથ ભગવાન વિરાજમાન છે. શ્રી. હડીસિંહ શેઠ અને તેમના વંશજે તેમજ પ્રતિષ્ઠાના અઠાઇ-મહાત્મ્યવના દિવસોના કાર્યોનું વર્ણન મંદિરમાં લગાડેલા પ્રશસ્તિ લેખમાં આપેલું છે. પ્રેમચંદ નામના સ્થપતિ પાસે આ મંદિર બંધાવ્યું હતું. આ મંદિર પૂરું બંધાઈ રહે એ પહેલાં જ હડીસિંહ શેઠ પંચતલ પામ્યા તેથી તેમનાં ધર્મપત્ની શેઠાણી હરકોરબાઈએ બાકીનું કામ પૂરું કરાવી પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી એની હકીકત પણ એ શિલાલેખમાં આપી છે.^{૧૧}

આ મંદિરની બાંધણી નગરશેઠ શાંતિશાસિ સરસ્વપુરમાં બંધાવેલા શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથના મંદિર જેવી છે; એમ કહેવાય છે. આબુનાં જળવિખ્યાત મંદિરોના સફળ અનુકરણરૂપે આની રચના થયેલી છે. મંદિરમાં એક માળવાળો સુંદર મંડપ છે. વચ્ચલા મંડપ અને ગભારાની કોરણી ઉત્તમ પ્રકારની છે. ઉપર માળ છે ને નીચે ભોંયકું છે. વિમાનનું કામ પણ ઘણું કળામય છે. મૂળ મંદિરને ફરતો બાવન બિનાલયની શિખરબંધી દેરીઓ છે. બંને વચ્ચે ફરતો ચોક છે. મંદિરની ઉત્તર-દક્ષિણ પહેળાઈ ૧૨૬ ફીટ અને બહારની યુગારચોક્કી સિવાય પૂર્વ-પશ્ચિમ લંબાઈ ૧૬૦ ફીટ છે. મંદિરની બહારની દેવકુલિકાઓના ફોટા છબના ટોડલે ટોડલે મૂકેલી આકૃતિઓ સુંદર અને લાવણ્યમય છે. શિલ્પમાંની નૃત્યપૂજાનીઓમાં થનગનાટભર્યા અંગમરોડની વહેતી રેખાઓ ઉલ્લાસભરી બેવાય છે. એમના સુખ ઉપર કમળ જેવી સુકુમારતા જણાય છે. શુભરાતની સ્ત્રીઓનું આબેહુબ સોંદર્ય એમાં ઉતારેલું પ્રતીત થાય છે. એક બીજાથી તદ્દન ભિન્ન આકૃતિઓ વાઘ સામગ્રી સાથે અવનવો ભાવ પ્રદર્શિત કરી રહી છે. સ્ત્રીસાહાર અલંકારો, સોષણ આકારો, નીગરતું સોંદર્ય અને વૈવિધ્યભરી ભાતોની વિપુલતા અહીં ભ્યાં-ભ્યાં નિહાળાય છે. બળીઓના વિવિધ પ્રકારો અહીં પુષ્કળ પ્રમાણમાં દેખાય છે. ખરેખર, ઉચ્ચ સંસ્કાર અને સુરુચિભરી કૌશલોને તો અહીં પાર નથી. ભરતના ‘નાટયશાસ્ત્ર’માં ઉલ્લેખેલા નૃત્યપ્રકારોનું હર્ષન આ પૂજાનીઓમાં થાય છે. મંદિરની બિહ્ન અને શિખર સુધીના ભાગમાં કળામય આકૃતિઓ કંઠારી આ મંદિરને મનોહર બનાવી મૂક્યું છે. અર્જુન અને ફરગુસન લયે છે કે-“આ આખાયે મંદિરની બાંધણી અનુપમ સોંદર્યવાળી અને ફરેક ભાગ એક બીજા સાથે

૧૧. આ સિદ્ધાંતે “પ્રાચીન જેન લેખ સમ્રજ” ભા. ૨ માં લેખાંક : ૫૫૬ અને તેનું વિવેચન પૃ. ૩૪૨ ઉપર પ્રગટ થયું છે.

બંધવેસતા છે.” જેમ સેન્સુઅલિસન—“આ આખા મંદિરની રચના સંપૂર્ણ છે” એમ કહે છે. આનંદકુમાર-સ્વામી જણાવે છે કે—“આ મંદિર નાગર બાંધણીનું છે.” શ્રી. રત્નમણિરાવ નોંધે છે કે—“આ મંદિર એકંદરે અમદાવાદના સ્થાપત્યના ગોરવરૂપ છે. (કે. નં. ૧૮૯)

★

૨. માતર

(કોઠા નંબર : ૨૩૦)

નકિયાદ સ્ટેશનથી મોટરમાર્ગે માતર જવાય છે. અહીં બાવન જિનાલયથી ચોભતું મૂળનાયક શ્રીસુખમિનાથ ભગવાનનું શિખરબંધી આલીશ્યાન મંદિર છે. આ મંદિર આચાર્યને નામે તીર્થ તરીકે પ્રસિદ્ધ છે. શ્રીસુખમિનાથ ભગવાન વગેરેની મૂર્તિઓ મહુધા પાસે આવેલા સહુજ ગામના બારોટના વાડામાંથી નીકળી હતી, જેની પ્રતિષ્ઠા સહુજમાં જ થઈ હતી. એનું પ્રમાણ આપતો મૂળનાયક ઉપર આ પ્રમાણે લેખ છે:—

“સંવત્ ૧૫૨૩ વર્ષે વૈશાલ વદિ ૭ રવૌ પ્રાગ્વાટજ્ઞાતીય સા મોનામાર્ચાં રત્નપુત્ર સમવરમાર્ચાં વાસી ધમ્મદેવુગે લાલા પ્રમુલ્લકુટુંબયુતેન....એવેસે મુમતિનાથર્ચિનં કારિતં પ્રતિષ્ઠિ(છ)તં તપામચ્છનાયકશ્રીસોમસુંદરસૂરિપદપ્રમાકરશ્રીમુનિસુંદરસૂરિપદનમસ્તલ-દિનકરતરાગિશ્રીગલશેલસૂરિપદપૂર્વાચલસહસ્રાંકુરસ.....લક્ષ્મીસાગરસૂરિનિ: સીંહુજપ્રામે કલ્યાણમસ્તુ કારયિતુ: ॥ શ્રી: ॥”

બીજા ચારેક મૂર્તિઓ ઉપર પણ સંવત ૧૫૨૩ ના લેખ છે. તેમાં બે મૂર્તિઓ બીજા શ્રેણીએ ભરાવી છે પણ પ્રતિષ્ઠા તે જ સંવત મિતિએ કરાવી છે.

આ બધી મૂર્તિઓને સં. ૧૮૩૩ ના શ્રાવણ માસમાં માતરમાં પ્રવેશ થયો છે. પહેલાં જૂના મંદિરમાં આ મૂર્તિઓ પધરાવવામાં આવી હતી. પણ નવું મંદિર બાંધવાનો વિચાર થતાં સં. ૧૮૪૨-૪૩ માં અમદાવાદના નગરશેઠ ખુશાલચંદ હાલમીચંદ શાત્રુજયને સંધ્યે લઈ માતર આવ્યા ત્યારે તેમણે શિખરબંધી ભવ્ય જિનાલય બંધાવવાનો શ્રીસંજને આદેશ કર્યો. મંદિર તૈયાર થતાં સં. ૧૮૮૫ ના જેઠ સુદિ ૩ ને શુક્રવારે એ જ નગરશેઠે પ્રતિષ્ઠા મહોત્સવ કર્યો. પછી બાવન જિનાલય બંધાવવાનો વિચાર થતાં અમદાવાદના નગરશેઠ હેમાભાઈ વખતલચંદ, શેઠ હડીસિંહ કેસરીસિંહ તથા માતરવાસી શેઠ હકમચંદ દેવચંદ અને અનોપચંદ ભટ્ટલ—આ ચાર જણે મળી દેરીઓ બંધાવી. સં. ૧૮૯૩ ના મહાસુદિ ૧૦ ને બુધવારે ભમતીની દેરીઓની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી.

સં. ૧૯૩૯ ના શ્રાવણ સુદિ ૪ ના શેઠ આ મંદિરનું શિખર અચાનક તૂટી પડ્યું. સં. ૧૯૪૫ના જેઠ વદિ ૧૦ ના દિવસે શિખર દેરીથી ચણાવવામાં આવ્યું. દેરીઓનાં છાજીદાર શેઠ જનાભાઈ અણુભાઈનાં ધર્મપત્ની શેઠાણી આણેકભાઈએ પૂજ દ્રવ્ય ખર્ચની કરાવ્યો.

શ્રીસુખમિનાથ ભગવાન, જેમની સ્થાપના ભમતીની મોટી દેરીમાં કરવામાં આવી છે તે મૂર્તિ ખેડા જિલ્લાના ખરેડા ગામે વાત્રક નદીમાંથી કાંકરી કાઢતાં એક વણકરને હાથ લાગી હતી. માતરના શ્રેષ્ઠીઓ તેને સમજાવી એ મૂર્તિ લઈ આવ્યા અને શેઠ બેચરદાસ ચૌલીલાલાનાં ધર્મપત્ની વિધવા પાર્વતીબાઈએ ઉત્તમપણા પ્રસંગે એ મૂર્તિને રંગમંડપમાં તેમણે કરાવેલા નવા ગોખલામાં પધરાવી હતી પણ છાજીદાર પ્રસંગે શેઠ આણેકલાલ અનુપભાઈએ એ મૂર્તિને ભમતીની મોટી દેરીમાં પધરાવી પ્રતિષ્ઠિત કરાવી છે.

સ્થાપત્યની દૃષ્ટિએ આ મંદિર માટે કેટલાક વાંધાઓ જણાતા હતા અને લોકમાં વહેમ પણ ફેલાયેલો હતો તેથી હાલમાં જ આ મંદિરને પાટી નાખી નવેશ્વર બંધાવવામાં આવ્યું છે. સં. ૨૦૦૭ ના વૈશાખ સુદિ ૫ ના શેઠ આચાર્ય શ્રી. વિજયસિદ્ધિસૂરિજીના હાથે મંદિરની પ્રતિષ્ઠા થઈ છે. આ મંદિરમાં પારમાત્મેશ્વર સૈકાની એક દેવીની પ્રાચીન મૂર્તિ પણ ખિરાજમાન છે.

★

૩. ખંભાત

(કોઠા નંબર : ૩૦૧-૩૬૪)

પ્રમથીન કાળથી ત્રંભાવતી નગરીના નામે પ્રસિદ્ધિ પામેલું ખંભાત શુભવતમાં જળમર્ગના સિંહદ્વાર સમા બંદરથી બાંધેલું છે. એક કાળે એના બંદરી વેપાર ધીખતો હતો. વેપાર સાથે વણિકોના સંબંધ કાળજૂનો છે. એક હાથે મેળવી બીજા હાથે દેવાની ઓદાર્યપૂર્ણ ધાર્મિક કળાથી એણે મહાજન તરીકેની નામના મેળવી છે. આ નગરની બહિષ્કારલાલીમાં એવા દાનવીર નગરપ્રેમીઓના કાળે કંઈ નાનોરૂનો નથી. તેમણે આજસુધીમાં ૬૪ જેટલાં જિનમંદિરોની રચના કરી આ નગરને ઉત્તરોત્તર રણિયામણું બનાવી મૂક્યું છે. કવીશ્વર શ્રી. જયભદ્રાસે સં. ૧૬૮૫માં ખંભાતનું જે વર્ણન કર્યું છે, તે એના ભૂતકાલીન વૈભવની આંખી કરાવે છે. તેની બે કડીઓમાંયે એ હકીકતનો સારસમુચ્ચય મળી રહે છે:

“ સકલ નગર નગરીમાં એય, ત્રંભાવતી તે અધિકી હોય; સકલ દેશતણે શાશ્વત, શુભજર દેશ નરપડિત સાર,
પચાસિ જિનના પ્રાસાદ, વજ્ર તોરણ તિહાં ઘટાનાદ; પિરનાકોસ તિહાં પોયધરાણ, કરે વખાણ સુનિવાયાળ. ”

આ હકીકતથીયે કંઈક પહેલાંના ભૂતકાળ તરફ દષ્ટિ દોડાવીએ:

અબુલફઝન (મઉસી) નામનો એક મુસ્લિમ પ્રવાસી હિ. સં. ૩૦૩. (વિ. સં. ૯૪૦) માં ખંભાત આવ્યો ત્યારે ‘ અહીંના અધિકારી એક વણિયો હતો જે દક્ષિણના વલ્લભરાયની હકુમત નીચે હકુમત ચલાવતો હતો ’ એવી વિગત તેણે પોતાના ‘ કિતાબુલ તરખીહ વલ્લ અયરક ’ નામના ફારસી ગ્રંથમાં આલેખી છે, પણ આ વણિક કોણ હતો એ બતાવવામાં આવ્યું નથી.

નવાગીરુત્તિકાર તરીકે ખ્યાતિ પામેલા શ્રી. અભયદેવસરિએ સં. ૧૧૧૧માં થાંભળા ગામમાં સેદી નદીના કાંઠેથી એક દિવ્યમૂર્તિ ‘ જયતિહુયણ ’ સ્તોત્રદ્વારા પ્રગટ કરી હતી, જે મૂર્તિનો ઇતિહાસ થણે જૂનો છે. જૈનોની પરંપરા પ્રમાણે આદિપ્રવંશીય રાજા સ્થાપકાનના સમયમાં આ મૂર્તિનું માહાત્મ્ય પ્રસિદ્ધિમાં આવેલું પણ વચ્ચે એ મૂર્તિ હ્રાસ થઈ ગઈ હતી, જેનું યુગ: પ્રગટીતરણ શ્રી. અભયદેવસરિએ કર્યું. સં. ૧૩૬૦ની આસપાસ એ મૂર્તિ ખંભાતમાં લાવવામાં આવી, જેણે આ નગરને તીર્થનું ગૌરવ આપ્યું. તે આ સ્તંભન પાર્શ્વનાથ તીર્થની પ્રતિષ્ઠા થઈ. કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રીમદ્ દેવચંદ્રાચાર્યે અહીંની સ્થાળવસ્તુહિતામાં સં. ૧૧૫૦માં દીક્ષા લીધી હતી ને વિદ્યાની સાધના અહીં જ આપડાં લી હતી. એમના સમયમાં અહીં સો જેટલા કેટયાધીશો વસતા હતા. તેમણે અહીં કેટલાયે જિનમંદિરો બંધાવ્યાં કહેવાય છે. સિદ્ધરાજ અને કુમારપાલના સમયમાં આ નગર ઉપર અધિકારીઓની મીઠી નજર હતી. મંત્રીશ્વર ઉદયન અહીં નિવાસ કરતા હતા. તેમણે અહીં ઉદયનવસંહી નામનું જિનાલય અને આલિંગ નામના મંત્રીએ શ્રીઆદોશ્વર ભગવાનનું મંદિર બંધાવ્યું હતું એવી નોંધ મળે છે.*

સં. ૧૧૬૫માં મૌરવંશીય ખેલા બેદીની ધર્મપત્ની બાર્ધ બીહડાએ સ્તંભન પાર્શ્વનાથનું ભવ્ય મંદિર બંધાવ્યું હતું. આજે વિદ્યમાન એ મંદિરની એક શિલા ઉપર એ સંબંધી લેખ ઉતરી છે.* એમાં એમના પરિવારનું અને કેટલાક રાજવીઓનું વર્ણન આવેલું છે. અહીંથી મળી આવતા લેખોમાં આ લેખ પ્રાચીન છે.

સં. ૧૧૮૩માં શ્રી. અંકુરસરિચિત ‘ સુનિસુનતજિનચરિત ’ની પ્રશસ્તિમાં અહીંના નામાંકિત શેઠ નાગિલનો ઉલ્લેખ મળે છે.

૧. “ શ્રી હીરવિજયસરિ રાસ ”
૨. શ્રી મેરુતમચિત ‘ સ્થંભનક પાર્શ્વનાથ ચરિત ’ ની અપૂર્ણ પ્રતિ પાટજુના બંદારમાં છે, તેની વિગત ઉપરથી.
૩. ‘ કેતલે વરિસે દેસ શુભજર, સયથ મહેતવણય ચણી; બાલજી કામ જાણી મિંગ આણી, નમર ખંભાતર રમણ. — શ્રી. કુલધલાભ — કૃત ’ ‘ થાંભળા પાર્શ્વનાથ જહલ રતન ’ હસ્તલિખિત ગ્રંથકા ઉપરથી.
૪. ફંગર કવિવૃત ‘ ખંભાત ચૈત્ય પરિપાટી ’
૫. ‘ પ્રાચીન જૈન લેખસંગ્રહ ’ ભા. ૨; પૃ. ૩૧૬ થી ૩૨૦ સુધીનું વિવેચન.

શ્રીશિવામજી પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં સં. ૧૩૬૫ના શિલાલેખોમાં જણાવ્યું છે કે, “ ઉદયવંશીય શ્રેષ્ઠી જેસલે એક પોષધશાળા સહિત શ્રીઅમિતનાથ ભગવાનનું વિશાળ મંદિર બંધાવ્યું.”

સં. ૧૨૭૭માં મહાભાત્ય વસ્તુપાલ અહીંના હંડનાથક નિભાયે હતા. તેણે આ નગરને સમૃદ્ધ બનાવવા અથાક પ્રયત્ન કર્યો હતો. અહીંના સુસ્તિભ વેપારી સૈયદ જેવા કાંટાએને તેણે દૂર કરી પ્રબળે સહા માટે નિર્ભય બનાવી હતી. તે પછી શ્રી. વસ્તુપાલના પુત્ર જાત્રસિંહ અહીંના અધિકારી બન્યો હતો. તેની શ્રેયણી શ્રી. જયસિંહસુરિ નામના આચાર્યે ‘ હર્મરમહર્મદન ’ નામના ઐતિહાસિક નાટક રચી રચના કરી. અને હીરમેશ્વરના ઉત્સવ પ્રસંગે (જાત્રસિંહ) ના પ્રમુખપણા હેઠળ એ નાટક ભજવવામાં આવ્યું હતું.

આ સમયમાં અનેક અંશે તાડપત્ર પર લખાયાની પ્રશસ્તિઓ મળે છે. જે અરસામાં શ્રી. જગન્નંદસુરિના શિષ્યો શ્રી. દેવેન્દ્રસુરિ અને શ્રી. વિજયચંદ્રસુરિ વચ્ચે પડેલા મતભેદો વડીપોષાળ અને લઘુપોષાળ નામે અહીં જ ખ્યાતિ પામ્યા હતા.

શ્રીશત્રુજય તીર્થના ઉદારક શ્રેષ્ઠી સ્થમરસિંહના કુટુંબીઓએ બારેલાં બિંબો અને પટ્ટો અહીંના મંદિરોમાં હયાત છે. સ્થમરશાહના પુત્રવલ સાંજણસિંહ ખંભાતના નિવાસી બન્યા હતા. રાજકરબારમાં એમને ‘ સોસવાલ-બૂપાલ ’ તરીકેનું માનવતું સ્થાન હતું. તેમણે કેાથર નામના વેપારીને સંખપુરનો અધિકારી બનાવી બહુચરાણમાં અખાતાં પશુપાલિદાનો વંધ કરાવ્યો હતાં.^૬

સં. ૧૪૬૮માં ભયંકર દુકાળ પડ્યો ત્યારે અહીંના રહેવાસી સોદગારીય શેઠ રામ અને પર્વત નામના બે બંધુઓએ ત્રણ મોટાં સત્રાગારો (કાનથાળાઓ) પ્રવર્તાવ્યાં હતાં અને તોથોમાં અનેક સુકૃત કર્યો કર્યો હતાં. આ બંને ભાષ્ટિમાંથી પર્વત ગૃહસ્થ હોવા છતાં ધર્મક્રિયામાં શ્રમજીયોગી જેવા તત્પર રહેતા તેણે શ્રી. સોમસુંદરસુરિના ઉપદેશથી સં. ૧૪૭૨માં અહીં અગિયાર અંગે લખાવ્યાં હતાં, જેમાંની ‘ જાતાસૂત્ર ’ વગેરે પોથીઓ પાટણમાં મેા. મોહીના લેન બંડારમાં વિધમાન છે. તેની અંતિમ ૨૨ શ્લોકવાળી પ્રશસ્તિથી આ હરીકત ભાવુલા મળે છે.^૭ સં. ૧૫૨૭ની એક પ્રશસ્તિમાં જોધા નામના શ્રેષ્ઠીએ અહીં વિશાળ મંદિર બંધાવ્યાની નોંધ મળે છે

જગદ્ગુરુ શ્રી. હીરવિજયસુરિના જમાનામાં તો કેટકેટલાયે કાનવીરોએ જૈન મંદિરો બંધાવી પોતાના ધર્મપ્રેમ અને કળાભક્તિનો પરિચય આપ્યો છે. સં. ૧૬૩૮માં સંઘવી ઉદયકરેણે ભ. ચંદ્રપ્રભુની પ્રતિષ્ઠા શ્રી. હીરવિજયસુરિણ હસ્તક કરાવી હતી. ધનાઢય શ્રેષ્ઠી સોની તેજપાળે સં. ૧૬૪૬માં એ જ સુરિણ પાસે શ્રીઅનંતનાથ ભ. ની પ્રતિષ્ઠા કરાવી લગભગ પાંત્રીશ હજાર રૂપિયાનો ખર્ચ કર્યો હતો. વળી, માણેકચોકમાં શ્રીવિજયસિંતામજી પાર્શ્વનાથ ભગવાન નામના દેવપ્રાસાદ પશુ એમણે જ બંધાવ્યો હતો. તેના પરિચય શ્રી. નકપભાસ કવિ આપણને આ રીતે કરાવે છે.^{૧૦}

“ ઇંદ્ર ભુવન જિસ્થુ દેહકું કરાવ્યું, ચિત્તગલિન અધિરામ; ત્રેવીશમો તીર્થકર થાપ્યો, વિજય ચિંતામજી નામ હો. ઋષભનણી તેણે મૂર્તિ ભરાવી, અત્યંત મોટી સોપ; ભુઈરામાં જઇને ભુલારો, સમકિત નિરખલ હો. અનોક બિંબ જેણે જિનનાં ભરાવ્યાં, રૂપક કનક મણિ કેરાં; આશાવંશ જેણે ઉજાવત કરીએ, કરણી તાસ ભગોશ હો.”

આ હકીકતનો પુરાવો એ મંદિરની ભીંતમાં લાગેલા સં. ૧૬૬૧ ના શિલાલેખથી મળી રહે છે.

આ સિવાય શ્રેષ્ઠી રામભ, જશુ કંકર, ગાંધી કુંચરણ ને ચૂળા શેઠે તૈયાર કરાવેલાં જૈનમંદિરોને શ્રીહીરવિજય-સુરિણે પ્રતિષ્ઠિત કર્યાં હતાં. શ્રેષ્ઠી શ્રીમદ્ભલ, કીકા અને વાઘણએ ખંભાતના શાકરપરામાં જિનાલય અને પોષધશાળાઓ બંધાવી હતી. કંકર લહિયાએ ખંભાતના આકબરપુરમાં એક દેરાસર અને ઉપાશ્રય બંધાવ્યો હતો.

૬. એજન; ૫. ૩૧૫-૧૬

૭. ‘ જૈન પુસ્તક પ્રકાશિત સંગ્રહ ’

૮. ‘ ઐતિહાસિક રાસમાળા સંગ્રહ ’ ભા. ૧ માં ‘ કોચર બવધારી રાસ. ’

૯. ‘ એક ઐતિહાસિક પ્રશસ્તિ ’ સીવંક લેખ ‘ પુરાતત્ત્વ ’

૧૦. ‘ શ્રી. હીરવિજયસુરિનાસ ’

શ્રીવિજયસ્થાનસુરિ સં. ૧૬૭૨ માં અકબરપુરમાં કાળધર્મ પામ્યા ત્યારે તેમનો સ્તૂપ બંધાવવા માટે બાદશાહ જહાંગીરે હથ વીઘા જમીન ભેટ આપી હતી. ત્યાં કુલ ત્રણ જિનમંદિરો અને સ્તૂપ હતાં; જેમાંનું આજે કંઈ જ હયાત નથી.

અંધારના વતની શેઠ વાજિયા-રાજિયા નામે બંધુબેલડી ખંભાતમાં આવેલી વસી. અહીં તેમણે અઠગત કમાણી કરી હતી. સં. ૧૬૬૧ માં પટેલા દુકાળ સમયે તેમણે હજારો મણ અનાજ ખરીદીને ભૂખ્યાંને ભોજન આપ્યાં હતાં અને શરીર ઢાંકવા વસ્ત્ર આપ્યાં હતાં. આ રીતે એક જ વર્ષમાં તેમણે તેવીસ લાખ રૂપિયા ખર્ચી લાખો માનવી-ઓને ઉપાર્ય હતાં. આવી લોકસેવાથી આ બંને બાઈઓનો પ્રતિષ્ઠા એટલી બધી વધી હતી કે કાંસીની સજા પામેલા માનવીઓ પણ તેમનું નામ લેતા કે તરત જ સજા ફરમાવનાર રાજા કે અમલદારને અભયદાન આપવું પડતું.^{૧૧}

૫. શ્રીલવિજયસ્થાન રચેલી “તીર્થમાલા”માં એ બંધુઓની કીર્તિ ગાતાં કહ્યું છે—

“પારેખ વાજિયા ને રાજિયા, શ્રીવંશે બહુ ગાજિયા; પાંચ પ્રાસાદ કરાવ્યા ચંબ, સંઘ પ્રતિષ્ઠા મનને રંબ.
જેની ગાદી ગોઆ બંદરે, સાવન છત્ર સોઢે ઉપરે; કેઈ ન લોપે તેહની લાજ, નામે શીરા ફિરંગી રાજ.”

આ દાનવીર ને ધર્મવીર બંધુઓએ પાંચ જિનાલયો બંધાવ્યાં હતાં તે પૈકી ખંભાત પાસેના નેહા ગામમાં શ્રીજયભદ્રેષ બ. નું અને નજીકના વરડોલા ગામમાં શ્રીકેરેડા પાર્શ્વનાથ બ., શ્રી નેમિનાથ બ. અને બીજું એક-એમ ચાર મંદિરો તેમજ ખંભાતમાં શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ બ. નું મંદિર બંધાવ્યું હતું. સં. ૧૬૪૪ના એક ચોટા શિલાલેખમાં આ મંદિરની બન્ય બાંધણીનું સુંદર વર્ણન મળે છે. એનો સાર આ છે:—^{૧૨}

“શ્રી. વિજયસ્થાનસુરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરેલા આ મંદિરમાં શ્રીપાર્શ્વનાથની પ્રતિમાને ‘શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ’ નામે સ્થાપન કરી છે. એ પ્રતિમા ૪૧ આંગળાં જોઈ અને શેષનાગથી સેવિત હતી. અસ્તક ઉપર સર્પની સાત કણ્ઠાઓ ફાટરેલી હતી. આ મંદિરમાં બાર સ્તંભો અને છ દ્વાર હતાં નાની નાની સાત દેવકુલિકાઓ અને બે દ્વારપાલોની મૂર્તિઓ હતી. મૂળનાથકની આસપાસ બીજી પચીસ ઉત્તમ મૂર્તિઓ સ્થાપન કરવામાં આવી હતી. એ મંદિરમાં વળી એક બન્ય ભૂમિગૃહ (ભોંયડું) હતું; જેને પચીસ પગથિયાં હતાં. એ સોપાનની સામે જ સુંદરાકૃતિ ગણેશની મૂર્તિ બેસાડેલી હતી. એ ભૂમિગૃહ સમયતુરસ્ (ચોરસ) હતું અને હથ હાથ જેટલું જોડું હતું. એની અંદર નાની નાની ૨૬ દેવ-કુલિકાઓ હતી. એને પાંચ દ્વાર હતાં. એ ભૂમિગૃહમાં પણ બે દ્વારપાલો હતા. તેમજ ચાર આમરધારકો હતા. એની વેદિકા ઉપર ૩૭ આંગળાં પ્રમાણ શ્રીઆદિનાથ બ. ની, ૩૩ આંગળાં પ્રમાણ શ્રીમહાવીરદેવની અને ૨૭ આંગળાં-પ્રમાણ શ્રીશાંતિનાથ બ. ની પ્રતિમાઓ સ્થાપિત હતી. વળી, એ ભૂમિગૃહમાં ૧૮ હાથીઓ અને ૮ સિંહો ફોરેલા હતા. આવી રીતે સ્તંભલીકામાં ભૂપણ સમાન અને જોવાલાયક એ મંદિર વાજિયા રાજિયા નામના બે બંધુઓએ બંધાવ્યું હતું.”

પ્રસિદ્ધ કવિવર શ્રી. મ્હરબહાસે આ ભૂમિમાં જન્મ લીધો હતો ને કેટલાયે રાસજથોની રચનામાં તેમણે આ ભૂમિમાંથી જ પ્રેરણા મેળવી હતી. જૈનાચાર્યોએ પણ અહીં સ્થિરતા કરી અનેક ગ્રંથોથી આપણે સાહિત્યિક બંડાર બરી દીધો છે. એનો ખ્યાલ આપતા અહીં છ ગ્રંથબંડારો આજે પણ મોજુદ છે. તેમાં સંકેતક ગ્રંથો કાળગ પર લખાયેલી હાથયેથી-ઓમાં છે, જ્યારે શ્રીશાંતિનાથના જ્ઞાનબંડારમાં ૧૫૦ જેટલા તાડપત્રીય ગ્રંથો સુરક્ષિત રહેલા આજે પણ મળે છે.

સતરમા ચૈત્ર પછી કેટલાયે ધર્મપ્રેમી આવકોએ અહીં જિનમંદિરો બંધાવ્યાં છે, એની વિગતમાં ન જિતરતાં માત્ર અહીંના એક વિશાળ મંદિરની આછી ઝાંખી કરી લઈએ:

આ મંદિર ભાટવાડાના રસ્તા ઉપર આવેલું છે. એમાં મૂ. ના. શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ પ્રભુની પ્રશાંત સુદાવાળી, મધ્યમ કદની, શ્વેત આરસની પ્રતિમા બિરાજે છે. ખંભાતના તિલકસમું આ મંદિર પાંચ ઉત્તુગ શિખરાવાળું છે. આખાંયે મંદિરમાં લાલ પથ્થર અને આરસ વપરાયો છે. ત્રણ માળ અને બાવન દેવકુલિકાઓથી મંડિત છે. ખંભાતનાં પ્રાચીન વિશેષ ધરાવતા લગભગ વીસ મંદિરોનો આમાં સમાવેશ છે. ભોંયતળિયે પાછલા ભાગમાં નીલવર્ણી શ્રીઅરિ-હનેમિ ભગવાનની આગેકુળ મૂર્તિ બિરાજમાન છે. ઉપા. શ્રી. વીરવિજયસ્થાન મહારાજની મૂર્તિવાળી એક ઢેરી પણ આમાં છે.

૧૧. ‘પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ’ ભા. ૨; ૩૨૧-૨૭; અને ‘શ્રી હૃદયવિજયસ્થાનસુરિ’ પૃ. ૧૧૨-૫૭.

૧૨. ‘પ્રાચીન જૈન લેખસંગ્રહ’ ભા. ૨; પૃ. ૩૨૩.

ખંભાતનાં મંદિરો વિશે પ્રાચીન સાહિત્યમાં ઉલ્લેખનીય વર્ણન મળે છે. તેમાં સં. ૧૩૮૬માં શ્રી જિનપ્રભસૂરિએ રચેલા 'વિવિધતીર્થકથ'માં આ તીર્થની પ્રાચીન કથા આલેખી છે.^{૧૩} પંદરમા સૈકામાં થયેલા શ્રી જિનતિલકસૂરિએ રચેલી 'ખંભાત ચૈત્યપરિપાટી'માં અહીં ૩૬ જિનાલયો હોવાની વિગત આપી છે.^{૧૪} એ પછી સોળમા સૈકામાં થયેલા શ્રાવક ડુંગર કવિએ રચેલી એવી જ 'ચૈત્યપરિપાટી'માં ભે કે મંદિરોની કુલ સંખ્યા આપી નથી પરંતુ ભુદા ભુદા વાસમાં જે જે બેઠીઓએ જે મૂળનાથકોના નામે મંદિરો રચ્યાં તેની સવિસ્તર માહિતી આપી છે. સત્તરમા સદીના કવિવર શ્રી. મહાપ્રભાસે અહીં ૮૫ મંદિરો હતાં એવી નોંધ આપી છે જે અગાઉ ઉલ્લેખ્ય છે. પં. શીલવિજયજીએ અઠારમા સૈકામાં રચેલી 'તીર્થમાલા'માં મંદિરોની સંખ્યા આપી નથી પણ વિશિષ્ટ જૈન દેવળો અને બ્રેથીઓના પરિચય કરાવ્યો છે.^{૧૫}

આજે અહીં ૬૪ જિનમંદિરો બિભાં છે. ખંડિયેરોની આમાં ગણતરી નથી. મુનિરાજ શ્રી. ન્યાયવિજયજી (ત્રિપુટી)એ તેમના 'જૈન તીર્થોના ઇતિહાસ'માં અહીં ૭૬ મંદિરો હોવાનું લખ્યું છે, અન્યારે 'ખંભાતનો ઇતિહાસ' અને 'ચૈત્યપરિપાટી' નામના પુસ્તકમાં અહીંના ૫૨ મંદિરોની વિગતવાર નોંધ આપી છે.

અહીં હરિયા તરફના કોટ પાસે એક જામી મસ્જિદ આવેલી છે. તે સને ૧૩૨૫માં અહમદ અલખુતમારીએ બંધાવ્યાનો ઉલ્લેખ એમાંના એક શિલાલેખમાં કોતરાયેલી છે. આ મસ્જિદ ૨૧૨ ફીટ લાંબી અને ૨૫૨ ફીટ પહોળી બેઠા ઘાટની છે. એનો ફક્ત તરફનો દરવાજો અને અંદરની રચના જોતાં, એની અંદરની પરસાલો, થાંભલાઓની ગોઠવણી, બગીચો, યુગારચોકીઓ, ધુમડો અને તેમાંનું શિવ ભોલી બેઠે છે કે આ મસ્જિદ અસલ જૈન મંદિર હોતું ભેઈએ. એમાં પાછળથી કરેલા સાદા ફરફારો અછતા રહી શકે એમ નથી. તેમાં આરસનો એક પથ્થર મસ્જિદના ઉપલા ભાગમાંથી તૂટી પડ્યો છે. તેના ઉપર આવેણેલી જૈનોની ઐતિહાસિક ખીના પ્રગટ થાય છે. પૂર્વકાળમાં જૈનાભ્યાર્થે કેવી દબળી વ્યાખ્યાન કરતા હતા તેની આણેદૂબ નમૂનેદાર એક જૈનાભ્યાર્થની કોતરેલી મૂર્તિ જેવામાં આવે છે. એ મૂર્તિ નીચે 'શાલિકદ્રસૂરિ' એવા અક્ષરો કોતરેલા છે. સૂરિજી આગળ કંબણીનું એક મુંદર ચિત્ર છે. તેમની આગલી યાત્રુમાં આચાર્ય મહારાજ સન્મુખ બેઠેલા પાંચ મુનિવરોની આકૃતિઓ છે. તેના ઉપર અનુક્રમે ભવદેવ, મ. હરિશ્ચંદ્ર, બ. વસ્તુદેવ, ધનદેવ મહત્તર, વાઠ શુભચંદ્રગણિ; આ પ્રમાણે નામે કોતરેલાં છે. છઠી સાધુની આકૃતિ અર્ધ છે, તેના ઉપર બેત્રણ અક્ષરો નકરે પડે છે. તે પછી કેટલી આકૃતિઓ હશે તે કહી શકાય એમ નથી. વળી, આચાર્યશ્રીની પાછળ એક મુનિની આકૃતિ છે, તેના પર અભયકુમાર એવા અક્ષરો છે. આ બધી આકૃતિઓના હાથમાં એાથ અને સુહાસિત છે. બીજા આરસના એક થાંભલા ઉપર 'સં. ૧૪૫૬ કાંગણ સુદિ ૧ વ્રામ' એવા લખેલા અક્ષરો ધસાયેલી હાલતમાં પણ વાંચી શકાય છે.^{૧૬}

આ ઉપરથી જાણી શકાયે કે આ મંદિર કેતું મુંદર અને વિશાળ હતું. કહેવાય છે કે આમાં કેટલાયે ભોંયરાં છે. પરંતુ આજે એ બધું જાણી શકાય એમ નથી.

૪. વડોદરા

(કેાકા નંબર : ૩૭૬-૪૧૩)

આજના વડોદરાનું પ્રાચીન નામ વટપદ હતું. આ નગર ઘણું પ્રાચીન ગણાય છે. વાગડ પ્રદેશમાં આવેલું વટપદ નામનું ગામ પણ પ્રાચીન છે. મળી આવતા ઉલ્લેખો આ બેમાંના કયા ગામનો નિર્દેશ કરે છે એ જાણવાનું રહે છે. પ્રાચીન ઉલ્લેખ ગ્રંથો શ્રી હરિભદ્રસૂરિએ રચેલા 'ઉપદેશપદ' નામના ગ્રંથમાં વટપદના સ્તત્યવાહો

૧૩. એ ગ્રંથમાં 'પાર્શ્વર્યજ્ઞાન કથ' અને 'સ્વભાગ કથાસિંહોત્ત'.

૧૪. "ખંભાતિ થંભણીય દેવ, જાણું નિત્રુ નિત્રુ કું; સેવ; સ્ત્રિજી આવીન ચેત્રપ્રવાસી દેવ, છત્રીશ દેવલાં વાદિ દેવ."

૧૫. 'પ્રાચીન તીર્થમાલા સંગ્રહ' પૃ. ૧૨૨-૨૩

૧૬. મુનિ શીલવિજયજીએ 'જૈન' તા. ૮-૫-૨૫માં આ વિશે માહિતી નોંધી છે.

સત્ય નામના વણિક શ્રાવણની કથા^૧ ઉપરથી તેમજ સં. ૮૬૬ માં લખાયેલા જ્ઞાનપત્રમાં ૧૮૫૬ મામ એક પ્રાણીજીવે જ્ઞાનમાં આપ્યાની હકીકતો પરથી આ નગર આઠમા સ્રેક પહેલાંનું પુરવાર થાય છે.

બારમા સૈકામાં થયેલા સમર્થ વિદ્વાન વીરગણિને જન્મ સંભવતા આ નગરમાં થયે હતો. સિદ્ધરાજ જયસિંહના મંત્રીશ્વર સંતુક ભ્યારે હાટદેશના દંડનાયક હતા ત્યારે તેમનું નિવાસસ્થળ આ ભૂમિમાં હતું અને આ નગરમાં તેમણે અને સેવજન મંત્રીએ શ્રી. ભદ્રશ્રવાચાર્યના ઉપદેશથી મોટી રથયાત્રા કરાવી હતી.^૨ અનેક જૈનાચાર્યોએ આ ભૂમિને પોતાના પાદનિહારથી પવિત્ર કરી હતી; એટલું જ નહિ આ સ્થળે અનેક અંથો રચાયા હતા એવી હકીકત સાંપડે છે.

શ્રી. કુમારપાણે રાજ્ય હાથમાં લીધા પછી પોતાના ઉપકારી કેટલુંક નામના વાણિયાને આ વડોદરા જ્ઞાનમાં આપ્યું હતું.

શ્રીહૈમચંદ્રાચાર્ય પાસે અંજનશલાકા કરાવવા માટે કુમારપાણે પાટણમાં મોટો ઉત્સવ ઊજાવ્યો ત્યારે ૧૮૫૬ના રહેવાસી શેઠ કાન્હાભે પોતાના મહિરના મૂળનાયકની અંજનશલાકા આ મહોત્સવમાં શ્રીહૈમચંદ્રસૂરિ હસ્તક કરાવી હતી.

મંત્રી વસ્તુપાલે અહીંના શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનના પ્રાચીન છબી પ્રસાદને છબીદ્વાર કરાવ્યો હતો. તેમજ વડોદરા પાસેના ઉકોટ-અકોટકપુર (અકોટા)માં જિનમહિર કરાવ્યું હતું.

આકોટા :

હાલમાં જ (સં. ૨૦૦૭ ના જેઠ માસમાં) વડોદરાની આસપાસની ભૂમિમાંથી ૫૦-૬૦ જેટલી ધાતુમૂર્તિઓ મળી આવી છે. તેમાંની નવ મૂર્તિઓ અને ધૂપધાણું તેમજ એક ધાતુનું આચ્છ્રણ મળી આવ્યાં છે, તેના પરિચય પં. હાલચંદ્ર બ. ગાંધીએ ‘જૈનસત્યપ્રકાશ’ વર્ષ : ૧૬, અંક : ૧૦ માં કરાવ્યો છે. એની લાંબી વિગતોમાં બિતરવાને અહીં અવકાશ નથી પરંતુ જે મૂર્તિઓ પ્રાચીનતમ લેખવાળી છે તેનો નિર્દેશ માત્ર કરવો અવસરપ્રાપ્ત છે. એક મૂર્તિ ઉપરના લેખમાં અકોટક-અકોટા ગામના પ્રાચીન મહિરનો નિર્દેશ છે.

લાંછન વિનાની એક ધાતુમય પ્રતિમા જેમના જને ખબા ઉપર કેશવલ્લરીની નિશાની છે, એ ઉપરથી એ શ્રીઆદિનાથ ભગવાનની મૂર્તિ હોવાનું જણાય છે. નીચે નવગ્રહોના સ્થાનમાં આઠ ભીલી આકૃતિઓ છે અને તેનો પરિકર ભુદો છે, જેમાં દેવદુર્લભ વગાડતા દેવો અને માલા ધરી રહેલા બે દેવોનાં સ્વરૂપો અંકિત છે. મૂર્તિની પાછળ નાગરી લિપિમાં આ પ્રકારે લેખ વંચાયો છે—

“શ્રીમદા.....ચાર્ણે અકોટકવસતિકાયાં સાણપતિગોષ્ઠિકૈઃ કારિતો દેવધર્મોયં ॥”

બીજી મૂર્તિ પણ પ્રાચીન મૂર્તિવિધાન અને શિલાલેખની દૃષ્ટિએ મહત્ત્વની છે. મધ્યમાં સાત ફેણાવાળા નાગેન્દ્રથી શોભતા શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાન પદ્માસને ગિરાજમાન છે. તેમની જને બાજુએ કાઉસગિયાની પ્રતિમાઓ કૌપીનધારી છે, જે સ્વેતાંગર મૂર્તિઓ હોવાનું સ્પષ્ટ કરે છે. તેની આસપાસના બીજા પરિકરમાં એક તરફ ચક્ર અને બીજી તરફ અંજિકા છે. સિંહાસન નીચે બે બાજુએ બે સિંહો, તેની નીચે ધર્મચક્ર અને બાજુમાં બે હરણો દર્શાવ્યાં છે. તેની નીચે નવગ્રહો બતાવ્યા છે ને મૂર્તિની પાછળ બે પંક્તિમાં આ પ્રકારે લેખ ઉક્તિયુક્ત છે—

“દેવધર્મોયં નિર્વૃત્તિકુલે શ્રીદ્રોણાચાર્ણેઃ કારિતો જિનત્રયઃ । સંવત ૧૦૦૬ ॥”

આ બીજી મૂર્તિના સંવતવાળા લેખ ઉપરથી એ જાનેમાં વાપરેલા ‘દેવધર્મ’ શબ્દ ઉપરથી જને મૂર્તિઓ એક જ સમયની હોય એમ જણાય છે. એક હજાર વર્ષ પહેલાંની આ કલાકૃતિઓ હાટ—ગુજરાતની શિલ્પકળા અને જૈન સ્વેતાંગર સંપ્રદાયના મૂર્તિવિધાનની દૃષ્ટિએ ધ્યાનપ્રેરે છે એવી છે.

આ સિવાય બીજી કેટલીયે મૂર્તિઓ મળી આવી છે, તેમાં કેટલીક મૂર્તિઓ ઉપર તો ઉપયુક્ત પ્રતિમાલેખ કરતાંયે પ્રાચીન લિપિના લેખો હોવાનું અમે નજરે એસ્યું છે. એ બધી મૂર્તિઓ વડોદરાના વિશ્વવિદ્યાલયના પુરાતત્ત્વ વિભાગમાં નિષ્કૃષ્ઠ માટે આવેલી છે, તેની વિગત હજી પ્રકાશમાં આવી નથી.

૧. વજ્રવદે સર્વો સુહ, યગિયજ્ઞમો હાવમો પિ વિષ્ણુભાઓ । આલ્લમ પારસુલભં, ગંતુ માગચ્છમાગાગં ॥
૨. અરવ વ ભારેભં, હંતુવજ્રવિષેગ સ્વભેગં વ । વજ્રવત્સમિ મિદિવા, હવિત્ત્વા મયવ દૃજ્જ્વાતા ॥

આમ હોવા છતાં પહેલી મૂર્તિના લેખમાં આકાંટક નગરનો નિર્દેશ છે, તે હાલનું આકાંટા છે, જે એક સમયે સમૃદ્ધ નગર હતું. વિક્રમની નવમી સદીમાં છાટેશ્વર સુવર્ણવર્ષ કર્કરાજના રાજ્યસમયમાં અહીં આસપાસ ૮૪ ગામોમાં આકાંટક મુખ્ય નગર હતું. એમાં આવેલા આ વટપદક-વટાદરાનું દાન કર્કરાજે કર્યા અંગેનું શક-સંવત્ ૭૩૪ (વિ. સં. ૮૬૬)નું દાનપત્ર પ્રસિદ્ધ થયેલું છે.

અહીં આને ૧૮ જિનમંદિરો છે. આ પૈકી નરસિંહજીની પોળમાં આવેલું દાદા પાર્શ્વનાથનું બળ્ય દેરાસર કુમાર-પાલના સમયમાં બંધાયું હોવાનું કહેવાય છે. મૂળનાયકની મૂર્તિ કકરા-ભૂષરા પથ્થરમાંથી સાંગાપાંગ ઉપસાવી કાઢેલી છે. પદ્માસનસ્થ આ મૂર્તિની મુખાકૃતિ બેઠી અને પેટ દબાયેલું છે. ડાબા-પડીની જિઆઈ છે. મસ્તક ઉપર નવ ફણાઓ વિસ્તારેલી છે. પ્રભુની નીચેથી એક ગ્રંથનું વળેલી સર્પાકૃતિ પ્રભુને વીંટાળીને ઉપર ચડતી હોય અને તેમના ઉપર ફણાઓનું છત્ર વિસ્તારતી હોય એવો બળ્ય દેખાવ આમાં કેપો છે. પ્રભુની પાછળ ફણાધર સર્પનાં વર્તુલો બંને બાજુએ ત્રણ-ચાર ગ્રંથનું વળેલાં બતાવ્યાં છે. પ્રભુની એક પડખે ધરણેન્દ્ર અને બીજી બાજુએ પદ્માવતીનું અર્ધ ઉપસાવેલું રૂપ છે. બંને ખભા ઉપર એકેક સુકુટધારી પુરુષ છે, જેની પાછળ એક સ્ત્રી છે, એના ડાબો પગ વાળેલો છે.

આ પોળમાં જ શ્રી. હંસવિજયજી મહારાજના શાસ્ત્રબંડારનું મકાન પથ્થરથી બાંધેલું બે માળનું છે. આ બંડાર અને પ્રાચ્ય વિદ્યામંદિરનો શાસ્ત્રસંગ્રહ દર્શનીય છે.

પાવાગઢ ઉપર બાવળ જિનાલય હતું તેમાં જીરાવણા પાર્શ્વનાથ વગેરે મૂર્તિઓની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૧૧૨ના વૈશાખ સુદિ ૫ને શુક્રવારના રોજ શ્રી. ગુણસાગરસરિએ કરી હતી. જે મૂર્તિને પાવાગઢના પતન સમયે છુપાવી રાખી હતી તે મૂર્તિ સં. ૧૮૮૬માં પ્રગટ થયા પછી સાત વર્ષે મામાની પોળમાં જિયું શિખરબધી મનોહર મંદિર બંધાવી સં. ૧૮૯૬ના માઘ સુદિ ૧૩ના દિવસે પ્રતિષ્ઠા કરી છે. મંદિરનું નામ ‘કલ્યાણ પાર્શ્વનાથ’ રાખવામાં આવ્યું છે. આ મંદિરનો શતાબ્દી ઉત્સવ સં. ૧૯૯૬માં ઉજવાયો છે.

પાવાગઢ :

અદારમી સદીના કવિવર શ્રી લક્ષ્મીરતનજી કહે છે:

“જૂરે દેશ છે ગુણનીડો, પાવા નામે ગઢ બેસણું; મોઢા મી જિનતણા પ્રાસાડ, સરગ સરીશું” માંડે વાઢ.”

પાવાગઢ ઉપર અગાઉ પ્રવેતાંબરીય ૧૦ જિનમંદિરો હતાં એવો ઉલ્લેખ મળે છે પણ આજે તેમાંનું એકે હયાત નથી. ગઢ ઉપર પટેલાં અવશેષો એની ખાતરી કરાવે છે. આ મંદિરો પૈકી એક મંત્રોચર તેજપાલે ‘સર્વતોભદ્ર’ નામનું કળામય મંદિર બંધાવી પ્રતિષ્ઠા કરાવો હતી; એમ ‘વસ્તુપાલચરિત્ર’ ઉલ્લેખે છે.

શ્રી. મુનિયુંદરસરિના શુક્રબાઈ ભુવનસુંદરસરિએ પાવાગઢ ઉપર સંભવનાથ ભગવાનની સ્તુતિ કરતાં શ્રીશૃંગજ્ય પર્વતના અવતારરૂપે તેની ગણના કરાવી છે. “શુક્રગુણરતનાકર કાવ્ય”ના ઉલ્લેખથી જણાય છે કે આંડવગઢવાસી લેલાકે જે તીર્થોની યાત્રા કરી તેમાં પાવાગઢના શ્રીસંભવનાથ ભગવાનને વાંદાનો ઉલ્લેખ મળે છે. શેઠ મેધાએ આમાં ૮ દેવકુલિકાઓ બનાવી હતી.

પાટણના વતની વીસા પોરવાડ સંઘવી ખીમસિંહ અને સહસાએ પાવાગઢ ઉપર એક જિનમંદિર બંધાવી સં. ૧૫૨૭ના પોષ વદિ ૭ ના રોજ પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી; એવી નોંધ એક પ્રચલિત કરે છે.*

શ્રી. વિજયસેનસરિ સં. ૧૬૩૨માં અહીં આવ્યા ત્યારે શ્રી. જયવંત શેઠ મોટા પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ કર્યો હતો. સં. ૧૭૪૬માં પં. શ્રી. રીલવિજયજીએ અહીંના નેમિજિયુંદનો ઉલ્લેખ કર્યો છે. જોગલ્લીસમી સદીના શ્રી. દીપવિજયજીએ રમેલા ‘જીરાવણી પાર્શ્વનાથ સ્તવન’માં એક મંદિરનું વર્ણન આ પ્રકારે કરેલું છે—

૩. શ્રી. જયસિંહસરિયુંત “કુમારપાલ ચરિત” સર્ગ : ૪, શ્લોક ૨૨૧, ૫૨૭.

૪. “જૈન સાત પ્રકાશ” વર્ષ : ૧૧, ભાગ : ૧૦-૧૧, પૃષ્ઠ : ૨૭૪, શ્લોક : ૧૪.

“ પાચ ઉપર સયે કીધે, દેવલ જગ મનોહારો રે; બાવન જિનાસય ફરતી દેહરી, જગજનને હિતકારી રે, ઝાનરખીસા રે અભિનંદન દેવ ક્યાસ ગાંન, પ્રભુ છરાવલી જગનાથ યાન. સંવત ઇન્ધારસેહો બાર વરસે, દેવ પ્રતિષ્ઠા થાવે રે; અભિનંદન છરાવલિ પારસ, અંજનશાસક સોહાવે રે. ”

આ ઉદ્દેશ ઉપરથી અહીં સ્વેતાંબરીય મંદિરે યોગણીસમા સેકા સુધી હયાત હતાં.

સને ૧૮૯૫માં અહીં આવેલા વિદેશી વિદ્વાન ઍર્લ્સ કહે છે— “ પાવાગઢના શિખર ઉપર રહેલાં કલિકા માતાના મંદિરના નીચેના ભાગમાં અતિપ્રાચીન જૈન મંદિરોનું જૂથ છે. ”

અહીંની એક જીરુમા મસ્જિદનો પરિચય કરાવતા એક વિદ્વાન કહે છે— “ આ મસ્જિદની બારીઓ અને ધૂમરોમાં જે કેળરકામ અને શિલ્પકળા ક્યાંની છે તે અબ્બયળી પમાડે એવી છે. આગુના પક્કાડ પર આવેલાં દેહવાડાનાં જૈન મંદિરોમાં જે પ્રકારની અષ્ટપાંદડીવાળા કમળની રચના કોરવામાં આવી છે, તેવા જ પ્રકારની આકૃતિઓ અહીં પણ જોવામાં આવે છે. ” સંભવતઃ ‘ સર્વતોભદ્ર ’ નામનું જૈન મંદિર આ હોય એમ જણાય છે.

—કેટલાક મંદિરોને ફિગંબરોએ હાથ કરી પોતાના મંદિરોમાં પરિવર્તન કરી નાખ્યાં છે.

આપાનેર :

પાવાગઢની તળેટીમાં વસેલું આપાનેર વનરાજ આવડાના સમયે તેમના મંત્રી આપા નામના શ્રાવકના નામે અસ્તિત્વમાં આપ્તું; એ ઐતિહાસિક બીના છે. એ સમયથી લઇને અહરચુદ બેગડાના સમય સુધી આ ગામની બહોળાલી હતી. એ સમયે અનેક શ્રીમંતોએ અહીં મંદિરો બંધાવ્યાં હતાં.

આપાનેર સંધે એક બાવન જિનાસયવાળું બંધાવેલું મંદિર, જેમાં શ્રીઅભિનંદન પ્રભુ અને છરાવલા પાર્શ્વનાથ જગવાનની પ્રતિમાઓ મુખ્ય હતી, તે શ્રીઅભિનંદનસ્વામીની અધિષ્ઠાયા કાચી તરીકે કલિકાદેવીની સ્થાપના થઈ છે. તે દેવી જ ગુજરાતના લોકહૃદયમાં કોરવેલા ગરબામાં પ્રતિષ્ઠા પામી છે.

★

૫. હસોઈ

(કોઠા નંબર ૪૩૬-૪૪૩)

પ્રાચીન કાળનું દર્ભાવતી આજે હસોઈના નામે યોગપાથ છે. સિદ્ધરાજ જયસિંહના સમયમાં આ ગામ વસ્તું હતું. તેણે બંધાવેલા પ્રસિદ્ધ હોરા ભાગેળમા ફરવાભવાળો કિલ્લો ગુજરાતની શાસીય શિલ્પકળાને ઉત્કૃષ્ટ નમૂનો ગણાય છે.

શ્રી. વાઠી દેવસરિના શુદ્ધ શ્રી. સુનિચંદ્રસરિના જન્મથી^૧ અને તાર્કિકચિરોમણી ઉપાધ્યાય શ્રી. મણિવિજયજીના સં. ૧૭૪૩માં થયેલા સ્વર્ગવાસથી આ ભૂમિ પવિત્ર બની છે. આ હાલિએ આ ભૂમિને તીર્થનો મહિમા વરે છે.

ગર્જદેશ શ્રી. વીરધવલના મંત્રી તેજપાલે ગોધરાના ધૂધલ નરેશને મહાત કર્યા પછી હસોઈમાં ઉત્તત, વિશાળ અને ભવ્ય કિલ્લાનો છબોદાર કરાવ્યો, તેની સાથે જ આ મંત્રીશાજે અહીં શ્રીપાર્શ્વનાથનો રમણીય દેવપ્રાસાદ રચાવ્યો હતો. એની ચોતરફ ૧૭૦ જિનની દેવકુલિકાઓની શિખર-ધલ્લોએ પવનને પડકારતી જયધોષણાના નાદથી ગાજતી હતી. સુવર્ણકળશો અને તોરણોના શબ્દગાર એના અંબારમાં વધારો કરતો હતો. મંત્રીસ્વરના પૂર્વજોની મૂર્તિઓ એમાં કંડારેલી હતી. મંદિરના બાલનકમાં તેમનાં માતા કુમારદેવી, મઝુદેવા માતાની જેમ હસ્તિઆરેઢ થઈ રૂપાનાં ફૂલોથી પ્રભુને વધાવી રહ્યાં હોય એવું ભાવનામય મૂર્તિસજ્જન અને બીજી શિલ્પકૃતિઓ આ મંદિરમાં અભરે ભરી હતી. દુકમાં એને જોતાં બહોળા નાનો કેલાસ પર્વત ખંડે થયો હોય એવું બાન થઈ આવતું.

આ સિવાય એ મંત્રીશરે વૈદનાથ મહાદેવના ગર્ભગૃહ આગળ બીજું એક જિનાસય બંધાવ્યું હતું. તેમાં તેમણે પોતાની અને તેમના જ્યેષ્ઠ-લઘુ બ્રાતાઓની મૂર્તિઓ કોરવાવી મૂકી હતી. કિલ્લાના પશ્ચિમ દ્વાર પર તેમની ૧૧૬

૧. “ પ્રજાવક ચરિતા-તર્જન-મીવાદી દેવસરિપ્રબંધ. ”

સ્લોકોની કીર્તિગાથાને વિસ્તૃત આલેખ બે પ્રશસ્તિઓમાં ઉઠીછું છે.^૨ તે આજે જીર્ણ અવસ્થામાં પણ તેમનું ગીત સંભળાવી રહ્યો છે. ત્રીજી આંદવગદના શ્રેષ્ઠ પૈથકશાહે સં. ૧૩૨૦ લગભગમાં અહીં શ્રીચંદ્રપ્રભુનું એક મંદિર કરાવ્યાનો ઉલ્લેખ મળે^૩ છે. આપણા કમનસોબે ઉપયુક્ત ત્રણ મંદિરોમાંથી આજે એકે હયાત નથી.

આજે અહીં આઠ મંદિરો વિદ્યમાન છે. એ પૈકી (૧) લોઢણ પાર્શ્વનાથ પ્રભુનું મંદિર પ્રાચીનતમ ગણાય છે. એના લોઢણ નામ પાછળ એક કિંવદંતી પ્રચલિત છે. વસ્તુતઃ મૂળનાથકની મૂર્તિ વેળુ-રેતીની બનાવેલી હતી. એને કૂવામાં પથરાવવા છતાં કેટલાય કાળ સુધી એના એક કણ પણ ઝાંગળ્યો નહિ, ખરેખરે નહીં. એ વેળુપિંડ લોઢ ન્યા બની રહ્યો. કહેવાય છે કે મૂર્તિમાં આહુદિન્ય તેજ એમ સાગરકંત નામના સાર્થવાહે વિશાળ મંદિર બંધાવી તેમાં એ મૂર્તિને પથરાવી હતી. આ મંદિરનો ઉલ્લેખ ઉદાર સં. ૧૬૯૦માં થયો ને નવેસરની રચનાથી આજે દેવલિખાન જેવું એ દીપી રહ્યું છે.

આ મંદિરને બે માળ છે. નીચેના ભાગમાં રયામવર્ણી લોઢણ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા મૂ. ના. તરિકે વિરાજે છે. તેમની જમણી ને ડાબી બાજુએ શ્રીશાંતિનાથ ભગવાન અને શ્રીઆદિનાથ ભ. શેખી રહ્યા છે. ઉપરના ભાગમાં મૂ. ના. શ્રીશીતલનાથ પ્રભુની મૂર્તિ છે. આ મંદિરમાં ૬૭ પાપાણુની મૂર્તિઓ છે. દીવાલમાં જડેલી આરસનો સિદ્ધચક્રપટ મનોહર દેખાય છે.

સિવાય બીજાં મંદિરોમાં શામળા શ્રીપાર્શ્વનાથ ભ. નું મંદિર ભોંયરાવાળું છે. ચર્ણપ આ મંદિરની રચનાશૈલી પ્રાચીન છે પણ એની ઐતિહાસિક માહિતી મળી શકતી નથી. લોકો એને ‘અંધારવાળાનું મંદિર’ કહે છે. આજે પણ અંધારિયાના કુટુંબવાળાને જ ધ્વજ-દંડ ચડાવવાનો હક મનાય છે. ગભારા ગઢાર શ્રી. અશોવિજયજી મહારાજની મૂર્તિ સં. ૧૯૮૫માં પ્રતિષ્ઠિત થયેલી છે. ત્રીજું મંદિર શ્રીશાંતિનાથ ભ. નું ત્રણ ગભારાવાળું છે. આમાં વિવિધ પ્રતિમાઓ સાથે ચક્રો ને યંત્રો પાપાણુ, ધાતુ અને ચાંદીનાં પણ છે. ખાસ ઉલ્લેખનીય તે આ મંદિરની બી.તેમાં આલેખેલા (૧) સુભેતશિખર, (૨) શ્રી શત્રુજયની દંક, (૩) તારંગાની દંક, (૪) અઘાપદ, (૫) નંદીશ્વરદીપ અને (૬) ચિરનાર પર્વત વગેરે મુખ્ય મુખ્ય તીર્થોના સુંદર પટ્ટો છે. શત્રુજયનો એક ચીતરેલા પટ્ટ પણ અહીં છે. ચોથું શ્રીશાંતિનાથ ભ. નું મંદિર છે, તેમાં પાંચ તીર્થોના પટ્ટો કેરેલા જોવાય છે. પાંચમું શ્રીચંદ્રપ્રભુનું મંદિર છે, તેમાં બે તીર્થોના પટ્ટો શિલામાં કંડાયો છે. બાકીનાં ત્રણ મંદિરોમાં જુદી જુદી પ્રતિમાઓ છે એની વિગત કોઠામાંથી મળી રહે છે.

ગામથી પશ્ચિમ દિશાએ કેટલીક દેરીઓની રચના કરેલી છે. સં. ૧૭૪૫ના લેખવાળી ઉપા. શ્રી. અશોવિજયજી મ. ની પાઠકા એક સ્તૂપમાં પ્રતિષ્ઠિત છે. એ સિવાય અહીં બીજી પંદર દેરીઓમાં જુદા જુદા આચાર્યોની પાઠકાઓ વિરાજમાન છે. એ બધાના લેખો પણ તે તે દેરીઓમાં લગાડેલા જોવાય છે.^૪

૬. કાવી

(કોઠા નંબર : ૪૬૨-૪૬૩)

ખંભાતના અખાતમાં સંગમ પામતી અહીનદીના કાંઠે આવેલું કાવી ખંદર જૈન તીર્થસ્થળ છે. એનું પ્રાચીન નામ કેંકાવતી. એના સામા કિનારે ખંભાતનું રમણીય દરય જોવાય છે. અહીં બે વિશાળ જિનમંદિરો છે. એકનું નામ ‘સર્વજિતપ્રાસાદ’ અને બીજાનું નામ ‘દેવતાલોકપ્રાસાદ’.

૧. ‘કોઠાનાં પુરાતન કાવો’

૨. ‘બૌદ્ધાત્મિકાવરેન્દ્રસ્થાન’— ‘ગુર્જાવણી’ સ્લોક. ૧૯૬

૪. નિરીક્ષણથી એ વાત અસંક શય તેવી છે કે પ્રાચીન તીર્થરૂપ સેરીસા સ્થિત સ્વામિવેપન વડે સુશોભિત બનેલો ત્રણ મૂર્તિઓ તેમજ આ લોડણ પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ તથા વડેહરાના નરસિંહજીની પોળમાં આવેલા ઉદરજી પામેલા નૃતનચેતનાં વિરાજિત દાદાપાર્શ્વનાથની મૂર્તિ—આ પાંચે મૂર્તિઓનું માપ અને શિલ્પવિધાન સમાન લાગે છે. તે સર્વ એક જ કાળે એક જ શિલ્પીએ અને એક જ બંદે બનાવરાવેલી મૂર્તિઓ હોવા. મૂર્તિનું નામ લોડણપાર્શ્વનાથ કહેવાનું કારણ શિલ્પકારે અર્ધ-પથાસન કરીને એક જગથા પથ છૂટા આલેખ્યો છે.

૫. ‘શ્રી જૈન સત્પ્રકાશ’ વર્ષ: ૭, અંક: ૬ માં “પ્રાચીન તીર્થ” ક્ષોવતી (ડોષ) નામનો લેખ.

આહી પ્રાચીન કાળનું એક જિનમંદિર તો હતું અને તેની યતુજન્યની સ્થાપનારૂપે તીર્થ તરીકે પ્રસિદ્ધિ હતી જ; પરંતુ એ મંદિર કાષ્ઠ અને ઈંટોનું બનેલું હોવાથી એને પથ્થરમય પાકુ બનાવવાનો શ્રેષ્ઠ ઇચ્છા ગાંધીને વિચાર થયો. એના પૂર્વજનોએ ખંભાતમાં આવી કોટિ ધન ઉપાર્જન કર્યું હતું ને એ લક્ષ્મીની ચંચલતાનો અનુભવ કર્યો હોય એમ તેણે પોતાના હાથે આવા સુકુતનો લહાવો લેવા પોતાના વિચારને મૂર્તરૂપ આપ્યું. પરિણામે તેણે પથ્થરનું શિખરબંધી બન્યું મંદિર બંધાવ્યું અને સં. ૧૯૪૯ માં શ્રી. વિજયસેનસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી એ જ ‘સર્વજિતપ્રાસાદ’ નામે ખ્યાતિ પામ્યું.

આ મંદિર પૂર્વ-પશ્ચિમ ૯૦ ફીટ અને ઉત્તર-દક્ષિણ ૬૧ ફીટ લાંબુ-પહોળું છે. તેમાં મૂ. ના. શ્રીજયભદ્રે બગવાન વિરાજે છે. મંદિરના બહાર ઈશાનમુલે રાધણુવૃક્ષ છે તે અત્યારે પડી ગયું છે. તેની નીચે શ્રીઆદીશ્વર બગવાનનાં પગલાં સ્થાપન કરેલાં છે. વળી, આ મંદિરને ચુસલમાનોથી બચાવવા માટે મસ્જિદના બે મિનારાઓ ઊભા કરવામાં આવ્યા છે તે આજે પણ ભેદ શકાય છે.

બીજા મંદિર માટે ઉપયુક્ત શ્રેષ્ઠ ઇચ્છા ગાંધીનો પરિચય કરવો જરૂરી છે. કવિવર શ્રી. દીપવિજયજી મહારાજે સં. ૧૮૮૬ માં રચેલી ‘કાવી તીર્થમાળા’માં એની માહિતી આપેલી છે. ‘વડનગરનો રહેવાસી નાગરજ્ઞાતીય બદ્ધ સિવાભુગોત્રીય દેપાલ શેઠ ખંભાતમાં આવીને રહેવા લાગ્યો. વેપાર કરનાં કોટિ દ્રવ્ય તેણે પેદા કર્યું.’ તેનો પુત્ર ગાંધી અહુઓ, તેનો પુત્ર ગાંધી લાડકો ને તેના બે પુત્રોમાં એકનું નામ વડુઓ અને બીજાનું નામ ગંગાધર હતું. વડુઓને બે પત્નીઓ હતી. એક પોપટી અને બીજી હીરાબાઈ. હીરાબાઈને ત્રણ પુત્રો થયા. કું’અરજી, ધર્મદાસ અને સુવીર. તેમાં કું’અરજીની પત્નીનું નામ વીરાંબાઈ હતું.’

વીરાંબાઈ ગર્ભશ્રીમંતની પુત્રી હતી. એનું દુહય ધર્મસંસ્કારી હતું. એક દિવસે વીરાંબાઈ અને સાસુ હીરાબાઈ ‘સર્વજિતપ્રાસાદ’ના દરને સાથે થયાં. વીરાંબાઈ બેસી હોવાથી એનું મસ્તક બારણે અડક્યું હોય કે નીચું નમતું પડ્યું હોય તેથી એણે સાસુને હળવે રહીને કહ્યું: “ગાંધીજી, મંદિરનું શિખર તો બહુ ઊંચું કરાવ્યું પણ બારણું બહુ નીચું કર્યું છે.” વહુના આ વચનને કટાક્ષ સમજીને સાસુએ ઠેણી માર્યો: “વહુજી, તમને હોંશ હોય તો પિયેરથી દ્રવ્ય મંગાવી મોટા શિખરવાળું મંદિર બનાવો અને તેમાં બારણું ઊંચું કરાવજો.” વહુ તો એ સમયે સમસમી ગઈ પણ મેલું ગળી બલ્ય એવી બે નહોતી. એણે તો એ મેલું સાચું કરી દેખાડવાનો નિષ્ફળ કરી લીધો. વીરાંબાઈ એ તરત પિયેરથી દ્રવ્ય મંગાવ્યું ને સં. ૧૬૫૦ માં મંદિરનું આતમ્યુદ્ધર્ત કર્યું. પાંચ વર્ષે તૈયાર થયેલા એ મંદિરનું નામ ‘સ્મૃતિસંક્ર-પ્રાસાદ’ રાખ્યું ને સં. ૧૬૫૫ માં શ્રીવિજયસેનસૂરિજીએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

આ મંદિર ઉક્ત મંદિર જેવું જ શિખરબંધી ને બાવન દેવકુલિકાવાળું છે. તેમાં મૂ. ના. શ્રીધર્મનાથ બગવાન વિરાજે છે. આ દેવકુલિકાઓમાં મૂર્તિઓ પ્રતિષ્ઠિત છે.

બસ, આ કારણે આ મંદિર: ‘સાસુ-વહુનાં મંદિરો’ના નામે પણ ઓળખાય છે. અત્યારે બંને મંદિરો એમની કીર્તિગાથા સંભળાવનાં તેની ઉત્પત્તિમાં કેવી સામાન્ય ઘટનાનું ફળ સૂચવી રહ્યાં છે એ વિશે કવિવર શ્રી. દીપવિજયજી ઉદ્ધસામય ગ્રેસ્થાબની વાણીમાં ઉપદેશે કે, “સાસુ વહુ વચ્ચેના બીજા વિવાદો માત્ર વિખવાદ છે પણ આપો વાદ જ ધર્મ છે, જે પુણ્યના માર્ગ તરફ આંગળી ચીંધે છે. સાસુ-વહુ વાદ કરે તો આવા જ કર્યો.”

આવાં તીર્થોના સંઘ કાદનારાઓએ પણ સંઘપતિનું ગિરદ મેળવ્યું છે. એમ એ જ કવિ એના મહિમાનો ઉપસંહાર કરતાં કહે છે.

આ બંને દેરાસરોના બનાવનારાઓનો પૂર્વ પરિચય આપનારા શિલાલેખો એ મંદિરોમાં વિદ્યમાન છે. પરંતુ સાસુ-વહુ સંબંધે આવી કેાઈ વાતનો ઈશ્વારા સરખોયે તેમાં નથી. સંભવ છે કે તીર્થમાળામાં ચૂંથેલી આ હકીકતને લોકવાયકાનો આધાર હોય.

શિલાલેખમાંથી જે વધારાની કે તારતમ્યવાળી હકીકતો મળે છે તે આ છે:—

(૧) ગાંધી દેપાલ મિશ્યાત્વી હતા પરંતુ શ્રી. હીરવિજયસૂરિના ઉપદેશથી તેઓ જિનેશ્વરના ઉપાસક બન્યા હતા.

વડનગરથી તેઓ ખંભાત આવી વસ્યા ને તેમણે કોટિ દ્રવ્ય ઉપાર્જન કર્યું. ‘તીર્થમાળા’માં નોંધ્યા સુજળ દેખાવે નહિ.

- (૨) બહુઆની પત્ની પોપટી અને હીરાબાઈ; તેમાં કુંઝરજી પોપટીનો પુત્ર હતો. ‘તીર્થમાળા’માં નોંધ્યા સુજળ હીરાબાઈનો નહિ, અને કુંઝરજીની પત્નીનું નામ આમાં ઉલ્લેખયું નથી.
- (૩) રત્નલિલકપ્રાસાદના બંધાવનાર તરફે વડુઆના ત્રણ પુત્રોનાં નામો શિલાલેખમાં સ્પષ્ટ આપેલાં છે. એમણે મળીને સ્વોપાર્જિત ધનથી આ મંદિર બંધાવ્યું હતું.
- (૪) ‘તીર્થમાળા’માં ‘રત્નલિલકપ્રાસાદનો સં. ૧૬૫૫માં પ્રતિષ્ઠા કર્યાનો નિર્દેશ છે જ્યારે શિલાલેખમાં સં. ૧૬૫૪માં શ્રી. વિજયસેનસૂરિજીએ પ્રતિષ્ઠા કરાવ્યાનો ઉલ્લેખ છે. વળી, સ્વર્વજિતપ્રાસાદની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૪૯માં કર્યાનો ઉલ્લેખ ‘તીર્થમાળા’ અને શિલાલેખમાં છે.

ને કે સં. ૧૬૪૯માં શ્રી. વિજયસેનસૂરિજી અહીંથી લાહોર તરફ નિકાર કરી ગયા હતા. છતાં તેમના નામે તેમના શિષ્યોએ પ્રતિષ્ઠા કરાવી હોય એ બનવાભેગ છે. વળી, સં. ૧૬૫૫ના માગશર સુદિ ૫ ને શુક્રવારના રોજ અમદાવાદના શક હરપરામાં શેઠ લાહુઆએ શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુની અંજનશલાકા શ્રી. વિજયસેનસૂરિ હસ્તક કરાવી એ સમયે કાવીના આ મૂં નાં નો પ્રતિમા પણ અહીં અંજનશલાકા માટે લાવવામાં આવી હતી. એ પછી શ્રી. વિજયસેનસૂરિ ખંભાતમાં સં. ૧૬૫૬માં પધાર્યા ત્યારે ખંભાત અને કાવીની પણ પ્રતિષ્ઠાઓ કરી હતી. એ સંબંધી મૂર્તિ પરનો લેખ આ પ્રકારે મળે છે:—

“હ્રીદિ ૪૫ । સંવત્ ૧૬૫૬ વર્ષે વૈશાલ મુદિ ૭ વુવે....ગાંધી કુંઝરજીમુતયર્મદાસધર્મદાસપ્રમુલ્લ: શ્રી-આદિનાથવિર્ભં....દામકલગદાધારપાતિસાહિઅક્કરપદત્તજગદગુરુવિરુદ્ધ ..વિજયસૂરિમ્ ॥ શ્રીઆદિનાથવિર્ભંશ્રીવિજયસેનસૂરિમ્: ॥”

રત્નલિલકપ્રાસાદ અપરનામ શત્રુજ્યાવતાર ચેત્ય ગામની પશ્ચિમ સીમામાં ગામમાં જ આવેલું છે. તેને વિધ્વંસાવસ્થામાંથી પુનરુદ્ધાર આપે છે. ૧૬૭૭માં ખંભાતના પ્રસિદ્ધ શાયક હૃદયદંભાઈએ સંવદ્ભવથી કરાવ્યો, જે એક ઊંચા પહાડના શિખરની સ્મૃતિ કરાવે છે. આ દેવળ પૂર્વદ્વારનું અને સાદું છે. મંડપ અને ચોકમાં સાથે છે. પાછળ એક મંડપ છે. તેમાં કાંઈ કળાકારોની કળાને સ્થાન મળ્યું છે તે દર્શનાંય છે. બાકી ત્રણે બાજુ વડો છે. સ્વર્વજિતપ્રાસાદ આ દેવળથી ૫૦-૬૦ કદમ દૂર અને રત્નલિલકની પાછલી દીવાલથી પણ પાછો બાંધેલો છે. બાંધણી સારી પણ અતિવિશાળ અને ઉત્તર છે. પાછલા ભૂમિતળથી તે ઓછામાં ઓછો એરો નેતું ડીટ ઊંચો હશે. આ દેવળનું રચણીય સૌદર્ય તેના સિદ્ધદ્વાર ઉપરની મહેરાનમાં છે. હાલ આ દેવળને અડંને ઉત્તર તરફની દીવાલે એક મુંદર શ્રીધર્મશાળા બાંધી છે અને ચોકમાં કૂંબો અને બગીચો કરેલો છે. આ ધર્મશાળાની પાછળ નીચાણમાં ધર્મનાથ દેવળની દીવાલની હદ સુધી એક બાગ બનાવ્યો છે. ઉત્તર દીવાલે પણ બાગ છે. તેમાં લાયબ્રેરીની સારી ગોઠવણ રાખી છે.

આ મંદિરમાં શેઠ કુંઝરજી શાહ, તેજલદે અને કાનજીએ કાવી તીર્થપતિ બ. ધર્મનાથનું પરિકર કરાવ્યું. આદીશ્વર બ. ના મંદિરમાં શાહ કુંઝરજી ધર્મદાસ તથા વીરદાસે બ. આદીશ્વરની દેરીમાં પાહુકા પધરાવી. ઠક્કર ટીકાએ શ્રીમિનાથ બ. ની પંચતીર્થી, મોદ કાનબાઈએ ભરાવેલી શ્રીધર્મનાથ બ. ની પંચતીર્થી અને કાલાની લાહબાઈએ ભરાવેલી શ્રીશાંતિનાથ બ. ની પંચતીર્થી વગેરેની અંજનશલાકા સં. ૧૬૫૬માં થઈ છે. આ સમયે શાહ બહુઆ વિદ્યમાન નહોતા.

આ ગામમાં એક મસ્જિદ છે જે પુરાણ પ્રાચીન જૈન દેવળ હોય એમ જણાય છે. સ્થળની પવિત્રતા, એકાંતતા અને સગવડ સાથે આ સ્થાનને સોદર્ષ વરેલું છે. ચોગાબ્યાસની ઇચ્છિ:વાળાઓ એના ઉપયોગ કરે તે ઇચ્છિવાસોગ્ય છે.

મારા સમજવા સુજળ રાજકોથ વિપ્લવને પરિણામે નુકશાન પહોંચેલા આ તીર્થની સ્મૃતિ જીવી રાખવા માટે જ આ નૂતન દેવળ નિર્માણ થયું હશે. તેનો પુરાવો આ નીચે આપેલો લેખ આપે છે.—

“સં. ૧૪૨૨ વર્ષે ગ્યેઝવદિ ૧ સોમે—સાંગળ ખાવાં સા(સો)દગદે”

આ પતિ-પત્નીની મૂર્તિઓ આપણને, પ્રાચીન દેવળનો કાણે અને ક્યારે ઉદાર કર્યો તેનું, પૂરતું સ્મરણ અને પ્રમાણ આપે છે. દેવળ તો નૂતન જ હતું પણ પ્રાચીનતાનું સ્મારક હોવાથી ઉદારનું વિશેષણ વાપર્યું છે. ઉપયુક્ત મૂર્તિ આ જ દેવળમાં છે.

૭. ગંધાર

(કોઠા નંબર : ૪૭૨)

ખખાજી સ્ટેશનથી ૮ માઈલ દૂર ફરિયાકાંઠે આવેલું ગંધાર જૈનોનું તીર્થસ્થળ છે. એક કાળે ગંધારની બંદર તરફે સારી નામના હતી. ફેશ-પરદેશનો માલ અહીંના બજારોમાં ઠલવાતો અને વેપારીઓની બોડ બમી રહેતી. લક્ષ્મીની છોળાથી ઉભરાતા આ નગર ઉપર સહુ કૌણ ચીલકડપ કરવા ટાંપી રહેતા. અલગિલાસુરીનામનો સુસ્લેષ પ્રવાસી નેંધ છે કે, સિ ધનેા ગર્વનર હાસમ ગિન અમરૂ તથલણી ઈ. સ. ૭૬૬-૭૭ માં નીકા વાટે ગંધાર આવ્યો અને તેણે યુના (મૂર્તિઓ)ના નાશ કરી તેની જગાએ મસ્જિદ બનાવી.^૧ તે પછી તો સં. ૧૬૦૨ માં ફિરંગીઓએ આ શહેર પર ચાપા માર્યો ને આ નગરને કબજે કરી લીધું. ત્યારે અહીંના ધનાઢય રહેવાસીઓ જગસરઃજધને રહેવા લાગ્યા ને અહીંનો વેપાર ખેડતા રહ્યા. સત્તરમા સેકામાં અહીં જૈનોની વસ્તી પુષ્કળ હતી. જગદ્ગુરુ શ્રી હીરવિજયસુરિએ અહીં પોતાના વિશાલ સમુદાય સાથે ચેત્રાસુ રહ્યા હતા ત્યારે અકબર બાદશાહે શ્રી હીરવિજયસુરિને ફત્તેહપુરસિકી આવવાનું આમંત્રણ ગંધારમાં મોકલાવ્યું હતું. અહીંના જૈન શ્રેષ્ઠીઓએ સુરિએ ત્યાં જવાની પહેલાં તો સલાહ ન આપી પણ સુરિએ ત્યાં જવાથી જૈનધર્મની પ્રભાવનાનાં અનેક ધર્મકાર્યો થઈ શકશે એમ સમજાવવાથી ત્યાંનો શ્રીસંઘ સુરિએ જવામાં સમ્મત થયો.

એ સમયે અહીંના ધર્મપ્રેમી અનેક શ્રાવકોએ કેટલાયે તીર્થસ્થળો અને નગરોમાં મંદિરોમાં મૂર્તિઓ ભરાવ્યા વગેરેના ઉદ્દેશો સાંપડે છે.

લગભગ ૧૮ માં સૈકાની શરૂઆતમાં ખખાતના ચાંચિયાઓએ આ શહેરને લૂંટી લીધું. એટલું જ નહિ બાળી પણ નાખ્યું. આ શહેરની પ્રાચીન બહેજલાલીની પ્રતિતિ કરાવતાં લગભગ ૩ માઈલના પરિઘ જેટલી જમીનમાં ઇંટો, પથ્થરો અને મકાનોના પાયા વગેરેના અવશેષો આજે પણ જોવાય છે. આજે તો માત્ર સામાન્ય યુવકોઓ સિવાય આજુ ગામ વેરાન લાગે છે. કહેવાય છે કે આ નગર ઉપર અકસ્માત સુરુદનાં ચોલા ફરી વળ્યાં ને આ ગામ ઉભરડ બન્યું.

અહીં પ્રાચીન બે જિનમંદિરો હતાં. એક મૂ. ના. મહાવીરસ્વામી બ.નું અને બીજું અમીરરા પાર્શ્વનાથ બ.નું. પહેલું મંદિર લાકડાનું હતું એમ કહે છે અને તે સં. ૧૫૦૦ માં બન્યોના ઉદ્ભવ મળે છે. આ મંદિર જીર્ણ થયું હતું તેથી સં. ૧૮૦૦ માં શેઠ હીરસિંહ કેશરીસિંહનાં ધર્મપત્ની શેઠાણી હરકોરબાઈએ જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો. તે પછી સં. ૧૬૨૫ માં બીંતોમાં ફેટો પડી ગઈ ને લૂણ લાગવાથી શ્રીસંઘે તેનું સમારકામ કરાવ્યું છતાં તેની સ્થિતિ સુધરી નહિ.

હાલના ગામની ઉત્તરે ગામ બહાર ખખાતના ફાજિયા-બાજિયાએ બંધાવેલું આ દેવળ ધાગાબંધ હતું-છે. તેમાં લક્ષ્કાકામ તો નથી પણ બાંધકામ ઇંટાનું હતું અને નિર્જન થવાથી અરક્ષણીય સમજીને મહાવીરસ્વેતના ચોકમાં આ દેવળ બાંધ્યું છે. આ મંદિરના બેંચરામાં અસલ અમીરરા પાર્શ્વનાથની પાંચ ફીટ ઊંચી પ્રતેતવર્ણી મૂર્તિ હતી. પણ આજે તો ભગવાની મૂર્તિ, એક વિજયરાજની પણ તેના કરતાં નીચી અને ફથામ વર્ણની બે મોટી મૂર્તિઓ આ જ ગામવાસી ધનાઢય શ્રાવિકા ઇંકાણીની છે કે જેની પ્રતિષ્ઠાનું કામ માટે આચાર્ય હીરસુરિ વિજય હરોપાધ્યાયને સોંપી ગયા હતા. છતાં બાદશાહનું યુગ્મત્રયેનું કષ્ટાનિષ્ટ જોવા યુગુના પહેલાં બાદશાહેને મળ્યા હતા.^૨ આ દેવાલય પૂર્વાભિમુખ છે પણ નિર્ગમદાર દક્ષિણ તરફથી છે. મહાવીરસ્વેત પ્રાચીન છે. જેના-શુભાનુવાદ કરવા એક કવિએ-‘ગંધારે શ્રીમહાવીર’ એની સ્તુતિ રચી છે, આ દેવળની દક્ષિણે એક માતાનો મઠ છે તેમાં એક શિલા-

૧. જુઓ: “અરમ ઓર બારતે સંબંધ” પ. ૧૨૭

૨. “આનંદકાંથ મહોદય” મીઝિકા: ૫.

લેખનો યોગે દિલાવદું છે. કાંઈક અશરો ઘસાઈ ગયા છે. ઘણું કરીને એક ચોટી કાયોત્સર્ગસ્થ જૈન તીર્થ'કરની મૂર્તિ પણ અહીં છે, જે અન્ય નામે ગુલાલ સિંદૂરથી પૂજ્ય છે. ગામની બહારનું દેવળ તો વર્ષો જયે તો પણ જિજ્ઞાસુ જે સહેશે, કેમકે તે પડે તેવું નથી. આ ગામ અને દેવળ વચ્ચે એક અડધી નિરાલી દીવાલ જોઈ છે, જે હોરસુરિજના ઉપાશ્રયના નામે યોજાયાવાય છે. એ ભીંતે ભવિતવ્યતાના ચોમે હસોઈની પુણ્ય-પાપની યારીનું રૂપ પકડયું છે.

અહીં જ બુદ્ધર તરફથી આવનારને આગાહ જિતરી ટંકારા થઇ આવ્યા છે. સીધે રસ્તે આવતાં-ગંધારથી થોડે દૂર એક કાંઠવાળો પ્રવાહ યોજાઈ ગયો પડે છે. ગાડારસ્તો ફેરમાં જતાં અડચણ થતી નથી. ટંકારામાં લાડવાશ્રીમાલી જૈનોની વસ્તી અને ઉપાશ્રય છે. એકંદર આગાહથી-ગંધાર દસ ગાઉ છે.

આ ગામમાં ગેમલ ઉમેદના ઘરમાંથી તા. ૪-૫-૬૩ ના રોજ ચોંચરામાંથી કશ મૂર્તિઓ ગાદી અને પરિકર સહિત નીકળ્યાં હતાં. તેને સરકારમાં લઈ જવામાં આવેલાં પણ કેટલાક ધર્મપ્રેમી શ્રાવકોના સતત પ્રયત્નથી એ મૂર્તિઓ સરકારમાંથી પાછી મળી હતી.

આ મૂર્તિઓમાંથી શ્રીમહાવીરસ્વામી બ. ના પરિકર ઉપર સં. ૧૬૬૪ ના મહા સુદિ ૧૦ ને યનિવારને શ્રીવિજયસેનસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરાવ્યાનો લેખ છે. આ મૂર્તિને લેખ કરાવેલો છે. છતાં આ પ્રતિમા અને શ્રીઅમીઝરા પાર્શ્વનાથ બ.ની મૂર્તિ ખરેખર, પ્રજાવશાહી છે એમાં શંકા નથી.

૮. ભરૂચ

(કોઠા નંબર : ૪૭૫-૪૮૬)

આજે નર્મદા નદીના ઉત્તર કાંઠે ટેકરી ઉપર વસેલા ભરૂચના નામે યોજાયાતા નગરનું પ્રાચીન નામ બુદ્ધકેશ અને બુદ્ધપુર હતું. આ નગર અતિપ્રાચીન હોવાનાં પ્રમાણો જૈન, બૌદ્ધ^૧ અને બ્રાહ્મણ ગ્રંથો આપે છે. એક સમયે આ નગર જૈન, બૌદ્ધ અને બ્રાહ્મણોને ગોતાનું કરી લેવા કેમ લલચાવતું હશે એ એની સમૃદ્ધ ભૂમિને ખ્યાલ આપવા માટે પૂરતું છે.

જૈન અને બૌદ્ધ ગ્રંથોમાં હાટ દેશનું જે વર્ણન મળે છે એ સુજળ એની ગણના અલગરૂપે આર્ય દેશોમાં કરવામાં આવી નથી. અહીં જે લૌકિક ઉત્સવો મનાવવામાં આવતા તેમાં શિવચક્ર નામના ઉત્સવ વર્ષાઋતુમાં અને હાદને ઉત્સવ શ્રાવણ સુદિ પૂર્ણિમાના દિવસે મનાવવામાં આવતો હતો. અહીંના લોકો ખેતી માટે વરસાદ ઉપર આધાર રાખતા. ખારા પાણીના દુવાઓ અહીં વિશેષ હતા. આ દેશના નામ ઉપરથી જ હાડવાશ્રીમાલી જ્ઞાતિની ઉત્પત્તિ થયેલી છે.

હાટ દેશની રાજધાનીનું આ સુખ્ય નગર હતું. અહીં કુ'ડલમે'ક નામના વ્યતરદેવની રચુતિમાં ઉત્સવ મનાવવામાં આવતો હતો. અહીં 'બુલતડાગ' નામનું મેદું તળાવ હતું. બુદ્ધકેશ અને ઉલ્લેખની વચ્ચે પચીસ ચોજનનું અંતર હતું. આચાર્ય વજ્રભૂતિએ આ ભૂમિમાં વિહાર કર્યો હતો. આર્ય કાલક, આર્ય ખપુટાચાર્ય અને અલ્લવાદી જેવા પ્રકાંક ગીતાર્થોએ આ ભૂમિને પવિત્ર કરી હતી. વેપારનું બંદરી મથક હોવાથી અનેક વસ્તુઓ, કળાઓ અને વિદ્વાનોનું આ સંગમપીઠ હતું. ઇ. સ. ની પહેલી સદીમાં અહીં કાણ્વલથી માલ આવતો હતો. અહીંની કેટલીક મોલિક વિશેષતાઓ પણ સર્વત્ર ખ્યાત હતી. અહીંના કવિઓએ સાહિત્યમાં પ્રચલિત કરેલી હાટી રીતિ, અજંતા અને હલોરામાં આવેલાં પાયેલી હાટના ચિત્રકારોની અને શિક્ષીઓની અનુપમ કળા તેમજ હાટના આચાર્યોની પ્રતિષ્ઠા બહુ દૂર દૂર સુધી વ્યાપેલી હતી.^૨

૧. આ દેશમાં બૌદ્ધ-તથાગત ધર્મના પ્રચાર અને ભળના જૈનોને હાથે લખાયેલા ગ્રંથના પુરાવાઓ મળે છે. પરંતુ સ્થાપત્ય સંબંધી પુરાવામાં તદ્દન મીંકુ જોવામાં આવે છે. જે જે સ્થાપત્યો મળે છે તે કાળજીથી તપાસીએ તો તે નિર્મિત જૈન અને બૌદ્ધ સંસ્કૃતિનાં જ આશ્રય પડી આવે.

૨. જુઓ: "જુલતકપસત" ભાષ્ય-ટીકા સહિત; અંદોરનો સિલાલેખ, જેમાં હાટના સિંધીઓ માલવા અને રાજપૂતાનાના પ્રદેશમાં લાખલ થયા જોવાે ઉલ્લેખ મળે છે, તથા હાટના વિહારોની પણ નોંધ છે અને હલોરાના તામ્રપત્રમાં હાટના સિંધ વિશે આવતો સંબંધ મહત્વનું સ્થાન કરે છે.

આ આપારસમૃદ્ધ નગરનો ઇતિહાસ જોતાં તેનું અતિપુરાણ કાળનું વર્ણન મળે છે. તેના ઇતિહાસકાળની મર્યાદામાં અઢી હજાર વર્ષ પૂર્વે આ નગર અને આખો પ્રદેશ માલવનરેશને તાબે હતો. ત્યારપછી તે નંદનૃપતિઓને તાબે હતો. એ પછી ઝોરેયો, ક્ષત્રપો, ચુરનોની સત્તા હેઠળ હતો. ત્યાર બાદ ગુર્જર, * પરમારો, ચોલુક્યો, વાલ્હાઓ બાદ વ્યારકેતવી સુસલમાન રાજવંશોથી શાસિત થતું તે હાલ મુંબઈ સરકારને તાબે છે.

આવા સમૃદ્ધ નગર ઉપર સમયે સમયે કાળનું ગોળું વીંઝાતું રહ્યું છે, છતાં 'ભાંડુ' તોયે ભરૂય 'ની જૂની કહેવતને એ આજે પણ સાર્થક કરી રહ્યું છે.

આ ભૂમિની જૈન તીર્થ તરીકેની પ્રસિદ્ધિ 'મદ્યમજ્જિમ્મિ મુણિસુલ્લવ' એ પદ્યો જોનાને અબાણી નથી. આજે અહીં જૈનોનાં બાર મંદિરો છે. દેખાવમાં સુંદર છે પણ પરંતુ તેમાં પ્રાચીન કળા જોવા મળતી નથી. જે પ્રાચીન મંદિરના કારણે આ નગર તીર્થરૂપ કહેવાતું હતું તે મંદિરો આજે પત્તો નથી; અથવા મરિજદમાં ફેરવાઈ ગયું છે તેનો પ્રાચીન ઇતિહાસ જાણવાળો છે.

શ્રી. જિનપ્રભસુરિએ 'વિનિધતીર્થકંથ'માં આ તીર્થ વશેની પ્રાચીન કથા આલેખી છે, 'પ્રભંધવિતામણિ' અને 'પ્રભાવકચરિત'માં પણ આ વિહારની આખ્યાયિકા સંમ્બંધેલી છે. આ લોકકથામાં જગજૂના કાળનું જે તથ્ય સમાયેલું છે એનો માત્ર નિર્દેશ કરીશું.

જૈન અનુશ્રુતિઓ કહે છે કે અતિપ્રાચીન કાળમાં વીસમા ભગવાન સુનિસુવ્રતસ્વામીના ચૈત્યથી આ નગર તીર્થરૂપ બન્યું હતું. આખ્યાયિકા અનુસાર અશ્વમેધ યજ્ઞ માટે બ્રાહ્મણોએ તૈયાર કરેલો એક ઘોડો ભ. સુનિસુવ્રતસ્વામીની ઉપદેશ-વાણી સાંભળી બોધ પામ્યો. તે મરીને દેવ થયો. તેણે પોતાના પાછલા ભવના ઉપકારક ભગવાનનું એક ચૈત્ય બંધાવ્યું તે 'આશ્વમેધ' નામે જાણખાતું હતું. કાળાંતરે સંહલરાબ્દની પુત્રી સુદર્શનાને એ નગરમાં પોતાના સમજીના ભવનું બલિસ્મરણ જ્ઞાન થવાથી એ આશ્વમેધ ચૈત્યને લજ્જાદાર કરાવીને તેને 'શકુનિકાવિહાર' એ નામ આપ્યું. તે પછી ઐતિહાસિક કાળમાં મોર્ચ સ્પ્રતિદાએ તેનો લજ્જાદાર કરાવ્યો. શ્રી. સિદ્ધસેન દિવાકરના ઉપદેશથી વિષ્ણુમહાદેવ નરેશ પણ આ તીર્થની પુનરુદ્ધાર કર્યો હતો. વીર નિં ૪૮૪ જોટલે ઈ. સ. પૂર્વના પહેલા શતકમાં ભરૂયના રાજા બલભિત્ર-ભાનુભિત્રના શાસનકાળમાં આર્યખપુટાચાર્યે બોહો પાસેથી આ તીર્થ છાંડવ્યું હતું. વિં ૨. ૧૧૪ માં શ્રી. અલ્લવાદિસુરિએ બોહોના પરાજય કરી રક્ષણ આપ્યું. આ-પ્રદેશના સ્થાતવાહન રાજાએ પણ આ તીર્થનો લજ્જાદાર કરેલો અને શ્રી. પાહલિપ્તસુરિએ તેના ધ્વજલંકની પ્રતિષ્ઠા કરાવેલી હતી. 'પ્રભાવકચરિત'કાર કહે છે કે શ્રી. વિજયસિંહ-સુરિના સમયમાં અંકલેશ્વરમાં હાવાળા પ્રગટયો અને નદી પર અગ્નિના પ્રવેશથી આ કાષ્ઠમય વિહાર નાશ પામ્યો; ધાતુ-પાપાણનાં બિંબ બંધિત થયાં કે નાશ પામ્યાં, માત્ર ભગવાન સુનિસુવ્રતસ્વામીનું બિંબ અખંડિત રહ્યું હતું. તેથી એ સુરિએ આમના બ્રાહ્મણો પાસેથી ૬૦૫ સંપાદન કરી ફરીથી આ વિહાર બંધાવ્યો.

એ પછી સોલંકી કુળેદેવ વિ. સં. ૧૧૩૧માં છાટન કળને કરુણ ત્યારે મંત્રી સંપત્કર-સાંત મહેતા ભરૂયના દંડાયક નિમાયા હતા. વિ. સં. ૧૧૬૩માં ચંદ્રસુરિ નામના આચાર્યે પ્રાકૃતમાં રચેલા 'સુનિસુવ્રતસ્વામિચરિત'માં ઉલ્લેખ છે કે-“વરજુગના પુત્ર સંતુષે ભરૂયમાં સમલિકાવિહારને સોનાના કળથી ચડાવ્યા હતા.” એ સમયે એ નગરનો પ્રતિષ્ઠિત શેઠ જીવલ નામે હતો.

'પ્રભંધવિતામણિ'ના 'કુમારપાલપ્રબંધ'માં છાટના મંત્રી આંબડ અને તેણે કરાવેલા શકુનિકાવિહારના લજ્જાદાર વિશે ઉલ્લેખ છે કે ઉદયન મંત્રી કુમારપાલના ભાઈ કીર્તિપાલ સાથે રહીને સોરઠના નવમણ (સુવર)ને ભેર કરવા બંને ચુદનમાં જિતયો. તેમાં તેણે જીવલે થાયલ યોગ. તેના મનમાં કેટલીક આકાંક્ષાઓ રહી ગઈ હતી તેના કારણે તેનો જીવ જતો નહોતો. (કેટલાક અંધકારો ત્યાર આકાંક્ષાઓને ઉલ્લેખ કરે છે જ્યારે કેટલાક બેનો જ ઉલ્લેખ કરે છે.) એ હકીકત તેણે કીર્તિપાલને જણાવી. 'એ અભિલાષાઓ આપના પુત્ર વાગ્બટ અને આંબડ પૂરી કરશે.' એવી કબૂલાત પૂર્વક કીર્તિપાલે આશ્વાસન આપ્યું. એ સુજળ મંત્રી વાગ્બટે શત્રુજયનો અને આંબડે ભરૂયના શકુનિકાવિહારનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો.

૩. સાનના-આદમાં સંક્રામાં ભરૂયના ગુર્જર રાજાઓમાં જગજ્ઞ પહેલો અને કલ બોમે 'શીતરાગ' અને 'પ્રશંતરાગ' એવા મિત્રો ધારણ કરે છે, જે જોનોની પ્રમગતા, જૈનધર્મના પ્રચાર અને એ રાજાઓના જૈનધર્મ પ્રતિ ગાદ સંબંધને સ્થપે છે.

આખંડે કોંકણના અલિલકાળુને હરાવ્યાથી શ્રી. કુમારપાલે તેને ‘રાજપિતામહ’ તું બિરૂદ આપ્યું, એ પછી એટલે સં. ૧૨૨૧-૨૨૨માં આખંડે કાષ્ઠના શકુનિકાવિહારને પાપાજીમય બનાવ્યો. પં. શીલવિજયલ કહે છે કે, ‘તેમણે અહીં ૩૨ લાખ સોનેયા ખર્ચ્યા હતા.’ શ્રી. હેમચંદ્રસુરિએ તેની પ્રાણપ્રતિષ્ઠા કરી હતી અને કુમારપાલે આસરી જિતારી હતી. એ પ્રતિષ્ઠામહોત્સવમાં દૂર દૂરના નગરો અને ગામના સંઘો એકઠા થયા હતા.

શ્રી. હેમચંદ્રસુરિએ અહીંની સૈંધવાદેવીના ઉપદ્રવને પણ દૂર કર્યો હતો.

એ પછી તેજપાલ મંત્રીએ શકુનિકાવિહારની પચીસ દેવકુલિકાઓ માટે સુવર્ણધ્વજ કરાવી આપ્યા હતા. તેમજ શ્રી વસ્તુપાલ-તેજપાલે અહીં ત્રણ સરસ્વતી બાંધારા સ્થાપ્યા હતા. આ શકુનિકાવિહારમાં શ્રીવસ્તુપાલ-તેજપાલનું પ્રચસ્તિકાવ્ય કવિ શ્રીજયશેખરસુરિએ રચીને એક શિલાપદ્મ ઉપર અંકિત કરાવી તેની બીંતામાં ચોડાવ્યું હતું. જો કે એ શિલાપદ્મ આજે પ્રાચ્ય નથી પણ આપણા સારા નસીબે તેની જળવાઈ રહેલી તાડપત્રીય પ્રતિ ઉપરથી એ કાવ્ય પ્રગટ થયેલું જોવા છે.

વાથેલા વંશના છેલ્લા રાજા કેળ્કેવ સુધી શકુનિકાવિહાર અસ્તિત્વમાં હતો. એ પછી મુસ્લિમ રાજકાળમાં ગયાસુદીન તખલખના સમયમાં આ કૌનવિહાર અસ્તિત્વરૂપમાં પરિવર્તન પામ્યો.

ભરૂચના આ શકુનિકાવિહારના ઉદ્ધારકાળ પહેલાંનો, ગુજરાતના પ્રાચીન જૈનોની ધર્મનિષ્ઠા, કલાપ્રેમ અને સંસ્કાર સમૃદ્ધિની પ્રતીતિ કરાવતો, મૂર્તિસ્થાપત્ય વિભૂતિનો એક મનોહર નમૂનો કહી ગામના શ્રીસંભવાધ જિનાલયના ચોંચ-રામાં સુરક્ષિત હતો. ત્યાંથી જૈન વિદ્યાર્થીભવનમાં પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવ્યો છે. * ચોલુકય મૂળરાજના રાજકાળ એટલી જૂની આ પ્રતિમા શકસંવત્ ૯૧૦ વર્ષિકમસંવત્ ૧૦૪૫માં ભરૂચમાં પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવેલી. એવા લેખ એ મૂર્તિના પાછળના ભાગમાં આ પ્રમાણે આ લખાયો છે:—

- (૧) “આસીનાગા(ગંદ)કુલ(લે) જ્ઞમળમૂર્તિર્નિર્મિતાસાં(સાં)તમતિઃ । (૨) તદ્રજ્જ(જે) ગુરુત્તરુચ્ચનામ્નામીત્ સી(શી)લુ(મ)દ્રમગિઃ ॥ (૩) ત્રિયેગ મૂલસાતો(સતો) જિનત્રયમકાવ્યંત । (૪) મુગુફલે તદોચિન(ચેન) પારિવિહંગિના વરં ॥ સ[જ]કસંવત્ ॥૧૧૦૧”

ભાવાર્થ:—નાગેન્દ્રકુળમાં અત્યંત શાંત મતિવાળા ભરૂચસુરિ ષર્ધ ગયા, તેમના ગમ્મમાં શુરૂવસું આચરણ કરતા શીલભદ્રગણિ નામે થયા, તેમના શિષ્ય પારિવિહંગણિએ ભુજકમ્પ (ભરૂચ)માં જૂલવસતિમાં એક ત્રણ જિન-પ્રતિમાઓ કરાવી. શકસંવત્ ૯૧૦.

આ શિલાલેખમાં જણાવેલ જૂલવસતિ એટલે ગ્રુપ્થ વસતિ તે શકુનિકાવિહાર હશે કે જૂલ નામના શાવકે બંધાવેલ વસતિ-વિહાર હશે એ બાજુવાનું જ રહે છે.

આ મૂર્તિનું પ્રતિમાવિધાન શાકીય દષ્ટિએ આગેદૂળ છે. આ મૂર્તિ ધાતુની છે. એની ઉચ્ચાઈ ભગભગ ૧ હાથ પ્રમાણ છે. પરિકર અને શિખરથી શોભતી દેવકુલિકા જેવી આ પ્રતિમામાં જિનેશ્વરદેવની ત્રણ મૂર્તિઓ છે. મધ્યમાં મૂં નાં શ્રીપાર્થનાથ ભગવાન છે. મસ્તક ઉપર સાત ફેણાવાળા ધરજેન્દ્રે છત્રકાયા કરેલી છે અને તેની ઉપર ત્રણ છત્રો ફણ્યાં છે. તેમની પાછળ આશોકકૃષ્ણ આલેખ્યું છે. આસનની નીચે લાલ રંગનું ત્રીતાકારી જડાવકામ કરેલું છે. મૂં નાંની આસપાસ બંને બાજુએ કમળ ઉપર ભિલેલી એકેક કાચેત્સગંદ્ય પ્રભુની આકૃતિઓ બનાવેલી છે. એ બંને પ્રતિમાઓની આસપાસ વૈરોટયા અને પદ્માવતી દેવીઓ પ્રતીહારીરૂપે અંકાયેલી છે. તેની નીચે જમણી બાજુએ બે ભુભવાળા યક્ષદેવની અને ડાબી બાજુએ ડાળા ખોળામાં રાખેલા બાળક સહિત બે હાથવાળી અભિકાદેવી જણાય છે. મૂં નાં ના આસન નીચે મધ્યમાં ધર્મચક્ર અને તેની આસપાસ શાંતસુદાવાળા બે સિંહો અને નિર્ભીક બે હરણોની આકૃતિઓ બેઠાવે છે. તદ્દન નીચેના ભાગમાં નવચક્રોની આકૃતિ પણ સૂચવેલી છે. આ આખું ચે મૂર્તિવિધાન કુશળ શિલ્પીના હાથે આલેખાયું છે.

બારમા શ્લોકના એક બીજા જૈન દેવપ્રાસાદનો ઉલ્લેખ પણ અહીં આવે છે. નવાંગીવૃત્તિકાર શ્રી. અભયદેવસુરિના

૪. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ : “જૈન સત્ત્વ પ્રકાશ” ૧૧ : ૧૦, અંક : ૮માં ૧. લાલચંદ્ર બ. ગાંધીનો લેખ.

શિષ્ય પ્રશ્નશ્રવણસુદિ, તેમના શ્રી દેવભદ્રસુદિ.... (કોઈ આચાર્યે) આગ્રહતાની વસદ્ધીમાં રહીને સં ૧૧૬૫માં ભરૂચ-નગરમાં 'શિરિયાસનાકચરિય' નામનો અથ પ્રાકૃતમાં બનાવ્યો છે તેના પ્રસ્તાવમાં જણાવ્યું છે કે— "કપડવલ્લ નિભાસી ગોરધન રોકે શ્રીવાસુપૂજ્યસ્વામીનો ભાવન જિનાલયવાળો જિનપ્રાસાદ અહીં કરાવ્યો. વળી, એ રોકના પુન-પુનિઓએ પણ શાસનપ્રભાવક કાર્યો કર્યા અને શ્રીવીરચોકના પુત્ર જસદેવે આ અસ્ત્ર રચવાની પ્રેરણા સુરિજીને કરી હતી."

આ મંદિરોનો આજે પતો નથી. અસલના વખતનું ભરૂચ આજે બહાલ યજુ છે. અહીંનાં નવાં મકાનોની કેટલીક જાતમાં જડાયેલા ઘણા કોતરેલા પથ્થરો જોવાય છે તે શું અહીંના પ્રાચીન જૈન મંદિરોના હશે એમ ઉપલબ્ધ દ્રષ્ટિએ જોતાં કદચના થઈ આવે છે. લોકોના કહેવા પ્રમાણે તો ભરૂચની કેટલીક મસ્જિદો જે હાલ મોજુદ છે તે મૂળે જૈન દેરાસરો હતાં. તેમાં ભરૂચની જુમ્મા મસ્જિદ પણ છે. એના વિશે ડૉ. કાઉએ કહે છે: "સુંદર શ્રીધર સ્તંભો, આયુની શેલીમાં કોતરેલ છત્રો, કોટિયુગ, દેવીઓની પંક્તિઓ ઇત્યાદિ શબ્દગદ્યોથી શોભિત વિશાળ મંડપો, ઉદ્ધર અને કોટિયુગવાળા મંડારકો, મંગળમૂર્તિઓ વગેરે શેલીની જો કે અડધી બગડેલી છતાં સ્પષ્ટ નિશાનીઓથી ભરપૂર છે. આયુ મકાન એક ભેંચા માંચડા પર બાંધેલું હોવાથી પંદર પગથિયાંવાળી એક પથ્થરની સીડી ઉપર ચડતું પડે છે. અહીંનાં તો હવે ભાવન જિનાલય નથી કેળાવતું."

ડૉ. બર્નેસે આ મસ્જિદ વિશે વિવેચન કરતાં જણાવ્યું છે: "ઈ. સ. ૧૨૬૭માં અહલાકીની ખિલજીએ ગુજરાત સર કહ્યું એ સમયે ભરૂચ પણ મુસલમાનોના હાથમાં ગયું. તેઓએ ગુજરાતમાં ઘણે સ્થળે હિંદુ અને જૈન દેવાલયોને મસ્જિદમાં ફેરવી નાખ્યાં. આ કાળમાં ભરૂચની જુમ્મા મસ્જિદ પણ જૈન મંદિરમાંથી પરિવર્તિત બનેલી લાગે છે. અત્યારે પણ ત્યાંના અવશેષો ખાડિત થયેલા પુરાતન રસિકતા, સ્થાપત્ય-શિલ્પકળાનું રૂપ અને લાવણ્ય ભારતવર્ષમાં અનન્ય છે."

શ્રી. ધનપ્રસાદ અંહલાલ મુનશી આ મસ્જિદની વિગતોમાં જિતરતાં જોયે છે કે— "મુસલમાનોના રાજતંત્ર નીચે કાચમ રહેલી હિંદુકળાનું આમાંથી સ્પષ્ટ થાય છે. જુમ્મા મસ્જિદની લંબાઈ ૧૨૬ ફૂટ અને પહોળાઈ ૫૨ ફીટની છે. ૪૮ થાંભલાની સરખી હાર છે અને તે પર અગાશી છે અને ૩ ભવ્ય ધુમડો છે. છત ઉપર આયુના વિમળ-વસંતમાં જે સુંદર કોતરણી છે તેવી કોતરણી છે. થાંભલામાં શિલ્પીની કારીગરી અજુલ છે. થાંભલા ઉપરના પાટમાં જૈન અને હિંદુ ધાર્મિક લખનાં કેટલાયે હસ્થો કોતરેલાં છે. [પુરાતત્ત્વપ્રેમી અને વિદ્યારસિક આ કૃતિઓને પુરાતત્ત્વની દ્રષ્ટિએ ઓળખવાનો પ્રયાસ કરે તો એમાંથી કળા અને ઇતિહાસમાંથી ઘણું જાણવા મળે તેમ છે. ઘણી કૃતિઓનાં સુખારવિંદ ખવાઈ ગયાં છે અને છતની કૃતિ પણ વરસાદના પાણીથી તૂટી ગઈ છે. પણ તેમાં ઇતિહાસનું લખન છે.] નીચેની પગથાર સાદી છે. સિદ્ધાર્થ અથવા કુમારપાલે ભરૂચનો કોટ બાંધાવેલો તેના પથ્થર અને આ મસ્જિદની ટીવાલના પથ્થર એક જ છે અને એક જ સમયના છે. ભતિ ત્રણ આરસના મહેરાય છે. મધ્ય મહેરાયની સુંદર કોતરણી છે. તેમાં અરેબિક ધર્મના કલમ કોતરેલા છે. બે દરવાજા છે અને ઉત્તર તરફનો દરવાજો જૈન દેવળો છે. દ્વારપાલ ચક્ષુ હંડ લઈને જોડેલા છે. આયુ દ્વાર આરસનું છે. કેટલીક કળા ધસાઈ ગઈ છે. ઉંબરા આરસનો છે અને પ્રતિમાના આસનની ગંખી કરાવે છે."

"દ્વાર ઉપર ઉત્તર તરફના ધુમટીની નીચે હી. સ. ૭૨૧=ઈ. સ. ૧૩૨૧ નો શિલાલેખ કોતરેલો છે. આ શિલાલેખ ગયામુરની તપલખના સમયનો છે. ગયામુરનીનો રાજકાળ ઈ. સ. ૧૩૨૦ થી ૧૩૨૫ નો છે. એનો પ્રતિનિધિ શ્રીમંત મોહનંદ જુનુમરી ભરૂચમાં શાસન કરતો હતો. તેણે આ સ્થળે પૂર્વે જૈન વિહાર-ઐત્ય મંદિર હતું તેનું મસ્જિદમાં પરિવર્તન કર્યોનો ઉલ્લેખ છે."

આ રીતે ભગવાન સુનિમ્મતસ્વામીના સમયનું અધ્યોધાન તીર્થ, સિંહલદ્વીપની રાજકુમારી મુદ્દર્થનાનો શકુનિકા-

૫. રાજપર ૬૬૩ધિખત આગ્રહદે કરાવેલું દેવળ આધ્યાત્મોપ તીર્થનું સ્મારક છે પણ સક્રાંનકારિકર અને બીજાં મંદિરોના પતો નથી. દેવેશ્વરિજીએ આપેલા વજ્રન મુજબ તેનો વિસ્તાર ભરૂચને સામે તીરે સંભવી કહે. ભરૂચની આજુબાજુ વૈદિકોએ અપનાવેલાં અનેક સ્થાનો છે તેનાં વર્ધનો પુરાણ કવિઓએ કર્યાં છે, અને હાલ વિવિધ નામોથી ખ્યાત છે. એ વર્ધાં સ્થાનોનું ઐતિહાસિક દ્રષ્ટિએ અવલોકન કરવા નેતું ઈ. ગામ પૂર્વ-પશ્ચિમ હાંણ લગભગ ત્રણ માઈલ હશે, તેના ત્રણ ભાગ છે, કમીલપુરા સહેર અને વેળસપુરા આ ત્રણ ભાગને છતાં પાંચરા બે દાંભો છે, પશ્ચિમ દાંભ કતોપાર બળર છે. વેળસપુરા વિશાળમાં પારસીઓની વસ્તી વિશેષ છે અને હાલુઆ શ્રીમાલી જોને પણ અહીં જ વસે છે. રેશન પાસે કમીલપુરામાં દેવળ અને ઉપાગ્રમ છે.

વિકાર, ઉદયન મંત્રીના પુત્ર ઝાંખડે ઉત્તમ પધ્ધરમાં કળામય રીતે બંધાવી ફરકાવેલા ધ્વજવાળા અને કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રી. હૈમચંદ્રાચાર્ય જેની પ્રતિષ્ઠા કરી કુમારપાલે જેમાં આરતી ઉતારી હતી એ વિકાર આજે મસ્જિદરૂપમાં પરિવર્તન પામ્યો છે; એ કાળનો મહિમા જ આજે માત્ર વિચારવાનો રહે છે.

૬. ઝગડિયા

(કોઠા નંબર : ૪૯૦)

૧૭૧૫ પાલકા રાજ્યમાં આવેલા ઝગડિયા ગામમાં એક નાનું પશુ મનોહર શિખરળથી મંદિર છે. એમાં મૂ. ના. શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનની રૂવેત આરસની મૂર્તિ, પાસે આવેલા કીંગિહરા ગામના ખેતરમાંથી મળી આવી હતી. એના ઉપર લેખ જણાવે નથી પણ ભોંતમાં ફળાયેલો હોવાનું કહેવાય છે. આ મૂર્તિ પ્રતિમાવિધાનશાસ્ત્રની દૃષ્ટિએ ભવ્ય અને ચિત્તાકર્ષક છે. મૂળનાયકના જમણા હાથ તરફની આરસની મૂર્તિ નટુકના રાણોપુરા ગામના ખેતરમાંથી મળી આવી હતી. આ મૂર્તિ નાની હોવા છતાં સુંદરતામાં એણી ભિતરે એવી નથી. પ્રગટ થયેલી આ મૂર્તિઓના કારણે આ સ્થળ તીર્થરૂપ બન્યું છે. સં. ૧૯૨૧ લગભગમાં આ મૂર્તિઓ પ્રગટ થઈ હતી.

મંદિરમાં પ્રવેશતાં જમણા હાથ બાજીના ગોખલામાં પધરાવેલી શ્રીચક્રેશ્વરીદેવીની મૂર્તિ પણ ઉપરજુકત કીંગિહરા ગામના ખેતરમાંથી મળી હતી. આ દેવીમૂર્તિની નીચેનો લેખ આ પ્રમાણે વંચાય છે:—

“સં ૧૨૦૦ માષ સુ. ૧૦.....શ્રીપૃથ્વીપાત્રેન કારિતા ॥”

અર્થાત્—સં. ૧૨૦૦ માં પૃથ્વીપાલે આ મૂર્તિ કરાવી છે.

મારા ધારવા મુજબ આ પૃથ્વીપાલ સિદ્ધરાજ જયસિંહ અને કુમારપાલ મહારાજના મંત્રીશ્વર પૃથ્વીપાલ હોય એમ લાગે છે.^૧ એમનો સત્તાસમય પણ આ લેખના સમયનો જ છે.

આ મંદિરની બીજી મૂર્તિઓ ઉપર સોળમા સૈકાના લેખો મળી આવે છે.

આ ગામથી કીંગિહરા જતાં રસ્તામાં પહેલો કાટોડો, અવશેષો અને વિસ્તાર વગેરે ભેતાં અસહનના વખતમાં આ સ્થળે કોઈ પ્રાચીન નગરી હોવાનો ખ્યાલ આવે છે.

૧૦. સુરત

(કોઠા નંબર : ૪૯૬-૫૬૬)

તાપી નદીના કાંઠે આવેલું સુરત શહેર ક્યારે વસ્યું એ વિશે લુહી લુહી માન્યતાઓ પ્રચલિત છે. એનું ‘સૂરપુર’ એવું શાસ્ત્રીય નામ પ્રતિમાલેખો અને ગ્રંથોમાંથી મળી આવે છે પણ સોળમા સૈકા પહેલાંનો કોઈ લેખ મળી આવ્યો નથી.

ઝાગણીસમી સહીમાં થયેલા કવિબ્રહ્મદુર શ્રી. હીપવિજયજીએ રચેલી “સુરત ગબજલ”માં સુરતનું મનોહર વર્ણન આપ્યું છે. સુરતની ઉત્પત્તિ સંબંધે લખતાં તેઓ કહે છે:—

૧. મંત્રી પૃથ્વીપાલ પ્રતાપી, ઉદાર અને કુલદીપક હતા. તેણે સિદ્ધરાજ અને કુમારપાલની પ્રીત મેળવવા ઉપરાંત પ્રભસેવા, તીર્થયાત્રા, સંધ્યાભક્તિ અને જીર્ણોદ્ધારનાં ધર્મકાર્યો કર્યાં છે. તે મહામંત્રીશ્વર વિમલના મોટા ભાઈ નેહના પુત્ર ધવલ, તેના પુત્ર મંત્રી આનંદ, તેના પુત્ર (મંત્રી પૃથ્વીપાલ નામે) હતા. જેણે વિમલવસહીમાં સં. ૧૨૦૫ થી ૧૨૦૬ સુધીમાં જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો. તેમજ એ જ સમયમાં વિમલવસહી મંદિરની બહાર સારે જ પોતાના પૂર્વજોની કીર્તિને કાવળ રાખવા માટે એક સુંદર હરિતશાળા પણ બનાવી છે.

“અવત સાહ્ય વિઠ્ઠલાજી, સુરત નાથ ગણિસાજી; તાપર પાતસાહુકી મંદર, તાને વરણ સુરત શહેર. ૩ ફરક ગોપીસા સાહુકાર, ગોપીપુરા વાસ્યા સાર; ગોપી નામ જરવર વાવ, પથર ફેલખધી સાવ. ૪ સરજ મંડલા શ્રીપાસ, શાપન કયા ગોપીદાસ; તાપિ છપસંસી પતસાહ, કિલ્લા કીન વડ ઉગાંહ. ૫”

સોળામી શ્રેઢાથી આજ સુધી આ નગરનો ઉત્તરોત્તર વિકાસ થતો રહ્યો છે. સુરતનું સાચું સોદર્ય નિકળવા માટે એના અંતરપટ ઉકેલવા એજીએ. એજી અનેક જળપ્રલયો નિકાળ્યા છે, કેટલાય દાવાનળો અનુભવ્યા છે, અનેક લૂંટો આપી છે. એવા અનેક કારના ઘા ઝીલ્યા છતાં આજે પોતાનું નામ દીપાવતું એ જીલું છે, એમાં જ એની સુંદરતાનું રહસ્ય સમજાય છે.

સુરતમાં એક સમયે ચોરાશી બંદરનો વાવટો ફરકતો હતો. ભારતવર્ષમાં એના કારીગરોની હોડમાં કેહાં જિતવતું નહિ. શિવાજી મહારાજે અહીંની સંપત્તિ લૂંટીને પોતાની મહત્વાકાંક્ષા પૂરી કરી હતી. અંગ્રેજો સુરતના સોદરથી લલચાયા હતા અને પોતાનું સો પહેલું થાણું અહીં નાખ્યું હતું.

સુરતનું સોદર્ય વધારવામાં અને એનો ગૌરવ અહિંમા ગાળતો કરવામાં જૈનોનું સ્થાન અગ્રપદે હતું. આજે પણ તેનું એ સ્થાન કેટલેક ગશે જળવાઈ રહેલું એવાય છે. સુરતના ગોપીપુરા અને નાણુવટમાં ઝવેરીઓ અને નાણુવટીઓની જાેથી અદ્ભુતિકાઓ એલું આપણને ભાન કરાવે છે. એમની દાનવીરતા ઇતિહાસના પાને અંકાયેલી છે. નગરશેઠ જગન્નાથભાઈ, બાણુશાહી શેઠ, જીવશીદાસ તેમજ શાંતિદાસ શેઠની પ્રાચીન કાળની સખાવતો અને શેઠ પ્રેમચંદ રાયચંદ, શેઠ નગીનદાસ, શેઠ નગીનદાસ ઝવેરચંદ વગેરેએ કરેલાં દાનનાં સમારકાં આજે પણ એમને અહિંમા ગાઈ રહ્યાં છે.

આજે અહીં જિલેલાં નાનાં-મોટાં ૭૪ જિનમંદિરો અહીંના દાનવીરોની ધરોગાથા સંભળાવી રહ્યાં છે. આ મંદિરો પૈકી કેટલાંક તો વિશાળ ને ભવ્ય છે. ફેટલાંક પ્રાચીન છે ને વારંવારના જીલ્લોદારથી નવાં ગળ્યાં છે. અહીં જૈનોની કેટલીયે સંસ્થાઓ છે. એ બધી વિગત નોંધવાને અહીં અવકાશ નથી પણ જે જિનમંદિરો બાંધણીમાં અને તેમાંની રચનામાં વિશેષતા ધરાવે છે તેનો કમવાર ઉલ્લેખ કરીએ છીએ.

૧. ગોપીપુરા-એસવાલ મહોલ્લાના નાકે શેઠ અંજીભાઈ તલકચંદના પુત્રોએ સં. ૧૬૬૨ ના જેઠ સુદિ ૨ ના શ્રીસંભવાનાથ ભગવાનનું મંદિર બંધાવી પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. આમાં મૂળનાયકની તથા બીજી ત્રણ પ્રતિમાઓ રાખી છે. આરસના થાંભલોઓ અને પૂતલીઓ તેમજ ચિત્રોમાં તીર્થોની રચના દર્શનીય છે. આ મંદિર નાણુક અને રણિયામણું છે.
૨. ગોપીપુરા-મોટી પોળમાં શ્રીવાસુપૂજ્ય ભ. નું ભવ્ય મંદિર છે. પહેલા માળના ભોંયરાના લેખ ઉપરથી બાણી શકાય છે કે શ્રી. રત્નસાગરજી મહારાજના ઉપદેશથી શેઠ સાકરચંદ લાલભાઈ તરફથી આ મંદિર બંધાવેલું છે. તેની પ્રતિષ્ઠા શ્રી. સિદ્ધિવિજયજી મહારાજે કરાવી છે. બીજા માળના ભોંયરામાં દેરાસર છે તેમાં મૂં નાં શ્રી-શાંતિનાથ ભ. છે. ઉપરના માળમાં ચૈત્રુવળ છે. વચમાં શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાન છે. બીજી બાજુએ સમોસરણની સુંદર રચના છે. આ દેરાસરમાં મૂર્તિઓ પ્રમાણમાં ઘણી છે ને માપમાં મોટી પણ છે. ભોંયરામાં એક નીચે એક એમ બે માળ નીચે અને ઉપર મળીને આર માળમાં દેરાસર છે. સુરતના સમૃદ્ધિમાન દેરાસરોમાં આ દેરાસર પ્રથમ પશ્ચિતનું છે. મૂળનાયકનું બિંબ અજુત અને પ્રભાવશાળી છે. રણિયામણા રંગમંડપ કોરણોવાળો છે. એનો ગભારો મોટો છે.
૩. ગોપીપુરા-મોટી પોળમાં શેઠ હીરાચંદ મંગળદાસ રાજાએ બંધાવેલું શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું સુંદર મંદિર છે. આ દેરાસરમાં સમતોલશિખર પહાડની રચના આગેલું કરેલી છે. ઈંટ અને ચૂનાથી બનાવેલી આ રચના ખરેખર, કિંદની ઉત્તમ કારીગરીનો નમૂનો ગણાય. એમાં દેરીઓ અને મૂર્તિઓની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. પ્રાચીન પૂતળાં, ચિત્રો અને શેઠ-શ્રેઢાણીના ફોટાઓ જોવાલાયક છે.
૪. ગોપીપુરા-માળી રણિયામાં શ્રીઆદીત્ય ભગવાનનું મોટું મંદિર આવેલું છે. આ દેરાસર આજુસુરંગપદના દેરાસર તરીકે ઓળખાય છે. અંદાજે ઘૂંટ સુરતના દેરાસરોમાં સૌથી મોટો છે. આમાંનું પથ્થરનું કામ અને બાંધણી

મળ્યું છે. આમાં ખાતુની પ્રાચીન પ્રતિમાઓ છે. આ મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર થયા પછી સં. ૧૯૬૪ના વૈશાખ સુદ ૬ ને યુધવારે મૂળ નામ પ્રણને શેઠ દીપચંદ મુરચંદ ગાદીનયોન કર્યા છે.

૫. વડાચૌટા-નગરશેઠની પોળમાં મૂળ નામ શ્રીગોડી પાર્શ્વનાથ ભ. નું દર્શનીય મંદિર છે. આ મંદિરની મૂળ પ્રતિષ્ઠા ક્યારે થઈ તે ચોક્કસ જણાતું નથી. કંતકથા છે કે-શેઠ ડાહ્યાભાઈ લાલભાઈ નવલખાએ સં. ૧૮૬૨ માં આરવાડના ગોડી પાર્શ્વનાથ ભ. નો સંઘ કાઢેલા ત્યારે ભગવાનના ગંગામાં શેઠનો અમૂલ્ય હાર ભેઈ શેઠ પોતાનો હાર ભગવાનને ચડાવ્યો. તે પછી શેઠે અહીં આ મંદિર બંધાવેલું. મૂળ નામ ની પ્રતિમા ઉપર સં. ૧૮૮૨ નો લેખ છે. તે પછી ૧૯૭૨ ના માગશર સુદ ૩ ના દિવસે ભગવાનને ફરીથી ગાદીનયોન કર્યા છે.

આ મંદિરમાં પિતલનું સમવસરણ ઘણું સુંદર છે. આ સમવસરણ શેઠ મેળાપચંદ આણંદચંદ, જેઓ સિરોહી (આરવાડ)ના હીવાન હતા તેઓ સિરોહી તાલેના અબ્દરી ગામના શ્રીમહાવીરસ્વામીના દેરાસરમાંથી નકરો બરીને લાવેલા. તેની પ્રતિષ્ઠા શ્રીમહેન્દ્રલાલ મહારાજે સં. ૧૯૪૭ ના માગશર સુદ ૩ ના રોજ કરી છે.

આ દેરાસરમાં શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથનું મૂર્તિ સ્થાપન કરવામાં આવી છે. તેની નીચે પ્રવર્તક શ્રીકાંતિવિજયજી મ. અને શ્રીહંસવિજયજી મ. તથા શ્રીવિજયકેમલસૂરીશ્વરજીની મૂર્તિઓ સ્થાપન કરી છે. આ સ્થાપના શેઠ આણેકલાલ મેલાપચંદ અને તેમના ભાઈઓએ કરેલી છે. તેના ઉપર એ સંબંધી લેખો પણ છે.

૬. શાહપુરમાં શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથનું ઘણું પ્રાચીન મંદિર છે. આ દેરાસર વડી પોષાળગમજનું કહેવાય છે. મંદિરમાં લાકડાનું નકશીકામ ઘણું ઉત્તમરીતે કરેલું છે. આનો નમૂનો સુખડમાં કેાતરાવી લંડનના મ્યુઝિયમમાં મુકવામાં આવ્યો છે, જેની કિંમત ૩૬૦૦૦ રૂપિયા થઈ હતી. રંગનું કામ પણ ઉત્તમરીતે આણેખું છે. જીર્ણોદ્ધાર સમયે બહુ કાળજીથી કામ લેવાયું હોય એમ લાગે છે. અહીં કુમારપાલનરેશ અને શ્રીદેવચંદ્રાચાર્યનું તેજ ચિત્ર ગાંડુ મોટું અને સુંદર છે. મૂળ દેરાસરમાં આવન જિનાલય હતાં. જીર્ણોદ્ધાર સમયે તે કહાવી નાખી મૂળનાવકના ગજારાની આસપાસ તે ચાવિશો વગેરે ગોઠવવામાં આવી છે.

આ મંદિર અને તેના મૂળ નામ વિશે એમ કહેવામાં આવે છે કે-અત્યારે જે ભેરજા સામેની મસ્જિદ છે તે પહેલાં જૈન મંદિર હતું. એમાં શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ હતી. આ મંદિરને સુસલ-માનો તોડવા આવ્યા ત્યારે દેરાસરના દરવાજા આપોઆપ બંધ થઈ ગયા ને ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ દૂવામાં હોવાનું એક શ્રાવકને સ્વપ્ન આવ્યું. તે વાત તેણે એક ચતિને કરી. સાથે જણાવ્યું કે મારી પાસે કંઈજ મૂડી નથી. આથી ચતિજીએ તેને એક કોથળી આપીને કહ્યું કે-તું દેરાસર બંધાવ. એ માટે તારે આમાંથી જેટલા રૂપિયા જોઈએ તેટલા કાઢજે પણ કોથળીને જોખી પાળીશ નહિ. પછી તો એ મૂર્તિ દૂવામાંથી કાઢવામાં આવી અને દેરાસર બંધાવ્યું. આજે એ દૂવા અને એ કોથળી મોજુદ છે. ‘ગુજરાત સર્વસંમંદ’ (પૃ. ૫૩૧) માં આ મંદિર વિશે ઉલ્લેખ છે કે- ‘ભેરજા સામેની કળર ૧૫૪૦ માં ખુદાવિંદબાને બંધાવી છે. કળર પાસે લાકડાની મસ્જિદ છે તે શાહપુર મહોલલાનું જૈન દેવળ હતું તે તોડીને તેમાંના સામાનથી બંધાવી છે.

આ ઉપરથી જણાય છે કે આ ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથનું મંદિર પંદરમા સૈકામાં હોતું જોઈએ. તેની સાથે જેનોની કેટકેટલી સમૃદ્ધિ, ઇતિહાસ અને સંસ્કૃતિ કાળનો યોગ થઈ પડી એ પણ સ્પષ્ટ સમજાય.

શ્રી. નર્મદાશંકર જિવેલી આ મંદિરમાંની કળા વિશે એક લાંબા લેખ દ્વારા માહિતીપૂર્ણ હકીકતો નોંધે છે. અહીં એનો વિસ્તાર ન કરતાં ટૂંકમાં સારભાગ આપું છું:

આ મંદિરના સ્તંભના શિરોભાગથી તે છેક છેવટ સુધી લતાનાં ચિત્ર અને શિરોભાગ આંખળાના આકાર જેવો ઘટાદાર ને વચ્ચે જરા ફૂલેલો હોય તેને કાંગરા હોય છે. આ દેરાસરના સ્તંભોનું કેાતરકામ પણ એવું જ છે. તેમાં ચક્ષુ, ચક્ષીણી, અષ્ટદિગ્પાલો અને જૈન કથાપ્રસંગો, ઘોડા અને હાથી સાથેની દેવાની સવારી વગેરે કોતરેલું છે. એકીટશે જોવાથી એ કેાતરકામ ઉપરની આપણી તરફ ધક્કો અપાતું હોય એવો ભાસ થાય છે. ચિત્રોનો ચર્ચાચિત ઘાટ એ ચિત્રકારેની કુશળ કારીગરી અને સૌંદર્યવિષયક ઉચ્ચ કળપનાનો ચોતક છે. એ

ચિત્રેમાં કુત્રિમતા નથી. ચિત્રેની કિનારીઓમાં પથ્થુ ઝોણું કોથલ્ય નથી. એમાં સુશોભિત વેલપુટાઓ છે. રંગ-મંદપના દક્ષિણ-પશ્ચિમ (નૈઋત્યપૂર્ણ) માં એક વેલની િજાઈન ઘણી જ આકર્ષક અને સુંદર હોઈ યનુકરણીય છે. રંગની ચોળામાં પથ્થુ ચિત્રો સફળ છે. સોનેરી રંગ એવા કુશળતાથી પુરાયો છે કે આજે સંકાઓ વીત્યા છતાં રંગ નેટલો ઝાંખો પડ્યો જોઈએ એવો પડ્યો નથી. રત્નો પૂરું સોનેરી રંગકામ ઝાંખું પડતું જોઈને તેનો ઉકાચ લાવવા માટે રત્નો રંગવાનું કામ અહીંના વહીવટદારે આજથી વીસેક વર્ષ પહેલાં કરાવેલું પરંતુ બીજે જ વર્ષે એ ચાંબલાનું રંગકામ ઝાંખું પડવા માંડ્યું હોવાથી વધુ કામ ચટકાવી દીધું. આજે પથ્થુ વર્તમાન રંગકલાના નમૂનારૂપ એ રત્નો એની ઓસરતી અને આયતની અવસ્થામાં પથ્થુ તેને પડકાર આપવા બિલો છે, કળાકાર એ બંનેનું સામ્ય આજે પથ્થુ કરી શકે છે.

૭. કૈલાસપુરામાં શ્રીચંદ્રમણનું રમણીય મંદિર છે. સં. ૧૬૬૦ માં સ્થાપિત થયેલ શેઠ નામના આપકે આ દેરાસર બંધાવ્યું એમ કહેવાય છે. છેલ્લા ઉદ્ધાર પછીની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૬૦ ના વૈશાખ સુદ ૧૦ ના રોજ શેઠ ધરમચંદ કૈલચંદના પુત્રોએ કરાવી છે.

આ દેરાસરના ભોંયરામાં શ્રીઆર્યાય બ. છે. આ મૂર્તિ અને મૂળ નાંબની મૂર્તિ સ્થાપિત રાખના સમયની કહેવાય છે. આમાં નંદીસ્વરની રચના હોવાથી આને ‘નંદીસ્વરનું મંદિર’ પણ કહે છે. નંદીસ્વરની રચના સ્વત્સરીના દિવસે કરવામાં આવે છે જે ઘણો મનોહર હોય છે. લોકડાનું કાંતવકામ બહુ મૂલ્યવાન અને નમૂનેદાર છે. તેના પરનું રંગકામ પથ્થુ બહુ જ સુંદર છે. એકંદર રચના ભવ્ય છે, ઉપરાંત લોકડાના પાટિયા ઉપર બીજા ચિત્રકામના સુંદર નમૂના ભેગાલાયક છે. તેની બાજવણી અને વ્યવસ્થા ઉચ્ચ પ્રકારની છે. દેરાસરમાં જૂનો ઘંટ છે, તેના પર આ પ્રમાણે લેખ છે:

“ સંવત ૧૬૬૦ વર્ષે કારવિર્તવાદી રહ વેલમદરે દેહદે ધર્મનાથનીક વોહોરા બંગાલાલજી ઘંટ ભરાઉસે શ્રી વૈષ્ણવસેનમૂર્તિભિ ”

૮. અઠવા લાઈ-સમાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનું મંદિર શેઠ કૃલચંદ કલ્યાણચંદે વિ. સં. ૧૬૬૦ના વૈશાખ સુદિ ૧૦ને સોમવારે બંધાવી પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. આ દેરાસર ઘણું જ સુંદર છે. આમાં આરિસાબવનનો દેખાવ મનોહર છે. ચાંબલાઓ તેમજ ગલીઓમાં અકીકનું કામ ઘણું અદ્ભુત છે. વીસમી સદીની ઉત્તમકળાને નમૂના છે. એટલું જ નહિ પણ સુજ્જરાતમાં તો આ મંદિર બીજા પંક્તિનું ગણાય છે.

૯. કતાર ગામમાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનું અતિપ્રાચીન વિશાળ જિનાલય છે. આનો છેલ્લો ઉદ્ધાર સં. ૧૬૫૫ ના વૈશાખ સુદ ૧૩ ના રોજ શ્રીસંધે કરાવ્યો ને શ્રી. મોહનલાલજી મહારાજ હસ્તક પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. શેઠ નબીનચંદ કેપૂરચંદે મૂ. ના. પ્રભુને એ જ દિવસે ગાદીનયોગ કરાવ્યા છે.

આ દેરાસરનો સાથે જ મૂળ નાંબ શ્રીપુંડરીકસ્વામીનું બીજું દેરાસર છે. દેરાસરની પાછળ આદીશ્વર ભગવાનનાં પગલાં અને રાયણવૃક્ષ છે.

આ મંદિરોની બાંધણી ઘણી સુંદર છે. એમાંની કારોગરી પ્રાચીનતાનો કંઈક ખ્યાલ આવે છે. સુરતના જૈનો માટે આ દેરાસરો શરૂઆતના સ્થાપત્ય તીર્થસ્થાન ગણાય છે. દેરાસરની સાથે ધર્મશાળા પણ છે ને યાત્રાળુઓને બધી સગવડ મળે છે.

૧૧. પાલનપુર

(કાલ : નવર ૭૧૦-૭૨૨)

પરાક્રમી પરમાર ધારાવર્ધિય જે આધુનિકદેશના રાજવી હતો, તેનો ભાઈ મહાલાલ નારો હતો. તેણે પોતાના નામ ઉપરથી મહાલાલનપુર-પાલનપુર વસાવી, તેને પાલનગર બનાવ્યું. ધારાવર્ધિયનો સમય તેરમી સદીનો પૂર્વાર્ધ છે એટલે તેના ભાઈએ વસાવેલા આ નગરનો સમય એ જ મનાય.

રાબ મહલાદન વિદ્યાન હતો. એણે રચેલા ગ્રંથોમાં આજે બચી રહેલું ‘પાર્શ્વપરાક્રમ વ્યાયોગ’ નામનું નાટક માત્ર એની વિદ્વતાનો ખ્યાલ આપવા પૂરતું ગણાય. આવા વિદ્વાન અને સંપન્ન રાજવીને આપણા હેલવાડાના મંદિરમાંની એક અતિસુંદર મોટી ધાતુમૂર્તિને ગળાવી નાખી અચ્છેશ્વર મહાદેવનો નદિ-પોઠિયે બનાવવાની અવળી મતિ સૂચી. કહે છે કે આ કારણે તેને આખા શરીરે કોઈ રોગ ચર્ષ્યાઓ. આ રોગથી એ એટલો બધો બેમાકગો બની ગયો કે શહેરમાંથી કંઈાળોને જંગલમાં ચાલ્યો ગયો. એ જંગલને વીંધીને પાર્લવિહાર કરતા ઓ. શ્યાલિભદ્રસૂરિ નામના મહાન આચાર્યનો તેને ભેટો થયો. રાબ એમની પ્રભાવક પ્રતિભા એમને અંબલ્ક ગયો અને એ દયામૂર્તિ પાસે પોતાના રોગનો કોઈ ઉપાય હોય તો તે માટે નમ્રતાભરી પ્રાર્થના કરવા લાગ્યો. તેણે ગળાવી નાખેલી જૈન મૂર્તિ વિશેની ઘટના પણ કહી સંભળાવી. સૂરિએ તેને આશ્વાસન આપી એના પ્રાર્થનારૂપે શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર બંધાવી એ મૂર્તિનું ન્હવણબળ શરીરે લગાડવાનું સૂચવ્યું. રાજવીએ સૂરિની આજ્ઞા માથે ચડાવી.

આજે મહલાદન પાર્શ્વનાથનું જે મંદિર ઊભું છે તેમાં છૂલોદ્ધારથી થયેા ફેરફાર થયા હશે પરંતુ એમાં સંકેત નથી કે તે ઉપરની ઘટનાનું જ સ્મારક છે. એ રાબ પછી તે જૈનધર્મના બારે અનુરાગી થયો ને એણે જૈનધર્મના ઉત્કર્ષમાં દિલથી સાથ આપ્યો હતો.

કહે છે કે, મહલાદન રાબએ એ મૂર્તિ સોનાની બનાવી હતી. કોઈ એને પાષાણમૂર્તિ બનાવ્યાનું પણ કહે છે અને એણે સ્થાપન કરેલી મૂર્તિને સયોગવશાત્ પાછળથી બંડારી દેવામાં આવી હતી. એ પછી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની નવી મૂર્તિ બનાવીને કારંટગચ્છીય શ્રીકલ્પસૂરિએ સં. ૧૨૭૪ના ફાગણ સુદિ ૫ ને શુક્રવારના રોજ એની પ્રતિષ્ઠા કરેલી છે.

હુપ્રસિદ્ધ સોમસુંદરસૂરિ અને બાદશાહ આકબરને પ્રતિગ્રાથ કરનાર શ્રીહીરવિજયસૂરિ જેવા પ્રભાવક આચાર્યોને (ક્રમશઃ સં. ૧૪૩૦ અને સં. ૧૫૮૩ માં) જન્મ આપનાર આ ભૂમિ બહુ નવા ગોરવથી આપી ઊઠે એમ એ સમયથી આ શહેરની વધુ આબાદી થયેલી કહેવાય છે.

ઉપર્યુક્ત પદ્ધતિવિધા પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર ત્રણ માળનું વિશાળ અને બંધ છે. તેમાં મૂ. નાંબી આરસની મૂર્તિ ઢોડેક ફૂટ ઊંચી છે. બમતીમાં શ્રીગોરી-પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા છે. માળ ઉપર શ્રીશાંતિનાથ ભગવાન અને શીતળનાથ ભગવાનની પ્રાચીન મૂર્તિઓ છે. ધાતુની એક પ્રાચીન પંચતીથી દર્શનીય છે. અહીં જમણી તરફના પુંડરીક-સ્વામીની મૂર્તિ ઉપર આ પ્રમાણેનો ખંડિત લેખ મળે છે:—

“શ્રી....(નાળ ?)કીયગપ્તપ્રતિવદ્ગ્રીપાર્શ્વજિનચૈયે....દિકાયા....શ્રેયસે....એ૦....શ્રીપુંડરીકમૂર્તિ: કારિતા પ્રતિષ્ઠિતા શ્રીસોમપ્રમ-સૂરિમિ: શ્રે શ્રીવર્દમાન.....”

આની પાસે જ અગ્નિકાદેવીની મૂર્તિ ઉપરના લેખ:—

“સં૦ ૧૩૧૫ વર્ષે ફાગળ સુદિ ૪ પુષ્પે શ્રીશ્રીસહરાયવિહારે દેવશ્રીગુપ્તાર્જજગ્યાં શ્રીકંબિકા]રેવિનૂર્તિ....બહસીહ વર્દમાનસુત સા૦....જો-દેવ સા૦ બાસપરેળ સમસ્તકુટુમ્બશ્રેયસે કારિતા....શ્રીપ્રમ(1)સૂરિપદે શ્રીઆનન્દસૂરિશિષ્યૈ: અમરપ્રમસૂરિમિ: પ્રતિષ્ઠિતા | શુભં મવતુ |”

આ મંદિરમાંની એક આચાર્યપ્રતિમા, જેમણે મૂ. નાંબી નવી પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠા કરાવી, તેમના શુક્રની મૂર્તિ ઉપરના લેખ:—

“સં૦ ૧૨૭૪ વર્ષે ફાગળ સુદિ ૫ શુરો શ્રીકોરંટકીયગણે શ્રીકલ્પસૂરિશિષ્યશ્રીસર્વદેવસૂરોળાં મૂર્તિ:....પુત્ર સા૦ આંબડસંચ-વતિના કારિતા | શ્રીકલ્પસૂરિપ્રતિષ્ઠિતા | મંગલં મવતુ સંવત્સ્ય ||”

આ મૂર્તિએણે ઉપરથી પણ આ મંદિરની પ્રાચીનતાનો ખ્યાલ આપી શકે એમ છે. આ મંદિર બંધાયું તે સમય લગભગના આ લેખો છે. બીજા લેખમાં ‘વિસલસપ્તવિહાર’ના ઉલ્લેખ છે તે શોધવાનું રહે છે.

આ મંદિરની સાથે જ બેડાચેલાં બે મંદિરો એક જ કંપાઉંદમાં આવેલાં છે. તેમાં એક શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનું

અને બીજી ઓનેમનાથ ભગવાનનું છે. બહારના ભાગમાં શીવીરવિદ્યોતેજ્ઞક સભાનું પુસ્તકાલય છે.

બગી, તપમજ્જના ઉપાશ્રય પાસે આવેલું શીયાંતિનાથ બનું મંદિર પણ ત્રણ માળનું પ્રાચીન અને ભવ્ય છે. મૂળ નામ શીયાંતિનાથ ભગવાન છે. મેઠા ઉપર શ્રીસંભવનાથ ભગવાન અને લોચરામાં શ્રીઋષભદેવ ભગવાન મિરાજે છે. આમાં શ્રીમહાવીરસ્વામી અને સીમધરસ્વામીની પ્રતિમાઓની પ્રતિષ્ઠા ચોદમી સદીના કૌરંટગચ્છીય આચાર્યે કરેલી છે. આ મંદિરમાં એક સત્તરિસય બિનપટ (૧૭૦ બિનનો પટ) દર્શનીય છે. તેના ઉપર એક લાંબો લેખ ફેરેલો છે, જેમાં આલક-આવિકાઓનાં ૧૬૬ નામે આપ્યાં છે અને આ મૂર્તિપટ કૌરંટગચ્છીય નન્નાચાર્યના સંતાનીય શ્રીશ્વર્દેવસુરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરેલો છે. (આ લેખ વિસ્તારભયથી અહીં આપતો નથી.) આ પટમાં મૂળ નામ શ્રીસીમધરસ્વામી છે. તેમના પદાસન નીચે આ પ્રમાણેના લેખ બની આવે છે:—

“સંવત્ ૧૩૩૧ વર્ષે વૈશાલ વદિ ૪ શ્રીકોરંટકગચ્છૈયે શ્રેઽ જગપાઠમાર્ગે જિસમતિપુત્રવીરાકેન માત્રિ(તુ)શ્રેયોર્થે શ્રીસીમધર-સ્વામિધિવં કારિતં પ્રતિષ્ઠિતં.... ।”

મેઠા ઉપરની પુંડરીકસ્વામીની મૂર્તિ પરનો લેખ:—

“સંવત્ ૧૩૨૫ વર્ષે કાગળ સુદિ ૪ વુષે શ્રીકોરંટકગચ્છે શ્રીભુનિપ્રમોદપાપ્યાચાર્યશિષ્યહસ્તિરાજેન પુંડરીકઃ કારિતઃ ॥”

આ મંદિર પણ કેટલું પ્રાચીન છે તે આ શિલાલેખોથી પુરવાર થાય છે. આ મંદિરનો લખ્યુંદાર સં. ૧૭૪૭માં થયો હતો અને તેની પ્રતિષ્ઠા શ્રી. મૅહનવિજય ગચ્છિએ કરી હતી.

કમાલપુરામાં બે મંદિરો છે. તેમાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના મંદિરમાં મૂળ નામ ની મૂર્તિ બહામી રંગની છે ને બે શીટ ઊંચી છે. મેઠા ઉપર મૂળ નામ શ્રીધર્મનાથ ભગવાન પ્રતિષ્ઠિત છે. બીજા મંદિરમાં મૂળ નામ શ્રીસંભવનાથ ભગવાન છે. આ મંદિર પણ શિખરબંધી અને વિશાળ છે. આ બંને મંદિરો મેઠાએક આવેલાં છે.

ઢાચરામાં શીયાંતિનાથ ભગવાનનું મંદિર પણ દર્શનીય છે. આ સિવાય પ-૬ મંદિરો ઘર હેરાસરો છે.

અહીં ત્રણેક પ્રાચીન ગ્રંથભંડારો પણ છે. જેનેનાં ૫૦૦-૬૦૦ ધરાની વસ્તી છે.

પાલનપુરની એક મસ્જિદના પ્રવેશદ્વાર ઉપર સં. ૧૩૪૭ના અને તેના બે થાંભલાઓમાંના એક પર સં. ૧૨૮૫ અને બીજા પર સં. ૧૩૦૪ના જૈન લેખો કાતરેલા આવે પછી જોવાય છે.^૧ આ દ્વાર અને થાંભલાઓ જૈનમંદિરના છે એમાં શંકા નથી. સંભવ છે કે જૈન મંદિરની સામગ્રીથી એ મસ્જિદ બની હોય કે આખી મસ્જિદ જૈન મંદિરનું રૂપાંતર પામી હોય.

★

૧૨. સરોત્રા

(મેઠા નંબર : ૭૨૮)

ઈકખાલગદથી ૬ માઈલ દૂર અને પાલનપુરથી વાયવ્ય દિશામાં ૧૧ માઈલના અંતરે સરોત્રા નામનું પ્રાચીન ગામ છે. આ ગામમાં શ્રીહીરવિજયસૂરિ અકગર ગાઠરાહને પ્રતિજોષ કરવા જતા ચતુર્માસ રહ્યા હતા અને મિલ્લોના સુખી સહસ્રાજ્ઞનને ઉપદેશ આપી તેને અને બીજા મિલ્લોને પણ અહિંસાના નિયમો આપ્યા હતા. અહીં વીશીક ઝંઝેની વસ્તીને ઉપાશ્રય છે. એક શિખરબંધી મંદિર લગભગ અઢારમા સેક્રમાં બધાયેલું છે. તેમાં મૂળનાયક શીયાંતિનાથ ભગવાન મિરાજમાન છે. ચોવીશીની એક સુંદર આરસપટ્ટ નવીન હોવા છતાં સુંદર રીતે ધડાયેલો છે. મૂળભાગની પાછળના ત્રણ ગોખલાઓમાં આરસના બે સુંદર કાઉસગિયા તથા એક આવિકાની મૂર્તિ બે હાથ જોડીને લેવાય છે. આ ત્રણે મૂર્તિઓ કદાચ બહારના પડી ગયેલા મંદિરમાંથી લાવીને પથરાવી હશે. આ મંદિરમાં પાપાજીની ૨ અને ધાતુની ૧ મૂર્તિ છે.

૧. આ લેખો માટે જુઓ : “જૈન સ્થળ પ્રકાશ” વર્ષ : ૧, ભાગ : ૬, પૃ. ૨૭૧.

અહીં ગામના પૂર્વ તરફના ગાંધીમાં આવેલા વિશાળ ચોકવચ્ચે તીર્થંકર ભગવાનની મૂર્તિવાળો મોટો પથ્થર જમીનમાં ઊભો કરેલો હતો, તેમજ તેની પાસે એક પ્રાચીન મંદિર ખડિયેર બની પડ્યું છે. લગભગ ૭૦ વર્ષ પહેલાંથી આ મંદિરમાં મૂર્તિઓ નથી. આ મંદિર પડવા લાગેલું ત્યારે મંદિરના ભોંયરામાં ધન હશે એવા લોકોથી મંદિરની દેરીઓ વગેરેના કેટલોક ભાગ છુટ્ટીદાર કરાવવાના બહાને પડાવી નાખવામાં આવ્યો પણ કંઈ હાથ ન લાગતાં બધું એમ ને એમ મૂકી રાખ્યું છે.

આ મંદિરનો છત સુધીનો ભાગ સફેદ પથ્થરોથી બનેલો છે. મૂળગભારો અને ગૃદમંડપની બહારની ત્રણે બાજુમાં ખૂબ સુંદર કોરણી કરેલી છે. મૂળગભારના વિમાનની રચના સ્થાલક્રીકાળની કળા જેવી છે. આમાં ઊભેલા સ્તંભોનું શિષ્ટ દેલવાડાનાં મંદિરો જેવું છે. કેટલાક થાંભલાઓની કુંભી અટકોણાકાર, અને સ્તંભો અપ્રાંશ, ધોડપાંશ અને વૃત્તાકારની સંયુક્ત રચનાવાળા છે. કેટલાક સ્તંભોની કુંભીમાં પીઠની બિટ્ટથી રાજસેનક સુધીની રચના છે અને મૂર્તિઓ તેમજ શાસપટ્ટી આદિથી શણગારેલા છે. મંડપની છતમાં આઠ થાંભલા ઉપરની અટકોણાકાર પટ્ટશિલાઓથી સંપેલો ઘૂમટ બનાવ્યો છે. મૂળગભારનું શિખર તો આયુનાં મંદિરો કરતાં ઊંચું છે. દેવકુલિકાનાં ઇંટ અને કૃતાથી બનાવેલાં શિખરો પણ પ્રમાણમાં વધુ મોટાં છે. મંદિરના મંડાવર, થાંભલા અને પીઠના ગોખલાઓમાં તેમજ દરવાજાની બાજુએ કોરેલી અસંખ્ય મૂર્તિઓની શિષ્ટપકળા ભેંધને લાગે છે કે આયુનાં મંદિરોનું આમાં અનુકરણ કરાયું હશે. ખંડિત અને અવશિષ્ટ ભાગો ઉપરથી જણાય છે કે આ મંદિર મૂળગભારે, ગૃદમંડપ, છથોડી, સભામંડપ. ચારે તરફ ફરતી શિખરબંધી બાવન જિનાલય દેરીઓ, યુંગારથોડી અને શિખરબંધી રચનાવાળું હશે. અત્યારે મૂળગભારે, શિખર, સભામંડપ અને બે-ચાર દેરીઓ સિવાયની બધી દેરીઓ વગેરે પડી ગયું છે; જ્યારે ગૃદમંડપ, છથોડી, યુંગારથોડી અને બે-ચાર દેરીઓ તેના ઘૂમટ સાથેના ભાગ હજી મોજુદ છે. લોકો આમાંથી ખોદી ખોદીને અસંખ્ય પથ્થરો ઉપાડી ગયા છે. અહીંના ભગીરદાર કૃતેસિંહજીએ પાસે જ એક અરટ બંધાવ્યો છે તેના ઘાંધકામ માટે પથ્થરો અને ઇંટો આ મંદિરમાંથી જ લેવાયા છે. આ રીતે આવ્યા એક બેનમૂલ સ્થાલક્રી કાળના ભવ્ય મંદિરનો કંટુજ અંત આવ્યો છે.

આ મંદિરની ત્રણે દેરીઓ ઉપર સં. ૧૬૮૯ ના લેખો છે. તેમાં બહારક શ્રી. વિજયદેવસૂરિ અને બહારક શ્રીવિજયસિંહસૂરિએ નમસ્કાર કર્યાનો ઉલ્લેખ છે. સં. ૧૬૯૩ની સાલનો એક આધારલેખ પણ અહીંથી મળી આવ્યો છે.

વળી, અદારના સૈકાના યાત્રી પં. અહિંના પોતાની ‘તીર્થમાળા’માં અહીં બે મંદિર અને તેમાં કુલ ૨૧૮ બિંબ હોવાનું કહે છે:

“કોડાતારિ કેહુરા બિ માતુ; બિસિં અદાર બિંબ પ્રમાણુ હો; સોડાતારિ કેહુરા બિ મોહી, આઠ મુરતિ નયથે એપ હો.”

★

૧૩. દાંતીવાડા

(કોડા નંબર : ૩૩૬)

પાલનપુરથી ૨૦ માઈલ દૂર દાંતીવાડા નામનું ગામ છે. બનાસ નદીના પશ્ચિમી તટ પર વસેલો આ કસબો આબાદ છે. ગામ પ્રાચીન છે. એનું પ્રાચીન નામ ‘દાંતાપાટક’ હતું. અહીં પોરવાડ અને જોસવાલોનાં મળીને ૩૦ ઘર છે. એક ઉપાશ્રય અને એક ઈન ધર્મશાળા છે.

અહીં શ્રીઆદિત્યર ભગવાનનું શિખરબંધી મંદિર વિક્રમની ૧૧ મી શતાબ્દીમાં બનેલું હોય એમ જણાય છે. મૂળગભારમાં મૂળનાયકની પ્રવેશવચ્ચે સર્વાંગસુંદર પ્રતિમા હોદ હાથ પ્રમાણની બિરાજમાન છે. તેના ઉપર સં. ૧૨૬૨ નો લેખ છે. રાઉલ જલસિંહના રાજ્યકાળમાં તપાસાચીય શ્રી. વિજયસોમસૂરિએ આ મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. આ ઉપરથી આ મંદિર અને ગામની પ્રાચીનતા જણાઈ આવે છે. રંગમંડપમાં જમણી તરફ શ્રીપદ્મપ્રભુ ભગવાનની બે હાથ બેંચી અતિમનોહર મૂર્તિ સ્થાપન કરેલો છે. તેના ઉપર લેખ નથી પરંતુ વિક્રમના ૧૩મા સૈકામાં પ્રતિષ્ઠિત થયાનાં ચિહ્નો પ્રતીત થાય છે. આ મૂર્તિ અહીંથી ૧૧ કોશ દૂર આવેલા ખોડલ ગામના એક કણબીના દ્વામાંથી

નીકળી આવી હતી અને ત્યાંથી આ મંદિરમાં પધરાવવામાં આવી છે. ઉપરુકત બે અને બીજી ત્રણ મળીને ૫ પાયાણી અને ૧૩ ધાતુની પ્રતિમાઓ છે.

અહીંના ઉપાસ્ય જે સં. ૧૮૬૭ માં બન્યો છે તેના એક ગોખલામાં એક હાથ જિંઘી ધવલવશ્વિં શ્રીમહાવીર-સ્વામી ભગવાનની પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત છે. આ મૂર્તિ બારમા સેકા જેટલી જૂની પ્રતીત થાય છે. પાસે આવેલા પહાડના એક ઢગલામાંથી તે મળી આવતાં અહીં સ્થાપન કરેલી છે.

★

૧૪. ભીલડિયા

(કોડા નંબર : ૭૫૩-૭૫૪)

આજે ભીલડીના નામે ઓળખાતા તીર્થનું શાસ્ત્રીય નામ ભીમપલ્લી હતું. આ તીર્થ એટલું પ્રાચીનિક હતું કે આ નામની મૂર્તિઓ બીજે ગામ પહોં પ્રતિષ્ઠિત થયેલી છે.^૧ આ તીર્થના નામ ઉપરથી ‘ભીમપલ્લીગમ્મ’ નીકળ્યો હોવાનું પ્રતિમાલેખો પરથી જણાય છે. આ ગમ્મના સં. ૧૫૦૬ થી ૧૫૬૮ ના લેખો મળી આવે છે. આથી જણાય છે કે, સોળમી શતાબ્દીમાં આ ગમ્મના આચાર્યોના સ્થાન તરીકે આ તીર્થભૂમિ ઉત્તર અને સંપન્ન હશે.

વિશાળ જૈન ધર્મશાળાના હરવાબમાં થઈને મોટા એક સામે ઉત્તર દિશામાં બે માળનું જૈન મંદિર શોભી રહ્યું છે. એના મોટા દ્વારમાં પેસતાં પ્રથમ ભોંયરામાં જિતરવાનું આવે છે. આ ભોંયડું રામસેન સુધી બાય છે એમ કહેવાય છે. પહેલાં આ ભોંયડું નાનું હતું અને પૂજા આંધારું રહેતું હતું તેથી તેને છલોદ્ધાર સમયે મોટું કરાવી પૂર્વ દિશાનું દ્વાર કરાવ્યું છે તે જાણીએ સુકાવી છે. ભોંયતળિયે આરસ પાથરવામાં આવ્યો છે.

ભોંયરામાં શ્રીનેનનાથ ભગવાનની રમણીય પ્રતિમા મૂં નાં તરીકે વિરાજમાન છે. જમણી બાજુએ શ્રીઆદિનાથ પ્રભુ અને ડાબી બાજુએ પાપાણની ચોવીંથી છે. મૂં નાં અને આ ચોવીંથીની વચ્ચે બારવટિયા નીચે શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની નાની પહો સંપત્કલ્પાલંકૃત પરિકરવાળી સુંદર મૂર્તિ છે. મૂર્તિ સાથેનું આપુરું પરિકર સ્થાપનવશ્વિં છે. આ મૂર્તિ સંપ્રતિરાજના સમયની હોવાનું કહેવાય છે. મૂળભારામાં બહાર અને રંગમંડપમાં ડાબી બાજુએ પૂજામાં શ્રીગૌતમ ગણપત્રની મૂર્તિ છે. તેના નીચે આ પ્રમાણે લેખ છે:—

“(૧) સં. ૧૩૩૪ (૨૪૬) વૈશાખ વદિ ૫ ત્રુષે ગૌત(૨)મસ્વામિમૂર્તિ: શ્રીજિનેશ્વરસૂરિશિષ્યશ્રીજિ(૩)નપ્રવોષ-સૂરિમિ: પ્રતિષ્ઠા કારિતા ચ સા. (૪) બોહિષ્પુત્ર સા. વજ્રજાલેન મૂલદેવાદિ(૫)કુટુંબસહિતેન સ્વચ્છેનોર્થે સ્વકુટુંબચેયોર્થે ચ ॥”

અર્થાત—સં. ૧૩૩૪ (૨૪૬) વૈશાખ વદિ ૫ ને પુષ્કરના દિવસે શા. બોહિષ્ઠના પુત્ર શા. વજ્રજાલે મૂલદેવ વગેરે કુટુંબ સાથે પોતાના અને કુટુંબના કલ્યાણ માટે આ મૂર્તિ બરાવી અને તેની શ્રીજિનેશ્વરસૂરિના શિષ્ય શ્રીજિનપ્રબોધસૂરિએ પ્રતિષ્ઠા કરી.

આ મૂર્તિની રચના લાક્ષણિક ઢંગની છે. પાટ ઉપર બિરાજમાન આ મૂર્તિના બેઠેલા હાથમાં સુકપતિ છે, શરીર કપડાં વીંટળો છે ને જમણે ખભો ખુલ્લી છે. તેમની બે બાજુએ હાથ ભેંસીને શ્રાવણ બેઠેલા છે.

ઉપરના ભાગમાં મૂં નાં શ્રીમહાવીર પ્રભુ બિરાજમાન છે. મૂં નાંની આ મૂર્તિ સાથે બીજી ત્રણ મૂર્તિઓ (ત્રિગુણ) પાદનપુરથી લાવવામાં આવ્યું છે, જે મૂળભારામાં બિરાજમાન છે ને સં. ૧૬૮૨માં થયેલા નવીન છલોદ્ધાર સમયે પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવેલ છે. મૂળભારામાં બે શાંતિનાથ ભગવાનની મૂર્તિ છે તે અહીં ધર્મશાળા કરાવતાં પાયામાંથી નીકળી હતી. તેના ઉપર પંદરમી સદીના લેખ છે.

૧. ગમ્મના અંબર ગામમાં ‘ભીલડિયા પાર્શ્વનાથ’નું દેરાલ છે.

પ્રદક્ષિણામાં ફરતી ૩૧ ફેરીઓમાં તીર્થંકર મૂર્તિઓ છે, જ્યારે એકમાં ચહેરાવરીદેવીની મૂર્તિ છે. બીજી એક અંબિકાદેવીની મૂર્તિ ઉપર આ પ્રમાણે લેખ લેવાય છે :—

“સં. ૧૨૪૪ વર્ષે જ્યેષ્ઠ શુદ્ધિ ૧૦ એ ૦ લક્ષ્મીસિંહેન કારિતઃ ।”

અર્થાત—સં. ૧૩૪૪ ના એઠ સુદિ ૧૦ ના રોજ શ્રેષ્ઠી લખમસિંહે આ દેવીમૂર્તિ બાંધવી.

કહે છે કે, આશ્વિનપૂર્ણિમાએ શ્રીવિજયરાજસુરિએ જે સાત તીર્થોનાં છબ્બેદાર કરાવ્યા તેમાં લીલાડિયાના છબ્બેદારનો પણ સમાવેશ છે. આ છબ્બેદાર પહેલાં અહીં મૂં નાં શ્રીયાંતિનાથ ભગવાન બિરાજમાન હતા. એ પછી સુરિસભ હુમલાથી આ મંદિરને નુકસાન થયેલું તેથી શ્રાવકોએ મૂં નાં નં રક્ષણ કરવા તેમને બીજે સ્થળે ખસેડવા હતા.

આ મૂળ મંદિર ક્યારે બન્યું એ સંબંધે કેટલાંક પ્રમાણે પ્રચલિત અને રાસમાંથી મળી આવે છે. સં. ૧૩૧૭ માં રચાયેલા ‘આવકધર્મપ્રકરણ’ અથવા ટીકાકાર શ્રીલક્ષ્મીતિલક ઉપાધ્યાય પ્રચલિતમાં નોંધે છે કે:—

“શ્રીવીજાપુર—વાસુપત્યમવને હૈમઃ સદ્ગુહો ઘટો યત્રાગેવ્યથ વીરચૈત્યમસિત્ત્વ શ્રીધીમપલ્લવાં પુરિ ।

તમિન્ન વૈક્રમવત્સરં મુનિ—શ્વશિ—ત્રેતેન્દુમાને ચતુર્વસ્યાં મામલુદ્ધહ ચાચિગટ્ટે જાવાહિપુર્યાં વિમો ॥

વીરાદેવ—વિષિચૈત્યમળ્લજિનાધોશાં ચતુર્વિસતિસોષેષુ વ્યવરણ્ડ—કુન્નમટલીં હૈમાં મહિઠેમૈઃ ।

શ્રીમત્સુરિજિનેશ્વરા યુગભરાઃ પ્રત્યપ્તુરમિન્ન લળે ટીકાલક્ષ્કતિરેષિકાડપિ સમગ્ત્વ પૂર્તિપ્રતિષ્ઠોત્સવ્ ॥”

“જે વર્ષમાં વીજાપુરમાં શ્રીવાસુપત્ય જિનમંદિર પર સુવર્ણહંડ સાથે સુવર્ણકળશ અડાવવામાં આવ્યો અને જે વર્ષમાં લીમપદ્મીમાં શ્રીવીરપ્રભુનું ચૈત્ય બન્યું તે વિ. સં. ૧૩૧૭ના મહા સુદિ ૧૪ ના દિવસે અહીં શ્યામિંગ રાજાના રાજકાળમાં ભવાલિપુર (ભલોર)માં વીરજિનના વિધિચૈત્યના મંડપમાં ચોવીસ જિનના મંદિરો પર મહોત્સવપૂર્વક યુગપ્રધાન શ્રીજિનેશ્વરસુરિએ શ્વજહંડ સાથે સોનાના કળશોની પ્રતિષ્ઠા કરી. એ સંજો આ ટીકારૂપી અલંકાર પણ પરિપૂર્ણ પ્રતિષ્ઠિત થયો.”

આ વીર જિનમંદિર બન્યાનો બીજો પૂરક ઉલ્લેખ શ્રીઅભયપતિલકગણિએ વિ. સં. ૧૩૧૭માં રચેલા ‘મહાવીર-રાસ’માંથી પણ મળી રહે છે:—

“ભીમપદ્મીપુરિ વિહ્વિભવભૂમિ, અનુસંગિયું વીરનં જિજ્ઞંહ,
હરિસયુ તિત વિભાવિય ભજુ, અનુભાસિં ભવદ્દુહકા;
તસુ ઉવરિ ભવજુ ઉત્તુમ વર તારજુ, મંડલિરાય આગેસિ અપસોહજુ;
સાહુજા સુવજુપાલેજુ કારાવિય, જઅવરાહુ સાહુકુલિ કલસ આપિય.”

આ ઉલ્લેખ ઉપરથી જાણી શકાય છે કે, આ “મંડલિક વિહાર” મંદિર યોગેશ્વરજીએ જીવનપાલ શાહે બંધાવ્યું. જીવનપાલે આ મંદિરને છબ્બેદાર કરાવી મંદિરને વિશાળ બનાવી શ્વજ અને હંડ—કલશો અડાવ્યા હતા.^૧

કવિ રચણશાહ કૃત ‘જિનપતિભવલગીત’માં આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે:—

“બાર અઠાર એ વીર છ(વિ)નાલયે, ક્રામજુ વહિ દસમીય પવરે;
વરીય સજઅસિરીય ભીમપદ્મીપુરે, નહિવર ઠવિય જિજ્ઞંહસરે.”

અર્થાત—સં. ૧૨૧૮ના કામજુ વહિ ૧૦ના દિવસે શ્રી. જિનચંદ્રસુરિએ શ્રી. જિનપતિસુરિને ભીમપદ્મીપુરના વીર જિનાલયમાં દીક્ષા આપી નહિમહોત્સવ કર્યો.

૧. આ મંદિરને ‘મંડલિક વિહાર’ એવું નામ પણ આપવામાં આવેલું, કેમકે મંડલિક નામના રાજાની પ્રીતિભરી સહાયથી આ મંદિર બન્યું હતું. જુઓ: “જૈનયુગ” સં. ૧૬૮૩ નો કાર્તિક-માર્ગશ્રીનો સંયુક્ત જૈન ઇતિહાસ સાહિત્ય ખાસ અંક: ૪. ૧૫૭ થી ૧૬૮ માં “વીર-રાસ” અને એ જ વર્ષના કાદપદ-આશિનના અંકમાં “લીમપદ્મીપુર વીરમંદિર” એ બંને પં. લાલચંદ ગાંધીના લેખો.

એટલે સં. ૧૨૧૮ પહેલાં અહીં વીર જિનમંદિર બની ચૂક્યું હતું, તેથી આ તીર્થ વિશે પ્રાચીન ગ્રંથો વિવિધ માહિતી આપે છે તે છાત્રોદ્ધાર સમયની હોય.

કહેવાય છે કે, એલિઝ કુમાર એક રૂપવતી ભીલડી કન્યા સાથે પરણ્યા પછી આ ગામને તેના ભતનામ ઉપરથી વસાવ્યું. કાળાંતરે આ ગામ જાંબાવતીના નામે પ્રસિદ્ધિ પામ્યું. તે બે કોસના થેરાવામાં હતું. તેમાં સવાસો શિખરગંધી જિનાલયો હતાં. સવાસો પથ્થરના બાંધેલા દુવાઓ હતા અને ઘણી વાવડીઓ હતી. સુંદર રાજગડી હતી અને બબર હતું. આ રાજગડી દેરાસરની પાછળ પશ્ચિમ દિશામાં હતી. આ રથાનને લોકો આજે પણ ‘ગડેડુ’ નામે ઓળખે છે. ઓઠકામ કરતાં રાજગડી તો આજે પણ દેખાઈ આવે છે. તેમાંથી પથ્થરે તેમજ જાંબાવતી ચૈત્ર, જેને અઠતાં જ ચૂરા થઈ જાય એવા મળે છે. આવી નગરી ઉપર વિનાશની આંધી આવી પડી ત્યારે કોઈ નિમિત્તજ્ઞ જૈનાચાર્યે એ વિનાશ પહેલાં જ અહીંથી વિહાર કર્યો અને ઘણાંયે શ્રાવક કુટુંબો તેમની સ્મરનાથી અન્યથ નિવાસ કરવા આદ્યતાં ગયાં. તેમાંથી ટેટલાકે નિવાસ માટે એક સ્થળ પસંદ કર્યું તે પાછળથી રાધનપુર નામે પ્રસિદ્ધિ પામ્યું.^૨

આ આચાર્યના વિહાર કર્યા પછી ટૂંક સમયમાં જ આ નગરીનો આગ દ્વારા ભયંકર વિનાશ થયો, એની પ્રતીતિ રૂપે અહીં ત્રણ-ચાર હાથ જમીન ઓઠતાં તેમાંથી રાખ, કોલસા, બગેલી ઈટોના થર વગેરે આજે પણ મળી આવે છે. આઠલાઉંબી સં. ૧૩૫૩માં પાટણને પાછર કહ્યું એ જ સમયે ભીમપલ્લીના પાણ નાશ થયો એવી વિગત પણ મળે છે.

અહીં સં. ૧૩૫૪-૫૫-૫૬ ના પ્રાચીન પાળિયાઓ પણ જોવા છે. સૌરા આલાના પાળિયા નજીક એક જૈન મંદિર હતું જેને લોકો ‘શંક મંદિર’ ના નામે ઓળખતા હતા. જે કે અત્યારે અહીં ટીંગા જેવાય છે પણ મંદિરનો કોઈ ભાગ કે અવશેષ હાથ લાગ્યો નથી.

સં. ૧૮૭૨માં આ ગામ નવેસર બંધાયું. એ માટે કહેવાય છે કે, હીસાના વતની મહેતા ધરમચંદ કામદારે હીસાના ભીલડિયા આજુઠા કાઠાણને પ્રેરણા કરી તેથી રાજની મહત્ત્વની નવું ભીલડિયા વસ્યું.

સં. ૧૮૬૦માં આ મંદિર નાનું હતું ને સં. ૧૮૬૨માં તેની પ્રતિષ્ઠા થઈ હતી. એ સમયે મૂળ નાગ શ્રીમંતનાથ પ્રજા હતા અને આજુબાજુમાં શ્રીચંદ્રપ્રભા જિનેશ્વર તેમજ આદિનાથ પ્રજા મિરાજમાન હતા. પછીથી છાત્રોદ્ધાર થતાં આ સ્થાપનામાં ફેરફાર થયો લાગે છે.

સં. ૧૯૩૬માં પાટણના રહીશ પરીખ વીરચંદભાઈએ આ તીર્થને વહોવટ સંભાળ્યો ત્યારે આજુબાજુની જમીન વાળી હાઈ કોટ કરાવ્યો છે. અંદર દૂરો ને જમંશાળા છે. આ સમયથી અહીં પાંચ દશમીના શેઠ મેળો ભરાય છે ને આસપાસની લોકવસ્તી પણ ખૂબ એકઠી થાય છે. તેઓ આ મંદિરની મુર્તિની બાધા-માનતા પણ રાખે છે. અહીં ગામમાં એક બીજું જૈન મંદિર નહીં બનેલું છે.

રેલ્વે રસ્તે પાલનપુરથી કીસા આવીને ફસ ગાઉ દૂર ગાડાં કે ઊંટ દ્વારા ભીલડિયા જવાય છે.

★

૧૫. રામસેન

(કોઠા નંબર : ૭૬૨)

ભીલડિયાથી ઉત્તર દિશામાં બાર ગાઉ અને કીસાથી વાયવ્યમાં ફસ ગાઉ દૂર રામસેન નામનું પ્રાચીન તીર્થ આવેલું છે. તેનું શાસ્ત્રીય નામ રામસેનપુર છે.

૨. રામનપુરના અસાધિયા કુટુંબની ચોતજ દેવી ભીલડિયાની ધર્મશાળાની સામે પૂર્વદિશામાં અધિકા આરસના દુવામાં છે. કહે છે કે, એ દેવીશ્રી સેનાની હતી. એને કોઈ ઉપાડી જતાં પાછળથી બીજી મુર્તિની સ્થાપના કરેલી છે.

શ્રી. મુનિસુંદરસૂરિએ રચેલી ‘ચુર્વાવલી’માં ઉલ્લેખ છે કે,^૧ “વિ. સં. ૧૦૧૦માં રામસેન નગરમાં શ્રી સ્વપભદ્રેવ પ્રભુના ચૈત્યમાં શ્રી સ્વર્ણદેવસૂરિએ^૨ આઠમા તીર્થ કર શ્રીચંદ્રપ્રભ બિનેશ્વરની મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.”

સં. ૧૦૧૦ થીયે પહેલાં અહીં જિનમંદિર હતું એમ આ ઉલ્લેખથી સૂચિત થાય છે અને એ પ્રાચીન સમયથી જોનામાં આની તીર્થ તરીકે પ્રસિદ્ધિ હશે એમ લાગે છે. એ સંબંધે કંઈક આશ્રે પ્રકાશ ‘પ્રભાવક-ચરિત’માંથી સાંપડે છે કે, આ તીર્થભૂમિમાં આવેલા શ્રી. યપ્પભટ્ટિસૂરિ અને તેમના યુગ્રી. સિદ્ધસેનસૂરિએ (વિ. સં. ૮૦૭માં) આમ રાખ (જેનું બીજું) નામ નાગભટ્ટ કે નાગાવલોક હતું અને જે ભિજભાલના પ્રતિહારવંશના હતા)ને બાળઅવસ્થામાં રામસંન્યસુરમાં ભેળો હતો.^૩

કવિ પં. શીલવિજયજી આ તીર્થની પ્રાચીનતાનું વર્ણન કરતાં કહે છે:—

“નયર મહાડ અતિ રામસેજ, પાપ પછાસિ કેવ દીઠી જેજ,
આદિક બિંબ પિત્તભય સાર, હેમતણી પરિસોહી ઉદાર, રામચંદ્રનું તીરથ એજ, આજ અપૂરવ અવિચલ જેજ.”

ગામ ગહાર ઊંચા ટેકરાએ છે. તેને ખોદતાં આજે પણ મકાનના પાયા, મંદિરના પથ્થરો, પ્રાચીન મૂર્તિઓ, કૂવા-વાવની નિશાનીઓ તેમજ સિક્કાઓ મળી આવે છે. એ ઉપરથી અસહ આ નગર કેતું ભવ્ય અને વિશાળ હશે એનો ખ્યાલ આવે છે.

આજે રામસેનમાં નહીં કિનારે એક પ્રાચીન મંદિર ઊભું છે. થોડાં વર્ષો પહેલાં જ એનો છૂર્ણોદ્ધાર થયો છે. મંદિરમાં મજબૂત ભોંયકું છે ને તેમાં શ્રીસ્વપભદ્રેવ ભગવાનની ઠ શીટ ઊંચી સુંદર ચાર મૂર્તિઓ વિરાજમાન છે. ત્રણ કાંઠસંગિયા અને શ્રીચેત્યરીઢેવીની પ્રતિમા પણ છે.

આ મંદિરમાં ધાતુપ્રતિમાનું એક સુંદર પરિકર છે. રામસેનથી ૧ માઇલ દૂર આવેલા ખેતરમાંના એક ટેકરામાંથી મળી આવ્યું છે. તેના ઉપર લાંબી પદમય લેખ આ પ્રમાણે કેરેલો છે:—

“અનુવર્તમાનતીર્થપ્રણયાકદ વર્ષમાનજિનવૃષભાત્ । શિષ્યક્રમાનુયાતો જાતો વજ્રસ્તદુપમાનઃ ॥૧॥

તન્ન્યાસાચાં જાતઃ] સ્થાનીયકુલોદ્ભૂતો મહામહિમઃ । ચન્દ્રકુલોદ્ભવસ્તતો વટેજગ્ધ્યઃ ક્રમચલઃ ॥૨॥

ધીરાપદોદ્ભૂતસ્તસ્માદ ગન્ધોડત્ર સર્વદિક્કલ્યાતઃ । સુદાન્ધયયોનિકૌર્મ્યેવલિતતદિક્કલ્યાતોડસ્તિ ॥૩॥

તસ્મિન્ સુપ્તિ સુરિષુ દેવવમુપાગતેષુ વિદ્રાસુ । જાતો ગ્રેષ્ઠ(ગ્રા)ચૌર્થસ્તસ્માન્ત્રીશાંતિમદ્રાલ્યઃ ॥૪॥

તસ્માન્ન સર્વદેવઃ સિદ્ધાંતમહોદધિઃ સદાગાહઃ । તસ્માન્ન શાલિમદ્રો મદ્રનિધિર્મચ્છગતઃ ॥૫॥

શ્રીશાંતિમદ્રસૂતૌ વ્રતપતિજા.....પૂર્ણમદ્રાલ્યઃ । રજુસેના.....સ્તિ.....સુદોન્ ॥૬॥

[ગ્રેષ્ઠા] પવવિદં વિન્ નામિસુતોર્મહાત્મનઃ । લક્ષ્યાન્નચલતાં જ્ઞાત્વા જીવતન્નં વિશેષતઃ ॥૭॥

મંગલં મહાશ્રીઃ ॥ સંવત્ ૧૦૮૪ ચૈત્રવૌર્ણમ્યાસ્ય ॥”

—આ પરિકર-લેખને ભાવાર્થે એવો છે કે, શ્રીમહાવીરસ્વામી ભગવાનની શિષ્યપરંપરામાં વજ્રજાપાના સ્વંદ્રુભાં જટ્ટેશ્વર નામે મહાન આત્મચર્ચ થયા. તેમનાથી થીરાપદ નામે ગન્ધ પ્રસિદ્ધિ પામ્યો. તેમાં અનેક વિદ્વાન આચાર્યો થયા તે પૈકી શ્રીશાંતિમદ્ર નામે એક એટા આત્મચર્ચ થયા હતા. તે પછી સિદ્ધાંતમહોદધિ શ્રીસ્વર્ણદેવસૂરિ, એ પછી શાલિભદ્રસૂરિ,

૧. વૃષાલ વસામે કારદાં સહલે, શો રામસેનાકુસુરે જકાર । નામેવર્ત્યેષ્ઠમતીર્થરાત્રિભિન્નપ્રતિષ્ઠાં વિધિવત્ લખન્માઃ ॥

૨. બ. મહાવીરની પદપરંપરામાં કયેલા ૩૭ મા શ્રી. ઉદ્ધોતનસૂરિએ ટેલીભામના પાદરે એક પદશક્તિ નીચે ૮ શિખોને સં. ૯૯૪ માં આત્મચર્ચપદવી આપી તેમાં શ્રી. સર્વદેવસૂરિ પણ હતા. તેમણે વડગન્ધની રચના કરી હતી. તેમના ઉપદેશથી સ્વંદ્રાવલીના મહામંત્રી કુંભે સ્વંદ્રાવલીમાં ભવ્ય મંદિર બંધાવ્યું હતું. એટલું જ નહિ, પછીથી તેને કોણા આપી મુનિપદ પારણ કરાવ્યું હતું. આ સૂરિજીના ઉપદેશથી ૨૮ જિનમંદિરોની રચના થઈ હતી.

૩. ‘પ્રભાવક-ચરિત’—અંબપ્રભટ્ટિસૂરિચરિત, શ્લોક : ૪૯.

એ પછી શ્રાંતિકાંદસુરિ અને તે પછી પૂર્ણાંકાદસુરિ થયા. તેમણે સં. ૧૦૮૪ ની ચૈત્રી પૂર્ણિમાએ શ્રીઋષભદેવ પ્રભુના જિંબની સ્થાપના કરાવી. આ જિંબ રાજા રઘુસેને લક્ષ્મીની ચંચળતા બાંધી ગુરુઉપદેશથી કરાવ્યું.

આ લેખ ઉપરથી આપણને થોડીક ઐતિહાસિક વિગતો બાંધવાનું મળે છે તે એ કે શ્રીરાષ્ટ્રગંગા શ્રીચતુરવર નામના આચાર્યથી પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યો. બીજું શ્રીપૂર્ણાંકાદસુરિના ઉપદેશથી પ્રભાવિત થયેલા રઘુસેન રાજાએ સં. ૧૦૮૪ માં શ્રીઆદિનાથ જિંબ કરાવ્યું.

આ રઘુસેન રાજા કથાનો હશે અને એણે આ સિવાય બીજાં ધાર્મિક કાર્યો શું કરાવ્યાં હશે એ બાંધવાને કશું સાબન નથી. પરંતુ આ હકીકત એના જૈનધર્મ-સ્વીકારનો પુરાવો રજૂ કરે છે. આ પરિકર રામસૈન્યપુરના મંદિરમાં જ પ્રતિષ્ઠિત થયેલું હોય તો આ રાજા રામસૈન્યનો જ હશે.

આમદાવાદના ઝવેરીવાડમાં આવેલા શ્રીઆજિતનાથ ભગવાનના જિનમંદિરની ભમતીમાં જતાં પહેલી ઝોરડીમાં શ્રીઆજિતનાથ ભગવાનની માતૃપી આકારની સં. ૧૧૧૦ ની સાલના લેખવાળી જિનપ્રતિમાની પ્રશસ્તિની પાંચમી પંક્તિમાં “રઘુસેનજિનમુખ્ય” આવેા ઉલ્લેખ એવામાં આવે છે. આ ઉપરથી એ રામસેનનું મંદિર રઘુસેન રાજાએ બંધાવ્યું હતું એમાં આ મૂર્તિ પણ પથરાવેલી હશે અને ત્યાંથી કેઈ સમયે આમદાવાદ લાવવામાં આવી હશે એવું અનુસંધાન કરી શકાય.

સંભવ છે કે, પં. શ્રી શીલવિજયજીએ ‘તીર્થમાળા’માં ઉપર્યુક્ત ઉલ્લેખેલી આદિનાથની પિત્તલમય પ્રતિમા આ પરિકરની હોય. અહીંના મંદિરમાંની એક ધાતુપ્રતિમા ઉપર આ પ્રકારનો બીજો પ્રાચીન લેખ સાંપડે છે :—

“સંવત્ ૧૨૮૯ વર્ષે વૈશાલ વદિ ૧ ગુરો વા. રાજસિંઘસયોઃ સુતકેલ્હણાગુવર્ણ(વૃઢા)મટપ્રવૃત્તેઃ કારિતા પ્રતિષ્ઠિતા પૂર્ણકલ્હણેન ॥”

—સંવત્ ૧૨૮૬ ના વૈશાખ વદિ ૧ ને શુક્રવારે રાજસિંહના પુત્ર કેલ્હણ અને તેના વાગબટ વગેરે ભાઈઓએ આ પ્રતિમા બનાવી અને તેની પં. શ્રીપૂર્ણકલ્હણસુરિએ પ્રતિષ્ઠા કરી.

આ બધાં પ્રમાણો રામસૈન્યની પ્રાચીનતા ઉપર પૂરા પ્રકાશ પાથરે છે.

૧૬. થરાદ

(ક્રેડા નંબર : ૮૦૦)

હીસાથી ૩૬ માઈલ દૂર થરાદ નામે અતિપ્રાચીન ગામ છે. આનાં પ્રાચીન નામો શિરપુર, શિરાદિ, થરાપદ, શિરાપદ વગેરે હોવાનું જણાય છે. કહેવાય છે કે વિ. સં. ૧૦૧માં શિરપાલ ધડુએ આ ગામ પોતાના નામે વસાવ્યું હતું. શિરપાલ ધડુની ગઠેન હરકુએ ઘેરાલી બડીના ૭૫ ફીટ ચોરસ મેદાનમાં ૧૪૪૪ સ્તંભયુક્ત ભવ્ય ગાવન જિનાલય મંદિર બંધાવ્યું હતું જેનો આજે પત્તો નથી. આ સ્થળની જમીન ખોદતાં જિનમંદિરના પથ્થરો, ઇંટો વગેરે નીકળી આવે છે એ ઉપરથી જણાય છે કે જેનો પત્તો નથી તે મંદિર આ સ્થાનમાં હતાયેલું હોતું ભેદ્ય છે. વાવ ગામમાં શ્રીઆજિતનાથ ભગવાનની ધાતુમય પ્રતિમા સુસ્લિષ્ઠ આકર્ષણના ભય વખતે જે અહીંથી ચોક્કસવામાં આવેલી તે આ જ મંદિરની હોવાનો સંભવ છે એ મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા શિરપુર વસ્યા પછી વિ. સં. ૧૩૬ની આપણી અમાવાસ્યાને પુષ્કવારના રોજ થઈ હતી. હાલ આ મૂર્તિ વાવના જિનમંદિરમાં મોબુદ છે. તેની લિંબાઈ ૩૧ ઇંચ છે. મૂર્તિ રમણીય ને પ્રભાવક છે.

વિક્રમની સાતમી શતાબ્દી સુધી શિરપાલ ધડુના વંશજોએ અહીં રાજ્ય કર્યું છે. એ પછી નંદોલના ચોક્કાણી ૭ પેઢીએ રાજ્ય કર્યું અને મહમુદ શાહ(ગુહીન ઘોરી તેમજ કુતબુદ્દીન ઇબરે અને ૧૧૭૪ થી ૧૨૦૬માં અહીં ભારે આક્રમણ કર્યું; તેમાં છેલ્લા ચોક્કાણ રાજા જુબલ રાણા મરાયા અને સુલતાની મુસલમાનોએ આ ભગીર પદ અધિકાર જમાવ્યો.

રામસેનના નેનમંદિરની મૂર્તિના પરિકરમાંથી સં. ૧૦૮૪ના મળી આવેલા લેખથી જણાય છે કે, ચંદ્રકુળના પ્રસિદ્ધ આચાર્ય શ્રીવદેશ્વરસૂરિએ આ ગામના નામ ઉપરથી ‘શિરાપદ્મગચ્છ’ની સ્થાપના કરી હતી. આ સ્થાપના વિક્રમની નવમી શતાબ્દીમાં થઈ હશે; એ સમયે આ નગર ભારે બાદાજલાલીવાળું અને સંપન્ન હોય તેમજ નેનમંદિરના એક પ્રસિદ્ધ ગચ્છની સ્થાપના જેમાં કરવામાં આવી એ નગરમાં ઉપયુક્ત જિનમંદિર સિવાય બીલાં જિનાલયો પણ વિદ્યમાન હોવાં બેઠાંજો. દશમી સદીમાં થયેલા વીરગણિ અહીં આવ્યા હતા અને અગિયારમી સદીના વાદિવેતાલ શાંતિસૂરિએ ક્ષારાની રાજસભા વચ્ચે મેળવેલા વિજયથી ભોજરાજાએ જે સાઠ હજાર રૂપિયા આપ્યા હતા તે થરસ મોકલ્યા હતા. તેમાંથી આદિનાથમંદિરના મૂળનાયકની ડાબી બાજુમાં દેરી અને રથ કરાવ્યાં હતાં. પરમાર્હત કુમારપાલે અહીં ‘કુમારવિહાર’ નામે જૈન મંદિર બંધાવ્યું હોવાનું પ્રાચીનમાં જણાવ્યું છે.

અજયપાલના સમયમાં કવિ ચય:પાલે વિરચિત “મોહપરાજય નાટક” કુમારવિહારમાં વીરજિનેશ્વરના યાત્રા-મહોત્સવ પ્રસંગે લખવાયું હતું. “ઉપદેશક”હો”ની લેખનપ્રશસ્તિમાંથી જાણવા મળે છે કે, તેરમા સૈકામાં થયેલા શ્રેષ્ઠી આદિલાહન ઇંડનાથકે અહીંના જયભદ્રવૈવેત્યમાં શ્રીચંદ્રપ્રભસ્વામી, સીમંધરસ્વામી, યુગંધરસ્વામી, અગિકાદેવી અને ભારતીદેવીની મૂર્તિઓ પ્રતિષ્ઠિત કરી હતી, આ મૂર્તિઓનો પત્તો લગાડવા બેઠાંજો.

ચોદમા સૈકાના શ્રી. વિનયપ્રભ ઉપાધ્યાયે રચેલી “તીર્થમાળા”માં બારાહરિ વાસો એ દ્વારા અહીંના પાર્શ્વજિન મંદિરનું સ્મરણ કરાવ્યું છે. આને આ મંદિરનો પત્તો નથી.

મંત્રી પેથડપુત્ર ઝાંઝણે આંડવગઢથી શત્રુજયના સંઘ સં. ૧૩૪૦ના માઘ સુદિ ૫ચમીના દિવસે કાઠયો હતો, ત્યારે શત્રુજયમાં અહીંના શ્રીઆલક્ષ્મીય આજ્ઞાનામનો ધનિક મોટો સંઘ લઈને આવ્યો હતો. તેનું ગિરફ ‘પશ્ચિમ આંડલિક’ હતું અને તેના સંઘને ‘લણુ કારમીર’ એ નામ લોકોએ આપ્યું હતું. ઉપયુક્ત શિલાલેખ અને બીલા ઉલ્લેખો આપણને એક સમયે આ નગર જૈનધર્મનું કેન્દ્ર સ્થળ હતું એવો પુરાવો પૂરા પાડે છે. આજે અહીંનાં અગિયાર જૈન મંદિરોની મૂર્તિઓ ઉપરથી મળી આવતા વિક્રમની બારમીથી લઈ અઢારમી શતાબ્દી સુધીના શિલાલેખો એ સમયની ધાર્મિક પરંપરાના ખ્યાલ આપી રહ્યા છે. અલગત; આજે જે અગિયાર મંદિરો અહીં જોવાય છે તે વિક્રમની અઢારમીથી વીસમી સદી સુધીમાં બન્યાં છે પણ એમાંની દર્શનીય મૂર્તિઓ પ્રાચીન છે. આઠમી સદીનો એક પ્રાચીન પ્રતિમા અહીંના એક ઘર દેરાસરમાં મોજૂદ છે.

[૧] આંબલા શેરીમાં શિખરબંધી શ્રીસુમતિનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. તેમાં ધાતુની ૧૦ પ્રતિમાઓ છે. [૨] એ જ શેરીમાં બીજું ઘર દેરાસર શ્રીવિમલનાથ ભગવાનનું છે, તેમાં ૧ પાષાણની અને ૬ ધાતુની મૂર્તિઓ છે. [૩] સોનાર શેરીમાં શિખરબંધી શ્રીગોડીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર છે, તેમાં ૧ પાષાણની અને ૩ ધાતુની પ્રતિમાઓ છે. [૪] સુતાર શેરીમાં ઘુસટ-બંધી શ્રીશાંતિનાથપ્રભુનું મંદિર છે. તેમાં ૫ પાષાણની અને ૬ ધાતુની પ્રતિમાઓ છે. [૫] દેસાઈ શેરીમાં શ્રીવિમલનાથ ભગવાનના ઘર દેરાસરમાં ૨ પાષાણની અને ૨૭ ધાતુની પ્રતિમાઓ છે. [૬] રાશીઆની શેરીમાં શ્રીઅભિનંદનસ્વામીના ઘર દેરાસરમાં ૨ પાષાણની અને ૩ ધાતુની પ્રતિમાઓ છે. [૭] મોટા દેરાસરના વાસમાં શિખરબંધી શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનું મંદિર છે. મૂળનાયકની બાજુમાં શ્રીમુદેવા માતાની મૂર્તિ બિરાજમાન છે. આમાં કુલ પાષાણની ૬ અને ધાતુની ૨૮ પ્રતિમાઓ છે. [૮] એ જ વાસમાં શ્રીમહાવીરસ્વામી ભગવાનના ઘર દેરાસરમાં મૂળનાયકની મૂર્તિ લગ્ન અને રમણીય છે. પાષાણની કુલ ૧૧ અને ધાતુની ૧૮ મૂર્તિઓ છે. [૯] એ જ વાસમાં શ્રીઆદિનાથ ભગવાનના ઘર દેરાસરમાં પાષાણની ૬ અને ધાતુની ૧૬૬ પ્રતિમાઓ છે. તેમાં એક આઠમા સૈકાની શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની પ્રાચીન અને મનોહર મૂર્તિ છે, [૧૦] એ જ વાસમાં શ્રીવાસુપૂજ્ય સ્વામીનું ઘર દેરાસર છે. તેમાં પાષાણની ૨ અને ધાતુની ૨૪ મૂર્તિઓ બિરાજમાન છે. [૧૧] શ્રીમેરણનું ઘર દેરાસર છે, તેમાં મૂળનાયક શ્રીચંદ્રપ્રભપ્રભુ બિરાજમાન છે. ધાતુની કુલ ૩ મૂર્તિઓ છે, આ મંદિર સોળામી સૈકામાં શ્રીભદ્રવૈવસ્વિએ બંધાવ્યું છે.

આ સિવાય સંઘવી શેરીમાં એક ઘર દેરાસર હતું, જેનું ખંડિયેર હજી જોવાય છે. આમાંની બધી મૂર્તિઓ દેસાઈ શેરીના શ્રીવિમલનાથ પ્રભુના મંદિરમાં મૂકવામાં આવી છે.

આ જિનાલયની પાસે ઢાળા હાથે જમકાલી દેવીનું મંદિર છે, જે શ્રીવિમલનાથ ભગવાનની અધિકાધિકા દેવી છે, જેનું અક્ષર નામ વિલ્વાદેવી છે.

ગામ બહાર પશ્ચિમ-દક્ષિણ પશ્ચિમાં વરખડી નામનું સ્થાન છે, તેમાં નાના કોટથી આવરેલું એક જૈન દેવળ છે, તેમાં પ્રાચીન સમયનાં શ્રીગોડીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનાં પગલાંની સ્થાપના છે. આની પ્રતિષ્ઠા ક્યારે થઈ તે બહુવામાં આવ્યું નથી.

ચૌકની ચેરીમાં રહેતા આવક ઉત્તમચંદના મકાનની એક અલગ ચોરડીમાં નાની પહુ પ્રાચીન પ્રતિમાઓ છે.

સં. ૧૯૭૬ માં અહીંના એક જોડ ગામના ઝોડ ભતિના માણસને મકાનને પાચે ખોદતાં જમીનમાંથી શ્રીવાસુપૂજ્ય ભગવાનની પાપાણુમયી ૧ અને ધાતુની ચોત્રિશી, પંચતીર્થી વગેરે મળીને ૨૫ પ્રતિમાઓ મળી આવી હતી. આ બધી મૂર્તિઓ અહીંના શ્રીમહાવીરસ્વામી ભગવાનના મંદિરમાં પધરાવવામાં આવી છે.

★

૧૭. વાવ

(કોડા નંબર : ૮૧૨-૮૧૨)

કોસાથી ૩૦ ગાઉ અને થરાદથી ૫ ગાઉના અંતરે વાવ નામનું પ્રાચીન ગામ છે. આ ગામને વસાવનાર વિશે એવી કંતકથા મળે છે કે થરાદના રાજવી ચૌહાણ પૂર્ણાળ ન્યારે મુસલમાનોની સાથે લડાઈ કરતાં મરાયા ત્યારે તેમની પત્ની સોદી રાણી પોતાના નાના બાળક બબાળને લઈ દીપા થુંડલાની ટેકરી પર દીપા બીલના આશ્રયે બંધ રહી અને બબાળ ઉંમરલાયક થતાં આ સ્થળે તેણે એક વાવ બંધાવી અને સને ૧૨૪૪ માં વાવ નામે કસબો વસાવી, રાણાની પદવી ધારણ કરી અહીં રાજ્ય કર્યું, ત્યારથી આ કસબો એના વંશજોને આધીન છે. આ રાજ્યની ઉત્તરે સ્વાચાર (મારવાઠ), દક્ષિણમાં મુધુગામ, પૂર્વમાં થરાદ, અને દક્ષિણમાં કેવડનું રણ છે.

અહીં રવેતાંબર જેનાનાં ૧૦૦ ઘર વિદ્યમાન છે. ૨ ઉપાશ્રય અને ૧ જૈન ધર્મશાળા છે. અહીં ત્રણ જૈન મંદિર છે.

૧. સોથી મોટું બબરમાં આવેલું શિખરબંધી ચિનાલય શ્રીઅંબિકાનાથ ભગવાનનું છે. મૂળનાયકની ધાતુમય પ્રતિમા ૩૫ ફીટ ઊંચી બબ્બ અને પ્રાચીન છે. કહે છે કે, ચિરપાલ ધેરુએ સં. ૧૦૧ માં થરાદ વસાવ્યું અને સં. ૧૩૬ માં આ પ્રતિમા ભરાવીને પોતે બંધાવેલા થરાદના મંદિરમાં પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. મુસલમાનોના હુમલા સમયે આ પ્રતિમા થરાદથી અહીં લાવવામાં આવી હતી.

અત્યારનું આ મંદિર લગભગ વિક્ષતના ઓઠમા-પંદરમા સૈકામાં બંધાયું હોય એમ જણાય છે. આ મંદિરમાં પાપાણુની ૨૧ અને ધાતુની ૧૨૪ મૂર્તિઓ છે. તેમાં પાંચ મૂર્તિઓ ઘણી પ્રાચીન છે. એક પરિકર ઉપર સં. ૧૧૭૭ ના લેખ છે.

૨. ગામ બહાર આવેલું મંદિર શિખરબંધી છે. તેમા મૂળનાયક શ્રીગોડીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની મૂર્તિ સ્થાપન કરેલી છે. આ મૂર્તિ ૧૫ ફીટ ઊંચી છે અને વિક્ષતની અઢારમી સહાંની પ્રતિષ્ઠિત છે. આ મંદિરમાં પાપાણુની ૫ અને ધાતુની ૧૧ મૂર્તિઓ છે, તેમાં ત્રણ ધાતુમૂર્તિઓ પ્રાચીન છે.

૩. ત્રીજું મંદિર ક્ષયભરેલ ભગવાનનું છે.

★

૧૮. ભોરોલ

(કોડા નંબર : ૮૨૭)

કોસાથી ૨૮ ગાઉ અને થરાદથી પશ્ચિમોત્તર દિશામાં ૭ ગાઉ દૂર ભોરોલ નામે ગામ છે. આ ગામ પ્રાચીન છે અને જૈન તીર્થેષ્ઠ ગણાય છે. આનાં પ્રાચીન નામ પીપલપુર, પીપલગ્રામ, અને પીપલપુરપટ્ટણ વગેરે હોવાનું

જણાય છે. સંભવતઃ ‘પિપ્પલગઢ’ આ નામ ઉપરથી પ્રસિદ્ધિ પામ્યો હોય એવું પણ અનુમાન થાય છે. આ ગમ્પના વિક્રમની પંદરમી શતાબ્દીના પ્રારંભના પ્રતિભલેખો મળી આવે છે. બીજા પ્રમાણેથી જણાય છે કે પંદરમી શતાબ્દી સુધી આ ગામ ભારે ભઠ્ઠાજલાલીવાળું હતું, એમ અહીંનાં ખંડિયોશ અને ભૂમિમાંથી નીકળી આવતી ઇંટો, પથ્થરો વગેરે પરથી અનુમાન નીકળે છે, પરંતુ ભોરોલ નામ ક્યારે અને શાથી પડ્યું એ જણવામાં નથી.

આ ગામ ભરે પૂરે ભઠ્ઠાજલાલીમાં હતું ત્યારે અહીં શ્વેતાંગરોમાં ૧૧૦૦ જેટલાં ઘર હતાં અને કેટલાંયે જૈન મંદિર હતાં એમ કહેવાય છે. અહીં શેઠી મુજાશાહે ૧૪૪૪ સ્તંભોવાળું ૭૨ દેવકુલિકાઓ સહિત ભંથ મંદિર બંધાવ્યું હતું. ‘અચલગમ્પીય મોટી પટ્ટાવલી’ (પૃ. ૮૬)માંથી આ વિશે આ પ્રકારે સ્પષ્ટ મળે છે: “કાત્યાયન-ગોત્રીય શ્રીમાલી શેઠ મુજાશાહે ભોરોલમાં અચલગમ્પીય વલ્લીશાખાના આચાર્ય શ્રીપુણ્યતિલકસૂરિના ઉપદેશથી વિ. સં. ૧૩૦૨માં શિખરખંધી જિનમંદિર બંધાવ્યું અને તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી, તેમજ એક વાવ પણ તેમણે બંધાવી; જેમાં બંનેને બંધાવતાં કુલ સવા કરોડ રૂપિયાનું ખર્ચ થયું હતું.”

આજે આ વાવ જીર્ણવરધામાં મોજુદ છે, એને ભેતાં જેટલું ખર્ચ થયું હોય એવું અનુમાન કાઢી શકાય તેમ છે પરંતુ એ મંદિર આજે તો બૂગભૂની એક વસ્તુ બની ગઈ છે. હા, બૂમિના ધોરાઓ ખોદવાથી આજ સુધીમાં કેટલાંયે ખંડિત પ્રતિમાઓ મળી આવી છે. સં. ૧૯૨૨ના ભાદરવા મુદ્દિ ૩ના દિવસે અહીંના એક તુટેલા જીર્ણ તળાવના ટેકરો ખોદતાં ૨૫ ફીટ ઊંચી શ્યામભવલર્પિ શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની અખંડ પ્રતિમા મળી આવી હતી, જે આજે ભોરોલના મંદિરમાં સ્થાપન કરેલી છે.

અહીં ઉત્તર-પશ્ચિમ દિશાએ આવેલા જીર્ણ તળાવની પાળ પાસે એક હિંગળાજ માતાનું દેવળ છે, તેમાં લગભગ બધાંયે પથ્થરો જૈન મંદિરના વપરાયા છે. જેટલું જ નહિ, આ દેવળમાં શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની અધિષ્ઠાત્રિકા અંબિકા-દેવીની એક ખંડિત મૂર્તિ અને એક જિનપ્રતિમાના પળાસણનો પરિકર રાખવામાં આવેલો છે તેના ઉપર ક્રમશઃ આ પ્રકારે લેખો ઉઠાડી છે:—

(૧) “સંવત્ ૧૨૫૧ વર્ષે વૈશાલ વદિ ૭ પોપલગ્રામે શ્રીનેમિનાથવિંવાનિ નિઝર્વૈજગુરુગાં મુનિકેશો અવલોકનશિખરપ્રદાન-
(દુષ્કાંતાવસાહિના શ્રીઅંબિકામૂર્તિ: ૫૦ વિજયકલ્પરોન કારિતા શ્રીજયપ્રમસ્ત્રિશિખ્યશ્રીગુણાકરસૂરિભિ: પ્રતિષ્ઠિત(તા) ॥”

—(અંબિકાની ખંડિત મૂર્તિ પરનો લેખ)

(૨) “સંવત્ ૧૨૬૧ વર્ષે જ્યેષ્ઠ મુદ્દિ ૨ રજો શ્રીપ્રભાગમ્પે એષિજહુદેવસુતભેષિદેવરાગમગામીગુણદેવ્યા શ્રીનેમિનાથવિંવં કારિતં પ્રતિષ્ઠિતં શ્રીજયપ્રમસ્ત્રિભિ: ॥” —(ખંડિત પરિકર પરનો લેખ)

ઉપર્યુક્ત પ્રથમ લેખમાંથી આપણને જણવા મળે છે કે, સં. ૧૩૫૧ સુધી આ ગામનું નામ પીપલગમ્પ પ્રસિદ્ધ હતું. એ પછી જ આનું નામ ભોરોલ પડ્યું હશે. સંભવ છે કે, સં. ૧૪૧૪માં રામજી ચૌહાણે સૂંઘર રાજપૂતોને મારી, નસાડી આ ગામ પર કબજો મેળવ્યો તે પહેલાં સૂંઘર રાજપૂતોમાંના કોઈએ પોતાના નામ ઉપરથી આને ભોરોલ એવું નામ આપ્યું હોય. બીજું ‘પ’ (વજ્યકલસચુનિએ શ્રીઅંબિકાદેવીની મૂર્તિ ભરાવી એથી તેઓ કોઈ ચતિપરંપરાના હોવા ભેધએ. ત્રીજું શ્રીઅંબિકાદેવીની મૂર્તિ અને શ્રીનેમિનાથ ભગવાનનાં (જિજ્ઞાસુ) (દેવતાચલના) અવલોકન શિખર પર રહેલા પ્રદુમ્બ અને શાંભળી દૂંક સાથે કરાવી; એથી આ મંદિર ‘દેવતાચલાવતાર’ નામે બંધાવાયું હશે અને સં. ૧૩૫૫ લગભગમાં જ એની પ્રતિષ્ઠા થઈ હશે, આ હકીકતને ઉપર્યુક્ત પટ્ટાવલીના ઉલ્લેખ પુરાવો આપે છે.

બીજા લેખથી સ્પષ્ટ થાય છે કે શેઠ મુજાશાહના મંદિર સિવાય કોઈ બીજું મંદિર પણ હોતું ભેધએ છે, જે સં. ૧૨૬૧ પહેલાં બંધાયેલું હોય અને તે પછી તેમાં શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની પ્રતિષ્ઠા થયેલી હોય.

આ બંને લેખો આ ગામના સ્થાનિક ઇતિહાસના પ્રમાણને રજૂ કરી રહ્યા છે. વિશિષ્ટ ઇતિહાસ માટે અહીં શોધખોળ કરવામાં આવે તો થોડી સામગ્રી મળી શકે એમ છે.

આજે આ મંદિરોને શોધવાનું રહે જ છે, પરંતુ અહીં એક શિખરખંધી જૈન મંદિર છે, જે વિક્રમના લગભગ

બારમા સૈકામાં બંધાયેલું કહેવાય છે; આ મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર થતાં હાલમાં સુશોભિત બનેલું છે. મૂળનાથક શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની સુંદર અને પ્રાચીન મૂર્તિ બિરાજમાન છે, જે અગાઉ જણાવ્યા મુજબ તળાવ પાસેના ટેકરામાંથી મળી આવી હતી, આ મૂર્તિ ઉપર લેખ નથી પરંતુ આ પ્રભાવશાળી મૂર્તિ અમત્કારભરી મનાય છે, જેનેતરો પશુ અહીં શ્રદ્ધાપૂર્વક દર્શનાર્થે આવે છે. આ મૂર્તિના કારણે જ આની તીર્થ તરીકે પ્રસિદ્ધિ વધી ગઈ છે.

અહીં કાર્તિક સુદિ ૧૫ અને ચૈત્રી ૧૫ ના મેળા ભરાય છે.

શ્રીમાન આચાર્ય શ્રીચતીન્દ્રસૂરિજીએ ભોરાલના ઠાંકેર પીરદાનજીને ઉપદેશ આપી આ તાલુકામાં થતી જીવ-હિંસાને અટકાવવાનું એક જાહેરનામું ઠાંકેરના સહી-સિકા સાથે તા. ૨-૧-૨૯ના રોજ બહાર પડાવ્યું હતું, જે અતિ પ્રશંસાપાત્ર કાર્ય ગણાય.

૧૯. ચારૂપ

(કોઠા નંબર : ૮૫૯)

પાટણથી ૩ ગાઉ દૂર આવેલા ચારૂપ ગામમાં ભવ્ય શિખરબંધી બિનાલય છે. તેમાં મૂ. ના. શામળા પાર્શ્વનાથ ભગવાનની ભવ્ય અને પ્રાચીન મૂર્તિ છે. આ મંદિરનો પ્રતિહાસ જાણવા જવો છે :

પહેલાં નાનું સરયું દેરાસર હતું. પાછળથી શ્રાવકોની વસ્તી ઘટી જતાં આ મંદિર ઉપર શૈવોએ કબજો કરી લઈ, શીતળનાથ ભગવાનના સ્થાને મહાદેવ-પાર્વતી અને બાલુમાં ગણપતિની મૂર્તિઓ સ્થાપન કરી દીધી હતી.

સં. ૧૯૩૦ ની આસપાસ પાટણના જૈન સંઘનું આ તરફ ધ્યાન દોરાયું ને ધોમે ધોમે એ મંદિરનો કબજો લીધો. સં. ૧૯૩૮ પહેલાં જે મૂળ નાના ગજારાવાળું મંદિર હતું તેનું સં. ૧૯૩૮માં સમારકામ કર્યું, અને કેટલીક જમીન ખરીદીને સં. ૧૯૫૬માં મોટી ધર્મશાળા બંધાવી. બીજી ધર્મશાળા પાટણવાળા શેઠ નગીનચંદ્ર કરમચંદે બંધાવેલી છે.

તે પછી મૂ. ના. ની ગાદી કાથમ રાણી જીર્ણોદ્ધારરૂપ નવેસરથી મોટું મંદિર બંધાવી મૂ. ના. ની જમણી બાજુએ શ્રીશીતળનાથ ભગવાનની સં. ૧૯૮૪ ના જેઠ સુદિ ૫ ના રોજ પ્રતિષ્ઠા કરી છે.

મૂળનાથકની મૂર્તિ પ્રાચીન ચિદંબરગણના અદ્વિતીય નમૂનારૂપ છે. આરસપાયાજીમાંથી કોતરી કાઢેલી શ્યામવર્ણી મૂર્તિનું ચિદંબર તદ્દન નિરાળું છે. મૂર્તિના ઉદરમાં તપસ્વીની કૃશતા, સ્વસ્થ અને અટ્ટલ ગાંભીર્ય તેમજ નીરાણીપણાનાં ચિહ્નો સ્પષ્ટ તરી આવે છે. મૂર્તિનું મસ્તક ખભા સુધી સુવિશાળ અને કૃણાથી આપ્તહાદિત છે. આ મૂર્તિ કૃણા સાથે ચાર ફીટ જીએ અને ૨૫-૩ ફીટ પહેળી હોવા સંભવ છે. વિક્રમના ચોદમ સૈકામાં થયેલા શ્રોજયશિખરસૂરિએ ‘પાર્શ્વનાથસ્તવન’માં જુદાં જુદાં નામો સાથે આ તીર્થનો મહિમા ગાયો છે :

“જી ચારૂપિ પંચાસર્ષદ્ભ્યાસ પૂરક”.

ચારૂપ મહાતીર્થ હતું એમ આ દેરાસરમાં પહેલા પ્રાચીન ખડિત પરિકરના લેખ ઉપરથી જાણવા મળે છે; આ લેખ નેરમી-ચોદમી થતાબદ્ધમાં લખાયેલા લાગે છે.

.....દિ ૧૩ શ્રીનાર્મદગજે શ્રીશીલ્લગણસૂરિસંતાને શ્રેંગ(સં ૧)વમુત્રે ૦ સોમા તથા શ્રે ૦ જસરામુત....દેવ્યા શ્રીચારૂપનામે મહાતીર્થે શ્રીપાર્શ્વનાથપરિક[?] કારિત્વ(ત:) । પ્રતિષ્ઠિત(ત:) શ્રીદેવચંદ્રસૂરિમિ: ॥

ચોદમ સૈકામાં થયેલા માંડવગઠના મંત્રી પેયડયાહે જે અનેક મંદિરો બંધાવ્યાં તેમાં ચારૂપમાં પણ શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું મંદિર બંધાવ્યાનો ઉલ્લેખ ‘ગુપ્તવલી’કાર આ પ્રમાણે કરે છે:—

“વાસ્તવે મુગદ્ધાન્તો જિનપતિ: ॥”

સં. ૧૨૯૬માં નાગોરનિવાસી શ્રેષ્ઠ દેવચંદ્રે ચારૂપમાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનો મુદમંડપ અને ચોકીઓ સાથેનો એક જિનપ્રાસાદ બંધાવેલો ને તેમાં ભવ્ય બિળની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી; એવો ઉલ્લેખ આણુમાંના શિલાલેખમાંથી મળી આવે છે.^૧ આજે આ મંદિરોમાંથી કોઈ મોજુદ નથી.

આ મંદિરના મૂ. ના. વિશે પ્રાચીન આખ્યાયિકા એવી છે કે, અતિપ્રાચીન કાળમાં જૌડદેશનિવાસી આપાદી શ્રાવકે ત્રણ મૂર્તિઓ ભરાવેલી તેમાં એક શંખેશ્વરમાં, બીજી ખંભાતમાં અને ત્રીજી ચારૂપમાં સ્થાપન કરવામાં આવી હતી.

‘પ્રભાવકચરિત’માં ઉલ્લેખ છે કે, શ્રીવીરાચાર્યને સિદ્ધરાજ સાથે મિત્રતા હતી. એક પ્રસંગે રાજના નર્મવચનોથી તેઓ ત્યાંથી વિહાર કરી ગયા અને પોતાની વિદ્વત્તાથી માલવા વગેરે દેશોમાં માન-કીર્તિ સંપાદન કર્યા. સિદ્ધરાજે તેમને માનસહિત ફરી પાટણ આવવાને આમંત્રણ આપ્યું, આથી તેઓ ભ્યારે ચારૂપમાં આવ્યા ત્યારે ગુર્જરનરેશ સિદ્ધરાજે તેમનો સ્વાગતમહેત્સવ કર્યો હતો^૨ અને આ વીરાચાર્યે સાંખ્યવાદી વાદિસિંહ અને દિગંબર ક્રમલકીર્તિનો પરાજય કરી ગુજરાતનો મહિમા વધાર્યો હતો.

આ ઉલ્લેખો ચારૂપની મહાતીર્થ તરીકેની પ્રસિદ્ધિનાં પ્રમાણો આપે છે.

★

૨૦. મેત્રાણી

(કોઠા નંબર : ૮૧૦)

મેત્રાણીથી કાકોસી-મેત્રાણીરોડ રેલ્વે લાઇનમાં મેત્રાણીરોડ સ્ટેશન છે. ત્યાંથી લગભગ ૧ માઈલ દૂર આવેલા ગામમાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના મંદિરનું શિખરદર્શન દૂર દૂરથીયે કર્ચકનાં હૃદય ભાવણીનાં બનાવી દે છે.

આ ગામ અને આ તીર્થ પ્રાચીન છે. એનો પુરાવો ગામ બહાર આવેલા એક પાળિયાના શિલાલેખ ઉપરથી મળી રહે છે. એના સાર એ છે કે, “સં. ૧૩૪૩ના અષાઠ સુદિ ૨ ને સોમવારના દિવસે દેવ સન્મુખ ધાડુ પડયું” હતું. તેમાં જયતસિંહ મરાયો અને તેની સાથે તેની પત્ની સતી થઈ” આ ગામમાં ‘મેત્રાણી તીર્થમંડળ જિનેશ્વર’ સિવાય આજે પણ બીજી પ્રસિદ્ધ કોઈ દેવસ્થાન નથી. એટલે અનુમાન થાય છે કે સં. ૧૩૪૩માં અહીં જિનમંદિર હશે ત્યારે એ દેવ સન્મુખ ધાડુ પડયું હશે. મંદિરની મૂર્તિઓ જમીનમાં પથરાવી ફીધી હશે ને કાળાંતરે એ મંદિરનો નાશ થયો હશે.

એ મંદિરની પ્રતાંતિ કરાવતી ચાર જિનેશ્વર-શોરુપબહેવ, શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુ, શ્રીકુંથુનાથપ્રભુ અને શ્રીપદ્મબહેવની પ્રાચીન મૂર્તિઓ સં. ૧૮૬૮ના શ્રાવણ વદિ ૧૧ના રોજ ઉજાગવેલા નામના લવારની કાંઠામાંથી પ્રગટ થઈ આવી. ત્યાંના સંઘે એક ધર દેરાસર બનાવી તેમાં સંભવતઃ ૧૬૯૮ના મહા સુદિ ૧૩ના રોજ તેમની પ્રતિષ્ઠા કરી, તે પછી સંઘે મળીને વિશાળ કંપાઉડમાં એક મોટું વિશાળ મંદિર બંધાવી સં. ૧૬૪૭ના અષાઠીજીને દિવસે એ મૂર્તિઓને પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવી. ખડું ભેતાં તો ચારે મૂર્તિઓ અત્યુચિત તરીકે હશે એમ માલમ પડે છે. પણ આજે તો આ મંદિરમાં ત્રણ મૂર્તિઓ એકઠામાં અને ચોથી મૂર્તિને મૂ. ના.ની નીચે સ્થાપન કરેલી છે. આ ચોથી મૂર્તિ ઉપર સં. ૧૬૬૪ ના લેખ છે ને શંભસેનના શ્રાવકે એ ભરાવ્યાનો ઉલ્લેખ છે.

ભમતીમાં જમણા હાથ તરફની દેરીમાં મૂ. ના. શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગ્ની ગાદી ઉપર સં. ૧૩૫૧નો લેખ છે. ભમતીમાં ત્રણે દિશામાં એકેક શિખરબંધી પ્રાચી દેવકુલિકાઓ છે. તેમાં એકમાં શ્રીકુંથુનાથ ભ., બીજીમાં શ્રીશાંતિનાથ ભ. અને ત્રીજીમાં શ્રીપાર્શ્વનાથ ભ. વિરાજમાન છે.

૧. ‘મુખાવલી’ પૃ. ૨.

૨. ‘શ્રીમજ્જિમંજીમસૂત્ર’ લેખાંક : ૩૫૨.

૩. ‘પ્રભાવકચરિત’ (સિંધી પ્રથમાવા) પૃ. ૧૬૮, શ્લોક : ૩૫, ૩૬.

બોધણી અને પાનસરનાં મંદિરો બંધાયાં નહોતાં ત્યારે આ તીર્થમાં યાત્રાળુઓની ખૂબ અવરજવર રહેતી. આજે કપત્તીની ને ચૈત્રી પૂનમના અહીં મેળા ભરાય છે. મહાસુદ ૧૩ ના રોજ પણ યાત્રાળુઓ ખૂબ આવે છે.

શ્રીચતુરવિંશતી નામના સુનિએ ‘મેત્રાણુવિનસ્તવન કૃતમાલા’ નામના સ્તવનમાં આ તીર્થની ઉત્પત્તિનો ઉપાલ આપ્યો છે.

★

૨૧. જમણુપુર

(કોઠા નંબર : ૮૬૮)

જમણુપુર ગામ પ્રાચીન છે. એની પ્રાચીનતા વિશે સુનિરાજ શ્રીજયંતવિજયજી નેષિ છે કે, “જમણુપુર ગામ મંત્રી જૈત્રસિંહ [મંત્રીશ્વર વસ્તુપાલના પુત્ર-તેરમી સહી] પોતાની જમણુદેવીનામની પત્નીના નામથી વસાવ્યું હોય એમ લાગે છે.” પરંતુ હોંચ ગામના દેરાસરની એક ધાતુપ્રતિમાના સં ૧૨૮૫ના લેખમાં ‘જમણુક્રીયગચ્છ’ નો ઉલ્લેખ આવે છે. મારા ધારવા મુજબ આ ગચ્છની ઉત્પત્તિ ‘જમણુપુર’ ગામના નામ ઉપરથી અસ્તિત્વમાં આવી હોય તો ભાગ્યે જ એ માની શકાય કે જમણુદેવીના નામ ઉપરથી આ ગામ વસાવવામાં આવ્યું! કેમકે સં ૧૨૪૦-૪૨ માં તો મંત્રીશ્વર વસ્તુપાલ-તેજપાલનો જન્મ થયાનું મનાય છે. તે પછી શ્રીવસ્તુપાલની વિવાહયોગ્ય ઉંમર થયેલા પુત્ર જૈત્રસિંહની વિવાહયોગ્ય ઉંમર ગણીએ તોયે એાછામાં એાછા ૩૫-૪૦ વર્ષના ગાળો માનવો પડે અને કદાચ જૈત્રસિંહે પરવ્યા પછી તત્કાલ જમણુપુર વસાવ્યું હોય તોય ‘જમણુક્રીયગચ્છ’ ની ઉત્પત્તિ થવાને કંઈક સમય તો લાગે જ. આ ઉપરથી માની શકાય એમ છે કે જમણુપુર ગામ સં ૧૨૮૫ પહેલાંનું છે, જૈત્રસિંહ પછીનું નહિ.

જમણુપુરની આસપાસ મોટા મોટા ટેકરાઓ પથરાયેલા છે અને તેમાં મોટા મકાનોના પાયા પણ એની પ્રાચીનતાનો પુરાવો રજૂ કરે છે. એ શોધખોળ કરવામાં આવે તો ઇતિહાસમાં નવું પ્રકરણ ઉભરાય એવી સામગ્રી મળવાનો સંભવ છે.

અહીં મૂં નાં શ્રીમદ્ભગ્ન ભગવાનનું મંદિર છે. સં ૧૬૬૪ ના વૈશાખ સુદ ૧૦ ના દિવસે એની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી છે. મૂં નાં ના પરિકરની ગાદી નીચે ધર્મચક્ર છે. તેની બંને બાજુએ એકેક હરણ છે. ગાદી નીચે પ્રાચીન લિપિમાં સં ૧૧૨૬ વૈશાખ વદિ ૧૧ ને શનિવારનો લેખ છે.

મૂં નાં પાસે જે પરિકર છે તે રતિજથી લાવવામાં આવ્યું છે, આમાંના બે ઇંદ્રો નવા લાગે છે. ભમતીમાં રાખેલા ૧૧ કૂટ જિંઘા બે પ્રાચીન ઇંદ્રો આ પરિકરના હરો એમ લાગે છે.

અહીં દેરાસર પાસેના ઉપાશ્રમમાં પરિકરની બે ગાદીઓ, મોટા પરિકરના ઉપરનો ભાગ વગેરે રાખેલું છે. આ બધું સારી હાલતમાં ભેવાય છે. બંને ગાદીઓ મૂં નાં ની ગાદી જેવી જ છે. પણ આમાં બંને બાજુએ ચક્ષ-ચક્ષિણીની એકેક મૂર્તિ વધારે છે. આ ગાદીઓ પ્રાચીન અને કોરણીભરી છે. તે ૨૧ શીટ લાંબી અને ૧ ફૂટ જિંઘા છે. પરિકરનો ભાગ આ ગાદીઓને બંધબેસતો છે. આમાં કાઉસગિયા કે ઇંદ્રો નથી, આ બે ગાદીઓ પૈકી એક પર સં. ૧૧૨૬ નો લેખ આ મુજબ છે.^૧

“૧૧. ચારાપદગણે શ્રીમાલવિશાલધર્મકાન્તનયઃ । વર્ણગમહત્તમતનયઃ શ્રીસંતુકામાયઃ ॥૧॥

તગ્જનનો સંપુષ્પ[શ્રી]ગુણાય સ્વસ્ય કારાપયાયાસ । મંકાસ્થાનકૈયે સદ્વિચ(સંસ્થિત)મિદં જિનેન્દ્રસ્ય ॥૨॥

સં ૧૧૨૬ વૈશાખ । વદિ ૧૧ શનો ॥”

૧. ‘રા ખેમર મહાતીર્થ’ પૃ ૯૩ ની ટિપ્પણી નં. ૫૬.

૨. સંવત ૧૨૮૫ વર્ષે જ્યેષ્ઠ(ક) સુદ ૨ રજો જામાળ કૌચ ચ્વ-ગયોચ્ચવચ્ચુત ચ્વ-પુલકેન શ્રાવ-વીરવેલયેયકે શ્રીનેમિનાશ્રતિસા કરિતા ॥ આ લેખવાળી ધાતુમૂર્તિ હોંચ ગામના દેરાસરમાં મોજુદ છે.-‘પ્રાચીન લેખસમૂહ’ ભા. ૧, લેખાંક: ૩૪.

૩. હારીજના ઉપાશ્રમમાં રાખેલી ગાદી પર પણ આવેલો જ લેખ છે.

અર્થાત્—વિ. સં. ૧૧૨૬ ના વૈશાખ વદિ ૧૧ ને શનિવારે ચારાપદગમ્હના અને શ્રીમાલી ધર્મટંવંશના વરણુના પુત્ર મહંતમ શ્રીસંતુક નામના અમાત્યે તેની માતા સ્વપુષ્પાશ્રીના અને પોતાના પુત્રજ માટે મંદિર નામના સ્થળના ચેત્યમાં જિનેન્દ્રની આ પ્રતિમા (પરિકરચુક્ર) કરાવી.

આ સંતુક (સાંત) અમાત્ય એ જ છે કે જેઓ ગુર્જરનરેશ કુશ્વરાજ અને સિદ્ધરાજના કુશળ મહામાત્ય હતા.

અહીં રાવળોના ઘરે પાસે જૈન મંદિરની નિશાનીઓ દેખાય છે. આ મંદિર યોદ્ધા બાવન બિનાલયવાળું હશે એમ એના વિસ્તારથી જણાય છે. આ મંદિરની ઇંટો વગેરે મહાદેવના મંદિર માટે ખપ લાગી હતી; એમ ત્યાંના વૃદ્ધો કહે છે.

૨૨. શ્રીજેશ્વર

(કોઠા નંબર : ૮૯૯)

ઉત્તર ગુજરાતમાં વહિયાર (વર્ધિપથક-વૃદ્ધિકાર) નામનો ડેરા છે. તેનું મુખ્ય શહેર શાધનપુર છે. શાધનપુર રાજ્યના મહાલમાં ‘શ્રીજેશ્વર’ નામનું ગામ છે.^૧ પ્રાચીન લેખોમાં આનો ‘શંખપુર’ નામે ઉલ્લેખ થયેલો જોવાય છે. પરંતુ જ્યારે શ્રીજેશ્વર પાર્શ્વનાથના તીર્થનો મહિમા વિસ્તાર પામ્યો ત્યારે તેનું ‘શ્રીજેશ્વર’ નામ પડી ગયું હોય એમ લાગે છે. આ નામ એટલું પ્રાબલિક બની ગયું કે શ્રીજેશ્વર પાર્શ્વનાથનાં મંદિરો ધણે સ્થળે જોવાં થયાં. શાસ્ત્રીય નામ શંખપુર હોવાથી આધુનિક રચનાઓમાં પણ એ નામનો ઉલ્લેખ થયો જોવાય છે.

જૈન શાંતિના કથન મુજબ : આત પ્રાચીનકાળમાં આપાદી નામના શ્રાવકે ચારૂપ, રૂપાંબુર અને આ શ્રીજેશ્વરમાં રહેલી મૂર્તિઓ ભરાવી હતી. જરાસંધ અને કૃષ્ણ વચ્ચેની લડાઈ વખતે જરાસંધે શ્રીકૃષ્ણના સૈન્ય ઉપર જરા નાખી તેથી શ્રીઅરિષ્ટનંદિ ભગવાને આ શ્રીજેશ્વર પાર્શ્વનાથ બળનું ન્હવણુજળ સૈન્ય ઉપર છાંટ્યું કે તરન એ ઉપદ્રવ શમી ગયો. આવા અનેક ચમત્કારોની વાતો અંધમાં અને લોકજીભે આજે પણ ગવાય છે. એકંદરે આ મૂર્તિના મહિમા અપૂર્વ છે.

શ્રીજેશ્વર મહાતીર્થનો ઐતિહાસિક કાળ મહામંત્રી સ્વજનશાહે વિ. સં. ૧૧૫૫માં શ્રીજેશ્વરમાં મંદિર બંધાવ્યું ત્યારથી શરૂ થાય છે. પરંતુ જૈન પ્રબંધોમાંના ઉલ્લેખથી જણાય છે કે આ ગામ પ્રાચીનકાળથી હતું અને બહુ બહોળાલીલીવાળું હતું. વનરાજ આવડાનું લૂંટારે જીવન પંચાસર અને શ્રીજેશ્વરની આસપાસની ભૂમિ ઉપર શરૂ થયેલું તેથી આ ગામ તે પહેલાંથી હશે એમ માની શકાય. આ ગામના નામ ઉપરથી જ ‘શ્રીજેશ્વરગમ્હ’ની સ્થાપના થઈ હતી.

સને ૧૬૪૧ ની વસ્તીગણતરી મુજબ આ ગામમાં કુલ ૩૮૦ ઘર અને લગભગ ૧૨૫૦ માણસની વસ્તી હોવાની નોંધ મળે છે. અત્યારે અહીં બીશાશ્રીમાલી શ્રાવક વાણિયાનાં ૭ ઘરો છે અને તેમાં ૧૩ માણસોની વસ્તી છે. આટલી વસ્તીમાં પણ ગામની આપાદી સારી છે. ધર્મશાળામાં યાત્રાળુઓની અવરજવર, કારખાનાની પેઠી અને બન્ય મંદિરથી આ નાનું ગામ પણ રમણીય નગરની શોભા પ્રાપ્ત કરી રહ્યું છે.

શ્રીજેશ્વર ગામના મધ્ય ભાગમાં શ્રીશ્રીજેશ્વર પાર્શ્વનાથ ભગવાનના પશ્ચિમ સન્મુખ જૂના મંદિરનું એક વિશાળ મંદિરો જોઈ શકાય છે અને ગામના પશ્ચિમ તરફના ઝોપામાં પૂર્વસન્મુખ શ્રીશ્રીજેશ્વર પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું નવું મંદિર દેવવિમાન જેવું શોભી રહ્યું છે.

વિશાળ કંપાઉંડના મધ્ય ભાગે આવેલું બેઠી બાંધણીનું છતાં વિશાળ અને સુંદર મંદિર છે. તેમાં મૂળ-

૧. મંદાના પરિચય માટે લુઓ આ પુસ્તકનું પાન : ૫૫ ઉપરની ટિપ્પણી.

૨. મુનિરાજ શ્રીજયંતવિભવજી કૃત “શ્રીજેશ્વર મહાતીર્થ” નામના પુસ્તકમાંથી શ્રીજેશ્વર માહિતી તારવી છે.

ગભારો, તે પછી કેમશઃ જુદમંડપ, ત્રણ ચોકીઓ, જૂનો સભામંડપ, નવો સભામંડપ, છ ચોકીઓ, સુખ્ય દરવાજો અને તે પછી શૃંગારચોકીમાં ચાર ચોકીઓ બનેલી છે. જુદમંડપની બંને બાજુએ એકેક ગભારો બનેલો છે. ભમતીમાં ત્રણે બાજુની હારમાં વચ્ચે એકેક મોટા ગભારા સાથે ૫૫ મોટી દેરીઓ, ૫૧-૫૨ની દેરી વચ્ચેના ખૂણામાં પાહુકાની દેરી ૧ અને દરવાજા પાસે ખૂણામાં પ્રસાવતીદેવીની નાની દેરી ૧-મળીને કુલ ૫૭ દેરીઓ છે.

મૂળગભારા ઉપર અને જુદમંડપની બંને બાજુના ગભારા ઉપર અલગ અલગ શિખરો છે. ભમતીના ગભારા અને દેરીઓ ઉપર મળીને કુલ ૫૯ શિખરો છે. જુદમંડપ અને જૂના સભામંડપ ઉપર ઘૂમટને બદલે બેઠા ઘાટનાં શિખરો છે. જ્યારે નવા સભામંડપ અને શૃંગારચોકીઓ વગેરે ઉપર ઘૂમટો બનેલો છે. સુખ્ય દરવાજાની અંદરની ત્રણ ચોકીઓ અને બહારની ચાર ચોકીઓ ઉપર સળંગ માળ કરેલો છે અને તેની અગાશી ઉપર ઘૂમટ છે.

જુદમંડપની બંને બાજુના બે ગભારા ઉપરથી ભમતીની બંને બાજુના બે ગભારાની છત ઉપર જવા માટે બે પૂલ જેવા માર્ગ મોકલેલા છે. ભમતીની દેરીઓને પાછળની હારની વચ્ચેના ગભારો બે ખંડવાળો છે.

જુદમંડપની દીવાલોમાં સં. ૧૬૭૩ માં મનોહર ચિત્રકામ થયેલું છે, જેમાં શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનના દશ ભવના અને પંચકલ્યાણકના ભાવો આબેહૂબ ચીતરેલા છે. આ ચિત્રકામને કાચથી મટી લેવામાં આવ્યું છે.

મૂળગભારો, તેની બાજુના બંને ગભારા અને જુદમંડપની દીવાલો આરસથી જડેલી છે. મૂળગભારો અને જુદમંડપને સુખ્ય દરવાજો કોરણીબંદેલો આરસનો છે. દરવાજાનાં કમારો કોરણીબંધો છે ને તેના ઉપર ચાંદીનું પત્રું મહેલું છે. જુદમંડપના બંને દરવાજાઓ પાસે આરસના અને નકશીબર્યાં છે. જુદમંડપનું ચોંચતળિયું વિવિધરંગી: સીના: કારીચુકત છે. બંને સભામંડપો આરસના છે. ભમતીના ત્રણે ગભારાના દરવાજાની આરસાળો કોરણીવાળા આરસની છે. ભમતીની બધી દેરીઓમાં આરસ જડેલો છે પરંતુ સ્તંભો અને ઉપરના ભાગમાં ચૂનાની કલાઈ કરાવેલી છે.

શ્રીવિજયપ્રભસરિના ઉપદેશથી શ્રીસંઘે આ જિનાલયનો મૂળગભારો અને જુદમંડપ તૈયાર થતાં મૂળનાથક શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથની મૂર્તિને બિરાજમાન કરવામાં આવી હતી. તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૭૬૦માં શ્રીવિજયપ્રભસરિના પટ્ટધર શ્રીવિજયરત્નસૂરિએ કરી હોય એમ જણાય છે. મૂળગભારો અને જુદમંડપ સિવાયના મંદિરના બીજા ભાગો પાછળથી થયેલા હોય છે.

મુ. ૧૧૦ શ્રીશંખેશ્વર ભ. ૦, બીડભંજન પાર્શ્વનાથ ભ. ના ગભારાની ત્રણે મૂર્તિઓ અને બીજા નંબરની દેરીમાંની પ્રસાવતીદેવીની મૂર્તિ-આ પાંચ પ્રતિમાઓ સિવાયની સમગ્ર પ્રતિમાઓને ઉત્થાપન કરી તેમાં જરૂરી સમારકામ કરાવી ઉપર્યુક્ત પાંચ મૂર્તિઓ સિવાયની બાકીની બધી મૂર્તિઓની વિ. સ. ૧૯૬૭ના મહાસુદિ ૫ ને ચાિનવારના રોજ ફરીથી પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી છે. તે પછી પ્રતિષ્ઠામહોત્સવ થયો હોય એમ જણાતું નથી.

ફરી પ્રતિષ્ઠા થયા પછીથી દર વર્ષે મહા સુદિ ૫ના રોજ બધાં શિખરો અને ઘૂમટો ઉપર ૬૫ જેટલી ધજાઓ ચડે છે. કેટલાંક વર્ષોથી ભાવનગરવાળા શેઠ છોટાલાલ જ્ઞાનચંદ આખુંદણ તરફથી મૂળનાથકના ગભારા ઉપર ધજા ચડે છે, જ્યારે બાકીની ધજાઓ અહીંના કારખાના-પેઢી તરફથી ચડાવવામાં આવે છે.

આ મંદિરનો મૂર્તિઓ, પરિકર તેમજ દીવાલો ઉપરથી બધા મળીને પચોસ હેજો મળી આવે છે. તેમાં સોથી જૂનામાં જૂનો લેખ સં. ૧૨૧૩નો છે અને નવામાં નવો સં. ૧૯૧૬નો છે. બીજા કેટલાક હેજો કાંતો ઘસાયેલા છે અને કેમકે ચૂનામાં ઢળાયેલા હોવાથી વાંચી શકાતા નથી.

સુખ્ય દરવાજાની બહાર શૃંગારચોકીની પાસે બંને તરફ ખુલ્લી ઓઘારીઓ બનેલી છે. તે બંનેના છેડે એકેક મોરડો છે. એકમાં પૂલનાં કપડાં અને બીજામાં કેસર-સુખઠ ધસવાતું રહે છે. શૃંગારચોકીની સામે એક ઠગણ છે. તેની અંદરના ભાગમાં મોરડીઓ બનેલી છે, જેમાં હાલ કારખાનાના સિપાહીઓ રહે છે. મોરડીઓના બારણામાંના ઉબરો, બારણું એક બારણાં વગેરે ભેતાં માલમ પડે છે કે મૂળનાથક શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથ ભગવાનને અહીં થોડા સમય માટે પધરાવ્યા હશે.

સિલસબ જપસિંહના મંત્રી સંભજન શેઠ, જેમણે ગિરનાર ઉપર સં. ૧૧૮૫માં લજ્જોદ્ધાર કરાવ્યો છે, તેમણે જ અહીં મંદિર લજ્જું થતાં અને જમીનમાંથી મૂર્તિ પ્રગટ થતાં શ્રીશંખેશ્વર પાર્શ્વનાથના લજ્જોદ્ધારરૂપે સં. ૧૧૫૫માં નવું મંદિર નિર્માણ કરાવ્યું. એ સંખધી એ કે લેખ મળી આવતો નથી પરંતુ જૈન મથોમાંથી એ સંખધી પ્રામાણિક નોંધ મળે છે. આ મંદિરનિર્માણ વખતે કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રીકૈમવદ્વાચાર્યના ગુરુવર શ્રીદેવચંદ્રસૂરિ ઉપસ્થિત હતા; એવો ઉલ્લેખ પણ મળે છે.^૧

એ પછી ગૂર્જરનરેશ ભીમદેવ બીજાના મહામાત્ય વસ્તુપાલ-તેજપાલે શ્રીવર્ધમાનસૂરિના સુખથી શંખેશ્વર-તીર્થનું માહાત્મ્ય સાંભળી લજ્જું થયેલા મંદિરને નવાજેલું બનાવી, તેને ફરતી બાવન જિનાલયની દેરીઓ ઉપર સોનાના કળશો ચડાવ્યા હતા. સં. ૧૨૮૬ની આસપાસ આ લજ્જોદ્ધાર થયો હશે.^૨

ત્રીજો ઉદ્ધાર ઝીંજુવાડાના રાણા દુર્જનશયે સં. ૧૩૦૨ની આસપાસ કરાવ્યો હતો. આ ઉદ્ધાર સમયે મંત્રી વસ્તુપાલ-તેજપાલ પણ વિદ્યમાન હતા. સંભવ છે કે વસ્તુપાલ-તેજપાલના ઉદ્ધાર પછી તરતજ રાજકોતિમાં આ તીર્થ સંપાદ્ય ગયું હોય ને રાણા દુર્જનશયે તેનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો હોય.^૩

એ પછી તો ચોદમી શતાબ્દીમાં અલ્લાઉદ્દીનનાં ધાડાંઓથી આ તીર્થનો સંપૂર્ણ નાશ થયો ને શ્રીસંઘે મૂં નાંભૂતિને જમીનમાં બંડારી દીધી.

ઉપરોક્ત મંદિર શંખેશ્વર ગામની બહાર હશે. આજે પણ શંખેશ્વર ગામથી ઘાંઘૂરના માર્ગે લગભગ ૧૧ માઈલ દૂર જતાં ઠટાઈ ગયેલા મકાનની ટેકરી ભેગાય છે. જૂનું શંખેશ્વર ગામ પણ એ તરફ હતું.

આજે નવા મંદિરની સામે જે દેરાસરનું ખડિયેર જિણું છે તે શ્રીવિજયસેનસૂરિજીના ઉપદેશથી બંધાયું હતું. એ કે એ સંખધે મથોના ઉલ્લેખ સિવાય કોઈ લેખ મળતો નથી. પરંતુ વિ. સં. ૧૬૨૮ થી ૧૬૭૨ સુધીના કોઈ સમયે આ મંદિર બંધાયું હશે.^૪ અંધારનિવાસી આનાજી નામના શ્રાવકે એ બંધાવ્યું હતું. આ મંદિર શિખરબધી, મૂળ ત્રણ ગબારા, ગૃહમંડપ, સભામંડપ અને બાવન જિનાલયયુક્ત બનેલું હતું. દેરીઓમાં ઉત્તર તરફ બે, દક્ષિણ તરફ બે અને પૂર્વ તરફ એક-એક કુલ પાંચ મોટા ગબારા (બદ્ધાસાદ), તથા ૪૪ દેરીઓ બનેલી હતી. ગબારા અને દેરીઓ ઉપર શિખર બનેલાં હતાં. આજે સુંદર મંદિર પણ કાળની વિચિત્રતાને ભોગ થઈ પડ્યું. પૂરાં એસી વર્ષે પણ એ મંદિર ભાગ્યે જ વિદ્યમાન રહ્યું હશે. એ પછી આ નવીન મંદિર અહીં બનાવવામાં આવ્યું.

શાહજહાં બાદશાહે ઈ. સ. ૧૬૫૬-૫૭માં શંખેશ્વર ગામનો ઈલ્લેસ અમદાવાદના નગરશેઠ શાંતિદાસને ફા. ૧૦૫૦થી આપ્યાનાં બે શાહી ફરમાનો પ્રસિદ્ધ થયાં છે.^૫

સં. ૧૮૬૧માં જેસલમેરથી બાફલગોત્રના શેઠ ગુમાનચંદ બહારમદલ આદિ પાંચ બાઈઓએ શત્રુંજયનો સંઘ કાઢ્યો, જેમાં ૨૩ લાખ રૂપિયાનો ખર્ચ થયો હતો, તેમણે બીજાં તીર્થોના યાત્રાપ્રસંગે શંખેશ્વરની યાત્રા પણ કરી હતી. આથી જણાય છે કે ૧૯મી સદીમાં પણ અહીં જૈનમંદિર હયાત હતું.

અહીં નાની-મોટી છ જૈન ધર્મશાળાઓ છે. જૈન ઉપાશ્રય, જૈન લોજનશાળા અને કારખાનુ-પેઢી વગેરે છે. યાત્રા-જીઓ માટે સંપૂર્ણ સગવડ મળે છે.

અહીં ૧ ચૈત્રી પૂનમનો, ૨ કાર્તિકી પૂનમનો, ૩ પોષદશમીનો-એમ ત્રણ મોટા મેળા બરાબ છે. આ દિવસોમાં યાત્રાજીઓ ખૂબ પ્રમાણમાં આવે છે.

૧-૨. આ સંખધી ઉલ્લેખો ભુદાં ભુદાં સ્તોત્રમાં આપેલા છે એ માટે જુઓ: “શંખેશ્વર મહાતીર્થ” પ્રથમાવૃત્તિમાં સ્તુતિ-સ્તોત્રાદિ સંગ્રહ.

૩. ‘જગદ્ગરિત’ સર્ગ ૬.

૪. ‘જીવતાત્તર્ક અતિકાશિક સાધનો’ ભા. ૧-૨, પૃ. ૨૨૦.

૫. ‘Imperial Mughal Farmans in Gujrat’ no. 13, 14.

૨૩. કંબોઈ

(સં. નંબર : ૯૧૦)

ચેત્યાણાથી હારીજ જતી રેલ્વે લાઇનમાં કંબોઈ સ્ટેશન છે. સ્ટેશનથી ૧૦૦ માર્ચલ દૂર કંબોઈગામ વસેલું છે. તેમાં શ્રીમત્પ્રભાત પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું નાનુક મંદિર જીર્ણોદ્ધાર પામી નવા સ્વરૂપે દેખા દે છે.

કંબોઈ ગામ તો અગિયારમા સૈકા પહેલાંનું હોય એમ એક જ્ઞાનપત્રના^૧ આધારે સાબિત થઈ ચૂક્યું છે. તેમાં જોનારું આ તીર્થ ક્યારે હસ્તમાં આવ્યું એનો નિર્ણય કરવાનું કંઈ જ સમાધાન નથી. સત્તરમા સૈકાની 'પાટણ ચૈત્ય-પરિપાટી'માં કંબોઈ તીર્થનું સ્થાન છે અને સં. ૧૬૩૮ ની એક ધાતુમૂર્તિમાં કંબોઈ ગામનો ઉલ્લેખ મળે છે. આ ઉપરથી આ તીર્થ સત્તરમા સૈકા કરતાંયે પ્રાચીન હોય એમ મનાય છે.

આ મંદિરમાં મૂળ નાં ૧૦ ભગવાનની લાવણ્યમયી મૂર્તિ છે. તેના ઉપર લેખ જોવાનો નથી પણ એ મૂર્તિ નીચે ટેકા હોવાથી અને ગાદીમાં કંડારેલા વેલચુડાસુકત કમલપત્રની કારણી વગેરે લક્ષણોથી આ મૂર્તિ સ્થપતિના સમયની હોવાનું કહેવાય છે. મંદિરમાંની બીજી મૂર્તિઓ ઉપર સં. ૧૫૦૪, ૧૫૦૫, ૧૫૧૮, ૧૬૫૯ વગેરેના લેખો સાંપડે છે.

આ મંદિર મૂળગભારી, સભામંડપ, અંદર ચાર દેરીઓ અને ઉપરના ભાગમાં ચાર ધૂમટ અને શિખરચુક્રા બનેલું છે. મંદિરમાં સફેદ ચારસ ગિણાવામાં આવ્યો છે. મૂળગભારમાં અને બહાર રંગબેરંગી કાચનું મનોહર જડાવ-કામ રોનકભર્યું દેખાય છે. તેમાં શ્રીપાર્શ્વનાથ બના દશ ભવો, શાજગૃહી, પાવાપુરી, ચા'વાપુરી વગેરે તીર્થો, સિદ્ધ-ચક્રોના પટ તેમજ ગજચુક્રાલ સુનિર્માણ ભાવવાહી દૃષ્ટ્યે આલેખ્યાં છે. ચારે ખૂણે ચાર દેરીઓ બેઠી છે.

આ તીર્થના કેટલાયે જીર્ણોદ્ધારો થયા હશે પણ છેલ્લા બે ઉદ્ધારોનાં પ્રમાણો મળે છે તે સુજળ સં. ૧૬૯૮માં મૂળ નાળની મૂર્તિ બહારના પ્રદક્ષિણાપથના જમણા ભાગના પૂજ્યામાં એક નાની દેરીમાં વિરાજમાન હતી. ત્યાંથી તેમને મૂળમંદિરમાં પધરાવવામાં આવી, અને તે પછી આખા મંદિરમાં રંગરોગાન લગાડી ઉદ્ધાર કરી સં. ૨૦૦૩ ના મહા સુદિ પૂનમના દિવસે મૂળ નાળની ગાદી ઉપર ભગવાનને યુગ પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવ્યા.

કંબોઈમાં વિશાળ જૈન ધર્મશાળા છે. તેમાં બધી સગવડ મળે છે. ગામ નાનું છે. છતાં આ બન્ધ મંદિરથી યોગી બેઠે છે. અહીં ફાગણ સુદિ ૨ ના દિવસે મોટો મેળો ભરાય છે. દર પૂર્ણિમાએ યત્રાળુઓની અવરજવર વિશેષ રહે છે.

ગામમાં એક મહાદેવનું મંદિર છે. તેના ઘોંચરામાં એક પ્રાચીન કાઉચગિયા મૂર્તિ રાખેલી છે. ગામ બહાર એક ઝાડ નીચે એક ખડિત જિનમૂર્તિ છે. એક ટેકરા ઉપર કેટલીક જિનમૂર્તિઓની ભાળ લાગી હતી. અહીં આવેલા એક દેવીના મંદિરના શિખરમાં જિનમંદિરના શિખરભાગમાં રખાતાં પૂતળાં જેવાં પૂતળાં છે, એક રજપૂતના ઘર પાસે ટીંબા નીચે જૈન મૂર્તિ કટાયેલી હોવાનું કહેવાય છે. શોધખોળ કરવામાં આવે તો કેટલીયે પ્રાચીન વસ્તુઓ હાથ લાગે એવું આ સ્થળ પ્રાચીન જણાય છે.

ઉપચુક્રા મંદિરમાં થરાદ પાસેના અમરપરાના શ્વેત મંદિરમાંથી કેટલીક મૂર્તિઓ અને ઉપકરણ-સામગ્રી લાવવામાં આવી છે.

અમરપરા :

અનાસ નહીના કાંઠા પર અમરપરા ગામ આવેલું છે. તેને લંકારુઓએ બાંધ્યું ત્યારથી વસ્તી વિનાનું થઈ ગયું. તેમાં આવેલું મંદિર ખડિયેર જેવું ભણું હતું. તેમાંથી ચારસની ૬ અને ધાતુની ૯ મૂર્તિઓ, યક્ષની મૂર્તિ ૧, લાકડાની સુંદર કાતરણીભર્યાં નમસ્તો, સિકાઓ અને બહારના રૂપિયા બધું જોમ ને તેમ હાથ લાગ્યું છે. આ મૂર્તિઓમાં સં. ૧૫૨૭ થી સં. ૧૮૫૪ સુધીના મૂર્તિલેખો જોવાય છે.

૧. જ્ઞાનપત્રમાંની ઉક્તિઓના આધારે એવું માલમ પડે છે કે-“સં. ૧૦૪૩માં મૂળગભારે વહિવાર પ્રદક્ષિણા આવેલા મંડપીના મળનાથ (મહાદેવ)ને મોટા પાસેનું કંબોઈ ગામ જ્ઞાનમાં આપ્યું હતું.”

૨૪. હારીજ

(કોઠા નંબર : ૯૧૧)

હારીજ ગામ પ્રાચીન છે કેમકે આ ગામમાં સં. ૧૧૮૮માં લખાયેલી એક હસ્તલિખિત તાલપત્રીય ઇશીન પ્રશસ્તિમાં હારીજ ગામનો ઉલ્લેખ મળે છે.^૧ વળી, આ ગામના નામ ઉપરથી જૈન સાધુઓનો એક વિભાગ ‘હારીજ-ગચ્છ’ નામે પ્રસિદ્ધિ પામ્યો છે, જેના શિલાલેખો તેરમા સૈકા જૂના તો મળે જ છે. આ ઉપરથી આ ગામ બારમા સૈકા કરતાં પુરાણું છે એમાં શંકા નથી.

તેરમા સૈકાના ‘પુરાતન પ્રબંધસંગ્રહ’ નામના પ્રાચીન ગ્રંથમાં ‘હારીજે પાત્રનાથઃ’ એવો ઉલ્લેખ જોવાય છે.^૨

જૂના હારીજમાં બે ખંડિયેર દેરાસરો જિલાં છે. એમાંનું એક દેરાસર તો મોટું અને કોરણીવાળું હશે એમ જણાય છે. નૃદમંડપ, તેના ધ્રુવટ પાસેના બીજા માળેના કેટલોક ભાગ, મૂળગભારાની બીંતો વગેરે સામ્યુત છે. બાકીના શિખર વગેરેનો ભાગ સાવ પડી ગયો છે. આખુંયે મંદિર ખારા પથ્થરથી બનેલું છે. જિલેલા નૃદમંડપના બહારના અને અંદરના ધ્રુવટમાં ચુંદર કોરણી કરેલી છે, જે આજુના ચોસુખ મંદિરનો કોરણીનો પાક કરાવે છે. નૃદમંડપ, મૂળગભારાનો દરવાજો અને બારશાખમાં તીર્થંકર ભગવાનની મંગળમૂર્તિ કોરેલી છે. મૂળગભારા બહાર એક ગોખલામાં શ્રીચપભદેવ ભગવાનની મૂર્તિ કંડારેલી છે અને એક ગોખલામાં શાસનદેવીની એક મૂર્તિ છે તેને જૂના હારીજના લોકો શીતલાદેવી તરીકે પૂજે-માને છે. ‘પુરાતન પ્રબંધસંગ્રહ’માં જણાવેલું શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર આ હશે એવું અનુમાન થાય છે.

આ દેરાસરની પાસે જ એક બીજું ખારા પથ્થરનું બનેલું નાનું મંદિર સાવ ખંડિયેરરૂપે પડયું છે. માત્ર થોડાક હોવાલેના ભાગ જિલે છે. પથ્થરનો ઢગલો તેની આસપાસ વીખરાયેલી પડ્યો છે. આ મંદિરમાં પણ કોરણી કરેલી હશે એમ લાગે છે. અહીંના તળાવ અને વૈષ્ણવોએ બંધાવેલા નવા મંદિરમાં આ પથ્થરોનો છૂટો હાથે ઉપયોગ થયો છે.

નવા હારીજના બહારમાં એક નાનું ઘર દેરાસર જેવું મંદિર છે. મૂ. ના. શ્રીચપભદેવ ભગવાનની આરસમૂર્તિ માત્ર એક છે. તેની પાસે ઉપાશ્રય અને ધર્મશાળા-બાંધાને એક કંપાઈડમાં વાળી લીધાં છે.

વળી, પ્રાચીન પરિકરની ગાદીઓ અને પરિકરનો ઉપરનો ભાગ-એમ ત્રણ વસ્તુઓ આ મંદિરમાં છે તે અહીંથી ઉત્તર દિશામાં આવેલા અંકા ગામના ખેતરમાંથી સં. ૧૬૮૦ ની આસપાસમાં મળી આવી હતી. રાજ્યની કચેરીમાં આ ત્રણે વસ્તુઓ કેટલોક કાળ રહ્યા પછી આ ચીજો જૈનોની છે એવી ખાતરી થતાં હારીજના સંધને સોંપવામાં આવી હતી. તેમાંની એક ગાદી ઉપર સં. ૧૧૨૬નો લેખ છે આવી જ એક બીજી ગાદી ઉપર આવો જ લેખ જમણપુરમાં રાખેલી ગાદીમાં પણ છે. એ લેખ ‘જમણપુર’ ના વર્ણનમાં (પૃષ્ઠ : ૪૭માં) આવ્યો છે.

હારીજ ગામની બહાર, ગામથી ૦ા-૦ા માર્ગલ દૂર ચુંજપુરના રસ્તાની જમણી બાજુમાં “કેવલાચલી” નામે એક ટીંગો છે. તે ટીંગા ઉપર છ ચાંબલા-મોટા પથ્થરો છે ને બીજી કેટલીયે ખંડિત મૂર્તિઓ છે, તેમાંની કેટલીક મૂર્તિઓ ઉપર શિલાલેખો પણ છે. તેમાં જૈનાચાર્યની એક મૂર્તિ પણ છે, તેના ઉપર આ પ્રમાણે કેતરેલી લેખ જોવાય છે.^૩

“સં ૧૧૨૧ વર્ષે....વદિ ર સોમ શ્રીસિદ્ધવત્સરાની મૂર્તિ: ॥”

—સં ૧૧૩૧ના....વદિ ર ને સોમવાદે શ્રીસિદ્ધકલ્પસુરિની મૂર્તિ સ્થાપન કરવામાં આવી.

૧. “પુતનરથ પ્રાપ્ત્ય જૈન ભાડાગારીય મ-વસતી” પૃ ૧૪૬.
૨. એ ગ્રંથનું પૃ ૮૭, પંક્તિ: ૨૬.
૩. ‘જૈનજાતપ્રમંદક’ કથાક: ૧૧૪-૧૧૫.

૨૫. મુંજપુર

(કાઠા નંબર : ૯૧૪-૯૧૫)

શ'ખેશ્વરથી ઈશાન ખુલામાં ૬૫ માર્ગલ દૂર મુંજપુર નામે મોટું ગામ છે. મુંજરાજએ સં. ૧૩૦૧ માં આ ગામ વસાવ્યું છે. 'સોમસોભાગ્યકાવ્ય'થી જણાય છે કે, શ્રુજિગનગરના મૂંટ નામના શ્રેષ્ઠીએ ધાતુની અસંખ્ય ચોવીશીનાં ગિળો ભરાયાં અને શ્રીસોમસુંદરસરિના હાથે (પંદરમા સૈકામાં) તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી. આમાં ઉલ્લેખાયેલું શ્રુજિગનગર એ જ મુંજપુર હશે ? મુંજપુર હોય તો પંદરમા સૈકામાં અહીં મંદિરો હોવાનું માની શકાય.

સં. ૧૬૪૩ માં રચાયેલી 'પાટણ ચૈત્યપરિપાટી'માં અહીં ત્રણ મંદિરો હોવાનું જણાવ્યું છે. સં. ૧૬૬૬ સુધી ભેટીંગા પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું અહીં દેવળ હતું. આજે અહીં બે મંદિરો છે. ત્રીજું મંદિર કયારે નાશ પામ્યું એ સંબંધે અહીં થયેલી એક સંશ્ચામઘટના ઉલ્લેખ્ય છે જેમાં આ મંદિર નાશ પામ્યું હોય.

અહીં એક વિશાળ કિલ્લો હતો, પરંતુ જ્યૌરંગએબના રાજકાળમાં એટલે સં. ૧૭૧૫ થી ૧૭૬૪ વચ્ચેના કેાઠ વર્ષમાં તેની આજ્ઞાથી અમઠાવાહના સૂબાએ આ કસબાના ઠાંકોર સરદાર હરજીસિંહને તાલે કરવા મુંજપુર ઉપર ફોજ મોકલી એ કિલ્લો તોડી પાડ્યો હતો. હમીરસિંહ પણ આ ઘડાઈમાં ખપી ગયો હતો. એ સમયમાં જ શ'ખેશ્વરના મંદિરને પણ તોડી પાડવામાં આવ્યું હતું.

અહીંનાં બે મંદિરો પૈકી એકમાં મૂળ નાં શ્રીશ્યાંતિનાથ અને પાર્શ્વનાથ તેમજ બીજામાં શ્રીગોડીપાર્શ્વનાથ ભગવાન છે. એક મંદિર શિખરખંધી, મોટું બે મજલાનું છે. બંનેને લજ્જેશ્વર કહેવામાં જ થયો છે.

અહીં શાવકોનાં ઘર ૨૨ છે. એક ઉપાશ્રય અને એક ધર્મશાળા પણ છે.

૨૬. પંચાસર

(કાઠા નંબર : ૯૧૯)

રાષ્ટ્રનપુર રાજ્યમાં પંચાસર નામનું ગામ છે. એના સીમાડાને વીંધતી રૂપેણ નદી આડી પડી છે. એક વખત એનાં જિંડાં અતલ પાણી ગામને ઘેરી વળ્યાં હતાં ને પ્રાચીન પંચાસરને ધોઈ નાખ્યું હતું. આજનું પંચાસર નવેસર વસ્યું છે.

ગામમાં એક નવું જિનમંદિર છે. તેમાં મૂળ નાં શ્રીમહાવીરસ્વામી ભ. છે. ત્રણ ગભારા માથે ત્રણ ઘુમટો, રંગમંડપ અને ચોકીના બે ઘુમટો મળીને પાંચ ઘુમટોવાળું વિશાળ ને ભવ્ય મંદિર છે. આમાં સ્થામ આરસની મનોહર કાઉસ-ગિયા મૂર્તિ દર્શનીય છે. આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૬૨ ના શ્રાવણ સુદિ ૧ને રોજ થઈ છે.

ગામના અંધારામાં જૂનું પડી ગયેલું એક દેરાસર છે. બે કે ગભારો, મંડપ, ત્રણ શિખરો વગેરે ભાગ હજી સુધી કાયમ છે. ખાલી રહેવાથી થોડો ભાગ પડી ગયો છે ને ખાકીના ભાગ જીવ્યું થયો છે. આ મંદિરની મૂર્તિઓ લાવીને નવા મંદિરમાં પધરાવવામાં આવી છે.

જૂનું પંચાસર આ તરફ વસેલું હશે એમ એ જમીનમાં છવાયેલા અવશેષોથી લખી શકાય છે. આત્મસમર્પણ કરનારા કેટલાક વીર માનવીઓના પાગિયાઓ પાદરમાં ઊભા છે. પ્રતાપી જયશિખરીની દેરી એની ચોરતાનાં ગીત સંભળાવી રહી છે. જૂના સિકાઓ પણ અહીંથી જડી આવે છે. તળાવ તરફના મોટા ટીંબાઓ કેાઈક પ્રાચીન અવશેષોના શોધકની રાહ ભેઠ રહ્યા છે.

પાટણના સંસ્થાપક જનરાજ ચાવડાના પિતા જયશિખરીની રાજધાનીનું આ નગર હતું. જનરાજનું બાલ્યજીવન અહીં પાંચું હતું. શ્રીશીલગુણસુરિ અને તેમના શિષ્ય શ્રીદેવવંદ્યસુરિએ તેને અહીં આશરો આપ્યો હતો એ ઉપકારની યાદમાં જનરાજે અહીં પંચાસરા પાર્શ્વનાથનું મંદિર બંધાવ્યું હતું. અહીંના મૂળ ના. ની મૂર્તિ પાટણના પંચાસરા પાર્શ્વનાથ મંદિરમાં

લાવવામાં આવી છે, જે પંચાસરની ઐતિહાસિક સ્થિતિએ પાટણમાં તાણ કરાવે છે. ચોદમા સૈકામાં થયેલા શ્રીજય-શેખરસૂરિ 'પાર્શ્વનાથ સ્તવન'માં કહે છે:—

“ભુ ચાણુરુપિ પંચાસરઠ આસ પૂરધઃ”

શ્રીભુમતિસૂરિએ સં. ૧૫૪૮માં શ્રીજેનવિમલસૂરિને અહીં આચાર્યપદની આપી હતી. શ્રીવિજયસેનસૂરિએ પંચાસરના મંદિરનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો હતો.^૧ અને વિ. સં. ૧૮૯૧માં જેસલમેરથી બાકાણા ગોત્રના ગુમાસ્તાદ બહાદુરમહલ વગેરે પાંચ પુત્રોએ શત્રુજયગિરિને સંઘ કાઢ્યો હતો ત્યારે બીજાં ત્રીણી સાથે તેમણે પંચાસરની યાત્રા પણ કરી હતી.^૨

ઐરવાડા:

આ પંચાસર ગામથી પૂર્વ દિશામાં ૪ માઈલ દૂર ઐરવાડા નામનું ગામ છે. ત્યાં પંદરેક વર્ષો પૂર્વે મકાનનો પાયો ખોદતાં જમીનમાંથી ઘોટી સપરિકર પ્રાચીન પંચતીર્થી મૂર્તિ મળી આવી છે. તેના ઉપર સં. ૧૧૦૭ના શિલાલેખ કોતરાયેલો છે. આ લેખ પરથી જણાય છે કે આ મૂર્તિ ઐરવાડા ગામના દેરાસરમાં જ મૂળનાયક તરીકે પહેલાં બિરાજમાન હતી. મુસલમાની રાજકાળમાં હુઝાર્નલા બંધને લીધે, આ મૂર્તિને જમીનમાં બંડારી દીધી હશે. આ મૂર્તિને જમીનમાંથી કાઢતાં ગામડાના લોકોદ્વારા ગરદનથી ખડિત થયેલી છે પણ કાઉસગિયા તથા પરિકર સાચૂત છે. આ મૂર્તિ અહીંના ઠાકર મંદિરમાંની એક ઐરવીમાં ગામના લોકોએ રાખી છે. અહીં આવકનું ઘર એકે નથી.

૨૭. ચાણુરુપા

(સૈકા નંબર: ૬૧૪)

ચાણુરુપા કેટલું પ્રાચીન હશે તે કહી ન શકાય. જેન ગ્રંથોમાંથી ચોદમા સૈકાના ઉલ્લેખો તો મળે જ છે અને એ સમયમાં ભટેવા પાર્શ્વનાથ ચૈત્ય બંધાઈ હશે, જેનું બીજું પ્રમાણ પણ સાંપડે છે. “વીશા શ્રીમાલી જ્ઞાતિના એક પ્રાચીન કુલની વંશાવલી”માં જણાવ્યું છે કે—

“પૂર્વે વર્ષમાન માર્ગે જયતા ડલ્લી વાહનસાર્મિ વાસ્તવ્ય: સાસગમાંહી તવ શ્રીમદેવા શ્રીપાર્શ્વનાથચૈત્યે કારાપિતં સં ૧૩૨૫ વર્ષે અંબલગાંદે શ્રીઅજિતસિંહસૂત્રીણામુવદેશેન પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥”^૩

અર્થાત્—વર્ષમાનના બાર્ષ જન્મતાએ (નરેલી ગામમાંથી) ઉચાળો ભરીને પોતાના સાસરાના ગામ ચાણુરુપામાં વાસ કર્યો, ત્યાં તેણે શ્રીભટેવા પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર બંધાવ્યું અને અંબલગાંદેથી શ્રીઅજિતસિંહસૂરિના ઉપદેશથી તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

પરંતુ ‘ભટેવા પાર્શ્વનાથ’ નામ કેમ પડ્યું એ સંબંધી આમાંથી ખુલાસો મળતો નથી. એ વિશે સં. ૧૭૭૦માં શ્રીભાવરનસૂરિએ રચેલા ‘ભટેવા પાર્શ્વનાથ ઉત્પત્તિસ્તવન’માં આ મંદિર વિશેની આખ્યાયિકા સંગ્રહાયેલી છે અને કર્તા સ્વયં કહે કે, તે આખ્યાયિકા પણ પ્રાચીન સ્તવનમાંથી મેં ઉદ્ધારી છે. એ સ્તવનનો ઐતિહાસિક સાર એ છે કે—

ઈંદર પાસે ભાટુઆર ગામમાં સુરચંદ નામે ગરીબ વણિક હતો, કેઈ પુણ્યનિર્મિતથી તેના ઘરમાંથી શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની પ્રતિમા નીકળી આવી ત્યારથી તે સંપત્ત અને સુખી થયો. એ હકીકત ઈંદરના રાજ્યએ બાધી ને એ પ્રતિમાની માગણી કરી. સુરચંદ શેઠે એ પ્રતિમા ન આપતાં ગામના ગોંદરે જમીનમાં બંડારી દીધી. રાજાએ તેનું ઘર લૂંટી લીધું.

૧. ‘પદ્માવલી સમુચ્ચય’ પૃ. ૮૧, ૮૨,
૨. ‘જેન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ’ પૃ. ૧૭૭.
૩. “જેનાચાર્ય શ્રીઆત્માનંદ શતાબ્દી સ્મારક ગ્રંથ:” પૃ. ૨૦૭.
૪. “જેનસત્તપ્રકાશ” વર્ષ: ૮, અંક: ૨, પૃ. ૪૪-૪૭.

“જ્યોત્સ્નાવતી (આપણા)માં વસતા રવિચંદ્ર નામના આશકને એ પ્રતિમાની ભાળ મળતાં તે લઈ આવ્યો અને તેણે આશુસમાં એક મંદિર બંધાવી સં. ૧૫૩૫ની અખાત્રીએ એ મૂર્તિની પ્રતિકા કરાવી.

આ બંને ઉલ્લેખો આપણી ઐતિહાસિક વિગતને પૂરક બને છે. જાહનુઆર ગામમાંથી મળેલી પ્રતિમાના કારણે ‘જાટેવા’ નામ પડ્યું એવો ખુલાસો આપણને સ્તવનમાંથી મળી રહે છે.^૧ જ્યારે સં. ૧૩૩૫માં આ ગામમાં મંદિર બંધાવ્યું એવી વંશાવલીની હકીકત વિશ્વસનીય ઠરે છે. કેમકે તેના પ્રતિષ્ઠાપક સુરિવરનું આચાર્યપદનું વર્ષ સં. ૧૩૧૪ અને સ્વર્ગવાસનું વર્ષ સં. ૧૩૫૬ પદ્મવલીએ નોંધે છે. આથી સ્તવનમાં આપેલું સં. ૧૫૩૫નું પ્રતિષ્ઠાનું વર્ષ કાંતો જ્યોત્સ્નાવતનું હોય છે એ સ્તવન લખનાર લલિયાની જૂલથી સં. ૧૩૩૫ ને બદલે ૧૫૩૫ લખાઈ ગયું હોય.

સ્તવનમાં આપેલો મુરચંદ શેઠ કે રવિચંદ શેઠ અને વંશાવલીમાં આપેલો વર્ધમાનના બાઈ જયતાનાં નામે વિશે બાણવાને ધીલ્લ પ્રમાણની જરૂર રહે છે. કેમકે આવાં સ્તવનોના વર્ણનોને બહુધા લોકકથાના આધાર હોય છે.

બીજી હકીકતપે એમ પણ માનવાને કારણ મળે છે કે, જાટેવા નામનું ગામ આરવાહમાં પાલી પાસે આવેલું છે. ત્યાંના વતનીઓ ઉચાળો બરીને આ તરફ આવ્યા ત્યારે આ મૂર્તિ સાથે લેતા આવ્યા અને કેવળ બંધાવી તેનું નામ ‘જાટેવા પાર્શ્વનાથ’ રાખ્યું હોય.

આ ગામમાં આવે જાટેવા પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું ભવ્ય મંદિર છે. તેનું દ્વાર ઉત્તર દિશામાં છે. તેમાં મૂં નાંબની પ્રતિમા વેળુની બનાવેલી હોય એવી રંગરચના લાગે છે.

આથી પશુ ખાતરી થાય છે કે આ મંદિર ઘણું પ્રાચીન છે. સં. ૧૮૭૨ તો તેના જ્યોત્સ્નાવત મળ્યા છે.

ભગભગ ૨૦-૨૨ વર્ષ પહેલાં પાયા ખોદતાં જમીનમાંથી શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની પ્રતિમા નીકળી હતી ને તે મૂર્તિ માટે નાનું મંદિર બનાવી પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી છે.

શ્રીલલિતપ્રભસુરિએ સં. ૧૬૪૮માં રચેલો ‘ખાટલુચૈત્યપરિપાટી’માં અહીંના મંદિર અને મૂર્તિસંખ્યાને ઉલ્લેખતાં કહ્યું છે:

“આશુસમ્ભવે તે પૂજર્થ તુ, જાટેવુ શ્રીપાસ રે; ચક્રોત્સવ પ્રથિમા નિરખતાં તુ, પૂગી મનની આસરે.” ૧૬૪

આ સિવાય અદારમાં સૈકાના ઉપા. શ્રીમેધવિજયજી ‘તીર્થમાળા’માં નોંધે છે કે—

“આશુસમે થન એ, જાટેવડે ભગવંત.”^૨

આ મંદિરની બેડે જ પશ્ચિમ તરફ વિશાળ ઉપાશ્રય છે. જૈનોની વસ્તી સારા પ્રમાણમાં છે.

૨૮. રૂપપર

(કોઠા નંબર : ૯૨૮)

રૂપપર ગામ પ્રાચીન હોય એમ ગામ બહાર ભિલોલા પ્રાચીન પાળિયાઓ અને અહીંના તળાવની બાંધણી ઉપરથી જણાય છે. તળાવના આરે દિશાના પ્રવેશદ્વાર, તેના ઉપરની બેઠકો-ચોકીઓ અને ગરનાળાં પ્રાચીન શાસ્ત્રીય પદ્ધતિએ બંધાયેલાં છે. કહેવાય છે કે આ તળાવ ગુર્જરનરેશ સિદ્ધરાજ જયસિંહે બંધાવ્યું હતું.

૧. “પ્રગટ પ્રભાવી પાર્શ્વનાથ”માં આપેલી વિગત પ્રમાણે-ભગતપા પાર્શ્વનાથમાંથી જાટેવા પાર્શ્વનાથ નામ પ્રચલિત થયું એ ક્રમના નિરાધાર દરે છે.

૨. “પ્રાચીન તીર્થમાળા સંગ્રહ” પૃ. ૧૩૫.

જેનેની દૃષ્ટિએ આ ગામની મહત્તા ઐતિહાસિકઅર્થસિદ્ધિએ સં. ૧૬૪૮માં રચેલી 'ખાટણ ચૈત્યપરિપાટી'માંથી સાંપડે છે. અહીંના જૈન મંદિરોનું વર્ણન તેઓ આ રીતે કરે છે:

“૩૫૫૫રિ રંગઘ આવી ટુ, પાસ (૧) ભેટયા મન રંગઘ રે.

૧૮૭.

છિડિત્તરિ જિજ્ઞંસ પૂછઆ ટુ, ભમતીધ જિન ચઉવીસ રે; બીજાં દહસરૂં ૩૫૫૫જિન(૨)ટુ, બધ પડિઆ નામઉં દીસ રે. ૧૮૮.

મહિતા કુંગરિ ઘરિ ભણુ'ટુ, અખિત જિજ્ઞંસરદવ (૩) ટુ; બ્રાહ્મિ જિજ્ઞંસ અસ્વીધ'ટુ, સેઠિ ભેઘા ઘરિ (૪) હેવ રે. ૧૮૯.

ચુવીસ જિજ્ઞંસ નિરખીઆ ટુ, સેઠિ મહારાજ ઘરિ(૫) આપઉં રે; ત્ર્યંસઠિ જિનવર તિહાં અખઘ, સેઠિ વરતા ઘરિ (૬) ભાવઉં રે. ૧૯૦

શાંતિ જિજ્ઞંસર પૂજાઉં ટુ, ઈચાર જિનવર સાર રે; સેઠિ જગૂ દહસરસર (૭) ટુ, ચુત્રીસ જિન ઉદાર રે. ૧૯૧.

ગુહરા સાંઠા દહસરસરિ (૮) ટુ, પાસ જિજ્ઞંસર કેવ રે; ઉચ્ચાલીસઠ જિનવરા ટુ, ગોતમ કીજધ સેવ રે, ૧૯૨.

રંગા કોઠારી ઘરિ ભણુઉં ટુ, સોલમ જિજ્ઞંસરસ્વામી રે; (૯) ચૌદ જિનવર તિહાં ભાવીઆ ટુ, સેઠિ કુંઅરણ ઘરિ પામી રે. ૧૯૩.

વિધેસેન કુસમાંહુધ દિનકરૂં ટુ, (૧૦)ચોદ પડિઆ તિહાં ભાવી રે; અનંત ચુજ્જ છધ જિનજીઆ ટુ, વચલે અમૃત આવી રે.” ૧૯૪.

આ ચૈત્યપરિપાટીમાં ૧૦ જિનમંદિરો અને તેમાંની કુલ ૩૬૭ પ્રતિમાઓની નોંધ આપી છે. આમાં કેટલાંક તેા ઘર દેરાસરો અને કેટલાંક શિખરબાંધી હશે. તેના બંધાવનાર જૈન શ્રેષ્ઠીઓનાં નામો પણ આમાં નિર્દેશ્યાં છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે સત્તરમા સૈકા સુધી આ મંદિરો હતાં અને અહીં ધનાઢ્ય જૈન શ્રેષ્ઠીઓની બહોળી વસ્તી હતી. એ પછી ક્યારે ને શા કારણે આ મંદિરો ખસ્ત થયાં અને આવકા અહીંથી ઉઘાળો ભરી ગયા એનું કારણ શોધવાનું જ રહે છે. અહીંના કેટલાંકે કુટુંબો ચાલુસ્થામાં આવીને રહ્યાનું જણાય છે. અહીંના ટેકરાઓ અને જમીનનું ખોદકામ કરવામાં આવે તેા ગવસ્થ પ્રાચીન સામગ્રી મળી આવે; એમાં શંકા નથી.

આજે અહીં એક માત્ર શ્રીનેમિનાથ ભગવાનનું ચોવીસ દેવકુલિકાઓથી શોભતું શિખરબાંધી ચુંદર મંદિર છે પણ કમનસીબે આ ગામમાં તેની સંભાળ લેનારો એક જૈન વસતો નથી. આ મંદિર ક્યારે બંધાવ્યું હશે એ બાબતને પણ કશું સાધન નથી. મૂળનાયકની મૂર્તિ પરિકરબંધ છે. એનું શિલ્પવિધાન અનુપમ છે. પરિકર નીચે વચ્ચે પ્રાસાદરેવી છે, તેની બંને બાજુએ હાથી અને બંને બાજુએ વાઘની રચના છે. દેવીની નીચે ધર્મચક્ર અને તેની બંને બાજુએ હરજો. આલેખ્યાં છે. આ મૂર્તિ ઉપરના પબાસજીમાં સં. ૧૧૨૧નો લેખ આ પ્રમાણે છે:

“૧. સંવત્ ૧૧૨૧ શ્રીમાલધર્મકટકલે જાગપદીય-સંતતી....જંબક....ક: યંકે. ન પ્રિ:....નામ. જૈરોટચાનામામૃત તપની ગુણવતી તવાકારિ. ધર્મ્યાય વિન્મતેતવ સદ્દેહ(વ)રસણદેનામય (?) દ્રગુ.....”

આ લેખ બરાબર વંચાયો નથી તેમાં આપેલો ‘મંકા’ નગરનો? ઉલ્લેખ તેની પ્રાચીનતાનો પુરાવો આપે છે.

આ પરિકરમાં સ્થાપેલા મૂળનાં શ્રીનેમિનાથ ભગવાન આ પરિકરના નથી એવું મૂળ નાં ની ગાદી નીચે સં ૧૫૩૩ના લેખ ઉપરથી પુરવાર થાય છે. જીજ્ઞંસદાર વખતે એ પ્રાચીન મૂર્તિને બદલીને શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની આ મૂર્તિને પ્રતિષ્ઠિત કરી હશે.

૧. હારીજીથી ઉતર દિશામાં ૫ માર્ગલ દૂર આજે ‘માકા’ નામે ઓળખાતું નાનું ગામ મૈસુદ છે, અગ્નિવારની-બારમી સદીમાં આ મંકા મોટી નગરી હતી. ૫-૬ દેરાસરો વગેરે હતું. આવકાની પછી વસ્તી હોવાી જોઈએ. સં ૧૬૩૫માં અહીંના એક ખેતરમાંથી ૭૫ મૂર્તિઓના પરિકરો નીકળ્યાં હતાં, તે બધાં જગજીપુર, હારીજી વગેરે આસપાસના ગામોના શ્રીસંપત્તે આપી દેવામાં આવ્યાં હતાં, મંકા મામની (વર્ણવ હોઈત નજીવાળાઓએ ‘જૈન’ પત્રના તા. ૧૫-૫-૧૯૩૨ના અંકમાં પ્રગટ થયેલ સુનિર્ભર શીજ્યતવિજ્યપટ મહારાજે લખેલો ‘મંકાનગરી અને તેના લેખો’ શીર્ષક લેખ જોવો.

ભક્તીમાં થોવીશ જિનની પ્રતિમાઓ છે. દરેક મૂર્તિઓમાં બને કાણી નીચે ટેકા અને આસનમાં કૂલવેલકેરેલી છે. કેટલીક મૂર્તિઓમાં નાસિકા, હાથ કે પગની આંગળી ખંડિત થયેલી છે. તેમાંની કેટલીક મૂર્તિઓમાં પ્રતિષ્ઠાપક શ્રીરત્નસિંહસૂરિ (૫૬૨મી શતાબ્દી) અને શ્રીશાંતિસૂરિ વગેરેનાં નામો વંચાય છે.

મંદિરની પાછળના ભગીચામાંથી મંદિર બંધાવવા વિશેના સં. ૧૭૭૪નો એક શિલાલેખ મળે છે, તેમાં જણાવ્યું છે કે, ૧૭૭૪ ને સોમવારે મંદિર કરાવવા માંડ્યું તે સમયે અજિતસિંહ રાજા હતો અને પાટણનો સંઘપતિ રતનસિંહ હતો. એ સંઘપતિ રતનસિંહે આ મંદિર બંધાવ્યું (છબ્બેહાર કરાવ્યો).

આ અજિતસિંહ રાજા કુપપરનો ઠાકોર હતો કે પાટણનો સૂએ હતો એ બાણવાતું રહે છે પણ આ મંદિરને છબ્બેહાર કરાવનાર સંઘવી રતનસિંહ હતા એમ લેખ પરથી સાબિત થાય છે.

૨૯. પાટણ

(કોડા નંબર : ૬૨૯-૧૦૩૪)

પાટણનો સ્થાનિક ઇતિહાસ ગુજરાતના રાજકીય અને ધાર્મિક ઇતિહાસમાં એવો વણખૂંદ ગયો છે કે એને તારવવો અશકેલ થઈ પડે. પાટણની રાજકીય સંકલ્પસિદ્ધિમાં જ તેની ધાર્મિક અને સામાજિક ઘટનાઓનું મહત્ત્વ ઉપસી આવે છે. વલ્લભી અને ચિન્નમાળના પતન પછી તેનો સંસ્કારવારસો સાચવી શકે એવી સમર્થ ભૂમિની શોધ કરનાર ચાવડાવંશના પરાક્રમી રાજા વનરાજની દ્રષ્ટિ એક ભૂમિ ઉપર પડી. સરસ્વતીનાં નિર્મળાં નીર એ ભૂમિને પાવન બનાવી રહ્યાં હતાં. નગર-નિર્માણનાં શુભ શુક્રનો પણ એને પ્રેરણા આપી રહ્યાં હતાં.

વિદ્વાનોમાં જેનું ઐતિહાસિક મૂલ્ય સ્વીકારાયું છે એવા જૈન ગ્રંથો અજબઃ અજબહિલ નામના ભરવાડે બતાવેલા હાખપારામ નામના સ્થળે જૈન શ્રેષ્ઠી ચાંપાની સલાહથી નાગેન્દ્રગચ્છના જૈનાચાર્ય શ્રીશીલગુણસૂરિએ વિ. સં. ૮૦૨ ના વૈશાખ સુદિ ૩ ને સોમવારે જૈનમંત્રોથી એક નગરની સ્થાપના કરી, જેનું નામ ‘અજ્ઞહિલગુર પાટણ’ રાખવામાં આવ્યું. ગુજરાતની પાટનગરી બનવાનું સોભાગ્ય એને શિર લખાયું હતું. સં. ૮૨૧ ના વૈશાખ સુદિ ૩ ને સોમવારે શ્રીદેવી શ્રાવિકાએ કરેલા રાત્રિલોક પૂર્વક વનરાજ ગુજરાતની ગાદીએ બેઠો હતો.

જૈનાચાર્યના હાથે શુભ ધરીએ થયેલી આ નગરસ્થાપના અને શ્રીદેવી શ્રાવિકાએ કરેલા આ રાત્રિલોકમાં ગુજરાતના રાજકીય અને ધાર્મિક ઇતિહાસના સુવર્ણયુગનાં બીજાં શોષાં છે. અને ચૌહુકત્ય કુમારપાલના સમય સુધી એ કીર્તિવેદનાં વિકાસ છેલ્લી ટોચે પહોંચી ચૂક્યો છે. એનો ઇતિહાસ તેના જિજ્ઞાસુને સાવ અજાણ્યો નથી. અહીં એની લાંબી કથામાં ઉત્તરવાતું થે નથી.

ટૂંકમાં ગુજરાતના મહાકવિ નાનાલાલનું વંચલો જૈન પરિષદ પ્રતિષ્ઠાત્સવ પ્રસંગનું વક્તવ્ય ટાંકવા જેનું છે: “પંચાસરનું રાજ્ય વનરાજના હાથમાં હતું, તેને શીલગુણસૂરિને આશ્રય મુખ્ય હતો, એ તેમ થયું ન હોત તો પાટણ તથા સોલંકી રાજ્ય હોત નહિ. એટલું જ નહિ પણ ગુજરાતના પાટનગર તરીકે સાત સૈકા સુધી (પાટણ) રહ્યું તે જોનેને જ આભારી છે. કેમકે પાટણમાં રહી જોનેએ શું કર્યું એ માટે સાત સૈકાના ઇતિહાસમાંથી ઘણું મળે છે.”^૧

ખરું જોતાં ગુજરાતના આ મહારાજ્યની સ્થાપનામાં અને તેનો ઉત્તરોત્તર વિકાસ કરવામાં રાજવીઓની સાથે જૈનાચાર્યો, મંત્રીઓ અને શ્રેષ્ઠીઓનો ફાળો મહત્ત્વનો છે. વનરાજ ચાવડાથી લઈ સોલંકી અને તે પછી વાઘેલા સારંગદેવ સુધી (સં. ૮૦૨ થી સં. ૧૩૫૩) ના ઘણાંમાં રાજકારભારીઓનું મંડળ ખાસ કરીને જૈનધર્મી હોઈ રાજવીઓ પણ જૈનધર્મની અસર તળે આવ્યા હતા. જૈનાચાર્યો અહિંસા, વ્યસનપ્રમાદ અને મંદિરનિર્માણ દ્વારા પ્રબળપણના સંસ્કારો ધરી રહ્યા હતા અને વિદ્વન્માન્ય કૃતિઓથી જૈનભંડારને સમૃદ્ધ બનાવી રહ્યા હતા. સમયે સમયે રાજવીઓને પોતાની વિદ્વતાથી પ્રતિભાધ કરી તેઓ ધારી અસર નિખળવતા હતા.

એ જ કારણ છે કે, જેનાચાર્યોથી પ્રતિભાષ પાત્રી વનરાજ, જૂનારાજ, સિદ્ધરાજ અને કુમારપાલ જેવા સંસ્કારમય નૃપતિઓએ પાટણમાં વનરાજવિહાર, જૂનારાજવસહિકા, રાયવિહાર, ત્રિભુવનવિહાર, કુમારવિહાર જેવાં રાજનામાંકિત વિશાળ અને ભવ્ય જેન પ્રાસાદો બંધાવ્યા હતા. એ સિવાય બીજા નામાંકિત મંત્રીઓમાં મોબુદ હતાં, જેમાં રચાયેલા અનેક ગ્રંથોની પ્રશસ્તિઓમાં નોંધ છે : સં. ૧૦૭૩માં શ્રીપાર્શ્વનાથ ચૈત્ય, સં. ૧૧૩૯ (૧૧૪૧)માં દોહટ્ટી શેઠની વસતિ, સં. ૧૧૪૬માં મહામાત્ય જુનાલની વસતિ, સં. ૧૧૬૫માં શ્રીવીર જિનમંદિર, સં. ૧૧૯૮માં સોલોકવસતિ, સં. ૧૨૮૦ શ્રીનેત્રિયંક પોષધશાળા, સં. ૧૨૧૫માં શ્રીશાંતિનાથમંદિર, સં. ૧૨૪૧માં સિદ્ધકપાલવસતિ વગેરે ચૈત્યોમાં ગ્રંથો રચાયા કે લખાયાની નોંધ મળે છે તે સુંદર, ભવ્ય મંદિરોનો આગળે પત્તો નથી. ‘વનરાજવિહાર’ સં. ૧૩૦૧ સુધી વિદ્યમાન હતો. એ વાતની સાક્ષી પૂરતો લેખ પંચાસરા પાર્શ્વનાથના મંદિરમાં બેસેલી વનરાજની મૂર્તિ પાસે ઠંઠા આસાદની મૂર્તિ પર આ પ્રકારે છે :—

“સંવત ૧૩૦૧ વર્ષે વૈશાલ મુદિ ૧ શુક્રે પૂર્વમંહલાસ્તવ્યમોદજ્ઞાતીયાગેદા.....નુત શ્રેઠ જાહલ્લગપુત્રે શ્રેઠ રાજકુલિસમુદ્ભવેન ઠંઠા આસાદેન સંસારાસાર.....યોપાજિતવિષેન અસ્મિન્ મહારાજશ્રીવનરાજવિહારે નિજકીર્તિવહ્ણી વિસ્તા.....! વિસ્તારિતઃ । તથા ચ ઠંઠા આસાદસ્વ મૂર્તિર્યે સુતઠંઠાઅરિસિંહેન કાલિતા પ્રતિષ્ઠિતા.....સંવત્ ગચ્છે પંચાસરાતિ(તો)ર્યે શ્રીશીલગુણસૂરિસંતાને શિષ્યશ્રી.....દેવચંદસૂરિભિઃ ॥ મંગલં । મહાશ્રીઃ । શુભં મયતુ ॥”

—આ લેખનો આપણી હકીકતને ઉપયોગી સાર એ છે કે, ઠંઠા આસાદે વનરાજવિહારમાં કરાવેલાં ઉદાર કાર્યોની સ્મૃતિમાં તેના પુત્ર ઠંઠા અરિસિંહે પિતાની મૂર્તિ સં. ૧૩૦૧માં પંચાસરા પાર્શ્વનાથકીર્તિમાં સ્થાપન કરી.

વનરાજના મંત્રી નિન્નયે (નીનાયે) પાટણમાં ઝડપબદેવપ્રાસાદ બંધાવ્યો હતો.^૧ આ મંત્રીના વંશએ ઉત્તરેશ્વર મંત્રીપદનો વારસો ઠેઠ કુમારપાલ સુધી યોગવતા હતા. નિન્નયના વંશમાં થયેલા લઘ્વર, બીર, નેદ, વિમળ, શ્રવલ, આનંદ, પુશ્વીપાલ વગેરે મંત્રીઓ હતા. એ સિવાય બીજા નામાંકિત મંત્રીઓમાં ભંબ, ચંપક, મુન્નલ, સાર્તા, સંભજન, ઉદયન, આહલ, આંબડ, આશુક, આલિંગ, સોલોક, કપહિ,^૨ કુમારસિંહ, વાધ્યન વગેરે અનેક જેન મંત્રીઓએ અને શ્રીમત જેન શ્રેષ્ઠીઓએ ગુજરાતના મહારાજ્યને સમૃદ્ધ કરવામાં પાછી પાની કરી નહોતી. એમણે પાટણની ભૂમિને જેનપ્રાસાદોથી શબ્દગારવામાં મણા રાખી નહોતી. એ જ કારણ છે કે, એની કીર્તિસુવાસ ભારતના પ્રત્યેક રાજ્ય સુધી એવી પમરી કે પાટણ ભારતનાં પ્રાચીન નગરોમાં બધી રીતે સર્વશ્રેષ્ઠ નગર તરીકે પંકાઈ ચૂકયું.

સં. ૧૧૭૫માં શ્રીમાલમાં દુકાળ પડ્યો ત્યારે અને તે પછીથી સં. ૧૨૦૦ લગભગ સુધીમાં શ્રીમાલનગરની બાણી વસતી અહીં અને ગુજરાતના ગામોમાં આવી વસી ગઇ હતી. આજના શ્રીમાલો અને પોરવાડો એ જ નગરનાં સંતાનો છે.

બીજી રીતે પાટણમાં જેનકમંત્રી પ્રબળતા યોજી નહોતી. જેનોમાં માન્ય લગભગ બધા ગમ્મના આચાર્યો અને પ્રકાંડ વિદ્વાનો અહીં રહેતા હતા. તેમના ત્યાગ અને તપસ્વી છત્રવનની છાપ રાજ્યનો અને લોકો ઉપર ધારી અસર નિયંત્રવતી. રાજ્યો અને લોકોનો મુળધર્મ ગમે તે હોય છતાં તેમને તેઓ શુદ્ધ તરીકે માનતા હતા. વનરાજ અને જૂનારાજની માફક આમુંદરાએ લીરગણિનો આચાર્યપદ મહોત્સવ બેઠાવ્યો હતો. તેમજ વરુણશ્યામ (વડસમા)ના એક ક્ષેત્રનું દાન જેન મંદિરને કરેલું તેનો પુરાવો એક તામ્રપત્ર આપી રહ્યો છે.^૩ દુર્લભરાજના સમય સુધી પાટણ ચૈત્યવાસી-ઓના ગઢ સમું હતું, ત્યારે શ્રીજેનપ્રવરસૂરિ અને જુહિસાગરસૂરિ નામના સુવિદિત આચાર્યોની વિદ્વત્તાથી પ્રસન્ન થયેલા દુર્લભરાજે સુવિદિતો મોટે પણ પાટણનાં દ્વાર ખુલ્લાં ચુકાવ્યાં. લીમહેવના સમયમાં તેમના હંડનાયક વિમલ મંત્રીપરવર

૧. આ કુમારવિહારની અદ્ભુત રચના સંબંધે શ્રીશમ્ભવદ્રશ્યરિએ “કુમારવિહારસત્ત” નામનું સુંદર કાવ્ય રચ્યું છે. વળી, આ વિહારમાં શ્રીશમ્ભવદ્રશ્યરિના કિષ્કિ દેવચંદ્રશ્યરિએ “અર્ધલેખાપ્રકરણ” નામનું પંચાંગી નાટક મૂળનાયક શ્રીપાર્શ્વનાથની બાણીએ રહેલા શ્રીઅંજિતનાથદેવની સમક્ષ વસંતોત્સવ પર કુમારપાલની પરિવહના ચિત્રસંતોષ મોટે રચ્યું હતું અને ત્યાં બળવાન્યું પણ હતું, એવી માહિતી તેમણે સાંપડે છે.

૩. જુઓ : પીટર્સનના રિપોર્ટો, પતનસ્થ જેન બાંધારીયમંત્ર્યથી વગેરેની પ્રશસ્તિઓ.

૪. જો વિગતમજાહ બળહિલ્લુરે વળગવિવહલીવળ । વિગ્ગાહરગચ્છે રિહ્મિગિહરે તેન કાવિર્ ॥૧॥

—મોહુરિશ્વરસૂરિચિત-અર્ધસનાથચરિત-પ્રકાશિત, શ્લોક : ૬

૫. “ભારતીય વિદ્યા” વર્ષ : ૧, અંક : ૧.

વિશે રાજના મનમાં કંઈક વિપરીત ભાવ ઉત્પન્ન થતાં પોતાનું સ્વમાન જાળવવા તે આણુ પાસેની શ્રદ્ધાવતી નગરી તરફ આંસુથી ગયા. પ્રતાપી વિમલના આવવાના સમાચાર મળતાં જ શ્રદ્ધાવતીના પરમાર રાજ ધંધુક તેના બચથી પોતાની રાજધાની છોડી ચિતોડના કિલ્લામાં આલવાના લોજરાજના આશ્રયે નાસી ગયા. વિમલે એ રાજ્યની લગભગ હાથ કરી અને ત્યાંના રાજ જેવો અધિકાર મેળવ્યો. એ સમયે પાટણની પ્રબળના આ માન્યપુરુષના પગલે કેટલાયે શ્રેષ્ઠિઓ કુટુંબ સાથે શ્રદ્ધાવતીમાં નિવાસ કરવા ચાલ્યા ગયા. પાછળથી પોતાની ભૂલનો પસ્તાવો કરતા ભીમદેવે વિમળ સાથે સમાધાન કર્યું અને તેની સાથે મૈત્રીસંબંધ ચાલુ રાખ્યો; એટલું જ નહિ તેને સ્વતંત્ર રાજ તરીકે સન્માન્યો હતો. વિમલે આણુ ઉપર ખીચાળીય કૌરવીબધાં કળામય ‘વિમલવસહી’ નામના મંદિરને બંધારી શુભરાતની કળાસચ્ચિત્તો અભોઠ નમૂનો સં. ૧૦૮૮માં બિરો કર્યો.

કર્ણદેવ અને જયસિંહ મહારાજએ ટાકોવી ગામના મંદિરને એકેક ક્ષેત્રનું કાન આપેલું તેનાં બે તામ્રપત્રો મળી આવ્યાં છે, જે અમે ગાંધી ગામના વર્ણનમાં ટિપ્પણીમાં નોંધ્યાં છે.

સિદ્ધરાજના સમયમાં સંભળન નામના ઠંડાનકે સૌરાષ્ટ્રની ત્રણ વર્ષની ઉપજ ગિરનાર પરના શ્રીનેમિનાથ પ્રાસાદના સં. ૧૧૮૫માં કરાવેલાં છબીદારમાં વાપરી નાખવાથી સિદ્ધરાજ શેષે બચાવે પછુ જ્યારે સિદ્ધરાજ ગિરનાર પર આવ્યો અને આવું રમણીય મંદિર ‘કર્ણવિહાર’ એવા પોતાના પિતાના નામથી અંકિત થયેલું જોયું ત્યારે પ્રસન્ન થયેલા રાજનીએ એ તમામ ખર્ચ રાખખળને નોંધાવવાનો આદેશ કર્યો. એ કે સંભળને પહેલેથી જ ભામનસ્થલીના એક જૈન શ્રેષ્ઠી પાસેથી છબીદારના ખર્ચનો બ્યાજ સાથે પ્રબંધ કરી રાખ્યો હતો. સિદ્ધરાજની સભામાં દિગંબરાચાર્ય કુમુદચંદ્ર સાથે શ્રીદેવસૂરિએ વાદ કરી જય મેળવવાથી સિદ્ધરાજે તેમને ‘વાદી’ બિરૂદથી નવાબ્યા હતા. શ્રીહિમચંદ્રાચાર્ય તો સિદ્ધરાજના પરમ ઉપાસ્ય શુરુ બની ચૂક્યા હતા; એટલું જ નહિ તેઓ એક રાજશુરુ તરીકે ખ્યાતિ પામ્યા હતા. કુમારપાલે પોતાનો કુળધર્મ છોડી શ્રીહિમચંદ્રસૂરિ પાસે સં. ૧૨૧૬માં આવકનાં બાર વત અંગીકાર કર્યાં તેથી તે પરમાર્હત બની ચૂક્યો હતો. તેણે ભુલે ભુલે સ્થળે નાનાં મોટાં કુલે ૧૪૦૦ જિનમંદિરો બંધાવ્યાં હતાં. આ સમય સુધીમાં જૈનધર્મ પોતાની સોળે કળાએ ખીલી ઊઠ્યો હતો.

કુમારપાલ પછી અમલપાલનાં ત્રણ વર્ષો જૈનધર્મ માટે કટોકટીનાં હતાં. રાજ્યની અવનતિનાં બીજ એ સમયે રોપામાં. અમલપાલે પોતાની અદ્વૈતશિંતાથી જૈનો સાથે પ્રત્યાધાતી વલણ ફાળવ્યું. જૈનો રાજકર્મમાંથી નિવૃત્ત થવા લાગ્યા. તેણે કપડિં જેવા જૈન મંત્રીના નાશ કરાવ્યો. શ્રીહિમચંદ્રસૂરિના પટ્ટશિષ્ય શ્રીરામચંદ્રસૂરિને કનકગત કરી તેમનાં નેત્રો કઢાવી મંગાવ્યાં, આથી સ્વતંત્ર પ્રકૃતિના એ સૂરિવરને આત્મઘાત કરવા પડ્યો. કેટલાયે જૈન મંદિરોને એણે ધરાશયી કરી નાખ્યાં. આવા ભુલ્લી રાજનું તેના એક નોકરના હાથે જ ખૂન થયું.

એ પછી બીજા ભીમભદ્રેવના (સં. ૧૨૩૪ થી સં. ૧૨૬૮) સમયમાં વસ્તુપાલ-તેજપાલ નામની બંધુબેલડીએ શુભરાતના કળમગતાં સિંહાસનને સ્થિર કરી પ્રતાપી થયા પ્રાપ્ત કર્યો. એ જ કારણ છે કે, તેઓ એ સમયમાં ચક્રવર્તી કરતાંયે વધુ ચઢચડી લેખાયા છે. તેમણે અનેક સ્થળે અને પાટણમાં પછુ કેટલાયે મંદિરો બંધાવો, છબીદાર કરી શુભરાતની સ્થાપત્યકળાને વધુ લાક્ષણિક બનાવવામાં વિશિષ્ટ કાળો આપ્યો છે.

રાજ્યો અને મંત્રીઓની માફક જૈન શ્રીમંતોએ મહાદેવે મહાદેવે અને પોતાની અદ્વાલિકાઓમાં પછુ જૈન મંદિરો કરાવ્યાં હતાં.

શ્રી. સોમપ્રભસૂરિએ સં. ૧૨૪૧માં (કુમારપાલના મરણ સં. ૧૨૨૬ પછી બારમા વર્ષે) સિદ્ધપાલની વચતિમાં રહીને “ કુમારપાલ પ્રતિબોધ ” રચ્યો, તેમાંની હકીકત સુજળ: જ્યારે હૈમચંદ્રસૂરિએ પાટણમાં પ્રવેશ કર્યો ત્યારે ૧૮૦૦ કોટિપંથ શેઠિયાઓ એ પ્રવેશમહોત્સવમાં એકઠાં થયા હતા. તેમની પાંચ-સાત માળની હવેલીઓ ઉપર જેટલા લાખ દબ્ય તેની પાસે હોય તેટલા દીવા પ્રગટેલાં જોવાતા. આ ઉપરથી પાટણના જૈન શ્રીમંતોની સંખ્યા અને સમૃદ્ધિનો ખ્યાલ આપો બાક છે. વળી, અણહિલપુરનો ઘેરાવો બાર વાઉનો હતો, ૮૪ ચોક અને ૮૪ બજારો હતા. સોનારૂપાના

૧. શ્રીરામચંદ્રસૂરિના વિશેષ પરિચય માટે જુઓ: પં. લાક્ષ્મચંદ્ર ગાંધી સંપાદિત ‘ નવવિલાસ નાટક ’ની સંસ્કૃત પ્રસ્તાવના. (વગેરે-ગાવકાડાં ઓરિપંટલ સિદ્ધિ).

સિક્કા પાટવાની ટંકચાળો હતી. શરારો જોરેનાં અલગ ચોટાં હતાં. દરેક નાતાના મહોલલા લુલુકા લુલુકા હતા. પાટણ માનવ મહેરામણથી ભરેલું હોયતું હતું.

ગુજરાતનું આખું સ્વર્ગીય પાટણનગર છેલ્લા રાજા કેહ્યું બાથેલા (સં. ૧૩૫૩ થી ૧૩૫૬)ના સમયમાં નાગર મંત્રીઓની અદ્વરશક્તિથી અલ્લાહીનીના સેનાપતિ અલિક કાકુરના હાથે જમીનદોસ્ત થયું ને ગુજરાત પરાધીનતાની બેડીમાં સહાકાળ માટે જકડાયું. કેટલાયે મંદિરો અને મકાનો જામિયાથી બન્યાં. ગુજરાતની લીલી વાડી આ પ્રચંડ અંઝવાતથી વેરાન બની ગઈ. આ અંઝવાતને જાણે વેગ આપતો હોય તેવો જીવણ દુષ્કાળ સં. ૧૩૭૭માં અહીં પડયો, એવી હકીકત ‘ ખરતરગચ્છ ગુર્વાવલી ’માંથી મળે છે. મુસલમાન મુલતાનોએ સં. ૧૪૬૮માં અહીંથી રાજગાદી ખસેડી તે વર્ષમાં સ્થપાયેલા અમહાવાદમાં તેઓ લાગ્યા.

ઉપયુક્ત પ્રાચીન પાટણ હાલના પાટણની જગ્યાએ નહોતું, પણ તેની પશ્ચિમે હતું. એ જૂના પાટણનાં માત્ર બે અવશેષો રહ્યાં છે. એક શાહીવાવના ખાટો અને બીજું ‘ સહસ્રલિંગ ’ સ્થળ. આ સ્થળે ખોદકામ કરતાં કેટલીયે મૂર્તિઓ અને મકાનોના પાયા મળી આવ્યા છે. કેતારેલ કવચિત્ અક્ષરોવાળા જૂના પાટણના મકાનોના પથ્થરો હાલના પાટણના મકાનોમાં ચણેલા પણ ભેવાય છે.

એક નોંધ મુજબ: નવું પાટણ સં. ૧૪૨૫માં વચ્ચું છે, પરંતુ પં. ૬૯માં જણાવ્યાજાય છે કે રાજા સંશોધન મુજબ: “ આધુનિક પાટણ સં. ૧૪૨૫માં નહિ પણ સં. ૧૩૭૦ આસપાસમાં વસેલ હોતું જોઈએ, કારણ કે પાટણજંગના જળપત્રી પાટણમાં બનતાં જૈન મંદિરો અને પ્રતિમાની પ્રતિષ્ઠાઓ એકદમ બંધ પડે છે અને તે સં. ૧૩૭૬ના વર્ષમાં પાછી ચાર્ થતી દેખા કે છે પછીના જળપત્રમાં એ પ્રવૃત્તિ દિવસે દિવસે વધતી જતી જણાય છે. સં. ૧૩૭૬ અને ૧૩૮૧ની સાલમાં ‘ ખરતરગચ્છ સંબંધી વિધિચેત્યમાં જનકુચળમૂર્તિના હાથે અનેક જિનગિયો અને આચાર્યમૂર્તિની પ્રતિષ્ઠાઓ થાય છે. આ શ્રીશાંતિનાથ વિધિચેત્ય આને પણ ખરાકોટડીના પાકામાં મુખરેલી કથામાં વિવરમાન છે. સં. ૧૪૧૭, ૧૪૨૦, અને ૧૪૨૨ના વર્ષમાં પણ પાટણમાં પ્રતિષ્ઠાઓ થયાના લેણે ત્યાંની મૂર્તિઓ ઉપરથી મળી આવે છે. તેથી આ વાત નિશ્ચિત થાય છે કે, પ્રાચીન પાટણના જંગ પછી સં. ૧૩૭૬ના વર્ષ પહેલાંના કોઈ વર્ષમાં આધુનિક પાટણ વસી ગયું હોતું જોઈએ. ”

વિ. સં. ૧૩૭૧ માં શત્રુજયતીર્થના ઉદ્ધારક સંઘપતિ દેસલયાહના પુત્ર સમરાચાહ પાટણમાં વસતા હતા. તેમણે એ જળપત્રના અલકખાન નામના સૂચના પોતાની કુચળતાથી પ્રસન્ન કર્યા હતા. એથી પણ સમગ્રય છે કે એ સમયે પાટણ હયાત હતું. વસ્તુતઃ તત્કલ્પ કિરોજયાહના રાજકાળમાં પાટણમાં શાંતિ સ્થપાઈ અને નવા પાટણમાં જૈનોએ એવડા વેગથી નવાં મંદિરો બંધાવવા માંડ્યાં. પ્રાચીન બહોળલાલીની ખ્યાતિને તાલ કરાવે એવું એ નગર નવેસર બંધાઈ ચૂક્યું. પાટણના કેટલાક મહોલલાઓનાં નામ જૂના પાટણના નામે ઉપરથી જ જાતરી આવ્યાં છે. અહીંને કિલ્લો ધણું કરીને સં. ૧૭૬૨ માં બંધાયો હશે.

સં. ૧૬૪૮ માં શ્રીહલિતપ્રભસૂરિએ રચેલી ‘ પાટણ-ચૈત્યપરિપાટી ’ની નોંધ ઉપરથી સમગ્રય છે કે, આ સમયે અહીં ચોટાં જૈનમંદિરો જેને તેઓ ‘ ચૈત્ય ’ કહે છે તેની સંખ્યા ૧૦૧ હતી અને નાનાં મંદિરો જેને ‘ દેહરાં ’ કહ્યાં છે તેની સંખ્યા ૬૬ હતી. ચૈત્યોની કુલ પ્રતિમાઓની સંખ્યા ૫૪૬૭ હતી અને દેહરાંની પ્રતિમાઓની કુલ સંખ્યા ૨૮૬૮ ની હતી. જળી, પાટણના આ મંદિરોની કીમતી અને વિચિત્ર પ્રતિમાઓની નોંધ કરતાં જણાવે છે કે, વિદુમ-પ્રવાહની ૧, સીપની ૨, અને રત્નોની ૩૮ પ્રતિમાઓ અહીં છે. ગોતમસ્વામીનાં બિગ્રહ અને ચતુર્વિંશતિપદ્ધતિ ૪ છે.

એ પછી સં. ૧૭૨૬ ના વર્ષમાં શ્રીહર્ષવિજયે રચેલી ‘ પાટણ-ચૈત્યપરિપાટી ’ મુજબ : ચોટા ૯૫ જિનપ્રાસાદ અને દેરાસર ૫૦૦ હેવાનું જણાય છે. આલગત, શ્રીહર્ષવિજયે કરેલો આ નોંધ વિશે તેઓ સ્વયં કહે છે કે આ સંખ્યા મેં અલગે સુણી છે. મતલબ કે, જૈનમંદિરોની સંખ્યા ૧૮ મા સેકાના આરંભમાં જૂગ વધી હતી. સં. ૧૬૬૭ માં અહીં કુલ નાનાં-ચોટાં ૧૨૬ મંદિરો વિવરમાન હતાં. અહીં આપેલા કોઠાઓ મુજબ નાનાં-ચોટાં કુલ ૧૦૬ મંદિરો આને હયાત છે.

આટલી હકીકત ઉપરથી પ્રાચીન પાટણની સમૃદ્ધિ, નવા પાટણનો વિકાસ અને આજસુધીમાં થયેલા ક્ષાંસને

અંદાજ મળી રહે છે. આ રીતે વધાતા આ પાટણમાં આજે પણ જેનોની સંખ્યા સારા પ્રમાણમાં છે. લગભગ ૨૦૦૦ ઘરની વસ્તી છે. ૧૦-૧૨ જેટલા પ્રાચીન જૈનજાડેશી આ નગર ‘વિદ્યાતીર્થ’ સમું બની રહ્યું છે. પ્રાચીન અંબેલા થોમકને આ તીર્થની ઉપાસના માટે અહીં આવતું પડે છે. કેટલીયે જૈનધર્મશાળા, ઉપાશ્રયો અને વિદ્યાલયો નવા પાટણની શોભા વધારી રહ્યાં.

૧. અહીં પંચાસરા પાર્શ્વનાથનું મંદિર પ્રાચીન છે. સં. ૧૨૧૬ ની એક અંધપ્રથસ્તિ સુલબ: કુમારપાલના મંત્રી પૂજ્યપાલે પોતાની આતામહી પૂજાવતીના કથાણુ માટે વિશાળ મંડપની રચના અહીં કરી હતી. એટલે આ મંદિર એથીયે પ્રાચીન હોવાનું પ્રમાણિત થાય છે. કેટલાક વિદ્વાનોના કહેવા પ્રમાણે બનરાજે પંચાસર ગામમાં બંધાવેલા મંદિરની મૂળનાથકની પ્રતિમા જૂના પાટણમાં લાવી સ્થાપન કરી હતી. જૂના પાટણનો જાગ થતાં એ મૂર્તિ નવા પાટણમાં પધરાવવામાં આવી, તે જ આ પંચાસરા પાર્શ્વનાથની મૂળનાથક પ્રતિમા આજે મિરાજમાન છે. આ મંદિરમાં બનરાજ, સુરપાળ વગેરેની પ્રાચીન પ્રતિમાઓ મોજુદ છે.

એક આચાર્ય મૂર્તિ જે બનરાજ આવાહના શુર દેવચંદ્રસૂરિની કહેવાય છે તેની નીચે આ પ્રકારે લેખ છે:

“ શ્રીવાપોક્તવંશોદ્ભવમહારાજશ્રીબનારાજગુરુશ્રીનાગેન્દ્રગણે શ્રીશીલગુપ્તસૂરિશિષ્યશ્રીદેવચંદ્રસૂરીનાં.... ”

બીજી એક મૂર્તિ ઉપરનો લેખ આવે છે:—

“ સં. ૧૨૪૯ વર્ષે જૈવ વદી ૬ રવૌ શ્રીદામળાગણે શ્રીઅરિષ્ટનેમિદેવજગત્યાં શ્રીજન્મગુરુમિ: સ્વકૌયમગુરુઆતુ: ધંદિ૦ રતનસ્ય મુર્તિ: કારિતા પ્રતિષ્ઠિતા ચ શુભં મવતુ પં૦ વયજા પં૦ વીકા ॥ ”

અં. ૧૨૬૮ ના લેખવાળી પ્રાચીન ગુરુપ્રતિમા ઉપર આ પ્રકારે લેખ છે:—

“ સં. ૧૨૯૨ વૈશાલ્ય વદિ ૩ રાત્રે શ્રાવક.... લ્હાકેન નિજગુરુશ્રીઅજિતસિંહસૂરિ.... મુર્તિ: કારિતા ॥ ”

આ બધી હકીકતો ઉપરથી પંચાસરા મંદિર પ્રાચીન છે. એ કે મંદિરનું સ્થાપત્ય ૧૬ મી સદીનું જણાય છે. પણ એ જીર્ણોદ્ધારનું પરિણામ છે. હાલમાં આ મંદિરનો નવેસર જીર્ણોદ્ધાર થઈ રહ્યો છે.

૨. એરેલીવાડામાં વાડી પાર્શ્વનાથનું બબ્બમંદિર આવેલું છે. આ મંદિરમાં ચંદ્રવાનું શિલ્પ તથા અટારીનું કૌતરકામ દર્શનીય છે. આ મંદિરનું વિગતવાર વર્ણન “ આકિયોલોલકલ સર્વે એક નોર્ધન ગુજરાત ”માં આવેલું છે, મંદિરમાં મૂળનાથકની સામેની બીંટ ઉપર ૧૬ ૧/૨ ઇંચ પહેાળી અને ૨૮ ઇંચ લાંબી આરસની એક તક્તીમાં અં. ૧૬૫૨ નો જાબન લીટીનો લાંબો લેખ કૌતરેલી છે. તેમાંથી અસ્તરઅચ્છના આચાર્યો વિશે પુષ્કળ મૈતિહાસિક સામગ્રી મળે છે તે નોંધવા યોગ્ય છે, એ લેખ આ પ્રકારે છે:—

“ ॥ ૧ ॥ સ્વસ્તિ શ્રીરાહીગુરુપાર્શ્વજિનસંપ્રવૈયકારાય ॥ ભગ્નીટ્થં શ્રેય: ॥ વતનસંસ્થ: કરોતુ સદા ॥ શ્રીવાડીપુરપાર્શ્વનાથચૈય-શ્રીભુલ્લતરગુપ્તપદ્મવહીભિન્નમુર્તિ પ્રસ્થાપિતેત્યતે ॥ અહં નવા ॥ પાતિસાહિશ્રીઅકન્નરગાગ્યે શ્રીવિક્રમસુવસમયાતિસંવતે ૧૬૫૧ માગ્શીર્ષેસિતનવમીદિને માંમગાર પૂર્વે મ(મા)ઉપનવશ્વે શુભભેભ્યાં આદિ પ્રારભ: ॥ શાસનાધીશ્રીમહાવીરસ્વામી(મિ)પદ્માવિચ્છિન્ન-પરંપરયા ઉચ્ચતવિહારોદોગેતિ શ્રીશ[શુ]બોતનમૂરિ ॥ તપદ્રમમાકરપ્રવારવિમલરુદ્ધનાયક કારિતાનુંદાચલ્લવસતિપ્રતિપ્રાપકશ્રીસંમંધર-સ્વામિશોધિતસૂરિમન્નરાયકશ્રીવર્ધમાનમૂરિ ॥ તપદ્રમમાકરજાળિહિલપનાથીસાદુર્ભ્રાજાસંસૈવ્યવાસિય શ્રિવિરોપાશરિયત્રિકદશશતસંવ-ત્સરપાસસ્તરવિરુદ્ધશ્રીજિનેશ્વરમૂરિ ॥ તપદ્ર૦ ॥ શ્રીજિનચંદ્રમૂરિ ॥ તપદ્ર૦ ॥ શાસનદેવ્યુપદેશપ્રકટિતદુષ્ટકુલપ્રમાથેતુસ્તમ્બન-પાર્શ્વનાથવાશ્કિલ્યાથનેકશાક કરણપ્રાપ્તપ્રતિપદશ્રીઅયદેવમૂરિ ॥ તપદ્ર૦ ॥ ભેસરુપવશકુલક્રેપણપ્રતિબોધિતવાગાદદેશીયવશસહ-શ્રાવકમુવિહિતકટિનકિયાકરણપિળદ્વિજુહવાદ્યપ્રકરણપ્રરુણજિનશાસનપ્રમાવકશ્રીજિનવલ્લભમૂરિ ॥ તપદ્ર૦ ॥ સ્વશાન્તિવશીહત-વતુ:પટિયોગીનીચકદ્વિપંચાશાદોભિપુદેશીયદીપઅન્બદ્ધશ્રાવકશિલ્પિતસ્વર્ણાક્ષરવાનાવિમૂનિગુપ્તપ્રધાનપદ્વીસમઠેકલંપવનદોસાધકશ્રીજિનલ્લ-મૂરિ ॥ તપદ્ર૦ ॥ શ્રીમાન્ડગવાહાદિપ્રધાનશ્રીમહતીયાણપ્રતિબોધકનરમણમંહિતમાલસ્યલશ્રીજિનચંદ્રમૂરિ ॥ તપદ્ર૦ ॥ અળહરી-(મિ)મેમિચંદ્રપ્રતિષ્ઠિતમગ્ધોદયાદિપ્રમયરુપવદ્દિશાસ્ત્રદ્વશોધિતવિધિપદ્મશ્રીજિનપતિમૂરિ ॥ તપદ્ર૦ ॥ કાલકલ-વિજાપુરપ્રતિષ્ઠિત-શ્રીશાન્તિવીરવિધિવ્યશ્રીજિનેશ્વરમૂરિ ॥ તપદ્ર૦ ॥ શ્રીજિનમગ્ધોદયાદિ ॥ તપદ્ર૦ ॥ રાજવત્સલ્યપ્રતિબોધોદ્ધરાજાગ્ધસંજ્ઞાસોધિત-શ્રીજિનકુલકલમૂરિ ॥ તપદ્ર૦ ॥ શ્રીશમુંજવમંદનસસ્તરવસતિપ્રતિષ્ઠાપકવિરુપાતાતિશયલશ્રીજિનકુલકલમૂરિ ॥ તપદ્ર૦ ॥ શ્રીજિનપદ્મ-

मूरि ॥ तत्पद० ॥ श्रीजिनलब्धिसूरि ॥ तत्पद० ॥ श्रीजिनचन्द्रसूरि ॥ तत्पद० ॥ देवांगनावसरवासप्रक्षेपोदितसंपत्तिपदापुद्गय.
श्रीजिनोदयसूरि ॥ तत्पद० ॥ श्रीजिनराजसूरि ॥ तत्पद० ॥ स्थानस्थानस्थापितसारज्ञानभाण्डागारश्रीजिनचन्द्रसूरि ॥ तत्पद० ॥
श्रीजिनभद्रसूरि ॥ तत्पद० ॥ पञ्चवक्षसाधकविशिष्टक्रियश्रीजिनसमुद्रसूरि ॥ तत्पद० ॥ तपोन्यायविधानचमत्कृतश्रीसिद्धंरपातिसाहिपंचशत-
बंदीमोचनसम्मानितश्रीजिनहंससूरि ॥ तत्पद० ॥ पञ्चदशसाधकधिकृत्यनवलशकलोकृतयवनपदवानिशयशिरजमानश्रीजिनमाणिक्यसूरि ॥
तत्पद० ॥ कारसारद्वयोर्वादित्रिजयल्लोकारणपूर्वकियासमुद्रणस्थानस्थानप्राप्तजयप्रतिदिनवर्षमानोदयसदयसम्भवत्रिभुवनजनवशोकरणप्रवण—
प्रणवध्यानोपासामितपवित्रमृत्तिमन्त्रजितमयभूतकृतसकलविश्वमयजिज्ञासुविहारपाविनावितल अनुक्रमेणसंवत् १६४८ श्रीस्तम्भतीर्थ-
चतुर्मासिकस्थानममुद्रभूतमितमहिमश्रवणदर्शनेोक्तितजलाल्दोनप्रभुपातिसाहितअङ्गव्यसमाकरणमिलनस्य गुणगणतमोनुरज्जनसमाश्रित-
सकलवृत्तान्त्विलजन्तुमुल्लकारि आषाढाष्टमिकागामिपुरमाणश्रीस्तम्भतीर्थसमुद्रमीनरक्षणपुरमाणतःप्रदत्तसत्तमश्रीभुगप्रधानपदधारकतद्वचनेन च
नयनशरसरसामितसंवति (१६५२) भावसितद्वादशोद्युतमितथो अपूर्वपूर्वगुब्बान्यासशिवितपञ्चनदप्रकटीकृतपञ्चपीरपातपरमवरतदादिविशेषण
श्रीसेधोजितकारकविजयमानगुरुगुप्रधान श्री १०८ श्रीजिनचन्द्रसूरिशराणां श्रीपातिसाहित्समस्वहस्तस्थापितआचार्यश्रीजिनसिंहसूरि-
सपरिफणामुपदेशेन ओसवालज्ञातीयमन्त्रिमीमस्तान्ते मे० चोपाभार्यासुहृदे तत्पुत्र मे० महिपति तदभार्या अमरी तत्पुत्र मे० वत्तपाल तद-
भार्या सिमियादे तत्पुत्रमे० तेजपाल तदभार्या श्री० भानू तत्कुक्षिसारंगलार्थीजनमनोभितपूर्णेदेवसालदेवगुरुपरमभविशेषतो
जिनयमोनुरक्तत्वांत ऊहेशवंशमण्डण साह अमरदत्तभार्यारतनादे तत्पुत्रल कुंअरजी तदभार्या सोभागदे बहिनि बार्ड वाडी पुत्रा बाई
जीवणीप्रसूतपुत्रपौत्रादिसारपरिवारयुतेन तेन श्रीअणहिल्लपत्तनशृंगारसारसुरनरमोनुरज्जनसुरगिरिसमानचतुर्मुसलिराजमानविधितैव्य कारितम्॥
श्रीपौषधशालापादकमन्ये ॥ तदनुकरकरणकायकुप्रनित (!) संवन अल्लई ४१ वर्षे वैशाख वदि द्वादशीवासरं गुरुवारं रेवतीनक्षत्रेशुभभेलायां
महामहःपूर्व प्रतिमा वाडीपाश्चिनाथस्य स्थापिता ॥ एतत् सर्वं देवगुरुगोत्रजदेवीप्रसादेन धंयमानं पुष्यमासं समस्तश्रीसेधेन सहितेन चिदं
जीयात ॥ कन्यागमस्तु ॥ एषा पष्टिका पं० उदयसागरगणिना लिपोकृता । पं० लक्ष्मीप्रमोदसुनिर्ना आदरेण । कोरिता गजधरगङ्गाकेन ।
शर्म भवत् नित्यम् ॥ ”

આ લેખ ઉપરથી જણાય છે કે ખરતરગચ્છીય મંત્રી સીમના વંશજ શ્રીકુવરજીએ આ મંદિર ખંખાવ્યું અને વાઠી પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા સં. ૧૬૫૨ ના લેણાખ વધિ ૧૨ ને ગુરુવારે આ ચેતનામાં શ્રીજિનજન્મંદસુરિના હાથે પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવી. આ જિનજન્મંદસુરિના પૂર્વજ શ્રીદેહઘાતાનસુરિથી લઈને ઠેઠ શ્રીજિનજન્મંદસુરિ સુધાંના આચાર્યોના નામ-નિર્દેશ અને તેમના કાર્યકલાપની ટૂંકી નોંધ લેખમાં આપી છે.^૭ એ હકીકત મૂળ લેખથી જ જાણી શકાય એમ છે તેથી અશી વિસ્તાર કરવો જોઈતો નથી.

શ્રીહાલિપત્રભૂમિરિજ સં. ૧૬૪૮ માં રચેલી “ પાટણ-જ્યૈષ્ઠ્યપરિપાટી ”માં પાટણના સ્થાનિક જૈન મંદિરોનું વર્ણન આપ્યા પછી આસપાસનાં કેટલાંક પરાંઓ અને ગામોનાં મંદિરોની નોંધ આપી છે, તેમાં જાડીપુરના જૈન મંદિરનું વર્ણન આ પ્રકારે આવે છે:—

“વાડીપુર-વર-મંડલોઈ એ, પ્રજામીય ર આમીજરઉ પાસ છુઃ આસ પૂરક સયલ તજી એ, પૂજઈ ર આણી માય છુઃ
વાડીપુર-વર-મંડલોઈ એ,

વાહી-મંડલ વામાનંદન, સયલ જીવનર્થી હીપ એ, નમર્થી અમર-નરિંદ આવી, સયલ દુરજન છપ એ.”

આમાં ઉદ્દેશ્યોદ્ધે અમીલણ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા વાડીપુર ગામ ભાગી જવાથી વાડીપુરમાંથી આ મંદિરમાં લાવવામાં આવી હોય એ કારણે તે તેના મૂળ નામને બદલે ‘વાડીપુર પાર્શ્વનાથ’ અથવા ‘વાડી પાર્શ્વનાથ’ નામે યોગપ્રાપ્ત હોય એવું અનુમાન થાય છે.

૭. પ્રો. શ્રીકૃષ્ણશાસ્ત્રી સાહેબશ્રી આ મૂળ લેખ અને તેનો અનુવાદ તેમજ આ અંદર વિશેની બીજી કહીત "વસ્તુપાત્રનું નિશ્ચય અને બીજા લેખો" નામક પોતાના પુસ્તકમાં પૃ. ૬૪-૧૦૦, ૧૦૮-૧૧૦ માં આપી છે. તેમણી ઉપરોક્ત કહીત સાબર નથી છે.

૩. આપણને મંદિર મનોહર છે. તેના લોચરામાં મોટી જિનપ્રતિમાઓ વિરાજમાન છે. આ મંદિરની આસપાસ ખરના આર લેખ અહીં આપવામાં આવે છે, જેથી આ મંદિરની પ્રાચીન સ્થિતિનો કંઈક ખ્યાલ આવી શકે.

(१) "सं० १२५५ कार्तिक वदि ११ बुधे देमतिगणिणिर्जितः ॥"

(२) "सं० १४२० वर्षे वैशाख शुद्धि १० अंजां अन्नहृगण छे श्रीयाममूरिसंताने श्रीशीलगुणसूरिपडे श्रीज्जुगसूरिप्रतिमा पाताकेन कारापिता ॥"

(३) “ सं० १४२९ वर्षे माघ वदि ७ सोमे श्रीवाल्मीकिचर्यसंताने श्रीभावदेवसूक्तिगच्छे श्रीविनयसिंह(ह)सूरीणां मूर्तिः श्रीश्री-
देवसूक्तिस्थि..... ॥ ”

(४) "सं० १४३४ वर्षे साधु श्रीसारंग सा.....देव्या सहितेन कारापितं प्रतिष्ठितं श्रद्धेवचंद्रसूरभिः ! शुभं भवति ॥"

૪. ઘીમટામાં કુશરિયાવાડાના મંદિરમાં અને કપૂર મેતાના પાડાના મંદિરમાં લોકડાનું કોતરકામ અવલોકનીય છે. આમાં પ્રાણીઓ તથા અસ્ત્રોના અનેક ભાવો કોતરેલા નજરે પડે છે.

અહીં જૂનું કાલિકાનું મંદિર પ્રાચીન છે. વનરાજે બંધાવ્યાનું મનાય છે. તેમાં કાલિકાની જૂની-નવી બે મૂર્તિઓ છે. મૂર્તિની ડાબી ગાભુના મંડપમાં બે શંભલાઓ મંત્રી વસ્તુપાલ-તેજપાલના મહાલયમાંથી લાવીને લગાવ્યા હોવાનું તેના પરના લેખોથી પુરવાર થાય છે. આ બંને લેખો આ પ્રમાણે છે:-

(१) "सं० १२८४ वर्षे श्रीपत्तनवास्तव्यप्राग्वाट ट० श्रीगुनसोहसुत ठ० आहृणदेविकुक्षिम्ः ठ० पेथड ॥"

(२) "सं० १२८४ वर्षे श्रीमत्पत्तनवास्तव्यप्राग्वाट ठ० श्रीचण्डप्रसादमुत् ठ० सोम ॥"

પ્રો. લોગીલાલ સારસરા, ઉપર્યુક્ત બને લેખવાળા સ્તંભો અને એક ચારસપાણીની ખુંભી, જે પાટશ્રમાં
 ડા. ૪૮ના ચલચિત્રસંગ્રહના પ્રાચીન કળાસંક્રમમાં પડી છે અને જેના ઉપર મંત્રીશ્વર વસ્તુપાલ-તેજપાલના દાદાનો સં.
 ૧૨૮૪ની સાલનો લેખ ઉઠીકર્ષ છે તે ત્રણે વસ્તુઓ મંત્રીશ્વર વસ્તુપાલ-તેજપાલના નિવાસગૃહ-મહાલયની હજી એવું
 અભિમાન ફોર છે. એ ખુંભી ઉપર આ પ્રકારે લેખ છે:-

“ इदं०॥ सं० १२८४ वर्षे ॥

विद्यानंदकरः सदा गुरुहृत्विर्जामृतलीलां दधौ । सोमधारपवित्रचित्रविकसदेवेशधर्मोन्नतिः ।

चक्रे मार्गणपाणिशुक्तिकुहर(रे) यः स्वानिदृष्टिव्रजैर्मुक्तिमौक्तिकनिर्मलं शुचियशोदिक्रामिनीमण्डनम् ॥१॥

युक्तं....सोमसचिवः कुन्देन्दुशुभैर्गुणैः । गिदिसिद्धन्प(पं) प्रिमुच्य सुकृती चक्रे न कंचिद् विमुं ।

रंगद[भृं]गमदप्रदच्छदमः श्रीलक्ष्मणपदमं किमु । सोल्लिसाय विहाय भास्करमहत्तेजोऽन्तरं वाञ्छति ॥ २ ॥

पर्याणीषीदसौ सीतामभिश्चामित्रसंगतः । अभूत् त्रि(! कृ)तमहाधर्मलाघवो राजवोऽपरः ॥ ३ ॥”

આ લેખ ઉપરથી તેમજ અન્ય અનેક પ્રશસ્તિઓ અને ગ્રંથો ઉપરથી આપણે જાણી છીએ કે સોમ એ સિદ્ધ-રાજાનો મંત્રી હતો તથા તેની સ્ત્રીનું નામ સીતા હતું. શૂરજાતના મહામંત્રી વસ્તુપાલના પૂર્વજોની વંશાવલી આપતાં પ્રશસ્તિઓ આદિ જણાવે છે કે પ્રગ્વાટ વસિકે ચંદ્રપનો પુત્ર ચંદ્રસાહ, તેનો પુત્ર સોમ, તેનો આશરાજ અને તેના પુત્રો વસ્તુપાલ-તેજપાલ હતા. આ રીતે સોમ એ વસ્તુપાલ-તેજપાલનો પિતામહ હતો.

આવી અનેક વસ્તુઓ જ્યાં ત્યાં વીખરાયેલી પડી હોય તેના એકત્ર સંગ્રહ કરવામાં આવે તો પાટણના સ્થાનિક ઇતિહાસની છૂટી કડીઓનું અતુલ્ય ધાન બની શકાય.

અહીંની કેટલીક અસ્થિઓના શિદ્ધપ્રાવલોકનથી તે જૈન મંદિરમાંથી પરિવર્તન પામી હોય એમ જણાય છે.

૮. પ્રો. ભોગીલાલ સાંઢેસરામૃત "વસ્ત્રપાલનું વિદ્યામંડલ અને બીજા લેખો" નામક પુસ્તકમાંથી.

ખાટલુથી વાયવ્ય તરફ દોઢેક માઈલના અંતરે શૈખ ફરીદની હરમાહ આવેલી છે, તેમાં હરમાહ માટેના આવરકક ફેરફારો થયા છે પરંતુ સભામંડપના જૂના થાંભલાઓ, ધૂમટ અને છતતું શિફ મૂળ ૧૧મી સદીની જૈન સ્થાપત્યશૈલીનું જણાય છે.

શહેરની દક્ષિણે કોટ પાસે તૂટેલી હાલતની એક ઈમારત શૈખ જોષની મસ્જિદના નામે જાણીતી છે. તેમાંના થાંભલાઓ અને બીજી શિફ પ્રાચીન જૈન મંદિરનું જણાય છે. પ્રાચીન અને સુધારેલા ભાગ તબ્બા તરી આવે છે.

વળી, મધ્યકાલીન પ્રવાસીઓના વર્ણન ઉપરથી જણાય છે કે, અહીં એક જગી આલીના મસ્જિદ હતી. અલપ-ખાને એક વિશાળ જૈન મંદિરનો ધ્વંસ કરી એ સ્થળે એ બંધાવી હતી. તેમાં ૧૦૫૦ થાંભલા હતા. તેનો વિસ્તાર ૪૦૦×૩૫૦ ફીટનો હતો. સુજરાતની આ મોટી મસ્જિદનો અરાઠાઓએ તબ્બા નાશ કરી નાખ્યો. આમાં વપરાયેલી થાંભલા વગેરેની સામગ્રી અહીંના ધ્વંસ કરેલા જૈન મંદિરની હતી.

આ સિવાય બીજી મસ્જિદોનું અવલોકન કરીએ તો આવી ઘણી હકીકતો પ્રગટમાં આવે અને પ્રાચીન ખાટલુની જાણવાની કંઈક જાંખી કરી શકાય.

૩૦. વડનગર

(કોડ નંબર : ૧૦૬૮-૧૦૭૧)

વડનગર સુજરાતનું અતિપ્રાચીન નગર છે. પુરાણો પણ આ નગરની પ્રાચીનતાની સાખ પૂરે છે; પુરાણોએ જોને વિવિધ નામો આપ્યાં છે. આનંદપુર, અમતકારપુર, મહનપુર વગેરે નામે હાલના વડનગરના પ્રાચીન સ્થળોના જ નિર્દેશ કરે છે. આ નગર સાથે જૈનધર્મનો સંબંધ પણ પ્રાચીનકાળથી છે. જૈનશ્રેયો સુજબ આનું પ્રાચીન નામ આનંદપુર અને જુહનગર હતું.

જોનાના ‘કલ્પસૂત્ર’ નામના પવિત્ર આગમ ગ્રંથની શ્રાવકો સમક્ષ વાચનાનો આદરભ આ સ્થળે થયો હતો. એ વાચના કયા આચાર્યે શરૂ કરેલી એ વિશે કથાશ્રયો એકમત નથી પરંતુ જે રાજવી સાથે આ કલ્પવાચનાની ઘટના સંબંધ ધરાવે છે એનું પ્રમાણ આ શ્લોક પૂરું પાડે છે:—

“વીરાત્ ત્રિનન્દાકુસરચત્રીકરત્ (૧૧૩) ત્વચૈત્યપ્તે ધ્રુવસેનમૂપતૌ |

ચરિમન્ મહે સંસદિ કલ્પવાચનામાર્ગાં તદાનન્દપુરં ન કઃ સ્તુતે ! ||”

—આનંદપુરના ચૈત્યથી પવિત્ર થયેલા ધ્રુવસેન રાજાની સમક્ષ વીરનિ. સં. ૬૬૩ (વિ. સં. ૫૨૩)ના જે મહોત્સવમાં એકઠી થયેલ રાજસભામાં “કલ્પસૂત્ર”ની પહેલવહેલી વાચના થઈ તે આનંદપુરની કયો પુરુષ સ્તુતિ ન કરે?

પરંપરા કહે છે કે ધ્રુવસેન રાજાના પુત્રના મરણથી એકઠી થયેલી શોકસભાને સાંત્વના આપવા માટે એ સમયના સમર્થ જોનાચાર્યે શ્રીધ્વનેસ્વરસૂત્રિએ “કલ્પસૂત્ર” વાંચી સંભળાવ્યું હતું.^૧

ગૂર્જરનરેશ કુમારપાલે વડનગરમાં સં. ૧૨૦૮માં ભવ્ય કિલ્લો બંધાવ્યો છે, જેના હરવાળાના તોરણોની શિફપકલો તે આજે સુજરાતની પ્રાચીન શિફપકલોના સર્વોચ્ચ નમૂનારૂપ ગણાય છે.

સં. ૧૫૨૪ માં શ્રીપ્રતિષ્ઠાસોમે રચેલા “સોમસોભાગ્ય કાવ્ય”માં વર્ણન છે કે—જુહનગર (વડનગર) માં સમેલા નામનું તળાવ છે અને જીવંતસ્વામી તથા વીરના બે વિકારો નગરની ચોભારૂપ છે. આવા પવિત્ર સ્થળમાં દેવરાજ, હેમરાજ અને ઘટવિંહ નામના ત્રણ ભાઈઓ શ્રીમંત હતા. તેમાંના એકી દેવરાજે ભાઈઓની સમ્મતિથી

૧. “જૈન સાહિત્યનો સક્ષિપ્ત ઇતિહાસ” પ. ૧૪૬.

કહેલા ઉત્સવમાં શ્રીચોમસુંદરિયો શ્રીચુનિસુંદર વાચકને સરિપદ આપ્યું હતું. પછી દેવરાજે સંધ્યાપન બની અહીંથી ચુનિસુંદરસરિ સાથે શત્રુંજય અને ચિરનારની યાત્રાઓ કરી હતી.

જિંઘા ટેકરા ઉપર વસેલું આ નગર આજે પણ એના ભૂતકાલીન ગૌરવનું જ્ઞાન કરાવે છે. તેમાં અહીંનાં જૈન મંદિરોનું સ્થાન અગ્રપદ છે. આને અહીં ૫ જિનમંદિરો જિભાં છે.

૧. ઋષભદેવ ભગવાનનું પ્રાચીન મંદિર વિશાળ અને ભવ્ય છે. ભમતીમાં ત્રણ શિખરજાંથી ફેરીઓ છે અને મૂળ ગભારા નીચે લોંબરામાં શેષકેશુવાળા શ્રીપાર્શ્વનાથની પ્રાચીન રમણીય મૂર્તિ બિરાજે છે. કહે છે કે, આ લોંબરું ઠેઠ તારંગા સુધી જતું હતું.

૨. હાથીવાળા દેરાસરમાં મૂળનાયક શ્રીમહાવીરસ્વામી છે. તેમાં શિખરજાંથી બાવન ફેવકુલિકાઓ છે. જુદા જુદા નાગરવણિક શ્રાવકોએ ફરેક ફેરીમાં ભગવાન મહાવીરસ્વામીની પ્રતિમાઓ બરાવેલી છે. રંગમંડપમાં આ મંદિરના બધાભનાર શ્રેષ્ઠીની મૂર્તિ બારેક ફીટ જિંઘાઉવાળા પથ્થરના એક હાથી ઉપર શોભી રહી છે.

જહનગરા નાગરની ઉત્પત્તિનું સ્થાન આ નગર મનાય છે. નાગરો અસલ જૈનધર્મ પાળતા હતા એવું પ્રમાણ પ્રાચીન મૂર્તિલેખોમાંથી મળી આવે છે.^૨ એમણે બધાવેલાં મંદિરો અને સ્થાપન કરેલી મૂર્તિઓ આજે પણ અહીં મોજુદ છે.

શ્રી. દુર્ગાશંકર શાસ્ત્રી પોતાના “વૈષ્ણુવધર્મનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ”માં કહે છે કે—“સં. ૧૫૪૬ની આસપાસ પુષ્ટિમાર્ગ શુદ્ધાદિત સિદ્ધાંતના પ્રરૂપક શ્રીવલ્લભાચાર્ય ગુજરાતમાં આવ્યા અને જૈનધર્મનુયાયી મોદ, ખટાચતા, નાગર વાણિયાઓ હતા તે સર્વ અચારે આ સંપ્રદાયના જ જણાય છે.” અર્થાત્ આ નાગરો જૈનમાંથી કેઇ કાળે શેવાનુયાયી થયા અને તે પછી ઉક્ત સંપ્રદાયમાં કેટલાક પુષ્ટિમાર્ગી બન્યા હશે.

શ્રીકૃષ્ણોત્તમસૂરિએ રચેલા “કુવલયમાલા” અંથની પ્રશસ્તિમાં જટ્ટવરસૂરિએ જે આકાશવપ્રનગરમાં એક રમ્ય જિનાલય કરાવ્યું એવી નોંધ છે તે પર શ્રીજિનવિજયજી પોતાના “કુવલયમાલા” નામના લેખમાં આ આકાશવપ્રનગરને જહનગર તરીકે જોળાખાવે છે પરંતુ શ્રીકલ્યાણવિજયજી એ આકાશવપ્રનગરને સિંધની સરહદમાં આવેલા ‘અમરકોટ’ના પદ્માથ નામ તરીકે જોળાખાવે છે.^૩

૩૧. પાનસર

(કોઠા નંબર : ૧૦૮૩-૮૪)

પાનસર સ્ટેશનથી લગભગ ૧ ક્લારીંગ દૂર પૂર્વ તરફ જંગલમાં આ તીર્થધામ આવેલું છે. ગામમાં જવાના માર્ગની જમણી બાજુએ વિશાળ કંપાઉંડમાં વચ્ચે સાત ગભારા અને ત્રણ શિખરવાળું મૂ. ના. શ્રી મહાવીર ભગવાનનું વિશાળ અને ભવ્ય મંદિર શોભે છે. મૂ. ના.ની પ્રતિમા ડા. ફીટ જોયી છે. આના સાત ગભારામાં મૂ. ના. તરીકે આરસની સાત મૂર્તિઓ પધાવેલી છે. બાકીની મૂર્તિઓ ધાતુની પંચતીર્થી વગેરેની છે.

મંદિરની ચોતરફ આવેલી વિશાળ ધર્મશાળામાં ૧૨૦ ગોરડાઓ છે. મંદિરની સમુપ બંધાઉંડ વચ્ચે જ સુરત વાળા શેઠ જીરિયાભાઈ જીવજીવદે બાવીસ હજાર રૂપિયા ખર્ચીને ત્રણ માળનું ભવ્ય ટાવર બાંધેલું છે.

આ મંદિર બંધાવવાનો ઇતિહાસ એવો છે કે, મૂ. ના. મહાવીર ભગવાનની મૂર્તિ રાવલ જાલા તેજના ઘરના કરામાંથી સં. ૧૬૬૬ના ઝાવજી સુદિ ૬ને રવિવારે પ્રગટ થઈ હતી એને પાનસર ગામના દેરાસરમાં પધરાવ્યા પછી થયા

૨. નાગરોએ બરાવેલી જૈન મૂર્તિઓના લેખો મટે જુઓ: શ્રીજીહાસરસરિસંપાદિત: “ધાતુપ્રતિમા લેખસંગ્રહ” બા. ૧-૨, અને શ્રીવિજયધર્મસરિસંપાદિત ‘પ્રાચીન લેખ સંગ્રહ’ બા. ૧.

૩. “જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ” પૃ. ૧૩૩ની ટિપ્પણી.

યાત્રાળુઓ અહીં દર્શનાર્થે આવવા લાગ્યા. પ્રાચીન મૂર્તિઓનો મહિમા વધતો જતો એઈ, અમદાવાદ જેવું શહેર નજીક હોવાથી, સ્ટેશન પાસે જમીન વેચાતી લઈ દેરાસર બંધાવવાની શરૂઆત કરતાં થોડાં જોડાલાલ હીંપચંદનાં ધર્મપત્નીએ ચાલીસ હજાર રૂપિયા આપ્યા ને શ્રીસંઘના દંપતી આ ભવ્ય જિનાલય તૈયાર થયું. સં. ૧૯૭૪ના વૈશાખ સુદ ૬ ના દિવસે પ્રગટ થયેલ શ્રોમઠાવીર ભગવાનની પ્રતિમાની મૂ. ના. તરીકે પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી.

સં. ૧૯૯૧ માં અહીંના એક ટેકરાને ખોદતાં પાંચ મૂર્તિઓ નીકળી હતી, જે આ મંદિરમાં પધરાવવામાં આવી છે. ખીંચે ખીંચે આ સ્થળ તીર્થધામ બની ગયું છે.

આ મંદિરથી બે ફર્લાંગ દૂર પાનસર ગામ આવેલું છે. ત્યાં પણ લૂચનખી એક નાનું શ્રીધર્મનાથનું ચેત્ય છે, જેમાં ભગવાનની બાર આંગળની આરસની એક પ્રાચીન પ્રતિમા ગિરાજમાન છે.

આ ગામની આસપાસનાં મકાનો અને વાવડીઓ વગેરે જોતાં આ ગામ પહેલાં આળાદ હશે એમ લાગે છે.

થોડા સમય અગાઉ અહીંથી બીજી કેટલીક મૂર્તિઓ નીકળી આવી છે તે આગના મંદિરમાં પધરાવી છે.

૩૨. વામજ

(કોઠા નંબર : ૧૦૮૧)

સૈરિસાથી ૪ માઈલ દૂર વામજ નામનું ગામ છે.

સં. ૧૬૭૬ના માગશર વદિ પને રોજ પાટીદાર મહોદલાના એક કણુપીના ઘર પાસે ખોદતાં જૈન પ્રતિમાઓ નીકળી આવ્યાં. આ પ્રતિમાને સૈરિસા લઈ જવાનો ખૂબ પ્રયત્ન થયો પરંતુ ગામના લોકોએ લઈ જવા ન દીધાં. તેમણે અહીં મંદિર બંધાવીને એ પ્રતિમા પધરાવવાનો આગ્રહ કર્યો. આખરે ગામ બહાર હનુમાનજીના મંદિરની ધર્મશાળામાં એક કોરડી કરાવી એ મૂર્તિને ત્યાં સ્થાપન કરવામાં આવી.

આ મૂર્તિ સિવાય બીજી મૂર્તિઓ પણ મળી આવી હતી. તેમાં ચાર કાઉસગિયા, ખંડિત થયેલા બે આમરધર ઉદ્ધો, બે ઉદ્ધાણીઓ, સફેદ આરસની એક ખંડિત મૂર્તિ, જેના ઉપર સં. ૧૫૨૩નો લેખ છે અને સફેદ આરસના પરિકરની એક ગાદી વગેરે નવ-દશ નંગ હતાં. કહેવાય છે કે અહીં પહેલાં એક જિનમંદિર હતું અને તેને સૈરિસા સુધી લોચકું હતું. સુસ્ત્રિમકાળમાં આ ગણું વેરવિખેર થઈ ગયું.

અહીંના મહાદેવના મંદિરમાં જૈન અવશેષોના ટુકડાઓ ચણી લીધેલા ભેવાય છે. તેમાં મૂળ ગભારા ઉપરના ભાગમાં પરિકરનો એક ટુકડો ચણેલો છે, જેમાં ઉપરના ભાગમાં બે નાની બેઠેલી તીર્થંકર મૂર્તિઓ છે અને એક ગોખલાનો ઉપરનો ટુકડો છે, જેમાં ઉપરના ભાગમાં બે હાથી અને છત્રધર દેખાય છે. ઝીણવટથી ભેવામાં આવે તો આખું ચે મહાદેવ મંદિર જૈન મંદિરની સામગ્રીમાંથી જીણું થયું હોય એમ જણાઈ આવે. ત્યાંના વુદ્ધો કબૂલ કરે છે કે, જૈન મંદિરના ખંડિયેશોના પશ્ચેશ તેમજ આરસના ટુકડાઓમાંથી જુનો બનાવીને આ શિવાલય બંધવામાં આવ્યું છે.

કવીશ્વર જીવણસમયે સં. ૧૫૬૨માં અહીં રહીને “આલોચણુ વિનતિ” નામની શુશ્રાવતી કવિતાકૃતિ રચી હતી તેમાં તેઓ આ પ્રકારે ઉલ્લેખે છે:—

“સંવત પંનરે બ્રહ્મદેવસરરે, આદિસર સાખિ તો; વામજમાંકે વીનવ્યો સીમંધર રે, દેવદર્શન હાખિ તો.”

આ ઉપરથી જણાય છે કે સોળમા સેકામાં અહીં શ્રીઆદીશ્વરનું મંદિર હતું અને તેમાં શ્રીસીમંધર જિનની મૂર્તિ હતી.

આજે અહીં નવીન જિનમંદિર બંધવામાં આવ્યું છે. તેની પ્રવિષ્ઠા સં. ૨૦૦૨ના વૈશાખ સુદ ૧૩ને દિવસે શ્રીવિજય-નેમિસૂરીશ્વરજીના શિષ્ય શ્રીવિજયોદયસૂરિજી હસ્તક થયેલી છે.

આ મંદિરમાં મૂળ નામ ની સ્વેત પ્રાચીન પ્રતિમા મનોહર છે. લોકો તેને શાંતિનાથ ભગવાનની પ્રતિમા કહે છે પરંતુ તે પ્રતિમા આદીત્યજી ભગવાનની છે. એના ઉપર લેખ નથી પરંતુ ૧૧-૧૨ માં ચૈકની હોય એમ જણાય છે. તેની બંને બાજુએ કાઉસગિયા છે ને તે પર લેખ છે પણ વાંચી શકાતો નથી. આ બંને કાઉસગિયા મૂળ નામ ના સમયના જ હોવાની સંભાવના થાય છે.

આ સ્થાન આજે તીર્થ જેવું મનાય છે.

૩૩. ઉંઝા

(કોડા નંબર : ૧૦૬૭-૧૦૬૯)

ઉંઝા ઘણું જૂનું ગામ છે. અહીં જોનાનાં ૨૫૦ ધરની વસ્તી છે. ત્રણ ઉપાશ્રયો છે, તે પૈકી એક ત્રણ મજલાનો મોટો અને સુંદર છે. ૧ જૈન ધર્મશાળા, જૈન પાઠશાળા અને જૈન હાથપેરી વગેરે છે. અહીં ત્રણ જિનમંદિરો છે.

૧. શ્રીકૃષ્ણનાથ ભગવાનનું વિશાળ અને ભવ્ય મંદિર નાના બજારમાં આવેલું છે. વિક્રમની ૧૨મી શતાબ્દીમાં આ મંદિર બંધાયું હોય એમ જણાય છે. મૂળ મંદિરને ત્રણ શિખરો છે ને આસપાસ ૨૫ દેવકુલિકાઓ છે, જેમાં એકેક પાષાણ પ્રતિમા છે. મૂળ ગભારામાં મૂળનાયક શ્રીકૃષ્ણનાથ ભગવાન છે અને બંને બાજુનાં બે જિનાલયોમાં શ્રીમહાવીરસ્વામી ભગવાનની અને શ્રીઅજિતનાથ પ્રભુની મૂર્તિઓ વિરાજમાન છે. શિખરના માળ ઉપર શ્રીશાંતિનાથ વગેરેની પ્રતિમાઓ છે. આ મંદિરની ડાબી બાજુએ એક દેરાસરમાં પાંચ મેટુ તુલ્ય પાંચ ચૌમુખ પ્રતિમાઓ એક જ ચોકી ઉપર સ્થાપન કરેલાં છે. સમગ્ર મંદિરની પ્રતિમાઓ ગણતાં પાષાણની ૭૨ અને ધાતુની ૭૦ પ્રતિમાઓ છે. આ પ્રતિમાઓ વિક્રમની લગભગ ૧૨મી શતાબ્દીથી લઈને ૧૪મી શતાબ્દીની પ્રતિષ્ઠિત છે. એક આરસ મૂર્તિ શ્રીગોતમસ્વામીની છે અને સં. ૧૨૪૦ની સાલનો ૧૮ જિનમાતાનો તૂટેલો આરસનો એક પ્રાચીન પદ્મ છે. સં. ૧૬૦૦ લગભગમાં આ મંદિરનો છબૃહદાર થયેલો છે.

૨. વીસાવાસમાં શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું શિખરબંધી જિનાલય છે. તેમાં પાષાણની ૪ અને ધાતુની ૫ પ્રતિમાઓ છે.

૩. તલાટીના મહામાં એક શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું ઘર દેરાસર છે. તેમાં ધાતુની પંચતીર્થીની ૫ પ્રતિમાઓ છે.

૩૪. સિદ્ધપુર

(કોડા નંબર : ૧૧૦૪-૧૧૦૫)

સરસ્વતી નદીના પશ્ચિમ કાંઠા ઉપર જરા હિંચાણ ભાગમાં સિદ્ધપુર શહેર વસેલું છે. સિદ્ધપુરનું પ્રાચીન નામ શ્રીસ્થલ હોવાનું જણાય છે. હિંદુઓના આતુગયા તીર્થ તરીકે આની પ્રસિદ્ધિ હોવાથી ઘણા લોકો અહીં આતુઆદ કરવા આવે છે. સોલંકી સૂળરાજે ઉત્તર હિંદમાંથી બોલાવેલા તથા શ્રીસ્થલમાં રાખેલા પ્રાકૃષ્ણોએ તેને સિદ્ધપુર નામ આપ્યું હોવાનો સંભવ છે. કંતકથા તો એવી છે કે, સૂળરાજે બંધાવવા માંડેલી સેદમહાલય સિદ્ધપુર જયસિંહ પૂરો કર્યો ત્યારે એના માનમાં પ્રાકૃષ્ણોએ રાખના નામના બે અક્ષરો બોલી કહ્યાં આ શહેરનું નામ સિદ્ધપુર રાખ્યું. આજે એ સેદમહાલયનાં ખંડિત અવશેષો જ હયાત છે. એને બેતાં સુજરાતમાં સ્થાપત્યકલાનો ઉત્કર્ષ કહેવો હતો એનું અનુમાન થઈ શકે છે. સૂળરાજે સં. ૧૦૪૩ માં આ શ્રીસ્થલ (સિદ્ધપુર) કાનમાં આપી કીધું હતું, એવું એક તામ્રપત્રમાં જણાવ્યું છે.

સિદ્ધરાજે અહીં 'સિદ્ધવિહાર' નામે ઉત્સુગ ૨૪ દેવકુલિકાઓવાળું ભવ્ય ચૈત્ય નિર્માણ કર્યું હોવાનો ઉલ્લેખ પણ મળે છે. પરંતુ મુસ્લિમકાળમાં અહીં ભારે પરિવર્તન થયું જેમાં આવાં ઉત્કૃષ્ટ ધર્મસ્થાનોનો નાશ થયો, એટલું જ નહિ અત્યારે જે વહોરાઓની વસ્તી જણાય છે તે એ સમયે અને તે પછીના સમયમાં વટલેલા પ્રાકૃષ્ણો હોવાનું કહેવાય છે.

શ્રીહરીવિજયસૂરિના સમયમાં તેમના શિષ્ય કુશલવર્દન ગણિએ સં. ૧૧૪૧ માં રચેલી “સિદ્ધપુર-ઐત્યપરિ-પાટી”માં અહીં બે મોટી પોષધશાળાઓ ઉપરાંત પાંચ જૈન મંદિરો હોવાનું જણાયું છે:—

“સિદ્ધપુર નથર વખાણીઈ, અવનીતલિ ચંઅ, શાવક આલિકા બહુ વસઈ, જિનધરમિ રંગ;
પોષધશાળા આતિભલી બેહુ તિહાં સોહાઈ, જિજ્ઞહર પંચ મનોહર દોસઈ અનમોહક. ” (૪)

આ અવતરણ તત્કાલીન જૈનોની સ્થિતિ ઉપર પ્રકાશ પાડી રહ્યું છે. સોળમા-સત્તરમા શૈકા સુધી જૈનોની સારી આબોહો હોવાનું આથી જાણી શકાય છે. એ સમયે જે પાંચ મંદિરો હતાં તેમાં ૧. મૂળનાથક શ્રીનેમિનાથ ભગવાનનું મંદિર હતું. ૨. શ્રીસુપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર હતું, જેમાં મૂળનાથકની મૂર્તિ સુંદર રચામલવર્ણી હતી. ૩. અત્યંત ડેહીપ્રમાણ જિનાલય લોચરાવાળું હતું, જેમાં ત્રણ સુંદર મૂર્તિઓ મહાવીરસ્વામી ભગવાનની અને સોથી મૂર્તિ શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની હતી. લોચરામાં શ્રીસુપાર્શ્વનાથ અને નેમિનાથ ભગવાનની પ્રતિમાઓ ગિરાજમાન હતી. ૪ શ્રીચંદ્રબલનું જિનાલય હતું અને અને ૫. શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર હતું, જેમાં ૨૪ દેરીઓ અને ચોસુખ જિનની પ્રતિમાઓ પ્રતિષ્ઠિત હતી. કવિ અતે આ પાંચે જિનાલયોની શોભા વર્ણવતાં જણાવે છે કે—

“પંચ જિજ્ઞહર મનોહરે તુ ભમરૂલી, પંચ મેરૂસમાન સાહેલી;
પંચ તોરંથ અતિભલાં તુ ભમરૂલી, પંચ ગતિ સુખમાન સાહેલી. ” (૩૪)

આ પાંચે મંદિરો કેવાં ભવ્ય, વિશાળ અને કળાપૂર્ણ હશે એનું અનુમાન કરવાનું આજે આ ઐત્યપરિપાટી સિવાય બીજું સાધન ઉપલબ્ધ નથી.

આજે અહીં ૫૦ જૈનોની વસ્તી છે, ૨ ઉપાશ્રય અને ૨ જિનાલયો છે, જેમાંના એક જવાતપ્રમાના પાસે આવેલા શ્રીચંદ્રબલુ ભગવાનના શિખરખંધી જિનાલયમાં ચોવીશ જિનમાતાનો એક સુંદર ષટ્ટ છે અને સં. ૧૨૬૪ની સાલની એક ગૃહસ્થ મૂર્તિ પ્રાચીન છે. બીજું મંદિર અલવાના ચકલે શ્રીમહાવીરસ્વામી ભગવાનનું છે. આ મંદિર ધૂમટખંધી છે.

★

૩૫. મહેસાણા

(કોઠા નંબર : ૧૧૦૮-૧૧૧૮)

મહેસાણા કેટલું પ્રાચીન હશે તે જણાવું નથી પરંતુ પંદરમા શૈકા પહેલાંનું હોવાનો એક પુરાવો મળે છે. જામનગરમાં આવેલા શેઠ શ્યામશીએ બંધાવેલા શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનના મંદિરની ધાતુમૂર્તિના લેખમાં મહેસાણાના રહેવાસી શ્રેષ્ઠીએ એ મૂર્તિ ભરાવ્યાનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. એ લેખ આ પ્રકારે છે:—

“સં. [૦] ૧૪૯૧ વં કાગ [૦] વલિ સોમે ઘડીસાળાવાસ્તવ્યશ્રીશ્રીગણજાતોય એ વીરપાલ.....પુનાથેયસે શ્રીસંમવાન-વિંચં કારિતં પિપ્પ(વ)છીયગ્જે શ્રીભલિતચંદસૂરિમિ: પ્રતિષ્ઠિ(છિ)તં ॥શ્રી॥”

આ ગામમાં ૮૦૦ જૈનોની લગભગ વસ્તી છે, ૨ ઉપાશ્રયો અને ૪ મોટી જૈન ધર્મશાળાઓ છે. અહીં ૧૧ જિનમંદિરો છે, તેમાં ૮ મંદિરો તો શિખરખંધી અને રમણીય છે.

(૧-૨) સોથી મોટું અને વિશાળ મંદિર જામરમાં આવેલું છે. એને બે માળ છે. તેમાં નીચે મૂળનાથક શ્રીમનમોહન પાર્શ્વનાથ ભગવાન છે, બ્યારે માળ ઉપર શ્રીનેમિનાથ ભગવાન ગિરાજે છે. આ મંદિરમાં ત્રણ પ્રાચીન મૂર્તિઓ છે. એક પ્રાચીન ગૃહસ્થ મૂર્તિ ઉપર સં. ૧૨૫૭ નો લેખ આ પ્રકારે છે:—

“સં ૧૨૫૭ અષાઢ છુલિ ૧ મહં શ્રીજન્મકસુત મહં ગોશાંતિ.....”

આ મૂર્તિ આ મંદિરના જાણનારા શ્રેષ્ઠીની હોય તો આ મંદિર અને ગામ તેરમા શૈકા પહેલાંનું પુરવાર થાય.

૧. “પ્રાચીન લેખસંગ્રહ”—વિશ્વધર્મશ્રી સંપાદિત: ભા. ૧, લેખાંક: ૧૫૪.

(૩) અંહારાજની ખડકીમાં શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું ઘર-દેરાસર છે. (૪-૫) સૂંઘવી પોળમાં આદિનાથ ભગવાનનું મંદિર ધુમટળખી અને શ્રીમહાવીરસ્વામી ભગવાનનું મંદિર શિખરખી છે. (૬) પટવા પોળમાં શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું મંદિર ધાભાખી છે. (૭-૮) શુકલવાડામાં શ્રીવિમલનાથ ભગવાન અને શ્રીસુમતિનાથ ભગવાનનાં મંદિરો શિખરખી છે. શ્રીસુમતિનાથના દેરાસરમાં એક આચાર્યમૂર્તિ ઉપર સં. ૧૨૫૭ નો પ્રાચીન લેખ આ પ્રકારે છે:—

“સં ૫૭ અપાઠ શુદ્ધિ ૧ ગુરો પૂજ્યશ્રીહિમચંદ્રસૂત્રીનાં મૂર્તિ[:] ॥ અગમગણે ॥ સં ૧૨૫૭ ॥”

(૮) ભેરીની ખડકીમાં શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું મંદિર, (૯) ચેાલી જડીઆની ખડકીમાં શ્રીઆદિનાથ ભગવાનનું અને (૧૦) ચેાલીવાડામાં શ્રીઆદિનાથ ભગવાનનાં મળીને ત્રણે મંદિરો શિખરખી રચનાવાળાં છે.

અહીં શ્રીશૈલવિજય સંસ્કૃત પાઠશાળા વગેરે જૈન સંસ્થાઓ છે.

૩૬. ગાંબુ

(કાકા નંબર : ૧૧૧૯)

પાટણથી ૨૪ માઇલ દૂર અને ધીજીવ સ્ટેશનથી ૬ માઇલ દૂર આવેલું ગાંબુ શુભરાતનું અતિપ્રાચીન ગામ છે. જૈન ગ્રંથોમાં ગાંબુ અને ગંભૂતા એવાં એનાં નામો ઉલ્લેખાયેલાં મળી આવે છે. એક સમયે ગાંબુ ગામ જૈનોનું કેન્દ્રસ્થાન હતું અને ૧૪૪ ગામના જૂથમાં આવેલું સુખ્ય નગર હતું, એમ દાનપત્રો પરથી જણાય છે.^૧

૧. (ટાકાદી) સં. ૨૦૦૭ના અંક : ‘શુદ્ધિપ્રકાશ’માં ‘સોલકી યુગનાં બે અપ્રસિદ્ધ તામ્રપત્રો પ્રગટ થયાં છે. તેમાં પહેલું તામ્રપત્ર મહારાત્નપિરાજી ઓમતર્વૈસેકચમદ શ્રીકૃષ્ણદેવનું છે. તેમાં નોંધેલું દાન ટાકવવી ગામના મહામાલ ઓપ્રચુએને બધાવેલ વસંતકાના શ્રીસુમતિનાથદેવને આપેલું છે. દાનમાં આપેલી જમિ ગંભૂતાના ૧૪૪ ગામના જથ્થામાં આવેલા કાણેદા ગામની પૂર્વ કોમામાં આવી હતી. એની ઉત્તરે કાકાવાનખ ગામની સોમાનો ઉલ્લેખ આવે છે. આ દાન વિ. સં. ૧૧૪૦ ના પોષ વદિ ૧૪ ને મેઘવારે ઉત્તરાશ્વ પર્વને દિવસે આપેલું છે. એ સમયે કમંડેવનો સુકામ દયાવટમાંની વિજય ઝવણીમાં હતો દાનસાસનનો લેખ કાપરથ વટેથરના પુત્ર કેશકે પડેલો છે ને એનો ફત્ત મહાસાધિવિગ્રહિક ઓપ્રવાહર છે. લેખને અંતે રાત્રનો સહી છે.

બીજું તામ્રપત્ર પરમહારક મહારાત્નપિરાજી શ્રીજયસિંહદેવનું છે. લેખની શરૂઆતમાં પુરોચાગી રાત્રજોની યાદી આપવામાં આવી છે. તેમાં પ. મ. ૫ શ્રીશુભરાતદેવ, પ. મ. શ્રીશ્યામુંદરાતદેવ, પ. મ. શ્રીદુર્લભરાતદેવ, પ. મ. શ્રીલીમદેવ તથા પ. મ. શ્રીમત્તરેશોદયમલ્લ શ્રીકૃષ્ણદેવની નામવલી આવે છે. દાનની મિતિ વિક્રમ સં. ૧૧૫૬ના આષાઢ સુદિ ૧૫ ને સોમવારની છે. દાન પાઠનગર અમ્બુજિલ્લપાટકમાંથી જ આપવામાં આવેલું છે. દાનનો મુખ્ય ભાગ ટાકાદી ગામના મહામાલ શ્રી. પૂજ્યજ્ઞના પુત્ર હકુર ઓવલલે કરાવેલો ‘વાપી’ ને કાંતો ‘વાણી’—સરસ્વતીને આપ્યો છે ને થોડો બાક દાકોનો ગામના મહામાલ શ્રીવશીરાજે સ્થાપેલા સુમતિનાથદેવને આપ્યો છે. દાનની જમિ ગંભૂતાના ગામમાં આવી હતી. એની પૂર્વે કાણેદો ગામ જળા માગેનો, દક્ષિણે ગંભૂતા ગામના પાદરનો, ને પશ્ચિમે વડાવવી અને ટાકવવી ગામના માગેનો ઉલ્લેખ આવે છે. દાનસાસનનો લેખક કાપરથ વટેથરના પોત આસપદલિક શ્રીઓજસય છે ને ફત્ત મહાસાધિવિગ્રહિક શ્રીઆદિલ દ. લેખને અંતે રાત્રનો સહી દ.

બીજા દાનની જમિ ગંભૂતાના ૧૪૪ ગામના જૂથમાં આવેલી છે. આ ગંભૂતા એ ધીજીવ સ્ટેશન અને ચેાદેરા વચ્ચે આવેલું ગાંબુ ગામ છે. કાણેદા એ આમરમાની દક્ષિણે આવેલું કોનોડા ગામ છે. એની નજીકમાં આવેલું કાકાવાસણ એ કાકાસણ છે. દયાવડા એ ધીજીવની ધંધાન આવેલું દયાવડા છે. અમ્બુજિલ્લપાટક એ હાલના પાટણની નજીકમાં આવેલું તે સુવિદિત છે. કાણેદો એ જોના અને સિદ્ધપુર વચ્ચે આવેલું કામતો ગામ હોઈ શકે. એ ગામ ગાંબુથી ત્રીસેક માઈલ જેટલું દૂર છે પરંતુ લેખમાં તે માત્ર ગામ જવાના માર્ગનો ઉલ્લેખ છે. એનો દિશા પણ નરાગર બંધમેસે છે. વડાવવી એ હાલનું વડાવલો અને ટાકાદી એ હાલનું ટાકાદી છે. આ રીતે દાનપત્રોમાં જણાવેલાં બધાં ગામ યોગબળી શકાય છે.

આ બંને તામ્રપત્રોમાં મહત્વનો સુદો છે કે, દાન જૈનધર્મનાં દેવાસથેને આપવામાં આવ્યાં છે. આ ઉપરથી એટલું સ્પષ્ટ થાય છે કે, કુમારપાલની પહેલાં ચણેલા આ રાજવીઓ પણ જૈન સંસ્થાઓને કાળગી આવક અને જમિદાન દેતા હતા.

આ ટાકાદો ગામમાં આજે કોઈ જૈન મંદિર હયાત નથી. આ મંદિર અહીંની જમિમાં દર્શાવેલું હોવું જોઈએ. એની મૂર્તિઓ

જેન સૂત્રના આદિ ટીકાકાર શીલાંકાચાર્યે 'આચારાંગમુન'ની ટીકા આ ગામમાં રહીને જ શકસંવત ૭૮૪ (વિ. સં. ૯૧૬)માં પૂરી કરી હતી. પ્રાચીન વેદક ગ્રંથ 'સુશ્રુત'ની રચનાનું માન આ ગામને જ મળે છે. તેઓ કહે છે:—

“અહં હિ ધન્વન્તરિણદિવેદો, જરાજામૃત્યુહરોડમરાપાશ્ચ ।
શશ્યાન્નમજ્જૈરપરેરુપેત(તઃ) પ્રાતોડગ્મિ ગાંધૃષ્ય દ્રહોપેદુમ્ ॥”

આ ગ્રંથની રચના કેણે, ક્યારે કરી એ સંબંધી કશું બાકી નથી પરંતુ ગ્રંથના આશ્વતર નિરીક્ષણથી તેઓ કેાઈ રાજમાન્ય જૈન ચૈત્યાસી હોય એવો આશય મળે છે. તેમણે અહીંના જૈનમંદિરમાં રહીને 'સુશ્રુત'ની રચના કરી હોય એમ જણાય છે.

મંત્રીશ્વર વિમલના પૂર્વજ નીના શેઠ શ્રીમાલનગરથી પ્રથમ આંબામાં આવીને રહ્યા હતા. ચૂરંનરેશ બનરાએ (ધ. સ. ૭૪૬ થી ૮૦૬) તેમને પાંદણમાં રહેવાને આમંત્રણ આપ્યું અને તેમના પુત્ર શહેરને હંડનાથક તરીકે

અને તેના પગના શિલાલેખો મળી આવે તો ઇતિહાસમાં અપૂર્વ પ્રકાશ પાડનારું સાધન ગણાય છે. બીજા તાત્પર્યમાં જણાવ્યા મુજબ આ શુભતિનાથ મંદિરે દોઢમી ગામના મહાપાત્ર બીધશીંગે સ્થાપ્યું હતું. આ થશીરાજ કોઈ કોણ હતો એનો પતો એવાં શિલાલેખોથી સાધનેાંત્રાથી મળી આવે. એ બંને મૂળ જ્ઞાનપત્રો એવાં પ્રકાશિત થયાં છે તેવાં અહીં સંપાદને ખાતર નોંધવામાં આવે છે:—

(૧) શ્રી. કહ્લુદેવનું તામ્રપત્ર :

૧. વિક્રમ ગવત ૧૧૪૦ વૈષ્વ વદિ ૧૪ જોમેડચ દવાવકાવસિનથીમદિવિષ્ટકે સમ્પારાજાવલિવિરાજિતમહારાજાધિરાજશ્રીમાર્મકોત્યમસ-
બીજાગેદેવઃ સ્વમુગ્ધમાનવંમૂનાપ્રતિવદ્વચ્ચુલ્લારિચાર્ધકપ્રમામશત્તન્તપાતિતઃ સમસ્તરાજપુત્રગાન્ મહાજોતરંત્તનિવાસિજનપદાંબ વોધવલ્લુપ્ત વઃ સંવિદિત
યથા । અઘોતતચગર્ગાગિ ચરાચારુદ્ધં મગવત મવાનોપતિમન્થચ્ચે સંવાસ્ત્રાસારતો વિંક્ષિય નલિનીદલગતજલતરતરતર પ્રાણિતવ્ય્યાકસ્યય એહિફમામુખિક
અ ફલમંગીકૃત્ય પિત્રોરાસનઘ પુણ્યયતોમિદ્વદ્વે ટાકોવીપ્રામમમાસત્ક્રીપ્રાપ્ત્ત્વકાર્તવ્યતિહાર્યા ધોસમતિનાથદેવાય કળ્પોદાપામે પ્રાપ્ત્વ પૂર્વેવિકૃ
તિમાત્રે મૂર્તિમ હલગદ ૨ વિંશત્પાક ૧૮ સ્પક ૩ કચ્ચત્રવોપેતાષ્ટાદશવિંશત્પાકવિકલ્પકાદ્વયમૂર્તિ સ્થપાસ્થાપ ઉત્તરો વિંશત્પાક વતિત્રીજવાપ્રીદે સે ૧
નવકેતિકા હિંત પ્રથમ કેદારઃ સમન્વિત્તા શામનેનોદકપૂર્વમાર્ગાઃ પ્રવ્તા । અસ્થાઅ પૂર્વ્યાં રિંશિ વળિક્ક હરિતુયા । વળિક્ક હરિયઃ । મહાજા વરાહ ।
વળિક્ક સામિયઃ । વળિક્ક પાતઃ । વિંમકા પાતઃ । દક્ષિણસ્વામ્ય ક્ષેત્રાગાં યાગઃ । પશ્ચિમાર્ગા કળ્પોદાપામગદઃ । ઉત્તરસ્વાં વારપક્ષેજ
વાકાગમગીચીમા । મામ્બવરાપનક્ષેત્ર ય । હિત ચતુરાષોડપોલ્લિતાં મૂર્તિમેનામવગ્ધ્ય એનિવાસિજનપદંવેવાલીચમા-મંગભોગકારિરુપાદિ સંવદા
સંમહાભવજિવવેમૂર્તિસાંચે વેણય સમુપતતયં । જ્ઞામાન્થં વેતપુણ્યકર્મ માઅડસ્ત્વદ્વજરંસ્વેરિય ધાર્મિકોત્તરિત્સપ્તરત્તપર્મદાઓવમનુમંથયઃ પાલનીયઃ
ઉત્તં અ મગલતા વ્યાધેન ॥ વર્ણિત્તિ વર્ણવહાણિ સ્વર્ગે તિર્થતિ અમિદઃ । અલ્પેતા ચાતુમતા અ તાન્દેવ નરકં વસેત્ ॥

જિહ્વિતાર્મદ શાસન કાચસ્પષ્ટેશ્વરકુલકેકેન । રૂતકોડજ મહાશંધિમિહિક્રીષીગ્રમકાર ।

શ્રીવર્ગદેવસ્ય ॥

(૨) શ્રી. જયસિંહદેવનું તામ્રપત્ર :

રાજાવલોપેત્તવરમમહારકમાહારાજાધિરાજપરમેશ્વર—શ્રીમુકરાજદેવપદાનુત્પાતપરમહારકમાહારાજાધિરાજશ્રીમાસુરાજપેદાવદાનુત્પાતપરમમહારકમાહ-
રાજાધિરાજશ્રીમુકરાજદેવપદાનુત્પાતપરમમહારકરાજાધિરાજશ્રીશ્રીમદેવરાજાનુત્પાતપરમમહારકમાહારાજાધિરાજ- ધોમનિરંકોક્ષમાશ્રીકર્મદેવપદાનુત્પાતપર-
મહારકમહારાજાધિરાજપરમેશ્વરઃ સ્વમુગ્ધમાનવંમૂનાપ્રતિવદ્વચ્ચુલ્લારિચાર્ધકપ્રમામશત્તન્તપાતિતઃ સમસ્તરાજપુત્રગાન્ મહાજોતરંત્તનિવાસિજનપદાંબ
વોધવલ્લુપ્ત વઃ સંવિદિત યથા । વિક્રમગવત્ ૧૧૧૬ આષાઢ કૃદ્ધિ ૧૫ જોમે । અષ્ટદ ઓવદશીલપાટકે કાપાકોવર્ણનિ ચરાચારુદ્ધં મગવંતે મવાની-
પતિમન્થચ્ચે સંવાસ્ત્રાસારતો વિંક્ષિય નલિનીદલગતજલતરતરતર પ્રાણિતવ્ય્યાકસ્યય એહિફમામુખિક અ ફલમંગીકૃત્ય પિત્રોરાસનઘ પુણ્યયતોમિદ્વદ્વે
ટાકોવીપ્રામમમાસત્ક્રીપ્રાપ્ત્ત્વકાર્તવ્યતિહાર્યા ધોસમતિનાથદેવાય કળ્પોદાપામે પ્રાપ્ત્વ પૂર્વેવિકૃતિમાત્રે મૂર્તિમ હલગદ ૨ વિંશત્પાક ૧૮ સ્પક ૩
કચ્ચત્રવોપેતાષ્ટાદશવિંશત્પાકવિકલ્પકાદ્વયમૂર્તિ સ્થપાસ્થાપ ઉત્તરો વિંશત્પાક વતિત્રીજવાપ્રીદે સે ૧ નવકેતિકા હિંત પ્રથમ કેદારઃ સમન્વિત્તા શામનેનોદકપૂર્વમાર્ગાઃ પ્રવ્તા । અસ્થાઅ પૂર્વ્યાં રિંશિ વળિક્ક હરિતુયા । વળિક્ક હરિયઃ । મહાજા વરાહ ।
વળિક્ક સામિયઃ । વળિક્ક પાતઃ । વિંમકા પાતઃ । દક્ષિણસ્વામ્ય ક્ષેત્રાગાં યાગઃ । પશ્ચિમાર્ગા કળ્પોદાપામગદઃ । ઉત્તરસ્વાં વારપક્ષેજ વાકાગમગીચીમા ।
મામ્બવરાપનક્ષેત્ર ય । હિત ચતુરાષોડપોલ્લિતાં મૂર્તિમેનામવગ્ધ્ય એનિવાસિજનપદંવેવાલીચમા-મંગભોગકારિરુપાદિ સંવદા સંમહાભવજિવવેમૂર્તિસાંચે વેણય સમુપતતયં । જ્ઞામાન્થં વેતપુણ્યકર્મ માઅડસ્ત્વદ્વજરંસ્વેરિય ધાર્મિકોત્તરિત્સપ્તરત્તપર્મદાઓવમનુમંથયઃ પાલનીયઃ
ઉત્તં અ મગલતા વ્યાધેન ॥ વર્ણિત્તિ વર્ણવહાણિ સ્વર્ગે તિર્થતિ અમિદઃ । અલ્પેતા ચાતુમતા અ તાન્દેવ નરકં વસેત્ ॥

યાનીહ દતાપિ પુરા નરેન્દ્રદાનિય જ્ઞામર્ધિયશ્વરકાળિ । નિર્માલ્પવિંતિ(લ)પ્રતિમાનિ તાનિ કો નામ લાપ્તઃ પુનરાવધીત ॥

જુહિર્વેદુષ્ણા મુષ્ણા રાગનિઃ સપારાદિનિઃ । સ્ય સ્ય વશ મુક્તિસ્વ તત્ત્વ તદા ફલં ॥

જિહ્વિતાર્મદ શાસન કાચસ્પષ્ટેશ્વરોત્ર—આષાઢકલિક્રીષીવજ્ઞેન । રૂતકોડજ મહાશંધિમિહિક્રીષીવાદિકઃ ।

શ્રીવર્ગદેવસ્ય ॥

નીચે. આ નીના શેઠ પાટણમાં વિદ્યાધરગઢ ખાતે ક્ષીનપદ્મદેવનું ભવ્ય મંદિર બંધાવ્યું હતું. સં. ૧૨૨૮માં સૈદ્ધાંતિક સ્ફોટવના શિષ્ય પાર્શ્વનાથે આ ગામમાં જળુ નામના શ્રાવકના જિનાલયમાં તેની સહાયતાથી શક સંવત્ ૮૨૬માં રચેલી 'આવકપ્રતિકમણ્ડપ' પરની વૃત્તિ તાલપત્ર પર લખી હતી.^૧ સં. ૧૩૦૫માં 'શિવાંગ-પંચક'ની વૃત્તિઓ અહીં જ લખાઈ હતી.^૨ આ સિવાય અહીં બીજા કેટલાક ગ્રંથો રચાયા હોવાની હકીકત ભણવા મળે છે. ડૉ. પિટર્સને રિપોર્ટ^૩ ત્રીજાના પૃ. ૫૦માં અનુવાને અંગત તરીકે જુલથી જોળખાવ્યું છે.

આ વિજેતાથી ભણી શકાય છે કે પાટણ વસ્ત્યા પહેલાં કે તેની આસપાસમાં જૈન પ્રજ્ઞતિનું આ સાકું મથક હતું. એ સમયે અહીં અનેક જિનમંદિરો હોવાં જોઈએ. જળુ નામના શ્રાવકના જિનાલયનો ઉલ્લેખ ઉપર આવી ગયો છે. આ ગામની પ્રાચીનતાનો પુરાવો આપતા અહીંના મોટા ટેકરાઓ, વીખરાયેલાં ખડિયેરા વગેરે આજે પણ જોઈ શકાય છે.

અહીં શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું જે માળનું મોટું મંદિર છે. મૂળનાયક ઉપર લેખ નથી પરંતુ મૂર્તિ પ્રાચીન અને પ્રભાવશાળી છે. આ મંદિરમાં મૂર્તિઓનો પરિવાર પ્રમાણમાં ઘણો છે. મોટા ભાગની મૂર્તિઓ અહીંની જમીનમાં ઢટાયેલી હતી તે જ અખી આવેલી આ મંદિરમાં છે.

૩૭. મોઢેરા

(કાકા નંબર : ૧૧૨૦)

મોઢેરાનું પ્રાચીન સૂર્યમંદિર આજે પણ જૂજરાતની જૈનેતર કળાસંપત્તિનો દર્શનીય નમૂનો છે. આ મંદિરની બાંધણી-કારણી (વચે અનેક વિદ્વાનોએ પોતાની કલમને કસવામાં ઠીક પરિશ્રમ ઉઠાવ્યો છે છતાં કોઈ સમજાવી વિદ્વાને અહીંનાં જૈન ગ્રંથોનો તરફ જરા સરખી નજર કરવાનો કે આલેખવાનો પ્રયત્ન કર્યો નથી.

અહીં એક મૂર્તિ ને હતુમાનભી તરીકે પૂજાય છે તે વાસ્તવમાં પ્રજ્ઞાસાંતિ નામના યક્ષની ખંડિત મૂર્તિ લાગે છે. જૈનોએ આ શાસનદેવ યક્ષનું ને વર્ણન કર્યું છે તેવી એની રચના જોવાય છે.

ગામ બહાર જૈન મંદિરનું ખડિયેર ઊભું છે. એની સામે વિશાળ કુંડ છે ને કુંડમાં નાની ટેરીઓમાં પદ્માસનસ્થ જૈન મૂર્તિઓ જોવાય છે. કહેવાય છે કે થોડા સમય પહેલાં કુંડનું સમારકામ થયું ત્યારે નીચેના ભાગમાંથી ૧૫-૧૬ જિનમૂર્તિઓ નીકળી હતી પરંતુ સમારકામ કરાવનાર ઉપરી અધિકારીએ એ ક્ષણે મૂર્તિઓને માટીથી પૂરી ઢીધી છે. આ હકીકત સાચી હોય તો જૂજરાત ખાતે યરમજનક બીના લેખાય. પ્રાચીન શિલ્પ જૈનોનું હોય છે જૈનેતરોનું પરંતુ એ સમસ્ત જૂજરાતનો સંપત્તિ છે. એ જૈનો જેટલી જ જૈનેતરો ખાતે સમાનનીય છે.

આજનું મોઢેરા નવું વસ્તું હોય એમ લાગે છે. ગામની બારે બાજુએ મોટા ટેકરાઓ અને પૂળમાં ઢટાયેલાં અવશેષો જોવાય છે, એ ક્ષણે પ્રાચીન મોઢેરા વસેલું હશે.

'પ્રભાવકચરિત'માં ઉલ્લેખ છે કે, બપ્પલાદિસુરિના ગુરુ (સહસેનસુરિ (આકાશ ચૈકા) અહીંના મહાવીર ભગવાનની યાત્રા કરવા પધાર્યા હતા. તેમણે આ મોઢેરા તીર્થમાં શ્રીબપ્પલાદિને વિ. સં. ૮૦૭ના વેશાળ સુદિ ૩ના શિવસે દીક્ષા આપી, તેમનું નામ ભદ્રકીર્તિ રાખવામાં આવ્યું હતું.

ચોદમ ચૈકાના શ્રીજિનપ્રભાસુરિ કહે છે કે, 'મોઢેરામાં ઓવીર જિનેશ્વર છે.' અર્થાત્ શ્રીમહાવીરસ્વામીનું પ્રાચીન મંદિર છે. એ મંદિરની શ્રીબપ્પલાદિસુરિ (નવમે ચૈકા) નિત્ય યાત્રા કરતા હતા.

આ ગામના નામ ઉપરથી કેટલાક જૈનાચાર્યો 'મોઢેરાગમ્બીય' કહેવાય છે. થોડા વધિકારથી આજે ભાગ્યે જ કોઈ અભાવનું હશે. કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રીકૃષ્ણદ્વાપાર્થ મોઢ સ્થાપિતમાં જન્મ્યા હતા અને મહાકાશ ગાંધીજી પણ એ જ સ્થાપિત સંતાન હતા.

૧. "જૈન સાહિત્યનો સંક્ષિપ્ત ઇતિહાસ" પૃષ્ઠ ૨૮૨

૨. "જૈન પુસ્તક પ્રકાશનક્રમ" પૃષ્ઠ ૧૨૫, પ્રતિ બંક: ૨૦૬

આને અહીં શીલીદશાન પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું સુંદર મંદિર છે.

પાટણથી મોઢેરા છ-સાત ગાઉ દૂર છે.

★

૩૮. સંડેર

(કાંઠા નંબર : ૧૧૩૦)

અમુક દરેકે સ્થાનથી ૩ માઈલ અને પાટણથી અગ્નિપૂર્વે લગભગ ૧૦-૧૧ માઈલ દૂર સંડેર નામનું ગામ છે.^૧ આ ગામ પુરાણ હોવાનાં ચિહ્નો ભેળાય છે. આસપાસની ભૂમિ ઉપર પ્રાચીન શિલ્પકૃતિઓ, કોરણીભર્યા પથ્થરનાં ત્યાં પડેલાં મળી આવે છે. મકાનોની દીવાલોમાં ચણી લીધેલાં એવા પથ્થરનાં પથ્થુ કથાંક દેખાય છે. મકાનોના પાયા વગેરે તો દૂર દૂર સુધી નજરે પડે છે, આથી આ ગામ અસલ મોઢું નગર હશે એમ પણ લાગે છે. ગામના ચોરામાં આવેલાં મૂર્તિ વગરનાં બે મંદિર વિશે “આકાંથોલોલકલ સર્વે મોઢું નોધન જૂજાત”ના લેખકોની નોંધ મુજબ : એક મંદિર તો છઠ્ઠી શતાબ્દી જેટલું પ્રાચીન હોય એવું અનુમાન દોરવામાં આવ્યું છે. આ હકીકત વિશ્વસનીય હોય તો આ ગામ છઠ્ઠી શતાબ્દી પહેલાંનું મનાય.

એ પછી આ ગામ વિશેનું બારમી સદીનું તો તામ્રપત્રીય અકાટ્ય પ્રમાણ સાંપડે છે. સોલંકી કેળુદેવે સં. ૧૧૪૮ માં સૂણુક ગામનું તળાવ બાવળ માટે કાશી ગામની કેટલીક જમીન દાનમાં આપી હતી, તેમાં આપેલી જમીનના ખુંટ લખનાં સંડેર ગામને ઉલ્લેખ આ પ્રમાણે આવે છે :-

“.... ..અસ્યાચ મુનેઃ પૂર્વસ્યાં દિશિ મહારિકાક્ષેનં તથા ત્રાણગદ્દરં નેહાલાલાક્ષેનં ચ । દક્ષિણસ્યાં મહિષરામક્ષેનં । પશ્ચિ-
માયાં સંદેરગ્રામસીમા । इति चतुरायाटोपलक्षितां भूमि.... :”

આવા પ્રાચીન ગામમાં જોનોએ પણ પોતાની સાંસ્કૃતિક સાધનામાં પીછેહઠ કરી નહિ હોય, પણ કમનસીબે એ વિશે કશું બાળવા મળતું નથી. હા, સં. ૧૩૫૩ માં વીજાપુરમાં પેશક નામના શ્રેષ્ઠીએ લખાવેલી ‘ભગવતીસ્તુતી’ની પ્રતિની એક પ્રશસ્તિમાંથી અહીંના મંદિર વિશે આ પ્રકારે સ્થૂળ મળે છે :-

“યોડચીકરમ્મળમ્મમામપુણ્યવહ્નિમિવારોહયિતું સુકર્મા । પ્રામે ચ સંદેરકુનાન્નિ વીરચૈત્યેડજ્ઞન શ્રેષ્ઠિવરઃ સ મોલુઃ ॥”

—સત્કર્મશીલ મોખૂ નામે શ્રેષ્ઠી સંડેરક ગામમાં થયો, જેણે આ ગામના વીરચૈત્યમાં પોતાના પુણ્યરૂપી વેલ્લી પર ચડવા માટે મંડપ બંધાવ્યો.

આ ઉલ્લેખથી જણાય છે કે, સં. ૧૩૫૩ પહેલાં અહીં વીર જિનેશ્વરનું મંદિર હતું, જેમાં મંડપ બંધાવવામાં આવ્યો.

બળી, સં. ૧૫૭૧માં શ્રેષ્ઠી ધરવત અને કાન્હાએ લખાવેલી અનેક પ્રતિઓમાં તેમના પૂર્વજોની વંશાવલી અને તેમના સુકૃત્યોની નોંધ ૩૪ શ્લોકની પ્રશસ્તિમાં આપી છે.^૨ તે તે પૂર્વજોના સુકૃત્યોની અને વિશિષ્ટ ઘટનાઓની સાલવારી પણ તેમાં નોંધી છે, તેમાં અહીંના મંદિર વિશેનો ઉલ્લેખ આ પ્રકારે કર્યો છે :-

“સંદેરકેડેગહિલુપાટકપત્તનસ્યાસન્ને ચ ઇવ નિરમાપયદુષ્ચૈત્યમ્ । ત્વચ્ચૈઃ સ્વકોયકુલદૈવતવોરેસેસંલેનાધિરાજસતતશ્રિતસન્નિધાનમ્ ” ॥૭॥

—પેશક નામના શ્રેષ્ઠીએ અમુકિદ્દલપુર પાટણની પાસે આવેલા સંડેરક ગામમાં પોતાના ધનવટે પોતાની કુલદેવતા અને વીરસેશ (?) શેઠપાલથી સેવાયેલ ચૈત્ય કરાવ્યું.

૧. મો. ભોમીભાલ સારિસરા કૃત “વસ્તુધાતુનું વિદ્યામંડળ અને બોલ લેખો”માંથી આ ગામની કેટલીક હકીકત તારવી પડે છે.

૨. “જૈન પુસ્તક પ્રશસ્તિ સંગ્રહ” પૃ. ૧૮, પ્રશસ્તિ નં. : ૧૬.

૩. “જૈન સાહિત્યપ્રદર્શન” શીખરસિંહ સંગ્રહ” પૃષ્ઠ : ૭૨, પ્રતિ નં. : ૨૬૬

એ જ શ્રેષ્ઠી પેથડે આ સિવાય એક મૂર્તિનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવી પોતાના ઘર-દેરાસરમાં સં. ૧૩૬૦માં સ્થાપન કર્યાની નોંધ આ પ્રકારે એ પ્રશસ્તિમાં નોંધી છે:—

“ગોત્રેડૈઝાવાસામિલ્લં મીમસાપુતિધિસિતમ્ । મં પિત્તલમર્થે હૈમટદમર્દયસન્ધિમકારયત્ ॥૮ ।

ચરમજિનવેન્દ્રસ્કારમૂર્તિ વિધાપ્ય મૃદ્ધજિનવસતૌ પ્રાનિષ્ઠોપદ શુદ્ધછાને ॥૧૧ ॥”

—પોતાના ગોત્રમાં ધર્મ ગયેલા જીમ શ્રેષ્ઠીએ પહેલાં બરાવેલી આદિ જિનેશ્વરની પિત્તલમયો મૂર્તિને સુવર્ણથી દઢ સંધિયાળી કરાવી. વળી, ભગવાન મહાવીરસ્વામીની સુંદર મૂર્તિ બરાવીને સારા મુદ્દતમાં પોતાના ઘર-દેરાસરમાં સ્થાપન કરી.

તે પછીના શ્લોકમાં જણાવ્યું છે કે સં. ૧૩૬૦માં જ્યારે કરણચેલા પાટણમાં રાજ્ય કરતો હતો ત્યારે એ મૂર્તિઓને સ્થાપન કર્યા બાદ શ્રેષ્ઠી પેથડે અહીંથી શત્રુજય અને ગિરનારની યાત્રા માટે સંઘ કાઢ્યો.

આ બંને ઉલ્લેખોથી આ ગામમાં સં. ૧૩૬૦ પહેલાં એકે કરતાં વધુ જિનમંદિરો હોવાનું સૂચન મળે છે અને તેમાં ઉલ્લેખાયેલા શ્રેષ્ઠીએ અને તેમના પૂર્વજે આ ગામના વતની હોવાની નોંધથી આ ગામમાં યોદ્ધા સૈનિક પહેલાં જોનાની સારી વસ્તી હશે એવું અનુમાન નીકળે છે. અહીંના વીરચૈત્યનો આજે પત્તો નથી.

આજે તો અહીં માત્ર પચાસેક જોનાની વસ્તી છે અને એક શિખરગંધી મંદિર છે.

મૂળનાયક શ્રીઆદીશ્વર ભગવાન છે. તેમાં એક મહાવીરસ્વામી ભગવાનની મૂર્તિ નીચે સં. ૧૩૩૨ના મહા સુદિ ૧૫ને એક લેખ કેાતરેલો છે. તેમાં હારીજગચ્છના એક શ્રેષ્ઠીએ શ્રીજિનચંદ્રસરિના શિષ્ય શુભબદ્ધસરિના ઉપદેશથી મહાવીરસ્વામીની મૂર્તિ બરાવ્યાનો ઉલ્લેખ છે. એટલે આ મૂર્તિ સંભવતઃ ઉપયુક્ત વીરચૈત્યની હશે એવું અનુમાન કરી શકાય. બીજી બે મૂર્તિઓના પળાસણ ઉપર લેખો છે પણ પ્લાસ્ટરમાં દંકાઈ ગયેલા હોવાથી વાંચી શકાતા નથી. એ સિવાયની ધાતુ મૂર્તિઓ ઉપર સં. ૧૪૮૪, સં. ૧૫૦૭, સં. ૧૫૨૧, સં. ૧૫૨૭, સં. ૧૫૩૩, સં. ૧૫૬૪ ના લેખો મળી આવે છે.”

૩૯. શંખલપુર

(સેકા નંબર : ૧૧૩૪)

એચરાજી સ્ટેશનથી ૧ માઈલ દૂર શંખલપુર નામે ગામ છે. શંખલપુર નામને શુદ્ધ કરવાના હેતુથી કેટલાક તેને ‘શુંખલપુર’ પણ કહે છે, પરંતુ એ બંને નામો ખરાં નથી. વસ્તુતઃ હાજમણ નામના રાજાએ પોતાના નામ ઉપરથી આ ગામ વસાવ્યું હોવાથી તેનું ખરું નામ તો ‘સલખલપુર’ છે. કવિ શ્રીશુભવજયજીએ સં. ૧૬૮૭માં રચેલા “કૌયરવ્યવહારી રાસ”માં એ સંબંધે આ પ્રકારે ઉલ્લેખ કર્યો છે:—

“માઠ પનર પાટણથી દૂર, સદાખલપુરનડે સમલ પહૂર; જપ લખખજિ નિવસાવ્યું જેહ, સોહાઈ નગર સકલ શુભજેહ.
તે પુરમાં વ્યવહારી બહુ, બરમાં આતણી નહીં બહુ; હાન કીર્તિ કેવળ કરઈ, સાતે ખેત્ર સદા ઉદ્ધરઈ.”

અહીં યોદ્ધા સૈનિકો લઈને સોળામા-સપ્તરમા સૈનિક સુધી આવકોની વસ્તી સારી હતી અને તેઓ એટલે જાગે સંપત્ર હતા; એમ આ વર્ણનથી અને બીજાં અવાંતર પ્રમાણોથી જણાય છે.

ઉપયુક્ત રાસ, અહીંના આગેવાન કૌયર નામના શ્રેષ્ઠીની નોંધવાયેલ્ય હકીકત આપે છે તે એ કે, એક સમયે કૌયર શ્રેષ્ઠી વેપાર અર્થે ખંભાત ગયા. ત્યાં ચતુર્દશીના દિવસે શ્રીસુમતિસાધુસરિ(જન્મ: સં. ૧૪૬૪, સ્વર્ગવાસ: સં. ૧૫૫૧) તું વ્યાખ્યાન સાંભળ્યું. સૂરિજીએ ઉપદેશમાં અહિંસા વિશે જણાવ્યું કે, “જીવદયા પોતે પાળવી એ તો પુણ્ય છે જ પરંતુ બીજા પાસે પળાવવી એ પણ ખાસ કરીને પુણ્ય જ કામ છે.” એ સમયે શ્રેષ્ઠી કૌયરે શુરુ-મહારાજને પ્રસંગોચિત નિવેદન કર્યું કે, “સલખલપુર તાલુકામાં અમારી પળાતી નથી. ત્યાં બહુચરાજી દેવી પાસે

૪. “આત્માનંદ પ્રકાશ” પૃષ્ઠ : ૨૯, અંક : ૮-—કેટલાક ધાતુ પ્રતિમાસેખો * એ શીર્ષક લેખ.

હિંસક લોકો ઘણાં જીવેનાં વધ કરે છે.” આ સાંભળી શુરુજીએ ખંભાતના સંઘમાં પ્રતિષ્ઠિત અને રાજદરબારમાં માનવતું સ્થાન ભોગવતા અરસકમલદાસ યોગેશવાલ એવા દૈસલદરા સ્થાવરસિંહ નામના ગૃહસ્થને યોગેશવાલ અને કૌશલ્યની વિનંતિ વિશે કંઈ થઈ શકે તો ધ્યાન આપવા સૂચવ્યું. એ જ સમયે સાંજભણસિંહે પોતાની લાગવળને ઉપયોગ કરી, સુહતાનવું ફરમાન મેળવ્યું અને કૌશલ્યને સરપાલ આપાવી, સમથેર બંધાવી, ત્યાંના બાર ગામનો અધિકારી બનાવ્યો. તેણે અધિકાર હાથમાં લેતાવેંત ૧ સલખણપુર, ૨ હાંસલપુર, ૩ વડાવલી, ૪ સીતાપુર, ૫ નાવિઆંબી, ૬ બહિયર, ૭ દુહડ, ૮ દેલવાડ, ૯ દેનમાલ, ૧૦ મોઢેર, ૧૧ કાલકર અને ૧૨ છમીંડુ ગામોમાં અમારીપડહ વગડાવ્યો. એ જ દિવસથી બહુચરાણ વગેરેમાં થતી જીવહિંસા બંધ થઈ.^૧

એ કે આ રાસમાં અહીંનાં મંદિરો વિશે સૂચન નથી પરંતુ ચોદમા સેકાના જિનમપ્રભ ઉપાધ્યાયે રચેલી “ત્રીવે-માળા”માં ‘વાસ સંતિ જિજ્ઞા નચરિ સલ્લજ્જનપુરે’ એવા ઉલ્લેખ હોવાથી આ નગરમાં પાર્શ્વનાથ અને શાંતિનાથનાં બે દેવળો હતાં એમ સ્પષ્ટ થાય છે.^૨

મહાવગડના મંત્રી પેયકુમારે ચોદમા સેકામાં જુદા જુદા ગામ-નગરોમાં મળીને ૮૪ જિનમંદિર બંધાવ્યાં; તેમાં જલખણપુરમાં પચ્ચ એક બંધાવ્યું હતું એમ શ્રીશુનિસુંદરસુરિચિત ‘ગુર્વાવલી’થી જણાય છે. એ મંદિર ઉપસુંકત બે મંદિરો પૈકીનું હશે કે બિન્ન એ બાણી શકાતું નથી પણ એ બે કે ત્રણ મંદિરો કેઈ રાજકીય આતંકમાં નષ્ટ થઈ ગયાં હશે. આ સંબંધે પુરાવો આપતી આ ગામની સ્થાનિક માહિતી મળે છે કે, સં. ૧૮૪૮ માં કેઈ કેળી રતિજથી બે મૂર્તિઓ ચોરીને અહીં લાવેલો, તે અહીંના આવકોએ ૧ મણ, ૫ થેર ફાણા આપીને તેમની પાસેથી વેચાતી લઈ લીધી. તેમાંની એક મૂર્તિ અહીં રાખી અને બીજી મૂર્તિ દુવડ ગામના શ્રીસંઘને આપવામાં આવી હતી. અહીં રાખેલી મૂર્તિ માટે દેરાસર બાંધવાનો વિચાર થતાં શ્રીસંઘે રાજકીય મંજૂરી મેળવી જૂનું ખંડેર જેવું મકાન વેચાતું લીધું. સં. ૧૮૪૬ માં એ જૂના ખંડેરને ખેડીને ઇંટો કાઢતાં તેમાંથી ભોંયડું નીકળી આવ્યું. એ ભોંયરામાંથી ૧૫૦-૨૦૦ જેટલી જિનપ્રતિમાઓ, કાઉસંગિયા, કેટલાયે પત્તિકરો, હીવીઓ, અંગદાછણાં, મોરસિયો, સુખડ અને મંદિરનું શિખર વગેરે પુષ્કળ વસ્તુઓ મળી આવી હતી. એમાંનાં લગભગ ૨૦૦-૩૦૦ નંગ કેશંબગિરિ લઈ જવામાં આવ્યાં અને બીજી કેટલીક વસ્તુઓ બહાર ગામ આપી દેવામાં આવી, આ હકીકત અહીંના પ્રાચીન મંદિરોના પુરાવો આપે છે.

નવા મંદિરનો પાયો નાખવામાં આવ્યો અને પ્રતિમા સ્થાપન કરવાયોય દેરાસરનો થોડો ભાગ સં. ૧૮૭૬ માં તૈયાર થયો. સં. ૧૯૦૫ ના જેઠ વદિ ૮ ને દિવસે એ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી.

આજે અહીં ત્રણ શિખરોવાળું ભોંયરાખંધી વિશાળ મંદિર ભણું છે. મૂળનાયક શ્રીશાંતિનાથ ભગવાન બિરાજમાન છે. મૂળ ગભારો, ભોંયડું અને ભમતીના ૨૫ ગોખલાઓમાં મૂર્તિઓ વિરાજમાન છે. એ પ્રાચીન મૂર્તિઓ પરના લેખો તપાસવામાં આવે તો અહીંનાં પ્રાચીન મંદિરો અને તે તે સમયે શ્રાવકોની વસ્તી અને સ્થિતિનું અનુમાન કરવું સહેલ બને.

આજે અહીં શ્રાવકોનાં ૪૦ ઘરની વસ્તી છે અને ૨ ઉપાશ્રય છે.

★

૪૦. ઝીંડુવાડા

(કોઠા નંબર : ૧૧૫૫)

આ ગામ પ્રાચીન છે. એનું પ્રાચીન નામ ઝીંડુપુર અને ઝંડુપુર હતું. કહેવાય છે કે સિદ્ધરાજ જયસિંહનો જન્મ આ ગામના જંગલમાં ઝુંડા નામના રખારીને ત્યાં થયો હતો, તેથી સિદ્ધરાજે એ રખારીના નામે આ ગામ વસાવ્યું. ‘આહાલયશવારિષિ’ના કથન સુજ્ઞ : સિંધમાંથી સર્વનાથ થયા પછી આવેલા મહાવાણા કુલના ઝાલા ક્ષત્રિયને

૧. “ઐતિહાસિક રાસ સંગ્રહ” ભા. ૧, પૃ. ૧-૧૨,

૨. “જેન સત્પ્રકાશ” ૧૧ : ૧૭, અંક : ૧.

સિદ્ધરાજના પિતા કૃષ્ણદેવે કેટલાંએક ગામ બક્ષિસ આપ્યાં હતાં, તેમાં આ ગામ ગુખ્ય હતું પરંતુ કોઈ કારણસર તેઓ પાટડી ગયા તે સમયે ઝીંઝુવાડા પાટણને તામે ગયું.

રાજકીય દૃષ્ટિએ આ ગામ સીમા ઉપરનું હોવાથી સિદ્ધરાજે અહીં ગામ ફરતો વિશાળ ને મજબૂત કિલ્લો બંધાવ્યો હતો. એ કે આ કિલ્લો આજે તુટી ગયો છે અને એ કિલ્લાના ગુખ્ય દરવાજા ઉપર મહાં ઉચ્છલ આટલા અક્ષરો કોતરેલા છે. એ ઉપરથી પણ જણાય છે કે સિદ્ધરાજ જયસિંહના આદેશથી મંત્રીશ્રી ઉદયનની દેખરેખ નીચે આ કિલ્લો બાંધવામાં આવ્યો હતો. સ્થાપત્યની દૃષ્ટિએ શુભરાતમાં આ કિલ્લો નમૂનેદાર ગણાય છે. અહીં જૂનું તળાવ અને વાવ મજબૂત પથ્થરનાં બાંધેલાં છે. તેના ઘણાંખરા ભાગ પડી ગયે છે. સંભવ છે કે આ તળાવ અને વાવ પશુ કિલ્લાની સાથેસાથ બંધાયાં હશે.

તેરમા સૈકાના દુર્જનશય રાજા, જેના શ્રીશંખેશ્વર તીર્થના પ્રભાવથી કોઠ રોગ મટી ગયો હતો અને શંખેશ્વરના મંદિરનો ભેજુ ભુવેન્દ્રાર કરાવ્યો હતો તે આ ગામનો નરેશ હતો.

રામગદીના કિલ્લાની બહાર પણ ગામના કોટની અંદર એક નાનું પ્રાચીન જૈન મંદિર હતું, તેનો ધ્વંસ થઈ ગયો છે પણ તે જગા હજી જૈનોના કબજામાં છે.

અહીં બે માળનું ત્રણ ગભારા અને ત્રણ શિખરવાળું વિશાળ ને ભવ્ય મંદિર છે. બંને માળમાં મૂળ નાં શ્રીશાંતિનાથ ભગવાન છે. તેમની સં. ૧૬૦૫ના મહાસુદિ ૫ ના રોજ પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી છે.

દેરાસરના ઉપલા માળમાં આવેલા ગુખ્ય ગભારામાં એક ખૂણામાં ચોવીસીથી છટ્ટી પડી ગયેલી એક નાની બેઠી મૂર્તિ છે ને બાજુના ગભારામાં જૂના દેરાસરમાંથી લાવેલા આરસના સમવસરણના ત્રણ ગઢની રચનાનો નમૂનો પ્રાચીન છે. એક ખૂણામાં પરિકરથી છટ્ટા પડી ગયેલા એક નાના કાઉસગિયા આરસના છે અને એક પટ્ટમાં બે બેઠી પગલાં છે તે શ્રીહીરલસુરિના પટ્ટધર જયરલસુરિ અને ભાવરલસુરિનાં છે. તેના ઉપર સં. ૧૭૩૪-૩૫ અને સં. ૧૭૧૫ના લેખો ઉત્કીર્ણ છે.

નીચેના મૂળ નાં ના ઉપર પંચતીર્થોનું પ્રાચીન પરિકર છે. પરિકરની ગાદી નવીન છે. તેના પર સં. ૧૬૦૩ના વૈશાખ સુદિ ૩ નો લેખ છે, જે પરિકરના ભુવેન્દ્રાર સંબંધી છે.

૪૧. વડગામ

(કોઠા નંબર : ૧૧૫૯)

દસાહા રાજ્યમાં વડગામ જૈન તીર્થરૂપ મનાય છે. અત્યારે શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનું શિખરબંધી ભવ્ય જિનાલય છે. તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૬૦૫ માં થઈ છે. એ પહેલાં ધર-દેરાસરરૂપે બે ઝોરડીઓ હતી.

આ મંદિર વિશે દંતકથા છે કે, અહીં મૂ. ના. પાસે લગભગ એક હજાર વર્ષથી અખંડ દીવો પ્રજળે છે. એટલે આ ગામ અને મંદિર એથીયે પ્રાચીન હોયું જોઈએ. અહીંના કોઈ વખતનો પૂજારી દુકાળ અથવા મરકી આદિ રોગ-ચાળા વખતે પણ સાચા દિલથી પ્રભુની પૂજા કરતો હતો તેથી તેને હમેશાં નિયમિતપણે અંધણી રૂપિયો અને એક પાલી ચોખા ચમત્કારિક રીતે મળતા હતા.

મૂળનાથક ઉપર લેખ નથી. ગરદનથી ખડિત હોય એમ લાગે છે. દેરાસરની કક્ષિણ તરફની ચોકી પાસે એક નાની દેરીમાં થંકરનાં લિંગો છે અને પાસેના ગોળલામાં ગણપતિની મૂર્તિ છે. અહીંના પૂજારીએ પાછળથી આ લિંગો અને મૂર્તિ સ્થાપન કરી દીધાં છે. તેની પાસે દેરાસરમાંથી કાઢી નાખેલું પ્રાચીન પળાસણ છે.

સં. ૧૬૫૫ માં અમદાવાદવાળા શેઠ અનસુખભાઈ ભગુભાઈએ અહીં આરસનું કામ થયું ત્યારે જૂનું પળાસણ

કાઠીને નવું ઠરાવું તે સમયે મૂ. ના. ને કાયમ રાખ્યા હતા તેથી કંઈક હેરફેર થતાં મૂ. ના.ની દૃષ્ટિ નીચી થઈ હોય એમ કહેવાય છે.

દેરાસર પાસે જ એક મેડીળ'ધી ધર્મશાળા છે.

૪૨. ઉપરિયાળા

(કોઠા નંબર: ૧૧૬૫)

વીરમગામથી પશ્ચિમ દિશામાં ૧૨ માઈલ દૂર વીરમગામ-ખારાધોડા રેલ્વે લાઈનમાં ઉપરિયાળા? ફ્લેગ સ્ટેશન છે. સ્ટેશનથી ૦૧ માઈલ દૂર ઉપરિયાળા ગામ છે. તેમાં શ્રીઆદીશ્વર ભ. નું સુંદર મંદિર છે અને બાવ્ય વિશાળ નવી ધર્મશાળા ચાલીનું મન પ્રથમ દરજ્જે જ હરી લે છે.

આ ગામ પ્રાચીન છે. સં. ૧૪૬૨ અને સં. ૧૫૨૫ ના મૂર્તિલેખોમાં ઉપલબ્ધાસર ગામનો ઉલ્લેખ આવે છે. લગભગ પંદરમા સૈકાના અંતે અને સોળમા સૈકાના પ્રારંભમાં શીજયસાગર ઉપાધ્યાયે રચેલી “ચૈત્યપરિપાટી”માં આ રીતે વર્ણન છે:—

“આદિનાહ ઉપદિક્ષયામ્સરી.”

આ ઉપરથી લાગે છે કે સોળમી શતાબ્દીમાં અહીં મૂ. ના. આદીશ્વર ભગવાનનું મંદિર બોલુદ હતું પણ કોઈ આરમ્ભની સુલતાનીના સમયમાં આ મંદિરનો સ્વં સ્થ યઈ ગયો. તે પછી સં. ૧૬૧૬ ના વૈશાખ સુદ પૂનમના દિવસે એક કુંભારને માટી ખોદતાં જિનમૂર્તિઓનો પત્થો લાગ્યો. જેન મહાજનોએ એ મૂર્તિઓને હાથ કરી એક નાની ચોરડીમાં એ મૂર્તિઓને પદાભ્યાસ કરી પથરાવી ને તે પછી શિખરબંધી મંદિર કરાવી સં. ૧૬૪૪ ના શેષ પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી.

ગામની પૂર્વ બાજુમાં જૂની ધર્મશાળા સાથે જોડાયેલું પણ સ્વતંત્ર શ્રીઆદીશ્વર ભ. નું બેઠાં ઘાટનું સાદું છતાં રમણીય મંદિર આવેલું છે.

મંદિરને ફરતો કોટ છે, તે ૪૨ ફીટ લાંબો ને ૩૭ ફીટ પહોળો છે. તેની વચ્ચે શેઠનું મંદિર મૂળ ગભારે, સભામંડપ અને ત્રણ બાજુના દરવાજાઓ, ઉપર ચોકીઓ, એક શિખર, ચાર ઘુમટો અને વચલી ચોકી ઉપર સામ-રણ્યુકત બાંધણીવાળું છે.

મંદિરમાં મૂ. ના. શ્રીઆદીશ્વર ભ. છે. જમણી બાજુએ શાંતિનાથ ભ. ની સ્ત્રવેત આરસની અને ડાબી બાજુએ પીળા આરસની શ્રીધાર્શ્વનાથ ભ. ની તેમજ મૂ. ના.ની નીચે સ્થાપ આરસની શ્રીનેમિનાથ ભ. ની મૂર્તિઓ છે, જે જમીનમાંથી મળી આવી હતી તે જ ગિરાજમાન છે. કોઈ મૂર્તિ ઉપર લેખ દેખાતો નથી પણ મૂર્તિઓ પ્રાચીન છે.

સભામંડપમાં આરસ ઉપર કૌરેલો રંગિત ચિત્રામણ્યુકત સ્થાપતિશિખરનો તેમજ ગિરનાર પર્વતનો પટ્ટ સુંદર અને કળામય છે.

નાના ગામમાં એકાંત સ્થળમાં આવેલું આ તીર્થધામનું વાતાવરણ આહ્લાદક છે. દર વર્ષે મહા સુદિ ૧૩ અને ફાગણ સુદિ આઠમના રોજ મેળો ભરાય છે.

૧. વિશેષ હકીકત માટે જુઓ: મુનિરાજ શીજયંતિવિજયજી કૃત ‘ઉપરિયાળા’ પુસ્તિકા.

૨. આનુંકે “જેન પ્રતિષ્ઠા લેખસંગ્રહ:” ભા. ૧, લેખાંક: ૫; અને “પ્રાચીન લેખસંગ્રહ” ભા. ૧, લેખાંક: ૪૦૦

૪૩. રાંતેજ (ક્રોડા નંબર : ૧૧૯૦)

રાંતેજ આણ્વસ્થા તાલુકામાં આવેલું છે. વહીવંચાઓના આધારે આ ગામ સં' ૬૦૦-૬૫૦ ના અરસામાં વસ્તું હોય એમ લાગે છે. એ પછી તે આ ગામ એક નગરીરૂપે બની ગયું હતું. લોકો તેને 'રત્નાવલી' નગરીના નામે ઓળખતા હતા. એ સમયે જૈનોનાં લગભગ ૭૦૦ ઘરો અને ત્રણ મોટાં જિનાલયો હતાં. આજે લગભગ ૧૨૦૦ માણ-સોની વસ્તીમાં ૧૦ ઘર જૈનોનાં છે. એક જૈન ધર્મચાળા, એક ઉપાશ્રય અને એક જૈન મંદિર છે. આજે પણ આ સ્થળ ઐતિહાસિક તીર્થરૂપે પ્રસિદ્ધ છે.

મૂં નાં શ્રોતેમિનાથ ભગવાનનું ત્રણ શિખરાવાળું મોટું બાવન જિનાલય મંદિર છે. આ દેરાસર કચ્છરે બંધાવવામાં આવ્યું તે બાણવામાં આવ્યું નથી પરંતુ દેરીઓમાંની કેટલીક મૂર્તિઓ ઉપર સં' ૧૮૬૩ના લેખો છે તેથી એ સમયે આ મંદિર જીર્ણોદ્ધાર પામ્યું હશે અને આ મૂર્તિઓની સ્થાપના થઈ હશે.

સં' ૧૬૩૦માં એક પટેલના ઘરના પાયામાંથી શ્રીમહાવીરસ્વામી ભગવાનની મૂર્તિ નીકળી આવી હતી. એને કાઢતાં એ ખડિત થઈ હતી. વળી, મૂં નાં સિવાયની ચાર મૂર્તિઓ ઘણાં વર્ષો પહેલાં ગામની બાગોળમાંથી મળી આવી હતી.

આ મંદિરના મૂળ ભગવાનનાં બારમી-તેરમી સદીનાં પ્રાચીન પરિકરો અને ગાદીઓ વિદ્યમાન છે. તેના ઉપર પ્રતિષ્ઠિત મૂર્તિઓ પાછળથી નવી મૂકેલી છે. વળી, અહીંના નાના ભોંયરામાં કેટલાક જૂના કાઉસગિયા અને પરિકરો સંઘરી રાખ્યાં છે, તેના ઉપર કેટલાક લેખો છે. તેમાંથી બે લેખો સં' ૧૧૫૭ની સાલના છે. એ બંનેમાં રાંતેજ ગામનો ઉલ્લેખ છે જે આ ગામના સ્થાનિક ઇતિહાસની પ્રાચીનતાનું અને આ મંદિરની સ્થાપના સં' ૧૧૫૭ માં કે તે પહેલાં થઈ, તેનું પ્રમાણ આપે છે; એ લેખો અનુક્રમે આ પ્રમાણે છે:—

(૧) "સંવત્ ૧૧૫૭ વૈશાલ મુદિ ૧૦ શ્રીશારપદોવગ્ધે શ્રીશાલિમદ્રસૂરે સુમદ્રામુતયા ઠં ૨ણુકયા સ્વામ્મહિતુઃ મૂઢવાયાઃ ત્ર(ત્રે)મોર્થે રાંતેજજસ્ય ॥ છ ॥ સુપાર્શ્વદેવર્મિં કારિતમિતિ ॥

(૨) "સંવત્ ૧૧૫૭ વૈશાલ મુદિ ૧૦ ચારાપદોવગ્ધે શ્રીશાલિમદ્રસૂરે.....ત્રેમોર્થે રાંતેજજસ્ય પાર્શ્વનાયર્મિં કારિતમિતિ ॥"

અહીં ભમતીની છેલ્લી દેરીમાં શ્રાવક-શ્રાવિકા યુગલના બે સુંદર મૂર્તિખંડો લગભગ ૨૫ ફીટ ઊંચા અને ૨ ફીટ પહોળા છે. તેમાં સં' ૧૩૦૬ ના લેખો ઉત્કીર્ણ છે.

ભમતીની ૪૬મી દેરીમાં સરસ્વતી દેવીની આરસની ખડિત છતાં મનોહર મૂર્તિ ઉપર સં' ૧૩૦૬ નો લેખ છે. આ સિવાય જિનાલયની ભમતીમાંના મૂળ મંદિરની જમણી બાજુના પરિકરની ગાદી ઉપર અને પાછળના ભગવાનના મૂળનાયકની નીચે સ્થાપન કરેલા પ્રાચીન પરિકરની ગાદી ઉપર અનુક્રમે સં' ૧૧૨૪ના ટૂંકા બે લેખો છે.*

૪૪. લેખણી (ક્રોડા નંબર : ૧૧૯૫)

સુવાહા પ્રદેશમાં આવેલા ભોરણી સ્ટેશનથી પશ્ચિમમાં બે કલોંગ દૂર ગામ અને શ્રીમહિનાથ ભગવાનનું મંદિર આવેલું છે. આ મંદિરની તીર્થ તરીકેની પ્રસિદ્ધિનો ઇતિહાસ એવો છે કે, આ ગામના કૈવળ પટેલના ખેતરમાંને એક અવધ કૂવો ખોદતાં સં' ૧૬૩૦ના વૈશાખ વદિ ૧૫ ને રોજ શ્રીમહિનાથ ભગવાન અને બે કાઉસગિયા મૂર્તિ, એમ

૧. "પ્રાચીન જૈન લેખસંગ્રહ" ભા. ૨. લેખાંક: ૪૬૬-૬૭.

૨. જોબન. લેખાંક : ૪૬૧-૬૨

૩. "જૈન સત્ય પ્રકાશ" વર્ષ: ૨, અંક: ૬, પૃ ૩૮૬

૪. "પ્રાચીન જૈન લેખસંગ્રહ" ભા. ૨. લેખાંક: ૪૬૪-૬૪,

ત્રણ પ્રતિમાઓ પ્રગટ થઈ આવી. બાદ અમથા પટેલનું ખેતર વેચાતું હતુંને શ્રીસચિ આ મૂર્તિઓને એમાં પધરાવી. એ પછી શ્રીસચિ એક વિશાળ દેરાસર તૈયાર કરાવવા માંડ્યું અને સં. ૧૯૪૩ના મહા સુદિ ૧૦ ને દિવસે આ બન્ધ દેવાલયમાં મૂળનાયક શ્રીમદ્વિનાયક ભગવાનની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી.

અહીંનું મંદિર ત્રણ શિખરખંભો, વિશાળ અને રમણીય છે. મૂળ ગભારો અને રંગમંડપ વિસ્તારવાળા છે. ત્રણે તરફના દરવાખોળોની શૂંગારચોક્કીઓ એની બન્ધતામાં ભિન્ને કરે છે. મંદિરમાં એક કકરા પથ્થરની મૂર્તિ છે, તેના ઉપર આ પ્રમાણે લેખ છે:—

“ સં. ૧૮૭૬ વૈશાલ સુદિ ૧૩ ગુ....વામુવુજ....પ્રતિમા.... ”

ઉપયુક્ત મળી આવેલી મૂર્તિઓ ઉપરથી આ સ્થળ પ્રાચીનકાળે વસ્તીવાળું હતું અને તેમાં કોઈ જૈન મંદિર પણ હોતું જોઈએ, જે કોઈ વિપ્લવનો ભોગ બન્યું હતું એમ લાગે છે. ઉપયુક્ત મૂર્તિઓ નીકળ્યા પછી બીજી મૂર્તિઓ પણ અહીંની ભૂમિમાંથી મળી આવી છે. હુદારની કોડમાં જોડતાં આશરે ત્રણ-સવાત્રણ ફીટ ઊંચી એક આરસની પ્રતિમા મળી આવી છે, જે અત્યારે ભોંયરામાં મૂકી રાખેલી છે. આ મૂર્તિ પર લેખ નથી, તેના જમણા પડખાના કાન, અંગૂઠો, કોણી અને નાસિકા વગેરે ખડિત થયેલાં છે પણ એનું શિલ્પવિદ્યાન દર્શનીય છે જે પ્રાચીનતાનું જ્ઞાન કરાવે છે. ખભા પર આલેખેલા કેશગુચ્છથી આ મૂર્તિ અષ્વમદેવ ભગવાનની હોવાનું પ્રતીત થાય છે.

બીજી એક મૂર્તિઓ સાથેનું પ્રાચીન પરિકર અખંડ છે જેની લંબાઈ આશરે સાડા ત્રણ ફીટ અને પહોળાઈ ત્રણ વેંતની છે ને પણ ભોંયરામાં છે.

આ સિવાય અહીંની ભૂમિમાં કેટલાંક અવશેષો હજીયે પડેલાં છે. ગામની પૂર્વ બાજુમાં રેલ્વે માર્ગથી બે ખેતરવા દૂર ‘વાણિયાની તલાવડી’ નામે એક તળાવ છે. આ તળાવના પશ્ચિમ કિનારે ખેતરમાં પરિકરયુક્ત આખી અને નાની ખડિત પાંચ-છ મૂર્તિઓ પડેલી છે. અહીં કાઉસગિયાની મૂર્તિને જમીનમાં બેસાડી દીધી હોવાથી અને પાંચે મૂર્તિઓની પાછળ ફોના પૂરી દીધે હોવાથી તેમની પાછળ લેખ વગેરે છે કે નહીં તે જાણી શકાતું નથી. વળી, પથ્થરની મોટી પાટો પણ મંદિરના કોઈ ભાગના અવશેષ હોવાનું જણાય છે.

આ અને બીજા અવશેષો ઉપરથી માનવાને કારણ મળે છે કે, આ સ્થળે કોઈ પ્રાચીન નગર વસેલું હતું. કહેવાય છે કે આ ખ્વસ્ત નગર એક સમયનું સમૃદ્ધ ‘પશાવતી’ નગર હોતું જોઈએ.

મહા સુદિ ૧૦ ના દિવસે અને મદ્વિનાયક ભગવાનના જન્મદિન આવણી પૂનમે ચાત્રાણુઓના અહીં મેળો ભરાય છે. એ સિવાય ચેત્રી, આવાહી અને કાર્તિકી પૂજીમાએ પણ ચાત્રાણુઓની અવરજવર ખૂબ રહે છે.

અહીં ત્રણ ધર્મશાળાઓ છે અને ચાત્રીઓ માટે દરેક પ્રકારની સગવડ મળે છે. પાનસરની સ્થાપના પછી આ તીર્થમાં ચાત્રાણુઓ પહેલા જેવા જોવાતા નથી.

૪૫. સેરિસા

(કોડા નંબર : ૧૨૨૬)

ગુજરાતનું રમણીય પ્રાચીન તીર્થધામ સેરિસા અમદાવાદથી ઉત્તર-પશ્ચિમ દિશાના પૂણા તરફ એક નાના ગામડાંરે વસેલું છે, જે કલોલ સ્ટેશનથી ૨૫ ગાઉ દૂર છે. કહેવાય છે કે એક કાળે અહીં ‘સોનપુર’ નામે સુંદર નગર હતું ને સેરિસા તો તેનો એક નાનકડો મહોલ્લી હતો. સોનપુર ઉપર વિનાશનાં વાહળ તૂટી પડ્યાં ત્યારે સેરિસા નામપરતું બચી રહ્યું.

સેરિસા નામ કેમ પડ્યું એ સંબંધે સં. ૧૫૬૨માં કવિવર શ્રીહાવલ્યસમયે રચેલા ‘સેરિસાતીર્થસ્તવન’માં કંઈક સ્પષ્ટ મળે છે:—

“એ નવલ પાણી વિવર બાણી, ખાલ ગયો તવ નિસરો; અંતર એવડા સેરી સાંકડી, નયરી કહતી સેરીસા-કડી.”

આ પદ્યમાં કડીની પાસે આવેલા સેરિસાને ધ્વનિ સૂચિત થાય છે, જે નગરની સાંકડી થોરીમાં આ જિનાલય આવેલું હતું, તેમાં ભગવાનને અભિષેક કરાવતાં એ સાંકડી થોરીમાં બધે પાણી ફેલાઈ ગયું અને તેથી લોકો એ સ્થળને ‘થોરીસા’ નામે કહેવા લાગ્યા હતા. આજે તો સપાટ મેદાન પર થોડાંક ખોરાડો અને એક બાણીએ અખંડિત નવીન જિન-પ્રાસાદ સિવાય કશું ભેવા મળતું નથી.

એ જ કવિ આ સ્થળના તેરમા સૈકા પહેલાંના પ્રાચીન નગરનું વર્ણન કરતાં કહે છે:—

“એ નગર મોઢું, એક મોઢું, નહીં જિનપ્રાસાદ એ”

એ સંબંધે સં. ૧૩૮૯માં રચાયેલા “વિવિધતીર્થકલ્પ”માં સેરિસામાં જિનપ્રતિમાઓ ક્યારે આવી અને મંદિર ક્યારે બંધાયું એની આખ્યાયિકા મોંઘેલી છે તેના સાર એ છે કે, નવાંગીઠિતકાર શ્રીઅમલવલ્લભસૂરિશાખાના શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિય સેરિસા પધાર્યા ત્યારે તેમણે એક ટેકરામાંથી કઢાવેલી શિલામાંથી સોપારકના અંધ સલાટ પાસે એક દિવ્ય મૂર્તિ ધરાવી. વળી, એક આશુમાંથી બીજી ચોવીસ પ્રતિમાઓ નીકળી આવી હતી અને શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિય આ નગરમાં મંદિર બંધાવવા માટે અસોધ્યામાંથી આર મોટી પ્રતિમાઓ લઈ આવતા હતા ત્યારે તેમાંની એક પ્રતિમા ધારાસેનક (કદાચ આલવાનું ‘ધાર’ હોય) ગામમાં રાખી અને ત્રણ પ્રતિમાઓને સેરિસામાં કરાવેલા ભવ્ય મંદિરમાં પધરાવી. એક ચોથી મૂર્તિ ગુર્જરનરેશ કુમારપાળે કરાવી આપી હતી. શ્રીજિનપ્રભસૂરિયે (સં. ૧૩૮૯ ની આસપાસમાં) પ્રત્યક્ષ જોયેલી હકીકતને આલેખતાં તેઓ વર્ણવે છે કે—“આ બધી પ્રતિમાઓ સેરિસા ગામના જિનમંદિરમાં આજે પણ સંઘદ્વાર પૂલાય છે.”

સં. ૧૩૯૩માં શ્રીકલ્કસૂરિયે રચેલા “નાલિનન્દનજિનોદ્ધાર પ્રબંધ”માં કહ્યું છે કે, નારેંદ્રગચ્છના શ્રીદેવેન્દ્રસૂરિયે સેરિસા તીર્થની સ્થાપના કરી. આ ઉપરથી લગભગ બારમા સૈકામાં આ તીર્થ સ્થપાઈ ચૂક્યું હતું એમ કહેવામાં ઐતિહાસિક દૃષ્ટિએ બાધ નથી અને તેથી જ ઉપર્યુક્ત શ્રીજિનપ્રભસૂરિયે યોદમા સૈકામાં જોયેલા એ તીર્થની હકીકત નોંધી છે.

શ્રીજિનપ્રભસૂરિયે રચેલા એક ‘તીર્થયાત્રાસ્તોત્ર’માં સેરિસાની મૂર્તિઓ વિશે આ પ્રકારે ઉલ્લેખ છે:—

“સેરિસવપુરતિલયં પાતજિનમણેયર્ચિત્તવરિયરિયં”

આ બધી પ્રતિમાઓમાં મૂ. ના. ની પ્રતિમા વિશે એમ કહેવાયું છે કે—

“લખ લોક કેળે, સહુ પંખે, નામ લોહધુધાપના.”

પ્રતિમાને ડાલતી ભેળને લોકોએ તેનું નામ ‘લોહધુ પાર્વનાથ’ રાખ્યું હતું. બીજાના મતે એ મૂર્તિના એક પગ છૂટો આવેલ્યો હોવાથી એનું નામ પાડવામાં આવ્યું છે. જ્યારે ત્રીજા મતે એમ પણ કહેવાય છે કે, વેળુથી બનાવેલી આ પ્રતિમા લોહ જેવી કઠણ બની ગઈ તેથી એ ‘લોહધુ પાર્વનાથ’ નામે પ્રસિદ્ધ પામી. આ બધા મતો વિશે આજે કશો નિર્ણય કરી શકાય એમ નથી.

લગભગ યોદમા સૈકામાં થયેલા શ્રીજિનતિલકસૂરિયે રચેલી ‘તીર્થમાળા’માં મૂ. ના. ની મૂર્તિનું વર્ણન કરતાં નોંધ્યું છે:—

“સેરીસે પાસ છે ઉર્ટકાથ”

અર્થાત—સેરિસામાં શ્રીપાર્વનાથની મૂર્તિ પૂજા લેવા અને ભવ્ય છે.

કવિવર હાવલ્યસમયના વખતમાં એટલે સં. ૧૫૬૨ માં અહીં જિનમંદિર વિદ્યમાન હતું એ વિશે કવિ પોતે જ પ્રત્યક્ષ જોયેલું વર્ણન આ પ્રમાણે કરે છે:—

“ પાસ કંથ્યાજીકે દસમ ફોદાડ એ, મહિયક મહિમા પાસ દેખાડ એ.
દેખાડ એ પ્રભૂ પાસ મહિમા સંઘ આવે ઊમટયો, ધ્વજપૂજ મંગલ આરતી તેજે પાપ પૂરવાં થયાં;
સંવત પત્રર પાસહિ પ્રાસદ સેરિસા તણે, લાવણ્યસમે ઇમ આદિ બોલે, નમે નમે ત્રિભુવન થણી. ”

એટલે લગભગ સોળમા સૈકા સુધી આ મંદિર વિદ્યમાન હતું. તે પછી લડાઈના કોઇ પ્રસંગે શાવકોએ એ ગધી મૂર્તિઓ જમીનમાં બંડારી દીધી હશે, અને મંદિર ઉપર નાશની નોખત ગણી હશે. સેરિસાના મંદિરની સં. ૧૪૨૦ ના લેખવાળી પશાવતીની મૂર્તિ નરેંદ્રા ગામમાં વિદ્યમાન છે, જે સં. ૧૪૨૦ પછીના કોઈ વિપ્લવ સમયે ત્યાં લઈ જવામાં આવી હશે. સહભાગ્યે અહીં બંડારેલી કેટલીક મૂર્તિઓ વગેરે અહીંથી મળી આવ્યાં છે.

આજે જે નવું મંદિર અહીં ઊભું છે તેની સામેના મેદાનમાં પ્રાચીન જૈન મંદિર ખંડિરરૂપે પડયું હતું. મંદિરનો ઘણો ભાગ તો ધરાશાયી હતો. માત્ર દીવાલનો ભાગ થોડોક બિચો હતો. તેમાં પથ્થરના ઢગલા પડ્યા હતા. તેની સાથે મૂર્તિઓ પણ ફટાયેલી પડી હતી. આ હડીકત તરફ સં. ૧૯૫૫ માં જૈનેતું ધ્યાન ખેંચાયું. તેમાંથી ગધી મૂર્તિઓ કદાવી એક રખારીનું મકાન વેચાતું હતું તેમાં એ ગધી મૂર્તિઓ પથરાવવામાં આવી. એ મૂર્તિઓમાં એક ખડિત મૂર્તિ, જે ૪ ફીટ પહોળી; ૩૫ ફીટ જાંચી ને ફળગ્રસ્તિત ૫ ફીટ જાંચી; સ્થાનવર્ણના જે મોટા કાઉસંગિયા, જે ૨ ફીટ પહોળા અને ૬-૭ ફીટ જાંચા; અંગિકા-દેવીની ૧ મનોહર મૂર્તિ-આ પાંચ મૂર્તિઓ જે પાસ વિશિષ્ટ પથ્થરની બનેલી છે; તેમજ સદૈઘ આરસની આદીશ્વર બની ખડિત મૂર્તિ ૧-આ પ્રકારે ૬ મૂર્તિઓ નીકળી આવી હતી.

આ ખંડેરમાં કેરણીવાળા પથ્થરો, થાંભલા, કુંભીઓ વગેરે નીકળ્યું છે તે એક તરફ મૂકી રાખવામાં આવ્યું છે. વળી, બીજા સમયે ખોદતાં જે મળી આવ્યું તેમાં પથ્થરની ૧૫-૧૬ મૂર્તિઓ, આરસની ખડિત ૨ મૂર્તિઓ તથા આરસના મોટા માનવાકૃતિ કાઉસંગિયા, જેમાં બંને પડખે ૨૪ ચિનપ્રતિમાઓ કંડારેલી છે અને એ કાઉસંગિયા નીચે લેખ છે પણ તદ્દન ઘસાઈ ગયો છે, જે બારમી-નેરમી શતાબ્દોના હોય એમ લાગે છે.

આ સિવાય સદૈઘ આરસના પરિકરની ગાદીના બે ઢુકડા નીકળી આવ્યા છે, તેની આગળનો ત્રીજો ઢુકડો મળી શક્યો નથી પણ એ બે ઢુકડામાં આ પ્રમાણે લેખ વંચાય છે:—

- (૧) “.....૫ વર્ષે ફાગુન વદિ ૨ રવો શ્રીમત્તનવાસ્તવ્યપ્રાગાટાન્વયપ્રસ્તૂત ઠં શ્રીસોમતમતનુજ ઠં શ્રીઆશારાજનંદ—
(૨).....હિસંમુતામ્યાં સંવર્ષાત મહં શ્રીવસ્તુપાલ મહં શ્રીતેજ:પાળામ્યાં નિજાવગ્રજાઓ: મહં શ્રીમાલદેવસ્ય શ્રેયોર્થે શ્રીમાલ-
દેવવુત ઠં પુનસોહલ (૩)....પાષેનાથમહાતીર્થે શ્રીનેમિનાથજિનચિંત્યદે કારિત્ ॥ પ્રતિષ્ઠિત્ શ્રીનાર્મોદગચ્છે મહારાકશોવિજયસંન....”

—મહાતીર્થ શ્રી વસ્તુપાલ—તેજાવાલે પોતાના ભાઈ માલદેવ અને તેના પુત્ર પુનસિંહના શ્રેય માટે સેરિસા મહાતીર્થના શ્રીપાર્શ્વનાથ ચૈત્યમાં શ્રીનેમિનાથ બંધ તું બિંબ ભરાવી પથરાયું ને તેની પ્રતિષ્ઠા નામે દ્રગચ્છના શ્રીવજ્રચસેનસુરિએ કરી. આ સંવત ૧૨૮૫ હોવા બેઠ્યો; કેમકે લેખમાં માત્ર (૫) નો આંકડો જ મોજુદ છે.

આ લેખમાં સેરિસાને ‘મહાતીર્થ’ કહેવામાં આવ્યું છે ને વસ્તુપાલ—તેજાવાલે જેવાએ અહીં મૂર્તિ ભરાવી છે એ તીર્થભૂમિની ગૌરવગરિમા એ સમયે કેટલી હશે એ તો માત્ર શંભેની છૂટક—તુટક વિગતો ઉપરથી જ અનુમાન કરવાનું રહે છે.

ઉપર્યુક્ત મૂર્તિઓ ઉપરાંત જૂની ધર્મશાળા પાસેના એક ખાડામાંથી જે ફળગ્રાવાળા શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની વિશાળ મૂર્તિ નીકળી હતી તે મૂર્તિને લોકો વર્ષો સુધી ‘જેઠા’ તરીકે પૂજતા હતા ને માથા-આંખડી રાખતા હતા. શ્રીઆદીશ્વર બ. ની કોણી નીચે ટેકા હોવાથી કેટલાક તેને સંપ્રતિના સમયની પ્રતિમા કહે છે.

ઉપર્યુક્ત હડીકત અહીંના વિશાળ પ્રાચીન મંદિરનો અને તેના તીર્થમહિમાનો ખ્યાલ આપાવે છે.

નીકળી આવેલી આ મૂર્તિઓમાંથી પાંચ મૂર્તિઓને શેઠ જમનાભાઈ જણશાહએ ચોતીના લેપ કરાવ્યો હતો અને સં. ૧૯૮૮ના મહાસુદિ ૬ ને દિવસે તે મૂર્તિઓના મંદિરમાં પરજીણાખલ પ્રવેશ કરાવવામાં આવ્યો હતો.

આજે અહીં વિશાળ ઘેરાવામાં આવેલું અમહાવાહનિવાસી સ્વ. શેઠ આશાભાઈ હાણાભાઈના પુણ્યપ્રતીક સચું

વિશાળ મંદિર જિલ્લું છે. મૂળભૂતરો એકપુરી લાલ પથ્થરનો અને રંગમંડપ મકરાણાના પથ્થરથી બનાવેલો છે. તેની આસપાસ ચારે તરફ ધર્મશાળા બનાવીને કંપાઉંડ વાળી લીધું છે. મંદિરની બાંધણી એકંદરે શાસ્ત્રીય પદ્ધતિ અનુસાર કરેલી છે.

સં. ૨૦૦૨ના વૈશાખ સુદિ ૧૦ ના રોજ મોટા ઉત્સવપૂર્વક આચાર્ય શ્રીવિજયનેત્રિસરિજીના હસ્તક શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પૈઠી તરફથી આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી છે.

૪૬. મહુડી

(કોડા નંબર : ૧૨૪૬)

ખીલવાધરોડેથી બે માઈલ દૂર અને વિનાપુરથી અગ્નિપૂર્ણ આશરે ૩૫ ગાઉ દૂર મહુડી નામે ગામ છે. એનું પ્રાચીન નામ ‘મધુમતી’ હતું એમ કહેવાય છે.

કહે છે કે મહુડી અને તેની પાસે આવેલું કોદારક સ્થાન પ્રાચીન કાળે ખડાયત નામે જોળખાતું હતું. એ ઘણું વિશાળ હતું. અહીં ગૃધ્રસિંહ નામે રાજા રાજ્ય કરતો હતો. આથી આ નગર બે હજાર વર્ષથી પ્રાચીન હોવાનું મનાય છે. એનું સંસ્કૃત નામ ખડાયતન. જંગાવતી નામે પણ એ જોળખાતું હતું. ખડાયત નગરમાંથી જ ખડાયતા બ્રાહ્મણો અને ખડાયતા વણિકોની ઉત્પત્તિ થયેલી છે. ખડાયતા વણિકોએ કેટલીયે જન મૂર્તિઓ ભરાવ્યાના પ્રતિમાલેખો મળી આવે છે.

આ નગરની પ્રાચીનતાની સાબિતી આપતાં ખંડિયેરો, વાંધાઓની વચ્ચે દેખાતાં મકનોના પાયા અને ઠેક જિવાણુ પર દેખાતી કિલ્લેબંધી વગેરે આજે પણ નજરે ચડે છે. અહીંથી કેટલીક પ્રાચીન જૈન મૂર્તિઓ મળી આવી છે, તે ઈ. સ. ના પહેલા સેકાની અને બીજા મતે ત્રીજા સેકાની હોવાનું મનાય છે.

મહુડી ગામથી ૧ માઈલ દૂર નહીંકાનારા પરના જિંઆ ટેકરાના કોદારક દેવળથી ૨૫-૩૦ કદમ આગળ એક જિંડા ખાડાને ખોદતાં એક જ નમૂનાની ચાર મૂર્તિઓ મળી આવી હતી. વડોદરા-પ્રાચીન સંશોધનખાતાના શાસ્ત્રી શ્રીહીરાનંદજીએ “એન્થ્રોપોલોજી રિપોર્ટ” (ઈ. સ. ૧૯૩૯)માં ચિત્રલેખ સાથે એની હકીકત પ્રગટ કરી છે. તેમાં તેમજ આ મૂર્તિઓને બોદ હોવાનું જણાવ્યું છે. આ વિશે ડૉ. હસમુખલાલ સાંકળિયા, સુનિરાજ શ્રી-ચાપવિજયજી, શ્રોત્સારાજાઈ નવાબ અને શ્રીશંભુભલાલ ગવેરીએ એ મૂર્તિઓ જૈન હોવાનું સિદ્ધ કર્યું છે. એ બધાંમાંથી અહીં ટૂંકી નોંધ આપવી પ્રસંગોચિત છે. આ ચારે મૂર્તિઓ પૈકી એક સિવાય બધી વડોદરા લઈ જવામાં આવી છે.

- (૧) એક ભવ્ય મૂર્તિ કોટચર્કના મહાંતે મંદિરના બહારના ભાગમાં આવેલા એક ચોરડામાં સ્થાપન કરેલી છે. ધાતુની આ મૂર્તિ પર દેખાતાં વાળનાં ગૂંચળાં, શારીરિક ગંઠન અને વ્યાઘ્રાસનાદિ છે. મૂર્તિની નીચે બંને છેડા ઉપર સિંહની સુંદર આકૃતિઓ છે. વચ્ચે ધર્મચક્ર અને બે બાજુએ હરણ તેમજ હાથીનાં રૂપો આલેખ્યાં છે. વ્યાઘ્રાસન ઉપર વજ્રની રચના આલેખી છે. સુંદર કમલાસન ઉપર પદ્માસનસ્થ જિનેશ્વરની ભવ્ય અને લાવણ્યમયી મૂર્તિ બિરાજમાન છે. કમલાસન મનોહર કોરણીબધું છે. મૂર્તિનો છાતીનો ભાગ સહેજ ઉપસેલો છે અને વચ્ચે શોવત્સનું ચિહ્ન સ્પષ્ટ દેખાય છે. ગળામાં ત્રિવલીની રેખાઓ ઉપસાવી છે. ચક્રચક્રિત ચક્ષુઓ હોવાથી તેમાં ચાંદી પૂરેલો હોય એમ લાગે છે, ભવ્ય લલાટ અને મસ્તક ઉપર કેશોનું જિંચું શિખામંડલ છે. પાછળના ભાગમાં એક લાંબી પાટ જેવું બનાવી બે બાજુને બેડીને ભામંડલ આલેખ્યું છે. એ પાટના બંને ભાગમાં વેલગુટ્ટા અને બંને બાજુએ ફૂલ, ચોકડી, ગજગુપ્ત, વ્યાઘ્રગુપ્ત આદિની કોરણી છે. તેને ફરતી ગોળ કમાન છે. તેમાં સુંદર કોતરણી કરેલી છે. મૂર્તિની બંને બાજુએ ચાંડવીના દેખાવ આપતી સુંદર સ્તંભાવલી બનાવી છે. બે બાજુએ ચામરધરોની આકૃતિઓ છે. છેક ઉપરના ભાગે આસેપાલવના ઝાડની પત્રપંક્તિ કેરેલી જણાય છે. મૂર્તિના પાછળના ભાગમાં બ્રાહ્મીલિપિમાં લેખ છે, જે ચોતરફ લખેલો છે. એ લેખ આ પ્રકારે ઉકેલવામાં આવ્યો છે:—

“ નમ [] સિદ્ધ [ર્ણ] ચૈરિગજસ્સ.....વર્ણ [ર] કા બાર્ય-સંવ-પ્રાવક । ”

આમાં ઉદ્દેખાયેલો વૈરિગણ, જેમાંથી વૈરિયાખા ઉદ્ભવી, તેના ઉદ્દેખ “કલ્પસૂત્ર”માં આ પ્રકારે આવે છે:—

“યેરિંતો ગં અજવરેરિંતો ગોવત્સગુરેરિંતો ક્ષય ગં અજ્ઞવરેરિંતો સાહા નિમ્મયા ॥”

આથી વૈરિગણના શ્વેતાંભરાચર્યે આ મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા કર્યાનું સિદ્ધ થાય છે. એટલે વૈરિયાખા ઉદ્ભવી તે પહેલાં-સંભવતઃ શ્રીવજ્રસ્વામીની વિદ્યમાનતામાં વીર નિંઠ સં'૦ ૫૮૪ પહેલાં આ મૂર્તિ બની હશે એમ લાગે છે. અર્થાત્ ઈ. સ.ના પહેલા સેકા લગભગમાં આ મૂર્તિ બરાવી એમ માની શકાય.

આ રીતે ગુજરાતમાંથી મળી આવેલી જૈન મૂર્તિઓમાં આ મૂર્તિ સૌથી પ્રાચીન ગણાય. ગુજરાતની સાંસ્કૃતિક સંપત્તિને આ નમૂના બધાં શિલ્પોમાં અદ્વિતીય અને અદુરનાં પ્રાચીન શિલ્પોની એડના ગણાવાય.

આવો શિલાલેખ અને શાસ્ત્રીય શિલ્પવિધાન સ્પષ્ટ હોવા છતાં આ મૂર્તિને ભોદ મૂર્તિ કહેવી એ ખરેખર, ખાન્તિની પરાકાષ્ટા જ સૂચવે છે.

- (૨) બીજી મૂર્તિ ચાર ટેકા ઉપર રહેલી શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુની છે. મનોહર સપ્ત ક્ષણવલીવાળા સર્પાસન ઉપર કમળ-અક્રમાં પ્રભુની મૂર્તિ શોભી રહી છે. નીચે બંને બાજુએ બીજી હારમાં વાઘ અને સિંહ આલેખ્યા છે, મધ્યમાં વિશાળ વટવૃક્ષનો દેખાવ છે. આસન નીચે અર્ધ સર્પાકાર મૂર્તિઓ ધરણેદ્ર અને પદ્માવતીની છે, જ્યારે ઉપરની મૂર્તિઓ માનવાકૃતિની જણાય છે. આથી તેઓ ભક્ત શ્રાવક-શ્રાવિકા હોય એમ માની શકાય. એ આકૃતિઓના હાથમાં પૂર્ણાની સામગ્રી હોય એમ લાગે છે.
- (૩) ત્રીજી મૂર્તિ ભગવાન મહાવીરસ્વામીની હોય એમ જણાય છે. સમવસરણમાં અવસ્થિત ભગવાનની નીચે બીજા વિભાગમાં એક તરફ સિંહાકૃતિ છે. પહેલી હારમાં નવ આકૃતિઓ; ઊભી છે તે અગિયાર ગણધરેના નવ ગણની સૂચક હશે. મૂર્તિની જમણી અને ડાબી બાજુએ મૂર્તિને ભરાવનારા શ્રાવક-શ્રાવિકાનાં સ્વરૂપો હોય એમ લાગે છે.
- (૪) ખંડિત થયેલી આ મૂર્તિના ખભા ઉપર લટાઓ દેખાય છે તેથી એ ત્ર્યમ્બકેવની મૂર્તિ હોય એમ મનાય. મૂર્તિની નીચે ડાબી બાજુએ દેવ કે અનુખ્યની આકૃતિ છે. તેની પાસે સૂતેલાં બે માનવીઓનાં રૂપો જણાય છે. સંભવતઃ ભગવાન સત્રીપે પંડિત મરણ્યનું સ્વરૂપ આમાં સૂચવેલું હશે એમ લાગે છે.

પ્રાચીન ફોટોગ્રાફના મંદિર પાસેથી અવિજ્ઞાનાથ ભગવાનની ખંડિત એટી મૂર્તિ નીકળી આવી છે એ ઉપરથી પણ અગાઉ નીકળેલી ચારે મૂર્તિઓ જૈન હોવાનું સિદ્ધ થાય છે.

આ સિવાય બીજી કેટલીયે ખંડિત અને અખંડિત મૂર્તિઓ અહીં છે, તેમાં તીર્થંકર મૂર્તિઓ, ઈદ્ર-ઈદ્રાણી, દેવ-દેવીઓ, યક્ષ-યક્ષીઓ, પુરુષ-સ્ત્રી આદિની આકૃતિઓ છે.

આ બધાં અવશેષો અહીંના કોઈ પ્રાચીન વિશાળ જૈન મંદિરનું સૂચન કરે છે. એ દેવળ આજે તો જૂઞ્જની વસ્તુ બની ગયું છે, છતાં મળી આવેલી આ પ્રાચીન સામગ્રી આપણા સાંસ્કૃતિક અભ્યાસમાં અનેરો પ્રકાશ પાઠવામાં મહદગાર બને એવી તો છે; એથી જ આ બધાં અવશેષોનું શાસ્ત્રીય હકિકે નિરીક્ષણ કરી તેની માહિતી પ્રગટ કરવી જરૂરી છે.

અહીં શ્રીપદમ્ભસ્વામીનું નવું બનેલું લૂમટબંધી મંદિર છે. લગભગ ૨૦૦ શ્રાવકોની વસ્તી, ૧ ઉપાશ્રય અને ૧ ધર્મશાળા છે.

અહીં ઘંટાકણું મહાવીરની સ્થાપના છે. તેની બાધા-માનતા ઉતારવા ઘણા યાત્રાળુઓ અહીં આવે છે.

૪૭. નરોડા

(કોડા નંબર : ૧૧૫૪)

અમદાવાદથી પૂર્વ દિશામાં નરોડા નામનું ગામ છે. સ્ટેશનથી ૧ માઈલ દૂર અહીં શિખરબાધી નવીન મંદિર બનેલું છે. આ મંદિર શેઠ હડીસિંહ કેસરીસિંહે બંધાવ્યું છે. મૂળ ગભારો ને સભામંડપ મધ્યમસરના છે. સભામંડપની બીતોમાં તીર્થોના રંગ-બેરંગી નકશાઓ કેતારાચ્યા છે. મંદિરના દ્વાર સામે પુલ્લી વિશાળ ચોક છે.

મૂળ ગભારામાં રહેલી મૂર્તિઓ કેટલીક તો અર્વાચીન છે, જો કે તેના ઉપર લેખો દેખાતા નથી પરંતુ જમીનમાંથી પ્રગટ થયેલી મૂ. ના. શ્રીગોડી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની મૂર્તિ નાની પણ તેજસ્વી છે, આ જ રીતે મૂ. નાની જમણી તરફના ગભારામાં શ્રીપદાવતીદેવીની મૂર્તિ પણ પ્રાચીન છે. ખરું જોતાં તો આ શાસનદેવીની મૂર્તિના પ્રતાપ અને પ્રભાવથી જ આ સ્થાન વધુ પ્રસિદ્ધિમાં આવતાં તીર્થ જેવું બની ગયું છે, કેટલાક અજોનો પણ આ દેવીનાં ઈશનની માનતા-બાધા રાખે છે.

આ શાસનદેવી પદાવતીની મૂર્તિ પાસે જ બીજી એક પદાવતી માતાની નાની મૂર્તિ છે. વસ્તુતઃ આ મૂર્તિ પદાવતી માતાની લાગતી નથી પરંતુ અત્યારની પ્રચલિત પરંપરા અુજબ એની ઓળખાણ આપી છે. એ મૂર્તિ નીચે પ્રાચીન શિલાલેખ છે એનો ભાવાર્થ આ છે :-

“સં. ૧૪૨૦ માં અમદાવાદ નજીક રાજપુરનવાસી શ્રાવકે સ્વેરિસાના પાર્શ્વનાથપ્રભુના જિનાલયમાં આ મૂર્તિ સ્થાપન કરી છે. પ્રતિષ્ઠાપક તપાગચ્છના..... (નામ વંચાતું નથી) છે.”

સ્વેરિસા ઉપર ગુજરાતી આકૃતમાંથી બચાવવા માટે આ મૂર્તિ અહીં લાવવામાં આવી હોય એમ લાગે છે. અહીંની જમીનમાં ઢટાયેલી આ મૂર્તિ લગભગ સોએક વર્ષ પહેલાં જ પદાવતીની મોટી મૂર્તિ સાથે જ પ્રગટ થઈ હતી.

આ નવીન મંદિરની નજીકમાં લગભગ ૦૫ ફેર્લાંગ દૂર તપોધન પ્રાદ્યઓના વાસ આગળ એક ઊંચો ટીચો છે. શરૂઆતમાં અહીં થોડું જોદકામ કરતાં એક સુંદર પ્રાચીન જૈન મંદિરનાં શિખરો દેખાવા લાગ્યાં હતાં પણ જોદકામ અટકી પડ્યું ને તેના ઉપર પૂજા ફરી વળી. જે કંઈ જોદકામ થયેલું છે તેમાંથી નાની નાની દેરીવાળાં શિખરો, કુંભીઓ, થાંભલાના પથ્થરો, ચુંબજના નાના ટુકડાઓ આમતેમ પડ્યા છે. એને ફરતી દેરીઓની પાછળનાં શિખરોની વિવિધ આકૃતિઓ પણ જોવાય છે. શિલાઓનો ઢગલો અને પથ્થરોના અવશેષો પણ ઘણા પડેલા છે. એકંદરે વિસ્તારથી જોતા લાગે છે કે ભૂજબંમાં રહેલું આ મંદિર બાવન જિનાલયવાળું વિશાળ હશે.

લોકો પોતાના ઉપયોગ માટે આ મંદિરના ઢગલામાંથી કે ટેકરામાંથી ખોદીને પથ્થરો ઉપાડેય બધ છે. ગામના બહાર વચ્ચે એક મકાનના પાણીમાં જૈન મંદિરની નાની દેરીનું શિખર થોડેટું જોવાય છે. વળી, અહીંના તળાવના પગથિયાંના સ્તંભ વગેરે માટે આ મંદિરના શિખરના ઉપરના ભાગના ઉપયોગ થયેલો દેખાય છે. એ જ રીતે તપોધનોના વાસમાં ઘણાં ઘરોમાં આ મંદિરના પથ્થરો કામે લગાડ્યા હોય એમ જણાય છે.

અમદાવાદની નજીકમાં જ આવેલા આ પ્રાચીન કળામય ભગ્ન જિનાલયનું ઠંડુણ ગીત હલ સુધી કોઈ ધર્મપ્રેમીના કાને સંભળાતું નથી એ યોદ્ધા આશ્ચર્યકારક ખીના ન લેખાય.

આ ગામ આજે તો નાનું છે પણ અસહ્ય આ એક નગરી હતી. લોકો અને નળરાજની ‘નિવધનગરી’ હોવાનું કહે છે અને ગામ ગહાર ઉત્તર દક્ષિણ તરફ નળરાજ અને હમયતીના ટીંબા સામસામે હોવાનું ખતાવે છે. એટલું જ નહિ; અહીં જે અર્વાચીન મહાદેવનું મંદિર છે તેમાંનું શિવલિંગ નળરાજના સમયનું છે એવી શોધ અહીંના ગામડિયા-ઓએ કરી છે.

૪૮. દાવડ

(કોઠા નંબર : ૧૩૦૪)

બાહર સ્ટેશનથી ૪ ગાઉ દૂર દાવડ નામનું ગામ દાંબોલ નદીના ઉત્તર કિનારે વસેલું છે. પ્રાચીન કાળમાં આ ગામ દેવપત્તન અથવા દ્વાવડપુરના નામે પ્રસિદ્ધ હતું એમ કહે છે.

અહીંની આસપાસની ભૂમિ ઉપરથી દેવાલયોના ઘડેલા પથ્થરો, જિનમૂર્તિઓ વગેરે નીકળી આવે છે. સં. ૧૬૪૫માં મેવાડા ક્ષાત્રાણુ દુર્ગાશંકરના મકાનનો પાયો ખોદતાં ૨૦૦ ખડિત જિનપ્રતિમાઓ નીકળી આવી હતી, જે એક દૂવામાં બંડારી દેવામાં આવી. અહીંના ઠેટલાંક મકાનોમાં પ્રાચીન મંદિરના ઘડેલા પથ્થરો લાગેલા જોવાય છે. વળી, ગામની બહાર તૂટી ગયેલી સાત બાવડીઓ છે, જેનું બહુમૂલ્ય શિલ્પકામ આજે પણ જોવા મળે છે. ગામથી ઉત્તર દિશામાં ૦૧ માર્મલ દૂર સિદ્ધરાજ જયસિંહની રાણી હાંસલદેવીએ બંધાવેલું ‘હાંસલેશ્વર’ નામે ૨૦ એકરના ચેરાવાવાળું સમચોરસ તળાવ છે. આ બધાં અવશેષો ઉપરથી આ ગામ પુરાણું હોય એવું અનુમાન થાય છે.

આજે અહીં ૪૦ જેનોની વસ્તી છે. ૧ ધર્મશાળા અને ૧ જૈનમંદિર છે.

શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું શિખરબંધી મંદિર પ્રાચીન છે. લગભગ સં. ૧૩૦૦ આસપાસમાં બંધાયેલું લાગે છે. મૂળ નાં ૧૧ સ્વેતવર્ણી પ્રતિમા ૨૪ ઇંચ ઊંચી છે. આ મૂર્તિ સ્વપ્રતિરાજે ભરાવેલી કહેવાય છે. મૂળ નાં ૧૧ બાળુએ નાની-મોટી છ પ્રતિમાઓ બિરાજમાન છે. ડાબી બાજુએ શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની ૩ હાથમગ્ધ પ્રતિમા છે.

આ પ્રદેશમાં આ સ્થળ તીર્થરૂપ મનાય છે.

૪૯. ઈડર

(કોઠા નંબર : ૧૩૧૦-૧૩૧૫)

ઈડર બહુ પ્રાચીન નગર છે. એના ગઢ ઉપર ચડવાની હળવી સ્મૃતિઓ લોકવાણીમાં ગૂંથાયેલી આજે પણ કર્ણગોચર થાય છે. આઠાવલાની એક શાખાડૂપે પોતાનું અલગ વ્યક્તિત્વ દાખવતો આ ઘર્ષ આ ડુંગરો દ્વંશીયે નજરે પડે છે. આનું શાસ્ત્રીય નામ ઈલાપક, ઈલાહુર્ગ, ઇયદર વગેરે મળે છે. ગઢના ઇતિહાસ બાણીએ તે પહેલાં ઈડર નગરની હકીકત જોઈ લઇએ:

આજનું ઈડરનગર એના પ્રાચીન સ્થળ ઉપર નથી. પ્રાચીન ઈડરના ધ્વંસાવશેષો આજના ઈડરની ઉત્તર દિશામાં પહાડની તળેટીમાં પડેલા છે. દિગંબરીય જૈન મંદિરની દિવાલ પાસે ધર્મને એ તરફ જવાનો બાંધેલો માર્ગ છે. એ ધ્વસ્ત ઈડરમાં પથ્થરની બાંધેલી પોળો છે, જેમાંની એક તો સાંગોપાંગ ઊભી છે ને બીજી પડી ગઈ છે. પહાડની તળેટીમાં પૂર્વ બાજુએ પથ્થરની બાંધેલી પુષ્કરિણી છે. તેમાં સદા ભરેલું પાણી રહે છે. એથી થોડું આગળ ચાલતાં સાત માળની અને સુંદર વાવ છે. સોળમા સૈકાના શ્રીમુખાનંદસુરિના કોઈ શિષ્યે રચેલી ‘ઈડરગદ-ચૈત્યપરિપાટી’માં આ શહેરનું સુંદર વર્ણન કરતાં ગઢની તળેટીમાં આવેલાં જિનમંદિરોનો પણ ઉલ્લેખ કરેલો છે:—

“તસહકાષ્ઠી શ્રીપાસનાહ, પ્રાસાદ નિહાલઉ, પૂજ્ય પશુખીઅ પાસસામ, પાતગ સવિ દાલઉ. ૮
અમજુવસહો યેપિ હુરખિ, ગિરિ સિરિવરિ વડીઆ; આગલિ આદિ જિજ્ઞંહ, ભવજુ દીસમ પારડીઆ ” ૯

આ મંદિરો ઈડરના પ્રાચીન ધ્વંસાવશેષોમાં ઠંકાઈ ગયાં છે ને આ ઇતિહાસગાથાએ એવું મૂંઝું સ્મરણ માત્ર કરાવી રહી છે. પ્રાચીન અંથોની ગોંધ ઉપરથી પણ આ નગરના મુખ્યકાળમાં પ્રમાણો મળી આવે છે:

આ નગરમાં શ્રીમાજુહવિમલસુરિના જન્મ સં. ૧૫૪૭માં અને શ્રીવિજયદેવસુરિનો જન્મ સં. ૧૬૫૬માં થયો હતો. કેટલાયે આચાર્યોએ અહીં સ્થિરતા કરીને અંથોની રચના કર્યાં અને અનેક અંથોની પ્રતિલિપિ કરાયાની

પ્રથમસ્તિનોધો મળી આવે છે. એની સાક્ષીરૂપે અહીં એક પ્રાચીન હસ્તાલિખિત ગ્રંથોના બંડાર મોજુદ છે. અહીં ઠેકણાથે યુનિવર્સિટી પદવીપ્રદાન થયાં છે. શ્રીસોમસુંદરસૂરિએ શ્રીજ્યેષ્ઠદ્ર વાચકને સૂરિપદ આપ્યું ત્યારે અહીંના રાજમાન્ય શ્રેષ્ઠી ગોવિંદે બારે મહોત્સવ કર્યો હતો. આ શ્રેષ્ઠીએ અહીંના ગઢ ઉપરના મંદિરોના અને તારંગા તીર્થોના ઉદ્ધાર કરાવ્યો હતો. આ સિવાય, શ્રીલક્ષ્મીસાગરસૂરિએ શ્રીમુખતિસાધુને આચાર્યપદવો અહીં આપી હતી, એ સમયે શ્રીપાલ કોઠારીએ તેમના બાર્ડ સહજપાલ સાથે પૂળ દંવ્યવ્યય કર્યો હતો. આ શ્રેષ્ઠીએ ઉપરાંત બીજા વીસલ, સહજૂશાહ, ધૃત્વર સોની વગેરે અનેક શ્રેષ્ઠીઓ અગ્રગણ્ય હતા. એથી જ પૂરોક્ત ‘ચૈત્યપરિપાટી’કારે કહેલું “ધરમ ધનવંત અચ્છ, નિષ્ઠાં લોહ નિવાસી” કથન સાથેક બને છે. ઈડરનરેશ નારાયણની સભામાં શાંતિચંદ ઉપાધ્યાય જેવા તાર્કિક વિદ્વાને દિગંબર ભટ્ટારક વાદી જુપણને પરાસ્ત કરી જયપતાકા ફરકાવ્યાનો ઘટના પણ ઇતિહાસના પૃષ્ઠોમાં અંકાયેલી છે.^૧

ઉપર્યુક્ત ઉલ્લેખથી જણાય છે કે આજુનું ઈડર સોળમા સૈકા પછી કોઈ કાળે વસ્યું હશે. આજના ઈડરમાં જૈનોનાં ૮૦ ઘરો છે, ૪-૫ ઉપાશ્રયો છે ને પાંચ જૈન મંદિરો શોભી રહ્યાં છે:

૧. શ્રીખરતરંગમ્હવાળાના મંદિરમાં શ્રીગોડીપાર્શ્વનાથ ભગવાન મૂળનાથક છે. તેમાં મૂળગભારી, ભળીભરેલી સભામંડપ અને ઉપર ધાળાળખી રચના છે.
૨. બીલુનું પણ મૂળનાથક શ્રીગોડીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર જૈન સઘે બંધાવેલું છે. તેમાં પણ લગભગ ઉપર્યુક્ત મંદિર જેવી રચના છે.
૩. પારેખવાડાનું મંદિર શિખરબળી છે. તેમાં જુદા જુદા પાંચ ગભારા છે. તેમાં બે ગભારા ભમતીમાં અને બે ઉપર છે. મૂળગભારામાં મૂળનાથક શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ ભગવાન છે.

આ મંદિરની પાછળ એક ઉપાશ્રય છે. છૂટી પરસાલ અને વિશાળ ચોક છે.

૪-૫ ડેસોલ મહેલવામાં આવેલાં બે મંદિરો ધાળાળખી સામાન્ય રચનાવાળાં છે.

અહીં એક વિશાળ દિગંબર જૈન મંદિર છે. એનો રચના જોતાં અસલ એ સ્વેતાંબરીય મંદિર હોય એમ લાગે છે.

અહીંથી પશ્ચિમ તરફ ૧૫-૨ માઇલ દૂર ખડકવાળી ટેકરી ઉપર ‘રાજજ્યંદ્ર વિકાર’ નામનું સ્થળ છે. તેમાં એક નાનું મંદિર અને સ્વસ્થાથમંદિર વગેરે છે. યાત્રીઓને માટે રહેવાનો બધી સગવડ રહે છે. આ સ્થળે જુદી ટેકરી ઉપર શ્રીચંદ્રપ્રબ ભગવાનની ટેરી છે. શ્રીમદ્ રાજજ્યંદ્ર આ સ્થળે આવ્યા હતા તે ક્ષેત્રસ્પર્શનાના સ્મરણરૂપે તેમના ભક્તોએ આ સ્થળની રચના કરી છે.

નગરથી ૦૫ માઇલ દૂર ગઢ છે ને તળેટીથી ૧ માઇલનો ત્યાગ છે. વચ્ચે વિસ્ત્રામાઓ આવે છે. પહાડ ઉપર જૈન ધર્મશાળા અને એક બંધ્ય તેમજ વિશાળ બાવન બિનાલય મંદિર દીપ્તી રહ્યું છે.

આ મંદિરની પ્રાચીનતા વિશે એક જૂની શુભરાત્રી ‘પટ્ટાવલી’માં આ પ્રકારે ઉલ્લેખ મળે છે:

“સંપ્રતિ રાજાખ X X પુનઃ હરગઢે શ્રીશાંતિનાથનો પ્રાસાદ વિંવ નિપજાવ્યો”

આ સંપ્રતિ વીરનિર્વાણ સંવત ૨૮૫ વર્ષે થયાં એટલે આ ઉલ્લેખ પ્રમાણે આ ગઢ અને તે પરનું જૈન મંદિર લગભગ ૨૨૦૦ વર્ષ જેટલાં પ્રાચીન ગણાય. પરંતુ સં. ૧૨૧૦ થી ૧૨૭૭ ના ગાળામાં કુમારપાલના સમયમાં જ વિદ્યમાન ખરતરંગમ્હીય શ્રીજનપતિસૂરિએ બનાવેલી ‘તીર્થમાળા’માં આ પ્રમાણે જણાવ્યું છે:—

“હરગારો નિઠિં ચૌલકથાધિપકારિં જિનં પ્રથમ્ ॥”

૧. ‘સામસોભાગ્યકાવ્ય’ સર્ગ : ૧, શ્લોક :

૨. એજન : સર્ગ : ૭, શ્લોક : ૧૦

૩. “રામારાવણ રાજસભાઈ ઈડર નયર અગ્રારિ રે, વાદી જુપણ દિગપટ છતી પાગ્યો જયજયકાર રે.”

—શ્રીઅમરચંદ કવિવૃત્ત “કુલધ્વજરાસ” કડી : ૭૫.

—ઈડરગિરિ ઉપર ચોટુકચનરેશે (કુમારપાલે) બનાવેલા મંદિરમાં પ્રથમ જિનેશ્વરને સ્થાપન કર્યાં.

શ્રીચુનિસુંદરસૂરિએ રચેલા 'ઈડરના ઋષ્યભદેવસ્તવન'માં શ્રીકુમારપાળે આ મંદિર બંધાવ્યાનું સ્પષ્ટ જણાવ્યું છે. આથી સંપ્રતિ સાબળે આ મંદિર કરાવ્યાની હકીકતને બીજા સળંગ પુરાવાની જરૂર રહે જ છે. શ્રીચુનિસુંદરસૂરિએ તેના લખ્યુંદારક તરીકે ગોવિંદ શેષીનું નામ પણ આપ્યું છે. એ પછી અંધક શેષીએ ઉદાર કરાવ્યાને ઉલ્લેખ શ્રીહૈમવિમલસૂરિના શિષ્ય અનંતહંસે રચેલી 'ઈલા-પ્રાકાર-ચૈત્યપરિપાટી'માં કરેલા છે અને તે પછી છેલ્લા ઉદાર હમણાં જ શ્રીસંધેશ્વરે કરાવ્યો છે. કુમારપાલનરેશે 'શત્રુજ્યાપતાર'રૂપે મૂળનાયક શ્રીઋષ્યભદેવ ભગવાનની સ્થાપના કરી, રાયલુવૃક્ષની પણ રચના કરેલી હતી. આ મંદિર 'રાયપાલવિહાર'નામે પણ ઓળખાતું હતું. ગોવિંદ શેષીએ કરેલા ઉદાર સમયે પણ મૂળનાયક શ્રીઋષ્યભદેવ ભગવાન જ હતા અને સત્તરમા સૈકામાં થયેલા ઉદાર પછી શ્રીવિજયદેવસૂરિએ બ્યારે પ્રતિષ્ઠા કરી ત્યારે તેમણે શ્રીઋષ્યભદેવ ભગવાનની જ સ્થાપના કરી હતી એવો ઉલ્લેખ મળે છે :—

“ઈશ્વરાલ્પનગરે, સ્વાલતોળે સુન્દરે । પ્રતિષ્ઠાત્રિતયં ચક્રે, યેન સુરિષુ ચક્ષિણા ॥
જોળે શ્રીમદ્ગુણાદીશે, ચવનૈર્ચક્ષિતે સતિ । તત્પદે સ્થાપિતો યેન, નૂતનઃ પ્રથમપ્રસુઃ ॥”^૪

આ ઉપરથી જણાય છે કે, શ્રીઋષ્યભદેવના લખ્યુંપ્રાસાદને તથા મૂર્તિને ચરનેએ બાધા કરેલી તેથી શ્રીવિજયદેવસૂરિએ નવા શ્રીઋષ્યભદેવ પ્રભુની સ્થાપના (સં. ૧૯૮૧ લગભગમાં) કરી.

૧. આજે આ મંદિરમાં મૂળનાયક શ્રીશાંતિનાથ પ્રભુ બિરાજમાન છે. સંજવતઃ શ્રીસંધે કરેલા છેલ્લા ઉદાર વખતે મૂળનાયકને ફેરફાર કર્યો હતો. છેલ્લા ઉદારમાં મૂળભારતી પીઠ, પળાસણ, ફરતી દીવાલો, શિખર, છાંયો, ગભારા, ગુદમંડપ, બારણા પરતી કેવી, ધાંભલા, સફ, કમાનો. બે ચોટીઓની બારસાખો, અગાસી અને ફરશ વગેરે બધા લખ્યું બાગેને નવેસર કરાવ્યા છે. આ લખ્યુંદારથી અલગત, આખુંયે મંદિર દેવચિમાન સમું દેખાય છે. મૂળ દેવળને સુધારવાનું કામ એવાં તદ્દન નવું મંદિર લાગે છે. ઉદાર કરાવનાર સંજના અશ્રણીઓનું કહેવું છે કે જે રચના પ્રાચીન કાળે હતી તેવી જ રચના આમાં રાખવાની કોરીશ કરી છે પણ પ્રાચીનતાની નિશાનીઓ બાગ્યે જ રહેવા દીધી છે, કાઠી નાખેલા પ્રાચીન કારીગરીના નમૂના કે ચિલાલેખો પણ જળવાયા નથી. મૂળ દેવળની પશ્ચિમ બાજુની ચોટી દેરીનું બારસાખ અને ગભારાનું પ્રાચીન બારસાખ કારીગરી અને દેખાવમાં સરખાં હતાં, બ્યારે બહારની બીતોમાંની કોરણો એની અસલ પ્રાચીનતાનું બાન કરાવે છે. બીતોમાં ભુલક ભુલક પ્રાણીઓના થરો અને દેવદેવીઓની રચના આલેખી છે તે પ્રાચીન છે.

આજે આ મંદિર મૂળભારો, ગુદમંડપ, છચોડી, ખુલ્લા સભામંડપ, ચારે બાજુએ નાની-મોટી ધુમટગંધી સરખા પ્રમાણની બાવન દેરીઓ, સમુચ્ચ પુંડરીકજીની દેરી, શૃંગારચોડી અને કોટચુકત શિખરબંધી રચનાવાળું છે. મંદિરની લંબાઈ-પહોળાઈ ૧૬૦ x ૧૨૫ ફીટ અને જિઆઈ ૫૫ ફીટની છે.

આ મંદિરની પાસે ખડકની અંદર ત્રણ ગુફાઓ સાથે છે.

૨. બીજું રણમલ્લની ચોકીનું મંદિર કંઈક હાલતમાં ખાલી જિજી છે. આ મંદિર નાનું છતાં સમચોરસ રચનાવાળું રમણીય અને ભવ્ય લાગે છે. મૂળભારો, ગુદમંડપ અને સભામંડપ, ભમતી સહિત શિખરબંધી હતું. તેની લંબાઈ પહોળાઈ ૩૭૫ x ૩૪ ફીટ અને જિઆઈ ૧૬ ફીટ છે.^૫ આજે સભામંડપ અને શિખર પડી ગયું છે. આખુંયે સફેદ પથ્થરથી બનેલું છે. મૂળભારમાં પળાસણ ઉપર ત્રણ મૂર્તિઓ હોવાની નિશાનીઓ જોવાય છે. આજે અહીં મૂર્તિઓ નથી. દરવાજાની ઉપર શ્રીજિનેશ્વર ભગવાનની મંગલમૂર્તિ જોવાય છે અને તેની ઉપર બંને છેડે સ્તંભોની નજીક એકેકે કાઉસંગિયા મૂર્તિઓ વિદ્યમાન છે. મંદિરની પશ્ચિમે પૂર્વ તરફની બહારની દીવાલમાં તીર્થંકરની મૂર્તિ કોતરવામાં આવી છે. એ સિવાય બીજા દેવ-દેવીઓની મૂર્તિઓ પણ જોવાય છે. અંદરની બીતો તથા પ્રલક્ષણ-પથમાં કરેલી કોરણી રંગરંગી હોય જોય ફોંસે છે. વરસાદથી કેટલોક ભાગ ખવાતા ભય છે. ખરેખર, આ સુંદર

૪. “વિજયપ્રશસ્તિતત્કાલાય” (રચના સં. ૧૯૮૮) પ્રશસ્તિઓક : ૧૪, ૧૫.

૫. “Revised lists of Antiquarian Remains in the Bombay Presidency”— Henry Cousens, 1897, P. 236.

મંદિરને યોદ્ધા ભાગમાં છુલ્લેદાર કરાવવાથી ટકી શકે એવું છે. એ તરફ ધ્યાન આપવામાં નહિ આવે તો આપણે જો મંદિર કાળના યુગમાં ઝડપાઈ જશે.

આવા સુંદર મંદિરના બંધાવનાર શ્રેષ્ઠી કૌણ હશે એનો પત્તો મળતો નથી. સંભવતઃ રણમહલ રાખના કોઈ જૈન અધિકારીએ અથવા રણમહલ રાખના સહાયથી બંધાવેલું આ મંદિર હશે તેથી જ તેનું નામ ‘રણમહલની ચોકી’ આપવામાં આવ્યું છે. વળી, એક ત્રીજા ચેતના પત્તો “ઈડરગઢ ચૈત્યપરિપાટી” આપણને આપે છે, એ સુજાણ : એ મંદિરમાં મૂળનાયક ભગવાન કયા હતા અને કયા શ્રેષ્ઠીએ કઈ સાલમાં એ મંદિર બંધાવેલું તેનું વર્ણન આ પ્રકારે કરેલું છે :—

‘તિહાં પ્રાસાદ કરાવિઉં તુ ભગ, કુંભરનિહારહ પાસિઃ અનુપમરૂપ નિહાળતાં તુ ભગ ધાધમનિ ઉલ્લાસ. સંવત પનર ત્રીસોતરશ્વં તુ ભગ, કીધઉં જસ આરંભ; મંપિ જનમન મોહિઉં તુ ભગ કોરણિ તોરણિ થંભ. ધવલપણ્થ અતિઝલહલધં તુ ભગ ઉચ્ચપણ્થ કૈલાસ; જશ રમણિય થિત કીધં તુ ભગ, સુરસુંદર રમણ રાસ. મગમાણી ખાણી તણી તુ ભગ, આખીએક ફલકી સાર; અજિતનાથ પ્રતિમા ઘડી તુ ભગ ધવલપણ્થ દુવ ધાર. પનર તેત્રીસશ્વં સંવતસરિ તુ ભગ, ઉત્તમ કર્મ આપાર; ચિહુ હિસા આવર્ષ સંઘ ઘણા તુ ભગ ગણતાં ન લહઈ પાર.’

આ વર્ણન ઉપરથી (ગોશવાલકુળના શ્રેષ્ઠી સોની જનરાજ અને તેમની પત્ની સ્ત્રીતુના ત્રણ પુત્રો ગોવિંદ, પતરાજ અને સં) શ્રેષ્ઠી ઇશ્વર સોનીએ કુમારવિહારની પાસે સં. ૧૫૩૦ પછી આ મંદિરની કોરણીકરી ભવ્ય રચના કરી અને સં. ૧૫૩૩ માં મૂળનાયક શ્રીઅજિતનાથ ભગવાનની પ્રતિષ્ઠા (શ્રીહરમીસાગરસુરિના હાથે) કરાવી.

ઉપરુક્ત ખાલી મંદિર વિશે આ વર્ણન હોઈ ન શકે કેમકે એ મંદિર કુમારવિહારથી દૂર છે. સંભવતઃ આજે જે ફિગંગર મંદિર છે તે જ આ મંદિર હોય એવી સંભાવના આ વર્ણનથી થાય છે એથી એવું વાસ્તવિક નિરીક્ષણ કરવું જરૂરી છે.

ઉપરુક્ત ઉલ્લેખ આપણને મળી શક્યો ન હોત તો આ અનામી અને અપ્રાપ્ય મંદિરનો આવો ગોરવભર્યો ઇતિહાસ આપણે જાણી શક્યા ન હોત. આ ઉપરથી ચૈત્યપરિપાટીએ કેટલી ઉપયોગી છે એનો ખ્યાલ આવી શકે તેમ છે. આવી પ્રગટ-અપ્રગટ તીર્થમાળાઓના સંઘકની હવે જરૂરત ઊભી છે, એ તરફ વાચકોનું ધ્યાન ખેંચીએ છીએ.

૫૦. ખેડબ્રહ્મા

(કોઠા નંબર : ૧૨૨૧-૧૨૨૨)

ખેડબ્રહ્મા કેટલું પ્રાચીન હશે એ જાણી શકાયું નથી. અહીંની એક અદ્વિતવાલ નામે પ્રાચીન વાવમાં સં. ૧૨૫૬નો શિલાલેખ છે તેના ઉપરથી આ ગામ એ સંવત કરતાંયે પ્રાચીન હોયું જોઈએ. “પદ્મપુરાણ”ના છઠ્ઠા ઉત્તર-ખંડમાં આ ગામ વિશે જણાવ્યું છે કે, “તીર્થયાત્રામિલેખ નં સેટકે બ્રહ્મસંતિજી.”

અદ્વિતવાવના શિલાલેખમાં આ ગામનાં ચારે યુગનાં નામે આપેલાં છે; સત્યયુગમાં તેનું નામ બ્રહ્મપુર, ત્રેતામાં અશ્વિનેટ, દ્વાપરમાં હિરણ્યપુર અને કળિયુગમાં તુલજેટ હતું. આ ઉપરથી આ ગામ ધણું પ્રાચીન હોય એમ લાગે છે. અહીં નાગસોના ઇંદેવ હાટકેશ્વરનું સ્થાન અને હિંદુઓની અંબામાતાનું સ્થાન હોવાથી હિંદુતીર્થ તરીકે આજે ઓળખાય છે. આ બંને સ્થાનોનું આંતરનિરીક્ષણ કરતાં પ્રાચીન કાળે એ જૈનદેવોના હોવાનું જણાય છે. એ સબંધી આગળ જણાવશે. પ્રાચીન કાળે અહીં જૈનોની વસ્તી સારી હતી. આજે પણ અહીં જૈનોનાં ૩૦ ઘરો, ૧ ઉપાશ્રય, ૧ જૈન ધર્મશાળા અને ૨ જૈન મંદિરો વિદ્યમાન છે.

૧. આ બે મંદિરો પૈકી એક શ્રીમહાવીરસ્વામી ભગવાનનું ‘શિખર’ધી વિશાળ મંદિર છે. એમાં બે મંડપો અને ચોવીસ દેરીઓ છે. તેમાં પૂર્વ તરફની દેરીઓમાં પ્રતિમાઓ સ્થાપન કરેલી છે, જ્યારે ઉત્તર-દક્ષિણ તરફની દેરીઓ ખાલી છે. પાછળના ભાગમાં વડો ચણી લીધેલો છે. મંદિરમાં બે સદી પહેલાં કરેલું ચિત્રકામ દશનીય છે. આ મંદિરના ચોકમાં લોખંડુ છે તેમાં ઘણા જૂના કાળની પ્રતિમાઓ સંઘેલી છે.

૧. ‘પુરાતન બ્રહ્મસેત’ ૫૦ ૪

૨. બીલ્ડ' ટેકરા ઉપર આવેલું શ્રીઆદિત્ય ભગવાનનું મંદિર છે. આ મંદિર પ્રાચીન છે પણ જીર્ણોદ્ધાર સમયે એના વિસ્તારને ટૂંકો બનાવી લઈ નવેસર ઘુમટબંધી મંદિર બનાવ્યું છે. આજુબાજુએ વડો વાગી લઈ જમીન આંતરી લીધી છે. છતાં પૂર્વ તરફના ટેકરા પ્રાચીન કાળે દેવળનો જ ભાગ હોય એમ જણાય છે. મંદિર ફક્તિલુ દ્વારનું છે પણ પ્રવેશદ્વાર પશ્ચિમ દિશામાં છે. પ્રવેશદ્વારમાં છૂટો એસાર બનાવેલો છે.

“પુરાતન બ્રહ્મસ્ત્ર” (૫. ૫)માં જણાવ્યું છે કે, “દિગંબર મતનાં દેવાલયો અગાઉ ધણાં હતાં. તેમાં બાબન જિનનો પ્રાસાદ લાગેજો રૂપિયાના ખર્ચે બંધાવેલો હતો. હાલમાં એનાં દેવાલયો અને પ્રાસાદોનાં ખંડેરી છે.” આ હકીકત ઉપરથી જણાય છે જૂના વખતમાં અહીં ધણાં જૈન દેવળો હતાં.

હાટકેશ્વરના સ્થાનનું બાંધકામ તદ્દન બનાવટી લાગે છે. આજુબાજુનો પાયો હોવા છતાં વચ્ચેથી અણીને મહાદેવની સ્થાપના કરવામાં આવી છે. આ સ્થાપના તદ્દન પાછલા કાળની છે. આ દેવળનું શિષ્ટકામ સાદું છે. દેવળના પ્રવેશદ્વારની બહાર બે આ ટેકરા ઉપર ખડકેલા સંઘળા પથ્થરો આ પ્રાચીન દેવળના સ્વંસાવશેષો છે. તેના ઉપર ચડીને આ દેવળમાં દાખલ થવાય છે. આ દેવળની આજુબાજુને પ્રાચીન ચોક અને થોડું બાંધકામ નજરે પડે છે એ ઉપરથી અનુમાન થાય છે કે અગાઉ આ મોટું જૈન દેવળ હશે.

ગામથી ૦૮ માઈલ દૂર અંબામાતાનું દેવળ છે. દેવળના ઉત્તર તરફની દીવાલ ૧૩ ખંડોમાં વહેંચાયેલી છે, જે ધર્મશાળાનું રૂપાંતર પામી છે. પૂર્વ, પશ્ચિમ અને ફક્તિલુ તરફની દીવાલોનું નામેનિશાન રજૂ નથી, ત્યાં નતું અણતર કરીને નવા ખંડો પાડવામાં આવ્યા છે, જેમાં મંદિરના વહીવટની ગોઠવણ કરેલી છે. આ પ્રાચીન દેવળમાંથી છૂટા પડેલા પથ્થરો જેમાં તોરણ, દેવીઓ, માનવાકૃતિઓ, વ્યાઘ્રચુખો વગેરે મંદિરના બાજો પગથિયાં અને ચોકમાં જ્યાં ત્યાં જડી દીધેલા છે. દેવળની પાછલી દીવાલે આવેલા માનસરોવરના આરાના પગથિયામાં પણ આ પુરાણ મંદિરના અવશેષો ચોટેલા ડોવાય છે. આ બધા અવશેષોનું પુરાતારિક્ષક દષ્ટિએ અવલોકન કરનારને તરત સમજાય તેવું છે કે આ વિશાળ ચોકવાળું દેવળ અગાઉ કોનાનું બાબન જિનાલય હશે; જેના આ તૂટેલા બાજોના આ રીતે ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો છે.

માતાનો મહિમા ગાનારા કહે છે કે, આ મંદિરને અવસ્થિત કરવાની શરૂઆત કરવામાં આવી અને પૂર્વદ્વાર પાસેનો બાગ ખેદી કાઢવામાં આવ્યો ત્યારે કેટલીક મૂર્તિઓ મળી આવી હતી જેની સાથે આ અંબિકાદેવીની મૂર્તિ પણ મળી આવી હતી. આ હકીકતથી એવું અનુમાન કરવાને કારણે મળે છે કે પહેલાં આ મંદિર શ્રીનેત્રિનાથ ભગવાનનું હશે જેમની શાસનાધિષ્ઠાનિકા અંબિકાદેવીની મૂર્તિ બીજી મૂર્તિઓ સાથે મળી આવી.

મૂળ દેવાલય આશરે ૩૦ ગજની જમીન રોકે છે. દેવળમાં કેઈ પ્રાચીન કામ નજરે ચડે એવું રહેવા દીધું નથી. મૂળ દેવળમાં બ્રાહ્મણ પૂજારીઓ સિવાય બીજાને પ્રવેશ કરવા દેતા નથી. આતારની સ્થાપના પાછળ કંઈક ભાગ પાલી છોડી દેવામાં આવ્યો છે; જે એના બનાવટી અણતરને બનાવી આપે છે.

ગામથી માતાએ જતાં અંદિત વાવ આવે છે, જેમાં સં. ૧૨૫૬ નો લેખ હોવાનું અગાઉ નિર્દેશ્યું છે. આ મુંઢર વાવ અહીંની પ્રાચીનતાનો નમૂનો છે.

૫૧. વડાલી

(કોઠા નંબર : ૧૩૨૫-૧૩૨૬)

વડાલીનું પ્રાચીન નામ વાટાપલ્લી હતું એવું શિલાલેખોમાંથી જણવા મળે છે. સં. ૧૨૭૫ નો પ્રતિભાલેખ, જે નીચે નોંધવામાં આવ્યો છે તેમાં આ ગામનો નિર્દેશ હોવાથી આ ગામને એથીયે પ્રાચીન બતાવી રહ્યો છે. શિલાલેખોને આધારે ‘વાટપલ્લી’ ગમ્મ નો ઉલ્લેખ મળે છે, તે શું આ ગામના નામ ઉપરથી અસ્તિત્વમાં આવ્યો હશે ? એ એમ હોય તો આરવાડમાં આવેલા નાનરોણુ ગામના મંદિરમાંની એક મૂર્તિનો લેખ સં. ૧૧૮૯નો આ પ્રમાણે મળે છે:—

“ સં ૧૧૮૧ વૈશાલ સુદિ ચતો વટપાલી (વટ્ટી ?) ગણે શ્રીમન્સૂરિ સંતાને.....”

અહીં ૨૦૦ આવકોના ધરની વસ્તી છે. ૫ ઉપાશ્રય અને ૨ જૈન ધર્મશાળાઓ છે. બે વિશાળ અને બવ્ય જૈન મંદિરો વિદ્યમાન છે જ્યારે ત્રીજું મંદિર ખંડિત અવસ્થામાં પડેલું છે.

૧-૨. શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું અને શ્રીઆદિનાથ ભગવાનનું મંદિર શિખરબંધી અને ભાવન જિનાલયવાળું છે. એ બંને મંદિરોની રચના પ્રાચીનકાળની છે. બંનેમાં મૂળગભારો, ગૃહમંડપ, સભામંડપ, નવચોકીઓ, શૃંગારચોકીઓ વગેરે છે. આમાં ગણે મંડપો છે અને મંડપ ઉપર માળ બનાવેલા છે. શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનના મંદિરમાં ભમતીના હાથે પડેલે બીજા દેરીમાં પળાસણ નીચે આ પ્રકારે લેખ છે:—

“ સંવત્ ૧૨૭૫ વર્ષે વૈશાલ સુદિ ૪ શુક્રે

શ્રીમન્સુદરકુલે નમોવદતુલે ‘સજ્જીવકાવ્યાલયે માસ્વત્સોમમુનીદ્રમંગલબુખોત્તારાવિશાલોદયે ।

જાતો મોહતપોમહો દિનમણિઃ શ્રીવર્ધમાનામિષઃ સૂરિર્મુગુણપ્રતોષિતસુરો બળ્યાંબુજોદબોધકઃ ॥ ૧ ॥

તપઃ દેવસૂરિઃ શ્રીહેમસૂરિસ્તોમવત । જહ્વેય શ્રીયશશ્વદ્રસૂરિઃ સૂરિશિરોમણિઃ ॥ ૨ ॥

સૂરિશ્રીસુનિચંદ્રાહો વિસ્વ(જ)વિદ્યામહોદયઃ । તતઃ શ્રીકમલપ્રમસૂરિઃ કામમદાપહઃ ॥ ૩ ॥

તસંતાને ગુણધાને હુંવટાસ્વયશાલિના । શ્રીસંવસપુદાયેન મોઃસંગમકાક્ષિણા ॥ ૪ ॥

સંવર્ષાકિનિ(કિ)નિજિતવિબુધવિમાનાવન્યાં । વાટાપર્યાં ત્રિયોક્ત્યાં નગર્યાં ન્યાયમૂપતેઃ ॥ ૫ ॥

શ્રીમતઃ ક્ષાંતિનાથસ્ય તિલોકોશાંતિકારિણઃ । વિવોદારઃ શુભાકરશ્ચક્રે પ્રાણપ્રણાસનઃ ॥ ૬ ॥

પ્રતિષ્ઠિતઃ શ્રીસોમસૂરિભિઃ ॥ મંગલસ્તુ ॥ કર્મસ્થાને કારાપક પંહિતજિનચંદ્રઃ ॥ ૭ ॥

આ લેખ શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનના મંદિરના બિંબને જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યા સંબંધે છે તેથી મંદિર તો યોશીયે પ્રાચીન હોવાનું નક્કી થાય છે.

“ જૈન પુસ્તકપ્રશસ્તિસંગ્રહ ” નામક ગ્રંથની ૬૩મી પ્રશસ્તિમાં પણ આ શાંતિનાથ જિનાલયને ઉલ્લેખ આ પ્રકારે મળે છે:—

“ વાટાપહીપુરીયકૈયમવને ક્ષાંતેર્જિનેશ્વરમોઃ ॥ ”

જે કે આ પ્રશસ્તિમાં સમય નોંધે નથી પરંતુ આ જિનાલય એ સમયથી આજસુધીયે શાંતિજિનાલયને નામે જ પ્રસિદ્ધ છે. શ્રીઆદિનાથનું મંદિર પણ એ સમયે કે તે પછીના આસપાસના સમયમાં બન્યું હોવું જોઈએ એવું અનુમાન છે.

ત્રીજું મંદિર શ્રીશાંતિનાથના મંદિરે જતાં માર્ગમાં જમણી બાજુએ ખંડિત પડેલું છે. સં. ૧૬૭૨માં મુનિરાજ શ્રી. જયંતવિજયજીએ આ પ્રદેશમાં વિકાર કરેલા તેની નોંધ પોતાના “ વિકાર વર્ણન ”માં લખતાં અહીં ત મંદિરો હોવાનું નોંધે છે. એટલે સં. ૧૬૭૨ સુધી આ ત્રીજું મંદિર હયાત હોય એમ જણાય છે. દેવળનું મુખદ્વાર અને તેમાં ઉપરની કમાન જ ઈશંકને પ્રથમ દૃષ્ટિએ આકર્ષી લે છે. દેવળના વિસ્તારના પાયાઓ તો બહારથી દેખાય છે પણ તેની રચના શ્રીશાંતિનાથના દેવળ જેવી જ હોય એમ લાગે છે. પ્રાચીન કાળે દેવળ ઈક્ષણ દારનું હશે પણ અત્યારે તો પગથિયાં ચાલીને ઉત્તરમુખે રામ-ચીતાની મૂર્તિઓ સ્થાપેલી છે. અંદરના દ્વારમાં પ્રવેશતાં જ ડાબી બાજુએ ચાર ચાર ફીટ જેટલી પુરુષાકૃતિઓની વેષભૂષા અને તેના ભાવો ચેતનાભર્યાં લાગે છે. તેમાં તીર્થંકરોની મૂર્તિઓ દારબંધ મૂકી રાખેલી જોવાય છે. એ મંદિરની મૂર્તિઓના શિલાલેખો અને પ્રાચીન તુલના અવશેષોને સંગ્રહી રાખવા જોઈએ.

૫૨. ચોટા પોશીના

(કેશ નંબર : ૧૩૩૦-૧૩૩૩)

એકંશકા સ્ટેશનથી ૨૫ માઈલ દૂર પોશીના નામે ગામ છે, જે ચોટા પોશીના નામે જાણીતું છે. પોશીના ક્યારે વસ્તું એ જાણી શકાયું નથી; પરંતુ આ ગામ પ્રાચીન છે અને જૈન તીર્થંકર ગણાયું છે. અહીંના જૈન મંદિરમાંથી સં. ૧૪૭૭ અને ૧૪૮૧ ના મળી આવતાં લખાણો દ્વારા સમયના શિલાલેખો ઉપરથી પણ આ ગામ અને તેની તીર્થંકરોની પ્રસિદ્ધિ જોઈએ પ્રાચીન હોવાનું જણાયું છે. કહેવાય છે કે, અહીંના કથેરના એક ઝાઝ નીચેથી પાર્શ્વનાથ ભગવાનની મૂર્તિ મળી આવતાં જગજગ્ન તેરમા સૈકામાં અહીં એક વિશાળ જિનમંદિર બંધાવવામાં આવ્યું. સંભવતઃ આ મંદિર શ્રીકુમારપાલનરેશે અથવા એ સમયના કોઈ ભક્તીનંદને બંધાવ્યું હોય એવી એક કલ્પના છે.

આખોયે પ્રદેશ કુંભરજ છે. અહીં સ્વેતાંબર જૈનનું એક પણ ઘર નથી પરંતુ હુંબડ દિગંબરોનાં ૧૫ ઘરો છે. બે ઉપાશ્રય અને એક પુસ્તકબંડાર છે.

એક વિશાળ બંડામાં ત્રણ મંદિરો એક સાથે આવેલાં છે. તેમાં એક બર્મશાળા, એક મોટી વાવ અને શ્રીપોશીના પાર્શ્વનાથની પેઢી વગેરે આવેલાં છે.

૧. બંડાના મધ્ય ભાગમાં શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું શિખરબંધી મંદિર છે. તેમાં મૂળનાથકની સ્વેતવર્ણી મૂર્તિ ડાા ફોટ જીંબી કણા રહિત છે. તેની નીચે સં. ૧૪૭૭ નો લેખ જણાય છે. મંદિરમાં પાવાણુની ૫ અને ધાતુની ૮ મૂર્તિઓ બિરાજમાન છે.
૨. શ્રોશાંતિનાથ ભગવાનનું મંદિર છે, તેમાં મૂળનાથક નીચે સં. ૧૨૮૧ નો લેખ છે. આમાં ૩ પાવાણુની અને ૨ ધાતુની પ્રતિમાઓ છે.
૩. શ્રીનેમિનાથ ભગવાનનું મંદિર છે, તેમાં મૂળનાથકની ૨૫ ઈંચ જીંબી મૂર્તિ બિરાજમાન છે, તેના આસન ઉપર નીચે ચુજબનો લેખ છે:—

“સં. ૧૮૮૮ માસસુદિ ૫ ચંદ્રે શ્રીઈડગનગરાસ્તવ્ય ઉકેશજ્ઞાસીવદ્દશાસના પારલ સધાર રાવચંદ્રમાર્ગ અવુતા ખાતા હાથી-ગુનેન શ્રીનેમિજિનચિંચ કાં પ્રતિષ્ઠિત મહારકશ્રીવિજયદેવેન્દ્રસુગદેશાત્ શ્રીતપાગચે મહારાજા શ્રીમંતીરસિંહજીરાગચે શ્રીપોશીનાતીર્થે ||”

આ સિવાય ગામમાં એક ચોથું મંદિર શ્રીમહાવીરસ્વામી ભગવાનનું શિખરબંધી છે. તેમાં પાવાણુની ૧ અને ધાતુની ૨ મૂર્તિઓ છે.

આ બધાં મંદિરોનો સં. ૧૪૭૭ અને સં. ૧૪૮૧ માં લખાણો દ્વારા થયો તે પછી સત્તરમા સૈકામાં શ્રીવિજય-દેવસુરિએ આ તીર્થંકરો ઉદ્ધાર કરાવવામાં ખૂબ ખર્ચ કરાવ્યું હતું. વળી, એ સમયે અહીં પાંચ પ્રાસાદો હતા એમ પણ એક ‘ખટાવલી’ના ઉલ્લેખથી જણાય છે. એ ઉલ્લેખ આ પ્રકારે છે:—

“તતઃ સંવેન સાર્થે શ્રીઆરામણાદિતીર્થયાત્રાં કુર્વાણાઃ પોસીનાલ્લપુરે પુગળનાં પચ્ચમાસાદાનાં શ્રાદ્ધાનાપુષ્પદશ્વરેણ વહુદ્વ-વ્યસાપ્યમપિ તદુદારં કારતિવતઃ ||”

—આપ્તાર્થ શ્રીવિજયદેવસુરિ સંધ સાથે શ્રીઆરામણ વગેરે તીર્થંકરો યાત્રા કરતાં પોસીનાપુરમાં પધાર્યા અને તેમણે અહીંનાં પ્રાચીન પાંચ મંદિરોનો વધુ દ્રવ્યથી કરી શકાય એવો ઉદ્ધાર આવકને ઉપદેશ આપી કરાવ્યો.

એ સમયે અહીં પાંચ પ્રાસાદો હતા, આજે માત્ર ચાર મંદિરો છે. શ્રીનેમિનાથ ભગવાનના મંદિર સામે એક દેરાસર છે ખડું, તેને ગણતાં પાંચની ગણતરી બંધાયેલો.

કેશરિપાણી તીર્થની યાત્રાએ જતાં આ તીર્થંકરો યાત્રા લોકો અવશ્ય કરે છે.

નાન પોશીના :

ઉપરથી જા માઇલ દૂર નાના પોશીના નામે ગામ છે. ગામની પાસે એક વિશાળ શિખરબંધી મંદિર અને ધર્મશાળા છે. શ્રાવણની વસ્તી નથી.

મુળાસક શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની પ્રાચીન મૂર્તિ ૩ ફીટ ઊંચી છે. અહીં ૨૪ પાવાણી અને ૧૨ ધાતુની પ્રતિમાઓ છે. મૂર્તિઓ ઉપર બારમા-તેરમા સૈકાથી ઊંધને સત્તરમા સૈકા સુધીના લેખો મળી આવે છે. આ ઉપરથી આ મંદિર પ્રાચીન હોય એમ જણાય છે. સં. ૧૬૭૬ માં શ્રીવિજયનેમિસૂરિના ઉપદેશથી આ મંદિરને ઇર્ષોદ્ધાર થયો છે.

★

૫૩. વિભપુર

(કોડા નંબર : ૧૩૪૬-૧૩૫૪)

વિભપુર ગામ કપારે વસ્તું એ સંબંધી એક વિસ્તૃત લેખ, વિભપુરના પ્રાચીન દેરાસરમાં જે ચાર શિલાપટ્ટ ઉપર લખાયો હતો, તેમાંના બે પટ્ટ પહેલાં જાદુગામ અને તે પછી સંઘપુર ગામના જિનાલયમાં સુરક્ષિત રાખવામાં આવ્યા. તેમાંના ૧-૬૫ શ્લોકોના પહેલા પટ્ટ અને ૧૧૫ શ્લોક પછીના ચોથા પટ્ટ હજી મળ્યા નથી પણ સંઘપુરના દેરાસરમાંથી જે બે શિલાપટ્ટો મળી આવ્યા તેની ઉપર ૬૬ થી ૧૧૫ સુધીના શ્લોકોમાં વિભપુર કોણે વસાવ્યું, એ સંબંધી આ પ્રકારે ઉલ્લેખ મળે છે:—

“તસ્મત્તૌલિ જુજચિવિમવાં તત્ત્વ ચાલંકરિઓરાત્તે વીજાપુરમુક પુરં સત(૧)વિશ્વ પ્રકાશમ્ ।

યસ્મિન્ દિવ્યે દિવસિતશિર(૨)મુહુસત્ત્યઃ પતાકાઃ સ્વર્ગોષાલિતહરીવિષમં પ્રોદ્ધહતિ ॥૭૫॥

યજ્ઞીવીજહદેવસ્ય જનકસ્ય યથોર્થિના । ચક્રં બાહુદદેવેન પરમારકુલેન્દુના ॥૮૦॥”

આ ઉપરથી (સં. ૧૨૫૬માં) આહડદેવે પોતાના પિતાને નામે વિભપુર વસાવ્યું એમ જાણવા મળે છે. વળી, સં. ૧૫૭૧માં એથી પચ્ચત અને કાન્હાએ લખાવેલા સેંકડો ગ્રંથોની અંતે આપેલી ૩૩ શ્લોકવાળી એક પ્રશસ્તિ, જેમાં એમના પૂર્વજોની કીર્તિકથા આલેખી છે; તેમાંથી જણાય છે કે, સં. ૧૨૫૬ ગામમાં આગળના વખતમાં પૌરવાડ ભતિનો આજુ નામે શેઠ થઈ ગયો, તેની ચોથી પેઢીએ ચંડસિંહ નામે પુત્ર થયો. તેને ૭ પ્રતાપી પુત્રો હતા. એ પુત્રોમાં ચોથી મોટો ચેથડ નામે હતો. તેને પોતાના નિવાસસ્થાનના સ્વામી સાથે કોઈ કારણે કલહ થયો અને તેથી એ સ્થાન છોડી વીળ નામના ક્ષત્રિય વીળ નરની સહાયતાથી વીળપુર નામનું નવું ગામ તેણે વસાવ્યું. એ ગામમાં રહેવા આવનાર લોકો પરના કર અર્ધ કરવામાં આવ્યો હતો. ત્યાં તેણે એક જૈન મંદિર બંધાવ્યું અને તેમાં પિતૃલય શ્રીમહાવીરદેવની વિશાળ પ્રતિમા સ્થાપન કરી.^૧

અર્થાત-એટલી ચેથડે આહડદેવની સાથે વીળ વિજાહવેની સહાયથી (સં. ૧૨૫૬ માં) વિભપુર વસાવ્યું, એવું અનુસંધાન કરી શકાય. એટલી ચેથડે સં. ૧૨૫૬ ની આસપાસ શ્રીમહાવીરજિનનું મંદિર બંધાવ્યાનું પણ આ ઉલ્લેખમાંથી જણાય છે.

વિભપુર વસાવ્યાનો આ ઉલ્લેખ વિભપુરના ઇર્ષોદ્ધારનો છે અને તે પણ ત્રીજી વારે વસ્થાનું ઐતિહાસિક રીતે પુરવાર થાય છે. ચાવડા રત્નાદિત્યના સમયનો કુંડ જે કાલ હયાત છે તેમાંના ઉલ્લેખ પરથી સં. ૮૦૨ પૂર્વે વિભપુર ચાવડાઓની સત્તાહેડળા હતું, તેથી વિભપુર એ પૂર્વે જોડું ભોળે એમ સમજાય છે.

૧. “વિભપુર બુદ્ધ જ્ઞાંત” પ્રસ્તાવના : ૫, ૨ થી ૮

૨. “ચાવડાનોજીવ કલ્પ વ જાત, કમી કુળોપસ્થાપવેય હેતો : ૧. વીજાપુરં કમિજકુલ્પવીચત્તોહર્વતો લોકલક્ષ્મીવતી ॥૫॥
અત રીતીચાવડાસન્દનપ્રતિમાવિભવત્, કન્યેયે ચારવાણાઃ
કલ્પોત્પન્નચિત્તમ્ ॥

—જૈન સાહિત્યપ્રદર્શન : શ્રીમહાસ્ત્રકથા : ૫, ૭૬, પ્રતિ નં. ૨૭૦

‘શુદ્ધર્મગ્રંથ પદ્મવલી’થી જણાય છે કે વિ. સં. ૬૨૭ માં વિભાગ વસ્તુ અને ઉપકૃત ઉલ્લેખથી પણ સં. ૧૨૫૬ માં વિભાગ વસ્તુની હકીકત સુતરાં જીર્ણોદ્ધારની સિદ્ધ થાય છે.

આવડાઓના સમય પહેલાંની વિભાગ વિશેની વિગત જોવિંદલાઈ હાથીભાઈ આ પ્રકારે નોંધે છે : એકામાંથી જીર્ણોદ્ધારના પુત્ર વિભાગરાજનું તાત્રપત્ર મળી આવ્યું છે, તેમાં વિભાગપુરથી જીર્ણોદ્ધારના પ્રાદ્યેશને કાન આપ્યાની હકીકત છે અને તે તાત્રપત્ર વિભાગપુરમાં શુભ સં. ૩૬૪ માં લખી આપ્યું છે.”

ડૉ. ભાંડારકર આ તાત્રપત્રમાંના વિભાગપુરને વિભાગપુર માને છે. એટલે વિભાગપુર આઠમા સૈકા પહેલાંનું હોય એવું અનુમાન તારવવામાં આવે છે. કૃષ્ણસં સાહેબ ‘રાસમાળા’માં વિભાગપુરને ઇતિહાસકાળ પહેલાંનું સૂચવે છે.

મમે તે હે, પણ વિભાગપુર તેરમા સૈકા કરતાં પ્રાચીન હોય એવું અવાંતર પ્રમાણથી પણ સિદ્ધ થાય છે. એક ‘પ્રાચીન જૈન પદ્મવલી’” જુજળ જણાય છે કે—“વસ્તુપાલ-તેજપાલે વિભાગપુરમાં ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથના દેરાસરને સં. ૧૨૮૦માં જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો.” ત્યારે આ જીર્ણોદ્ધાર કરાવેલું મંદિર એકામાં ખ્રીષ્ટ ૨૦૦-૩૦૦ વર્ષ પૂર્વે બન્યું હોય એમ માની શકાય.

તેરમા સૈકામાં અને તે પછી અહીં બની ગયેલી ઘટનાઓથી આ નગર જૈનધર્મનું કેંદ્ર બન્યું હોય એવાં પ્રમાણો મળે છે. અંચલગચ્છીય શ્રીસિંહપ્રભસૂરિએ સં. ૧૨૮૩માં જન્મ લઈ આ જમિને પાવન બનાવી હતી. લગભગ એ અરસામાં શ્રીધર્મધોષસૂરિએ અહીં આવી શાકિનીના ઉપદ્રવને દૂર કર્યો હતો. પ્રજ્ઞાપિ નામના આચાર્ય “શ્રીધર્મગ્રંથ વ્યાખ્યાન”માં લખે છે:—

“વિજાતરનયરમ્મિ ય તવામયં દેવમણો !”

—શ્રીદેવભદ્રસૂરિથી વિભાગપુરમાં ‘તપામત’ થયો.

શ્રીદેવભદ્રસૂરિના શુદ્ધર્મ શ્રીજગન્નંદસૂરિ હતા. તેમને મેવાડના આઠાટપુરમાં ‘તપા’ ગિરિદ બન્યું હતું અને ૩૨ જિગ્મર વાહીઓને જીતવાથી ત્યાંના જૈનસિંહ રાજાએ તેમને ‘હીરલા’ એવી પદવીથી નવાજ્યા હતા. એ જગન્નંદસૂરિ અને દેવભદ્રસૂરિએ જૈનવાલગચ્છના આચાર્ય જીવનચંદ્રસૂરિ સાથે અહીં સં. ૧૨૮૫ માં કિયોદ્ધાર કર્યો અને ‘તપામત’ પ્રવર્તાવી વિભાગપુરનું નામ ઇતિહાસના પાન અમર કર્યું.

એ પછી અહીંની ધોષધણામાં કેટલાયે અંથોની પ્રતિજ્ઞા લુહા લુહા ઐત્રીઓએ લખાવ્યાની અને અંથ રચાયાની નોંધ મળે છે: સં. ૧૨૮૭મા બામનાચાર્યનું જિંગાનુશાસન, સં. ૧૨૯૨માં અલયગિરિકૃત નંદીટીકા, સં. ૧૨૯૫માં શ્રીમન્વિત-પ્રભજિએ ધર્મરત્ન આવકાવાર નામક અંથ રચ્યો. એ જ વર્ષમાં ત્રિપ્રહિશલાકાપુરુષચરિત્ર-તૃતીય પર્વ, સં. ૧૨૯૮ માં હેમચાકરજી-તાંદિત પ્રકરણ, સં. ૧૩૨૫માં અર્જુનદેવના રાજ્યમાં સોમની પ્રતિપત્તિમાં ધર્મરત્ન પ્રકરણ, સં. ૧૩૩૧માં શ્રીમલયગિરિકૃત કર્મપ્રકૃતિવૃત્તિ, સં. ૧૩૪૩માં શાન્ત્યાચાર્યકૃત ઉત્તરાધ્યયનસૂત્રવૃત્તિ, સં. ૧૩૪૬માં સ્થાનાંગસૂત્ર ટીકા, સં. ૧૩૫૩માં ભગવતીસૂત્ર વગેરે તાંડપત્રીય અંથો લખાયા.” આથી તેરમા સૈકામાં અહીં વિશાળ અંથોદ્ધાર હોવાનું જણાય છે.

શ્રીવિદ્યાનંદસૂરિ(સં. ૧૩૦૨માં દીક્ષા)એ વિભાગપુરમાં પદ્મવલી જિનમંદિરના લોચરામાં સરસ્વતી દેવીની મૂર્તિ સ્થાપન કરી હતી. તેમણે અહીં જ ‘વિદ્યાનંદ વ્યાકરણ’ની રચના કરી હતી. આ વ્યાકરણ વિશે કહેવાયું છે કે—

“વિદ્યાનંદમિથં યેન કૃતં વ્યાકરણં નવમ્ । યાતિ સર્વોત્તમં સ્વપ્નસૂત્રં વહ્ન્યેસંગમ્ ॥ ”

સં. ૧૩૦૧ લગભગમાં અરતરગચ્છીય શ્રીજનેશ્વરસૂરિએ વિભાગપુરમાં પ્રવેશ કર્યો હતો એમ સંધ્યપુરના શિલા-

૩ “જીવરાતનો પ્રાચીન ઇતિહાસ” પૃ. ૬૮

૪ “જૈન ટ્રાન્સ-સ હેરફ” ચાલિસ સં. ૧૯૭૦ નો ઈલાખી અંક.

૫ “જૈન પુસ્તકમંદિરત્રણિકા.”

લેખથી જણાય છે. તેમણે સં. ૧૩૧૭માં વિભાવુરના વાસુપૂજ્યમંદિર ઉપર સુવર્ણકંઠ અને સુવર્ણકળશ ચઢાવ્યા એવી હકીકત હસ્તપ્રતિલેખ ઉપાધ્યાયે રચેલા ‘આવકથમ’ પ્રકરણ ની પ્રશસ્તિમાંથી જાણવા મળે છે.^૧

સં. ૧૩૧૨માં ચંદ્રલિલક ઉપાધ્યાયકૃત ‘અભયદેવચરિત’ની સંસ્કૃતમાં ૪૬ શ્લોકોની વિસ્તૃત પ્રશસ્તિ કવિ શ્રીકુમારભણિએ સં. ૧૩૨૮ લગભગમાં રચેલી છે.^૨ તેમાંથી શ્રેષ્ઠી આનંદેવના વંશમાં થયેલા પુત્રોએ ઉપધ્યુક્ત વાસુપૂજ્ય જિનમંદિરમાં કરાવેલી દેરીઓ, ગોખલાઓ, મૂર્તિઓ વગેરેને લગતી હકીકત સાંપડે છે, જે સુજળ: સ્પષ્ટકથ નામના શ્રેષ્ઠીએ વિભાવુરમાં શીતલનાથસ્વામીની દેરી,^૩ શ્રેષ્ઠી કુમારપાલે માતા-પિતાના કલ્યાણ માટે શ્રીપદપ્રભુની દેરી, શ્રેષ્ઠી નાગપાલે પાતાના કલ્યાણ માટે ચંદ્રપ્રભુની દેરી, નાગપાલના ભાઈ શ્રેષ્ઠી આલસ્યદે શ્રીઅજિતનાથના ગોખલા, નાગપાલના ભાઈ શ્રેષ્ઠી કુલચંદ્રે શ્રીઅજિતનાથ, શ્રી સંબવનાથ, શ્રીઅભિનંદન અને શ્રીસુમતિનાથની દેરીઓ અને સં. ૧૩૨૮ના માધ સુદિ ૬ ના દિવસે જયભાઈની દેરીઓ કરાવી તેમજ રૂપાને ધજાગર, મોતીનું સૂત્ર, સુવર્ણકળશ, સુવર્ણમલક ચઢાવ્યાં અને પત્નીના પુરુષાર્થે બે વામર આપ્યા. શ્રેષ્ઠી મોહણે માતાના પુરુષાર્થે શ્રીસુવિધિનાથની દેરી, શ્રેષ્ઠી પાતાએ સુપાર્શ્વનાથની દેરી કરાવી અને શ્રાવિકા નાગશ્રીએ પાતાના પુરુષ માટે શ્રીવાસુ-પૂજ્યની પૂજા માટે સારી શોટી પિતલમય દીવીઓ કરાવી આપી. શ્રેષ્ઠી કુલચંદ્રની પત્ની ખેત્રુએ વિભાવુરમાં શ્રીવીરપ્રતિભાકંઠુત ખતક-ગોખલા તથા ચોનોસ તીર્થકરોની માતાઓની પ્રતિષ્ઠા શ્રીજિનેશ્વરસૂરિ પાસે સં. ૧૩૨૬માં કરાવી. શ્રેષ્ઠી કુલચંદ્રે માતાના પુરુષાર્થે શ્રીવાસુપૂજ્ય ચૈત્યમાં શ્રીપાર્શ્વનાથ પ્રભુને ગોખલો કરાવ્યો અને કાંબલદેવીએ શ્રીમંદાચોરની પ્રતિમા ભરાવી.

આ હકીકતથી આ વાસુપૂજ્ય મંદિર કેટલું વિશાળ અને ભવ્ય હશે એવું અનુમાન સહેલે કરી શકાય એમ છે.

રત્નાકરગરુડના શ્રીદેવચંદ્રસૂરિશિષ્ય શ્રીજિનતિલકસૂરિએ ચોદમા સેકા લગભગમાં રચેલી ‘તીર્થમાળા’ ઉલ્લેખ છે:-

“વીભાવુર વિસહસ્રુદ્ધ બ્રાહ્મણ, ત્રિશેઠ ઉવેશિતુ શલ્યક શાલિ; સાચકેર ચેદેશ પ્રમુખ કામિ, લીલેકુ કુ’તાલેરે વીર નામિ.”

આ ઉલ્લેખથી જણાય છે કે ચોદમા સેકા પહેલાં અહીં ‘વીરજિનનું’ મંદિર પણ હતું. અગાઉ જણાવેલું શ્રેષ્ઠી પેથદે બધાવેલું ‘વીરજિન મંદિર’ સંભવતઃ આ જ હશે. વળી, મંત્રો શ્રીવસ્તુપાલે જીર્ણોદ્ધાર કરાવેલું શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વજિનમંદિર અને શ્રીવાસુપૂજ્યનું વિધિચૈત્ય એમ ત્રણ મંદિરો ચોદમા સેકા અગાઉ અહીં હતાં એટલું નક્કી થાય છે.

‘અરતરગરુડ સુવર્ણલી’થી જણાય છે કે, સં. ૧૩૩૭ ના જેઠ વદિ ૪ ને શુક્રવારે મહારાજાધિરાજ સારંગ-દેવના રાજ્યમાં મહામાત્ય અલદેવ, તેમજ ઉપમંત્રી વિશ્વાદિત્યના કાર્યકાળમાં અહીં શ્રીજિનપ્રમોદસૂરિએ ખાટા સપાશલ સાથે નગરપ્રવેશ થયો હતા. મંત્રી વિશ્વાદિત્ય સૂરિજીની સ્તુતિ કરતો હતા.

આ બધા ઉલ્લેખો ઉપરથી તેમજ-ચોદમા સેકામાં અહીં જૈનોની આબાદી સારી હતી એમ જણાય છે.

આજનું વિભાવુર એના પ્રાચીન સ્થળે નથી. ટૂંકોના કથન સુજળ: શેષુપીરની કબર અને મેણાવાડની વચ્ચે જાંબા ટેકરા ઉપર મહાવીરજિનનું બાવન જિનાલય હતું. જે ડેરાસર તટયા ઝાડ અહીં જ પડી રહ્યું. તેના પશ્ચદેશોના કાલિકામાતાનું મંદિર અને શ્રીજયભદ્રેવ મંદિર બાંધવામાં ઉપયોગ થયો. જૂની મસ્જિદમાં પણ જૈન મંદિરોના ભાગ્યા-તટયા આવશે! એવામાં આવે છે.

વળી, પદ્માવતીનું જૈન દેવળ પ્રાચીન વિભાવુરમાં હતું. એની આસપાસ જવેરીઓની જૈન વસ્તી હતી અને જે જ જગતે પેથદકુમાર, જેમણે માંડવગઢના મંત્રી તરીકે નામના મેળવી હતી અને જુદે જુદે સ્થળે મળીને ૮૪ જિનમંદિરો બાંધ્યાં હતાં, તેઓ અહીં જન્મ્યા હતા. પદ્માવતીનું ડેરાસર અને તેની પૂર્વ દિશાના ટેકરા ને તે પાસેની કલિણજી

૬. જુઓ આ પુસ્તકનું પાન: ૨૭.

૭. ‘વીભાવુર શ્લોક દર્શાવ’ પ. ૧૪૧-૧૪૫, અને ‘જૈન પુસ્તકમસરિતસમૃદ્ધ’ પ્રકરિત નં. ૬૫.

૮. ચોદમી સત્તાવીસ પૂર્વે જાપાણી ‘અજયકુમારચરિત’માં પુસ્તકપત્રક ની મસરિતમાં ઉલ્લેખ છે કે- વીતલનાવેવજીનાં જીજાપુરે મોડીજીવ. ૧૧૪ “જૈન પુસ્તકમસરિતસમૃદ્ધ” પ્રકરિત નં. ૬૫.

દિશાનાં મકાનો અસલ વિભાગરૂપે સ્થાન લેવાનું સૂચવે છે. શ્રીભુદિસાગરસૂરિજી કહે છે કે—“માત્ર” અનુમાન એવું છે કે આ દેરાસરમાં (હાલના આદીશ્વર ભગવાનના મંદિરમાં) પૂર્વે શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાન મૂળનાયક હોય અથવા જૂના (વળપુરની જગ્યાએ) શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથનું મંદિર કે જેનો શ્રીવસ્તુપાલ-તેજપાલે ઉદ્ધાર કર્યો હતો તે દેરાસરની અધિષ્ઠાધિકા તરીકે પદ્માવતીની મૂર્તિ હોય અને સુસલમાન બાદશાહોના સમયમાં તે પાર્શ્વનાથનું દેરાસર તૃત્યા બાદ પદ્માવતીની મૂર્તિને આ દેરાસરમાં લાવવામાં આવી હોય. જૂના વિભાગરૂપમાં શ્રીવસ્તુપાલ-તેજપાલે ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ દેરાસરનો છબ્બીદાર કર્યો તે નક્કર થયું. ”

આને અહીં ૧૦૦૦ જેનોની વસ્તી છે. ૭ ઉપાશ્રય, ૩ ધર્મશાળાઓ અને ૬ જિનમંદિરો વિદ્યમાન છે.

૧. ભાટવાડામાં ધૂમટળ'ધી શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથનું મંદિર છે. આ મંદિર બધાં મંદિરોમાં સૌથી વિશાળ છે. મોટા મંડપ, બહારનો ચોક અને લોથરૂ વગેરે છે. દ્વાર પૂર્વ દિશામાં છે. સં. ૧૮૫૦માં અહીં મૂં નાં ની પ્રાચીન પ્રતિમા એ ગ્રુસ રીતે એક બારોટના ત્યાં રાખવામાં આવેલી તેની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી. આ મંદિરમાંના ચોવીશીના પદ્મ ઉપર સં. ૧૩૨૪નો લેખ છે. એક બીજી પ્રતિમાના પદ્મ ઉપર લક્ષ્મી અથેલા અક્ષરોમાં આવેલો લેખ વચ્ચે છે:—

“ વિં સં ૧૩૪૩ વર્ષે વૈશાલ્ય દુર્ગ ૪.....પ્રતિષ્ઠિત પ્રભુમ્ભુવિસંતાને.....તત્તદિદુત....”

૨. ભાટવાડામાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનું ધૂમટળ'ધી મંદિર છે. મૂં નાં ની જમણી બાજુએ રંગમંડપમાં પદ્માવતી દેવીની પ્રાચીન મૂર્તિ છે. આ મંદિરને પદ્માવતીનું મંદિર કહે છે. મંદિરના મૂં નાંની પ્રતિમા બે-ત્રણવાર બદલાઈ હોય એમ લાગે છે. વિ. સં. ૧૮૬૫માં આની પ્રતિષ્ઠા થઈ છે. આ મંદિરમાં આઆર્ષ પ્રતિમાઓ પણ છે. ધાતુપ્રતિમાઓમાં સં. ૧૩૩૦, સં. ૧૪૭૧, સં. ૧૫૧૩, સં. ૧૫૨૭, સં. ૧૬૭૬ ની સાલના લેખો છે.

૩. ચોથાધિવાના કોટમાં શ્રીમહાવીરસ્વામીનું બળ્ય મંદિર બે માળનું છે. બંને માળમાં પ્રતિમાઓ વિરાજમાન છે. મંદિર આગળ વિશાળ ચોક છે. વિ. સં. ૧૯૦૩માં આ મંદિર બંધાવવામાં આવ્યું છે.

૪. એ જ કોટમાં શ્રીવાસુપુલ્ક્ય ભગવાનનું મંદિર વિ. સં. ૧૯૩૦-૩૨ માં બંધાવેલું છે.

૫. એ જ કોટમાં શ્રીચાંતિનાથ ભગવાનનું શિખરબ'ધી દેરાસર સં. ૧૮૭૨માં બંધાવવામાં આવ્યું છે. આ દેરાસરમાં થઈને શ્રીવાસુપુલ્ક્યના દેરાસરમાં જવાય છે.

૬. શ્રીકૃષ્ણનાથ ભગવાનનું ધૂમટળ'ધી દેરાસર જૈન વિદ્યાશાળા પાસે છે. સુરતના રહેવાસી શેઠ જૂળખંદ હીરાચંદ સં. ૧૬૨૭માં આ મંદિર બંધાવ્યું છે. મૂં નાં ની પ્રતિમા ખજાનાથી લાવવામાં આવી છે. બીજી બે મોટી પ્રતિમાઓ અને ઉપરના માળના મૂં નાં શ્રીસંભવનાથ ભગવાનની પ્રતિમા ઘાંટુ ગામથી આવી છે.

૭. સુધારવાડામાં શ્રીજીવભદ્રેવનું શિખરબ'ધી મોટું દેરાસર છે. રંગમંડપ વિશાળ છે. વિ. સં. ૧૮૬૬માં આ મંદિરની પ્રતિષ્ઠા થઈ છે.

૮. શ્રી અરનાથ ભગવાનનું નાનું દેરાસર સં. ૧૮૭૩માં બન્યું છે.

૯. દોશીવાડામાં આવેલું શ્રીગોપીપાર્શ્વનાથનું ધૂમટળ'ધી મંદિર છે. વિ. સં ૧૬૪૫માં તેની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી છે. અહીં શ્રીભુદિસાગરસૂરિજી સ્થાપન કરેલું જ્ઞાનમંદિર છે. તેમાં હંસ્તલિખિત અને છપાયેલાં પુસ્તકોનો સારો સંગ્રહ છે.

૫૪. ધોળકા [સૌરાષ્ટ્ર]

(કોઠા નંબર : ૧૩૯૯-૧૪૦૧)

આજે ધોળકાના નામે ઓળખાતા ગામનું પ્રાચીન નામ ક્ષવલકપુર હતું. બારમા સૈકા લગભગમાં એ વસ્તુ ક્ષિય એવાં અત્યંત પ્રમુખોથી સિદ્ધ થાય છે. લોકવાયકા એવી છે કે, આકાશરાતનું 'ચિરાટનગર' એ જ આજનું ધોળકા. એના પુરાવારૂપે પાંડવોનાં કેટલાંક સ્થળ પણ લોકોએ શોધી રાખ્યાં છે પરંતુ એને ઇતિહાસનો કશો આધાર મળ્યો નથી.

આ ગામ કોણે વસાવ્યું એ વિષે શ્રીકૃત્તિગીત કર શાસ્ત્રી નોંધે છે કે—“આનાકને ક્ષવલ્લપ્રસાદ નામનો પુત્ર થયો. એ ઘણો પરાક્રમી હતો. તેણે પોતાના પરાક્રમથી પોતાનું મંડલ વધાર્યું અને પોતાના પિતામહ ક્ષવલના નામ ઉપરથી ક્ષવલક (હાલનું ધોળકા) ગામ વસાવી ત્યાં રાજધાની સ્થાપી.” તેણે ક્ષવલક કપારે વસાવ્યું તેની સાલ તેમણે આપી નથી. તેમના હિસાબે ઘણીએ તો તેરમા સૈકાના પાછલા અરસામાં લગભગ એ વસ્તુ હોતું જોઈએ. પરંતુ જૈન પ્રથા અને અંધપ્રશસ્તિઓમાં ક્ષવલક-પુરનો નામનિર્દેશ તો બારમા સૈકાનો મળે જ છે. આ ઉપરથી એમ માનવાને કારણ મળે છે કે, ક્ષવલ્લપ્રસાદે ધોળકા વસાવ્યું નથી પરંતુ તેના પિતા આનાકે પોતાના પિતા ક્ષવલના નામે અથવા ક્ષવલે સ્વયં આ ગામ વસાવ્યું હશે અને ક્ષવલ્લપ્રસાદે પોતાની રાજધાનીને એવ્ય એને નગરનું રૂપ આપ્યું હશે, એવું અનુમાન છે.

બારમા સૈકાથી લઈને ચૌદમા-પંદરમા સૈકા સુધીમાં આ નગરમાં બનેલી ઐતિહાસિક ઘટનાઓથી અહીં જંનોની બારે બાજોબાજી હતી એમ જણાઈ આવે છે: શ્રીઅભયદેવસૂત્રિ, જેમણે નવ અંગે (આગમે) પર વિ. સં. ૧૧૨૦ થી ૧૧૨૮માં ટીકાઓ રચી હતી તેઓ ધોળકામાં પધાર્યા હતા અને પાટણ, તામ્રચિત્તિ, આશાપદલી તેમજ ધોળકા આદિ નગરોના ૮૪ શ્રાવકોએ તેમની રચેલી આગમચર્ચાની ટીકાઓની ૮૪ નકલો કરાવી આપાચેને ભેટ કરી હતી.^૧

આ હકીકતથી જણાય છે કે, અહીં જેમ શ્રાવકોની વસ્તી સારા પ્રમાણમાં હોવી જોઈએ તેમ જિનમંદિરો પણ હોવાં જોઈએ. સં. ૧૧૩૨માં અરતરબચ્છના યુગપ્રધાનાચાર્ય શ્રીજિનહત્તસૂત્રિના જન્મથી આ નગર પવિત્ર બન્યું છે. આ નગરમાં આવેલા શ્રીઅર્ધવ ઉપાધ્યાયે આ બાળકમાં પ્રતાપી લક્ષણો જોઈ તેને સં. ૧૧૪૧માં દીક્ષા આપી હતી.^૨

શ્રીવાદિદેવસૂત્રિ (વિ. સં. ૧૧૪૩ થી ૧૨૨૬)એ ધંધ નામના શિવાદૈતીનો અહીં પરાજય કર્યો હતો.^૩ વળી, તેમણે અહીંના 'ઉદાવચતિ' ચૈત્યમાં શ્રીસીમંધસ્વામીની પ્રતિષ્ઠા કરી હતી. શ્રીજિનપ્રભસૂત્રિની મોંઘથી જણાય છે કે, આ મંદિર ચૌદમા સૈકામાં વિદ્યમાન હતું.^૪ એ પછી સં. ૧૧૬૦માં બૃહદ્ગજપ્તના જિનચંદ્રસૂત્રિએ ચરોનામની વસતિમાં રહીને આરંભેલી દેવેન્દ્ર-ગણિ અપરનામ નેમિચંદ્રસૂત્રિકૃત 'આખ્યાનમણિકૌશ'ની વૃત્તિ અહીંની અચ્ચમની વસતિમાં રહીને પૂર્ણ કરી હતી. લગભગ એ જ સમયમાં શ્રીચંદ્રપ્રભસૂત્રિ^૫ અહીંના શ્રીસુનિસુવત્તસ્વામીના જિનથી અધિકૃત 'ભરૂચ' (અશ્વાવેગ-શુક્રાનિકા-નિકાર) નામના જિનમંદિરમાં પધાર્યા ત્યારે અહીંના ક્ષવલશેટ સૂત્રિણને 'સુનિસુવત્તચરિત' રચવાની પ્રાર્થના કરી, જે ચરિત તેમણે આશાપદલીમાં શ્રીમાલ નાગિલના પુત્રોની વસતિમાં રહીને સં. ૧૧૬૩ના દિવાળીના દિવસે પૂર્ણ કર્યું હતું.

એ પછી સં. ૧૨૭૬માં અહીંના રાજવી વીરધવલે વસ્તુપાલ-તેજપાલને મંત્રીપદે નિયુક્ત કર્યા ત્યારે ધોળકા જૈનપ્રવૃત્તિનું કેન્દ્ર બની ગયું હતું. એ સમયે કેટલાયે આચાર્યોએ અહીંના ઉપાગ્રથ અને વસતિ-ચૈત્યમાં રહીને ગ્રંથો

૧. 'ગુજરાતનો મધ્યકાલીન રાજપૂત ઇતિહાસ" ભાગ: ૧, પૃષ્ઠ: ૩૬૪.

૨. 'પ્રજાવકચરિત' અભયદેવસૂત્રિચરિત, શ્લોક. ૧૨૮.

૩. એબન: શ્લોક: ૧૨૬.

૪. 'યુગપ્રધાન શ્રીજિનહત્તસૂત્રિ"—લેખક: શ્રીઅગરવંદ નાહટા, ભંવરમલ નાહટા.

૫. 'પ્રજાવકચરિત' વાદિદેવસૂત્રિચરિત, શ્લોક. ૩૬.

૬. એબન: શ્લોક. ૪૮-૫૨.

૭. શ્રીચંદ્રપ્રભસૂત્રિ વિશે તેમના યુગબાધ શ્રીહમયસૂત્રિએ સં. ૧૧૬૪માં રચેલા 'શ્રીસુપાસનાદચરિત'ની પ્રકાશિતમાં જણાવ્યું છે કે, તેમણે માત્ર લાટદેહની મંત્રીપદને જ નહિ પરંતુ મગધસુધા (સાધુધર્મ) ને પાલન કરતા જિનપ્રવચનપ્રબાવાના કરી હતી. આવી સંબલ છે કે તેઓ સિદ્ધરાજના જન્મપર્વે લાટદેહના મંત્રીપદે યુદ્ધાધિકારી તરીકે હોવા જોઈએ. તેમણે સંમદલ્લિરન, ક્ષેત્રસમાસ વગેરે ગ્રંથો પણ રચેલા છે.

રમ્યા અને પ્રતિલિપિઓ કરી તેની પ્રશસ્તિઓધા મળે છે. મંત્રી જસ્તુપાલે પોતે જ ધોળકામાં શ્રીઆદિનાથનું મંદિર, બે ઉપાશ્રયો, વાવ અને પાણીની ખરબ વગેરે સુકુત્યો કર્યા હતાં. એ મંત્રીના સમયમાં જ ‘વેણીકૃપાણ અમર’ના નામે ખ્યાતિ પામેલા શ્રીઅમરચંદ્રસૂરિએ ધોળકામાં પ્રવેશ કર્યો અને રાજદરબારમાં પ્રતિભાસ પત્ર કવિ તરીકેની કીર્તિ સંપાદન કરી હતી.

ચોદમા સૈકામાં માંડવગઢના મંત્રી પેથેટ અહીં એક જિનમંદિર બંધાવ્યું હતું એ જ સૈકાના જિનપ્રબળ-ઉપાધ્યાયે રચેલી ‘તીર્થમાળા’માં અહીંનાં મંદિરોના આ રીતે ઉલ્લેખ કર્યો છે:—

“વચસકર્ષ એ પામુ હસિકુંડ, જિલ્હાવસહીય પાસવરો”

આ હસિકુંડ ઉપરથી બારમા સૈકાથી લઈને ચોદમા સૈકા સુધીમાં અહીં કેટલાંયે જિનમંદિરો બંધાયેલાં હતાં તેનો ખ્યાલ આવી શકે એમ છે. અગાઉ નિર્દિષ્ટ અસ્થુપતની વસતિ, અશ્વામેધ-શકુનિકાવિહાર, શ્રીજસ્તુપાલનું આદિનાથમંદિર અને પેથેટના મંદિરોના ઉલ્લેખ ‘તીર્થમાળા’માં ન હોવાથી એ મંદિરોનું શું થયું એ બાબત મળતું નથી, ન્યારે કલિકુંડ પાર્શ્વનાથ અને જિલ્હાવસહી પાર્શ્વનાથનો માત્ર ઉલ્લેખ કરેલો જોવાય છે.

આજે તો પરચરોના ઢગલા જેવું આ ગામ દેખાય છે. અહીં હવે અગાઉની બહોળાવાદો વર્તાતી નથી. પણ અસલનાં પ્રાચીન સ્થાનો છે અહીં. પાંડવની નિશાળ નામે જોળખાતી મસ્જિદ પોતાની શિફરશેલી અને લોકોની સ્મરણ-પરંપરા પ્રમાણે એક હિંદુ મંદિર હતું. વળી, ટાંકાની મસ્જિદ નામે જોળખાતું એકું વંદાબંધો મકાન એક જૈનમંદિર હતું, જેને મસ્જિદ બનાવી દેવામાં આવ્યું છે. આ મસ્જિદની નીચેના લોંબરામાંથી કેટલાંયે જિનમૂર્તિઓ નીકળી આવી હતી. એ લોંબરું આજે તો બંધ કરી દેવામાં આવ્યું છે પણ તેમાં જીતરવાની નિસરણોની સ્પષ્ટ નિશાનીઓ આજે પણ જોવાય છે. બાવન જિનાલય જેની આસપાસ હતાં એવું મધ્યનું સ્થાન ઘૂમટવાળું છે. મંદિરના સ્તંભો ટૂંકા છતાં કીર્તિસુખ અને ઘટપલ્લવના અલંકરણોથી શોભે છે. એક તરફના પૂજામાં બે-ત્રણ શ્રીધરસ્તંભો પણ દર્શ્યમાન છે સુખ્ય દર્શવાનનું ચોક્કસ અનેહર કોરણોલકું છે. એની બારણાખમાં વાતસામઠી સાથે નાચતા કેવતાઓ અને પલ્લવની આકૃતિઓ છે. તેના ઉપર તીર્થંકર દેવની મંગળમૂર્તિ આજે પણ જોઈ શકાય છે. આખાંયે મકાનની સુંદર કોરણી મરાઠાપૂર્વક ધસી નાખવામાં આવી છે પણ એની અંદરનું મૂળ સ્વરૂપ અછતું રહી શકતું નથી.

આજે તો ખંડિયરોવાળી વિશાળ ભૂમિમાં લેનોનાં માત્ર ૭-૮ ઘરો વિદ્યમાન છે અને ત્રણ જિનાલયો પણ મોજુદ છે, જે પ્રાચીનકાળના ગોસ્વતું સ્મરણ કરાવી રહ્યાં છે.

૧. અહીં અંબાજીની પોળમાં શ્રીસુમતિનાથ ભગવાનનું શિખરબંધો મંદિર વિશાળ સન્નિવટભયું છે. આ મંદિર મંત્રીશ્વર જસ્તુપાલ-તેજપાલે બંધાવ્યું હતું. તેમાં એ સમયે શ્રીઆદીશ્વર ભગવાન મૂળનાયક હતા પરંતુ જીર્ણોદ્ધાર સમયે શ્રીસુમતિનાથ પધરાવ્યા હશે. મૂળનાયક શ્રીસુમતિનાથ ભગવાનની બહારી વર્ણની ૧૧ ફૂટ જીંહી સંપરિકર પ્રતિમા બિરાજમાન છે. બંને તરફની સ્વેતવર્ણી પ્રતિમાઓમાં એક શ્રીપાર્શ્વનાથપ્રભુ અને બીજી શ્રીઆદિનાથ ભગવાન છે, જે સં. ૧૬૫૬માં પ્રતિષ્ઠિત કરેલા છે, રંગમંડપમાં ડાબી હાથે શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની સ્વેત આરસની કાઉસાગિયા મૂર્તિ ૩ ફૂટ જીંહી છે અને જમણી બાજુએ સં. ૧૨૦૧ના લેખવાળો ચતુર્વિંશતિપદ્મ વિરાજમાન છે. આ મંદિરની સામે ત્રણ સુષુધિયાળી નાની ધર્મશાળા છે જેમાં પુરાણ સમયનું જલભણું ટાંક બાંધેલું છે.

૨. બીલું મંદિર પંચભાઈની પોળમાં ઘૂમટખંખી શ્રીપ્રાંતિનાથ ભગવાનનું છે. તે પોતાની બાંધણીમાં નિરણું છે. મૂળનાયકની ૨૫ ફીટ જીંહી પ્રતિમા બહારની રંગની છે અને તેની આસપાસ બે બે હાથની આરસ પ્રતિમાઓ પ્રાચીન સમયની ગણાય છે. આ મંદિરના પ્રવેશદ્વારમાં ડાબી બાજુએ બાંધેલું અજખૂત લેયંતું છે આ મંદિરની પાસે બે માળનો એક ઉપાશ્રય અને એક નાની ધર્મશાળા પણ છે.

૩. અહીંથી બે માઈલ દૂર ધોળકાના જૂના મહોલલા નામે જોળખાતી ભાલાપોળમાં ત્રીજી શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનું ઘર દેરાસર પણ પ્રાચીન છે. આ મંદિરમાં શ્રીજસ્તુપાલ અને જ્ઞાપેવીની આરસની મનોહર મૂર્તિઓ છે.

અહીંના પ્રાચીન સ્થળોની શોધ કરવામાં આવે તો ઇતિહાસને ઉપયોગી થઈ શકે સામગ્રી મળી આવવાનો સંભવ છે.

૫૫. ધંધુકા

(ક્રોડા નંબર : ૧૪૦૮)

ધંધુકા કેટલું પ્રાચીન હતો એ બાબતી ચકાસું નથી પરંતુ બારમા સેકાથીયે પ્રાચીન હોય એમ જૈન ગ્રંથોથી પ્રતીત થાય છે.

આ ગામમાં કવિ સ્થાપારણ્ય અપરનામ શ્રીસ્વરૂપસુરિએ સં. ૧૧૨૩માં 'વિલાસવર્ધકકા' નામનો પ્રાકૃતમાં ગ્રંથ રચ્યો હતો.^૧ એ પછી લગભગ સં. ૧૧૪૫ના અરસામાં શ્રીપ્રદ્યુમ્નસુરિશિષ્ય શ્રીદેવચંદ્રસુરિ આ ગામમાં વિદ્યમાન હતા ત્યારે તેમણે પાદિહી નામની શ્રાવિકાના સ્વર્ણનું કૃણ કર્યું હતું. એ કૃણ અત્યુચાર ચંગદેવનો જન્મ વિ. સં. ૧૧૪૫ના કાર્તિકી ૧૫ના દિવસે થયો હતો.^૨ એ જ બાળક શ્રીદેવચંદ્રસુરિ પાસે હીણા હાઈ કલિકાલસર્વજ્ઞ શ્રીકૃષ્ણચંદ્રસુરિ નામે ખ્યાત થયા, જેમણે અનેક વિષયના ગ્રંથો લખી ભારતીય સંસ્કૃત-પ્રાકૃત સાહિત્યમાં વિશિષ્ટ ફાળો આપી નામના મેળવી છે. શ્રીકૃષ્ણચંદ્રસુરિના જન્મ સમયે અહીં મોઢા (મોઢેરગચ્છ)નું ચૈત્ય વિદ્યમાન હતું.^૩ એ પ્રાચીન મંદિરનાં કોઈ એવાન આજે વિદ્યમાન નથી.

આજે અહીં જૈનોનાં ૪૫ મર વિદ્યમાન છે. જે ઉપાશ્રય છે અને એક ઉપાશ્રયમાં અલગ મોરડામાં ઘર-દેરાસર છે. તેમાં મૂળનાયક શ્રીઆદીત્યરની મૂર્તિ છે. શ્રીકૃષ્ણચંદ્રાચાર્યની આરસની મૂર્તિ પણ ૧ છે.

★

૫૬. વઢવાણ ચહેર

(ક્રોડા નંબર : ૧૪૩૨-૧૪૩૪)

વઢવાણનું પ્રાચીન નામ 'વર્ધમાનપુર' હોવાનું શિલાલેખોથી જણાય છે. અહીંના મોટા દેરાસરની ભત્તીમાં આવેલી એક પ્રતિમાના પરિકર ઉપર સં. ૧૧૭૪ના લેખમાં આ ગામનું નામ વર્ધમાનપુર જણાવેલું છે:—

“સંવત્ ૧૧૭૪ ફાલ્ગુન વદિ ૪ સીસરવાક્સસંચિતગણપ્રતિપાત્કઞ્જિનેશ્વરાચાર્યે શ્રીવર્ધમાનપુરે પરિમહણયુત....કનેન દેવલેયોર્થે શ્રીસીતલદેવપ્રતિમા કારિતા ॥”

સં. ૧૧૭૪નો આ લેખ એ કરતાંયે આ ચહેરની પ્રાચીનતાનું સુચન કરે છે. આ ચહેર કેટલું પ્રાચીન છે એ થોડાવા જેવું છે. આજે પણ આ ચહેરમાં ૨૨૦૦ જૈનોની વસ્તી, ૪ ઉપાશ્રયો, ૧ ધર્મશાળા અને ૩ જિનમંદિરો છે. આ ત્રણ મંદિરો પૈકી (૧). લાચુ પોળમાં શ્રીધામળા પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મોઢું દેવાલય શિખરખંધી છે. (૨-૩) માંડવી પાસે લાચુપોળમાં શ્રીઆદિનાથ ભગવાન અને શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનાં મંદિરો પણ શિખરખંધી રચનામાં પ્રાચીન જણાય છે. શ્રીઆદિનાથના મંદિરના મૂળનાયકના પરિકર ઉપર સં. ૧૨૦૮ની સાલનો પ્રાચીન લેખ છે અને શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનના દેવાલયના મૂળનાયક ઉપર સં. ૧૫૦૪નો લેખ ઉત્કીલું છે. શ્રી વિનયપ્રભ ઉપાધ્યાયચરિત “તીર્થયાત્રા સ્તવન” ૪ માં “મયરિ જઠરાગિ રિસદેસ તિરવંકરો”ના ઉલ્લેખથી આ મંદિરનું સ્મરણ કરેલું હોય એમ લાગે છે. આ મંદિરોની પાતુમૂર્તિઓના પ્રાચીન લેખો “પ્રાચીન લેખચંદ્રકા” બા. ૧ માં શ્રીવિજયચંદ્રસુરિએ સંપ્રદીત કર્યા છે.

ગામ બહાર એક દેરી છે, જેમાં ભગવાન મહાવીરને ઉપદ્રવ કરનાર શૂલપાણિ સહ્યની સ્થાપના કરેલી છે.

★

૧. “एकासहिं वरुधिं [वर्धुं] तेनीकवसिजवर्धिएहिं । पौववउवसिलोमे विहा वेणुसुवपुसि ॥ —विहासवर्धकका—प्रस्तुति

૨. ‘अलावकभरित’ श्रोकृष्णचंद्रसुरिभरित, २६०. १४-१८.

૩. એખન: २६.

૪. “જૈન સત્ત્વ પ્રકાશ” વર્ષ: ૧૭, આંક: ૧, પૃ. ૨૦

૫૭. જામનગર

(કેસ નંબર : ૧૪૮૬-૧૫૦૨)

પુરાનજીની દૃષ્ટિએ જામનગરનો ઇતિહાસ બહુ પ્રાચીન નથી; પરંતુ આ નગરની સૌંદર્યપૂર્ણ બાંધણીમાં જે મનોહર કળાત્મા વિલસી રહ્યો છે એ જ આ નગરનું વિશિષ્ટ આકર્ષણ છે. શત્રુજીની પ્રાચીન ટૂંકનો ખ્યાલ આપતાં, નગરના મધ્ય ભાગમાં આવેલાં, અહીંનાં બંધ્ય અને અનોખાં જિનાલયોએ આ નગરને જૈનોના યાત્રાધામ તરીકેની પ્રસિદ્ધિ અપાવી છે. આ નગરની સ્થાપના સાથે જ જિનાલયોના ઇતિહાસનો આરંભ થાય છે.

સં. ૧૫૬૬ના શ્રાવણ સુદિ ૭ના દિવસે જામ શ્રીરાવળે આ નગરની સ્થાપના કરી, તેને નવાનગર એવું નામ આપ્યું. નગરસ્થાપનાના સમયે જ વીશા શ્રીમાલો જ્ઞાતિના ભણશાલી ગોત્રવાળા આણંદશેઠ અને અમળશેઠના વડિલા તેમજ અકીમ કુટુંબ અહીં આવીને વસ્યાં. નગરસ્થાપના સમયે જે ત્રણ સ્તંભો ખડા કરવામાં આવ્યા તેમાંથી પહેલા સ્તંભ આગળ જામશ્રીને બંધ્ય હરગદ બરવામાં આવ્યો; હરગદગઢની બાજુમાં જ બીજા સ્તંભ આગળ શેઠ કુટુંબનાં નિવાસસ્થળો ચોખ્ખાં અને ત્રીજા સ્તંભ આગળ અકીમ કુટુંબને સ્થાન આપતાં માંડવીનો વહીવટ તેમના હાથમાં સોંપવામાં આવ્યો. આ દૃષ્ટિએ જોતાં જામનગરની સ્થાપનામાં અને વિકાસમાં જૈનોના ફાળો મહત્વનો છે એમ કહેવામાં અતિશયોક્તિ નથી.

આજે અહીં ચૌદ બંધ્ય જિનાલયો શોભી રહ્યાં છે. તેમાંનાં છ જિનાલયો તો લગભગ ૩૦૦-૩૫૦ વર્ષ પહેલાંનાં છે અને બાકીનાં આજથી પચાસ વર્ષ પૂર્વાં છે.

૧. નગરના મધ્યભાગમાં 'શેઠના મંદિર'ના નામે જોળખાતા જિનાલયનું ખાતમુહૂર્ત શ્રીઆણંદશેઠે જામ સ્થાપના સમયમાં સં. ૧૬૩૩માં કરેલું અને સં. ૧૬૫૧માં શ્રીવિજયદેવસૂરિની અધ્યક્ષતામાં શ્રીઆદિનાથ ભગવાનની મૂળનાયક તરીકે પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી હતી.

૨. ઉપર્યુક્ત મંદિરની સામે બીજું શ્રીવર્ધમાન શાહ અને શ્રીપદસિંહ શેઠે બંધાવેલું મંદિર છે. તેમણે ભદ્રેશ્વરમાં વેપાર કરતાં અલગ લક્ષ્મી પેઢા કરી અને કૌટલ્યાણસાગરસૂરિના ઉપદેશથી સં. ૧૬૫૦માં શ્રીશત્રુજીના સંપ્રદાયો ત્યારે નાવમાં નાગના બંદરે આવી રણ ભિતરી નવાનગર આવતાં તેના રાજ્યે કહેવડાવ્યું કે, તેઓ નવા નગરમાં નિવાસ કરે તો વેપારમાં પોતે અધુરું હાથ લેશે. આથી આ બંને ભાઈઓ સાથે પાંચ હજાર યોગવાળ કુટુંબો પણ જામનગર આવી વસ્યાં. કચ્છમાં કલ્યાણસાગરસૂરિને આમંત્રણ આપી તેમની અધ્યક્ષતામાં સં. ૧૬૬૮ શ્રાવણ સુદિ ૫ ના રોજ વિશાળ જિનચેતનું શેઠના હાથે શિલારોપણ કરવામાં આવ્યું. ચેતનમાં શિખરે અને ધૂમટનો ભાગ તૈયાર થતાં સં. ૧૬૭૬ના વૈશાખ સુદિ ૩ ને છુધવારના રોજ શ્રીશંતિનાથ ભગવાનની પ્રતિષ્ઠા કરવામાં આવી અને બાવન દેરીએ વજોરે તૈયાર થતાં સં. ૧૬૮૮ના વૈશાખ સુદિ ૫ ના દિવસે પ્રતિષ્ઠા કરી.

૩-૪. શ્રીશંતિનાથ ભગવાનનું જિનાલય શેઠ તેજસી શાહે સં. ૧૬૨૦ પછીના સમયમાં બંધાવવા માંડેલું પરંતુ સં. ૧૬૪૬-૪૭માં મેગલોની ચકાઇથી એ મંદિરને નુકસાન પહોંચ્યું ત્યારે સં. ૧૬૪૭માં તેનો જીર્ણોદ્ધાર કરવામાં આવ્યો અને સં. ૧૬૭૫માં શેઠના સુપુત્ર રાયસિંહ શેઠે મંદિરમાં ફરતી દેરીએ અને પાછળના ભાગમાં ચોડખાજ વજોરે સ્થાપી મંદિરને બંધ્ય બનાવ્યું.

ઉપર્યુક્ત મંદિરની બેડાબેડ શેઠ રાયસિંહના ભાઈ નેલસિંહ શેઠે સોથી જંબા શિખરવાળું અને ઝડુખાચુક્ર કળામય જિનાલય બંધાવી સં. ૧૬૭૬માં પ્રતિષ્ઠા કરી. આ મંદિરમાં શ્રીનેમનાથ ભગવાનની દેરી પાસે પદ્મરત્ન ચોરીની સુંદર રચના કરવામાં આવેલી હોવાથી આ મંદિર 'ચોરીવાળા મંદિર'ને નામે પ્રસિદ્ધ છે. વિશાળતા અને કળાચુક્ર બાંધણીવાળું આ જિનાલય શિલ્પકળાના ઇતિહાસમાં અનોખું સ્થાન મેળવી ચૂક્યું છે.

૧. આ બંને ભાઈઓના ચરિત્ર વિશે જુઓ : "કલ્યાણસાગરસૂરિના" પૃષ્ઠ : ૨૬-૩૪ અને ૫. હિરાભાઈ હંસરાજીત "વિજ્ઞાનકામસુધાકાવ્ય" તેમજ તેના ચારભાઈ માટે જુઓ : પ્રાચીન જૈન લેખસંગ્રહ" ભા. ૨, (અવલોકન) પૃષ્ઠ : ૪૦-૪૨.

આ ત્રણે મંદિરો 'લાલબાગ'થી જોળખાતી જગ્યામાં એક જ વંદામાં ઘેરાયેલાં છે.

૫. શ્રીનમનાથ ભગવાનનું જિનાલય શ્રીમહાલુસિંહ રોડે બંધાયું છે. આ મંદિરની સ્થાપના વિશે કહેવાય છે કે, વહા-
લુવડું કરતા મહાલુસિંહ રોડે દ્વારકાથી કપાસ ભરીને આવતાં, તેમણે જામનગરમાં જ્યારે વહાણને નાંગણું ત્યારે
શ્રીનમનાથ ભગવાનની પ્રતિમા નીકળી આવી. આથી રોડે જામનગરમાં ભવ્ય મંદિર બંધાવી સં. ૧૬૪૩ના મહા
સુદ પના દિવસે પ્રતિષ્ઠા કરી અને એક શ્રાવિકાને ઉપાશ્રય પણુ બંધાવ્યો.

સં. ૧૭૨૫ માં મુસલમાનોની ફેજ હાલારમાં આવતાં નવાનગરના શ્રાવકોએ બધાં મંદિરોની પ્રતિમાઓ ઉતારાવી
બોંયરામાં બંધારી દીધી હતી, આથી સં. ૧૭૮૭ સુધી મંદિરો ઉજ્જડ જેવાં બની રહ્યાં. તે દરમિયાન મુસલમાનોએ
જિનમંદિરોનાં દ્વારો તોડી નાખી તેમાં ઘણીવાર માલ ભર્યો હતો. છેવટે શ્રીવર્ધમાન શાહના વંશજ તલકરી શાહે
મંદિરોને સમરાવી સં. ૧૭૮૮ના શ્રાવણ સુદિ ૭ને શુક્રવારે પુનઃ પ્રતિષ્ઠા કરેલી છે.

એ સમય પછી યોગવાલ ગૃહસ્થ રોડે આશરકરણ શાહે શ્રીવાસુપુજ્ય સ્વામીનું મંદિર બંધાવ્યું. જાળોનવાસી રોડે
જીવરાજ રતનશીના વંદામાં શ્રીઅજિતનાથ ભગવાનનું મંદિર, શ્રીઝવેરચંદ રોડે બંધાવેલું શ્રીમુનિમુક્તસ્વામીનું મંદિર તેમજ
રોડે પોપટલાલ ખારશી વગેરેએ બંધાવેલાં જિનાલયો મળીને ૧૪ મંદિરો આજે જામનગરની શોભામાં અભિવૃદ્ધિ
કરી રહ્યાં છે.

૫૮. શત્રુંજય

(કોઠા નંબર ' ૧૫૩૨-૧૬૫૮-૧૬૭૬-૧૬૭૮-૧૬૮૨)

સૌરાષ્ટ્રની પુણ્ય ભૂમિમાં આવેલો શત્રુંજયગિરિ જૈનોનું ગરવું તીર્થ છે. 'જ્ઞાતાધર્મકથા' જેવા પ્રાચીન આગમ
ગ્રંથમાં આવેલું 'પુલંડરીકગિરિ' નામે ઉલ્લેખ થયો છે. શત્રુંજયનાં ૧૦૮ જેટલાં નામો જૈન ગ્રંથોમાં નોંધાયાં છે. પ્રથમ
તીર્થેકર શ્રીચપભંવ ભગવાનની પવિત્ર ઘટનાઓ સાથે આ ગિરિનો સંબંધ જૈન ગ્રંથોમાં વર્ણવાયો છે, તેથી જ પાંચ
મહાતીર્થોમાં અતિપ્રાચીન અને વધારેમાં વધારે લોકપ્રિય બનેલા આ તીર્થનો મહિમા કવિઓ, વિદ્વાનો, સંતો,
ભક્તો, વૃદ્ધો, નાનાં-મોટાં બાળકો અને સ્ત્રીઓ પોતપોતાની ઢબે ગાય છે ને યોછામાં યોછું જીવનમાં એકાદ વખત
પણ એના હર્ષનને લક્ષ્યો મણી પોતાને કૃતાર્થ બનાવે છે. આ તીર્થની મનિહાસયાત્રા શરૂ કરીએ તે પહેલાં
પાલીતાણાની ચેત્યપરિપાટી કરી લઈએ:

પાલીતાણા :—

શત્રુંજયગિરિની તળેટીમાં વસેલું આજનું પાલીતાણા એ તો 'પાલલિસપુર'નું અપભ્રંશ નામ છે. એ નામમાં જ
જૈનશાસનના યુગપ્રધાન એક મહાન સિદ્ધચેતીનું નામસ્મરણ અંકાયેલું છે. શ્રીપાલલિસપુરના નામને સંદોહિત ઉજ્જવળ
બનાવી રાખવા માટે તેમના જ શિષ્ય નાગાર્જુને લગભગ બીજી શતાબ્દીના અંતે અને ત્રીજી શતાબ્દીના આરંભમાં
'પાલલિસપુર' નામે નગર વસાવ્યું હતું; એનેક પરિવર્તનો પામી આજના સ્વરૂપમાં જોવાય છે ને શત્રુંજયગિરિનાં
અરણ્ય પખાળતી શત્રુંજયા (રોટુંજી) નદીનાં નિર્મળા નીર આ નગરને નૂતન સમૃદ્ધિથી નવાજે છે.

ચોક્કા સંક્રામાં 'વિવિધતીર્થક્રમ'ની રચના કરનાર શ્રીજનપ્રકાસુરિ કહે છે: “પાલીતાણામાં શ્રીપાર્શ્વનાથ
ભગવાન, શ્રીમહાવીરસ્વામી અને શ્રીનેમનાથ પ્રભુનાં મંદિરો ચોલે છે.” તેરમા સંક્રામાં મંત્રીશ્વર શ્રીવસ્તુપાલે આ નગરના
શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની યાત્રા કરી હતી; એવો ઉલ્લેખ મળે છે. આ ઉપરથી જણાય છે કે આ ત્રણ મોટાં મંદિરો
અહીં ચોદમો શતાબ્દીમાં વિવશ્વમાન હતાં; પરંતુ આજે એની શોધ કરવીયે મુશ્કેલ છે. આજે જે મંદિરો અહીં
વિવશ્વમાન છે તે ૧૦૦-૧૫૦ વર્ષ કરતાં પ્રાચીન જણાતાં નથી.

યાત્રાળુઓ માટે અહીં નાની-મોટી ૪૦ જેટલી ધર્મશાળાઓ, સોજનશાળાઓ, કવાખાનાં, વાહનો, ડોળીવાળા અને
સોમિયા વગેરે તમામ પ્રકારની સગવડો મળે છે. શહેરમાં નાનાં-મોટાં મળીને લગભગ ૧૩ જૈનમંદિરો વિવશ્વમાન છે.

તેમાં [૧] શહેરના મધ્યભાગમાં શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઠી પાસે શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનું મંદિર આવેલું છે. સં. ૧૮૧૭માં હીંવનિવાસી શેઠ કૃષ્ણચંદ્ર ભીમસિંહે બંધાવ્યું છે. [૨] શ્રીગેડીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર સં. ૧૮૫૦માં સુરતનિવાસી શેઠ હીરાચંદ્ર કમ્બેચંદ્ર ભણ્યાળીનાં ધર્મપત્ની શ્રીદેવકુંવર શેઠાણીએ ઘર-ઢેરાસર તરીકે બંધાવ્યું હતું, તેને શેઠ આણંદજી કલ્યાણજીની પેઠીએ નવેસર બંધાવી સં. ૧૯૬૦ના નેઠે સુદિ ૧૧ ના રોજ પુનઃ પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. આ મંદિરમાં પ્રતિષ્ઠિત ત્રણ મૂર્તિઓ પૈકી એક ધૈવેરાથી લાવવામાં આવી હતી ન્યારે બીજી શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની બે પ્રતિમાઓ શત્રુજયગિરિ ઉપરના શ્રીનેમનાથ ભગવાનના ચોરીના મંદિરની ભીંતમાંથી નીકળી હતી તે વિદ્યમાન છે. આ ત્રણે મૂર્તિઓ દર્શનીય છે. [૩] શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું મંદિર હરવાળકાંઈ બાબુમાં યતિવર્ચ્ શ્રીકમરચંદ્રજીના વિશાળ ટેલાની અંદર મેડી ઉપર આવેલું છે. સં. ૧૯૫૦માં બંધાયું છે. તેની વ્યવસ્થા યતિવર્ચ્ શ્રીલક્ષ્મીચંદ્રજી કરે છે. [૪] શેઠ નરશી કૃષ્ણજીની ધર્મશાળામાં આવેલા શ્રીચૈત્રામળના મંદિરની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૯૨૧માં થયેલી છે. [૫] શેઠ નરશી નાથાની ધર્મશાળામાં મોટા હરવાળ પાસેની મેડી ઉપરના શ્રીચંદ્રમણજીના મંદિરની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૯૨૮માં થયેલી છે. [૬] શ્રીવીરબાઈ પાંડશાળાના અંદરના ભાગમાં શેઠ કેશવજી નાયકનાં ધર્મપત્ની ભીરબાઈએ સં. ૧૯૫૪માં શ્રીમહાકવિ ભગવાનના મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. [૭] શેઠ મોતી સુખિયાની ધર્મશાળામાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનના શિખરબંધી મંદિરની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૯૪૮માં થયેલી છે. [૮] શ્રીકંકુભાઈની ધર્મશાળામાં મેડી ઉપર શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનું મંદિર છે. આ ધર્મશાળા પાસે એક ચોતરા ઉપર બે દેરીઓ છે. તેમાં ત્રણ ચરણ પાડુકાઓ છે. પહેલાં અહીં એક રાયજી વૃક્ષ હતું. આ સ્થળ જૂની તળેટી હોવાનું કહેવાય છે. [૯] સુરતનિવાસી શેઠાણી બસ-કુંવરે સં. ૧૯૪૬માં ધર્મશાળા બંધાવી તેમાં એક શિખરબંધી શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર પણ સાથે જ કરાવ્યું છે. [૧૦] કલકત્તાનિવાસી શેઠ આધવલાલ દુગડ બાણએ સં. ૧૯૫૮માં એક ધર્મશાળા બંધાવી તેમાં શ્રીસુમતિનાથ ભગવાનનું 'શિખરબંધી' મંદિર પણ કરાવ્યું છે. [૧૧] ગોરજીની વાડીમાં શ્રીખરતરંગજીય આચાર્ય શ્રીબિનહત્તસૂરિની ચરણપાડુકાઓ પ્રતિષ્ઠિત છે. હાલમાં જ એક મોટું મંદિર પણ બંધાવવામાં આવ્યું છે. [૧૨] ચરોલિવજ્ય જૈન શુદુકુળમાં શ્રીસુમતિનાથ ભગવાનનું ઢેરાસર છે. તેમાં એક કળામય સિંહાસન છે, જે પ્રાચીન કારીગરીની ઝાંખી કરાવી રહ્યું છે. વળી, વિદ્યાધિકારી સરસ્વતી દેવી, પ્રખર તાર્કિક ઉપાધ્યાય શ્રીચરોલિવજ્યજી મહારાજ અને શુદુકુળના સંસ્થાપક શ્રીચારિત્ર-વિજયજીની સુંદર મૂર્તિઓને જોતાં જાન, દર્શન અને ચારિત્રસ્વરૂપ ત્રિવેણી સંગમનું ભાન ભળતું થઈ આવે છે. [૧૩] તળેટીના રસ્તે જૈન બાલાશ્રમમાં શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર છે.

કચ્છી શ્વેતિંદ્ર દેવરાજની ધર્મશાળા પાસેની એક પ્રાચીન દેરીમાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનની ચરણપાડુકાઓ સ્થાપેલી છે. આજે જેનું નામોનિધાન રહ્યું નથી એનું 'લલિતાસાગર' સરોવર, મંત્રીશ્વર ભસ્તુપાળ-તેજપાળે આ સ્થળે બંધાવ્યું હતું એમ કહેવાય છે. કોઈની માન્યતા છે કે, ધર્મધારના ઘાટ ઉપર સ્મશાનથી થોડે દૂર આજે નવાં એક દેરી જીર્ણ છે, એ સ્થળે 'લલિતાસાગર' સરોવર લહેરાતું હતું.

ચાત્રીઓ આ નગરજૂમિનાં પવિત્ર સ્થળોનાં દર્શન કરી, રસ્તા પરની ધર્મશાળાઓ વટાવી, ગિરિરાજની તળેટીના માર્ગે વળે છે. છેલ્લી નાહર બિહાર પાસેથી પચાસ કદમ દૂર એક જોયા એટલા ઉપર ધૂમડેવાળી શ્રીકલ્યાણવિમળગી દેરી ડેખાય છે. આ કલ્યાણવિમલજીએ રામબાણુ સ્ત્રીતાપચંદ્રજી નહારના કાકાને ઉપદેશ આપી તળેટીમાં માગણ્યોને બાતુ આપવાની શરૂઆત કરાવી હતી, જે સ્થળ આજ સુધી 'ભાતાતળેટી'ના નામે ઓળખાય છે.

એ માર્ગે આગળ જતાં શણુવાવ, એલસુનિને સ્તૂપ, જૈનગરનું વિશાળ મેદાન પસાર કરી ચાત્રીઓ ભાતા-તળેટીના વિશ્રામસ્થળમાં આવી પહોંચે છે.

અમઠાવાઠના નગરશેઠ શાંતિદાસના ભાઈ શેઠ સુરદાસના પુત્ર શ્રીલક્ષ્મીદાસે અહીં નજીકમાં સં. ૧૯૫૭માં એક 'સતી વાવ' બંધાવેલી તે વિદ્યમાન છે. વળી, આગમોદારક શ્રીસાગરજીવંતસૂરીશ્વરજીના ઉપદેશથી જામનગરનિવાસી શેઠ પોપટલાલ દ્વારશીભાઈએ ભવ્ય અને કળામય 'દેવરાજ શાશ્વતગિનપ્રાસાદ શ્રીવર્ધમાન જૈન આગમમંદિર' બંધાવી સં. ૧૯૬૬ ના મઠા વડિ ૧૦ના રોજ પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. આ મંદિરમાં ૪૫ જૈન આગમે શિલામાં કંઠાયો છે ને દેવભવનમાં શ્રીચૈત્રામળજી રમણીય મૂર્તિઓ બિરાજમાન કરી છે. બાણમાં ગજુધર મંદિર છે, જે જામનગરનિવાસી શેઠ અમૃતલાલ કલિદાસે બંધાવ્યું છે. તેમાં ગજુધરની સુંદર પ્રતિમાઓ વિરાજમાન છે.

જૈન મંથોમાં શત્રુજય માહાત્મ્ય વિશે અનેક હકીકતોનો નોંધાર્થ છે. અગાઉ જણાવ્યા મુજબ જૈનોના આગમસંઘ ‘સૂતાસુત્ર’ જેવા પ્રાચીન ગ્રંથમાંથી આ તીર્થ વિશે ઉલ્લેખો સાંપડે છે. પ્રાચીન આચાર્યોએ કેટલાયે શત્રુજયકથા લખ્યા છે, કીર્તીનેશ્વરસૂત્રિએ તો ‘શત્રુજયમાહાત્મ્ય’ જેવા મોટા ગ્રંથની રચના કરેલી છે. એ બધી કૃતિઓને લક્ષ્યમાં રાખીને શ્રીજનપ્રભાસૂરિએ જે સંબંધ પોતાના ‘વિવિધ-તીર્થકથા’માં કર્યો છે તેનો સાર નીચે નોંધ્યો છે:

શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનથી પ્રતિષ્ઠિત થયેલા આ પુંડરીક (શત્રુજય) પર્વતનું માહાત્મ્ય શ્રીઅતિસુક્તક કેવલોએ નારદ ઋષિ આગળ કહ્યું તેનો સાર ઉદ્ધારતાં તેઓ કહે છે:

પુંડરીક નામના તપસ્વી કરોડો યુનિઓ સાથે આ સ્થળે સુક્ષિત પામતાં આ ગિરિ ‘પુંડરીક તીર્થ’ નામે ખ્યાતિ પામ્યો. એ રીતે જુદા જુદા ઋષિઓએ પાડેલાં આ ગિરિનાં ૨૧ નામે તો પ્રાચીનકાળથી પ્રસિદ્ધ છે. પાછળથી એ નામોમાં વધારો થતો જ રહ્યો છે. આ ગિરિનાં હંકે (હંક), કંકળ (કંકળગિરિ), હૈમહિત્ય, તાલધ્વજ (તળાબ) અને કપર્દી એવાં પાંચ શિખરોમાં દેવોનો વાસ છે. એટલું જ નહિ, તેમાં તો રસકુપિત્રાઓ, રત્નોની ખાલુ અને વિવિધ પ્રકારની ઓષધિઓની યુક્તિઓ પણ છે. આ પાંચે શિખરોને મિથ્યાદષ્ટિઓએ કાળગણે હાથ કરી લીધાં છે. પ્રાચીન કાળમાં આ ગિરિની ઊંચાઈ ૮૦ યોજન હતી, આજે ૧૨ યોજનની છે. ભગવાન નેમિનાથને છોડીને શ્રીઋષભદેવ વગેરે ૨૩ તીર્થંકરો અને બીજા કેવળી ભગવતો આ ભૂમિમાં આવ્યા હતા, જેમાંથી કેટલાયે ભગવતો અહીં સુક્ષિતપદને પામ્યા છે.

શ્રીભરત ચક્રવર્તીએ સોના-રૂપાની બાવીશ તીર્થંકર મૂર્તિઓ બાવીસ દેવકુલિકાસુક્ત બનાવી હતી અને શ્રીઋષભદેવની મૂર્તિ રસદિકની ભરાવી રત્નમય રમણીય ચૈત્ય બંધાવ્યું હતું. વળી, બાવીશ તીર્થંકરોની ચરણપાદુકાઓ અને હૈમચમયી મૂર્તિઓવાળાં ચૈત્યો તેમજ બાહુબલિ અને મરુદેવા માતાના સમચરણસુક્ત પ્રાસાદો બંધાવ્યા હતા. વળી, નાનાં નાનાં સરોવરો પાસે અને યુક્તિઓમાં પણ દેવકુલિકાઓ સ્થાપી હતી.

અહીં સૂર્યચંદ્ર, નમિ, દ્રાવિડ, વારિખિલજી, જયરામ, નારદ, પ્રદુમ્ન, શાંબ, ઋષભદેવ ભગવાનના વંશજો-આદિત્યશાસી લઈને સગર સુખીના રાજ્યોમાં, રોકક, શુક, પાંચ પાંડવો વગેરે અસંખ્ય યુનિવરો સાથે સિદ્ધ થયા હતા.

આ પર્વત (તીર્થ)ના સંપ્રતિ, ચિકિત્સાદિત્ય, સ્થાતવાહન, પારલિસસૂરિ, આમરાજ, દુત્ત, વાગ્મહૃદ વગેરેએ ઉદ્ધારો કરાવ્યા હતા. શ્રીભવક શાહે આ તીર્થની પ્રતિમાનો ઉદ્ધાર (સં. ૧૦૮માં) કરાવ્યો, તે પછી (તેરમી શ્લોકમાં) અહીં ‘અનુપમા સરોવર’ની રચના થઈ હતી. બાલિખમાં પણ કહિકપુત્ર મેઘધોષ રાજા, વિમળવાહન વગેરે રાજ્યો આપેના ઉદ્ધાર કર્યો. તીર્થ વિષ્ણુકે થતાં ઋષભકૃત પ્રાસાદની પૂજા દેવતાઓ કરશે.

આ તીર્થમાં રહેનારા નિર્ધરો પણ પાપથી મુક્ત થશે અને આ તીર્થનું સ્મરણ કરનારાઓને કેઈ પણ ભત્રાનો ભય આવી પડશે નહીં. અહીંના ઋષભદેવની મૂર્તિનું ધ્યાન કરનારને ઇચ્છિત સિદ્ધિઓ મળે છે. અહીં એક ઉપવાસ જેવું તપ કરવાથી થયું પુણ્ય થાય છે બધીયે કથાઓક તીર્થભૂમિઓનું યાત્રાકળ શત્રુજયને વંદન કરતાં મળે છે; એટલું જ નહિ, પણ એ તીર્થભૂમિઓની યાત્રા કરતાં આ તીર્થભૂમિની યાત્રાનું ફળ સોગલું વધારે છે. વળી, અહીં પૂજા કરનાં પ્રતિમા ભગવાનનારું પુણ્ય સો ગણું, ચૈત્ય બંધાવતાં હજારગણું અને તેથીયે અનંતગણું પુણ્ય તો પ્રભુની આજ્ઞા પાળવામાં રહેલું છે ગમે તેવો પાપી માણસ પણ અહીં શુદ્ધ અને પવિત્ર થઈ શકે એવું આ તીર્થનું સામાન્ય છે.

બાહકે આ મંદિરોનો (તેરમી શ્લોકમાં) ઉદ્ધાર કરતાં ત્રણ કરોડમાં ત્રણ ગણ યોછો સોનામહોરો અહીં ખરચ કરી હતી. વિ. સં. ૧૦૮માં અધુમતી (મહુવા)ના રહેવાસી બ્રેણી જીવડિશાહે શ્રીવેસ્ત્રમીથી આ તીર્થનું માહાત્મ્ય સાંભળી મન્મથાણીય મહિષાળા પહોંડાના બ્યોતિરસ રત્ન વડે આ મંદિરની મૂર્તિ ભરાવી ઉદ્ધાર કર્યો હતો. (આ રત્નમૂર્તિ કઈ રીતે ઘડાવી એની અત્યંતારિક મટના પણ વિસ્તારથી આમાં નોંધી છે.) એ પછી બીજા વર્ષે ગોહિત્રી (બોદ દર્શનીઓ ?) અહીં આવ્યા હતા.

ધિક્વાકુ અને યાદવકુળના અનેક મહુઓ અહીં સુક્ત થયા. પાંચ પાંડવો અને માતા કુંતી એ છપેની હૈમચમયી મૂર્તિઓ અહીં વિરાજે છે. અહીં રામજીનું અદ્ભુત વૃક્ષ છે. અહીં સત્યપુર, અશ્વપદ, નંદીશ્વર, રત્ન ભનક, ઉજ્જવત વગેરે તીર્થોના અવતારો (રચના) છે. બીજા શિખર ઉપર શ્રીજેષ્ઠાસનાથ પ્રભુ, શાંતિનાથ પ્રભુ, નેમિનાથ પ્રભુ અને

બીજા ચૈત્રીયે તીર્થંકરો અલંકૃત છે. આ તીર્થના રક્ષક કપદીં ચક્ષની અહીં સ્થાપના છે. શ્રીકૃષ્ણે અહીંની ગુફામાં કપદીં ચક્ષની સાધના કરી હતી. આ ગુફા આજે એક નાના તળાવરૂપે વિદ્યમાન છે. અહીં શ્રીઆજિતનાથ ભગવાન અને શ્રીઆતિનાથ ભગવાનનાં ચૈત્રી સામસામાં હતાં. શ્રીઆજિતનાથ ચૈત્ર પાસે ‘અનુપમા સરોવર’ થયું હતું. અહીં શ્રીઆતિનાથ ભગવાનનું મંદિર છે.

સોનારૂપાની ખાણો અહીં છે. એક સો હાથ ઊંડા દૂરો છે, તેમાં નીચે આઠ હાથ ઊંડી વાવમાં (સુવર્ણ) સિદ્ધિરસ બરેલા છે. અહીં વસ્તુપાલ અને પૈથરે કરાવેલાં અનેક ધર્મસ્થાનો છે. ભજવડિએ સ્થાપન કરેલા ગિંબનો સં. ૧૩૬૯ માં રહેલોએ નાશ કર્યો હતો.

શ્રીજીવનપ્રભસુરિ કહે છે કે, આ હકીકતો મેં બદલાહુસ્વામીએ રચેલા ‘કલ્પપ્રાભુતથી, તે પછી વજ્રસ્વામી અને પાદલિપ્તસુરિએ રચેલા કલ્પામાંથી ઉદ્ધાર કરીને (સં. ૧૩૮૫) આજ સુધીની વિગતો નોંધી છે.

આવા પવિત્ર તીર્થની હવે આપણે ઐતિહાસિક યાત્રા શરૂ કરીએ ગિરિરાજ ઉપર બધાંથી અડવાની શરૂઆત કરીએ એ સ્થળને ‘જયતળેટી’ કહે છે. જયતળેટીમાં બધી મળીને કુલ અડાવીસ દેરીઓ છે. અહીંથી ઉપર બધા માટે પથ્થરથી બાંધેલાં પહોળાં પગથિયાં છે. ઠેક સુધીની સુંદર પાજ મંત્રીશ્વર તેજપાલે બંધાવી હતી, એ સંબંધી શિલાલેખનો અડધો ભાગ ગિરિ ઉપર દોલાખાડી આગળથી ઉપલબ્ધ થયો હતો. તે લેખ આ પ્રમાણે ત્રુટિત અંશોને પૂરા કરીને પ્રગટ થયો છે:—

“ [શ્રીમદ્ગણેશપૂજન] વાસ્તવ્યપ્રાગ્વાટાન્વય [ઠ. શ્રીચંદ્રપતનુજ] ન. શ્રીચંદ્રપ્રસાદ [ગજ ઠ. શ્રીસોમપુત્ર] ડ. શ્રીઆશરાજાં [ગજ-ઠ. શ્રીહિંગિ, ડ. શ્રીમાન્દેવ સંપર્ષા નિમઠ્ઠ. શ્રીવસ્તુપાલનુ] જઃ. શ્રીતેજપાલે [ન શ્રીશત્રુંજયતીર્થે] સંભારપાજા કરિતા ॥ ”

—શ્રીમહાક્રિદલપત્તનનિવાસી પ્રાગ્વાટગ્રામીય ઠકકુર શ્રીચંદ્રપના પુત્ર ઠ. શ્રીચંદ્રપ્રસાદ, તેમના પુત્ર ઠ. સોમ, તેમના પુત્ર ઠ. આસરાજ, તેમના પુત્ર ઠ. શ્રીહિંગિ, શ્રીમાલદેવ, સંધર્ષિત મહં. શ્રીવસ્તુપાલ, તેમના નાના ભાઈ તેજપાલે શ્રીશત્રુંજયતીર્થ ઉપર રસ્તાની પાજ બંધાવી (તેરમા સેકામાં).

યરાવ ઘણું સીધો છે પણ આ પગથિયાંના કારણે યાત્રાળુ વગર શ્રમે ચડી શકે છે. છતાં વૃદ્ધ અને અશક્તો માંટ ડોળીઓ મળે છે. પગથિયે ચડતાં જ પથ્થરના બે બન્ય હાથીઓ યાત્રાળુઓની ભક્તિ ઉપર ભણે મંગલાભિવાદન કરતા હોય એમ લાગે છે.

ઉપર ચડતાં પહેલી જ્વનવસહી દુકં (મંદિરોનો સમૂહ) આવે છે. સુશિદ્ધાખાદનિવાસી બાણ રામબહાદુર જ્વનપતસિંહે પોતાની માતા અહિંતાળકુંવરના નામથી આ દુકં બંધાવી સં. ૧૬૫૦ના મહા સુદિ ૧૦ ના રોજ પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે.

આ આખીયે દુકં આસપાસના બન્ય કિલ્લાથી ઘેરાયેલી છે. પહેલા ચોકમાં શત્રુજયની રમણીય રચના છે. તેમાં આખાયે પહાડનાં વિવિધ દરેયોની એક નાની આવૃત્તિ અહીં જ ખડી કરી દીધી છે. ગુરુમંદિરમાં ખરતરગચ્છીય પ્રભાવક આચાર્યોની મૂર્તિઓ થોભે છે. બીજા ચોકના મુખ્ય મંદિરમાં પ્રવેશતાં પહેલાં બાણુએ શ્રીજયભદ્રેવ ભગવાનનાં પંચકલ્યાણક, સામે સ્વમેતશિખર, ગિરનાર, પાવાપુરી વગેરે પવિત્ર સ્થળોનાં મનોહર દરેયો નજરે પડે છે. બાણુમાં શ્રીમોહનલાલજી મહારાજની મૂર્તિ અને સામે પ્રભુપ્રતિમાનાં દર્શન થાય છે. એક તરફ અષ્ટાપદ અને બીજી તરફ જંબુદીપના ડોખાવ બાણે સમગ્ર મહાતીર્થોની ભાવનાત્મક રૂપિ ભેગી કરી રહ્યો છે.

ઉપર જતાં શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનો નવધારપાળો ચીની પથ્થરથી જડેલા રંગમંડપ અને કળામય જિનાલય નજરે પડે છે. મૂળ ગભારાના ત્રણ વિભાગ પાડેલા છે. વચ્ચેના ગભારામાં મૂળનાયક શ્રીઆદીશ્વર ભગવાન ગિરાજમાન છે અને તે ત્રણે વિભાગના મજલામાં જુદા જુદા ત્રણ યોગુષ્ણ ભગવાન પધરાવેલા છે. મુખ્ય ગભારાની લંબાઈ-પહોળાઈ ૧૦x૧૦ ફીટની છે અને આજુબાજુના ગભારાની લંબાઈ-પહોળાઈ ૧૦x૫૫ ફીટની છે. રંગમંડપની લંબાઈ-પહોળાઈ ૪૫x૨૨ ફીટની છે. રંગમંડપની ઉપલી છત બિલોરી કાચથી મઢેલી છે. મૂળ મંદિરના તળિયેથી શિખર સુધી બેઆઈ ૪૫ ફીટની છે.

સામે પુંડરીક ગણપતનું મંદિર અને આરે તરફ મળીને ૮૪ દેવકુલિકાઓ છે. મૂળ મંદિરની પાછળ રામજુવહ

અને શ્રીજયભદ્રે ભગવાનનાં પગલાં છે. આખીયે દુઃકની રચનામાં ભુદિકાશય વાપરી બ્રહ્મત્વે જે ધોધ વહાળ્યો છે એ તો ખરેખર, પ્રેક્ષકના મનને ધરીભર મંત્રમુગ્ધ બનાવી દે છે.

અહીંથી આગળ વધતાં બાળ્યમાં આવે-પાસેની કેટલીક દેરીઓ. વટાવી પહેલો હડો (કંઠણ ચડાય) આવે છે. જમણી તરફ આવેલી દેરીઓમાં સં. ૧૬૮૫માં સ્થાપન કરેલી ભરત ચકવર્તીની ચરણપાદુકાઓ અતિ પ્રાચીનકાળની ઘટનાઓનું સ્મરણ કરાવે છે, એ પછી બીજો હડો પૂરો થાય છે. અહીંથી સપાટ માર્ગ શરૂ થાય છે. વચ્ચે નવો કુંડ, કુમાર(પાલ) કુંડ, હીંગભાજ (આતો)નો હડો, સાલાકુંડ વગેરે સ્થળોમાં નાની-મોટી દેરીઓ પરચો અને વિશ્રામ સ્થળો બનેલાં છે.

સાલાકુંડથી પશ્ચિમ તરફ આવેલી એક ધ્વસ્ત દુઃકને આપણે ભૂલી જવી ન જોઈએ. એ ધ્વસ્ત થયેલી જિનેન્દ્ર દુઃક તરફ જવાનો રસ્તો અહીંથી ફેરવાય છે. આ દુઃક આવે તો સાવ ખરિયેર જેવી બનેલી છે છતાં શ્રીપદાવતીના દેરામાં ચાર ભુલવાળી અને ૧૬-૧૭ ઈંચના પ્રમાણવાળી શ્રીપદાવતી દેવીની મૂર્તિ છે. તેમના મસ્તક ઉપર સાત કણ્ણાઓ છે ને તે ઉપર શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની પાંચ કણ્ણવાળી મૂર્તિ જોવાય છે નીચે શ્રીવિજયદેવેન્દ્રસૂરિજીએ પ્રતિષ્ઠા કર્યાનો લેખ પણ લખાય છે, આ સિવાય ૧૮ દેરીઓમાં શુરુપાદુકાઓ અને બીટી દેરીઓમાં વિવિધ પાદુકાઓ તેમજ મૂર્તિઓનાં દર્શન થાય છે. બહુ પ્રાચીન નહિ એવી આ દુઃકની આ સ્થિતિના ઇતિહાસ શોધવાજેવો છે.

સાલાકુંડથી આગળ ચાલતાં સપાટ ભૂમિના એક ચોતરા ઉપર કેટલીક દેરીઓ છે; જેમાં દ્રાવિડ વારિખિલ્લણ, અર્ધમત્તા ઝુનિવર, નારદ મંચિ વગેરેની કાંચાત્સર્ગસ્થ ચાર મૂર્તિઓ સ્થાપ પથ્થરની બનેલી છે. એ પછી હીરાભાઈનો કુંડ, ભૂખણ્ણાસનો કુંડ આવે છે. અહીં એક ભિંચાણુ ભાગ ઉપર એક દેરીમાં રામ, ભરત, શુકરાજ, શેલકાચાર્જ અને શાવન્ના ઝુનિવર એમ પાંચ મહાપુરુષોની કાઉસંગિયા મૂર્તિઓ છે તેન જ લોકો પાંચ પાંડવોની મૂર્તિઓથી ઓળખે છે.

સપાટ ભૂમિ ઉપર આગળ ચાલતાં હનુમાનદ્વાર આવે છે. અહીંથી બે માર્ગો ફેરવાય છે. એક પૂર્વ તરફ ભય છે ને બીજો પશ્ચિમ તરફ. એકેક ભાગ ૩૮૦ ફીટની લંબાઈવાળો છે. બે તરફનાં શિખરો ઉપર સેકંડો દેવમંદિરોનું સુંદર, કિંચ અભેદ્યજનક વિશાળ નગર દૃશ્યમાન થાય છે. સમગ્ર પૃથ્વી પર ભાગ્યે જ આવેા કોઈ પર્વત હશે જેના પર આટલાં બહુભૂત્ય અગણિત મંદિરોનાં ઝુમખાં નિર્માણ થયાં હોય.

ડાળા હાથે શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનની દુઃક અને જમણા હાથે નવદુઃક તરફ જવાય છે. પ્રથમ શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનની દુઃક તરફ વળીએ: હનુમાન દ્વારથી કંઈક આગળ ચાલતાં પર્વતની ભેખડ અને ખીણો આવે છે. ડાળા હાથે પથ્થરની મોટી પાળ ભાંપેલી છે. જરા દૂર ભેખડમાં એક ટેકરી ઉપર બલી, મયાલી અને ઉવચાલી નામના ત્રણ ઝુનિવરોની કાઉસંગિયા મૂર્તિઓ છે, જે એમના અહીં થયેલા નિર્વાણનું સ્મરણ કરાવે છે.

કંઈક આગળ ચાલતાં નવે દુઃકને ઘેરી લેતો એક વિશાળ કિલ્લો આવે છે. કિલ્લામાં બે કસવાબાઓ છે. સં. ૧૬૩૯માં એક ભારી મૂર્તિ છે જેને ‘રામપોળ’ કહેવામાં આવે છે.

રામપોળમાં પેસતાં પ્રથમ ઝોરંગાબાદનવાસી શેઠ મોહનલાલ વલ્લભાસે બંધાવેલું પંચશિખરી મંદિર આવે છે, જેમાં મૂળનાયક શ્રીવિમલનાથ ભગવાન બિરાજે છે. પહાડ પર પંચશિખરી મંદિર આ એક જ છે. બીજું ત્રિશિખરી મંદિર સુરતનિવાસી શેઠ દેવચંદ કલ્યાણચંદ બંધાવેલું છે, તેમાં મૂળનાયક શ્રીસુમતિનાથ ભગવાન છે. બાળ્યમાં ભોતીશાહની દુઃકનો ગળીઓ, મોટો કુંડ અને દુઃકના કિલ્લાના ભાગમાં કુતાસર દેવીનો ગોખલો છે. કુંડની સામે આતિથિગુહનું સુંદર મકાન છે.

વીરોક પગથિયાં ચડયા પછી સગળપોળ આવે છે. અહીં ચાનાળુઓની ચીજ-વસ્તુઓ સાચવી રાખવાની વ્યવસ્થા છે. અંદરના ભાગને ‘દોલાખાણી’ કહે છે. તેમાં નોંધણ કુંડ, સગળકુંડ અને નશારખાનું વગેરે છે.

વાઘણપોળમાં પેસતાં જમણા હાથ તરફ શેઠ નરસી કેશવજીની દુઃકમાં જવાનો રસ્તો છે અને ડાળા હાથે આ પ્રખણે મંદિરો છે:—

(૧) દમણનિવાસી શેઠ હોરામજી રાજકરણે બંધાવેલું શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. (૨) મંત્રીશ્વર કરમાશાહે સં. ૧૫૮૭માં સ્થાપન કરેલી શ્રીચક્રેશ્વરી માતાની મૂર્તિવાળી દેરી છે, જે આદીશ્વર ભગવાનની અધિષ્ઠાયા હોય છે. બહારના ભાગમાં પદ્માવતી, નિર્વાણી, સરસ્વતી અને લક્ષ્મીઃ એમ ચાર દેવીઓની મૂર્તિઓ છે. પાસેની દેરીમાં વાલેશ્વરી દેવીની અને પદ્માવતીની બે-બે મૂર્તિઓ છે.

(૩) શ્રીનેમિનાથની ચૌરીનું મંદિર પ્રાચીન લાગે છે. મૂળનાથક શ્રીસુપાર્શ્વનાથ ભગવાન છે. ટૂંકી જગામાં નાની બાંધણી કરેલી હોવા છતાં પણ આમાંની રચના ખરેખર સુંદર છે. આને ‘બૃહામણીનું મંદિર’ કહે છે અને અહીંના મંદિરસમૂહને ‘વિમલવસહી’ કહે છે. અંદર અને બહારની કોરલ્લી આ મંદિર વિમલશાહે બંધાવ્યું હોય એની સાબ પૂરે છે. જીર્ણોદ્ધાર સમયે આલેખેલી ચિત્રમાળા, ઘાલુના મંદિરના ઘૂમટમાં શ્રીનેમનાથ ભગવાનની જીવનઘટનાઓનું ચિત્રણકામ તાદૃશ ભોવાય છે.

મંદિરના ઉપરના ભાગમાં ચોચુખજીનાં ત્રણ મંદિરો છે. આજીનાં દેવવાહાનાં મંદિરોની લાક્ષણિક કોરણોનું ભાન કરાવતું કમલપત્ર, તેમજ નાગપાશનું અંકન ઘૂમટમાં ચોભે છે. બીજી તરફ ચક્ષુ-ચક્ષિણીઓનું દરવ આલેખ્યું છે. બીજા ઘૂમટમાં અપ્સરસિદ્ધિએના પ્રતીકરૂપે આઠ મૂર્તિઓને વીંટી વળેલી એક મૂર્તિ ભોવાય છે. ખરેખર, આ મંદિર પ્રાચીન-કાળનો નમૂનો છે. આમાં આલેખેલી નવીન ચિત્રમાળા જોતાં કેટલાકને એની વિમલશાહે જેટલી પ્રાચીનતામાં સંદેહ ઉપજે છે, પરંતુ મંદિરની પાસે પુરુષ-પાપની બારી આગળ સાંઠણીનું દરજી એની પ્રાચીનતાનું સમર્થન કરે છે. આ દૃશ્યમાં વસ્તુતઃ સાંઠણી ઉપર જે બેઠેલા છે તે મંત્રી વિમલશાહે અને તેમના સંબંધીઓનું જ સ્વરૂપ દર્શન છે. બન્ને સંબંધી વિદ્વાનો પણ આ મંદિરના કેટલાક જૂના ભાગોને નિહાળી આ મંદિર પ્રાચીન હોવાનો સંભવ માને છે.

(૪) શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનું મંદિર ગુજરાતરેશ પરમાર્હત કુમારપાલે શ્રીદેવ્યંદ્રસૂરિના ઉપદેશથી બંધાવેલું છે. આ મંદિરનો વારંવાર જીર્ણોદ્ધાર થતાં એમાં પ્રાચીન શિલ્પાકૃતિઓ રહેવા પામી નથી, છતાં આ મંદિર શત્રુજય ઉપરનાં મંદિરોમાં પ્રાચીન છે. આ મંદિર બૃહામણીના મંદિરના ઘાટનું છે છતાં તેના કરતાં જિંદું છે. મંદિરમાં ઝીણી કોરણોવાળા પીળા પથ્થરનાં બારણાં અને શ્રીકૃષ્ણભગવાનની મૂર્તિ ઉપરનું આસમાની આરસનું છત્ર પ્રાચીનતાનો પુરાવો આપી રહ્યાં છે.

ટૂંકનાં બધાં મંદિરોનું વર્ણન કરતું ઉલ્લેખ નથી. તેથી સંક્ષેપમાં કહીએ તો આ ટૂંકનાં નાનાં-ચોટાં મંદિરોને ૩૬ મંદિરો છે. તેમાં જે મંદિરો સાચા બધાં સોળમા સદી પછી બંધાયેલાં છે. બાકી કરીને નેમનાથની ચૌરીવાળું અને કુમારપાલનું મંદિર ઉલ્લેખવાયોગ્ય છે, જેનો પરિચય ઉપર કરાવ્યો છે.

હાથીપોળમાં પ્રવેશનાં પહેલાં સરજકુંડ ભોવામાં આવે છે. તેની પાસે વિશાળ એવો ભીમકુંડ છે. વળી, ‘મહાકુંડ’ જે મંથરકુંડ નામે જાણીતો છે તે કેટલીયે રંગે છે. કુમારપાલના મંદિર પાસેના વિશાળ ટાંકાના પાણીનો પ્રભુના નંદવણ માટે ઉપયોગ થાય છે.

હાથીપોળના દરવાજે જે રંગીન હાથીઓની આકૃતિઓ ધારીનું ભાવળીનું સ્થાપત કરતા હોય એમ જણાય છે.

ટૂંકની મધ્ય ભાગમાં આવેલું શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનનું મંદિર એની અત્યુપમ ભવ્યતાથી દર્શકનું મન હરી લે છે. એના પવિત્ર વાતાવરણના પ્રભાવ આગળ ગમે તેવાનું મસ્તક નમી પડે છે. જેમનું આ મંદિર છે એ જાણતા તારણહાર પ્રભુ આદીશ્વરદેવ આ ભૂમિ ઉપર અનેકવાર પધાર્યા હતા એ પદ્મરામણીનું સ્મરણ કરાવવા તેમના પુત્ર રાજર્ષિ ભરત-રાજે અહીં એક દિવ્યમંદિર બંધાવી પ્રથમ ઉદ્ધાર કર્યો એ પ્રાચીનકાળથી લઈને આજ સુધી આ મંદિરને અનેક રાજવીઓ, શ્રેષ્ઠીઓ અને ભક્તોએ નવાં નવાં સ્વરૂપોથી શણગાર્યું છે. નાના સામાન્ય ઉદ્ધારોની ગણતરી ન કરીએ તોયે આ મંદિરના ચોટા જીર્ણોદ્ધારો આજસુધીમાં સોળ થયા એવી હકીકત અંધમાં આ પ્રમાણે નોંધાયેલી છે: (૧) ભરતરાજ પછી (૨) ઠંડવીઈ, (૩) ઇશ્વાનેક, (૪) દેવેન્ક, (૫) ઈન્ક, (૬) અમરેક, (૭) સગર, (૮) વ્યતરેક, (૯) અંદ્રથશા, (૧૦) અક્ષયક, (૧૧) શ્રીરામચંદ્ર, (૧૨) પાંઠવોએ આ મંદિરના જીર્ણોદ્ધારો કર્યા છે.

આ બધા ઉદ્ધારો પ્રાચ્યૈતિહાસિક કાળના અણ્ણાય પણ ઇતિહાસકાળમાં (૧૩) મધુમતી (મહુવા)ના શેઠ ભવનિશાહે સં. ૧૦૮માં કરાવ્યો. (૧૪) સં. ૧૨૧૩માં ગૂર્જરનરેશ કુમારપાળના સમયમાં મંત્રીશ્રેષ્ઠ ઉદયનના પુત્ર બાહડે અહીંના કાષ્ઠના મંદિરના સ્થાને નવેસર પથ્થરનું મંદિર બંધાવ્યું. બાહડે આ ઉદ્ધારમાં બે કરોડ ને સત્તાણું લાખ રૂપિયા ખર્ચ્યા હતા અને આ મામને અંગે તળેટીમાં મજૂરો વગેરે માટે પોતાના નામ પરથી ‘બાહડપુર’ ગામ વસાવ્યું હતું. એ જ સમયમાં મંદિરની બાંધણી આજે ભવિષ્ય છે. ગૂર્જરનરેશ સિદ્ધરાજ આ મંદિરોના નિભાવ માટે બાર ગામો બક્ષીસ કર્યાં હતાં. (૧૫) સં. ૧૩૭૧માં પાટણનિવાસી કોશલવાળ શેઠ સ્વમરાશાહે આનો ઉદ્ધાર કર્યો. તેમાં તેમણે મૂળભાષકની પ્રતિમા નવેસર ભરાવી પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી. તે પછી છેવટે (૧૬) સં. ૧૫૮૭માં શેઠ કર્મશાહે આ મંદિરમાં સમારકામ કરાવી ઉદ્ધાર કર્યો એ પછી સં. ૧૬૪૯માં જગદગુરુ શ્રીહીરવિજયસુરિના ઉપદેશથી ખજાત-નવાસી શેઠ તેજપાલ સોનીએ સં. ૧૬૫૦માં જીર્ણોદ્ધાર કરાવી પ્રતિષ્ઠા કર્યાં વિશેનો લેખ મુખ્ય મંદિરના પૂર્વદ્વારના રંગમંડપના સ્તંભ ઉપર છે અને અત્યારે અહીંથી મળી આવતા શિલાલેખોમાં સૌથી મોટો છે.^૧ એ પછી પણ સામાન્ય ઉદ્ધારો તો થતા જ રહ્યા છે.

આટલાં જીર્ણોદ્ધારો ઉપરથી આ તીર્થની પ્રાચીનતા, ધર્મવ્રતા અને પુરુષધામની અસાધારણ લોકપ્રિયતા સ્પષ્ટ થકાય એમ છે. આ કારણે જ જૈન શ્રીમતોએ ભક્તિપૂર્વક આ ભૂમિ ઉપર અનેક મંદિરોની રચના કરી પુણ્ય મેળ-વવાની સ્પર્ધા કરવામાં મણા રાખી નથી. આ ઉદ્ધારોથી તેની પ્રાચીનતાના પુરાવાઓ નષ્ટ થતાં પરંપરાથી ગવાયેલા સ્મૃતિના મંદિરને કે બ્રહ્માના વિશ્વસનીય ઉલ્લેખોવાળા કુમારપાળના મંદિરને આજે શોધવાનું કામ મુશ્કેલ બને છે. ત્યારે આ વિશાળ મંદિર જેના અનેક જીર્ણોદ્ધારો થયા છે તેની પ્રાચીનતાનો કોઈ શિલાલેખીય પુરાવો મેળ-વવાનો આશા કયાંથી રાખી શકાય ?

આ મંદિરની રચના બાબત અને અનુપમ છે. મંડપને બે માળ છે. એટલી આ મંદિરની રચનામાં વિશેષતા છે. બાકીની રચના બીજાં મોટાં મંદિરો જેવી જ છે. ઉપર ચોરુખળની પ્રતિમાઓ છે. મંદિરને એક જ પ્રવેશદ્વાર છે અને આગુથે મંદિર ભુદી ભુદી ભાતની રચનાથી સુશોભિત લાગે છે. શિખરના ભાગને દેખાવ લાકડાના મૂળ મંદિરને મળતો હોય એમ જણાઈ આવે છે. પથ્થરનું મંદિર બંધાવનાર મંત્રી બાહડે અસહના લાકડાના મંદિરની નકલ કરી હશે એમ સ્પષ્ટ રીતે ધ્યાન ખેંચાય છે.

લેખતળિયેથી શિખર સુધી બાવન હાથની લંબાઈ છે. ૧૨૪૫ કુલોમાં મંગળચિહ્ન, ૨૧ સિંહોનાં વિજયચિહ્ન શોધી રહ્યાં છે. ચાર દિશાની ચાર ચોગિનીઓ અને કદા હિવાલોનાં પ્રતીકો એના સંરક્ષક તરીકેના ખ્યાલ આપી રહ્યાં છે. મંદિરની વિશાળતાને ખ્યાલ આપતી ગણારાની આસપાસ ૩૨ દેવકુલિકાઓની રચના છે. ચાર ગણાઓ એની બાબતમાં વધારો કરે છે. ૩૨ પૂતળીઓ અને ૩૨ તોરણો આ મંદિરને કળામય બનાવે છે. મંદિરને ટેકવી રાખતા કુલે ૩૨ અધારસ્તંભો એની સપ્રમાણ રચનાનું બાન કરાવી રહ્યા છે. આવી સર્વાંગપૂર્ણ રચના પાછળ પોતાની અનગર્હિત સંપત્તિ લગડનાર ભેટી તેજપાલ સોનીએ સં. ૧૬૫૦માં આ મંદિરને ‘નંદિવર્ધન’ એવું નામ આપ્યું હતું અને કેટલાક ભક્તો એને ‘કલ્પવૃક્ષ’ જેવું સમજતા હતા.^૨

ગર્જગૃહના રોષ્યદારમાં આંદોની રમણીય છત્રીમાં વિરાજેલા અસાધારણ કઠના આદીશ્વર ભગવાનની અલૌકિક પ્રતિમાને પ્રભાવ આપણમાં નિર્મળતાની પ્રભાવછાયા પાથરી દે છે. બહારના સંતાપને ભૂલી જઈ બહારે કોઈ દિવસ-ભરિમાં આવી પડ્યા હોઈએ અને ત્યાંથી ઊઠવાનું મન પણ ન થાય એવો અનુભવ થઈ આવે છે. આવી અમરકારી મૂર્તિના મસ્તકે પૂજા કરવા માટે બાળમાં એક નાની નીસરણી મૂકેલી છે. એ દ્વારા એમની લેખાઈને ખ્યાલ પણ સહજ આની બંધ છે.

વિશાળ રંગમંડપના ગોખલાઓમાં ભુદા ભુદા તીર્થંકરોની પ્રતિમાઓ છે. મંદિરની બહાર હીરાજાંઝિત કળામય બે દેરીઓ છે. મંદિરને પ્રદક્ષિણા કરતાં ઉત્તર તરફ જમણા હાથ બાજી એક ગૃહસ્થની મૂર્તિ ઉપર એક પ્રાચીન લેખ નજરે ચડે છે:—

૧. “પ્રાચીન જૈન લેખ સંગ્રહ” ભા. ૨, લેખિકા: ૧૨

“ ક્ષીજનાગકનિષ્ઠસ્ય કપર્દિજનકસ્ય શ્રીવા.... શ્રે૦ નારાયણસ્ય મુર્તિ [:] નિવેશિતા સિદ્ધ-વીરામ્યાં ॥ સં૦ ૧૧૩૧ ॥ ”

—સં. ૧૧૩૧માં કપર્દિ નામે જેના પિતા છે તે જન્મના અને તેના નાનાભાઈ.... નારાયણની આ મૂર્તિ । સ્વદ અને બીરે સ્થાપન કરી.

મંત્રી બાહડે અહીં ઉદાર કરાવ્યો. એના ૮૨ વર્ષ પહેલાં અને નીચે આપેલા સં. ૧૦૬૪ ના બીજા લેખથી ૧૪૬ વર્ષ પહેલાંના આ બંને લેખો બાહડ પહેલાં આ મંદિર હશે કે કેમ એવી શંકા રાખનારાઓ માટે તો એક વિશિષ્ટ પુરાવારૂપ છે.

ઉપર્યુક્ત લેખથી ૬૭ વર્ષ પુરાણો એટલે લિ. સં. ૧૦૬૪નો બીજો લેખ મુખ્ય મંદિરમાં પેસતાં ડાબા હાથ તરફ બીજે માળ જવાના માર્ગની પાસે ઉત્તરાભિમુખ ટેરીનો અંદર પ્રાચીન પુંડરીકજીની બેઠક નીચે આ પ્રકારે ઉત્કીર્ણ છે:—

“ શ્રીમદ્ભુગાદિદેવસ્ય પુંડરીકસ્ય ચ કમો । ધ્યાત્વા શત્રુજ્ઞે શુદ્ધચન્ન સહેસ્વાત્મનસંયમૈઃ ॥

શ્રીસંગમસિદ્ધમુર્તિર્વિગપરકુલનમસ્ત્વપ્તગાઢઃ । દિવસૈશ્વતુર્મિર્નિર્ધર્ક માસમુખેત્યાચલિતસઃ ॥

વર્ષસહસ્રે વષ્ઠ્યાં ચતુરવિંશત્યાધિકે (૧૦૬૪) દિવસગાઢ્વ । સામદિને બામહાથગમસે કળાદ્વિતીયામાય ॥

અમેયકઃ શુભે તસ્ય શ્રેષ્ઠોપેયકામજઃ । પુંડરીકપદાસંગિ જ્યૈમેતદ્વચીકરત્ ॥ ચતુર્થિઃ કલાપર્ક ૧ ”

“ આ લેખથી જણાય છે કે, વિદ્યાધરકુલના મહાન જૈનશ્રમણ શ્રીસંગમસિદ્ધ મુનિએ સંવત્ ૧૦૬૪ ના માર્ગ-શીર્ષ માસના કૃષ્ણપક્ષની ૨ ને સોમવારે એક મહિનો અને ચાર દિવસના ઉપવાસ પછી સંલેખનાપૂર્વક શત્રુજ્ઞ પર્વત પર શ્રીમદ્ભુગાદિદેવ અને તેમના પ્રથમ ગણધર પુંડરીકના ચરણોમાં ધ્યાન રાખીને ટુંક છાંડ્યો. આ સંગમસિદ્ધ મુનિ કદાચ તે જ છે, જેમને ‘ નિર્વાણકલિકા ’કારે અંધની અંત-પ્રશસ્તિમાં પોતાના દાદાશુર બતાવ્યા છે. ”

સ્વેત સંગમરમર(Marble)ની બનેલી આ પ્રતિમા અનુમાનતઃ ૨૫ ફીટ જિંબી અને ૧૫ ફીટ પહોળી છે. એક મોટા અને વિકસિત કમળ ઉપર શ્રીપુંડરીક ગણધર પદ્માસનમાં વિરાજમાન છે. કમલહંડ લોખે બનાવીને પ્રતિમાની ઉપરના ભાગથી લઈને લગભગ મધ્ય સુધી ગણધરને વિરાજમાન કરેલા છે અને આ કમળહંડના જમણા ભાગમાં સ્થાપના-આર્થની સામે આચાર્યપ્રતિમા બનાવેલી છે. તેઓ એક હાથમાં પુસ્તક ધારણ કરીને કમલહંડની બીજી બાજુએ બેઠેલા પોતાના બે શિષ્યોને ઉપદેશ આપી રહ્યા છે. સંભવતઃ આ આચાર્ય સંગમસિદ્ધ મુનિ છે. બંને શિષ્યો હાથ ભેરીને અર્જલિમુદ્રા રાખી ઉપદેશ અર્પણ કરી રહ્યા છે. પુંડરીકસ્વામીના મસ્તક ઉપર છત્ર અને છત્રની બાજુમાં એકેક માલાધર હસ્તિગોચર થાય છે. આ પ્રતિમા શિવપકલાલું એક અતિમનોહર પ્રતીક છે. શારીરિક સૌંદર્ય અને ગঠન સુંદર છે. કમલહંડ અને પૂર્ણવિકસિત કમલની કેરણો પણ સુંદર છે. શિવપથારની દૃષ્ટિએ આ પ્રતિમા આખાની વિમલવસહિકાના શિવપોથી પણ વધિયાતી છે. એ વાતનો નિર્દેશ કરવો આવશ્યક છે કે ગણધરપ્રતિમાનું લાંબન જૈન મૂર્તિશાસ્ત્રો (Iconography) માં કમળ છે. ”

મંદિર પાસે આવેલા રથયાત્રાના ચોક આરસજડિત છે. અહીં દાદાની રથયાત્રા કાઠવામાં આવે છે અને એ રથયાત્રાના વરધેડા માટે રથ, પાલખી, ગેરાવણ હાથી, ગાડી વગેરે ચાંદીની સામગ્રી તેમજ સુવર્ણચેર વસ્તુઓ રાખવામાં આવે છે.

અહીંનાં બીજાં મંદિરો પૈકી સહસ્ત્રકૃત, સીમધરસ્વામી, મેરુશિખર, સચેતશિખર, ગણધર પગલાં, પાંચ ભાયાનું, બાજરિયાનું વીશ વિહરમાનનું, અષ્ટાપદનું વગેરે મંદિરો છે તે વિશે નોંધ લેવાની અહીં જગ્યા નથી પરંતુ આ ટૂંક અને બાકીની નવે ટૂંકમાં એ દર્શનીય અને પ્રાચીન મંદિરો છે તેનું જર્ણન કરાશે.

રામજી પગલાંનું સ્થળ પ્રાચીનતમ છે. ભરતરાજે અહીં અભિમય રત્નની મૂર્તિ સ્થાપન કરેલી પરંતુ આજે તો

૧. આ સિલાલેખની અઘાપિ કોઇએ નોંધ લીધી હોય એમ જણવામાં નથી.

૨. આ લેખની નોંધ કર્યા પછી કાઠોથી પ્રગટ થતા “ જ્ઞાનોદય ” માસિક વર્ષ: ૩, અંક: ૩ માં આ લેખ અને એ મુર્તિ સંબંધે માહિતીપૂર્ણ લેખ શ્રી. ઉમાકાંત પ્રેમાનંદ શાહે લખ્યો છે. તેમાં અને આ લેખમાં નહિવત્ પાડબે છે. એ લેખમાંથી મૂર્તિ સંબંધી વિગત અને અર્થો નોંધી છે. આ લેખનો અનુસાર “ જૈન સત્પ્રકાશ ” વર્ષ: ૧૭, અંક: ૩ માં ૫. ૫૧ થી ૫૫ માં પણ પ્રગટ થયો છે.

૩. “ શ્રીવિદ્યાવર્ચસજ્યૈષ્ઠમણિઃ પ્રચ્ચાત્રનામા મુનિ । બીર્જમસિદ્ધિઃ હ્યવિષયિતઃ શ્વેતારાગાત્રમત્ ॥ ”

મંત્રી કરમાયાહે સં. ૧૫૮૭માં શ્રીઋષભદેવનાં પગલાં પધરાવેલાં તે જ વિદ્યમાન છે. આરસની નકશીદાર ડેરીમાં એક સુંદર મૂર્તિ છે અને નીચે ચિરનાર, સ્વચેતસિખર, આયુ વગેરેનાં દશ્યો ભેગાય છે.

શ્રીઉમાકાંત થાહ નોંધે છે કે, “રાયણપગલાંની બાજુએ એક ચોરડીમાં એક આદિનાથની પ્રતિમા છે, આવી પ્રતિમા કવચિત જ ભેવામાં આવે છે, તેથી જ નિર્દેશ આવશ્યક છે. આ ચોરડીમાં આવી કળાના ભરતરાજ અને બાહુબલિયાં બે સુંદર શિલ્પો ઉપર સં. ૧૩૬૧ ઉદ્યોગે^૪ હોવાથી આ પ્રતિમા પણ અંદાજે આ જ સમયની હોઈ શકે છે. પુંડરીક ગણધરની ઉપર બતાવેલી પ્રતિમાની લંબાઈ-પહોળાઈ સાથે મળતી આવતી આ પ્રતિમા પણ આરસની બનેલી છે, વચ્ચે આદિનાથ કાયેત્સર્ગ સુદ્રામાં બેસા છે અને જમણી બાજુએ નમિ હાથમાં ખડ્ગ અને બીજી^૫ લઈને બેસે છે. નમિએ કાઠી રાખેલી છે અને સુકુટ આદિ અલંકાર છે. વિનમિ પણ એવી જ રીતે કાઠી બાજુએ એક હાથમાં ખડ્ગ લઈને બેસે છે, બીજા હાથમાં ગદા ધારણ કરેલી છે, તે બરાબર સમજમાં નથી આવતું. ત્રણેની આકૃતિઓ પ્રાયઃ સમાન પ્રમાણ (Size)ની છે, એકેક નાના ચામરધર અને એકેક ભક્ત શ્રીઆદી-શ્વરના બને ચરણોની ખાસે બતાવવામાં આવ્યા છે. સામાન્યતઃ શ્રીઋષભદેવની પ્રતિમા સપરિવાર બીજી પ્રતિમાઓની માફક કાયેત્સર્ગસ્થ અથવા પર્યાકાસન સુદ્રામાં મળે છે, પરંતુ એમના જીવનના આ વિશિષ્ટ પ્રસંગને બાજત કરનારી ભવ્ય પ્રતિમા મળવી કઠણ છે. ભરતેશ્વરની પ્રતિમા પણ બહુ ઓછી મળે છે, પરંતુ ઉલ્લિખિત પ્રતિમા તો પોતાના લંગની આ એક જ છે.”

અંધારિયાનું ચોયુખજીનું મંદિર સં. ૧૬૨૦માં બંધાયેલું.^૪ તે પછી પુંડરીક ગણધરનું મંદિર આવે છે. આ મંદિર મંત્રી કરમાયાહે સં. ૧૫૮૭માં બંધાવ્યું હતું,^૫ આમાં જૈન કથાનકોના લટના-પ્રસંગો સુંદર રીતે આલેખાયા છે. નવટૂંકમાં પ્રવેશતાં પહેલાં ખરતરવજાલીનાં મંદિરો આવે છે.

૧. શેઠ નરશી કેશવજીએ આ ખરતરવજાલી ટૂંકનું મંદિર સં. ૧૯૨૧માં બંધાવી પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. આમાં શ્રીયાંતિનાથ ભગવાનનું મંદિર પ્રાચીન છે. એ પછીનાં કેટલાંક મંદિર ૧૬મી સદીમાં બંધાયેલાં છે.

૨. ચોયુખજીની ટૂંકમાં ચોયુખજીનું મંદિર કઈનીય ને નોંધપાત્ર છે; આખો ચોક ૨૭૦×૧૧૬ ફીટ લાંબો-પહોળો છે. તેમાં આવેલું મૂળમંદિર ચિકમરાજાએ બંધાવેલું કહેવાય છે. પણ અત્યારનું મંદિર સવા સોમજીએ સં. ૧૭૭૫માં બંધાવ્યું હતું. બે ફોટ જોવી બેસણી ઉપર રહેલું આ મંદિર ૬૭×૫૭ ફીટ લાંબુ-પહોળું છે. આખું મંદિર બે ચોરસ વિભાગમાં વિભક્ત થયેલું છે અને તેની આગળ પૂર્વમાં ચોરસ મંડપ છે. મંડપમાંથી થોડાં પગથિયાં ચઢતાં અંદરથી ૩૧ ફીટનો ચોરસ અંતરાળ છે. આ અંતરાળના બાર થાંભલાઓ ઉપર ધ્રુમટ બાંધેલા છે. આ થાંભલાઓ એવી રીતે બેઠેલા છે કે, પૂણા ઉપરના ચાર થાંભલાને બાદ કરતાં બાકીના આઠનો અષ્ટ-કોણ બને છે, જેના ઉપર શિલ્પીઓએ ધ્રુમટની રચના કરી છે. આયુના હેલવાકાનાં મંદિરોમાં પણ આવી જ ચોળના કરેલી છે. પૂર્વના ગુચ્છ દ્વાર ઉપરાંત બાકીની બે દિશાના અંતરાળને મંડપમાં ઉઘડતાં દ્વાર છે અને સારે જ ગર્ભગૃહનું દાર ભેગાય છે. આ ગર્ભગૃહમાં આરસપાણીના સિંહાસન ઉપર થાંભલાઓ છે ગર્ભગૃહના થાંભલા અને નવચોકીના થાંભલાઓની વચ્ચેનાં અંતરા એક આપનાં છે. ગર્ભગૃહ ઉપર ૬૬ ફોટ જોડું વિમાન છે. ગર્ભગૃહમાં પ્રવેશવા માટે એક દ્વાર અંતરાળમાંથી છે અને બાકીની ત્રણે દિશાઓમાં ત્રણ દ્વારો છે, તેને ફરતો ચોક છે

ગર્ભગૃહમાં શુદ્ધ આરસપાણીનું ૧૨ ચોરસ ફીટનું અને બે ફીટ જોડું સિંહાસન છે. સિંહાસન ઉપર જુદી જુદી દિશામાં ગુપ્ત રાખીને બેસાડેલી શ્રીઆદીશ્વર ભગવાનની આરસની ચાર મૂર્તિઓ ગિરાજમાન છે.^૬ આ કારણે આ મંદિર ‘અતુલપ્રમાસદ’ અથવા ‘ચોયુખજીનું મંદિર’ કહેવાય છે. આ મૂર્તિઓ સિંહાસનથી ૧૦-૧૧ ફીટ જોડી અને પલાસનસ્થ છે. અંતરાળના ગેખાલાઓમાં નાની-ચોટી અનેક પાષાણની પ્રતિમાઓ ગિરાજમાન છે. એક બોખલામાં શેઠ-ચોકીણીની મૂર્તિઓ પણ છે.

૪. “પ્રાચીન જૈન લેખસંગ્રહ” ભા. ૨, લેખાંક : ૪.

૫. એભા: લેખાંક : ૩

૬. એ ચાર મૂર્તિઓ પરના સં. ૧૬૭૫ના લેખો મધ્ય જુલો: ‘સદ્. કે. બે. સં.’ ભા. ૨, લેખાંક: ૧૭-૨૦.

રંગમંડપના ૧૨ ચાંબાઓ ઉપર ૨૪ દેવીઓનાં સ્વરૂપો આલેખ્યાં છે. ગભારાના એક ગોખલામાં પદ્માવતીદેવી અને રંગમંડપના એક પૂજ્યામાં લક્ષ્મીદેવીની મૂર્તિઓ છે.

ઉત્તર તરફના મંડપની પૂર્વ બાજુએ વિમાન ઉપર જ્યાં માટે નિસરણો મૂકી છે. ઉપરના ભાગ હમણાં જ નવેસર સમરાળ્યો છે. નીચેનું કામ જૂનું અને કળાપૂર્ણ છે. આ મંદિર સ્થાપત્યની દ્રષ્ટિએ બધી રીતે સંપૂર્ણ છે. ભવ્યતામાં પણ આ મંદિર અનોખું તરી આવે છે.

‘મિરાંતે અહમદી’માં જણાવ્યા પ્રમાણે આ મંદિરમાં ૪૮ લાખ રૂપિયાનું ખર્ચ થયું છે. ૮૪૦૦૦ રૂપિયાનાં તો માત્ર દોરડાં જ લાવવામાં આવેલાં. આ ઉપરથી આ જામાનામાં કેટલો ખર્ચ થાય તેના અંદાજ પામી જવાય છે.

૩. છીપાવસહીમાં ત્રણ મંદિરો અને ચાર દેરીઓ છે. છીપા (ભાવસાર) ભાઈઓએ આ દુકાન સં. ૧૭૬૧માં બંધાવેલી હોવાથી એ ‘છીપાવસહી’ નામે ઓળખાય છે.

૪. સાકરવસહી દુકાન અમદાવાદનિવાસી શેઠ સાકરચંદ પ્રેમચંદ સં. ૧૮૬૩માં બંધાવી છે. મુખ્ય મંદિર શ્રીચિતામણિ પાર્શ્વનાથની એ સમયે પ્રતિષ્ઠા કરેલી છે. મૂળનાથકનું મોટું સુંદર જિંબ પંચધાતુનું છે. બને બાજુએ સ્ફટિકના સાથિયા છે અને મંદિરમાં શેઠ-શેઠાણીની મૂર્તિઓ પણ વિદ્યમાન છે.

આ દુકાનમાં ચોસખજાની પાલળની બારીએ આવેલું ‘પાંડવેનું મંદિર’ અને ‘સહસ્રકૃતનું મંદિર’ શેઠો રજી છે. પાંડવેના મંદિરમાં કેટલુંક સ્થાપત્ય પ્રાચીન સમયનું જોવાય છે. સં. ૧૭૨૧માં શા. હલીચંદ ક્રીકાભાઈએ આને ઉદાર કરાવી નવેસર બંધાવ્યું છે. તેમાં પાંચ પાંડવોની ભૂતિ મૂર્તિઓ, બાજુના ગોખમાં કુતા માતાની પ્રતિમા અને સામેના ગોખમાં દ્રીપદીની મૂર્તિ શેઠો રજી છે. સહસ્રકૃતનું મંદિર સં. ૧૮૬૦માં સુરતવાળા શેઠ જીજ્ઞેષ્ઠ અપાભાઈ બાવચંદ બંધાવ્યું છે. તેમાં સહસ્રકૃતની રચનારૂપે ૧૦૨૪ મૂર્તિઓ સ્થાપન કરેલી છે. ચોદ રાજસૈકેના આરસપદ, સમવસરણ અને સિદ્ધચંકની રચના પણ કરેલી છે. બહારના ભાગમાં ધનુષદારી કેટલીક મૂર્તિઓ છે, તેમાં રામ, લક્ષ્મણ, સીતા, દશરથ, કૌશલ્યા, કેકેયી, ભરત, હનુમાન વગેરેની પ્રાચીન મૂર્તિઓ જોવાય છે.

૫. નંદીશ્વરની દુકાન અમદાવાદવાસી નગરશેઠ પ્રેમાભાઈનાં ક્ષેત્ર ઉજ્જ્વલકૃષ્ણે સં. ૧૮૬૩ માં બંધાવી છે. આને ‘ઉજ્જ્વલસહી’ પણ કહે છે. મંદિરના કોટમાં કોતરણીવાળી સુંદર પથ્થરની ભળીઓ દિવાલોમાં જડેલી છે. મુખ્ય મંદિર ‘નંદીશ્વરદીપ’ના નામે ઓળખાય છે. લગભગ ચોરસ આકારની ચોક્કસલમાં આ મંદિર અજોડ છે. બાબન શૂંગવાળા ગિરિ-પર્વતોથી ઓળખાતી દેરીઓની રચનામાં બાબન ચોસખજા પધરાવેલા છે. ચોકની વચ્ચે મોટા શિખરવાળું મંદિર અને ચારે દિશામાં નાનાં શિખરોવાળી દેરીઓ છે. આ મંદિરમાં વિમાન નથી પરંતુ ચારે બાજુએ ધૂમટોથી તે ઢાંકેલું છે.

૬. હીમવસહીની વિશાળ દુકાન અમદાવાદના નગરશેઠ હીમાભાઈએ સં. ૧૮૮૨ માં બંધાવી, સં. ૧૮૮૬ માં તેમાંના મુખ્ય મંદિરની પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. મુખ્યમંડપના ઉપર ત્રણ શિખરો અને ત્રણ ધૂમટો શેઠો રજાં છે.

૭. પ્રેમવસહીની દુકાન અમદાવાદવાળા મોટી પ્રેમચંદ હાલજીએ બંધાવી છે, તેના મુખ્ય મંદિરની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૮૪૩ માં કરાવી છે.

શ્રીમત્પદ્મદેવ ભગવાનનું મુખ્ય મંદિર ઘણું મોટું છે. તેનાં દરવાજો પૂર્વ તરફ છે. ઉત્તર અને દક્ષિણ તરફના ધૂમટ ઉપર ચડવાનો માર્ગ છે. આગળના ધૂમટના ચાંબા ઉપર દ્વારપાળની આકૃતિઓ ઉપસાવી કાઢી છે. બહારની દિવાલ ઉપર સુંદર શિલ્પો કાંતાર્યાં છે. મુખ્ય મંડપ અને ચોકની ઉપર નીચા ઘાટના સાઠા ધૂમટો છે. ગભારા ઉપર ત્રણ શિખરો જોવાય છે.

આ દુકાનમાં આવેલા સહસ્રકૃષ્ણ પાર્શ્વનાથ ભગવાનના બે માળના મંદિરમાં બે સુંદર ગોખલા કરાવેલા છે, તે ખરેખર આણુની પ્રસિદ્ધ કારીગરોના નમૂનારૂપ જોવાય છે. મંદિરની છતમાં સાસુ-વહુની કથા આલેખી છે. તેમાં સાસુને સાપ વીંટાળી, પડોશીયને વીઠી કંખાળું અને વહુને વાંદરો કરક્યાનાં બાવચમ આલેખેના સુંદર રીતે બતાવ્યાં છે.

આ દુઃકમાં જ કુડ પાસે નીચાણમાં પોણોસો પગથિયાં ઊતરતાં શ્રીઆદિનાથ પ્રભુના મંદિરમાં જવાય છે. કુંગ-રમાંથી ઠેતારી કોઢેલી આદિનાથ પ્રભુની અફલુત વિશાળ પ્રતિમા ‘અદબદલ’ નામે ઓળખાય છે. લોકવર્ણ્ય એમને ‘ભીમ પાંડવ’ની મૂર્તિ તરીકે પણ ઓળખે છે. મૂર્તિ ઉપર લેપ કરાવેલો છે. આ મૂર્તિની ૧૮×૧૪ ફીટ ઊંચાઈ પહોળાઈ છે. કારણમાં પ્રાચીનતા એવાય છે. સં. ૧૬૮૬ માં શ્રી શ્વેતમદાસ શેઠે આ મૂર્તિની છેલ્લી પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે.

૮. બાલાચક્રહીની દુઃકનો ચોક ૧૧×૧૦૬ ફીટ લાંબા-પહોળો છે. તેના ખૂણા ઉપર ગોળ શિખરો બનાવેલાં છે. તેમાં બાલાભાઈએ સં. ૧૮૬૩માં શ્રીજયભદ્રેજ ભગવાનનું મુખ્ય મંદિર બંધાવ્યું છે. મૂળનાયકની મૂર્તિનું પરિકર રમણીય છે. રંગમંડપમાં બીજી મૂર્તિઓ સાથે હાથી ઉપર આડેડ નાભિરાયની મૂર્તિ છે. માળ ઉપર ચોમુખજી વગેરેની મૂર્તિઓ છે. ભગતીમાં ચક્રેશ્વરી દેવી અને ગોમુખ ચક્ષુ વગેરેની મૂર્તિઓ છે. ચોમુખજીના મંદિર જેવી બાંધણી છે. આમાં ફક્ત તફાવત એટલો છે કે ગભારા લાંબો છે ને ઉપર ત્રણ શિખરો છે.

૯. મોતીશાહની દુઃક ૨૩×૨૨૪ ફીટ લાંબી-પહોળી છે. દુઃકને દિવાલોથી ઘેરી લીધી છે. આરે બાણના ખૂણામાં ગોળ શિખરો બાંધેલાં છે. પૂર્વ તરફના દરવાજામાં પેસતાં બન્ધ ચોકમાં આવેલું મંદિર મોતીશાહ શેઠના પુત્ર શેઠ ખીમચંદ-ભાઈએ સં. ૧૮૬૩ માં પ્રતિષ્ઠિત કર્યું છે. લગભગ ૮૧×૬૭ ફીટ લાંબા-પહોળા મંદિરમાં પ્રવેશતાં બે દેરીઓમાં ચક્રેશ્વરી દેવી અને ગોમુખ ચક્ષુની સ્થાપના કરેલી છે. રંગમંડપમાં ત્રણ કમાનોમાંથી આગળની કમાનમાં સુંદર કારીગરીવાળાં તોરણો લગાવ્યાં છે, મૂળગભારમાં મૂળનાયક શ્રીજયભદ્રેજની મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠિત છે.

પુંડરીકસ્વામીનું મંદિર મોતીશાહ શેઠે બંધાવેલું છે. પુંડરીકસ્વામીની મૂર્તિ શત્રુજય પરની મૂર્તિઓમાં આકર્ષક છે. મંદિરના એક ગોખમાં મરુદેવા માતા આદીશ્વર ભગવાનને ગોખમાં લઈ બેઠાં છે ને સામેના ગોખમાં નાભિરાયની મૂર્તિ છે.

આ દુઃકમાં ૧૬ મંદિરો અને ૧૨૩ દેરીઓ છે. દુઃકની બહાર એક વાવ જેવો કુડ અને તેને છેડે કુંતાસર જેવીની મૂર્તિ છે.

બીી દુઃકમાં મળીને ૧૦૬ મંદિરો અને ૭૩૧ દેરીઓ છે.

શત્રુજય ગિરિ ઉપર ચડવા માટે જયતળેટી ચિવાય બીબ ત્રણ રસ્તાઓ છે. (૧) શેત્રુંજી નદીમાં સ્નાન કરીને તળેટીના રસ્તેથી કલ્યાણવિમળની દેરીના જમણે પડખેથી ૨ માઈલ દૂર ‘ભારી વોરડા પાણ’ના રસ્તે ઠેઠ સુધી ૩ માઈલના ચડાવમાં આદિનાથ ભગવાનની ચરણપાદુકાવાળી દેરી અને હાળી બાણએ મોખરની ટેકરો પર દેવકીજીના છ પુત્રોનાં પગલાંની દેરીનાં કંઈન કરીને રામપોળનો દરવાજો આવે છે. (૨) ‘રેહીયાળાનો પાણ’ના રસ્તે શેત્રુંજી નદી પાસેની ઢાળવાળી જમીનથી રામપોળ સુધી ૪ માઈલનો ચડાવ છે. આ માર્ગે રસ્તામાં જળકુંડ અને નાની દેરીઓ આવે છે. (૩) ‘થેટી પાણ’ના રસ્તે આદ્યપુર ગામથી પૂર્વ તરફ લગભગ ૨ માઈલના ચડાવ પછી ગિરિરાજનો કિલ્લો આવે છે. આ રસ્તે તળેટીમાં સુંદર પાદુકામંદિર છે. એની બી.તોમાં સુંદર ચિત્રામણો છે ને ફરતી બળી છે. મંદિરમાં ચોવીશ તીર્થેશ્વરીના પાદુકાઓ છે. લગભગ અડધે રસ્તે એક દેરી આવે છે, તેમાં ચોવીશ તીર્થેશ્વરીની ચરણપાદુકાઓ છે. તેની પાસે કુંડ અને વીસામો છે.

જે યાત્રી જયતળેટીથી ચડીને શત્રુજયનાં કંઈન કરી, પાગની યાત્રા કરી એ રસ્તે પાછો ફરી જયતળેટીમાં આવે છે તેણે ગિરિરાજની બે યાત્રા કરી એમ મનાય છે.

ગિરિરાજની ત્રણ પ્રદક્ષિણાઓ છે. (૧) દોઢ ગાઉની પ્રદક્ષિણા; જે નવ દુઃકોના કિલ્લા બહાર રામપોળથી જમણી બાણએ ફરીને હનુમાનદાર ચાં રામપોળ આવતાં દોઢ ગાઉની પ્રદક્ષિણા ગણાય છે. (૨) છ ગાઉની પ્રદક્ષિણા; રામ-પોળના દરવાજાની જમણી બાણએથી ચડે ચાલ છે, મોખરની ટેકરીની પાસેના માર્ગે અડધો ગાઉ જતાં ‘ઉલકાજલ’ નામે સ્થળ આવે છે. અહીં એક નાની દેરીમાં આદિનાથ પ્રભુનાં પગલાં છે, તેનાં કંઈન કરી પોણા ગાઉ ઉપર ‘ચિલ્લણ તળાવડી’ આવે છે. અહીં નાની બે દેરીઓમાં શ્રીઆદિનાથ ભગવાન અને શાંતિનાથ ભગવાનનાં પગલાં છે. કહેવાય છે કે, સુધર્મસ્વામી ગણધરના શિષ્ય ચિલ્લણ તળાવડી સંઘ સાથે અહીં આવ્યા હતા. આખેયે સંઘ તરસથી તરકંબા લાગ્યો ત્યારે ચિલ્લણ ઝુનિએ પોતાની લઘિયશક્તિથી અહીં એક તળાવ બનાવી દીધું ને સંઘની રક્ષા કરી

હતી; એ જ આ તળાબ 'સિદ્ધલુ તળાવડી' નામે ઓળખાય છે. આની પાસેની એક શિલા 'સિદ્ધશિલા' નામે પ્રસિદ્ધ છે. અહીંથી બે માઈલ દૂર ભાડવાના ડુંગરનું શિખર આવે છે. આ શિખર ઉપર શ્યામ અને પ્રદુર્ગમકુમાર કેટલાયે મુનિવરો સાથે મોક્ષે ગયા હતા તેમની એક દેરી છે. અહીંથી ચાર માઈલ દૂર સિદ્ધવડ (જૂની તળેટી) આવે છે. અહીં એક દેરીમાં આદિનાથ પ્રભુનાં પગલાં છે. અહીંથી પાલીતાણા ચાર માઈલ દૂર છે ને આ પ્રદક્ષિણા પૂરી થાય છે. (૩) બાર ગાઉની પ્રદક્ષિણા; આ પ્રદક્ષિણા પાલીતાણાથી શરૂ થાય છે. પાલીતાણાથી દક્ષિણ-પૂર્વ તરફ ૭ માઈલ દૂર શેત્રુંજી નદીના જમણા કિનારે ભંડારિયા ગામ આવે છે. અહીં શ્રીમાલી આવકોનાં ૨૦ ઘર અને એક ઘર-દેરાસર છે. દેરાસરમાં આદિનાથપ્રભુની ત્રણ પ્રતિમાઓ વિરાજમાન છે. ભંડારિયાથી બે માઈલ દૂર 'બોહાનો નેસ' નામે ગામ આવે છે; જેનું પ્રાચીન નામ કંઠંગપુર છે. ગામમાં દક્ષિણ દિશાએ શ્રીમહાવીરસ્વામી ભગવાનનું બાવન જિનાલયવાળું વિશાળ મંદિર છે. આચાર્ય શ્રીવિજયનેમિસુરિજીના ઉપદેશથી આ મંદિર સં. ૧૬૮૬ માં બંધાવવામાં આવ્યું છે. અહીં વિશાળ ઈંદન ધર્મશાળા છે. તેની પાસે કંઠંગગિરિ નામે પહાડી છે, જે ગિરિરાજનું એક શિખર મનાય છે. આનો ચઢાવ લગભગ ૨૫ માઈલનો છે. આ સ્થળે અનેક મુનિવરો મોક્ષે ગયાનું મનાય છે. ઉપર કંઠંગ ગણધરના નિર્વાણની જગ્યાએ એક દેરીમાં શ્રીઆદિનાથ પ્રભુ અને કંઠંગ ગણધરનાં પગલાં છે.

બોહાનો નેસથી બે માઈલ દૂર ચોક નામે ગામ આવે છે, જે શેત્રુંજી નદી ઉપર વસેલું છે. અહીં શ્રીમાલી આવકોનાં ૧૦ ઘર, ઈંદન ધર્મશાળા અને ૧ ઘર-દેરાસર છે. દેરાસરમાં આદિનાથ ભગવાનની નાની પથ્થુ સુંદર મૂર્તિ વિરાજમાન છે. અહીં શેત્રુંજી નદીના ઉત્તર તટ પર 'હસ્તગિરિ' નામે નાની પહાડી છે. લગભગ અડધા માઈલનો ચઢાવ છે. એના શિખર ઉપર આદિનાથ ભગવાનની દેરીમાં પ્રાચીન સમયની પાટકાઓ પ્રતિષ્ઠિત છે. કહેવાય છે કે, જ્યારે ચક્રવર્તીએ હાથીના મરણથી આ સ્થળે 'હસ્તગિરિ' તીર્થની સ્થાપના કરી હતી અહીંની યાત્રા કરીને ચોક, જાળિયા વગેરે ગામોમાં ધર્મને પાલીતાણા પાછા ફરતાં બાર ગાઉની યાત્રા પૂરી થઈ મનાય છે.

આ ગિરિરાજની યાત્રાનું ફળ જૈન શાસ્ત્રોમાં વર્ણવાયું છે, તે સંક્ષેપમાં આ ગાથા ઉપરથી સમજવામાં આવી બધાં જોમ છે.

અદ્વાવય સમ્પદ, પાવા ચંપાહ ઝંજિતનોય । વેદિતા પુણકલ્લ સયગુણં તંપિ પુંડરીચ ॥

—આશપદ, સંચિતશિખર, પાવાપુરી, અંબાપુરી અને ગિરનાર આદિ તીર્થોની વંદના કરતાં જે પુણ્યફળ મળે તે કરતાં સોગવું પુણ્ય પુંડરીકગિરિને વંદન કરતાં મળે છે.

આથી જ પ્રત્યેક જૈનના હૃદયમાં આ પવિત્ર ગિરિની યાત્રા કરવાનો ઉલ્લાસ રહ્યા કરે છે.

★

૫૯. તળાભ

(કે. ૯૯ નંબર : ૧૬૭૦-૧૭૦૦)

પાલીતાણાથી ૧૦ ગાઉ દૂર ચોટદ કે ગાડારસ્તે અને ભાવનગરથી રેલ્વે રસ્તે ૧૬ ગાઉ દૂર તળાભ કસ્ટેશન છે.

તળાભનું શાસ્ત્રીય અર્થમાં 'તાલધ્વજગિરિ' નામ મળે છે. એની તળેટીમાં આવેલી શેત્રુંજી નદીના કિનારે ગામ વસેલું છે. અહીં ૬૦ આવકોનાં ઘર છે, ૨ ઉપાશ્રયો અને બે ગમ્ભાવી બે વિશાળ જૈનધર્મશાળાઓ મોજુદ છે, તેમાંની એક આશ્રિમગમ્ભનિવાસી બાપુ હનુવતસિંહજીએ સં. ૧૮૭૨માં બંધાવી છે. વળી, જૈન વિદ્યાર્થીઓનું એક છાત્રાલય વગેરે ઉપયોગી સંસ્થાઓ છે.

ગામમાં શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું શિખરબંધી વિશાળ મંદિર છે. કહે છે કે, આ મંદિરના મૂળનાયક ભગવાનનાં હથેળ ૧૫ ગાઉ દૂર આવેલા સ્તંભલાસર ગામના કેળીને એક જોતરમાં થયાં, ત્યારે અહીંના આવકોને એની ભાળ મળતાં અહીં જિનાલય બંધાવી એ પ્રાચીન મૂર્તિની પ્રતિષ્ઠા કરાવી.

ગામથી પહાડનો રસ્તો ૧ ફર્લાંગ દૂર છે અને એનો ચઢાવ ૦૫ ગાઉનો છે. આ પહાડની ઊંચાઈ ૩૨૦ ફીટ છે. પહાડ પર ચઢવા માટે સુંદર પગથિયાં બાંધેલાં છે. શેત્રુંજીની પંચતીર્થોમાં આ પહાડની ગણના છે.

અહીં શ્રીચસ્તુપાલ-તેજપાલે શ્રીજયભદ્રે ભગવાનનું મંદિર બંધાવ્યું હતું એનું પ્રમાણ જૈન અંકો આપે છે. તે

પછી સં. ૧૭૮૧માં અહીં જૈન મંદિર બંધાવાનો બીજો પુરાવો સાંપડે છે અને યોદ્ધા સૈન્યમાં રચાયેલા ‘તીર્થમાલા સ્તવન’ જેની રચના બિનમુશ્કેલ ઉપાધ્યાયે કરી છે, તેમાં અહીં બે પ્રાચીન મંદિરો હોવાનું આ પ્રકારે જણાવ્યું છે:—

“ તાલજળ્ય પાત્ર સતીસરે દિલ્લપરે.”

આમાંનું શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું મંદિર તો આજે અહીં વિદ્યમાન નથી.

શેઠાં વર્ષો પહેલાં અહીંની ભૂમિમાંથી એક જૈન મૂર્તિ મળી આવી છે, જેના ઉપર કાતરેલા લેખમાં સં. ૧૪૩૭ની સાલ સ્પષ્ટ વચ્ચા છે. આ બધા પુરાવાઓ ઉપરથી અહીં પ્રાચીનકાળથી જૈનમંદિરો હતાં અને આજે પણ એની પરંપરાને બાળની રાખતાં ત્રણ વિશાળ મંદિરો વિદ્યમાન છે.

તાલજળ્યગિરિની બે ટોચવાળી ટેકરી પર યહતાં સૌથી પહેલાં શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું શિખરબંધી મંદિર જોવાય છે. સં. ૧૬૮૦માં શેઠ હલપતભાઈ મગનભાઈ હસ્તે શેઠાણી લક્ષ્મીબાઈએ આ મંદિરનો આમુલ્યલ છબોદાર કરાવી આજેહુબ રચના ઊભી કરી છે. આમાં એક લોચનુ પથ્થ છે. આ મંદિરરચનાની વિશેષતા એ છે કે, નિસરણીદ્વારા શિખર ઉપર યહતાં કે નીચે લોચરમાં બિતરતાં ભંતિમાં રહેલા ગવણોદ્વારા ગર્ભગૃહ તેમજ ઉપરથી લોચરમાં રહેલી અને લોચરમાંથી શિખરમાં રહેલી મૂર્તિઓનાં દર્શન કરી શકાય છે. આ રચનાપદ્ધતિ ખરેખર, અનુકરણીય છે. મૂળ ગણારામાં મૂળનાથક ભગવાનની પ્રતિમાનું શિષ્ય તેની પ્રાચીનતા બતાવી રહ્યું છે.

શેઠેક દૂર ઉપર યહતાં શ્રીસુખતિનાથ ભગવાનનું શિખરબંધી પ્રાચીન ભંચ મંદિર જોવાય છે એને ‘સાચા દેવતા દેરાસર’ તરિકે પણ લોકો ઓળખે છે. પ્રસિદ્ધિ પ્રમાણે મૂળનાથકની મૂર્તિ સુખતિનાથ ભગવાનની નહિ પણ શ્રીકુણ્ડનાથ ભગવાનની હોય એમ જણાય છે. એના મૂર્તિવિધાનમાં પ્રાચીનતાનાં લક્ષણો હોય છે. બમતીમાં બાવન બિનાલયની દેરીઓ છે, જેમાં ઘણી પ્રાચીન મૂર્તિઓનાં દર્શન થાય છે. એક જુલામાં ઘૂમટબંધી શુરમંદિર શેલે છે, તેમાં શ્રીગૌતમસ્વામી, શ્રીસુધર્મસ્વામી, શ્રીજંબુસ્વામી વગેરે ગણધરો, કલિકાલચર્ચક શ્રીદેવચંદ્રસૂરિ અને શ્રીમુદ્ગલ્યદ મહારાજ વગેરે શુક્રેલીની ૧૬ મૂર્તિઓ ત્રિરાજમાન છે અને એક મૂર્તિ કુમારપાળ રાજની પણ છે.

અહીંથી જોએ શુંક આકૃતિવાળા શિખર ઉપર શ્રીચોસુખજીનું નાનું મંદિર ઘૂમટબંધી છે. તેમાં શ્રીઅભિનંદન, શ્રીઅભિનંદનાથ, શ્રીસુપાર્શ્વનાથ અને શ્રીમહાવીરસ્વામી ભગવાનની એકેક મૂર્તિની ચતુર્ભુજી રચના કરેલી છે. પાસેની બે દેરીઓ પૈકી રાજર્ષિ હરતરાજ અને બોળમાં શ્રીબાહુબલીની ચરણ-પાદુશાઓની સ્થાપના છે.

અહીં પહાડ પર પ્રાચીન નાની મોટી ૨૦ શુક્રેઓ છે. એ પ્રત્યેક શુક્રેની પાસે પાણીવાળાં ટાંકાં વિદ્યમાન છે. સમાટ અમશોકના સમયમાં આ શુક્રેઓ બની હતી એમ કહેવાય છે. તેમાં ઓહલવાળા, ચાંપરાજવાળા, રંકો, વંકો, ઘોકો, ઓનવેલી અને કુલાણી, તેમજ નરસિંહ મહેતા વગેરે નામની બાવુક સ્મૃતિઓ શુક્રેઓમાં જડાયેલી પડી છે.

સં. ૨૦૦૧ ના શ્રાવણ વર્ષે ૫ ને સેપ્ટેમ્બર (તા. ૨૭-૮-૪૫) ના રોજ બાર વાચ્યા પછીથી લઈને સવાર સુધીના અરસામાં આ ટેકરી પર આવેલી છેલ્લી ટૂંક, જે ચોસુખજીની ટૂંક કહેવાય છે, તે મંદિરના દરવાજાનું તાણું તોડીકાઈ ધર્માન્ધ અસ્થિતિએ શ્રીમાહીસ્વર ભગવાનની ચોસુખની ચારે પ્રતિમાઓને ગાદી ઉપરથી ઉત્થાપન કરી, મંદિરના પગથિયા પાસે ખડિત કરી ટુકડે ટુકડા કરી નાશ્યાની હુઈટના બની હતી; જેની પાછળ કેટલીક ધર્માન્ધ અસ્થિતિઓનું વ્યવસ્થિત કાપતડુ હોવાનું કહેવાય છે.†

★

૬૦. મહુવા

(કોઠા નંબર : ૧૭૧૦-૧૧)

મહુવાનું પ્રાચીન નામ મધુમતી. સં. ૧૩૦૬ ની સાલની એક અશ્વમેધસ્થિતિમાં આનું નામ મધુમતી નોંધ્યું છે, જ્યારે બામનગરના શ્રીઆદિનાથના દેરાસરની એક ધાતુમૂર્તિ પરના સં. ૧૪૬૧ ના પ્રતિમાલેખમાં આ ગામનું નામ

૧. વિસ્તૃત અહેવાલ માટે જુઓ: “ જૈન કાવ્યપ્રકાશ ” વર્ષ : ૧૦, અંક : ૧૨ માં ‘તળાબની કુઈટના’ વિષયક લેખ

મહુવા ઉલ્લેખ્યું છે. સંભવ છે કે આ વચલા ગાળામાં આનું મધુમતીને બદલે મહુવા નામ લોકમાં પ્રચલિત બન્યું હોય. આ મધુમતીના ચેંદ્ર જ્વલિત શહે સં. ૧૦૮ માં શત્રુજય ગિરિના આદિનાથ મંદિરનાં લખેલોદાર કરાવેલા હતા, એવી નોંધ જૈન ગ્રંથોમાંથી મળી આવે છે. પ્રાચીન કાળે આ એક વિશાળ નગરી હતી. શ્રીપાર્શ્વનાથના તીર્થ તરીકે મધુમતીનું નામ જૈન સૂત્રોમાં મળે છે. અહીંના જૈન મંદિરમાં શ્રીમહાવીરસ્વામીની મૂર્તિ છે, તે જીવિતસ્વામીની મૂર્તિ કહેવાતી હોવાથી અને શ્રીશત્રુજયના પંચતીર્થોનું ગામ હોવાથી મહુવા તીર્થ ગણાય છે, આને એ પ્રાચીન કાળની સમૃદ્ધિ જોવાની નથી. અહીં જૈનોનાં ૨૫૦ ઘરા અને ૨ ઉપાશ્રયો છે. બે શિખરબંધી જિનાલયો છે, તે પૈકી શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું મંદિર નૂતન છે. લોધરામાં શ્રીવિજયનેમિસુરિભી આરસની ભેળી મૂર્તિ છે.

બીજું શ્રીમહાવીરસ્વામી ભગવાનનું મંદિર પ્રાચીન છે. મૂળનાથની પ્રતિમા જીવિતસ્વામીની કહેવાય છે. ચોદમા સૈકાના શ્રીવિનયપ્રભ ઉપાધ્યાયે રચેલી ‘તીર્થમાળા’માં આ મંદિરનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. આમાં સં. ૧૩૧૩ ની સાલની શ્રીપાર્શ્વનાથની ધાતુપ્રતિમા દર્શનીય છે. શ્રીહીરવિજયસુરિની આરસ મૂર્તિ એક અને ૩૬ જિનમૂર્તિનો આરસપટ્ટ એક છે.

અહીં જૈન બાલીશ્રમ છે અને હસ્તલિખિત પૌથીઓના બંડાર પણ છે

૬૧. ઘોઘા

(કોડા નંબર : ૧૭૩૨-૧૭૩૪)

ભાવનગરથી ૧૪ માઈલ દૂર ઘોઘા નામે ગામ છે. ભાવનગરથી ઠેક મુખી પાકી સડક બાંધેલી છે. ઘોઘા ખંભાતની ખાડીના કિનારા ઉપર વસેલું પ્રાચીન સમયનું નામી બંદર છે. એક સમયે આ બંદર પીરમહેટની સ્પર્ધા કરતું ભાવનગર વસ્તું નહોતું તે પહેલાં આ ગામ આગાદીબધું વિશાળ નગર હોવાતું. ભાવનગરમાં કે બીજે વસેલા ઘોઘારી વાંઘિયા આ નગરના વાસીદા હતા. ‘સુગપ્રધાનાભ્યર્થ’ શુભાંશી થી જણાય છે કે અહીંના શ્રેષ્ઠીઓ પૈકી શા. હેપાલ, સં. કુમર, શા. ખીસક વગેરે અનેક આવકો સં. ૧૩૮૧માં પાટણના એક મંદિરના પ્રતિષ્ઠા-મહેત્સવમાં હાજર હતા. આ ઉપરથી એ સમયે અહીંના શ્રેષ્ઠીઓની નામના તે તે ગામના પ્રતિષ્ઠિત સંઘમાં સુખ્ય લેખાતી હશે એમ જણાય છે. ‘સોમસોભાગ્યકાવ્ય’ થી જણાય છે કે, અહીંના વસ્તુપાત નામના ધનાઢ્ય શ્રેષ્ઠી, જેનું બીજું નામ વિરૂપ પણ હતું, તેણે અસંખ્ય યાત્રાઓ અને મહેત્સવો પંદરમા સૈકામાં કર્યા હતા. આને આ ગામ જીર્ણ થયેલું છે અને પડતી દશામાં છે. છતાં જૈનોની પ્રાચીન બહોજલાલીનાં પ્રતીકો સમાં ત્રજુ વિશાળ જિનમંદિરો બે મોટી ધર્મશાળાઓ અને બે ઉપાશ્રયો મોજુદ છે. ઉપાશ્રયમાં પ્રાચીન હસ્ત-લિખિત પૌથીઓના બંડાર દર્શનીય છે. અહીંનાં રહેવાસી ચેંદ્રાશ્વી હરકોટગામીને બંધાવેલા એક વડો છે. અહીંની ઘસાતી જતી વસ્તીમાં પણ હજી સ્વેતાંબર જૈનોનાં ૭૫ ઘરા હયાત છે.

૧. ગામના સુખ્ય ભાગમાં આવેલી બજોળોમાં જિંચુ શિખરબંધી શ્રીનવખંડા પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર છે. આ મંદિર કેટલું પ્રાચીન છે એ વિશે જણી શકાયું નથી પરંતુ સં. ૧૪૩૦માં ખરતરગજાભાઈ શ્રીજિનેન્દ્રસુરિની અધ્યક્ષતામાં શ્રેષ્ઠી વીરા અને પૂર્ણ શત્રુજય અને ચિરનારના સંઘ કાઢ્યો એ સંબંધી સં. ૧૪૩૧માં (જેટલે એક વર્ષ પછી જ) શ્રીજિનેન્દ્રસુરિએ ચેંદ્રાશ્વી ‘વિજ્ઞાપિત’માં ઘોઘાના નવખંડા પાર્શ્વનાથ ભગવાનને વંદન કર્યાનો ઉલ્લેખ આ પ્રકારે મળે છે:—

“ ઘોઘાલોકુલસ્થાને મહત્તરપ્રભેદમહોત્સવપુરસ્સરં શ્રીનવસંહાપાર્શ્વનાથજિનાધિરાજં પ્રાગમત્ ॥ ”

આ ઉલ્લેખ ઉપરથી આ મંદિર એ પહેલાંનું હોય એમ સિદ્ધ થાય છે. વળી, આ સ્થળ પ્રાચીન તીર્થોમાં ગણાવાતું છે, જે વિશે પંદરમી શતાબ્દીના શ્રીજિનેન્દ્રસુરિદ્વિત ‘અટોતર પાર્શ્વનાથ સ્તવન’ ઉપરથી જણાય છે.

“ પાહીતામુક પાપહર ઘોઘાપુર નવખંડ ॥ ”

આ મંદિરની બાંધણી બળ્ય અને વિશાળ છે. જોનો રંગપટ્ટા વિસ્તારવાળો છે. આ મંદિરમાં જ બીજાં આર

૧ શોભાપુરજન્મનો વસ્તુપાત: શ્રીપરિવિરુદ્ધ: । સંભવતીતાજુ સ્થિતારુ સ્વર્ણચંદ્રાગમકવિદ ॥ સ. ૪૧ : ૬, સ્થાન: ૧૦૦.

૨. “ જૈન સત્યપ્રકાશ ” વર્ષ: ૧૪, બંક: ૨.

દેરાસરની રચના કરેલી છે. તેથી આ મંદિર દેરાસરના ગુપ્તખાથી એક દૂંઢ જેવો દેખાવ આપે છે. મૂળ ગભારામાં મૂળનાયક શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની સુંદર પ્રભાવશાળી મૂર્તિ ઉપર નવ આંકાઓ સ્પષ્ટ દેખાય છે અને તેથી આ મૂર્તિ 'નવખંડ પાર્શ્વનાથ ભગવાન'ના નામે ઓળખાય છે. કહે છે કે, આ મૂર્તિ ભાવનગરના પ્રાચીન સ્થળ વડવાના એક દૂધમાંથી નીકળી આવી હતી અને કાળાંતરે લોધામાં લાવવામાં આવી.

આ મંદિરમાં એક સુંદર ધાતુમય પટ્ટ કચ્છનીય છે. તેના ઉપર સં. ૧૭૨૦ના આસો સુદિ ૧૩નો લેખ છે, તેમાં શ્રીનવખંડ પાર્શ્વનાથ ભગવાનનો ઉલ્લેખ કર્યો છે.^૨ આ પટ્ટના મધ્યભાગમાં સમવસરણ છે. તેની જમણી બાજુએ શ્રીશત્રુજય અને આમુ તીર્થ તેમજ ડાબી બાજુએ ગિરનાર, અક્ષયપદ્મવતાર અને સુમેતશિખર તીર્થની રચના કરેલી છે. ઉપરના ભાગમાં વીશ વિહરમાન જિન અને નીચેના ભાગમાં શ્રીનવપદ્મ છે. આ તીર્થપટ્ટ ઘસાર્ધ ગયેલો હોવા છતાં બારીકાઈથી જોતાં બધું સ્પષ્ટ દેખાય છે. દરેક તીર્થરચના ઉપર નામ કોરેલાં છે. બીજી મૂર્તિઓ સાથે સ્ફટિકની બે પ્રતિમાઓ પણ અહીં છે. કહેવાય છે કે, આ લોધાનું, અહુવાનું અને ત્રીજું લોધેરાનું મંદિર એક જ શિલ્પીએ બાંધ્યું હતું. એ ત્રણે મંદિરની બાંધણી પણ એકસરખી છે.

નવખંડ પાર્શ્વનાથ પ્રભુના મંદિરની સન્મુખ (૧) શ્રીનેમિનાથ ભગવાનનું દેરાસર છે. મૂળનાયક શ્રીનેમિનાથ ભગવાન છે અને બીજી પ્રતિમાઓને પરિવાર ઘણા છે. આ બધી પ્રતિમાઓ પચીસેક વર્ષ પહેલાં લોધાથી ૧૫ માઈલ દૂર હરિયામાં આવેલા પીરમખેટમાંથી ખડક પોવાનાં એક કુડીમાંથી નીકળી આવી હતી.

પીરમખેટ :

આ પીરમખેટ સૌરાષ્ટ્રના પૂર્વ કિનારે આવેલા લોધાથી ૭ ગાઉ દૂર ખડસલિયા નામે ગામના પૂર્વ કિનારે આવેલા છે. પીરમખેટ પ્રાચીન કાળે સમુદ્રિશાળી નગર હતું અને તે બેટમાં જૈન દેવાલયો હતાં, પણ આજે એ બેટ ઉત્કલ્પ બની ગયો છે. એ સ્થળે આજે માત્ર એક દીવાદાંડી બાંધેલી જોવાય છે. લગભગ પચાસ-સાઠ વર્ષો પૂર્વે પીરમખેટની ખાડીમાંથી હરિયાનું પાણી ઓસરી જતાં કોઈ ખારવાએ એક સુંદર પથ્થર જોયો. ઘરકામ માટે ઉપયોગી થશે એવું સમજી એને ઉપાડવા જતાં તેની નીચે એક પથ્થરની કુડી તેના જોવામાં આવી. એ કુડીમાં પથરાયેલી ધાતુ અને પાવાણુની કેટલીક જિનમૂર્તિઓ તેને હાથ લાગી, તેમાંથી એક-બે પ્રતિમાઓ લઈ તે કોઈ શ્રાવક પાસે ગયો ને બતાવી ત્યારે તેની યોગ્ય કિંમત આપી શ્રાવકે એ ખરીદી લીધી, અને બીજી મૂર્તિઓ હોય તોપણ તેને લાવવા જણાવ્યું. પછી તો ખારવાને લોભ લાગ્યો. છેવટે સરકારને ખબર પડતાં એ મૂર્તિઓ જપ્ત કરવામાં આવી અને અમદાવાદવાસી શેઠ અનસુપભાઈ ભગુભાઈએ કલેક્ટર સાથે પત્રવ્યવહાર કરી મૂર્તિઓ કબજે લઈ લોધાના શ્રીસંઘને સુમત કરી. એમાંની બધી મૂર્તિઓ આ મંદિરમાં અને નવખંડ પાર્શ્વનાથ જિનાલયમાં પણ મૂકેલી છે.

કેટલાકના કથન મુજબ શ્રીનવખંડ પાર્શ્વનાથની મૂર્તિ પણ આવેલી મૂર્તિઓમાંની એક હતી. બીજી મૂર્તિઓ પૈકી એક આશરે અઢી ફીટ લંબાઈ અને બે ફીટ પહોળાઈ તેમજ લગભગ એક ફૂટ બાંડા રવેત કરાર પથ્થરમાં કોતરેલી મૂર્તિ સોયરામાં છે. આ મૂર્તિને જમણા ભાગ ખડિત છે. પળાસણ નીચે ઘણું કરીને ચોદસી શતાબ્દીના લેખ છે, પ્રભુની ઉપર ધાતકી કે પિંપલ વૃક્ષ સુંદર રીતે કોરેલું છે.

પીરમખેટમાંથી નીકળેલી ઘણીખરી મૂર્તિઓ ઉપર વિકસની ચોદસી સદીના લેખ કોતરેલા જોવાય છે અને મોટેભાગે શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની મૂર્તિઓ છે. પ્રત્યેક પ્રતિમાનું પદ્માસન અને મૂર્તિની રચના ભવ્ય અને આકર્ષક છે.

(૨) ઉપર્યુક્ત શ્રીનેમિનાથ પ્રભુના દેરાસરની જમણી બાજુએ ઉત્તર દિશામાં સમવસરણનું દેરાસર છે. તેમાં ધાતુ-મય મનોહર સમવસરણ છે ને બીજી પાવાણુનું સમવસરણ બાજુએ છે. બંને ઉપર લેખ છે; પણ આરસના સમવસરણના લેખ ઘસાર્ધ ગયેલો છે. ધાતુના સમવસરણ ઉપરના અને બીજા લેખો સુનિ શ્રીચુરધરવિજયજીએ આ પ્રકારે નોંધ્યા છે.

“સ્વતિ શ્રીસંવત ૧૫૧૧ વર્ષે માઘ સુદિ ૫ ગુરૌ ગન્ધારમન્દિરે શ્રીમહાવીરપ્રાસાદે સમવસરણ સમસ્તશ્રીસંવેન કારિતં ॥”

આ લેખથી જણાય છે કે આ સમવસરણ ગંધારના મહાવીરસ્વામીના મંદિર માટે ત્યાંના શ્રીસંઘે કરાવેલું હતું, એ

૬૨. વલ્લભીપુર

(કોઠા નંબર : ૧૭૫૫)

પોતાના જન્મસ્થાનથી ૧૦ માઈલ દૂર જળા અથવા વલ્લભીપુર નામે ગામ છે. સોરાષ્ટ્રના ગિરિનગર, દ્વારકા અને પ્રભાસ જેટલું જ એ પ્રાચીન છે. પ્રાચીન કાળમાં એ લમિલપુર નામે યોગ્યાપાતું હતું.^૧ એ પછી એનું નામ વલ્લભીપુર પડ્યું. ઐતિહાસિક યુગમાં ગિરિનગર પછી વલ્લભી પણ સોરાષ્ટ્રનું પાટનગર હતું અને વેપારી બંદર તરીકે પણ તેની ખ્યાતિ હતી.

આનંદેશના વાઘલી ગામમાંથી મૌર્ય રાજા ગોવિંદરાજનો શકસંવત ૯૬૧ નો શિલાલેખ મળ્યો છે, તેમાં એ રાજાના લગભગ વીસ પૂર્વજોની વંશાવલી આપેલી છે. એ વંશ સોરાષ્ટ્રના વલ્લભીપુરમાં હતો. એ સમયે વલ્લભી રાજધાનીનું નગર હતું અને દેવમંદિરોથી શોભાયમાન લાગતું હતું. એ લેખના ખોલ સ્લોકમાં આ પ્રકારે વર્ણન કરેલું છે :—

“તસ્મિન્ દેશેઽસ્તિ મયા વિવુધમુરવરાકર્ણવિશાલયાદયા, મૌર્યાણાં રાજધાની વલ્લભિરિ....મણ્ડનું મળ્લકાનામ્ ।

યત્સામિ:સોર્ષવિશામુનિશિતમતયો જ્ઞાણયા જ્ઞાતુલ્ભા: , પૌરા ધર્માર્થકામત્રિતયફલમુજ: સન્તિ મૌર્યમસાદા ॥”

એવી આ સુંદર નગરીનો સં. ૩૭૫ માં બંગ થયો.^૨ એ પહેલાંના વલ્લભીપુરનો ઇતિહાસ અંધકારમાં છે. વલ્લભીવંશના રાજાઓના સમયમાં આ નગરી ઉત્તર અવસ્થામાં હોય એમ જણાય છે.

જૈન શ્રવેથી જણાય છે કે, એ વંશના જ્ઞર્માંદિત્યના પુત્ર શિલાદિત્યના સમયમાં ‘દ્વાદશારનચક્રવાલ’ (રચના સં. ૪૧૪ લગભગ) કરતાં પ્રકાંડ તાર્કિક વિદ્વાન અલ્લવાલી^૩ જેનાઆચાર્ય અને પરપરાથી માન્ય ‘શત્રુજયધાહ્યા’ (રચના સં. ૪૭૭) ના કરતાં શ્રીજીનેશ્વરસ્મરિતો શિલાદિત્ય રાજાએ પોતાની રાજસભામાં સત્કાર કર્યો હતો. બંને આચાર્યોએ આ રાજાનો ઉપદેશ આપી જૈનધર્મને બનાવ્યો હતો અને શત્રુજય તીર્થનો ઉદ્ધાર તેની પાસે કરાવ્યો હતો. એ સમયે અહીં ૮૪ જિનમંદિરો પોતાના વિજયબ્જ કરકાવી રહ્યાં હતાં.^૪

વીર નિ. સં. ૬૮૦ (વિ. સં. ૫૧૦) લગભગમાં શ્રીદેવધિગણિ ક્ષમાક્ષમણે આ નગરમાં શ્રમણસંઘ એકઠો કરી જૈન આગમોને પ્રસ્તાવરૂપ કર્યાં હતાં, તેથી આ નગર જૈનવિદ્યાના કેન્દ્રસમુદાય બની ગયું હતું.^૫

એ વંશમાં થયેલા ક્રુરવસેન મહારાજ (વલ્લભી સં. ૨૦૦ થી ૨૩૦, વિ. સં. ૫૭૬ થી ૬૦૬ માં) વલ્લભીમાં રાજા હતો ત્યારે વલ્લભી સં. ૨૦૮ માં તેના સુવરાજનું આણુંદપુરમાં ચતુર થયું. આણુંદપુર કુબારબુખિતનું નગર હતું. એ સમયે ચોથા કાલકાચાર્ય વલ્લભીમાં ચતુર્માસ મટે રિષત હતા. તેમણે રાજાને ઉપદેશ આપી પુરશોક યુગાંચા અને ઘણાં જિનમંદિરોનો ઉદ્ધાર કરાવી પૂજા વગેરે કરાવ્યાં.^૬

૧. “The Geographical Dictionary of Ancient and mediaeval india.”—By Nundolal Dey.

૨. ‘દસકુમારચરિત’ ઉલ્લેખાસ : ૬.

૩. “Indian Antiquary” Book II, Page 221-218

૪. “ભગવતે ભાષ્ય સિંગલવાઈ બ્રહ્મલેખાં । વિશ્વવ્યાપક તથો વલ્લભિર્મનો સમુપજો ॥”—તિર્યોવાલીપપત્રો.

૫. વીર નિવાંણ સં. ૮૮૪ (વિ. સં. ૪૧૪)માં અલ્લવાલિસરિએ જોદોને છુના એ સંજયે ‘પ્રભાવકચરિત’ના ‘વિજયસિંહ-સરિમંથ’માં આ પ્રકારે ઉલ્લેખ છે :—

“મીરિતલકરાદય કાતાલકે વત્તરસીતિયુગં । કિયે સ મહાવાલી વૌદ્ધસ્તસ્થાનતાંભાપિ ॥ ૮૨ ॥”

૬. “Journal of the Royal Asiatic society.” XIII, P. 159.

૭. “વલ્લભિમિ નગરે દેવદિશ્વરમુલ્લયલ્લેખે । પુન્યે ભાગ્ય સિન્ધિ વલ્લય કલ્પીગાણ વીજોમો ॥”

૮. “જૈન પરપરાનો ઇતિહાસ”—બે. યુનિ ઓરિહનવિભાગ (નિપુટી) પૃષ્ઠ ૩૮૪.

એ પછી વલભી સં. ૨૩૫ થી ૨૫૦ માં ગુહસેન નામે પ્રતાપી રાખા હતા. 'એના સમયમાં વલભીપુરમાં ધણું જૈનમંદિરો હતાં. ત્ર્યમ્બકદેવના મંદિરની દેશદેશાંતરમાં ખેટલી બધી ખ્યાતિ હતી કે અસંખ્ય જૈન યાત્રાળુઓ એ મંદિરના ત્ર્યમ્બકદેવની પ્રતિમાના દર્શનાર્થે સતત આવ્યા કરતા હતા. આ મંદિર ૧૮૦ ફીટ લાંબુ અને ૧૦૦ ફીટ પહોળું હતું. ૧૬૫૦ રંગમંડપોવાળું, સ્ફટિક પાષાણથી બાંધેલું, નકશીકામથી ભરપુર હતું. આ મંદિરમાં શ્રીત્ર્યમ્બકદેવ પ્રભુની મૂર્તિ સ્વેત સ્ફટિકની હતી. આ મંદિરના બુગલમાં એક વિશાળ પોથીબંધ (અંધાલય) હતો, જેમાં હસ્તાક્ષિત અથોના સંશ્લેષ હતો ને તેનો લાભ સૌ કોઈ લઈ શકે એવી સગવડ રાખી હતી.^{૮૬}

આ ઉપરથી સમગ્ર શકાય એમ છે કે, આચાર્ય દેવધિગણિ ક્ષમાશ્રમણે વીર નિર્વાણ સં. ૬૮૦ (સં. ૫૧૦)માં વલભીપુરમાં જે શાઓ લિપિગદ્ધ કર્યાં, તે બંદાર વલભીરાજ ગુહસેનના સમયમાં ઉપર્યુક્ત શ્રીત્ર્યમ્બક નિનાલયના લોચરામાં અસ્તિત્વ ધરાવતો હોય એ સર્વથા સંભવિત છે.

એ પછી થયેલા શિલાલિપ્યના સમયગાં વ. સં. ૨૬૧ (શક સં. ૫૩૧)માં શ્રીજિનભદ્રગણિ ક્ષમાશ્રમણે 'વિશેષાવસ્થાક બાધ્ય' નામના આકર અંગેની રચના આ નગરના જૈનમંદિરમાં કરી હતી.^{૮૭}

બીની યાત્રી હુએનત્સાંગ ઇ. સ. ૬૪૦ આસપાસમાં ભારતની યાત્રાએ આવ્યો હતો. તેણે વલભીને એમને Fā-lā-pi નામથી પોતાની નોંધમાં બજાવ્યું છે કે, "વલભીદેશના રોવાલ ૪૦૦૦ લોકો (૧૩૦૦ માઈલ) છે, તેની રાજધાનીનું શહેર પાંચ માઈલ કરતાં વધારે છે. ત્યાં સે કરતાં વધારે કશોઈપણ શ્રીમંતો વસે છે. અહીં બોદોના એક સે કરતાં વધારે મઠો અને શાલાવધાની (૩૬૦) શ્રોદ મંદિરો છે. છ હજાર જેટલા બોદ ભિક્ષુકો અહીં એવા."^{૮૮}

આ ઉપરથી સમભય છે કે, સાતમા સૈકામાં આ નગર બોદવિદ્યાનું કેંદ્ર બની ગયું હતું. એ સમયે વલભીની બહોળલાલી મધ્યાહને હતી.

આવા જૈનવપણું નગર ઉપર વિ. સં. ૮૨૬માં આરમો અડી આવ્યા અને ફરીથી એ નગર પોતાની બહોળલાલી મેળવે ત્યાં તો વૃષ્ટિપતિ હમીરે ૮૪૫માં એને લોચસેથું કરી નાખ્યું.^{૮૯} ફરીથી એ નગર વસ્તું તો ખડું પણ પોતાની પ્રાચીન સમૃદ્ધિ મેળવી શક્યું નહિ.

આ નગરીના બંગ સમયે અહીંના જૈન મંદિરની પ્રતિમાઓ દેવપત્તન અને શ્રીમાલ નગરમાં લઈ જવામાં આવી.^{૯૦} જૈન કુટુંબો સૌરાષ્ટ્ર અને આરવાડના ભજનમાલ વગેરે પ્રદેશમાં જઈને વસ્યાં. ત્યાં પણ કેટલીક મૂર્તિઓ તેઓ સાથે લઈ ગયા હતા.

એ પછી આજનું બળા ક્યારે વસ્તું એ બાણવામાં નથી પરંતુ એ એના પ્રાચીન સ્થળથી કંઈ દૂર વસ્તું છે. થોડાં વર્ષો પહેલાં અહીંની પ્રાચીન ધ્વસ્ત બુદ્ધિનું ખોદકામ કરવામાં આવ્યું હતું, તેમાંથી કેટલીક વસ્તુઓ મળી આવી હતી. કેટલીક કાનપત્રો અને સિક્કાઓ મળી આવ્યા છે, એ ઉપરથી વલભીવંશનો સમય નિર્ણય કરવામાં ઘણી મદદ મળે છે. એ કાનપત્રો 'ગુજરાતના ઐતિહાસિક ઉત્કૃષ્ટ લેખો' નામક પુસ્તકમાં સંશ્લેષવામાં આવ્યા છે.

અહીં આજે ૫૦૦ શ્રાવકોની વસ્તી છે. ૨ ઉપાશ્રય, ૧ ધર્મશાળા અને એક મૂળનામક શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું શિવપરબધી મંદિર છે. સં. ૧૬૬૦માં તેની પ્રતિષ્ઠા થઈ છે. આ મંદિરમાં ૬ ગુરુમૂર્તિઓ છે.

૬૮. 'અનંગવલ્લભ' નામક નવલકથા-લે. રા. કુંભર.

૯૦. "વંચલા દક્ષીણા સગળિજાલસ્ય વલમલ્લ. તો વેતગુણિયાદુ શુભિવિષાતિમિ ભવતો ॥ રણે જી વાલગરે લીંગારાજમિ ભવતિ ॥ વલભીનગરી દમ્ભ મદ્...મિ ગિજનવળે ॥" ભારતીય વિદ્યા' વર્ગ: ૩, અંક: ૧.

૯૧. 'વિનિવતીકથા'માં 'સત્યપુર તીર્થકથા' પાનિ: ૧૫-૨૦.

૬૩. ગિરનાર

(ક્રિ.સ. નંબર : ૧૭૭૦-૧૭૮૪)

સૌરાષ્ટ્રનો આ ગરવો પર્વત આદ્યકાળથી પ્રસિદ્ધ છે. બાવીશમાં તીર્થ^૧કર શ્રીનેમિનાથ ભગવાને કીર્ત્તિ, ઠેવળજ્ઞાન અને નિર્વાણ; એમ ત્રણ કલ્યાણક્રોધી આ ભૂમિને પવિત્ર કરી છે. એની સાક્ષી આપતો પવિત્ર સૂત્રપાઠ પ્રત્યેક જૈનના ગળામાં ઘુટાયેલા ઘણીવાર સંભળાય છે:

“વર્જિતવેલસિંહરે વિક્ષા-નાળં નિસિંહિયા જસ્ય । તં વમ્મવક્કવંદિમવિદુનેમિ નમ્મસામિ ॥

પ્રાચીનકાલસંક્રાંતિની આ ઘટનાએ સૌરાષ્ટ્ર-ગુજરાતમાં જૈનોની વિદ્યમાનતા અને પ્રબળતાને સૂચવી રહી છે. એ સમયે અહીં નેમિનાથ ભગવાનનું મંદિર હતું, જેનું સમર્થન આપતું એક તામ્રપત્ર પ્રભાસપાટણથી મળી આવ્યું હતું. આ તામ્રપત્રની લિપિ ડો. પ્રાચુનાથ શાસ્ત્રીએ ઊકેલીને આ પ્રમણે અર્થ કાઢ્યો છે :

“રૈવાનગરના રાજ્યના સ્વામી સુ.....ભતિના દેવ નેણુસદ્દનેઝર થયા. તે સદ્દરાજ (કૃષ્ણ) ના સ્થાને (દ્વારકા) આવ્યા. તેમણે સર્વ.....દેવ નેમિ જે સ્વર્ગ સમાન રૈવત પર્વતના દેવ છે, તેમના માટે મંદિર બનાવી સદા માટે અર્પણ કર્યું.”

ડો. પ્રાચુનાથે એનું વાચન કરતાં એમ જણાવ્યું છે કે, આ મહારાજ એખિલોનિયાના નિવાસી હતો. એ જ્યારે દ્વારકા આવ્યા ત્યારે તેણે એક મંદિર બનાવી રૈવત પર્વતના દેવ નેમિ અથવા અરિહનેમિને અર્પણ કર્યું; જે જૈન તીર્થંકર હતા, તેમના પ્રત્યે નેણુસદ્દનેઝરની બારે શ્રદ્ધા અને ભક્તિ હતી. એ રાજા રૈવાનગરનો સ્વામી હતો. એમ પણ તેમાં કહેવામાં આવ્યું છે. આ રાજાનો સમય ઈ.સ. પૂર્વે છઠ્ઠી શતાબ્દીને બતાવવામાં આવ્યો છે.^૨

આ હકીકત સાચી હોય તો દ્વારકામાં બંધાયેલું આ મંદિર રૈવતગિરિના બંધાયેલા મંદિરના દેવ શ્રીનેમિનાથ પ્રભુને સમર્પણ કર્યું. એવો ક્ષિતાર્થ નીકળે. એટલે ઈ. સ. પૂર્વે છઠ્ઠી શતાબ્દીમાં ગિરનાર ઉપર શ્રીનેમિનાથ ભગવાનનું મંદિર હોવાનું આથી સિદ્ધ થાય છે; પરંતુ પુરાતત્ત્વજ્ઞોએ આવા પ્રાચીન તામ્રપત્રના લેખ તરફ ધ્યાન કેમ આપ્યું નથી એ અરેખર, આશ્ચર્યજનક છે.

એ પછી વિ. સં. પૂર્વે ત્રીજી શતાબ્દી લગભગમાં રચાયેલા ‘આચારંગસૂત્ર-નિર્ણયિતા’માં ગિરનારને વંદન કર્યાનો પાઠ આ રીતે મળે છે:—

“અટ્ટાવયયુર્જિજ્જેતે, ગયમ્ગરણં ધમ્મચક્કેયા । પાસરાહાવત્તળયં, ચમરુણયં વ વંદામિ ॥”

આ પર્વતની ‘નેમનાથના પર્વત’ નામે પણ પ્રસિદ્ધ છે. જૈનો શરૂઆતની પાંચમી દ્વંકતરીકે ગિરનારને યોગ્ય ખાવે છે. જેને અશોકનો શાસનલેખ કહેવામાં આવે છે તેને કેટલાક અશોકનો વસ્તુત: સમ્રાટ પ્રિયદર્શી^૩ અર્પિતનો હોવાનું કહે છે. એ રીતે ગિરનારના સ્થાનિક ઇતિહાસનો અંકડો ઇતિહાસકાળ સાથે જોડાયેલો જતાં જૈન કથાકથાની હકીકતને પણ પ્રામાણિક કરાવે એમ છે. છતાં આ હકીકતો તરફ ઇતિહાસવિજ્ઞોએ ધ્યાન દેવાનું તો છે જ.

એ પછીના સમયનો ક્ષત્રપકાલીન લેખ અહીંની સદ્ગિરિ (આવાપારના મઠ) નામની ગુફામાંથી મળી આવ્યો છે, જેના વિશે વિદ્વાનોએ નિર્ણય પ્રકાશ પાડ્યો છે, તે લેખ આ પ્રકારે છે:—

“.....સ્થથા સુરગળ[૧] [ક્ષત્રા]નાં પ્ર[થ]મ.....વણ્ણસ્ય પ્ર[તી]ત્ય રાજઃ ક્ષ[ત્ર]વ્ય સ્વામિજયદામવ[લો]ત્તસ્ય રાજો મ[હા].....[ત્રિ]ત્ર શુક્લસ્ય દિવસે પંચમે ૫ ૬ [દ] ગિરિનગરે દેવાસુરનામવ[લો]રાજસે.....વપુમિવ..... કેવલિ[જ્ઞા]નસંપ્રાપ્ત[ા]નાં જરામણ.....”

1. “Indian culture” April 1938, P. 515, and ‘Times of India’ 19th, March 1935, P. 9.
2. ‘The Archaeology of Gujrat’—by H. D. Sankalia.

આ લેખમાં જૈન શાસ્ત્રોના કેષલિકાવ્ય અને જરામરણ જેવા પારિભાષિક શબ્દો વપરાયા છે અને તેથી એનું અનુમાન દોરવામાં આવે છે કે, આમાં કેઈએટા જ્ઞાની અને સંપત્તિ જૈન ગુનિના શરીર-ત્યાગનો ઉલ્લેખ રહ્યો હશે, અને તે અવસરે ડેવ, અમુર, નાગ, યક્ષ અને રાક્ષસોએ ઉત્સવ મનાવ્યો હશે.

ખીજા એક શુદ્ધ (નં. K.)માં સ્વસ્તિક, ભદ્રાચન, નંદીપદ, મીનમુગલ અને કળશનાં ચિહ્નો ખોદેલાં જોવાય છે. એવાં જ ચિહ્નો મથુરાના જૈનસ્તૂપના ખોદકામમાંથી પ્રાપ્ત થયેલ આયાગપટ્ટો પર આલેખાયેલાં મળે છે. તેથી આ શુદ્ધાએ જૈનો સાથે સંબંધ ધરાવે છે, એમાં શંકા નથી. એક સમયે પાશ્ચાત્ય સંશોધકોએ શુદ્ધ માત્ર બોદ્ધોનાં સ્થળો છે એમ બળબાંહેર કરેલું તે આવા પુરાવાઓથી તાત્ત્વ નિરાધાર કરે છે.

આ રીતે જોતાં ક્ષત્રપકાલીન લેખોમાં જૈનોની સ્મરણીય ઘટનાનાં સૂચનો પ્રાપ્ત થાય છે. એ પછી કાર્ત્તીર દેશના બે શ્રેષ્ઠીઓ અગ્નિત અને રત્ન નામના શ્રાવકોએ સં. ૬૦૬ માં આ તીર્થના ઉદ્ધાર કર્યો હતો, એ વિશે આગળ જણાવવામાં આવ્યો. તે પછી સં. ૧૨૮૫ માં મહામાત્ય સત્ત્વજન શ્રેષ્ઠીએ અસહના કાંઈ મંદિરના સ્થાને પથ્થરનું મંદિર બંધાવ્યાનો શિલાલેખીય^૩ અને અંધસ્ય સ્પષ્ટ ઉલ્લેખો મળે છે. તેરમા સૈકાના મંત્રીધરખંડુએ શ્રીજસ્તુપાલ અને તેજપાલે આ સ્થળે મંદિરો અને મૂર્તિઓ બારાવી હતી એવા શિલાલેખો અદ્યાપિ મળે છે. શ્રીતેજપાલ મંત્રીએ મિરનારની તળેટીમાં ‘તેજલપુર’ ગામ વસાવ્યાનો ઉલ્લેખ લગભગ તત્કાલીન વર્ણનમાં કરેલો છે^૪ અને તે પછી આ તીર્થમાં શ્રેષ્ઠી ધરભિગ, સલખ, સમરસિંહ, લુધલ, તેજપાલ, આંધિા, પૂનાચાહ, જ્ઞાનજ્ય, ગોપંડ્યા, સાલિગ, મેલા, રામસિંહ, હુંગર, ચીતર, જ્ઞામલ અને આંધી વર્ધ્ય વગેરેએ કરાવેલાં ધર્મકાર્યોમાં ફાળો આપ્યાની હકીકત ‘તીર્થમાળા’માંથી જાણવા મળે છે.

વળી, ‘સોમસોભાગ્યાન્ય’ના ઉલ્લેખથી જણાય છે કે મુંદરગેદર-નગરના રહીશ શ્રેષ્ઠી પૂર્ણસિંહ ઠોકારી અને તેના બાઈ બંધુરમને પંદરમા સૈકામાં અહીં એક ઉત્તુંગ જિનપ્રાસાદ રચાવ્યો હતો. જેની પ્રતિષ્ઠા શ્રીજિનકીર્તિસરિકો કરી હતી.^૫ એ જ કાળમાંથી જાણવા મળે છે કે, એક બીજા અધારનગરના રહેવાસી શ્રેષ્ઠી હામ્બા સંઘપતિએ અહીં અતુરુખ જિનપ્રાસાદ કરાવી શ્રીસોમસુંદરસૂરિના હાથે પ્રતિષ્ઠા કરાવી હતી.^૬

શ્રીરત્નસિંહસૂરિશાસ્ત્રે રચેલી ‘તીર્થમાળા’થી જણાય છે કે, શ્રેષ્ઠી શાવુરાજ અને જીવને સોળમી શતાબ્દીમાં અહીં બાવન જિનાલયવાળો ‘ઈન્દ્રનીલવલિકપ્રાસાદ’ કરાવ્યો હતો; જેનું વર્ણન આ પ્રકારે છે:—

“પુરુષવયજ્ઞ વ્યવ શાવુઈ કીકુ, અંબાહિવ ભૂંભવિ જમ લિદકે, બાવન જિજ્ઞહર સાસો;
ઈન્દ્રનીલવલિક પ્રાસાદ. હેમ બતાવ્યાસિચિં અનુવાસો સાર કરઈ અપારો. ૧૬.

૩. આ સંપત્તિ એક નજ સંવત્તના પચાસેલા લેખ મળે છે, તેમાંથી આપણે કરજાપતન (કર્જાપિહાર) નામનો ઉલ્લેખ મળે છે, જે શ્રેષ્ઠી સત્ત્વજન મહામાત્યે કરાવેલા ઉદ્ધારનો ખ્યાલ અપાવી રહ્યો છે. તે આ પ્રકારે છે:—

“.....રાજવેવં તિ/શિવચક્રપતિમીશ્વરિચક્રેવ... વિજય.....પરકારજાવલનપતિમ... કાતેવ... કેન હસવેન.....વારવક્ત્ત-
લિક.....તીર્થેશ્વરીમેલિનાવપ્રસાદ.....ઠં ભીકા ય ઠં વાતા.....સુખલક્ષ્મ્યાવત્ત.....”

૪. તેજપાલિ મિરનાર, તેજપુર નિયતમિ કારિઉ ચલમહ પવપવર બદાહર ધર આરામિ. “— રેવતિવિરસિસુ”

૫. ‘પ્રાચીન તીર્થમાળા સંગ્રહ’ ભા-૧, પૃ. ૩૩-૩૬ ઉપર ‘મિરનાર તીર્થમાળા’ માંથી જણાય છે કે, જનાબકાં ધરભિને વોરસન અને સલખે કેસરીવલિકાર બંધાવ્યા. (ક્રી: ૩, પૃ. ૩૩); સમરસિંહે તેજપુરમાં ચોપાખંનાથ ચેત્ત બંધાવ્યું. (ક્રી: ૪, પૃ. ૩૩); લુધલે અપભગિનેશ્વર મંદિર કરાવ્યું. (ક્રી: ૪, પૃ. ૩૩); તેજપાલે તીર્થના ઉદ્ધાર કરાવ્યો (ક્રી: ૫, પૃ. ૩૪); રાભિગ આંધે પાજ બંધાવી (ક્રી: ૬, પૃ. ૩૪, શાહ પૂનાએ પહેલી પોગ બંધાવી (ક્રી: ૭, પૃ. ૩૪); જ્ઞાનજ્ય (સત્ત્વજન) શાહે સં. ૧૧૮૪ માં મંદિરનો ઉદ્ધાર કર્યો. (ક્રી: ૮ પૃ. ૩૪); ગોપંડ્યાએ છરાવલા પાખંનાથનું મંદિર બંધાવ્યું (ક્રી: ૧૩, પૃ. ૩૫); જોસવાહ સાલિમે મેલામરિ ધર્મનાથ, રામસિંહ અને ભગ્ન હુંગરે દેરી કરાવી (ક્રી: ૨૦, પૃ. ૩૬); ચીતરે કર્ષ ધર્મકાર્ય કર્યું (ક્રી: ૨૧, પૃ. ૩૬); શાહ શામલે અગિયારેવીની સ્થાપના કરી (ક્રી: ૨૨, પૃ. ૩૬) આંધી વર્ધ્યે અંધકુશામાં જિનેશ્વર સ્થાપ્યા (ક્રી: ૨૪, પૃ. ૩૬) વગેરે.

૬. ‘સોમસોભાગ્યાન્ય’ સર્ગ : ૬ શ્લોક : ૮૧-૮૩

૭. એજન : સર્ગ : ૬ શ્લોક : ૮૪-૮૬

આથી વિમલનાથ તિહિં માજ્ય, નિરૂપક શોભનમય તણ ઢાળ, રાજ્ય મહિમ નિધાન;
 વિતમમ્મિ શોપાસ જિણેશ્વર, સુરતજ અમિતનાથ તિણેશ્વર, બહુ ખર શોભન વાન. ૧૫.
 પીતલમય બિનપ્રતિમા બહુવિધ, સમવસરજી સોવીર ચતુર્વિધ, પુણુ પુષ્પનિધાન;
 પનર નવોત્તર કાચુજી આસિઈ, સામી બધાં અતિ ઉલ્લાસિઈ, વંદુ બં સહિ ભાણ. ૧૬.

આ ‘તીર્થમાળા’માં ઉલ્લેખ કરેલા શ્રીવિમલનાથપ્રાસાદ સંબંધે શાસ્ત્રવિચારક શ્રીવિજયશ્રમસ્ત્રીશ્વરે સંપાદિત કરેલી ‘આશીનતીર્થમાળા’ના ‘આશ્રિતસાર’ના પાઠમાં પૃષ્ઠ ઉપર ગિરનારના એક શિલાલેખનો પુરાવો પણ મોંઘ્યો છે:

“સંવત્ ૧૫૨૩ વર્ષે વૈશાખ સુદિ ૧૩ ગુરો શ્રીકૃદતપાપકે શ્રીમજ્જિનાયકમહારકશ્રીરત્નસિંહસૂરીનાં તથા મહા. ઉદય-
 વલ્લભસૂરીનાં [૪] ઉપદેશન । વ્યં જ્ઞાણા સંં શૂંભવપ્રમુલ્લશ્રીસંવેન શ્રીવિમલનાથપરિકરઃ કારિતઃ પ્રતિષ્ઠિતો ગચ્છાધોષ-
 પૂજ્યશ્રીજ્ઞાનસાગરસૂરિમિઃ ॥”

આ શિલાલેખ ગિરનારના કયા મંદિરમાં છે તે તેમણે જણાવ્યું નથી પણ ઉપર્યુક્ત ‘તીર્થમાળા’ની હકીકતને આ લેખ પ્રમાણિત કરી રહ્યો છે.

આ મંદિર સિવાય બીજો એક ‘હ્રસ્વીતિલક’ નામનો પ્રાસાદ સંબંધી નરપાલે બંધાવ્યાનો હકીકત “ઐતિ-
 હાસિક જૈન કાવ્યસંગ્રહ” (પૃ. ૪૦૦)માં આપેલો “શ્રીજયસાગરોપાધ્યાય પ્રથસ્તિ”માંથી આ પ્રકારે મળી આવે છે:—

“સંવત્ ૧૫૧૧ વર્ષે શ્રીજિનરાજસૂરિ પટ્ટાલજ્ઞાર શ્રીમજ્જિનમદસૂરિ પટ્ટાલજ્ઞાર રાજ્યે—
 શ્રોત્વજયંતશિલ્વે લક્ષ્મીતિલકામિયો વરવિહારઃ । નરપાલસંઘપતિના યદાદિ કાર્યાનુમારે ॥”

ઉપર્યુક્ત “ગિરનાર તીર્થમાળા”માં પણ જોને સમર્થન કરતું આ રીતે વર્ણન આપ્યું છે:—

“થાપી અતિસકપ્રાસાદહિં સાહુ નરપાલિં પુષ્પપ્રસાદહિં, શોભનમય સોવીરો,
 અપ્રાપદ સંધેનસિદ્ધરેષૂં, ડાવક જિમજ્જઈ બિહુ જિજ્ઞહરેષૂં, રચના અતિમલોરો.”

ઉપર્યુક્ત વર્ણનવાળાં મંદિરો કયાં એ શોધવા જેવું છે. ખરી રીતે અહીં થયેલા ઉદ્ઘારોએ બધાં મંદિરોની એવી કથાપલટ કરી દીધી છે કે તે શોધવાનું કામ ગુરુકેલ બન્યું છે.

જીનાગઢ :

ગિરનાર પર્વતની થાત્રા કરવા પહેલાં જીનાગઢ શહેરનાં મંદિરોનું નિરીક્ષણ અને શહેરના અસ્તિત્વ વિશે પણ જાણતું અવલોકન કરી લઈએ :

ઇતિહાસસોના કથન પ્રમાણે ગિરનારની તળેટીનો પ્રદેશ નંદો કે મોર્ચે સ્થાપના સમયમાં વસી વૃક્ષો હતો. અને તેને ‘ગિરનગર’ નામ આપવામાં આવ્યું હતું. જોનું બીજું નામ ‘કૈવલકનગર’ પણ હતું. મોર્ચેના સમયમાં જોની પ્રસિદ્ધિ ખૂબ હતી. એ પછી તે એ સુરાપૂતી પાટનગરી પણ બની ચૂકી હતી, સ્થાપના મોર્ચે અહીં ‘સુદર્શન તળાવ’ બંધાવ્યું હતું, જેનો ઉદ્ધાર મહાકાશ્યપ રાજા દુર્લભાભાએ ઈ. સ. ૧૫૦ (શક સં. ૭૨)માં અને સ્થાપના સુખા સ્થાપાલિતે ઈ. સ. ૪૫૫-૫૬માં કરાવ્યો હતો; એવી હકીકત અહીંના શિલાલેખ પૂરી પાડે છે. અને આ તળાવનો પત્તો નથી.

શિલાલેખો અને અન્યતર પ્રમાણોથી જણાય છે કે, આ જમિ ઉપર મૌર્ય, શૂન, કુષ્ઠ, વલ્લભીના મહાકં અને વામનરથળીના મુદ્રાસમા રાજાઓની સત્તા કમશઃ રહી છે. એ પછી આ જમિ સેલ્કાંકીએ અને સુસલભાનોના આધિકાર હેઠળ આવી છે.

મુદ્રાસમાનો મૂળ પુરુષ સ્થાપના હતો. તેના પૌત્રના પૌત્ર રા’ પ્રાહરિપુએ ઈ. સ. ૬૪૦ થી ૬૮૨ એટલે અણહિલ-

વાઠના સોલંકી ઝૂળાજના સમયમાં ઉપરકોટના કિલ્લો બંધાવ્યો એમ ‘દ્વાપાય મહાકાવ્ય’ કાર શ્રીકેમળદાસુરિ કહે છે. વસ્તુતઃ આકરિયુએ પ્રાચીન દુર્ગ સમરાવ્યો હશે કેમકે એ પહેલાં પણ આ નગર ‘ભુવંદુર્ગ’ નામે પ્રસિદ્ધ હતું.

ઉપર કોટની નજીકમાં બે વિશાળ ભૈન ધર્મશાળાઓ પૈકી એક અમદાવાદનિવાસી શેઠ એસાભાઈ અને બીજી બાણુવાળી ધર્મશાળા છે.

૧. તેની પાસે શ્રીમદ્ધાર્મસ્થાથી ભગવાનનું ગ્રંથ શિખરવાળું મોટું મંદિર બે માળનું છે. નીચે મૂળનાયક શ્રીમદ્ધાર્મ પ્રભુની સપરિકર મૂર્તિ ભવ્ય અને મનોહર છે. ઉપરના ભાગમાં ચોથામળ પથરાવેલા છે, તેમાં મૂળનાયક શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાન છે. આરે પૂજાના ગોખલકોમાં પણ પ્રતિમાઓ છે. ધાતુની શુદ્ધમૂર્તિઓ અને ચૌવીશ જિનના અપરસપટ્ટ વગેરે છે. બહારના ભાગમાં ડાબી બાજુએ શ્રીનેમનાથ ભગવાનની સર્વાંગમુદ્રા સ્વેતવર્ણી પ્રતિમા બે હાથ લેધી વિરાજમાન છે. આ મૂર્તિ સં. ૧૬૭૦ માં અહીંના દવાખાનાનું ગોદકામ કરતાં મળી આવી હતી. એક અંગિકાદેવીની પ્રાચીન ધાતુપ્રતિમા સં. ૧૦૬૨ના લેખવાળી મોજુદ છે. આ હકીકત આપણને અહીંનાં પ્રાચીન જૈનમંદિરો બે ભૂગર્ભમાં પડ્યાં છે તેનો ખ્યાલ આપે છે.

૨. શહેરમાં આવેલા જગમલના ચૌકમાં ગોરજીના ડેલા સામે નાનું પણ શિખરબાંધી શ્રીઆદિત્યર ભગવાનનું મંદિર છે. યતિ શ્રીભેવંત દ્વિપણ્યે સં. ૧૬૦૧ના મહાસુદિ ૫ ના રોજ બંધાવ્યું છે.

શહેરમાંનાં કેટલાંક પ્રાચીન મંદિરો ભૂગર્ભમાં બગી ગયાં છે કે ઉત્તર ધર્મીઓએ હાથ કરી લીધાં છે. સ્થાપત્યની દૃષ્ટિએ એ મંદિરોની શોધ કરવામાં આવે તો એનો વાસ્તવિક ખ્યાલ આવી શકે. પ્રાચીન ઇશામાં શહેરના મંદિરો સંબંધે વર્ણન મળે છે, એ સુબળ: ચૌદમા સૈકાના ‘પ્રભાવકચરિત’કાર ઉલ્લેખે છે કે, શ્રીપ્રહલિતસુરિ(વિક્રમની લગભગ બીજી શતાબ્દી)એ મિશ્રનાર પર્વત નીચે કિલ્લાની પાસે શ્રીનેમનાથચરિત્રનું વ્યાખ્યાન કર્યું હતું, જે સાંભળી નાગાર્જુન તેમાં વર્ણવ્યા પ્રમાણે ત્યાં દશાઈમંડપ, ઉભસેનના મહેલ, અન્ય મકાન, વિગતમંડપ અને ચોરી આદિ દુરસે કોતુર્કર્ષ (કોઈ જૈન મંદિરમાં) બનાવ્યાં હતાં; જે હજી સુધી (એટલે ચૌદમા સૈકા સુધી) ત્યાં જોવામાં આવે છે.” વળી, એ જ સમયના ‘વિવિધતીર્થકથપ’માં જણાવ્યું છે કે, “તેજપાલ મંત્રીએ જિરનારની તળેટીમાં પાતાના નામથી મોટી કિલ્લો, વાવડી, મંદિર અને બગીચાથી યુક્ત તેજલપુર નામ વસાવ્યું હતું. ત્યાં ‘આસરાજવિહાર’ નામનું પાતાના નામે શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર કરાવ્યું અને માતાના નામથી ‘કુમરસર’ સરોવર બનાવ્યું હતું. તેજલપુરની પૂર્વ દિશામાં આવેલા ઉભસેન નામના ગદમાં શ્રીયુગાદિનાથ પ્રમુખ જિનમંદિરો થોભી રહ્યાં છે. ગદમાં જમણે બાજુએ ચતુરિંગવેદી, લકુકઉપરિકા, પશુનાટક વગેરે સ્થાનો છે. ઉત્તર દિશામાં વિશાળ સ્તંભોથી શોભતો દશારમંડપ છે.” આને તો એમાંનું કહ્યું નથી. વળી, શ્રોતસિદ્ધસુરિના શિષ્યે સોળમા સૈકામાં રચેલી ‘જિરનાર તીર્થમાળા’માં આ નગરનાં મંદિરોનું વર્ણન આ પ્રકારે આવેલું છે:—

“ખલ્લ” કીઠી ભુ અઠ જુલ. સદત મનોરથ મઝ આન ૧. જુલ પુણ પ્રકાસે;
ગઠ ગરુડાઈ કહુ કેતી કહીક, જોવાં ગેહની આદિ ન લહીક, બનપતિ લોકનિવાસ.
ઉસબલહ્ન ધરકિમ થામી, વસહી વોર ભુવલ્કિ (૧) જસ વ્યાપી, સમસચરિ જથકારો;
શ્રીશીખાસી સપખઈ સિખીઆ, ચાદિ નામ નિપ ભવ ઝાળખીઆ રિપુ કેસરીઆ (૨) વિહારો. ૩
તે ઉઠરીઆ સુચિર ભઈસારો, તેજલપુરનું પાસ (૩) ભુહારો, સમસઈક કીઠી કાજ;
સબસો વૃંલલ દેહઈ વડુ, રિસહજિલ્લ (૪) નમો ચિર નંકુ, હિવ ભોઈ ગિરિજા. ” ૪૧

આ આરે મંદિરોમાંથી આજે એકે જોવાતું નથી. ગામની પૂર્વ દિશાએ (જિરનારની તળેટી બે માઈલ દૂર છે. જે નાની પહાડીઓની વચ્ચે બાંધેલી સડકે વાણેશ્વરીના દરવાજેથી બહાર નીકળતાં) જિરનાર ઉપર જવાના માર્ગે, જમણે હાથે સંકેતના કિનારે એક વિશાળ અડક છે. તેના ઉપર મોઈ પ્રચદર્શી (સંપ્રતિ) મહારાજને, બીજી મહાસત્રપ દુદ-

૯. “પ્રભાવકચરિત”માં શ્રીપ્રહલિતસુરિઅંબ.

૧૦. ‘વિવિધતીર્થકથપ’માં રૈવતભિરિજા.

૧૧. “પ્રાચીન તીર્થમાળા સંગ્રહ” પૃ ૩૩.

હામાનો, અને ત્રીજો શ્વેતશ્રવણ સમયનો; એમ ત્રણ મહાન લેખો ઈ. સ. પૂર્વેના ત્રીજા શતાબ્દી લખેને ઇ. સ. ના પાંચમા શતાબ્દ સુધીના આ એક જ શિલા ઉપર કાતરાયેલા છે.

પ્રિયદર્શી શ્વેતપ્રતિરાજે આ ઉત્તર તીર્થભૂમિની છાયામાં આવેલા મુરાર્જના ગરિનગરમાંથી પ્રભાના કલ્યાણ માટે જે સંદેશી પાઠવેયા તે આજ સુધીયે પ્રભાજનના કાંડમાં પ્રસરેલો એવાય છે, એની વિગતમાં ઉત્તરવાને અહીં અવકાશ નથી.

તળેટીમાં મુરતવાળા શેઠ પ્રેમચંદ રાયચંદ અને સં. કૃલચંદભાઈએ બંધાવેલી બે ધર્મશાળાઓ છે. અહીં એક સ્વેતાંબર જિનાલય પણ છે. તેમાં ત્રિગદાથી સુરોક્ષિત મૂળનાયક શ્રીઆદીશ્વર ભગવાન વિરાજમાન છે. ધર્મશાળાની પાછળ શ્રીશિવદાસદેવ મહારાજના સહયોગી શ્રીપ્રેમચંદેવ યોગીનાં પગલાં અને બીજી પાઠુકાઓ પણ છે. શેઠે દૂર અરનાર ગિરિ ઉપર ચડવાનો દરવાજો આવે છે. દરવાજાની જમણી બાજુએ શ્રીનેમનાથ ભગવાનની દેરી છે અને તેમાં પાઠુકાઓ પધરાવેલી છે. આ દેરી સ્વેતાંબરીય શ્રાવક શ્રીલક્ષ્મીચંદ પ્રાગજીએ બંધાવી છે.

દરવાજાથી પર્વતની પાજનો આરંભ થાય છે. પાજના ડાળા હાથ તરફના એક પથ્થરમાં આવેા લેખ એવાય છે:—

“સંવત્ ૧૨૨૨ શ્રીશ્રીમાલજ્ઞાતિ(તી)ય મહં શ્રાણિગવૃત્ત મહં શ્રીઆંકેન પથા કારિતા ॥”

—સં. ૧૨૨૨માં શશિગના પુત્ર શ્રીમાલજ્ઞાતીય મંત્રી શ્રીઆંબડે પથા પાજ—કરાવી.

સં. ૧૨૪૧માં શ્રીસોમપ્રભાચાર્યે રચેલા ‘કુમારપાલ પ્રતિબેધ’માં એ વિશે આ પ્રમાણે વર્ણન કરેલું છે:—

“યં સોપાનવરપરાપગિતાં વિશ્વમમ્મિયુતાં, લઘું વિષ્ણુપસૃષ્ટપુષ્પમંદિરાં ત્વદાપિ જિહ્વાયિતઃ ।

મન્દજાલચક્રિશ્વરિશ્વરિયુગ્માં નિર્વાણમર્ગોપમાં પથામાન્નવત્સર્ગિર્મતિનિર્મિતિર્નિર્માપયામાસ તાય ॥”

એ જ સમયમાં ભેખી કાલે અહીં માર્ગ વચ્ચે એક વાવ કરાવી હતી, એવી વિગત શ્રીવિજયસેનસૂરિએ રચેલા ‘૧૧૮૦ગિરિરાસુ’માં આ પ્રકારે નોંધી છે, અને તેમાં જ ઉપયુક્ત પાજ સંબંધે પણ ઉલ્લેખ કર્યો છે :—

“દુર્વિહિ યુક્તેરે નિર્દેશયતિહંડજી, કુમરપાલુ ભુપાલુ જિજ્ઞાસાસજ્જમંડજી;
તેજી સંઠાવિએ મુરડંડાહિવે, અંબએ સિરે સિરિમાસકુસંભવે.
પાજ સુવિસાલ તિહિ નડિય, અંતરે ધવલ પુષ્પ પરવ બશાવિય;
ધજી સ ધવલ બાહિ જિહિ પાગ પયાસિય, પારવિસેતાર વરસે જસુ જસિ દિસિ વાસિય.”

વળી, ગિરનાર પર ચડવા માટે મંત્રી બાહિડે^{૧૩} “શંખલા પથા—સાંકલિઆ પથા” કરાવ્યાનાં પ્રમાણે સાંપડે છે. વસ્તુતઃ સાંકળી ગામથી ચડવાનો એક માર્ગ હતો તેથી એ નામે એ પાજ ઓળખાતી, ત્યાં થઈને કુમારપાલ નરેશ ગિરનાર પર ગયા હતા.

આંબડે કરાવેલી પાજનો સમયે સમયે ઉદ્ધાર થતો રહ્યો છે, એ સંબંધે બીજો લેખ ‘હાથો પહાણ’ આગળ છે. તેમાં આ પ્રમાણે વંચાય છે:—

“ત્વતિ શ્રીસંવત્ ૧૬૮૩ વર્ષે કાર્તિક વદી ૬ સોમે શ્રીગિરનાસ્તો પૂર્વેની પાજનો ઉદ્ધાર શ્રીદીક્ષના સંવે પુરુષાનિમિલ શ્રીશ્રીમાલજ્ઞાતીય માર્ગસંચલ્લી મેવર્તેને ઉદ્ધાર કરાવ્યો ॥”

એ પછી છેવટના ઉદ્ધારમાં ડા. ત્રિલોચનદાસ શેઠાતીચંદના મુખ્યત્વેની સુદર પગથિયાં બંધાઈ ચૂક્યાં છે.

૧૨. મહં બાહકલેવેન સાંકલિમાલિયાં પથાં ઉપવારોપિતઃ ।...પુષ્પ નૃતમપથાસુએ મુખાલનેડવિરોપિતઃ । કળેન ચ તીર્થવાત્ ॥—
‘અતુરશીતિ પ્રત્યક્ષમંદ’ (હતતિબિપિત)

૧૩. જોતલસરથી સાંકળી, ત્યાંથી ચેાડી, ત્યાંથી વડાલ થઈને ૩-૪ માઇલ ચાલ્યા પછી સહસાવનને આવે ગિરનાર પર ચાવાનો અચલ રસ્તો મુખ્ય હતો.

(ગિરનાર પર્વતની બન્યાતા ભેદને જ રૂપમાં ખડાં ધર્મ બન્ય છે. સરુદ્રની સપાટીથી લગભગ ૩૦૦૦ ફીટ એ ભાગ છે. તળેટીથી લગભગ ૨ માઈલના ચડાવમાં વચ્ચે સ્થળે સ્થળે પગલાં, પાપાણુમાં કેતરેલી આકૃતિઓ, પરબો, વિશામ વગેરે આવે છે.

૧. શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની દૃઢક:

ગિરનારમાં શૂન્ય જ્ય કરતાં જૈનમંદિરોની સંખ્યા ઓછી છે પણ (ગિરનારના મંદિરોનું રચનાકોશલ ચઢિયાતું અને પ્રાચીન સ્થિતિમાં મોજુદ છે. એમાંનું શિલ્પકોશલ આકર્ષક છે. દરેક મંદિર પોતપોતાનું આગનું ભક્તિતત્ત્વ દાખવે છે. એકનું બીજા સાથે સામ્ય નથી. મંદિરોનાં શિખરો, ગભારાઓ, તેની જગતી, અંદરનો મૂળગભારો, સલામંડપ, શુંભારચોક્કોઓ અને દ્વારમંડપોની સમગ્રતા અને મનોહારી કળા એવાં પ્રેક્ષકોનું મન ધરાતું નથી

દ્વરથી શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની દૃઢકા કેટલો દરવાજો દેખાય છે. દરવાજામાં પેસતાં ચોક્કસરોને રહેવાની જગા, ધમશાળા, પૂજારીઓને રહેવાની જગા વગેરેના ચોક વટાવી શ્રીનેમિનાથ ભગવાનનો ચોક આવે છે. આખો ચોક ૧૯૦×૧૩૦ ફીટ લાંબો-પહોળો છે. તેમાં મુખ્ય શ્રીનેમિનાથ ભગવાનનું વિશાળ ને ભવ્ય મંદિર છે.

ચોદમઃ સૈકાના શ્રીવિજયપ્રભસુરિ 'વિવિધવીર્યકથ'માં આ મંદિર વિશેની કંઈકત નોંધે છે, એનો સાર એ છે કે— કાર્ત્તીર દેવના શ્રેષ્ઠીઓ અભિત અને નામના રત્ન સંઘનીઓ (સં. ૬૦૬ માં) ગિરનાર પર આવ્યા અને મૂળનાથક શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની લેખ્યમથી મૂર્તિને ગળી ગયેલી એવાં મંદિરનો લખ્યોદાર કરાવી તેમાં બીજી મૂર્તિની સ્થાપના કરી. એ પછીના સમયનો ટોક સાહેબને એક લેખ મળ્યો હતો, તેમાં લખ્યું હતું કે—“પં. દેવસેને સંઘની આગ્રાથી સં. ૧૧૧૫ ના ચેત્ર સુદિ ૮ ને રવિવારે દેવોનાં જૂનાં દેરાં કાલી નવાં પનાઓમાં” આ સાલ (લગભગ)ના લેખે મંદિરના સ્તંભો ઉપરથી મળી આવે છે. એક થાંભલા ઉપર આ પ્રમાણે લેખ છે:— ‘સંવત્ ૧૧૧૬ વર્ષે જૈઠ માસે ૧૬ તિથે સીમસ્ત્રેષીશ્વરજિનાલય: કારિત: ॥” બીજા થાંભલા ઉપર—“સંવત્ ૧૧૧૬ વર્ષે પ્રતિષ્ઠા કારિતા ॥” અને ત્રીજા સ્તંભમાં સં. ૧૨૭૮માં દેવાલય સમરાળ્યા બાબતનો લેખ છે.^{૧૪}

અથોના ઉલ્લેખો મુજબ સં. ૧૧૮૫માં સિદ્ધરાજના મંત્રી સ્વજન ભેષ્ઠીએ કાંઈકા પુરાણ મંદિરના સ્થાને પથ્થરનું નવું મંદિર કરાવ્યું^{૧૫} ને આગવાનિવાસી શેઠ ભાવટે સુવર્ણનું અમલસાર બનાવ્યું. જર્મન વિદ્વાં ડૉ. ક્રાઉઝે પોતાના એક લેખમાં^{૧૬} જણાવે છે કે, “આ નેમનાથ ભગવાનનું મંદિર ઇ. સ. ૧૧મી સદીની શરૂઆતમાં પુરણ નામના મુજરાતના રાજાએ બંધાવ્યું હતું એમ એક પુરાણ લેખમાં વાંચી શકાય છે.” આમાં જણાવેલ પુરણ નામ કરણના બદલે લિપિદોષથી વંચાતું હોય એમ લાગે છે. (દેવનાગરી લિપિમાં ક અને પુ નું સામ્ય સંકેત છે.) વસ્તુતઃ સ્વજન મંત્રીએ આ મંદિરનો લખ્યોદાર કરાવી તેને સિદ્ધરાજના પિતા કણ્વે રાજાના નામથી ‘કણ્વેવિહાર’ એવું નામ આપ્યું હતું, જે અગાઉ (ટિપ્પણ: ૩ માં) આપેલા શિલાલેખમાંથી પણ બહારી શકાય છે.

એ પછી મંડલીક નામના રાજાએ શ્રીનેમિનાથ ભગવાનનો પ્રાસાદ હેમ(સુવર્ણ)ના પતરાથી બંધાવ્યો હતો. (સં. ૧૨૭૦ કે ૧૩૧૬ લગભગ) એવો પુરાવો એક શિલાલેખ આપે છે. એ લેખનો આપણને ઉપયોગી નવરો શ્લોક આ પ્રમાણે છે:—

“વંશેસ્તિન્ન યદુનામકાવ(ન્ન)રપતેરન્નુપ્રસૌર્વાવહેરાસોદ્ રાજકુલં ગુણોષવિગુલં શ્રીવાદવલ્લવાતિમત્ ।

બજામ્નુપમણ્ડલોનતપદઃ શ્રીમણ્ડલીકઃ કવાત્, પ્રાસાદં ગુરુદેવવ્રતતોમિર્બાંડવીકરન્નેનિનઃ ॥”^{૧૭}

‘એ પછી ચોદમઃ સૈકામાં સોની સમરસિંહ, સત્તરમા સૈકામાં વર્ધમાન અને પદ્મસિંહ નામના બે ભાઈઓએ

૧૪. ‘ગિરનાર માહાત્મ્ય’ ડૉ. દાસતચંદ પુ. બરોડામાં. ઉપરોક્ત પા. ૨૨.

૧૫. ‘પ્રકાશસપ્તકોષિ પંચલોચ વગ્ધર, નેમિજીવણ ઉદરિક સામજી નરસેકરિ’ કડવું-૧, ૬. — શ્રીવિજયપ્રભસુરિ

૧૬. “જૈન” રોપ્પસહેત્ત્વપાંકઃ ‘મુજરાત કોશિયાવાસની મારી તીર્થવાવા.’ શીર્ષક લેખ.

૧૭. “Antiquities of Kathiawar” અને “જૈન સાહિત્યનો સક્ષિપ્ત ઇતિહાસ” ચિત્ર પરિચય : પ. ૧૪૪

અને સં. ૧૬૩૨ માં નરમી કેશવજીએ આ મંદિરના ઉદ્ધાર કરાવ્યાની વિગત બાબુવા મળે છે.

મૂળગથારામાં મૂળનાયક શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની પંચાવન આંગળની સ્થાપત્યભૂતિ લેખ્યમથી રમણીય પ્રતિમા એકા ઘાટની વિરાજમાન છે. મંદિરના રંગમંડપ ૪૪૬×૪૧૩ ફીટ લાંબો-પહોળો છે. કળામય રંગમંડપના ધાંભલાઓ ઉપર ભુદા ભુદા હોયો ભોવાય છે.^{૧૮} ફરવાબના ભુદા ભુદા રત્નો ઉપર આ પ્રમાણે ત્રણ લેખો વિદ્યામાન છે:—

(૧) “સંવત્ ૧૩૩૩ વર્ષે જ્યેષ્ઠ વદિ ૧૬ મેમ શ્રીજિનપ્રભાંચસુરિ-સુગુરુપદેશાત્ સ્થાપુરીવાસ્તવ્યેન શ્રેઽં બાસપાલસુત શ્રેઽં હરિપાલેન આમન: સ્વાનાદૃશિલાયાશ્ચેત્યે શ્રીજગજ્જયંતમહાતીર્થે શ્રીનેમિનાથદેવસ્ય નિત્યપૂજાર્થે દ્રઽં ૨૦૦ શતદ્વય પ્રવર્ત્તં । બમીષાં વ્યાજેન પુણ્યસહજ ૨૦૦૦ દ્વયેન પ્રતિદિનં પૂજા કર્તવ્યા શ્રીદેવકીયઆગમવાટિકાસત્કપુણ્યાન શ્રીદેવપંચકુલેન શ્રીદેવાય કટાપનીયાનિ ॥”

(૨) “સંવત્ ૧૩૩૫ વર્ષે વૈશાલ સુદિ ૮ ગુરે શ્રીમદુજ્જયંતમહાતીર્થે દેવ....ચ શ્રીનેમિનાથપૂજાર્થે ષષ્ઠલક્ષ્મ-વાસ્તવ્યશ્રીમાલજાતીય સંવ. લીલ્લપ ત....”

(૩) “સંવત્ ૧૩૩૯ જ્યેષ્ઠ સુદિ ૮ ત્રુષે શ્રીજગજ્જયંતમહાતીર્થે શ્રયવાળાવાસ્તવ્ય પ્ર[?]વાટજાતીયમદં જિસધરસુતમદં પૂનમસિદ્ધિ માર્યાંગુનસિરિશ્રેયાર્થે નેત્રકે દ્રા. ૩૦૦ ત્રોણિ રાતાનિ નેત્રકે કારિતાનિ દિનં પ્રતિ પુત્ર ૩૦૫૦ ॥”

મંડપની આંદરની બીંતમાં ત્રણ મૂર્તિઓ એકીસાથે વિરાજમાન છે. નાની છે તે સં. ૧૨૭૫ માં બનાવેલી શ્રીકૃષ્ણપદ્મી(?)ગમ્બના શાંતિસુરિની છે. બીજી બે મોટી મૂર્તિઓ પૈકી એક કલિકાલચર્વણ શ્રીદેવમંદસુરિની અને બીજી શ્રીકૃષ્ણારપાલ નરેશની છે. તેમાં બીજી પક્ષ પ્રતિમાઓ છે.

બમતીમાં ૮૪ દેરીઓ છે. તેમાં ત્રણે વિભાગે ફરાય છે. દેરીઓમાં તીર્થંકર પ્રતિમાઓ, ચક્ષ-ચક્ષિણીની મૂર્તિઓ, સ્થેતશિખર, નદીચરદ્વીપ વગેરેની રચના છે. બહારના બીજે મંડપ ૩૮×૨૧ ફીટ લાંબો-પહોળો છે. ગોળ ઘોટલા ઉપર સં. ૧૬૬૪ ના ચૈત્ર વદિ ૨ ના દિવસે ૧૪૫૨ ગણધર મહારાજનાં પગલાં બે વિભાગમાં વહેંચાયેલાં સ્થાપન કરેલાં છે.

આ મંદિરની મોટી ભમતીમાં એક ભોંયડું છે. તેમાં પંચતાં સામે જ રહનેમિ અને શ્રીનેમીશ્વરની પ્રતિમાઓ છે; તેને જીવિતસ્વામીની પ્રતિમાઓ કહે છે. ભોંયરામાં ડાબી બાજુએ જતાં એક દ્વાર આવે છે. તેમાં એક ચોરડામાં ઘડને નીચે જીતરવાનાં પગથિયાં છે. નીચે સમુખ શ્રીઅમીઝરા પાર્શ્વનાથની મૂર્તિનાં દર્શન થાય છે. આ મૂર્તિની અણીશુદ્ધ નખ વગેરેની શિલ્પકૃતિ જોઈને અને પાછળના ટેકાઓ વગેરે લક્ષણોથી લોકો તેને સપ્રતિરાજે બનાવેલી કહે છે. આ પ્રતિમાની કાંતિ, ગંભીરતા અને ઉલ્લાસભરું વડન જોઈને તો ઠરી જવાય છે. પચ્ચરની આ મૂર્તિમાં એવું લાવણ્ય અને તાદશ્ય છે કે બાંહે સાક્ષાત્ ભગવાનની સામે જ બેઠો હોઈએ એવું અનુભવાય છે. ટૂંકમાં—ખરેખર, શિલ્પીએ આમાં પોતાને આત્મા ફેરી દીધા હોય એમ લાગે છે. આવી મૂર્તિઓ જવલ્લે જ ભોવામાં આવે છે.

આ મૂર્તિની ડાબી બાજુએ શુક્રમાં શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની મૂર્તિ છે. તેના ઉપર સં. ૧૩૫૮ નો લેખ છે, તે લેખથી માલમ પડે છે કે, આની પ્રતિષ્ઠા અરતરગમ્બીય શ્રીજિનચંદ્રસુરિએ કરી છે.

શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની મોટી ભમતીમાં તીર્થંકર પ્રતિમાઓ અને ૧૮ એકી પગલાં છે. દક્ષિણ તરફના દ્વારની ડાબી બાજુએ મોટામાં મોટાં શ્રીનેમિનાથ ભગવાનનાં પગલાં છે, એ જ દ્વારની જમણી બાજુએ શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની અધિકાધિકા દેવી અગિઠાદેવીની મૂર્તિ વિરાજમાન છે.

૨. જગમાહાતુ મંદિર :

આ મંદિરની પછવાડે પોરવાડ જગમાલ જોરધનવાળું દેરાસર પૂર્વદ્વારું છે. તેમાં મૂળનાયક શ્રીઆદીશ્વર ભગવાન છે. તેની પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૮૪૮ ના વૈશાખ સુદિ ૬ ને શુક્રવારે શ્રીજિનચંદ્રસુરિએ કરેલી છે.

આ દુકમાં યાદને મેલકવસહી, સંઘામ સોનીની દુક તથા કુમારપાલીની દુકમાં જવાય છે.

૩. મેલકવસહીની દુક :

શ્રીનેમિનાથ ભગવાનની દુકમાંથી ઉત્તર તરફ નીચે જીવરવાનો એક દરવાજો છે. ત્યાંથી આ દુકમાં પ્રવેશ કરાય છે. આ દુક સિદ્ધરાજના મહામંત્રી સ્વજન શ્રેષ્ઠીએ બંધાવેલી કહેવાય છે. સિદ્ધરાજે સ્વજનને સ્થાપરંભે કંટનાયક નીચે ત્યારે તેણે સ્ત્રોતપુત્રી ત્રણ વર્ષની ઉંમર પાટણના રાજાના ધરખાતે ન મોકલતાં અહીંના શ્રીનેમિનાથ ભગવાનના મંદિરને જીર્ણોદ્ધાર કરવામાં ખર્ચા નાખી હતી. આથી કુદ્ધ થયેલા સિદ્ધરાજે સ્વજનને શિક્ષા આપવા સ્ત્રોતપુત્રમાં આવ્યા તે અગાઉ મંત્રીએ વામનસ્થલી(વંથલી)ના એક શ્રેષ્ઠ પાસેથી જીર્ણોદ્ધારનો તમામ ખર્ચ લેવાનું નામી કરી લીધું હતું. તે નાણું પાટણ પહોંચતાં કરવા માટે સિદ્ધરાજની સમક્ષ આજ્ઞા માગી હતી પરંતુ જ્યારે સિદ્ધરાજે શ્રીનેમિનાથ ભગવાનના સુંદર પ્રસાદ જોયો અને તે પછી 'કર્ણવિહાર' નામે પ્રસિદ્ધિ પામતા સાંભળ્યા ત્યારે સિદ્ધરાજના હૃદયને પાર ન રહ્યો. સિદ્ધરાજે એ નાણું ન લેતાં તમામ ખર્ચ રાજાના ધરખાતે માંડવાનું કરમાવ્યું. આથી સ્વજનને વંથલી-માંથી મેળવેલાં નાણાં દ્વારા આ નવી દુકની રચના કરાવી એવી લોકમાન્યતા છે. કોઈ અને મેલકશાહે બંધાવ્યાનું પણ કહે છે.

આ દુકમાં પેસતાં જ જમણી બાજુએ પાંચ મેટ્રુનું રમણીય મંદિર છે. ચારે દિશામાં ચાર અને વચ્ચે પાંચમા મેટ્રુ પર્વતની રચના છે, દરેકમાં ચોટુપી પ્રતિમાઓ છે. તેમાં સં. ૧૮૫૬ ના લેખો જોવાય છે. ડાબી બાજુએ શ્રીઆદિનાથ ભગવાનની વિશાળકાય પ્રતિમા છે, જેને 'અદબદ્ધ' કહે છે. આ મૂર્તિમાં વૃષભનું સ્પષ્ટ લાંછન જોવાય છે. ખજા ઉપર અને બાજુએ કાઉસંગિયા પ્રતિમાઓ છે.

સુખ્ય મંદિરમાં મૂળનાથક શ્રીસહસ્રકૃષ્ણ પાર્શ્વનાથની પ્રવેતકાય બબ પ્રતિમા છે. સં. ૧૮૫૬ માં શ્રીવિજયાજેનેન્દ્ર-સુદિએ તેની પ્રતિષ્ઠા કરેલી છે. આ મંદિરમાં બે મંડપો છે. મંડપોના ધુમટોમાં આલેખેલી આકૃતિઓ, નૃત્યપૂતળીઓ, મંડપના છાન્નઓની કોરણો વગેરે દર્શનીય છે. દક્ષિણ તરફની ભમતીમાં આવેલા કોરણોવાળા દેરાસરમાં અષ્ટાષ્ટક ગિરિની રચના છે, તેમાં ૨૪ પ્રતિમાઓ પધરાવેલી છે ને ઉત્તર તરફની ભમતીમાં શ્રીચોટુપી પ્રતિષ્ઠિત કરેલા છે. આમાંની કેટલીક દેરીઓમાં દેવવાસાના ચિત્રલવસહી અને લૂણવસહીના સ્થાપત્યને મળતાં શિક્ષણ કંઠારેલાં જોવાય છે.

૪. સંઘામ સોનીની દુક :

મેલકવસહીમાંથી બહાર નીકળી ઉત્તર તરફ જતાં 'સંઘામ સોની'ના નામે જોવાપાત્રી દુક આવે છે; પરંતુ પ્રાચીન ગ્રંથોમાંથી સંઘામ સોનીએ ગિરનાર પર દુક બંધાવ્યા સંબંધે ઉલ્લેખો જડતા નથી. પ્રત્યુત્ત શ્રીદેવમહંસ ગણિએ (વિ. સં. ૧૫૦૨ થી સં. ૧૫૧૭ વચ્ચે) રચેલી 'ગિરનાર ચૈત્ર પ્રવાહી'માં^{૨૦} આ દુકના ઉદ્ધારક તરીકે જોવાવાલ સોની સ્થાપત્ય અને આલેખને આ પ્રકારે ઉલ્લેખ કર્યો છે:—

“ સમરસિદ્ધ-મહાદેવ તણુઉ ઉદ્ધાર નિહાડી, અંધિ પ્રાંતિ અતિવિસાલ ચડી યીસ નિષ્કાસિ. ૬

ધન ધન સોની સમરસિદ્ધ આસદે કરાવિઅ, એહિ કલ્યાણત્રયવિહાર ઉદ્ધાર કરાવિઅ;

ચિહ્નું દસિ ચિહ્નું બુદ્ધીહિં મૂળનાથક તહાં બાર, કાસમિ રહિઆ પ્રથમ જમિ સિરિ નેમિકુમાર;

બાતાં જમુ આતાસિ અજલિઇં સવે રહતા રોમ, સેરકે રવામી પૂરપૂર નિરમાસી બે અનુદેન ભોગ સંભોગ. ૨૫

૧૬. સંઘામસિદ્ધ સોની શુભરાતના વડિયાર ખજા લોભાડા મામથી સપરિવાર આંડમદ જઈ વસ્યા હતા ત્યાં વેપારાદિથી સંપત્તિ મેળવી તેમની કુસળતાની કીર્તિ સાંભળી અવાસહોન બાદશાહના મંત્રીપદે નિયાવા. બાદશાહે તેમના કાર્યની પ્રસન્ન થયને તેમને ' નજદબસિક'ની પદશીની નવાબના હતા. તેમની ધર્મગ્રંથો અપૂર્વ હતી. ' જયચરીત્ર'ના આખ્યાનમાં ' નોવમા' સખ્ત આવતાં એકેક સોનેલો મળતાં કુલ ૬૬૦૦૦ સોનેયા અને બોલ મળીને એક લાખ સોનવા યાનપાતામાં આપી 'કરવસર' અને 'કાલકસરિકા'ની સુરત્તે તેમજ રોપાક્ષી સમિત પ્રતિષ્ઠા સં. ૧૪૫૧માં જવાની હતી અને પાટણ, રાજનગર, ખજાત, બારા વગેરે સ્થળે મોટા યાનમંડારો સ્થાપ્યા હતા. તેમણે આંડમદ, અમલી, ભેર, અંસેર, આઠમંડળ, સામલિવા, ધાર, નગર, ખેડી, ચંદ્રાલિલી પ્રમુખ નગરોમાં મળીને ૧૭ જિલ્લાસાંધો બંધાવી શ્રીસેત્રમસુંદરચરિત્રના કાષ્ટ પ્રતિષ્ઠિત કરાવ્યા હતા. ૫૧ જિલ્લાદિશોની છઠ્ઠોદ્ધાર કરાવ્યા હતા. તેઓ સ્વયં વિદ્વાન પણ હતા, એ તેમણે સં. ૧૫૦૨માં રચેલા ' જીહ્વાસગર' નામના ગ્રંથથી પ્રતીત થાય છે. વળી, તેમના વિદ્યુદ્ધ શીલથી વંધ આઠમકલ્પે દર્શાવી દર્શકેત પણ ભણ્યા અને છે.

૨૦. “ પુરાતત્ત્વ” ત્રૈમાસિક, વર્ષ: ૧, અંક: ૩, જા: ૨૬૨.

હિંમ-નાશ-નિવ્યાજ તિહાં સિરિ સોદ્ધ ઝળત, છરણ પ્રતિમા વામ પાસે કુરિ તાસુ સનાત;
મંડળ સપ્ત વિશાલ શેષમંડપ શક્તિઆલેટ, ત્રિહુ' દિસી ભદ્રતણા પ્ર(પ્રા)સાદે બાવત ત્રિજાલેટ;
ઝોજાવસિ શ્રીસમરસી આરેવિ અનરગિ, સંવત ચઉદે ચુરાણવધ (૧૪૯૪) નિરમાલકીએ ઉદ્ધરીઉ ઉતુંગ. ' ૨૬

જળી, ભાવહર્ષના શિષ્ય રંગસારકૃત “ગિરનારગિરિ ચૈત્યપરિપાટી” (શ્રીઅગરચંદ્ર નાહટાના સંગ્રહમાંની સં. ૧૯૨૪ માં લખાયેલી અપ્રસિદ્ધ-હસ્તલિખિત પ્રતિ)માં પણ ઉપયુક્ત કથનને પુષ્ટિ આપતાં જણાવ્યું છે:—

“ધન ધન સોનીવંશ પ્રભાવક, સમરસિંહ આલેટ શાવકે જિજ્ઞ કરીય ઉદાર. ૧૬
ત્રિહુ' ભૂમીપતિ જિજ્ઞહરે વાર, કાઉસગિ શક્તિયા નેમિકુઆર પદમ ભૂમિ પેખેવિ. ૧૭
સંવત ચઉદે ચઉદશ્યુ (૧૪૯૪) વચ્ચરિ, ઊધરિયકેટિ જિજ્ઞહવણ મનોહર ભૂપર જેમ ઉતુંગ. ” ૧૮

આ ઉપરથી જણાય છે કે, ઝોજાવંશી સોની સમરસિંહ-માલદેવ નામના વ્યવહારી-વણિકોએ સં. ૧૪૬૪ (એટલે ઉપયુક્ત શ્રી. હેમહંસ કવિના સમસામયિક) કલ્યાણુગ્રય વિકારનો ઉદ્ધાર કરાવ્યો હતો. ચારે બાજુ ત્રણ ભૂમિ, અને વિશાળ શેષમંડપ રળિયામણા છે. બીજા ત્રણ મંદિરો ભદ્ર બતનાં^{૧૧} હતાં ને બાવન જિનાલય હતું; જે આ સમરસિંહે કરાવ્યું હતું. વસ્તુતઃ સમરસિંહ ને સંગ્રામ સોનીના નામની સેળસેળ થઈ જવાથી સમરસિંહને બદલે સંગ્રામ સોની એવી પ્રસિદ્ધિ થઈ ગયેલી હોય એમ લાગે છે. આચારે જે મંદિર સંગ્રામ સોનીનું કહેવામાં આવે છે તેનું વર્ણન આને મળતું આવે છે. આ દુકાનું મંદિર પ્રાચીન છે. સુખ્ય મંદિર બે માળનું છે અને અહીંનાં બધાં મંદિરોમાં વધુ ઊંચું છે. વિશાળ મૂળગભારમાં મૂળનાયક શ્રીસહસ્રલેખા પાર્શ્વનાથ ભગવાનની મૂર્તિ જીર્ણોદ્ધાર સમયની છે. સં. ૧૮૫૬માં શ્રીજીનેન્દ્રસુરિએ આની પ્રતિષ્ઠા કરી છે. રંગમંડપની રચના વિશાળ અને રમણીય છે. ઉપરની બાલુએ બેઠક છે. ભમતીમાં ત્રણ દેરાસરો છે. દક્ષિણ દિશાની દેરીમાં શ્રીઅજિતનાથ ભગવાન, પશ્ચિમ દિશાની દેરીમાં શ્રીઆદિનાથ ભગવાન, અને ઉત્તર દિશાની દેરીમાં અજિતનાથ ભગવાનનું ગિળ છે. ભમતીમાં કુંડ બનેલો છે; શેક પ્રેમાભાઈ હેમાભાઈએ સં. ૧૮૪૩ લગભગમાં આ દુકાને સમરણી છે.

૫. કુમારપાલની દુકાન :

સંગ્રામ સોની(સમરસિંહ સોની)ની દુકાની આગળ જતાં કુમારપાલ મહારાજની દુકાન આવે છે. સુજરાતને ઈતિહાસ લખનારાને શ્રીહેમચંદ્રસુરિના અન્યથા ભક્ત પરમાર્થત કુમારપાલ નરેશની જીવનકથા અબલગી નથી. તેમણે આ મંદિર તેરમા સૈકામાં બાંધાવ્યું છે.

વિશાળ મંદિરને ફરતે ચોક છે. મૂળગભારમાં મૂળનાયક શ્રીઅજિતેન્દ્રનાથમીની રયામવણી બંધ્ય પ્રતિમા બિરાજમાન છે. તેના ઉપર સં. ૧૮૭૫ નો લેખ છે. આમાં આવેલો ચોવીશ થાંભલાવાળો મંડપ હવે તો રંગીન કાચથી મઢી લેવામાં આવ્યો છે. કુમારપાલના સમયનું જૂનું કામ અનેક વયતના જીર્ણોદ્ધારથી નષ્ટપ્રાય; થઈ ગયું છે. કોરીનવાળા શેઠ જીવરાજ ધનજીએ આનો જીર્ણોદ્ધાર કરાવ્યો છે.

ઉપયુક્ત ચારે સોપશિખરી દેવપ્રાસાદો એક જ કોટમાં આવેલાં છે.

કુમારપાલની દુકાન ઉત્તર અને દક્ષિણ તરફ બે દારો મૂકેલાં છે, તેમાંથી પાર્વતીય પ્રદેશમાં આવેલા શ્રીચંદ્ર-પ્રજ્ઞા નાના મંદિર તરફ અને ભીમકુંડ તરફ જવાય છે. મનોરમ મંદિરની પાછળ ગજપદકુંડ (હાથી પગલાંને કુંડ) છે. ત્યાં એક થાંભલા ઉપર જિનપ્રતિમાઓ કોરેલી છે. બીજે નવો કુંડ પણ ગજપદકુંડ કહેવાય છે.

કુમારપાલના મંદિરથી ડાબી બાજુએ ઘણો વિશાળ ભીમકુંડ નજરે પડે છે. અહીં ઘણાં પ્રાચીન અવશેષો પડેલાં મળી આવે છે. એક તરફની બીંતમાં એક પાપણમાં પ્રતિમાઓ કોતરેલી જોવાય છે અને નીચે હાથ એકીને ભેલી રહેલી શાવક-શ્રાવિકાઓની આકૃતિઓ પણ છે.

૨૧. ચાર દારવાળાં મંદિરોને ફરતાં સુખ્ય દરવાજા સિવાય બાજીના ત્રણ દરવાજાઓની સમુખ્ય બીજા ત્રણ મંદિરો હોય છે એ “ભદ્રપ્રસાદ” કહેવામાં આવે છે.

૬. માનસિંહ લોજરાજની દૂક :

શ્રીનેમિનાથ ભગવાનના કોટમાં પ્રવેશ્યા પછી જમણી બાજુએ એક મંદિર છે. કુચ્છ-મહાંડવીના વીશ્ય મોડાપાલ માનસિંહ લોજરાજે સં. ૧૬૦૧ લગભગમાં આ મંદિર બંધાવ્યું છે. મૂળભાષામાં મૂળનાથક શ્રીસંભવાથ ભગવાન છે. રંગમંડપ વિશાળ છે. મંદિરના ચોકમાં એક સુંદર કુંડ બનેલો છે.

૭. વસ્તુપાલ-તેજપાટ અને ગુખાસ્તાની દૂક :

મુખ્ય માર્ગે આગળ જતાં જમણી તરફ આ દૂક આવે છે. શ્રીવસ્તુપાલ તેજપાલે આ મંદિરે બંધાવ્યાં એમ એ મંદિરમાંથી મળી આવતા સં. ૧૨૮૮ ના મોટા ૬ શિલાલેખોથી જણાય છે.^{૨૧}

રાણલવેલુલની શુકાઓ જતાં પહોંડ ઉપર સં. ૧૨૮૬ના લેખ છે. તેમની નીચે જણાવેલો શ્લોક ગિરનારના રસ્તામાં ત્રણેક સ્થળે કોટરેલો નજરે પડે છે:—

“વસ્તુપાલવિહારેણ હારેણેવોઝલજિયા | ઉપકઠ્ઠસ્તિતેનાયં શૈલરાગે વિરાજતે ||”

મહામાત્ય વસ્તુપાલ-તેજપાલ નામે બંધુગ્રેહી તેમની સહીમાં ગુજરાતના ઉત્તિહાસમાં નામાંકિત વ્યક્તિઓ હતા. તેઓ દમોલ રાજનીતિજ્ઞ હોવા છતાં પુણ્ય કથોમાં તેમણે પોતાની અદ્યત્તક લક્ષ્મી વાપરી છે. આણુ, શત્રુજ્ય, ગિરનાર વગેરે સ્થળમાં રચેલાં મંદિરો એમના કીર્તિકલાપ વિસ્તારી રહ્યાં છે. ગિરનાર પરનાં મંદિરો વિશે શ્રી. જ્ઞાનન પાઠક કહે છે: “પ્રધાનની વ્યવસ્થામાં મને આ (મંદિર) સર્વ કોટ કરતાં સારાં લાગે છે. મુખ્ય મંડપની ત્રણ બાજુ પર વિમાનો ગોઠવેલાં છે અને તેને ફરતો ઓટલો છે. Semmetry સમમાન-વધી આ મંદિરો ઘણાં બધાં લાગે છે.”

ઉપર્યુક્ત ૭ શિલાલેખો પૈકી એકનો સાર આ છે:—

“સં. ૧૨૮૮ ના ફાગણ સુદિ ૧૦ ને બુધવારે મહામાત્ય વસ્તુપાલે પોતાના કલ્યાણ માટે, જેની પાછળ કપડી વસ્તુ મંદિર છે એવું ‘શત્રુજ્યાવતાર’ નામનું આદિનાથનું મંદિર, તેના અગ્રભાગમાં ડાબી બાજુએ પત્ની લલિતાદેવીના પુણ્યાર્થે ૨૦ જિનોથી અલંકૃત એવું ‘સમેતશિખરાવતાર’ નામનું મંદિર તેમજ જમણી બાજુએ બીજ પત્ની સોમ્યુધાના શ્રેષ્ઠ માટે ૨૪ જિનોવાળું એવું ‘અષ્ટાપદાવતાર’ નામનું એમ ચાર મંદિરો બનાવ્યાં હતાં,” એવી હકીકત શિલાલેખોમાં વર્ણવેલી છે, પડિત જિનહર્ષગણિએ ‘વસ્તુપાલચરિત્ર’માં વસ્તુપાલ-તેજપાલે પર્વત ઉપર શું શું બનાવ્યું તેની સવિસ્તાર નોંધ આપી છે.^{૨૨} આ નોંધ શ્રીવસ્તુપાલના સં. ૧૨૮૮ ના

૨૨. “ગુજરાતના ઐતિહાસિક લેખો” ભા. ૩, પૃ. ૧૪ થી ૪૧.

૨૩. “ગિરનાર તીર્થપતિ શ્રીનેમિનાથના મંદિરના પાછલા ભાગમાં પોતાના કલ્યાણ માટે શત્રુજ્યાવતારો આદિનાથનો પ્રસાદ બનાવ્યો અને તેનું ‘વસ્તુપાલવિહાર’ એવું નામ આપ્યું. આના ઉપર સુવર્ણની દોડીપમાન કળક સ્થાપન કર્યાં અને સુંદર સ્ફટિક સમાન નિર્મળ પાષાણની ભગવાનની ભવ્ય મૂર્તિ સ્થાપન કરી. તે મૂર્તિની આસપાસ પોતાના પૂર્વજોના શ્રેષ્ઠ સાગ્રી અભિજિતનાથ અને શ્રીવાસુપૂર્ણ તીર્થકેશની પ્રતિમાઓ વિરાજમાન કરી. એ મંદિરના મંડપમાં ૬ અંડપની મોટી મૂર્તિ તથા અભિજિતેવી અને શ્રીમહાવીર જિનાનાં બિંદો સ્થાપિત કર્યાં. મર્માશાર (મુખમશાર)ના દારની દક્ષિણ અને ઉત્તરની બાજુએ કમરો પોતાની અને તેમના નાનાભાઈ તેજપાલની અધાડ મૂર્તિઓ બનાવી. એ મંદિરની ડાબી બાજુએ પોતાની પ્રથમ પત્ની લલિતાદેવીના પુણ્યાર્થે “સમેતાવતાર” નામનું મંદિર બનાવ્યું અને તેમાં ૨૦ તીર્થકેશની મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરી, એમાં જ પોતાના ‘પીમ પૂર્વજોની પશુ મૂર્તિઓ વિરાજિત કરી, પોતાની બીજ પત્ની સોમ્યુધા (સોમ્યલતા)ના શ્રેષ્ઠ માટે મુગ મંદિરની જમણી બાજુએ “અષ્ટાપદાવતાર” નામનું મંદિર કરાવ્યું અને તેમાં ચોવીસે તીર્થકેશનાં બિંદો સ્થાપ્યાં તથા એમાં જ પોતાની માતા કુમારદેવી અને પોતાની ૭ બહેનોની મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરી. આ ત્રણે મંદિરોને સુંદર અને વિશિષ્ટ ત્રણ તોરણો કરાવ્યાં. ‘વસ્તુપાલવિહાર’ અર્થાત્ ત્રણે મંદિરોમાંના અધ્યક્ષના મંદિરની પાછળ, અનુપર વિમાન એવું કપડી વસ્તુ મંદિર બનાવ્યું. તેમાં એ વસ્ત્રી અને આદિનાથ ભગવાનની માતા મરુદેવાની ત્રણહાર મૂર્તિ વિરાજમાન કરી.

તીર્થપતિ શ્રીનેમિનાથ તીર્થકેશનું જે મંદિર છે તેના દક્ષિણ, પશ્ચિમ અને ઉત્તર; એમ ત્રણે દિશાનાં દારો ઉપર સુંદર તોરણો કરાવ્યાં. એ જ ચૈત્યના (મંડપમાં ?) દક્ષિણ અને ઉત્તર બાજુએ પોતાના પિતા અને પિતામહની અધાડ મૂર્તિઓ સ્થાપિત કરી. તેજપાલ પોતાના માતાપિતાના કલ્યાણ માટે એ જ ચૈત્યના મંડપમાં, શ્રીઅભિજિતનાથ અને શ્રીલલિતાનામની કપોતસમસ્થ પ્રતિમાઓ બનાવી. એ મંદિરના મંડપમાં સ્વામીનાથ કરતી બેળા સંક્રામણ થતી તેથી તેની આગળ બીચે “ઈન્દ્ર” નામનો વિશાળ મંડપ બનાવ્યો.

શિલાલેખોને સમર્થન કરતાં વિશદ સ્પષ્ટીકરણ પામી રહે છે. શ્રીવસ્તુપાલે કરાવેલી મુંદર રચનાઓના માત્ર આ સાર્હિત્યક પુરાવાઓ સિવાય બહુ જોડી રચનાકૃતિઓ આજે અડી જોવા મળે છે. વર્તમાનમાં શ્રીવસ્તુપાલનાં આ મંદિરોમાં ઘણું ફેરફાર થઈ ગયો છે. શ્રીવસ્તુપાલના પૂર્વે અને પુર્વે બોમોની મૂર્તિઓ, અંબા અને અવલોકન આદિ શિખરોમાં બાંધાવેલી દેવકુલિકાઓ, ઉદ્ધમંડપ, સુખોદ્ધાટનક સ્તંભ વગેરેમાંથી અત્યારે કશું જોવા મળતું નથી. શ્રીવસ્તુપાલે શત્રુવ્યાવતાર બાંધાવેલું, જેમાં મૂળનાથક શ્રીઆદીધર ભગવાન હતા,^{૨૪} પણ અજોડે સુખ્ય વચ્ચેનું મંદિર છે તેમાં મૂળનાથક શ્રીશામળા પાર્શ્વનાથ ભગવાન બિરાજે છે એ મૂર્તિ ઉપર સં. ૧૩૦૫ નો લેખ આ પ્રકારે વ્યાખ્ય છે :—

“સં. ૧૩૦૫ વર્ષે વૈશાલ સુદિ ૩ રાત્રી પતનવાસ્તવ્ય શ્રીમાલજ્ઞાતીય ઠં. બાહદુત મહં પદસિદ્ધ પુત્ર ઠ. પશ્ચિમદેવીઅંગજ નજ મહં શ્રીસામતસિદ્ધ તથા મહામાત્યશ્રીસલ્લભસિદ્ધામ્યાં શ્રીપાર્શ્વનાથશિવં પિત્રોઃ શ્રેયસેઽન્ન કાનિતં તતો કૃદ્ગદગાન્થે શ્રીપદ્મનસૂરિપટો(દો)દ્વધરણશ્રીમાનદેવમૂર્તિશિવ્યશ્રીજયાર્ણવં..... પ્રતિષ્ઠિતં [શુભં મવતુ] ॥ ”^{૨૫}

—સં. ૧૩૦૫ ના વૈશાખ સુદિ ૩ ને શનિવારે પતનવાસી શ્રીમાલજ્ઞાતીય ઠં. બાહદુતના પુત્ર મહં. પદસિદ્ધ અને તેની પત્ની પશ્ચિમદેવીના પુત્ર.....મહં. સામતસિદ્ધ તથા મહામાત્ય સલ્લભસિદ્ધે શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું ભિખ પિતાના શ્રેય માટે કરાવ્યું અને તેની બુદ્ધિગચ્છના શ્રીપદ્મનસૂરિ, તેમના શિષ્ય શ્રીમાનદેવસૂરિ, તેમના શિષ્ય શ્રીપદ્મનસૂરિ.....એ પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે.

આ શિલાલેખથી પ્રત્યક્ત થાય છે કે, આ મૂર્તિના બરાબરનાર મંત્રી સામતસિદ્ધ અને મહામાત્ય સલ્લભસિદ્ધ છે; એટલું જ નહિ આ બંને ભાર્ગવોએ ગિરનાર પરના શ્રીનેમિગિનાલયની આગળ એક બેંચુ મંદિર બાંધાવી મૂળનાથક શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનને પ્રતિષ્ઠિત કર્યાનો હવાલો સં. ૧૩૨૦ ના એક શિલાલેખમાંથી^{૨૬} આ પ્રકારે મળે છે :—

“દેવતાચલચુકે ન, શ્રીનેમિનિલયામતઃ । પ્રાંશુ પ્રાસાદમસ્થાપિ, વિંબં પાર્શ્વજિનેશિતુ ॥૧૦॥”

એ મંદિરના અમ્રબાજમાં, પોતાના વચનના મૂર્તિઓ સહિત બીનેમિનાથ તીર્થેરની મૂર્તિવાળો “સુખોદ્ધાવાનક” નામનો મુંદર અને ઉત્તર સ્તંભ બનાવ્યો. ત્યાં જ ઠં. આશરાજ (પોતાના પિતા)ના પિતા અને પિતામહનું પણ મૂર્તિયુગ્મ સ્થાપન કર્યું. વળી, “સપ્તમાઠ” (પરબી)ની પાસે ત્રણ તીર્થેરની ત્રણ દેવકુલિકાઓ (લેખોમાં જણાવ્યા પ્રમાણે શત્રુવ્યાવતાર, સ્તંભનાવતાર અને સુપુરાવતાર નામે) તથા અસિત સહિત સરસ્વતી દેવીની દેવકુલિકા જેવાં પોતાના પૂર્વજોની પણ બે મૂર્તિના હતી એમ ચાર દેવકુલિકાઓ બનાવી, શ્રીનેમિનાથના મુખ્ય મંદિરના મંડપના ઉપર સુવર્ણકરણી સ્થાપ્યા. અગિનાના મંદિર આગળ એક મોટો મંડપ બનાવ્યો, તથા એક તીર્થેરની દેવકુલિકા પણ ત્યાં બનાવી. અગિનાદેવીનો આસપાસનો પરિકર આશરાજના ઉત્તરવચ આરસપાયાઓ બનાવ્યો. એ આવાવાળા શિખર ઉપર ઠં. ચંડપના કપ્પાણ માટે શ્રીનેમિનાથની એક મૂર્તિ તથા એક ખુદ ચંડપની મૂર્તિ અને પોતાના ભાર્ગવોએરની એક મૂર્તિ; એમ ત્રણ મૂર્તિઓ સ્થાપન કરી, આવી જ રીતે અવલોકન નામના શિખર ઉપર ઠં. ચંડપસાદના પુણ્ય માટે શ્રીનેમિગિનાની તથા ખુદ ઠં. ચંડપસાદની અને પોતાની; એમ ત્રણ મૂર્તિઓ સ્થાપી પ્રભુન્ નામના શિખર ઉપર પણ ઠં. સોમાના કૌવાથે શ્રીનેમિગિનાની તથા ઠં. સોમ અને પોતાના નાનાભાર્ગવો તેજપાલનો; એમ ત્રણ પ્રતિમાઓ પ્રતિષ્ઠિત કરી, એ જ પ્રમાણે સાંજશિખર ઉપર ઠં. આશરાજના પુણ્યમાર્થે નેમિગિનાની અને ખુદ ઠં. આશરાજ તથા તેની પત્ની કુમારદેવી (મંત્રીશરની માતા)ની એમ ત્રણ પ્રતિમાઓ વિરાજમાન કરી. ” અસ્તાવ : ૬, ૨૩૬ક : ૬૬૧ થી ૭૨૯

૨૪. “વસ્તપાલિ વરમતિ ભૂષણ કારિતિ રિસહસર, અજ્ઞવપ સંમેય સિદ્ધરત્નમંડપ મણુહર, (૧૫)
કરિતિ જગજુ મરંચિ કુલવિ તુગ પાસાઈકિ, ધર્મમ્પ સિદ્ધ કુણુતિ દેવ વલિવ પિત્રોશ્ચિ. (૧૬)
તેજપાલિ નેમ્પરિતિ તથ તિદ્ધપણુજ્યરંજણ, કપ્પાણુતિ તથ તુગ મુણુપ્પં લખિતિ અણુજણુ. (૧૭)
દીશર્ધ દિસિ દિસિ કુદિ કુદિ નીઅરણુ ઉમાશે, ઉદ્ધમંડપ કેપાલિ મંચિ ઉદ્ધરિતિ વિસાશે. ” (૧૮)

—શ્રીવિખવસેનચરિતવિત ‘સુખરરાણુ :

૨૫. “ગુજરાતના ઐતિહાસિક લેખો” બા. ૩, પ. ૪૨.

૨૬. એબન. પ. ૨૦૬ ઉપર પ્રસિદ્ધ થયેલા સં. ૧૩૦૨ના એક શિલાલેખમાંથી એવી હમીકત સાંપડે છે કે, ગુજરાતના મહારાજ વીસલદેવે સલ્લભસિદ્ધને સોંપાડેલા સુબો નીચેના હતા. પાછળથી તેની હાકમાં બદલી કરી ને તે નર્મદાના કાંઠે મરણ પામ્યો. તેના ભાર્ગવ મંત્રી સામતસિદ્ધે પોતાના ભાઈના પુણ્યમાર્થે સલ્લભ નારાયણનું વિષ્ણુમંદિર અને શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર ગિરનાર પર બાંધ્યું હતું.

—શ્રેવતાચલના શિખર ઉપર ધીનેચિવિનના મંદિરની આગળ શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનને જીર્ણોધારા પ્રાસાદ તેણે (સામંત-સિંહ) અને સલક્ષ્મિસિંહે) બંધાવ્યો. (વ્યાકરણની દૃષ્ટિએ પ્રલોક અશુદ્ધ, જણાય છે.)

શ્રીવસ્તુપાલે સં. ૧૨૮૮ માં બંધાવેલાં મંદિરોનો લખ્યોદ્ધાર સં. ૧૩૦૫ જેટલા દુઃકા ગાળામાં થાય એ બનતું સંભવિત નથી. વળી, શ્રીવસ્તુપાલનું મરણ સં. ૧૨૯૬ માં અને તેજપાલનું મરણ સં. ૧૩૦૪ માં થયેલું છે તેથી લખ્યોદ્ધારને યોગ્ય એ કામ હોય તે તો પોતે જ કરાવી શકે એમ હતા, આથી વચ્ચેનું આ યુગ્ય મંદિર વસ્તુપાલે નહિ પણ મંત્રી સામંતસિંહ અને સલક્ષ્મિસિંહે બંધાવ્યું એમ ઠરે, જ્યારે શ્રીવસ્તુપાલે બંધાવેલું શ્રીશંકરજીનાથવાતાર કથાં હતું અને તેનું શુ' થયું એ નિર્ણય કરવાનું રહે. અલબત્ત, આ મંદિર શ્રીવસ્તુપાલે કે સામંતસિંહે બંધાવ્યું એનો નિર્ણય કરવા માટે ઝીણવટભર્યા ઇતિહાસિક પુરાવાઓ અપેક્ષિત છે; એટલે એના બંધાવનારનો ચોક્કસ નિર્ણય કરવો બાકી જ રહે છે.

એટલું નક્કી છે કે, વચ્ચેના મંદિરની બંને બાજુનાં મંદિરો શ્રીવસ્તુપાલે બંધાવેલાં છે એમાં સંદેહ નથી. સં. ૧૨૮૮ ના જે છ વિસ્તૃત શિલાલેખો મળ્યા છે તે એ બે મંદિરોમાંથી જ પ્રાપ્ત થયા છે; વચ્ચેના મંદિરમાંથી નહિ.

આ રીતે જોઈએ તો આજે શ્રીવસ્તુપાલે બંધાવેલાં મંદિરો પૈકી બે મંદિરો તો વિશ્વમાન છે જ જ્યારે બીજાં મંદિરો કાળકવલિત થયાં કે લખ્યોદ્ધાર થવાથી તેના સહંતર ફેરફાર થઈ જતાં આજે નિર્ણય કરવાનું કામ અશક્ય બન્યું છે.

આ દુઃકમાં પરસ્પર જોડાયેલાં ત્રણ મંદિરો છે. શ્રીશામળા પાર્શ્વનાથ ભગવાનના યુગ્ય મંદિર મૂળભાશી ૧૩ ફીટ સમચોરસ છે અને રંગમંડપ ૫૩x૨૬ ફીટ લાંબો-પહોળો છે. મંદિર એક ઘૂમટવાળું છે છતાં વિવિધ શૃંગ અને ઉંટ શૃંગવાળાં શિખરોથી શોભાયમાન લાગે છે.

ડાબી અને જમણી બાજુએ શ્રીવસ્તુપાલે બંધાવેલાં દેરાસરો અત્યંત રમણીય છે. બંને બાજુના સમવસરણોમાં ચોસુખલ પધરાવેલા છે. ડાબી બાજુના દેરાસરમાં ચોસુખની ત્રણ પ્રતિમાઓ શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની છે. તેમાં સં. ૧૫૫૬ ના લેખો છે ને ચોથી શ્રીચંદ્રમુખી મૂર્તિ ઉપર સં. ૧૪૮૫ નો લેખ છે. જમણી બાજુના દેરાસરમાં પશ્ચિમ-મુખી પ્રતિમા શ્રીમુખાર્શ્વનાથની છે, જ્યારે ઉત્તર અને પૂર્વ દિશામાં ધીનેચિવિનાથ ભગવાન છે. એ ત્રણે મૂર્તિઓ ઉપર સં. ૧૫૪૬ ના લેખો છે. ઈક્ષણ દિશામાં શ્રીચંદ્રમુખ વિરાજમાન છે. આ બંને મંદિરોના રંગમંડપો ૩૮ ફીટ સમચોરસ છે. બંને મંડપોમાં લગભગ છઠ્ઠા સુધી ચઢતી અને લગભગ બીંત સુધી પ્રસરેલી સમવસરણ અને મેરુશિખરની રચના પીળા પથ્થરમાં કરેલી છે. આ મંદિરની અંદર અને બહારના સાગની ત્રણ બાજુની ફાલામાં પૂજા જોવા અને વિશાળ ત્રણ ગણાશ્રી છે ને ત્યાં જવા માટે ત્રણે સ્થળે એકસરખી નિસરણી મૂકેલી છે.

આ મંદિરોની કોરબી, સપ્રમાણતા, કમાનરહિત અનેક થાંભલાઓ જે બે શિખરવાળા છે અને તેમાં આલેખેલી જિનમૂર્તિઓ, વિવિધ ઘટનાદર્શ્યો, કુંભો વગેરેની આકૃતિઓ ખરેખર, આર્થશૈલીનાં ઉત્તમ પ્રતીકો છે. ઉપરજુલકા ત્રણે મંદિરોની શૈલી અત્યંત કળાત્મક અને જાંબોર લાગે છે. બાજુ સાક્ષત્ કળાદેવીએ અહીં જ અવતાર લીધો હોય એવો આભાસ થઈ આવે. ખડું જોતાં આ મંદિરો આખાયે ગિરિશૃંગનાં વિભૂતિમાન આબૂપણો છે.

આ મંદિરની પાછળ વસ્તુપાલ-તેજપાલની માતાનું નાનું ઘૂમટમંદીર મંદિર છે, જેમાં શ્રીસંભવાથ ભગવાન પધરાવેલા છે. આ મંદિરને લોકો ‘સુભાસ્તાનું મંદિર’ કહે છે. આ મંદિર કમ્પ-માંડીની ગુલાબશાહે બંધાવેલું હોવાથી ‘સુલાબ શાહના મંદિર’ નામે પણ જાણખાસ છે. વસ્તુતઃ સુલાબ શાહે લખ્યોદ્ધાર કરાવ્યો હશે પરંતુ મૂળ મંદિર તો શ્રીવસ્તુપાલે જ તેમની માતાના નામે બંધાવ્યું હશે. આ મંદિરનો લખ્યોદ્ધાર થતાં પુરાણ કૌતરકામ તર્જન તોડી નાખવામાં આવ્યું છે ને ચારે બાજુએ આધુનિક રંગીન જડાવકામ નજરે પડે છે.

પાસે આવેલા શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનના દેરાસરમાં ૨ મૂર્તિઓ છે.

૮. શ્રીસંપ્રતિ મહારાજની દુઃક:

વસ્તુપાલની દુઃકમાંથી બહાર નીકળીને યુગ્ય માર્ગે આગળ જતાં ડાબી બાજુએ શ્રીસંપ્રતિ મહારાજની દુઃક આવે છે. આ મંદિર પ્રાચીન અને વિશાળ છે. મૂળનાથક ધીનેચિવિનાથ ભગવાન છે. આ મંદિરમાંથી સં. ૧૨૧૪-૧૫ ના

પ્રાચીન લેખો મળે છે પણ એની રચનાશૈલી અવશ્ય એકીયે પુરાણી છે. મંદિર બે માળનું છે, બાજુએ સ્તંભોની વચ્ચે કમાનો નથી. બહારની બીંતોમાં ઉત્તમ પ્રકારની ફેરણી છે. નીચેના ભાગ પોલી છે, તેમાં ઘણાં ભોંયરાં છે, જેમાં ઘણી મૂર્તિઓ બંધાયેલી હોવાનું કહેવાય છે. અગાઉ અહીંથી ઘણી મૂર્તિઓ નીકળી આવી હતી, જે આ મંદિરમાં જ પધરાવેલી છે; એ મૂર્તિઓ સંપ્રતિના વખતની નિયાતીઓ ધરાવે છે એવી માન્યતા છે. રંગમંડપમાં ૫૪ આંગળીની ઊંચી કાઉસંગિયા મૂર્તિ છે, શ્રોત્રકેશરી દેવી અને બીજા કાઉસંગિયાઓની સુંદરતા અને ગંભીર દેખાવ અસાધારણ છે. શ્રોત્રેમિનાથ ભગવાનની એક શ્વામ પ્રતિમા ઉપર સં. ૧૫૧૭-૧૮ નો લેખ છે, જેમાં કુર્ણરામ જયરાજે અર્પણ કર્યાનો ઉલ્લેખ છે. આ પછી ચોસુખાણની શ્રીસંભવનાથ ભગવાનની ટૂંક, જ્ઞાનવાવ, શ્રીકૃષ્ણમથો હેમચંદની ટૂંક, મલ્લની ટૂંક, રાજિ-મતીની શુક્લ, બીજી ચોસુખાણની ટૂંક, ચોરીવાળાનું મંદિર, ચોસુખી ગંગા અને ચૌવીશ જિનનાં પગલાં વગેરે છે.

ચોસુખી ગંગામાંથી આગળ એક રસ્તા ડાબી બાજુએ સહસ્રાક્રવન તરફ જાય છે. આ રથળે શ્રોત્રેમિનાથ ભગવાનના કેવળજ્ઞાન અને નિર્વાણ કલ્યાણકોની ઘટના બનેલી હતી એવી માન્યતા છે; તેથી અહીં શ્રોત્રેમિનાથ ભગવાનનાં પગલાંની ફેરી બનાવેલી છે. રાજિમતી પણ અહીંથી જ સુકત થયાં હતાં. તેમની ચરણપાદુકાઓ પણ છે. અહીંથી નીચે ભીતરીને સીધા તળેડીએ જવાનો માર્ગ છે.

૬. શ્રીઅંબાણની ટૂંક:—

ચોસુખી ગંગાથી આગળ મુખ્ય રસ્તે જતાં વચ્ચે શ્રીરહનેમિ (શ્રોત્રેમિનાથ ભગવાનના ભાઈ)નું મંદિર આવે છે અને ત્યાંથી આગળ જતાં અંબિકાદેવીનું મંદિર છે. શ્રોત્રેમિનાથ ભગવાનની ટૂંકથી અંબિકાદેવીનું મંદિર ૩૦૦ ફીટ ઊંચે કંઈક પહોળા શિખર ઉપર છે અને ત્યાં જવા માટે પગથિયાં છે. હિંદુઓ આ મંદિરને પોતાનું સમસ્ત વૈદિક રીતે પૂજે-માને છે. વસ્તુતઃ જૈન માન્યતા મુજબ અંબિકાદેવી શ્રોત્રેમિનાથ ભગવાનની અધિકાધિકા દેવી છે અને તેથી જ આ મંદિર શ્રીવસ્તુપાલ-તેજપાલે બંધાવેલું હતું એમ જણાય છે. એ વિશે એક શિલાલેખ, તેમણે કરેલી યાત્રાની વિગત આપે છે તેમાં અંબિકાદેવીનું નામ પણ ગણાવ્યું છે:—

“સં ૧૨૪૧ વર્ષે સંવત્સરિસ્વર્ણ ઇ. શ્રીઆશારાજેન સમં મહં. શ્રીવસ્તુપાલેન શ્રીવિમલદાદૈ રૈવતકે ચ યાત્રા કૃતા । સં ૫૦ વર્ષે તેનૈવ મમં સ્થાનદ્રવ્યે યાત્રા કૃતા । સં ૭૭ વર્ષે સ્વયં સંવત્તિના મૃત્યા સપરિવારપુત્રં ૧૦ વર્ષે સં ૯૧ વર્ષે સં ૯૩ વર્ષે મહાવિસ્તરંથ સ્થાનદ્રવ્યે યાત્રા કૃતા । શ્રીશત્રુંગવ્યે બમ્ભુચેવ વૈવવર્ણિણે તેન સહિત વે સં ૮૩ વર્ષે સં ૮૪ સં ૮૬ સં ૮૭ સં ૮૮ સં ૮૯ સતયાત્રા સપરિવારેન તેન સ્તે...શ્રોત્રેમી(મિ)નાથામ્બિકામાસાદાધા....મૃતા મન્વિષ્યતિ ॥”^{૧૭}

આ લેખ ઉપરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે, વસ્તુપાલે શ્રોત્રેમિનાથ ભગવાન અને અંબિકાદેવીની પણ યાત્રા કરી; અને જિનહર્ષસરિના કથન મુજબ: “અંબિકાના મંદિર આગળ એક મોટા મંડપ શ્રીવસ્તુપાલ-તેજપાલે બંધાવ્યો તથા એક તીર્થંકરની દેવકુલિકા પણ ત્યાં બનાવી. આદારસણુના ઉજ્જવળ આરસપાષાણનું અંબિકાદેવીની આસપાસનું પરિકર બનાવ્યું. એ આંબાવાળા શિખર ઉપર ઠ. મંડપના કલ્યાણ માટે શ્રોત્રેમિનાથની એક મૂર્તિ તથા એક પુદ્ગલ મંડપની મૂર્તિ અને પોતાના ભાઈ મલ્લદેવની એક મૂર્તિ; એમ ત્રણ મૂર્તિઓ સ્થાપન કરી.”

આ વર્ણનથી જણાય છે કે શ્રીવસ્તુપાલ-તેજપાલે જે આ શિખર ઉપર બનાવ્યું તે જૈનોની દૃષ્ટિએ બનાવ્યું પણ આજે એમાંનું કશું અહીં વિદ્યમાન નથી. માત્ર આ દેવળ છે અને તે એટલું પ્રાચીન છે એમાં શક નથી. શ્રીકુર્માશંકર શાસ્ત્રી પોતાની રીતે આ મંદિર વિશે કહે છે કે, “આ (અંબિકાદેવી)ના મંદિરનું સ્થાન અને તેનું સ્થાપત્ય એ મંદિર જૂનું છે એમ સાબિત કરે છે. જૈનો આ મંદિર વસ્તુપાલનું બંધાવેલું માને છે. આ વાત સાચી હોય કે ન હોય પણ આ મંદિર બારમા-તેરમા શતકનું છે, એમાં શંકા નથી.”^{૧૮}

આ મંદિરનો સોળમા સેકામાં છુણીદાર થયો હોય એમ લાગે છે. “કુદપરસ્ત”ની એક સુવર્ણાક્ષરી પ્રતિની અંતે એક અથગ્રથસ્તિમાંથી આ પ્રમાણે હકીકત મળે છે:—

૧૭. “શબ્દકોટ વૈદ્યસન મ્યુઝિયમ” ૪ “જૈનપુષ” સં. ૧૯૮૪ ક્રાંતિક માસનો અંક: ૫. ૭૦

૧૮. “એતિહાસિક સંશોધન”માં “ગિરનાર” શીર્ષક વિષયમાંથી.

“કુલેડત્ર દક્ષો મુવિ મામલાલ્લો યામી કશી રાજસમાધિરામઃ । બસંલ્લવલ્લુગવિધાનસંલ્લવં કર્તું કામો નૈવ મુગમુગસ્યો ॥૧॥
શ્રીઅમ્બિકામહાદેવ્યા લગ્નયન્તાલ્લોવરિ । માસાદઃ કારિતઃ પ્રોઢઃ સામલ્લેન સુમાત્રતઃ ॥ ૧૦ ॥”^{૨૯}

—આ કુળમાં અને પૃથ્વીમાં વિચક્ષણ, વિદ્વાન, કવિ અને રાજસભામાં શોભે એવા સ્થામલ નામે શાહુકાર થયો. તેની અસંખ્ય પ્રકારની પુણ્ય કરભૂમીની ગણતરી દેવતા અને અમુરો પશુ કરવાને શક્તિમાન નથી. એ સ્થામલે ગિરનાર પર્વત ઉપર શ્રીઅંબિકા નામની મહાદેવીનું મોટું ચૈત્ય સજ્જાવનાર્પક બનાવ્યું.

સં. ૧૫૨૪ની આ પ્રશસ્તિથી જણાય છે કે, અગિકારેવીનું છાતું થયેલું મંદિર એકી સ્થામલે નવેસર બંધાવ્યું હતું. સ્થામલે આ સ્થાપના કરી એ વિશે સોળમા સૈકાની ‘તીર્થમાળા’માંના ઉલ્લેખને આધારે અગાઉ અમે સૂચન કર્યું છે.

ટૂંકનો પરિચય:—

ગુનિરાજ શ્રીકુરુધરવિજયજી ગિરનારની ટૂંક વિશે આ પ્રકારે માહિતી આપે છે:—

‘શ્રીનેત્રિનાથ પ્રભુના મંદિરને પ્રથમ ટૂંક બલુવામાં આવે છે. ત્યાંથી આગળ વધીને જનતાનો મોટો ભાગ પાંચમી ટૂંક સુધી યાત્રા માટે જાય છે. લગભગ ગિરનારજીના મધ્યમાં એક જાંબી ટેકરી શ્રીનેત્રિનાથ પ્રભુ અને શ્રીવરદત્ત ગણધરનાં પગલાંથી સુશોભિત છે, તે પાંચમી ટૂંક કહેવાય છે. આ રીતે પહેલી અને પાંચમી ટૂંક વ્યવસ્થિત છે. બાકીની ત્રણ ટૂંકની કલ્પના જનતા ભુલકી ભુલકી રીતે કરે છે. તેમાંની એક ગણના આ રીતે કરવામાં આવે છે. બીજી ટૂંક જોતુખી ગંગાની, ત્રીજી ટૂંક અંબાજીની, ચોથી ટૂંક અંબાજીના મંદિરથી આગળ વધતાં એકાધશિખર આવે છે તે. અથવા ત્યાંથી લગભગ ૪૦૦ ફીટ નીચે જીતરી વળી ચડાવ આવે છે તે, બંને સ્થળે શ્રીનેત્રિનાથ પ્રભુનાં પગલાં છે. તેમાં એકાધશિખર ઉપર એક એકાદી છે. આભુભાભુના પ્રદેશ ધણે જ રમ્ય છે.

બીજી રીતે ગણના આ પ્રમાણે છે: પહેલી ટૂંક શ્રીનેત્રિનાથ પ્રભુની, બીજી ટૂંક શ્રીઅંબાજીની, ત્રીજી ટૂંક એકાધશિખર, ચોથી ટૂંક એકાધશિખર આગળ ૪૦૦ ફીટ જીતરી એક એક ટેકરીએ ચડાવ છે તે; ત્યાં એક મોટી સ્થામ શિલામાં શ્રીનેત્રિનાથ પ્રભુની પ્રતિમાજી અને બીજી શિલામાં પગલાં છે. શ્રીનેત્રિનાથ પ્રભુનું નિર્વાણ અહીં થયાની પણ ફેટલાએકની માન્યતા છે. પાંચમી ટૂંક—ચોથી ટૂંકથી આગળ સીધા એક જાંબી ટેકરી પર ચડવાનો કઠિન માર્ગ છે અથવા ચોથી ટૂંકથી નીચે જીતરીને પાંચમી ટૂંકે જવાય છે. ત્રીજી ટૂંકથી પાંચમી ટૂંક સુધી જવાનો રસ્તો ધણે જ કઠિન છે. સાચવીને જવાય તો વિશેષ મુશ્કેલીત પડતી નથી. શ્રીનેત્રિનાથ પ્રભુ પાંચમી ટૂંકે નિર્વાણ પામ્યા છે. તેમાંના તથા શ્રીવરદત્ત ગણધરનાં અહીં પગલાં છે આભુભાભુ ગંબીર અને રમ્ય પહાડી પ્રદેશ છે. ત્યાં બેઠા પછી જીકવાનું કે નીચે જીતરવાનું મન પણ ન થાય એવા આનંદ મળે છે. આ પાંચમી ટૂંકથી આગળ જતાં છટ્ટી, સાતમી ટૂંક આપે છે પણ ત્યાં જવાના માર્ગ ધણે જ વિકટ અને પ્રદેશ અત્યંત ભયંકર છે. પહેલાં કરતાં હવે સાંકડાંક આઠસે ત્યાં જાય છે. ત્યાં અને આભુભાભુમાં પહાડી ગંબીરતા અને ફેટલીક આસુરી રચના સિવાય અન્ય ખાસ દર્શનીય કે પૂજનીય સ્થળો નથી નહીં. નહીં જોઈતાં ભયંકર સ્થળો પણ આવેલાં છે. સાંભળવા પ્રમાણે હજુ પણ પાંચમી ટૂંકથી આગળના પ્રદેશમાં અનેક વ્યવસ્થાનિક વનસ્પતિઓ જોડે છે.”

દ્વારકા :

દ્વારવટી એક સમયે સોરાષ્ટ્રની મુખ્ય નગરી હતી. એનું બીજું નામ કુશસ્થલી હતું.

‘મહાભારત’ માં દ્વારકા સંબંધે ધણું ઉલ્લેખો છે. ‘પુરાણોમાં ગુજરાત’ નામક પુસ્તકમાં પ્રાચીન દ્વારકા માટે સાધાર ઉલ્લેખો ટાંક્યા છે. અહીં એની ચર્ચામાં જીતરવું નથી.

દ્વારકાનું વર્ણન જૈન સૂત્રોમાં આવે છે. જરાસંધના ભયથી ચાહવે અમુરો છોડીને અહીં આવી વસ્યા હતા. જૈન ધર્મીમાં દ્વારકાનો આનંદ, કુશાલ, સોરાષ્ટ્ર અને શુકરાષ્ટ્રની રાજધાની તરીકેનો ઉલ્લેખ મળે છે. દ્વીપાચન ઋષિએ

૨૯. “જન સત્ય પ્રકાશ” વર્ગ: ૭, અંક: ૧૦, પૃ ૪૮૪માં આ પ્રશસ્તિ સંપૂર્ણ આપી છે અને તેનો મારો કરવો અનુવાદ ઐતિહાસિક દિગ્વિષય સાથે એ જ વર્ગના અંક: ૧૧ના પૃ ૫૭૧ થી ૫૮૨માં આપેલો છે.

દ્વારકાનો વિનાશ કર્યો એવો ઉલ્લેખ ધામણકુ અંશ અને જૈન અંશમાં કરેલો છે. અહીં કાંઠગરી નામે એક ગ્રંથ હતો એમ પણ જાણવા મળે છે.

ભગવાન નેમિનાથનો સળંગ દ્વારકા સાથે હતો એમ તો જૈન કથામાં મોંઘે છે. એ સમયથી આ સ્થળ જૈનોનું પવિત્ર તીર્થધામ ગણાય છે. મધ્યકાલીન સમયમાં દ્વારકા એક સમયે જૈનપુરી ગણાતું હતું.

એ સમયે અહીં ધણું જૈન મંદિરો હતાં. ગિરનારના વર્ણન (પૃ. ૧૧૬)માં અમે મોંઘેલા એક તામ્રપત્ર ના ઉલ્લેખ મુજબ ઈ. સ. પૂર્વે છઠ્ઠી શતાબ્દીમાં નેમિસદનેશ્વર નામના રેવાનગરના રાજાએ અહીં શ્રીનેમિનાથનું મંદિર બંધાવ્યું હતું એમ જણાય છે.

અ્યારે આશ શંકરાચાર્ય અહીં આગ્યા ત્યારે જૈનોની વસ્તી ઘણી હતી. એ સમય સુધી જૈન મંદિરો મોજુદ હતાં. શ્રીજિનપ્રભસૂરિએ ચોદમા સૈકામાં રચેલા ‘વિવિધતીર્થકથપ’માં દ્વારકાને તીર્થ તરીકે મોંઘ્યું છે. તેઓ કહે છે: “દ્વારકાવાં..પાતાલલિક્ષ્મિચ: ક્ષીનેમિનાથ:।” આ ઉપરથી જણાય છે કે, ચોદમા સૈકામાં અહીં પાતાલલિક્ષ્મિ નામે શ્રીનેમિનાથ ભગવાનનું મંદિર મોજુદ હતું.

વિ. સં. ૧૨૦૦ પછી આ સ્થાન વૈષ્ણવ તીર્થ તરીકે પ્રસિદ્ધિ પામ્યું છે. અહીં ‘જગત્ દેવાલય’ નામે વૈષ્ણવ મંદિર છે. મૂળ એ જૈન મંદિર હોય એવા પુરાવાઓ મંદિરના સ્થાપત્ય અને રચનાશૈલી ઉપરથી સ્પષ્ટ થાય છે.

શ્રીગોકળદાસ નાનજી પોતાના પ્રત્યક્ષ દર્શનથી “ગુજરાતનાં જૈન મંદિરો” નામક લેખમાં આ મંદિરની રચના વિશે જણાવતાં આ પ્રકારે મોંઘે છે: “જૈન લોકોમાં દેવળ ઉપર બે-ત્રણ એમ મળી યજ્ઞવલ્કનો રિવાજ છે. જગત્ દેવળને ઉપરાઉપર આઠ માળ ચડાવેલા છે. આટલી આઠ માળની જિંચાઈવાળું દેવળ ગુજરાતમાં તો અન્ય સ્થળે જોવામાં આવતું નથી. પરંતુ પણ ધણું વિશાળ અને જિંચા છે. પરચારનાં પગથિયાં ઠેક ગોમતીજીના જળકિનારા સાથે મળી ભય છે. ગોમતીજીથી દેવળમાં આવતાં વૃદ્ધપુરુષ અને આપેડ માણસને થાક ચડે એટલા પગથિયાં છે. પરચારના મધ્યથી જગત્દેવળ શરૂ થાય છે. જેમ દેવળની જિંચાઈ વિશેષ છે તેમ ધૂમટ પણ માળબંધો જિંચા છે. પરચારથી તે ઈંડા સુધી દેવળ અને ધૂમટ કારીગરીથી પૂર્ણ છે. દેવળની પહેલી ચોંચ પૂરી થાય ત્યાં સુધી તો જૈનધર્મને લગતાં ભુલકાં ભુલકાં ભૂળાંઓ કોતરેલાં છે. પછી જેમ જેમ ઉપર જવાય છે તેમ તેમ સામાન્ય કોતરણી આવે છે. ધૂમટના ચાંબાઓ ઉપર મળો પૂર્ણ થતા સુધી જે તાક વાળેલા છે તથા કમાનો અને સ્તંભો છે તેના પચ્ચરોમાં તથા વચ્ચે ગોઠવેલી ગેલેરીઓમાં અને બહાર સુંદર કોતરણી જોવામાં આવે છે. ધૂમટ ઉપરનો બાંધણીના દેખાવ તો શાતુજ્ય તથા ગિરનારનાં જૈન દેવળોને આબેહૂમ મળતો આવે છે. દેવળમાં પચ્ચર એવો મજબૂત વાપર્યો છે કે અહીં હજાર વર્ષ પૂર્વે બંધાયેલા દેવળને હજી લણેા ચાગ્યો નથી.....અથોકના પોત્ર સમ્રાટ સંપ્રતિએ અને ત્યાર પછી મહાક્ષત્રપ-વંશના જૈન મહારાજા રૂદ્રદાસએ ‘જગત્દેવળ’ નો જીર્ણોદ્ધાર કર્યો હતો.

કાઠિયાવાડનો ઇતિહાસ લખનાર મિ. બેલ સાહેબનો અભિપ્રાય છે કે, આ દેવળ ક્ષત્રપવંશના કોઈ રાજાએ બંધાવેલું છે. જગત્દેવળની કારીગરી જૈન કારીગરીનો નમૂનો છે.

બોદસન સાહેબ જણાવે છે કે, વિમલવચ્છકી વગેરે જૈન સ્થાનો છે તેમ આ સ્થાન પણ જૈનોનું છે. પાસે વસઈ ગામ છે. મંદિરની રચના જૈનોને મળતી છે. ગ્રંથકાલીન શિલ્પ છે. આ મંદિર પહેલાં જૈનોનું હતું.

ચાસ્તી રેવાસંકર મેયજી દેવગાહકર મોંઘે છે કે—“જગત્ દેવાલય કયા વર્ષમાં કોણે બનાવ્યું તેનો કશો પણ આધાર ઇતિહાસ કે પુરાણોમાંથી મળી ચકતો નથી. કેટલાએક એમ કહે છે કે આ મંદિર જૂનાબે કરાવ્યું નથી, પણ ત્રણ હજાર વર્ષ ઉપર જૈન લોકોએ કરાવ્યું છે અને તેમાં શ્રીપાર્શ્વનાથની મૂર્તિ સ્થાપન કરી હતી તે મૂર્તિ હાલ નગરમાં છે. વળી, મૂર્તિના ચરણમાં લખ્યું છે કે, આ મૂર્તિ ‘જગત્દેવાલય’માં સ્થાપન કરી હતી.”

ડૉ. જગદીશચંદ્ર જૈન ‘ભારતકે પ્રાચીન જૈન તીર્થ’ (પૃ. ૫૦)માં જણાવે છે કે, “પટનાના ઈવાનબહાદુર

૧. “વિવિધતીર્થકથપ”માં “ભાતુરશ્રીત્રિમહાવીરનામસંગ્રહકથપ” પૃષ્ઠ ૮૫

૨. ગુજરાત સાહિત્ય પરિષદ : રિપોર્ટ : ૭૭

શાપાકુશ્વ જલાનાના સંપ્રદાય એક જૈન સ્તૂપ સુરક્ષિત છે; જે સંગમરમરના બનેલો છે, તે દ્વારકામાંથી લાવવામાં આવ્યો છે. ”

આ વિગતો અહીંના જગત્કેવળ અને તેની આસપાસની ભૂમિમાં અવશેષો શોધવાની પ્રેરણા આપી રહ્યાં છે.

ઢાંક:

જૂનાગઢથી ઉત્તર-પશ્ચિમમાં ૩૦ માઈલ અને ગોંડલના પાનેલી સ્ટેશનથી ૬ માઈલ દૂર ‘ ઢાંકગિરિ ’ નામે ખડકવાળી પહાડી છે. એ પથ્થુ શત્રુજયની એક ટૂંક મનાય છે. ઢાંક નામના મહાત્મા-પુરુષનું સંસ્મરણ એ નામમાં આવ્યું હોય છે. એ પહાડી પાસે ઢાંક નામે ગામડું છે. ગ્રામીણ કાળે એ તિલ્લતિલપટ્ટણ નામે યોગખાતું હતું એમ કહેવાય છે.

ગઈઓ વિધાના સાધક ગર્દભિલ રાજાને ઉલ્લેખનીની ગાદીથી પદબ્રજ કરનાર સમર્થ આચાર્ય શ્રીકાલકસુરિ પારસકુલથી ૯૬ શાહી રાજાઓને લઈને સોરાષ્ટ્રમાં આવ્યા ત્યારે તેઓ સૌ પહેલાં ઢાંક ગામે આવ્યા હતા અને એ સ્થળે ૯૬ શાહીઓએ પોતાનો પડાવ નાખ્યો હતો. ^૧

પાલિત્વસુરિ (વિક્રમની બીજી શતાબ્દી લગભગ) ના શિષ્ય સિદ્ધ નાગાર્જુન ઢાંકા નગરના હતા. ^૨ તેમણે બનાવેલા રસસિદ્ધિના બે દૂધા આ જ ઢાંકગિરિમાં રાખવામાં આવ્યા હતા. ઢાંકગિરિમાં રસદૂધીઓ, રત્નની ખાણો, શુક્રાઓ અને વિવિધ ઔષધિઓ હોવાનું પણ બાલુવા મળે છે. તેના ઉપર થઈને દેવસ્થાનો હતાં પણ તે સ્થાનો અભ્યાસિદ્ધિઓએ કામબળે હાથ કરી લીધાં હતાં ^૩

ઢાંકમાં ગામની પાસે એક ખડકવાળી ટેકરી છે. તેની પશ્ચિમે ખડકની ખીણમાં થોડીક નાની શુક્રાઓ વિદ્યમાન છે. શુક્રાઓની બહાર ખડક ઉપર કેટલાંક શિલ્પો મોલુદ છે; જેની શોધ ડૉ. બર્નેસે ઈ. સ. ૧૮૭૩ માં કરી હતી. એ પછી ઈ. સ. ૧૯૩૫માં ડૉ. હસમુખલાલ સાંકળિયાએ એ શિલ્પો બ્યારે બરાબર તપાસ્યાં ત્યારે તેમને ખાતરી થઈ કે બર્નેસે વર્ણવ્યાં હતાં ^૪ તેમ આ શિલ્પો બોદ નહિ પણ જૈન હોવાનું માલમ પડ્યું. એ શિલ્પોનું વર્ણન તેમણે એ કયું છે ^૫ તેનો સારલાગ અહીં ઉદ્ગત કર્યો છે.

ટેકરીના નીચલા ભાગ પર આવેલી શુક્રામાં ત્રણ ગોખલાઓ છે. તે પૈકી બાણુના એક ગોખલામાં પદાસન સુદાર્માં બેઠેલી આકૃતિ છે. માથા પર ત્રણ રેખાઓથી છત્રો ધર્યાં છે. બાણુ પર એક આમરધર અને ઓની ઉપર વિદ્યાધર છે. વચ્ચે-આકૃતિ છે, જેની બંને બાણુએ બે આમરધર છે. તેના સિંહાસન ઉપર સિંહની આકૃતિઓ સ્પષ્ટ છે પરંતુ વચ્ચેનું હાંછન જણાતું નથી.

અગાઉ જણાવ્યું છે તેમ ડૉ. બર્નેસને આ મૂર્તિઓ ભુલની લાગી હતી, પણ આવાં લક્ષણોવાળી અને અશુરનાં જૈન શિલ્પો સાથે મળતી આવતી આ આકૃતિઓ જૈન વીર્ધીકરની સ્પષ્ટ રીતે પ્રતીત થાય છે. સંભવતઃ આ મૂર્તિ આદિનાથ ભગવાનની હશે; એમ લાગે છે.

૧. બુજો: અમારો અપ્રાપ્ત “ કાલિકામાર્ગ કથાસંગ્રહ ” ગ્રંથની કથા ૨૬; ૫. ૨૨૦-તેમાં જણાવ્યું છે કે— “ તતો હ્રદયવર્ત, વર્ષે સુરામદ્યમસ્થે તે મુક્તસ્થ: ” //

૨. “ તત્રાસિ વિતાતકા દક્ષિણામ મહાપુરી । શ્રીવાલ્મીસત્તત્રાયાર વિહારન્ તત્કીલ્મ ” // ૨૧૮ //

૩. “ દક્ષિણ: વર્ષકુટારસ્થા બલિ લલેવતા: । રત્નકૂરી-તત્કાલિનિવરતોષિરાગ્રિતા: ” // ૧ //

૪. “ કલ્પ: કલ્પ્યો લોક્ષિસ્તાલ્પવચ્ચવર્ધિની । વલ્લેવિ તે કલ્પસામિત્ત્યાર્ગિમરિક્તા: ” // ૧૦ //—“ વિવિધતીર્થકર્ષ”માં ‘ શત્રુજયતીર્થ કર્ષ ’

v. Burgess- ‘ Antiquities of Kachh and Kathiawar ’—Archaeological survey of western India Vol. II, P. 150.

૫. “ જૈન સ્તૂપકાવ ” વર્ષ: ૪, અંક: ૧-૨ માં ‘ કાઠિયાવાડમાં ગ્રામીણ જૈન શિલ્પોની ઉપલબ્ધિ ’ શીર્ષક અન્વિત લેખ; પૃષ્ઠ : ૧૪૮-૧૪૯; આ લેખ અંગ્રેજીમાં Royal Asiatic Societyના જર્નલમાં પણ ચિત્રો સાથે પ્રગટ થયો છે.

બીજીની ઉપર જતાં ખડકની બીંતમાં આછાં ફોરી કાઢેલાં કેટલાંક શિલ્પો છે. નીચલા પહાડી ઉપર આવતાં એક સ્તંભી શિલ્પ દેખાય છે. સ્તંભના ઢાળા ઘૂંટણ પર એક બાળક બેઠેલું છે. જમણા હાથની ફાળી એ જ તરફના ઘૂંટણ ઉપર દેખીને હાથ લાગેલા રાખેલા છે. કાનમાં ચોટાં કણાં ફૂલ છે અને માથામાં સેંથાની મધ્યમાં એક બીજી આબરણ છે. જમણે આ શિલ્પને યોગાખ્યું નહોતું. વસ્તુતઃ એ શિલ્પ આંગા કે અંગિકા નામે યોગાખાતી શાસનાધિષ્ઠાયાિકા દેવીનું છે. આની દેવીમૂર્તિઓ અથુરાના પ્રાચીન જૈન સ્તૂપ, ઇલોરા અને અંકાર્ધની ગુફાઓ વગેરેમાંથી અને જૈન ચિત્રોમાંથી મળી આવે છે.

આ અંગિકાની પાસે જ એક કાર્યોત્સર્ગસ્થ જનપ્રતિમા રણ ઈયની છે. તેના આસનની પાછળથી એક નાગ ઠેક મસ્તક સુધી ઊંચે ચડીને પ્રતિમાના મસ્તકે સાત ફેણાંથી છત્ર વિસ્તારી રહ્યો છે. આથી આ મૂર્તિ શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની જણાય છે.

આ પાર્શ્વનાથ ભગવાનની જમણી બાજુએ એક તીર્થંકરની આકૃતિ છે. તેની પાસે પદ્માસન ઉપર બેઠેલી એક બીજી પ્રતિમા છે. મસ્તક પર ત્રણ રેખાથી છત્ર બતાવ્યું છે. બંને બાજુએ આમરધર છે. સિંહાસનની મધ્યમાં એક હરણ અને તેની બાજુએ બે સિંહો ફેરેલા છે. હરણના લાંછનથી આ મૂર્તિ શ્રીશાંતિનાથની પ્રતીત થાય છે. આ પ્રતિમાની બાજુમાં એક કાઉસગિયા મૂર્તિ છે. મૂર્તિના કાન ખભા સુધી લાંબા છે અને ખભા ઉપર કેશવદ્ભરી-લટ્ટા હોવાથી આ મૂર્તિ આદિનાથની જણાય છે. આવી મૂર્તિઓ ઘણા સ્થળેથી મળી આવે છે. મૂર્તિની બંને બાજુએ આમર-ધર છે. આ કાઉસગિયા મૂર્તિ પછીની બે આકૃતિઓ પણ તીર્થંકર ભગવાનની છે. આ પ્રતિમાની આસપાસ ઊભેલા આમરધરોનાં અસાધારણ મસ્તકો અને સિંહાસનમાં આલેખેલા ત્રણ સિંહો છે. તેમાંના એક સિંહની નીચે ધર્મ-ચક્ર દર્શાવ્યું છે. આ મૂર્તિ સંભવતઃ મહાવીર ભગવાનની જણાય છે.

આ બધી આકૃતિઓ, ચિત્રો તેમજ નિઃશસ્ત્ર કે વાહન વિનાનાં યક્ષ-ચક્ષિણીઓનાં રૂપો ઘણાં પ્રાચીન હોય એમ જણાય છે. ડૉ. હંસયુબલાલ સાંકળિયા આવી કળાનાં શિલ્પોને કુશળ (અથવા ક્ષેત્રપ) કે આરંભિક ગુપ્ત સમય (ઈ. સ. ૧૦૦-૩૦૦)નાં હોવાનું જણાવે છે.

વિક્રમની શરૂઆતના સમયની શ્રીકલકસ્તુરિની ઘટના સંબંધે અગાઉ અમે ઉલ્લેખ કર્યો છે. એ ઉપરથી સૂચિત થાય છે કે, કલકસ્તુરિ જેવા દીર્ઘકદા સમર્થ આચાર્યે પસંદ કરેલું આ સ્થળ એ સમયે ગ્રાહ્યું નગર હશે અને જૈનોની વસ્તીથી ભરપૂર હોતું જોઈએ. એ સમયનાં કે તે પહેલાંનાં જૈન મંદિરો આ નગરમાં હોવાં જ જોઈએ. જૈનોના પ્રાચીન જૈન ગ્રંથો દર્શકની પવિત્ર તીર્થસ્થળોમાં ગણના કરે છે; જેને આ મળી આવેલાં પ્રાચીન શિલ્પો સાધાર અને પ્રામાણિક બતાવે છે.

૬૪. વંથલી (સોરઠ)

(કેળા નંબર : ૧૭૫૬)

પ્રાચીન કાળમાં વંથલી ગામ ‘વામનસ્થલી’ નામે યોગખાતું હતું. અહીંના ધનાઢ્ય જૈનોની કીર્તિગાથા જૈન સાહિત્યના પૃષ્ઠો ઉપર મોંઘાયેલી છે, જે એનું સ્મરણ આજે આપવી રહી છે. સિદ્ધરાજ જયસિંહના મંત્રી અને સોરઠના ઈડનાયક સ્વજન શ્રેણીની આ જન્મભૂમિ છે. સ્વજન મંત્રીએ ગિરનારના મંદિરોના છબ્બેહાર કરાવેલા ત્યારે સોરઠની ઉપજના રાજ્યખજાનાના પૈસા તેમાં કામે લગાડ્યા હતા. આથી અપ્રસન્ન થયેલી સિદ્ધરાજ સ્વજનને શિક્ષા કરવા નિમિત્તે સોરઠ આગળે એ પહેલાં વંથલીના એક જૈન શ્રેષ્ઠીએ લાખો રૂપિયા બચાવ સાથે આપવાનો નિર્ણય સ્વજન મંત્રી આગળ બહાર કર્યો હતો. પરંતુ બચાવે સિદ્ધરાજે ગિરનાર ઉપરનું દિવ્ય મંદિર જોયું અને તે પણ તેના પિતા કર્ણરાજના ‘કર્ણવિહાર’ નામે પ્રસિદ્ધિ પામેલું સાંકળ્યું ત્યારે સ્વજન મંત્રીએ તેની વધારેલી કીર્તિથી તેના હર્ષને પાર રહ્યો નહિ. પ્રસન્ન થયેલા રાજાએ એ તમામ ખર્ચ રાજ્ય ખજાનેથી માંડી વાળ્યું અને સ્વજન મંત્રીએ તૈયાર રખાવેલા એ ખર્ચના પૈસા સિદ્ધરાજે લેવાનું નકાસું. કહેવાય છે કે એ રકમ વંથલીમાં જૈન મંદિર કરાવવા માટે વાપરવામાં આવી; પરંતુ એ સમયના મંદિરની આજે થોડા કરવા જેવા છે. અહીં ઊભેલી એક

મસ્જિદ એનો કંઈક પત્તો આપી શકે એવી રચનાનાં ચિહ્નો એવાય છે.

આ મસ્જિદની રચના તરૂન આર્થશૈલીની છે. એમાં આવેલા મઝહૂબ સ્તંભોમાં ઘટપહલવાના શણગારો અને કીર્તિચુખની પંક્તિઓ એવાય છે. ત્રણ ઘટપહલવું હોવાથી આ મંદિર ત્રણ મંડપવાળું વિશાળ હશે. છબ્બમાં નાટારંગ કરતી પૂતળીઓનું દંડેય અને બીજી કોરણોની નિશાનીઓ ધરાહાપૂર્વક ઘસી નાખવામાં આવી છે. વળી, બબ્બે સ્તંભોની દેખાતી પંક્તિઓ વચ્ચે ઇસ્લામી ભીંત બનાવી લઈ ભારીઓ મુકીને એની રચનામાં અલગત, વિદ્યુત કરી નાખેલી હોવા છતાં તેમાંની આર્થશૈલી અછતી રહેતી નથી. એ બારમી સહીનું આ કળામય મંદિર આજે મસ્જિદરૂપમાં પરિવર્તન પામ્યું છે એમાં શંકા નથી. આ મંદિરની જૈન મૂર્તિઓ અગમચેતી વાપરી બંડારી દેવામાં આવ્યો હતો એમ કહેવાય છે.

અહીં ‘ગાંધીના બગીચો’ નામે ઓળખાતી જમીનમાંથી શ્રીશીતલનાથ ભગવાનની પ્રતિમા મળી આવી હતી, તેમજ ગામના ફરવાળ પાસેથી શ્રોત્રદંત્રણ ભગવાન અને શ્રીપદ્મપ્રભસ્વામીની મૂર્તિઓ જડી હતી.

ગાંધીના બગીચા પાસે એક ‘સૂર્યકુંડ’ નામે સ્થળ છે, એના સોથી નીચા પગથિયામાં શિવલિંગની સ્થાપના છે. તેની પાસે કુંડના ત્રણ ગોખલાઓમાં ત્રણ કાચોત્સર્ગસ્થ પ્રતિમાઓ જૈન તીર્થંકરોની ભિલેલી એવાય છે.

આ બધાં પ્રમણો આ ગામની પ્રાચીનતા અને જૈનોની એક વખતની આબાદીનું સ્મરન કરાવી રહ્યાં છે.

આજે અહીં એક જ સ્થળે પાસે પાસે આવેલાં બે જૈન મંદિરો છે. એની રચનામાં પ્રાચીનતાની ટીકા નિશાની દેખાતી નથી. એ થોડાં વર્ષો પહેલાં બન્યાં હશે એમ લાગે છે પણ તેમાં ઉપયુક્ત જડી આવેલી મૂર્તિઓ પથરાવેલી છે તે એ સમયના જૈનોની ભક્તિની સાક્ષી આપી રહી છે.

ઐસમ પહાડ:

વંધલી સ્ટેશનથી ૭ આઠ ફર આવેલા ઐસમ પહાડ^૧ અનેક વૃક્ષરાજીથી મુશોભિત છે. પહાડ ઉપર કેટલાંક દેવસ્થાનો અને કિલ્લો વગેરે છે. એ સ્થાનોને બારીકાઈથી જોતાં એમાં ચલેલા કેટલાયે જૈન સ્થાપત્યના પથ્થરો જણાઈ આવે છે. એ હકીકતને સમર્થન આપતાં કેટલાંક અવશેષો અને જિનમૂર્તિઓ અહીંથી આજે પણ મળી આવે છે અને એ ઉપરથી જણાય છે કે આ પહાડ એક વખત જૈનોનું પવિત્ર તીર્થસ્થળ હતો.

પહાડ ઉપર ચડવા માટે પથ્થરનાં પગથિયાં બાંધેલાં છે, જે આજે જુજુ દશામાં વિદ્યમાન છે. પહાડ ઉપર આવેલા એક તળાવથી આગળ માતૃમાતાનું દેવળ આવે છે. આ દેવીને લોકો ‘સતરેસરી’ ના નામે ઓળખે છે. વસ્તુતઃ સતરેસરી એ અકેત્રવરીનું અપભ્રંશ નામ છે, જે દેવી તીર્થંકરની અધિષ્ઠાયાકાદેવી તરીકે જૈનોમાં જાણીતી છે. આ દેવળની પાસે શિવની દેરીમાં એક સ્થાન પાષાણની નાની અરૂણાસુનસ્થ મંડિત જિનપ્રતિમા આજે પણ વિદ્યમાન છે.

અહીંથી આગળ જતાં કેટલાંક શૈવ અને વૈષ્ણવ સ્થળોને વટાવી કિલ્લા નજીક પહોંચાય છે. કિલ્લાની બાંધણીને જોતાં તેમાં જિનમંદિરના પથ્થરોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હોય એમ જણાઈ આવે છે. આ કિલ્લાથી નીચે ભિતરતાં રસ્તામાં પથ્થરનાં બાંધેલાં લગભગ વીસેક પરચારો આવે છે. આ સ્થળે પ્રાચીનકાળે જૈન મંદિરો વિદ્યમાન હતાં, એમ કહેવાય છે.

કિલ્લાની પાસે આવેલા બીમકુંડમાંથી લગભગ પાંચોશ-ચાલીસેક વર્ષ પહેલાં ઘણી જિનપ્રતિમાઓ નીકળી આવી હતી, જે પ્રતિમાઓ અત્યારે ધોરાજી અને જનાગઢના મંદિરોમાં વિદ્યમાન છે. એ કુંડમાંથી બીજી જિનપ્રતિમાઓ હજી મળી આવવાની સંભાવના છે. તેની શોધ કરવામાં આવે તો આ તીર્થસ્થળની મહત્તાની કંઈક ઝાંખી કરી શકાય.

અહીં કેટલીક શુક્રાઓ અને લોચરાં છે; એ બધાં સ્થળોને પુરાતત્ત્વની દ્રષ્ટિએ શોધવાની જરૂર છે

૬૫. પ્રભાસપાટણુ

(કાકા નંબર : ૧૮૦૭-૧૮૧૧)

હિંદુ પુરાણોમાં પ્રભાસ માટે ખૂબ ચર્ચા કરેલી છે. એ દ્રષ્ટિએ આ નગર ખૂબ પ્રાચીન કાળમાં વસેલું છે. આનું પ્રાચીન નામ દેવપત્તન. પ્રભાસ વગેરે મળે છે. ઈ. સ. ૧૦૨૪ માં મહમ્મદ ગિઝનીએ અહીંના સોમનાથ મંદિરનો ખસ કર્યો હતો એ ઐતિહાસિક ગીતા છે. આ મંદિરની શોભા અને વિશાળતાનું સુંદર વર્ણન અગિયારમી શતાબ્દીના પ્રવાસી અલબેરૂનીએ કર્યું છે. ઓર્હેમચંદસૂરિની પ્રેરણાથી પરમાર્હત કુમારપાલે એ નષ્ટ થયેલા મંદિરનો અણીંદાર સં. ૧૨૨૫ માં કરાવ્યો હતો. દ્વારથી એ મંદિર મુસલમાનોના હાથે તોડી નાખવામાં આવ્યું અને સં. ૨૦૦૭ માં શ્રીકૃષ્ણલાલ મુનશીની પ્રેરણાથી એનો અણીંદાર નવેસર થયો છે.

ડો. નહીમ કહે છે કે, મહમ્મદ ગિઝનીએ જે સોમનાથનું મંદિર તોડ્યું હતું તે હાલના સ્થાન પર નહોતું પણ વેરાવળ અને પાટણ વચ્ચેના સ્થળે ભોળિયા પાસે સમુદ્રતટે હતું.

જૈનો આ નગરને ‘અંધપ્રભાસ’ તીર્થ તરીકે સમ્માન્ય ગણે છે. જૈનોના પ્રાચીન આગમમાં ‘બૃહત્-કલ્પસૂત્ર’માં આ તીર્થનો આ રીતે ઉલ્લેખ કરેલો છે:—

“કોહલમદ પ્રમાસે, અન્યુય ॥ ૩૧૫૦ ॥”

બોદધ સેકાના ઓબિનપ્રભસૂરિએ રચેલા “વિવિધતીર્થકલ્પ”થી જણાય છે કે વલભીપુરના બંગ (વિ. સં. ૮૪૫) પછીના કોઈ સમયે ચંદ્રપ્રભસ્વામીની પ્રતિમા અને શ્વેતપાલ સહિત શ્રીઅભિકાદેવીની મૂર્તિઓ વલભીપુરથી દેવપત્તનમાં લાવવામાં આવી હતી.^૧ એ પછી તેરમા સેકામાં શ્રીકુમારપાલ નરેશે અહીં પાર્શ્વનાથનું મંદિર બંધાવ્યું હતું.^૨

શ્રીમેરુગસૂરિએ સં. ૧૩૬૧માં રચેલા ‘પ્રગંધવિતામણિ’થી જણાય છે કે, સોમેશ્વર પાટણમાં ચંદ્રપ્રભુનું જિનાલય અને કુમારપાલ નરેશે બંધાવેલું અષ્ટાપદનું મંદિર છે. અષ્ટાપદના મંદિર ઉપર કુમારપાલે સુવર્ણકળશો અડાવ્યાનો ઉલ્લેખ પણ તેમા કરેલો છે.^૩ આ ઉપરથી જણાય છે કે, સં. ૧૩૬૧માં આ બંને મંદિરો અહીં મોજા હતાં.

આ ઉલ્લેખોથી માનવાને કારણ મળે છે કે, જૈનોએ આ નગરને સો પહેલાં તીર્થધામ બનાવ્યું અને તે પછી બોલુકચકાળમાં આ નગર શૈવ તીર્થ તરીકે પણ અણીતું થયું.

આ નગરની બાંધણી પુરાણી છે. રસ્તાઓ પણ વાંકાચૂકા છે. ઠેર ઠેર અર્ધ સ્થિતિમાં બિલેલાં કેટલાંયે દેવાલયો અને દરેક ગલીમાં નાની-મોટી મસ્જિદો પણ છે. મોટા ભાગની મસ્જિદો હિંદુ મંદિરોમાંથી રૂપાંતર કરીને રચેલી હોવાનું તેના સ્થાપત્ય ઉપરથી જણાઈ આવે છે.

અહીંના બનરની વચ્ચે જિંબી દિવાલોથી ઘેરાયેલી એક મસ્જિદ છે. મૂળ એ પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર હતું. એક કારણી લાવાના પ્રથમ ઉપરથી પણ એનો પુરાવો મળી આવે છે. આ મસ્જિદની રચનાપદ્ધતિ જોઈને પણ એ હકીકત સ્પષ્ટ થાય છે. જોના પ્રવેશમંડપમાં અષ્ટકાણ પટ્ટ અને ભારવટ ઉપરના ઘરમાં જિનમૂર્તિઓ પર કળશ દોળતા હાથીઓની પંક્તિ દેખાઈ જાય છે. અંદરની બાજુએ પાટડાઓ સાથેના બે સ્તંભો કીર્તિસુખ રચનાવાળા વિદ્યમાન છે. એ શીવર સ્તંભોના આધારે રહેલા પાંચ વિશાળ ઘુમટો અને રંગમંડપની અંદરની બાજુએ આવેલેલી કીર્તિસુખની પંક્તિઓ, પુરુષ અને પાંદડાઓના ચુંગારવાળી કોરણી, દેવદેવીઓની મૂર્તિઓ તેમજ નકશીકાર છત્ર વગેરે નજરે ચડે છે, કેટલીક મૂર્તિઓને ઘસી-છૂંદી નાખી વિવૃત બનાવવામાં આવી છે. સંભવતઃ શ્રીકુમારપાલ નરેશે બંધાવેલું શ્રીપાર્શ્વનાથનું ભાવન જિનાલય આ જ હતો એવી સંભાવના છે.

૧. “તમિ ભવરે વલહોમો ચંદ્રપ્રહલિવિવિમા ઝંઘા-જિલપાલગુપ્તા બાદશાખલેય વચનપણે લેખપટ્ટનું થયા ॥”

— ‘વિવિધતીર્થકલ્પ’ માં ‘સનાપુરતીર્થકલ્પ’

૨. “શૈર્ય દ્વારિકપાર્શ્વિમ્મમ્મકલ્પ સ્વર્ગગીર્ણનૃપ ॥”

— દ્વાપાત્ર કાળ (પ્રાકૃત) સર્ગ: ૨૦, શ્લો. ૬૮.

૩. ‘પ્રગંધવિતામણિ’ (સિદ્ધી જૈન મંથમાલા) પૃષ્ઠ: ૧૦૧

ઉપર્યુક્ત મંદિરની પાસે જ એક હીવાલની વચમાં બે માળવાળું એક પ્રાચીન મકાન છે. તેમાં પણ જૈન મંદિરની રચનાશૈલી હુબહુ નિકળી શકાય છે. આ સ્થાનને ધૂળ અને અંદકીથી ઓતું વિરૂપ બનાવી દીધું છે કે એ પ્રાચીન શિલ્પ તરફ કોઈની નજર જ ન મંડાય.

નગર બહાર આઈપુરી નામે ઓળખાતા સ્થાનમાં પણ એવી જ રચના છે. એને ભેતાં જૈનમંદિરનો મંડપ તરત ઓળખી શકાય એમ છે.

પ્રાચીનકાળનાં જૈન મંદિરો વિશ્વમાન ન હોવાનું રહસ્ય તો ઉપર્યુક્ત હકીકતને જ આભારી છે. આમ હોવા છતાં અહીં ૧૦ જિનમંદિરો મોજુદ છે; જે મોટે ભાગે બસો-ત્રણસો વર્ષ પહેલાંની રચનાવાળાં છે કે છત્વેદાર કરેલી સ્થિતિમાં મોજુદ છે. આ મંદિરોમાં કેટલાંક શિલ્પો એની પ્રાચીનતાનો ખ્યાલ આપે એવાં તો આજે પણ વિશ્વમાન છે જ. અહીંનાં બધાં મંદિરો ધુમટબંધી રચનાવાળાં છે.

૧. બજારમાં આવેલી એક ચેરીમાં અંદકપ્રભુ જિનેશ્વરનું મંદિર પ્રાચીન અને દર્શનીય છે. મૂળનાયક અંદકપ્રભુ તીર્થંકરની પાયાણ મૂર્તિ ૭૧૧ ફૂટ ઊંચી અને પ્રાચીન છે. બીજી પણ સુંદર અપૂર્વિની પ્રતિમાઓ વિશ્વમાન છે. તેમાં 'ટોકરિયા પાર્શ્વનાથ' પ્રભુની સ્વામ્યભૂમિ રમણીય મૂર્તિ છે. એના અમરકાર વિશે કહેવાય છે કે, તેમના હાથમાં કોરી (અંકજનુ ચલણીનાથ) થોટલી છે, તે એમ બતાવે છે કે અગાઉ શાજ તેમના હાથમાંથી એકેકે કોરી નીકળતી હતી પણ કોઈ કારણે એ બંધ થતાં છેલ્લી કોરી હાથમાં થોટી રહી. આ મંદિરમાંની ધાતુની મૂર્તિઓ અને સુંદર ઘડેલાં પરિકરોનું શિલ્પ તો અવલોકનીય છે. કળારસિક વિદ્વાનો એ એઈને ખરેખર આનંદ પામે છે. આ મંદિરમાં સ્ફટિકની બે પ્રતિમાઓ પણ છે.

૨. ઉપર્યુક્ત મંદિરની પાસે આવેલા શ્રીસુવિધિનાથ ભગવાનના મંદિરનું સ્થાપત્ય અને પંચધાતુની વિશાળકાય પ્રતિમાઓ અસાધારણ છે. મૂળનાયકની મૂર્તિ ઉપર સં. ૧૫૨૧નો લેખ છે.

બીજા મોટા કંપાઉડમાં શ્રીમહાવીરસ્વામી, શ્રીમહિનાથ, શ્રીઆદિનાથ અને શ્રીઅજિતનાથ ભગવાનનાં મંદિરો છત્વેદારથી નવાં જેવાં લાગે છે પણ અંદરની રચના ભેતાં એની પ્રાચીનતા છત્તી થાય છે. આ મંદિરોના સમૂહ વચ્ચે ઊભેલી બારમા સેકાના એક સુંદર કારીગરીવાળો મંડપ વિશ્વમાન છે. શિલાલેખો અને પ્રાચીન અવશેષોથી ભરેલાં લોંચરાં આ નગરમાં જૈનોની પ્રાચીન બહોજલાલોની પ્રતીતિ કરાવે છે.

આ ઉપરાંત નવા પ્રભાસપાટણમાં ત્રણ નાનાં જૈન મંદિરો છે.

હાલમાં જ એક વ્યવસ્થિત સુંદર ગોઠવણીવાળું ભવ્ય જૈન મંદિર પાંચેક લાખ રૂપિયાના ખર્ચે બંધાયું છે, જેની સુંદર રચનાની તોલે બુદ્ધરાતનું કોઈ મંદિર આવી શકશે નહિ, એમ કહેવાય છે.^૪ એની પ્રતિષ્ઠા સં. ૨૦૦૮ના મહા સુદ ૬ ના રોજ કરવામાં આવશે એવી હકીકત વર્તમાનપત્રોથી જણાય છે.

સોળમા સેકાના રાઘવ નામના એછીએ અહીં એક તપાગચ્છીય ધર્મશાળા બંધાવી હતી એવી મોંઘ એક પ્રશસ્તિમાંથી મળે છે.^૫

અહીં ઉપાશ્રય, ધર્મશાળા અને પાઠશાળા વગેરે છે. ૪૦૦ શ્રાવકોની વસ્તી છે.

૪. "અખંડ આનંદ" વર્ષ ૧૯, અંક: ૧ માં 'સોહનનાથપ્રાસાદ અને પ્રભાસતીર્થ'—બે. પ્રભાસંકર ઓ. સોમપુરા.

૫. "જૈન અનુપ્રાસાદ" કંપાક ૮૨.

૬૬. ઉના

(કેઠા નંબર : ૧૮૧૭-૧૮૨૧)

આજે જૈને 'ઉના' નામે જોળખીએ છીએ તેનું પ્રાચીન નામ 'ઉજ્જતપુર' હતું.

ચોઠમા સૈકાના યાત્રી શ્રીવિનયપ્રભ ઉપાધ્યાયે રચેલી 'તીર્થસ્થાના'માં અહીં 'વીરપ્રજ્ઞનું મંદિર હોવાનું નોંધ્યું છે.'^૧ એ પછી શ્રીહીરવિજયસૂરિના સં. ૧૬૫૨ના ભાદરવા સુદિ ૧૧ના દિવસે કાળધર્મ પાત્રચાથી ઉના ગામ શુદ્ધ તીર્થરૂપ બનેલું છે. એ સમયે અહીં જૈનોની વસ્તી ખૂબ હતી. ગામથી ૧૧ માઈલ દૂર દાહવાડી નામે સ્થળ છે તે ૧૦૦ વીધાની જમીન સપાટ અકબરે જૈન સંઘને ભેટ આપી હતી, જેમાં અત્યારે ૭૬ વીધા જમીન જૈનોના કબજામાં રહી શકી છે. તેને 'શાહીબાગ' નામે પણ લોકો જોળખે છે. સૂરીશ્વરનો અગ્નિસંસ્કાર આ જમીન ઉપર કરવામાં આવ્યો હતો. આ સ્થળે એક વિશાળ છત્રીમાં સૂરીશ્વરની પાદુકાઓ પ્રતિષ્ઠિત છે. દેરીમાં સં. ૧૬૫૨ના કાર્તિક સુદિ ૫ને જુથવારનો લેખ ૩ ફીટ લાંબો અને ૧૧ ફીટ પહોળી શિલા ઉપર કેતારેલો છે. એ સિવાય શ્રીવિજયસેનસૂરિ, શ્રીવિજયદેવસૂરિ તથા બીજા સૂરિવરોની કુલ ૧૫૨ છત્રીઓ બિંબી છે.

આજે અહીં જૈનોની ૨૦૦ જેટલી વસ્તી છે. જૈન ઉપાધ્યય અને એક જૈન ધર્મશાળા છે. અહીં ૬ મંદિરો છે તે બધા ધૂમટળાંથી રચનાવાળાં છે, અને બધાં મંદિરો કેળીવાડાના નાકે આવેલાં છે.

૧. મૂળનાયક શ્રીઆહીશ્વર ભગવાનના મંદિરમાં ૨૫ નાની દેવકુલિકાઓ અને પ્રાચીન સમયનું એક મોટું 'ભોયડું' વિદ્યમાન છે. આમાંનું વિશાળકાય ગિળ દર્શનીય છે

૨-૩. મૂળનાયક શ્રીસંભવનાથ ભગવાનનાં મંદિરો છે. મૂળનાયકની સપરિકર પ્રતિમાઓ શ્રીવિજયસેનસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કરેલી છે. આમાં પ્રતિમાઓનો પરિવાર ઠીક પ્રમાણમાં છે અને કેટલીક મૂર્તિઓ ભવ્ય અને પ્રાચીન જોવાય છે.

૪. મૂળનાયક શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની મૂર્તિ સ્થાપ્ય છે. ગૌતમસ્વામીની બે મૂર્તિઓ પણ વિદ્યમાન છે.

૫. મૂળનાયક શ્રીનેમનાથ ભગવાનનું મંદિર છે.

૬. મૂળનાયક શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનના મંદિરમાં ભમતીની ૧૮મી દેરીમાં એક પ્રાચીન પ્રતિમા જોવાય છે.

આ ગામ અબ્બારાની પંચતીર્થમાંનું એક તીર્થસ્થળ ગણાય છે અને અબ્બારા તેમજ દેલવાડા તીર્થોની સંભાળ અહીંનો સંઘ રાખે છે.

૬૭. દીવ

(કેઠા નંબર : ૧૮૨૩-૧૮૨૫)

ઉનાથી ૮ માઈલ, અબ્બારાથી ૬ માઈલ અને દેલવાડાથી ૫ માઈલ દૂર દીવ નામે ગામ હરિયા કિનારે વસેલું છે. લેવાલા યદને નામમાં ગેસીને સામે કિનારેથી પણ જવાય છે. અહીં 'પોટુંગીઓનું રાજ્ય' છે. આ ગામ પ્રાચીન છે. 'ગુહતત્ત્વપ્રસન્ન'માં દીવનો ઉલ્લેખ કરેલો છે. ઉત્તરાપથના એક રૂપિયાના અહીં 'સાભરક' નામના બે રૂપિયા મળતા; એમ તેના ટીકાકાર નોંધે છે.

ચોઠમા સૈકાના યાત્રી શ્રીવિનયપ્રભ ઉપાધ્યાય નોંધે છે કે—

“દીવહી એ કુશરિવિહાર, રિસહુશિષ્ય અકલ્પ્ય આદિશિષ્ય, પાસ એ પાથ નરેવિ.”^૧

આ ઉપરથી જણાય છે કે અહીં શ્રીકુમારપાલ નરેશે મંદિર બંધાવ્યું હતું, જેમાં આદિકિર્તીની અદ્યુક્ત મૂર્તિ હતી, અને બીજી મંદિર પાર્શ્વનાથ કિર્તન પથ વિદ્યમાન હતું.

સં. ૧૬૫૦માં શ્રીહીરવિજયસુરિ શત્રુજયની યાત્રા કરીને આ સ્થળે ચતુર્માસ માટે પધાર્યા હતા, એ સમયે અહીં જોનોની વસ્તી સારા પ્રમાણમાં હતી.

અદારમા સેકાના યાત્રી પં. શ્રીલવિજયજી આ ગામનું વર્ણન કરતાં કહે છે:—

“ હીવ બહિર છે જાણતીર, તિહાં ધરમી વિવહારી ધીર,
નવલખુ સોરવાડી પાસ, ધનવંત સોવિ હીલ વિહાર;
ફરમી રાજ્ય કરિ કરે જાડ, પુરિ પરજા કેરાં જાડ.”

આને એ વસ્તી ધટી જતાં જોનોની વસ્તી નામશેષ ગળી છે. જોનોની એક ધર્મશાળા અને ત્રણ જોન મંદિરો એ પ્રાચીન સંસ્કૃતિના અવશેષ સમાં જોવાય છે. આ ત્રણે મંદિરો અભરામાં આવેલાં છે અને બધાં સૂમટબંધી પદ્ધતિએ સ્થાપ્યાં છે.

[૧] મૂળનાથક શ્રીનવલખા પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર વિશાળ અને સુખ્ય છે. [૨] મૂળનાથક શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું અને [૩] શ્રીનેમનાથ ભગવાનનું મંદિર પણ સુંદર છે.

આ ગામ અભરાની પંચતીર્થીમાં તીર્થરૂપ છે.

૬૮. હેલવાડા

(કોડા નંબર : ૧૮૧૬)

હેલવાડા સ્ટેશનથી ૧૧ માઈલ અને અભરાથી ૧૧ માઈલ દૂર નાનું ગામ છે. અહીં કપોળાની વસ્તી ઠીક પ્રમાણમાં છે. કહેવાય છે કે, આ કપોલભાઈએ બસે-અડીસે વર્ષ પહેલાં જોનધર્મના ઉપાસક હતા. તેમણે જ અહીંનું જોન મંદિર બંધાવ્યું હતું. આને એ ભાઈએ વેળવવધર્મી બન્યા છે.

અહીં જોનોની વસ્તી હવે નથી. એક જોન ધર્મશાળા અને એક નાનું સરખું ધાખાબંધી જોન મંદિર છે. તેમાં મૂળનાથક શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ ભગવાનની પ્રતિમા પ્રતિષ્ઠિત છે.

આ ગામ પણ અભરાની પંચતીર્થીમાં ગણાય છે.

૬૯. અભરા

(કોડા નંબર : ૧૮૧૭)

જિનાથી ૧ કોડા દૂર અભરા નામનું તથા નાનું ગામડું છે. એક કાળે આની મોટા નગર તરીકે બારે ખ્યાતિ હતી. જોનોનું આ કેન્દ્રધામ હતું. આ આખા નગર અનેક જોન મંદિરોથી શોભી રહ્યું હતું. આ નગરની ઉત્પત્તિ વિશે હંતકથા એવી છે કે—અતિપ્રાચીન કાળમાં રણકુળના અજયપાલ નામના રાજાને બ્યારે અનેક રોગોએ ઘેરી હીધા ત્યારે તેનું નિવારણ શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની પ્રતિમાના નંદવણજળથી થયું હતું. એ ઉપકારવશ થયેલા રાજાએ આ સ્થળે અજયનગર વસાવી એક મેડું કિર્તીમંદિર બંધાવ્યું અને એ પ્રતિમાની તેમાં સ્થાપના કરી. પાછળથી આ નગર એ રાજા અને આ મંદિરગૃહના સંયુક્ત એવા ‘અભહરા-અભરા’ નામે જોળખાવા લાગ્યું.

મતલબ કે, મધ્યકાળમાં આ નગર ખૂબ આબાદ હતું અને જૈનોની વસ્તી તેમજ મંદિરોની બહુલતાથી આ નગર ગંગીગંગી રહ્યું હશે એમાં શંકા નથી. અહીંના ઉજ્જવડ પ્રદેશમાંથી લગભગ ૧૫૦ જેટલી પ્રાચીન જૈન મૂર્તિઓ મળી આવી છે. એ સિવાય આજે પણ શાસનદેવ-દેવીઓની અને તીર્થંકરોની અનેક મૂર્તિઓ ખંડિત-અખંડિત રૂપમાં મળતી રહે જ છે. ચૌરા નીચે પ્રાચીન મૂર્તિઓ દટાયેલી હોવી એકઠાં કેમકે થોડા સમય પહેલાં દેવીની મૂર્તિ નીકળેલી એ આજે પણ એક ભાગમાં ઊભી છે. અહીંથી મળી આવેલી મૂર્તિઓમાંથી એક મૂર્તિ ભાવનગરના દાદાસાહેબના મંદિરમાં આજે પણ પ્રતિષ્ઠિત છે અને બીજી શ્રીગૌડીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની મૂર્તિ મુંબઈમાં છે. ગામની બહાર અજયપાલ રાજાનું સ્મરણ કરાવતાં દાડમનાં વૃક્ષો જેવાં અજયપાલ નામનાં વૃક્ષો ઊભાં છે. એનાં પાંદડાં કઢી કરમાતાં નથી. તે અનેક રોગોના ઉપદ્રવને મટાડે છે એમ કહે છે. વળી, અહીં દોઢસો જેટલી પ્રાચીન વાવો છે—આ ઉપરથી આ ગામની પ્રાચીનતા અને બહોળલાલોની જાંખી સ્પષ્ટ થઈ આવે છે. ચોદમા સૈકાના ચાની શ્રીચિનમયપ્રભ ઉપાધ્યાયે રચેલી ‘તીર્થમાળા’માં અહીંના પાર્શ્વનાથ મંદિરની નોંધ કરેલી છે.^૧ હજારોએ અહીં શ્રાવકનું એકં ધર આજે વિદ્યમાન નથી.

૧. અહીં એક માત્ર ભવ્ય શિખરખંધી જૈન મંદિર મોચુદ છે. એનો મૂળગભારો, રંગમંડપ અને શિખરની રચના અનોહર છે. તેમાં મૂળનાથકે શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની પ્રાચીન મૂર્તિ વેળુની બનેલી છે. તેના ઉપર લાલ લેખ કરેલો હોવાથી મૂર્તિ રમણીય લાગે છે. બને હાથ તફન સાંકડા દેખાય છે. માથે ભામંડળ આગળ નાગોએ ફૂલાં વિકુળી છત્ર બનાવેલું છે. મૂર્તિની જિઆઈ લગભગ ૩ ફીટથી વધુ નથી. મૂળગભારમાં બંને પદોએ બે કાઉસંગિયા મૂર્તિઓ છે, તે અહીંના અજયપાલ નામના ચૌરાની જમીન ખેદતાં મળી આવી હતી. તેના ઉપર સં. ૧૩૨૩ના જેક સુદિ ૮ ને શુક્રવારે શ્રીઉદયપ્રભસૂરિના પટ્ટાલંકાર શ્રીમહેન્દ્રસૂરિએ પ્રતિષ્ઠિત કર્યોને લેખ કોરેલો છે. વળી, અહીંની ભૂમિમાંથી એકોસાથે ૨૨ મૂર્તિઓ પ્રથમ મળી આવી હતી. તેમાં શ્રીચિતામણિ પાર્શ્વનાથ ભગવાનની મૂર્તિ હતી. તેમના પરિકરની નીચે નવમ્રહ અને બાજુમાં યક્ષ-યક્ષિણીની મૂર્તિઓ કોતરેલી છે. તેના નીચે સં. ૧૩૪૩ના મહા વદિ ૨ ને શનિવારે પ્રતિષ્ઠા કર્યોને લેખ મોચુદ છે. અહીંથી એક ૩૫ રતલના વજનવાળો ઘંટ મળી આવ્યો છે; જેમાં—“**જીમજારાપાર્શ્વનાથ સં ૧૦૩૬ શા. રાજવંદ જવંદ**” એવા અક્ષરો કોતરેલા કહે છે. વળી, ખીલ ઘંટ ઉપર સં. ૧૬૬૨ નો લેખ છે. આ બધી પ્રાચીન મૂર્તિઓ અને ઘંટ વગેરે આ મંદિરમાં પધરાવેલા છે.

મંદિરની જમણી બાજુએ એક છત્રાકાર ગભારો છે ને તેની પાસે રાયલુકની રચના કરેલી છે. આ બંનેની વચ્ચેના સ્તંભ ઉપર સં. ૧૧૭૮ના ફાગણ સુદિ ૬ ને શનિવારેનો લેખ ઉતાર્યો છે.

મંદિરના ચારે દિશા અને ધૂણાઓમાં પણ શ્રીઆનંદવિમલસૂરિ, શ્રીવિજયદાનસૂરિ, શ્રીહીરવિજયસૂરિ, શ્રીવિજય-સેનસૂરિ, શ્રીમોહનસૂરિ, શ્રીતત્ત્વકથલ યુનિ અને ઉપાધ્યાય શ્રીવિદ્યાસાગર મહારાજની પાહુકાઓ પ્રતિષ્ઠિત છે.

જાનરાનો પંચતીર્થમાં આ સ્થળ મુખ્ય તીર્થધામ છે.

૭૦. ભદ્રેશ્વર [કચ્છ]

(કોશ નંબર : ૧૮૫૬)

કચ્છમાં જાનરથી ૧૦ માઈલ દૂર વસઈ ગામ છે, ત્યાં ભદ્રેશ્વર નામે પ્રાચીન સ્થળ છે. એનું પ્રાચીન નામ ભદ્રાવતી હતું. આ નગરી કચારે વસી હશે એ બહુવામાં આનું નથી પરંતુ એના ઇતિહાસ બહુ જૂનો બતાવવામાં આવે છે. ‘ભદ્રાભારત’માં વલ્લુવેલી ચૌહાણના રાજાની નગરી તે આ જ ભદ્રાવતી હોવાનું કહેવાય છે. આ પોશાણિક વાતોને જાની કરીએ તોયે ઐતિહાસિક કાળમાં પણ આ ભદ્રાવતી એક પ્રાચીન નગરી હતી. ભદ્રા-વતીના ઇતિહાસ અભ્યાસના ભદ્રેશ્વરના જૈન મંદિર સાથે ધનિષ્ઠ સંબંધ ધરાવે છે. આજથી ૨૪૫૫ વર્ષ પહેલાં

૧. “જૈન સત્યપ્રકાશ” વર્ષ : ૧૭, અંક : ૧ પૃષ્ઠ ૨૦-૨૨.

એટલે વીર નિં ૨૦ ૨૩માં અહીં દેવચંદ્ર નામના એક ધનાઢંધ્ર શ્રાવકે આ નગરના આભૂષણસચ્ચું નગરના મધ્ય ભાગમાં જ એક સુંદર અને વિશાળ મંદિર બંધાવ્યું હતું. વિ. સં. ૧૬૩૮માં આ મંદિરના છબ્બેકાર થયે ત્યારે એક તામ્રપત્ર મળી આવ્યું હતું. એની પ્રાચીન લિપિને એ. ૬૦૯૫. રુડાઈ હોનલેએ ઘણી ચુસ્તલીથી બેઠેલી હતી. તેમાં આ પ્રકારે પાઠ હતાવું તેમણે શ્રીવિજયનાંદસૂરિને જણાવ્યું હતું:—

“ ૧ દેવચંદ્રીય શ્રોપાર્શ્વનાથદેવસ્યેતો ૨૨ ॥ ”

આ મંદિરની જૂની નોંધમાં અને કચ્છની ભૂગોળમાં પણ “ **બીરાત્ ૨૨ ચર્ચે ૧૬ સ્થલં સંજાતમિતિ** ” એવું લખાણ છે.

આ બધાનો સાર એ કે, વીર નિર્વાણ સં. ૨૩માં શ્રીદેવચંદ્ર નામના શ્રાવકે બાદેશ્વરમાં શ્રીપાર્શ્વનાથ બગવાવનું મંદિર બંધાવ્યું. એ પછી લગભગ બારમા સૈકા સુધી આ મંદિરના ઇતિહાસ ઉપર કાળથેરા પડશે પડેલી છે. અત્યારના જૈન મંદિરના એક થાંભલા ઉપર “ સં. ૧૧૩૪ ના વૈશાખ સુદિ ૧૫ ના શ્રીમાલીઆએ ઉદ્ધાર કરાવ્યો ” એવો લેખ મળે છે. એ સિવાય અહીંના આશાપુરા માતાના મંદિરના એક થાંભલા ઉપર સં. ૧૧૫૮નો લેખ અને જોખંડા મહાદેવના મંદિરની ડહેલીના મોટાભામાં ચાણી લીધેલા એક પથ્થરમાં સં. ૧૧૬૫ના લેખો ઉપલબ્ધ થાય છે, જે આ નગરના સ્થાનિક ઇતિહાસમાં ઉપયોગી થાય એવા છે.

સં. ૧૪૦૫ માં શ્રીરાજશેખરસૂરિએ રચેલા ‘ પ્રબંધકોશ ’માં તેરમા સૈકાના ધોળકાના રાજા વીરધવલ અને બાદેશ્વર વેલાકુલના જીમલિંહ નામના પડિંકાર રાજા વચ્ચે ચુદ્ધ થયાનો પ્રસંગ આપેલો છે; જેમાં આખરે વીરધવલ રાજાની છતા થાય છે. જે ઉપરથી જણાય છે કે બાદેશ્વર એ વખતે ગુજરાતના રાજાઓને આધીન હતું.

આ મંદિર અને નગરીનો ખરેખરી બહોજલાલીનો સમય તો વિક્રમના ચોઠમા સૈકાના આરંભમાં થયેલા પ્રસિદ્ધ દાનવીર શેઠ જગજૂશાહના કાળમાં થયો. તેમણે આ ભૂમિ ઉપર અઢાળક દ્રવ્ય ખર્ચવાનાં પ્રમાણે ઇતિહાસમાં અંકાયેલાં છે.

જગજૂશાહની મોટા વેપારી તરીકેની ખ્યાતિ બંદર વાટે દૂર સુદૂર દેશોમાં પંકાયેલી હતી. બાદાવતીના કિનારે શેજ અનેક વહાણો લાંગરતાં ને તેમને ત્યાં વેપારીઓની ઠંઠુ બમણી રહેતી. પશ્ચિમના ઈરાન, ઈરાક ને તુર્કિસ્તાનના, પૂર્વના ચીન, જાપા, સુમાત્રા કે ફક્ષિણના લોકો વગેરે દેશોમાં એમને માલ જતો અને ત્યાંના માલ બાદેશ્વરના કિનારે ઠલવાતો. જગજૂશાહ સમુદ્રના રાજા ગણાતા. એમને ત્યાં આવતા વેપારીઓમાં કેવળ હિંદુઓ જ નહિ પણ મુસલમાનોયે હતા. એમને માટે જગજૂશાહે બાદાવતીમાં બધી વ્યવસ્થા રાખી હતી. જગજૂશાહ ઉંઠારહિના માનવી હતા. હિંદુઓના ઈશન કાળે એમણે હિંદુ મંદિરો અહીં બંધાવ્યાં, તેમ મુસલમાનોને નમાજ પઢવા ખાતર મસ્જિદો પણ બંધાવી હતી; એમ ‘ જગજૂશરિત ’ ઉપરથી જણાય છે.

એ સમયે બાદાવતી વાણેલા રાજાઓના અધિકારમાં હતી. જગજૂશાહે પોતાના સામર્થ્ય વડે તેમની પાસેથી આ નગરીનો કબજો મેળવ્યો. એ જેવા વીર હતા તેવા માનવપ્રેમી હયાળુ હતા, એમના દરવાજે હંમેશાં ભુલ્લી ભુલ્લી જરૂરિયાત-વાળાઓની મેઢની બમણી કોઈ પણ માનવી એમના આંગણેથી ખાલી હાથે પાછો ફરતો નહિ. જૂખ્યાંને લોજન અને નવસાંને વજ્ર અપાતાં. એ માટે તેમણે અગ્રજંઠાર અને વજ્રજંઠાર બનાવી સત્રશાળા-દાનશાળાઓ ખુલ્લી મૂકી હતી.

કેણે ભણે કેમ, જગજૂશાહની કસોટી કરવા કે તેમની કીર્તિ વધારવા સં. ૧૩૧૫ માં ગુજરાતમાં બારે દુષ્કાળ પડ્યો. આ દુષ્કાળની આગાહી તેમના ગુરૂ નૈનાચાર્યે કરી હતી, તેથી તેમણે સાવચેત બની પરદેશમાંથી પુણક અનાજ સંધરી લીધું હતું. એ અનાજની વહેંચણી માટે તેમણે ભુલ્લા ભુલ્લા દેશોમાં અનેક દાનશાળાઓ આજી કરી: રૈવાકાંડા, સોરઠ અને ગુજરાતમાં ૩૩; ખારવાડ, ઘાટ અને કચ્છમાં ૩૦; રૈવાડ, માળવા અને દાહલમાં ૪૦ અને ઉત્તર

૧. રા. સા. અમનલાલ ખખખરે પોતાના સંપાદિત અને અનુદિત ‘ જગજૂશરિત ’ની પ્રસ્તાવનામાં આ શિલાલેખોનો ઉલ્લેખ કર્યો છે.

૨. ‘ પ્રબંધકોશ ’ પૃષ્ઠ : ૧૦૪ થી ૧૦૬.

વિભાગમાં ૧૨ એમ એમની સત્રશાળાઓ-દાનશાળાઓ હતી. વળી, તેમણે ૮૦૦૦ ગુડા અનાજ વીસલદેવને, ૧૨૦૦૦ ગુડા સિંધના હમીરને, ૨૧૦૦૦ ગુડા દિલ્હીના સુલતાનને, ૧૮૦૦૦ ગુડા માળવાના રાજાને અને ૩૨૦૦૦ ગુડા મૈવાડના રાજાને અનાજના આપ્યા હતા.

દુધાણમાં એમણે કરેલા આ દાનની સામાન્ય નોંધ પણ અજાણથી પમાડે એવી છે. આ દાનના કારણે તેમણે આખા દેશને દુધાણના કારના પંજામાંથી ઉગારી લીધો. એક કવિએ એ દુકાળ પાસે સાચું જ કહેવડાવ્યું છે કે—

“જમદૂ છવતો મેલ, પનરોતેર પદું નહિ.”

જે નગરીમાં આવા દાનનીરો મોજુદ હશે એ સમયે આ નગરીની બહોજલાલી કેવી હશે એ સહેજે કહીપામાં આવી જાય છે. એ પછી આ નગરનું પતન થયું હશે એમ લાગે છે. રા. મંગલલાલ ખખખરના કથન પ્રમાણે મુઝી-શાળીવાળા હુંગરણએ જૂનું ભદ્રેશ્વર તોડીને નવું વસાવ્યું એ વાતને ૪૦૦ વર્ષ થઈ ગયાં.

કહેવાય છે કે, ભદ્રાવતી ભાંગી પડી ત્યારે અહીંનું જૈન મંદિર એક બાવાના હાથમાં ગયું. બાવાએ પ્રભુની મૂર્તિ ઉપાડીને કોઈ ભોંયરામાં રાખી દીધી. એ પછી સં. ૧૬૨૨ માં જૈનોએ આ મંદિરનો કબજો મેળવી શ્રીમહાવીરસ્વામી ભગવાનની મૂર્તિ પ્રતિષ્ઠિત કરી. એ પછી તો પેલા બાવાએ શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની મૂર્તિ જૈનોને પાછી સોંપી. આ મૂર્તિ હાલ મંદિરની પાછળની એક દેવકુલિકામાં મોજુદ છે સં. ૧૬૮૨ અને સં. ૧૬૮૮ ની વચ્ચે થેડ વર્ષમાન શાહ અને પદમસીએ આ મંદિરનો ઉદ્ધાર કરાવ્યાની હકીકત ‘કલ્યાણસુરિરાસ’માં આ પ્રકારે જણાવી છે:—

“ગુરુ ઉપદેશે કરાચીથાણ તહેનાં છુલેદાર, શાહ લાખ કોરી ખચ્ચોલ, તેઓએ નિહાં અંગાદાર.” (હાલ : ૨૫)

કહેવાય છે કે, બીજી વાર પણ એવો પ્રસંગ આવેલો જેમાં અહીંના કોંકરોએ મંદિરનો કબજો કર્યો; પણ પાછળથી કોંકર પાસેથી જૈનોએ લઈને સં. ૧૬૨૨ માં રાઓ શ્રીપ્રાગ્મલજના સમયમાં તેનો છુલેદાર કરવામાં આવ્યો. એ પછી સં. ૧૬૩૬ ના મહા સુદિ ૧૦ ના દિવસે આંડવીનિવાસી થેડ ઓણસી તેજરીનાં ધર્મપત્ની બાબા મૌકાબાઈએ છુલેદાર કરાવ્યો છે.

આજે અનેક શિખરોથી શોભતું આ વિશાળ મંદિર, કેટલીક ધર્મશાળાઓ, શિવમંદિરના ધૂમટના ધાંભલા, દુધા વાવ અને તેની પાસે બે મસ્જિદોના બાકી રહેલાં ખડિયેરો વગેરેનું મોટું ધામ, જેને ‘વસહી’ કહેવામાં આવે છે તે ભદ્રેશ્વર ગામથી પૂર્વમાં લગભગ અડધો માઈલ દૂર છે.

ભદ્રેશ્વરના જૈન મંદિરની રચના આણુ પરનાં મંદિરો જેવી કુશળતાભરી છે. લગભગ ૪૫૦×૩૦૦ ફીટ પહોળા-લાંબા યોગાનની વચ્ચે આ મંદિર આવેલું છે. ચારે બાજુએ વિશાળ ધર્મશાળાઓ છે. ડાબી બાજુએ ઉપાશ્રય છે.

મંદિરની લંબાઈ-પહોળાઈ ૧૫૦×૮૦ ફીટ છે અને સમતલ ભૂમિથી એની ઊંચાઈ ૩૮ ફીટની છે. મંદિરનો ગભારો જિથો હોવાથી દરેક પક્ષે મૂર્તિનાં દર્શન થઈ શકે છે. પ્રવેશદ્વાર કળામય નકશીવાળું છે મૂળભારામાં આરસની ત્રણ પ્રતિમાઓ છે. મૂળનાથક શ્રીમહાવીર ભગવાનની મૂર્તિ નીચે સં. ૧૬૨૨ નો લેખ હોય એમ જણાય છે. પરિકરમાં બે કાઉસંગિયા મૂર્તિઓ છે. મૂળનાથકની જમણી બાજુએ ફણાવાળી શ્રીપાર્શ્વનાથ ભગવાનની પદ્માસનસ્થ મૂર્તિ છે અને ડાબી બાજુએ શ્રીશતિનાથ ભગવાન બિરાજે છે. આ બંને મૂર્તિઓ ઉપર સં. ૧૨૩૨ ની સાલના લેખો છે.

ચાર મોટા અને બે નાના ધૂમટો છે. ધૂમટની નીચે વિશાળ રંગમંડપ છે. તેમાં ૨૧૮ મોટા ધાંભલાઓની રચના છે. એક સ્તંભ ઉપર ‘સં. ૧૧૩૪ વૈશાખ સુદિ ૧૫’ એટલું લેખાય છે. બીજા સ્તંભ ઉપર સં. ૧૩૨૩ અને ત્રીજા સ્તંભ ઉપર સં. ૧૩૫૮ ના લેખો કરેલા છે. બંને તરફ અગામીઓ છે. તેમાં આસપાસની બાવન દેરીઓનાં શિખરો અને મૂળભારાનું જિંચું શિખર મળીને કુલ ૫૩ શિખરોની રચના કરેલી છે.

મંદિરનો નીચલો ભાગ સોથી જૂનો લાગે છે, બાકીનો ભાગ હાલની બાંધણી સુધી છે. જમણાં છે આ મંદિરનો ઉદાર સ. ૧૩૧૨ માં કરાવ્યો કરી એમ લાગે છે. મંદિરના ટેકા માટે કરેલી કામોનો રચના જૂના સમયની છે. આસપાસની દેરીઓ તેરમા સેકા પછી બંધવાઈ હોય એમ જણાય છે.

દેવળના થાંભલા કારીગરીવાળા અને લેખસુખ હતા પરંતુ જીર્ણોદ્ધાર સમયે જૂનામાં આ બધું દબાઈ જવા પામ્યું છે મંદિરના મંડપમાં દીવાલ પર અને કાચ પર આલખાયેલાં સેનેરી અને બીજા રંગવાળાં ચિત્રોમાં નેમિનાથ ભગવાનની ભન, પ્રભુનો વરથીડો, તીર્થંકરોના કલ્યાણકે અને ઉપસર્ગની વિવિધ ઘટનાઓ સુંદર રીતે આલેખી છે.

મંદિરની નીચે એક લોચડું હોવાનું કહેવાય છે. તેમાં મૂર્તિઓ બંધારી રાખવામાં આવતી હતી. હાલ એ લોચડું પૂરી નાખવામાં આવ્યું છે.

દર વર્ષે કાગણ સુદ ૩-૪-૫ નો અહીં મેળો ભરાય છે. પાંચમના રોજ મંદિર પર ધજા ઘડાવવામાં આવે છે.

અહીંના જૂના કિલ્લાની દીવાલો અને ૧૭૬૩ માં પાકી નાખવામાં આવી હતી અને અને ૧૮૧૦ માં મુઢા ગામ વસાવવામાં આ મંદિરના પથ્થરોનો ઉપયોગ કરવામાં આવ્યો હતો એમ કહેવાય છે.

૭૧. મુથરી

(કોઠા નંબર : ૧૬૧૨)

કચ્છમાં અબડાસા નામે ઓળખાતો તાલુકો જોનોની કિલ્લે મહરવનો છે. આ તાલુકામાં આવેલાં બીજાં ગામોમાં એ કે જૈનમંદિરો છે, છતાં ૧ મુથરી, ૨ કોઠાર, ૩ જાપો, ૪ નળિયા અને ૫ તેરા; આ પાંચ ગામ તીર્થંકરોનાં છે. અબડાસાની આ પશ્ચીમી ગણાય છે. આ પશ્ચીમીમાં પણ મુથરીનું તીર્થ સુખ્ય છે. આંધ્રી બંદરથી ૨૬ માઈલ દૂર મેટર કે ઝાડા (રેંકડા) દ્વારા અહીં આવાય છે.

મુથરીમાં પ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈનોનાં ૨૦૦ ઘરો છે. ૬ ઉપાશ્રયો, ૪ ધર્મશાળાઓ પૈકી ત્રણ તો સાર્વજનિક ઉપયોગમાં આવે છે, અ્યારે એક ધર્મશાળા જૈન યાત્રાળુઓ માટે છે અને તેમાં બધી સગવડ મળે છે. હસ્તાલિખિત પુસ્તક બંધાર, જૈન પાઠશાળા અને કન્યાશાળા વગેરે છે.

ગામના બઝારમાં શિખરબંધી જિનાલય છે. આ મંદિર બહુ મોટું તો નથી પરંતુ આ તીર્થનો મહિમા ભગતી ન્યોતિ જેવો લોકમાં પ્રસિદ્ધ છે. મૂળનાથકની મૂર્તિ ‘જૂતકદ્વૈલ પાર્શ્વનાથ’ના નામે ઓળખાય છે. એ નામમાં જ આ તીર્થનું રહસ્ય છુપાયેલું છે. એ વિશે એક લાંબી કથા છે પણ એનો ભાવ સંક્ષેપમાં એ છે કે, ઉદ્દેશી નામનો એક શ્રાવક પરગામ બાતુ બાંધીને જઈ રહ્યો હતો, ત્યારે રસ્તામાં એને એક ગરીબ માણસનો ભેટો થયો. એની પાસે એક પોટલામાં જૈન મૂર્તિ બાંધેલી હતી. તેણે ઉદ્દેશી શ્રાવકને એની વાત કરી. ત્યારે ઉદ્દેશીએ એ પાર્શ્વનાથ ભગવાનની મૂર્તિ ખરીદી લીધી. ઉદ્દેશીએ ઘેર આવી એ પોટલામાં બાંધેલી મૂર્તિ તેના ખાદ્યપદાર્થના બંધારિયામાં મૂકી રાખી બીજે દિવસે એ બંધારિયું ખોલતાં અચાનક ખાદ્ય પદાર્થોથી ભરપૂર બની ગયેલું જોવાયું. આ દૃશ્યથી એના અચંબાની કોઈ સીમા ન રહી. એ સમયે મુથરીમાં રહેતા એક યતિજીને તેણે આ વાત કરી ત્યારે યતિજીએ એક નાની દેરી બંધાવી એ મૂર્તિની તેમાં પ્રતિષ્ઠા કરી. કહે છે કે પ્રતિષ્ઠા વખતે જે સંઘવાત્સલ્ય થયું ત્યારે જે વાસણમાં ઘી રાખવામાં આવેલું તે પૂળ વપરાયું તેવે ઘી જોણું ન થયું. એ વાસણમાં હાથ નાખીને જોયું ત્યારે એ જ પાર્શ્વનાથ પ્રભુની મૂર્તિ એમાં જોવાઈ. એને બંધાર કાઢી ફરી પ્રતિષ્ઠિત કરી ને તેનું ‘જૂતકદ્વૈલ પાર્શ્વનાથ’ એવું નામ રાખવામાં આવ્યું.

આ અને એવી બીજી ચમત્કારી વાતો અહીં પ્રસિદ્ધ છે. એ ગમે તે હોય પણ આ મૂર્તિ સુંદર અને પ્રાભાવિક છે એમાં શક નથી. આ મંદિરની ૧૦૦-૧૧૫ વર્ષ થયાં પ્રતિષ્ઠા થઈ છે અને એ સમયથી આ ગામ દિવસે દિવસે વિકાસ સંપન્ન બની રહ્યું છે.

મંદિરની બાંધણી અને નીચેથી લઈને શિખરસુધી કરવામાં આવેલા ચોનેરી ભૂરા રંગનું કામ જોવાલાયક છે. આમાં પાપાણીની ૪૮, ધાતુની ૨૩, ચાંદીની ૨૬ કુલ મળીને ૯૭ બિનમૂર્તિઓ છે. આ સિવાય ૬૫ પ્લાંદીના અને ૧૪ સર્વધાતુના સિદ્ધલોકો છે. દેરાસરના પ્રવેશદારની જમણી બાજુએ ચક્રેશ્વરી દેવી અને ડાળી બાજુએ મહાકાલી દેવીની આરસની મૂર્તિઓ દર્શનીય છે.

એકંદરે આ તીર્થના મહિમાથી આકર્ષાઈ આસપાસના ગામેમાંથી અને દૂરથી પણ યાત્રીઓ દર્શનાર્થે આવે છે અને અહીંના સઘની સાધનિક ભક્તિ જોઈને યાત્રાળુઓ ખુલ્લકિત બની બેસે છે.

૭૨. જખો

(કેડા નંબર : ૧૯૧૬)

સુચરીથી લગભગ ૨૦ માઈલના અંતરે જખો નામે ગામ આવેલું છે. સ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈનોનાં ૨૦૦ ઘરો છે પણ ધંધા અંગે કેટલાક લોકો બહાર ગામ રહે છે. ૧ ઉપાશ્રય, યાત્રાળુઓ માટે વિશાળ ૨ ધર્મશાળાઓ, પાઠશાળા, કન્યાશાળા વગેરે છે.

એક વિશાળ વંદામાં જુદા જુદા ગૃહસ્થોએ નવ દેરાસરોનો સૂમળો બાંધી બાજુ શત્રુજય ગિરિની એક દેવે જ બોધી કરી દીધો હોય એવો દેખાય આ મંદિરો આપી રહ્યાં છે. આ નવ દેવે મળીને 'રત્ન દેવે' કહેવાય છે. (૧) આમાંનું મુખ્ય મંદિર શેઠ જીવરાજ રતનસીએ સં. ૧૬૦૫માં બંધાવી તેને પોતાના પિતાના નામથી 'રત્ન દેવે'નું નામ આપ્યું છે. બાકીનાં મંદિરો તે પછી જ બનેલાં છે.

મુખ્ય મંદિરમાં મૂળનાયક શ્રીમહાવીરસ્વામી ભગવાન છે. આ મંદિર, તેની ઉપરનાં વોશ શિખરોની કળશ-ધ્વજોથી સૂર્યના તેજમાં જળાંકમાં થઈ રહ્યું હોય એમ દૂરથી દેખાય છે. આ મંદિરની વિશાળતા અને જીવ્યાર્થ જોઈ નથી.

બાકીના આઠ દેરાસરોમાં નીચે મુજબ મૂળનાયક ભગવાન ગિરાજમાન છે. (૨) શ્રીસુવિધિનાથ, (૩) શ્રીઆદિનાથ, (૪) શ્રીચિંતામણિ પાર્શ્વનાથ, (૫) શ્રીગેડીપાર્શ્વનાથ અને નીચે શ્રીજીરાવલા પાર્શ્વનાથ, (૬) ઉપરના ભાગમાં શ્રીગોતમસ્વામી અને નીચે (૭) શ્રીશાંતિનાથ ભગવાન અને (૮) શ્રીચંદ્રકસ્વામી.

અહીં પ્રતિમાનો પરિવાર પણ ઘણો છે. સમગ્ર મંદિરોમાં મળીને પાપાણી ૧૨૬ અને ધાતુની ૮૦ પ્રતિમાઓ છે. સિવાય સ્ફટિકની ૨ અને સુવર્ણની ૧ મૂર્તિ પણ અહીં ગિરાજમાન કરેલી છે.

૭૩. નળિયા

(કેડા નંબર : ૧૯૨૩)

જખોથી ૧૬ માઈલ દૂર નળિયા ગામ આવેલું છે. અહીં સ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજકોનાં ૨૫૦ ઘર છે, ૧ ઉપાશ્રય, યાત્રાળુઓ માટે વિશાળ ધર્મશાળાઓ, જ્ઞાનશાળા, બાલશ્રમ, પુસ્તક બંદાર અને દવાખાનું વગેરે છે. એકંદરે ગામ પ્રમાણમાં સાકું છે.

ગામની વચ્ચે આવેલા બજારમાં એક વિશાળ મંદિર જોવાય છે. સોળ શિખરો અને ચૌદ રંગમંડપોથી શુભગારેલું આ મંદિર અનુપમ શોભા ધારી બેઠું છે. તેમાં મૂળનાયક શ્રીચંદ્રમુલ ભગવાન ગિરાજમાન છે. આ મંદિરના નિર્માતા શેઠ નરસી નાથાનું નામ, તેમજ પાલીતાણામાં બંધાવેલી વિશાળ ધર્મશાળાથીયે સોને બાંધીતું છે. આ મંદિર સં. ૧૮૬૭માં બંધાયું છે.

આ મુખ્ય મંદિરની બાજુમાં શેઠ ભારમલ તેજશીએ સં. ૧૯૧૦માં મૂળનાયક શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનનું દેરાસર બંધાવ્યું છે અને તેની જ બાજુમાં શેઠ હરભય નરશી નાથાએ સં. ૧૯૧૮માં શ્રીભગ્દાસદત્ત અજોડ દેરાસર બંધાવેલું છે. ત્રણેના ગભારાઓ અલગ છે પણ મંદિર એક જ ગણાય છે. મંદિરની આગળ એક વિશાળ ચોક છે. મંદિર બંધાવનાર શેઠ નરશી નાથા અને તેની પત્નીની આરસની મૂર્તિઓ મંદિરમાં મૂકેલી છે.

આ મંદિરમાં મૂર્તિઓનો પરિવાર ઘણો છે. પાપાણી ૧૧૦, ધાતુની ૨૬, ચાંદીની ૩૯, સ્ફટિકની ૧ મળીને કુલ ૧૭૬ જિનપ્રતિમાઓ છે. ૧૩૨ સિદ્ધચક્ર ચાંદીના, ૪ ધાતુના અને ૨ ચંદન કાષ્ઠના મળીને કુલ ૧૩૮ છે.

દેરાસરનો વહીવટ શેઠ નાગશી કેશવજી, શેઠ શામજી જીવાભાઈ અને શેઠ જીતશી દામજી કરે છે.

૭૪. તેરા

(કોઠા નંબર : ૧૯૨૭-૧૯૨૮)

નળિયાથી ૧૮ માઈલ દૂર તેરા નામે ગામ આવેલું છે. અહીંના મજબૂત કિલ્લાની ખ્યાતિ લોકવિહિત છે. અહીં સ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજકોનાં ૧૦૦ ઘરો છે. ૧ ઉપાશ્રય, ચાત્રાણુઓ માટે ૧ વિશાળ ધર્મશાળા, મહાજનવાઘી, વિદ્યાશાળા, કન્યાશાળા, પુસ્તકભંડાર વગેરે છે. અહીં બે જૈન મંદિરો છે.

૧. બબ્બરમાં આવેલું શ્રીભગવાળ પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું મંદિર મુખ્ય છે. મંદિરનાં નવ શિખરોની ધમત્રી દ્વરથી યાત્રીઓને આકર્ષી લે છે. ભવ્યતા અને સૌંદર્યમાં આ મંદિર બીજાં નામી મંદિરોથી જિતરે એવું નથી. મંદિરની આસપાસ એક મોટો ચોક આવેલો છે. અહીં પાપાણી ૫૭, ધાતુની ૨૧, ચાંદીની ૩૨ મળીને કુલ ૧૧૦ જિનપ્રતિમાઓ છે. વળી, ચાંદીના ૬૪, ધાતુના ૮, સોનાના ૨ મળીને કુલ ૭૪ સિદ્ધચક્રો છે.

શેઠ હીરજી ડોસાભાઈ અને શેઠ પાસવીર રાયમલ નામના બે જૈન શ્રેષ્ઠીઓએ આ મંદિર સં. ૧૯૧૫માં બંધાવેલું છે. આ બંનેની એક મોટી પ્રથસ્તિ રંગમંડપની ભીંતમાં કોતરેલી છે.

૨. ઉપર્યુક્ત મંદિરની સામે શિખરબંધી શ્રીશામળિયા પાર્શ્વનાથ ભગવાનનું સુંદર મંદિર છે. મંદિરના રંગમંડપમાં કાચ ઉપર સુંદર ચિત્રકામ કરેલું છે. મંદિરમાં પાપાણી ૪, ધાતુની ૬, સોનાની ૨, ચાંદીની ૧ મળીને કુલ ૧૩ જિનપ્રતિમાઓ છે.

લગભગ ત્રણસો વર્ષ પહેલાં ગોરજી હોરાચંદ તારાચંદે આ મંદિર બંધાવેલું છે.

૭૫. કેઠારા

(કોઠા નંબર : ૧૯૩૦)

તેરાથી ૧૨ માઈલ દૂર કેઠારા નામે ગામ છે. અહીં સ્વેતાંબર મૂર્તિપૂજકોનાં ૭૫ ઘર છે. એક વિશાળ ધર્મશાળા ચાત્રાણુઓ માટે છે. શેઠ કેશવજી નાયક, શેઠ વેલજી આણુ અને શેઠ શિવજી નેશુરી આ ત્રણ વ્યક્તિઓ તરફથી કન્યાશાળા, પાઠશાળા અને પાંચશીપોળ ચાલે છે.

ગામના મધ્ય ભાગે આવેલા બબ્બરમાં બધે એક મોટો પહાડ ખડો કર્યો હોય એવી ઘટ્ટ બાંધણીનું જૈન મંદિર આખાયે કુચમાં વિશાળતા અને ભવ્યતામાં અજોડ છે. પર્વતની શિખરબાજાનું જાન કરાવતાં એના ઉપરનાં બાર ઉત્તર શિખરો દ્વરથી પ્રેક્ષકનું મન હરી લે છે. મંદિરની લંબાઈ-પહોળાઈ ૭૬×૬૪ ફીટની છે અને ભંચાઈ ૭૪

ફીટની છે. મૂળભૂતારમાં મૂળનાયક શ્રીશાંતિનાથ ભગવાનની પ્રતિમા બિરાજમાન છે. આ મંદિરમાં પાંચાણી ૧૩૭, ધાતુની ૫૪, ચાંદીની ૨૦, સ્કેટિકની ૧ મળીને કુલ ૨૧૨ મૂર્તિઓ અને સોનાના ૧ સિદ્ધચક્ર લુટે લુટે સ્થળે પ્રતિષ્ઠિત થયેલ છે. મંદિરમાં કાચનું કામ પ્રેક્ષણીય છે.

સં. ૧૬૧૮ માં શેઠ કૈશવજી નાયક, શેઠ વેલજી માહુ અને શેઠ શિવજી નેણશીએ આ મંદિર બંધાવી તેની પ્રતિષ્ઠા કરાવી છે. શત્રુંજયગિરિ ઉપરની ૧૫ ફૂંક પૈકીની એક ફૂંક જે 'કૈશવજી નાયકની ફૂંક' ના નામે ઓળખાય છે, તેના નિર્માતા આ ગામના વતની અને કોઠારાનું મંદિર બંધાવવામાં પણ ફાળો આપનાર પુણ્યશાળી શેઠ કૈશવજી નાયક હતા. તેમણે આવાં મંદિરો બંધાવી પોતાની અનુપમ શ્રદ્ધાનો દાખલો બેસાડ્યો છે અને અનેક સખાવતો કરી શેઠ જગદ્ગુહના પગલે દાનવીર તરીકેની ખ્યાતિ પણ પ્રાપ્ત કરી છે.

★

૭૬. કટારિયા

(કા. નંબર : ૧૯૮૩)

જુલ શી બચાઉ જતી રહેના ભચાઉ સ્ટેશનથી ૧૮ માર્ચલ દૂર કટારિયા નામે ગામ છે. તે ફેણે વસાવ્યું એ બજારમાં નથી પરંતુ કટારિયા નામ શાથી પડ્યું એ વિશેની એક લોકકથા એવી સંભળાય છે કે, યુસલમાનોના અહીં વારંવાર થતા હુમલાથી એક પ્રસંગે એક રમણીના પતિને હુરમતોએ મારી નાખ્યો ત્યારે એ વીર રમણીએ ક્રોધમાં કટારી લઈ રણમેદાનમાં અંપલાવ્યું. તેણે તેના પતિના ખૂનીને શોધી કાઢી, તેને લોહા ઉપરથી નીચે પટકી તેની છાતીમાં કટારી હુલાવી દીધી, ત્યારથી એ કટારીના પ્રસંગની યાદગીરીમાં આ ગામનું 'કટારિયા' એવું નામ લોકવિશ્રુત બન્યું છે પરંતુ એ પહેલાં પ્રાચીન કાળમાં આ એક વિશાળ નગર હતું.

અહીં શેઠ જગદ્ગુહના મહેલો હતા એમ પણ સંભળાય છે. એક સમયનું આ બંધ્ય નગર આજે તો એક નાના ગામડામાં રૂપાંતર પામ્યું છે. પ્રવેતાંબર મૂર્તિપૂજક જૈનોની વસ્તી ત્રણેક ઘરની નામની જ રહેવા પામી છે. ૧ ઉપાશ્રય, યાત્રાળુઓ માટે એક વિશાળ જૈન ધર્મશાળા અને એક પુસ્તકબંદાર પણ છે. અહીં એક વિદ્યાલય સાથેનું જૈન છાત્રાલય પણ મોજુદ છે.

"Archaeological survey of western India" માંથી એવી માહિતી સાંપડે છે કે, અહીં બજારની વચ્ચે જૈન મંદિરનું ખંડિયેર વિદ્યમાન છે. આ ખંડિયેર એક મકાનનો પાયો ચણતાં મળી આવ્યું હતું. દેવકુલિકાઓના પાયા, દીવાલો અને કોરણીભર્યા પથ્થરોથી બજાય છે કે, એક સમયે આ મંદિર ૫૦ ફીટના ઘેરાવામાં હતું.

આ મંદિર લોકોના મકાનોથી ઘેરાયેલું છે. ગારેક ફીટ જમીનમાં ફટાયેલા આ મંદિરમાં કોરણીભર્યા પાંચ સ્તંભો પર ઘૂમટો છે. ઘૂમટોમાં વિવિધ પ્રકારની કોણી છે. બીજા ઘૂમટો અને શિખર જમીનમાં ફટાયેલાં છે. સભામંદપ અને પાંચ સ્તંભોમાં લટકાયેલાં તોરણવાળું એક લોચકું પણ છે. તેમાં પથ્થરના પગથિયાંવાળી નિસરણી બનેલી છે. આખું જ મંદિર ૧૪ ફીટનું ઊંચું હશે એમ જણાય છે. સફેદ ખારા પથ્થરો અને ચૂનાથી આ બનાવેલું છે. મંદિર પાંચસો વર્ષ પહેલાંનું જણાય છે.

સં. ૧૬૭૮માં શેઠ વર્ધમાન આણંદજીએ લઘુર્ધાર કરાવી ચુંદર અને બંધ્ય શિખરબંધી મંદિર કરાવ્યું છે. આમાં મૂળનાયક શ્રીમહાવીરસ્વામી ભગવાનની પ્રવેતવણી પ્રતિમા જે હાથ ઢીંચી છે, જે બાંદિયાથી લાવીને અહીં સં. ૧૬૮૮ માં પ્રતિષ્ઠિત કરવામાં આવી છે. આ મૂર્તિના પાછળના ભાગમાં પણ ત્રણેક પકિતઓનો લેખ છે, જેમાં તે સમયના રાજવી અને પ્રતિષ્ઠાપક આચાર્યનો વિશેષ પરિચય જણાવ્યો હશે પરંતુ મૂર્તિને બીંત સાથે ચૂનાથી સજ્જત કરેલી હોવાથી આજો લેખ વાંચી શકાતો નથી પણ પલાંડી નીચે આટલો લેખ જોવામાં આવે છે:-

"શ્રીમહાવોર્ધન કારિતં પ્ર૦ આચાર્યશ્રીવિજયસિદ્ધસૂરિજૈઃ તપાગચ્છે કટારિયાગામે સં૦ ૧૬૮૬ વર્ષે વૈશાખમાસે શુક્રપદે તુતીયાતિથી ॥"

સત્તરમા સૈકાની આ મૂર્તિ ખરેખર સુંદર અને દર્શનીય છે. પરંતુ કાન, નાકથી ખંડિત હોવાથી લઘુદાર સમયે તેના ઉપર લેપ કરાવ્યો છે. કહેવાય છે કે, કેટારિયા ગામની પડતી દશામાં આ મૂર્તિ બાંધ્યા હર્ષ જવામાં આવી હતી ન્યાં લગભગ ૧૦૮ વર્ષ સુધી એ પૂજાતી રહી. આ મૂર્તિના જ કારણે બાગડ પ્રદેશમાં આ ગામ તીર્થરૂપ મનાય છે. હમણું હમણું આ તીર્થની સારી નામના થઇ છે.

★

૭૭. ગેડી

(કોડા નંબર : ૧૮૮૧)

કચ્છ-બામઠમાં આવેલું ગેડી ગામ ઘણું પ્રાચીન છે. કૃષ્ણકાળની વિરાટનગરીથી પણ લોકો જાણે છે પરંતુ એ હકીકતને ઇતિહાસને આધાર નથી.

અહીં ૪૦ ફેનોની વસ્તી, ૧ ઉપાશ્વ અને ફેન મંદિર લઘુવસ્થામાં છે. અગાસીબંધ શિખરચુક્ર આ મંદિરને યોડી પરસાલ છે. આગળના ભાગમાં ચાર દેરીઓ શિખરચુક્ર છે. તેમાં પળાસણ વિદ્યમાન છે. મંદિરને વચલી ધૂમટ ૧૬ સ્તંભોના આધારે ણનાવેલી છે.

મંદિરની લંબાઈ-પહોળાઈ ૨૮ x ૨૦ ફીટ છે. અગાસી ધુધીની જિંબાઈ ૧૪ ફીટ અને ધૂમટ સુધીની જિંબાઈ ૨૦ ફીટની છે.

ગર્ભગૃહમાં આરસપાયાવાનાં બિંબો પ્રાચીનકાળનાં છે. વચ્ચે મૂળનાયક શ્રીમહાવીર પ્રભુની મૂર્તિ ૩ ફીટ જિંબી છે. મૂર્તિના નાક, હાથ, કાન ખંડિત થતાં ત્રુનાથી ભેરીને લેપ કરાવેલા છે. મૂળનાયકનો એક બાજુએ શ્રીઆદીશ્વરનો મૂર્તિ છે. તેના ઉપર સં. ૧૫૩૪નો લેખ છે અને બીજા બાજુએ શ્રીસુભતિનાથ ભગવાન છે તેના ઉપર સં. ૧૬૨૫ નો લેખ છે. મંદિર આલાશાહે બંધાવેલું છે. એ વિશે એક કંઠકથા પણ પ્રચલિત છે.

અહીં માલવ નામનો ધીનો વેપારી રહેતો હતો. એક વેળા એની દુકાને ધી વેચનારી ભરવાડણ ધીનો પાળિયો એને ત્યાં આપવા આવી. પાળિયાને ખાલી કરી નાખવાનું કહીને એ બાઈ બજારમાં સોદો લેવા લઈ. ખાલવે ધી તોળીને પાળિયો ખાલી કરી રાખ્યો. બાઈએ આવીને જોયું તો ધીનો પાળિયો ભરેલો જોવાયો. આથી તેણે માલવને તરત ધી તોલો લેવા જણાવ્યું. ચતુર વેપારી પાળિયા નીચેની ઇંઢાણીમાં કંઈક કરામત હોવાનું સમજી ગયો. બાઈને પેલી જૂની ઇંઢાણીને બદલે નવી ઇંઢાણી સાથે પાળિયો ખાલી કરીને આપ્યો. ઇંઢાણીમાં એવો ચુકુ હતો કે તેના ઉપર મૂકેલું ખાલી વાસણ ધીથી ભરાઈ જતું. એ રીતે માલવ ખૂબ ધનાઢય બની ગયો.

કહે છે કે, એક સમયે અણહિલવાડ પાટણમાં એક ગૃહસ્થને ત્યાં જમણવારનો પ્રસંગ હતો. તેમાં ધીની જરૂર પડતાં માલવે આ કરામતથી તેને ધી પૂરું પાડ્યું. એ ગૃહસ્થે માલવને ધીના ને પૈસા આપ્યા તે દ્વારા માલવે આ મહાવીરસ્વામી ભગવાનનું મંદિર બંધાવ્યું. એ સિવાય માલવ વાવ અને માલસર તળાવ પણ એણે જ બંધાવ્યાં છે.

કંથકોટા—

અંબારથી ઉત્તર-પૂર્વ ૩૬ માઈલ કંથકોટ નામે સ્થળ છે. કંથકનાથ ચોળીના નામ ઉપરથી અહીં પુરાતન કિલ્લો કંથકોટ નામે પ્રસિદ્ધિમાં આવ્યો. જામ જાણા ધૂરાના પોત્ર જામ સાહે આ કિલ્લો બંધાવેલો છે અને તેમાં કંથકનાથ ચોળીનું મંદિર પણ ચણાવ્યું છે. કિલ્લો મજબૂત પથ્થરથી બંધાવામાં આવ્યો છે. કચ્છ બહારના રાજાઓ જ્યારે શત્રુઓના હુમલાથી ભયમસ્ત સ્થિતિમાં આવી પડતા ત્યારે આ કિલ્લાનો આશ્રય લેતા. જૂલરાજ સોલંકી અને ભીમદેવ પાતાની જાત બચાવવા આ કિલ્લામાં છુપાયા હતા. એક વખતનો આ અજેડ કિલ્લો આજે તો લઘુશીલ્પ અવસ્થામાં જોવાય છે.

અહીં ચોળ થાંભલાવાળું ભગવાન મહાવીરસ્વામીના પુરાતન મંદિરનું ખડિયર છે. આ મંદિર કોણે બંધાવ્યું

એ વિશે શ્રીફલપતરામ પ્રાણજીવન ખખરે “ Archaeological Survey of Western India ”માં આ મંદિરમાંથી મળી આવેલા શિલાલેખો ઉપરથી માહિતી આપી છે. મંડપના સ્તંભ ઉપર ફારેલા એક તુટિત શિલાલેખ ઉપરથી સં. ૧૩૪૦માં આ મંદિરના બંધાવનાર તરીકે આમ્રદેવના પુત્રો નામે લખાયા અને સોલહામાં નામો ભણી શકાય છે. જૂનાના પ્લાસ્ટર ઉપર આમ્રદેવના પુત્ર પાસિલનું નામ જણાવેલું છે. મંડપના એક સ્તંભ ઉપરના લેખનો અંશ વંચાય છે એ સુજળ સં. ૧૩૨-(?) આવજી સુદિ પને સોમવારે શ્રીમાળી સ્માતિના આમ્રદેવ એટલું વંચાય છે. લેખ તુટેલો હોવાથી તેના પુત્રોનાં નામ ભણી શકાતાં નથી.

ચોક્કસ સૈકામાં શ્રીશંકરવાર્ધસ્તુરિએ ‘ જગદુચરિત ’ ૨૨૩માં તેના ઉપરથી જણાય છે કે જગદુશાહના પૂર્વજોની પાંચ પેઢીઓ કેથકોટમાં નિવાસ કરતી હતી. છેવટે જગદુશાહના પિતા સોલહા બદેશ્વરમાં સં. ૧૨૭૦માં રહેવા માટે ગયા અને ત્યાં સ્થિર થયા. જગદુશાહના કાકાઓ વગેરે અહીં ૧૪મા સૈકા સુધી નિવાસ કરતા હતા; જેમણે આ મંદિર બંધાવેલું શિલાલેખથી પુરવાર થાય છે.

સીકરા:—

કચ્છમાં આવેલું સીકરા ગામ ક્યારે વસાયું એ બાબતમાં નથી. અહીં ઘણા પાળિયાઓ મૌજીદ છે તેમાંના એક પાળિયા ઉપર સં. ૧૦૬૦ની સાલ વંચાય છે.

અહીં એક કળામય જૈન મંદિરનું ખડિયેર વિદ્યમાન છે. આ મંદિર સં. ૧૭૩૩માં બંધાવાયું હતું. સં. ૧૮૪૨માં જ્યારે આગિયાના મિયાણાઓ ઘણો ઉપદ્રવ કરી રહ્યા હતા ત્યારે આ મંદિરના મૂળનાયક શ્રીવાસુપૂજ્યસ્વામીની મૂર્તિ અપોર્ધ ગામે લઈ જવામાં આવી. મંદિરમાં એક શિલાલેખ પણ જોવામાં આવે છે.

૭૮. તારંગા (ગુજરાત)

(કે.કા. નંબર : ૨૦૧૩-૨૦૨૦)

ગુજરાતમાં પહાડ પરનાં તીર્થોમાં તારંગા વિશિષ્ટ તીર્થસ્થળ છે. વિ. સં. ૧૨૪૧ માં શ્રીસોમપ્રભાચાર્યે રચેલા ‘ કુમારપાલ પ્રતિભોધ ’ થી બાબત મળે છે કે, લેણી વત્સરાજ નામના ધોદધર્મી રાજાએ અહીં તારાદેવીનું મંદિર બંધાવેલું ત્યારથી આ સ્થળ ‘ તારાપુર ’ નામે પ્રસિદ્ધિ પામ્યું. એ પછી આર્ય ખપ્પટાચાર્ય (વિક્રમની પહેલી શતાબ્દી)ના ઉપદેશથી તે રાજા જૈનધર્મી બન્યો ત્યારે તેણે જ અહીં જિનેશ્વરદેવની શાસનાધિષ્ઠાત્રી સિદ્ધાધિકાદેવીનું મંદિર બંધાવી જેનાના તીર્થ તરીકે પ્રસિદ્ધિ આપી. ૨ એ પછીના લગભગ તેરમા સૈકા સુધીના આ તીર્થનો ઇતિહાસ અધકારમાં છે.

તેરમા સૈકામાં તારંગાગિરિ ઉપર બંધાયેલો બાવન દેવકુલિકાવાળો ઉત્તુગ દેવપ્રાસાદ આજે પણ જૈનાચાર્ય શ્રીહેમચંદ્રસૂરિ અને ગૂર્જરનરેશ કુમારપાલની લગભગ ૮૦૦ વર્ષ પહેલાંની કીર્તિગાથા સંભળાવતો અઠગ હિલો છે. તેને આજ સુધી આરો ગરબો અને સુરક્ષિત બનાવી રાખવા માટે કેટલાય જાનવીર જૈન શ્રેણીઓએ તેમાં સંસ્કારો-ઉદ્ધારો કરીને વિસ્તાર્યો પણ છે. આ રીતે જોતાં અહીં ધોદ અને જૈન સંસ્કૃતિનો સુભગ સંગમ થયેલો જોવાય છે. આમાં કેટલાયે યોગીઓ, સુનિઓ અને બાલુકોની સ્મૃતિઓ જડાયેલી પડી છે એથી જ એ વંદનીય તીર્થરૂપ બન્યો છે.

પ્રાચીન જૈન પ્રબંધો અને તીર્થમાળાઓમાં તારંગાને તારઉર, તારાવરનગર, તારજીગિરિ, તારજીવદ વગેરે નામેથી ઉલ્લેખવામાં આવ્યો છે. આ નામે ઉપરથી તારંગા નામ કેમ બન્યું એ સમજાતું નથી. સંભવ છે કે,

૧. “ શ્રીવીસુપ્તિઃ કાવત્તુદ્યે નદુરશીતિસંયુકે । વર્ણનાં કાવત્તુ, વીમાવાર્ણકાવત્તુકઃ ॥૧૧॥ ”

— ‘ પ્રબાવકર્પરિ ’ થી ‘ શ્રીવીજ્ઞસંહસર પ્રબંધ ’

૨. “ તારાજીવદ્યોદ મંદિર તેજ કારિયં પુજ્ય । બાજીગિરિમિ તત્તો અગ્ર તારાઉરં તિ ક્વો ॥
તેજ તત્ત વજ્જા અવજ સિદ્ધાદ્યાર્ કારવિયં ।

— “ કુમારપાલ પ્રતિભોધ ” થી “ આમંખપુટાચાર્ય ” કથા ” ૧. ૪૪૩

તારંગમાં ઉપરથી અપભ્રંશ થઈને તારંગા થયું હશે.

મહેસાણાથી આવતી રેલ્વે લાઈનમાં તારંગા હીલ છેલ્લું સ્ટેશન છે. પહેલાં આ સ્ટેશન પર વસ્તી જેટું નહોતું પરંતુ હાલમાં ધર્મશાળાઓ અને મોઢીઓની દુકાનો ઘર્ષ છે. સ્ટેશન સામે જ સ્વેતાંબર અને દિગંબર ચાત્રાણુઓ માટે અલગ અલગ બે ધર્મશાળાઓ છે.

તારંગા ઉપર ચડવાના ત્રણ માર્ગો છે. એક પુડિયા ધક્કાનો, બીજો ધારણુ માતા તરફનો અને ત્રીજો ટીંબા ગામ બાજુનો. પહેલો માર્ગ ટૂંકો. પથુ ચડવામાં કંઠસુ છે. ત્યારે બીજા માર્ગો તફન સરળ છે. આ બંને માર્ગો કિલ્લાના દ્વારની ટેકરી નીચે લેગા થાય છે. ત્યાંથી પગથિયાં ગેઠવેલાં છે. દ્વારમાં પ્રવેશ કર્યા પછી તફન ચપાટ ભૂમિ છે. પુડિયા ધક્કાવાળો આખો માર્ગ દક્ષિણની ટેકરીઓની તળેટીમાં જ છે, જે પાણીના પ્રવાહનું વહન કરી રહ્યો છે. આ પહાડની રચના લગભગ ઈંડરના પહાડ જેવી છે.

સ્ટેશનથી તારંગાની તળેટી લગભગ ૨ માઈલ દૂર છે. રસ્તા કાચો હોવા છતાં પેદારી ચાડામાર્ગ છે, જેને પુડિયા ધક્કાનો માર્ગ કહે છે. તળેટીમાં વિશ્રાંતિ લઈ શકાય એવી સ્વેતાંબર અને દિગંબરની બે નાની ધર્મશાળાઓ છે. તળેટીથી તારંગા પહાડનો ચડાવ એક માઈલનો છે.

પહાડ પર સ્વેતાંબરોનાં ૫ મંદિરો અને ૫ દેરીઓની ટૂંકો છે. એક ધર્મશાળા અને તેમાં પુસ્તકાલય છે. દિગંબરોનાં પથુ ૫ મંદિરો, ૭ દેરીઓ અને ધર્મશાળા છે.

પૂર્વ દ્વારથી પ્રવેશ કરતાં ડાબી બાજુએ શ્રીઅજિતનાથ મંદિરની સન્મુખ આશરે ત્રણ ફીટ ઊંચાઈવાળી એક દેરીમાં કીર્તિસ્થંભ વિદ્યમાન છે. તેના ઉપર કુમારપાલના છેલ્લા વર્ષ સમયના લેખ આ પ્રકારે વંચાય છે:—

“સં. ૧૨૩૦ વર્ષે ફાગળ વદિ ૩ વૈષળ મે અમલ(મયે)ન ॥”

સ્વેતાંબરોનાં પાંચ મંદિરોમાં શ્રીઅજિતનાથ ભગવાનનું મંદિર કોટપી થેરાયેલું ઉત્તમ અને વિશાળ છે.

૧. પગહંડીથી ઊંચે પહોંચતાં જ ‘અજિતનાથ નિકાર’ નામે જોળખાતું મંદિર દૃષ્ટિગોચર થાય છે. આ મંદિર બંધાવવા માટે કુમારપાલ નરેશ ચરોદેવના પુત્ર હંડનાયક અભયને આદેશ કર્યો હતો.^૩

‘પ્રભાવક ચરિત્ર’માં ઉલ્લેખ છે કે, કુમારપાલ રાજ્યને અભોરિજ ઉપરની ચડાઈ વખતે ભગવાન અજિતનાથની જે માનતા માની હતી તેની પૂર્તિ રૂપે તેણે તારંગા ઉપર ૨૪ ગજ ઊંચું મંદિર બંધાવ્યું અને તેમાં ૧૦૧ આંગળ (ઈંચ) પ્રમાણુની પ્રતિમા સ્થાપન કરી હતી.^૪

‘પુરાતન પ્રબંધસંગ્રહ’ના ઉલ્લેખથી જણાય છે કે, જ્યારે અજયપાલે જૈનમંદિરોને ધરાશાયી કરવા માંડ્યાં ત્યારે જસાલ અને આબડ નામના સુખ્ય એકીઓએ સંઘને એકત્રિત કરી કુમારપાલે બંધાવેલાં મંદિરોને અજયપાલથી બચાવવા માટે શેા ઉપાય કરવાે તેની વિચારણા કરતાં એ સમયના સીલનાગ નામના અધિકારીને મળીને બાકી રહેલા તારંગાના મંદિરને બચાવવા માટે નિવેદન કર્યું. સીલનાગે સુકિત વાપરીને તારણુકંટું મંદિર અને બીજાં મળીને ચારેક મંદિરો બચાવી લીધાં હતાં.^૫

આ મંદિર બગીચા માળતું ઊંચું બંધાવેલું હતું એમ પણ કહેવાય છે. આજે તો ત્રણ-ચાર માળતું જ વિદ્યમાન છે. મંદિરને પહેલી નજરે નિહાળતા કલાકચારી શિલ્પીએ ચોક્કસ શિલ્પશાસ્ત્ર સુજ્જની સર્વોચ્ચ સુંદર રચનાની પ્રમાણુચરતા પારી બંધ છે. શિલ્પીએ આલેખેલી જગતીની ઊંચાઈ, બંડાળો, પદ્મો, કણી, અંતરણી, આસપટ્ટી, કુંડો,

૩. “તથ મમાલેખે બચિલ્લિનિવસે મંદિરં તુંગ । દગદિવસ્યચેષ્ઠે ચલ્લેસલુણ નિમિત્તિય ॥”

—“કુમારપાલ પ્રતિભાષ”માં “શ્રીઆવંખપુરાચાર્ય” કથા ” પૃ. ૪૪૪

૪. “પ્રભાવકચરિત”માં “શ્રીકેમવંદસર પ્રબંધ” શ્લોક: ૭૨૦ થી ૭૨૪.

૫. “પુરાતન પ્રબંધસંગ્રહ”માં “અજયપાલ પ્રબંધ” પૃષ્ઠ: ૪૫.

કળશો વગેરે સ્વરૂપો શિવપ્રીય નિયમ મુજબ ભરાભર થોભયા છે. મંદિરમાં પાથરેલું કલાલેખન સાદું છતાં સુષ્ક અને વિવિધતાવાળું હોવાથી મનોહર લાગે છે. સોલંકીકાળની સૌંદર્યકળાને આ ઉત્તમ નમૂનો શિવપ્રીય યોજનાનો આદર્શ અભ્યાસી આગળ ખડો કરે છે. અલબત્ત, એમાં પાછળથી થયેલાં સંસ્કરણો પણ અભ્યાસીની નજરે અછતાં રહેતાં નથી. સત્તરમા સૈકામાં થયેલા શ્રીકૃષ્ણભક્ષા કવિ 'કુમારપાલરાજ'માં કહે છે કે, આ મંદિરના શિખરને કોઈ ક્ષતિ પહોંચી નથી એટલે એ પ્રાચીન કાળનું હોવાનું કહે છે; પરંતુ મંદિરનું શિખર બારમી સદી એટલું પ્રાચીન જણાતું નથી. દેવળની આભુખાભુજ્યે બાંધેલી દેવકુલિકાઓ કોઈ વિનાશને લોભ બનેલી પ્રતીત થાય છે. એનો નાશ કરતાં બચી ગયેલી એક દેવકુલિકા જમીનનું માપ કરતાં દિગ્બરોના કબજામાં ગયેલી દેવકુલિકા સુધી ભય છે. અપરે તે દિગ્બરોના કબજામાં હોવાથી વચ્ચે ભીંત ચણી લીધેલી છે.

પ્રાસાદનો મઠાવર અને શિખર ભાતભાતની કૌરણીથી બરેલાં છે. મંદિરની પાછળ ૬૪ હીવાલમાર્ગો છે, જેમાંની એકે હીવાલ નકશી વિનાની નથી. એમાં ચક્રો, ગંધવો અને નર્તિકાઓની ભાવનાત્મક સંપત્તિ ઊભી કરી મૂર્તરૂપ આપવામાં મણા રાખી નથી. આયુનાં મંદિરો જેવી ઊંચી કૌરણી ન હોવા છતાં એની ભવ્યતા આંખને આંહી દે એવી તો છે જ. ખરેખર, આ મંદિરની ભિંનાઈ અનોખે છે.

મંદિરને ૨૩૦ ફીટ જેવડો લાંબો-પહોળો એક મળી ગયો છે. ચોકની બહાર મધ્યમાં ૧૪૨ ફીટ ઊંચું, ૧૫૦ ફીટ લાંબુ અને ૧૦૦ ફીટ પહોળું ભવ્ય મંદિર ગોઠવાયેલું છે. લગભગ ૬૩૬ ફીટનો ઘેરાવો આ મંદિરે રોકી લીધો છે. સમગ્ર મંદિર ખારા પથ્થરથી બાંધવામાં આવ્યું છે. ઇંટ અને કૂનાનું મિશ્રણ એવું સમગ્રમાથુ શાશ્વત દૃષ્ટિએ કરવામાં આવ્યું છે કે આને ૮૦૦ વર્ષ વીત્યાં છતાંયે મંદિરની કોઈ સામગ્રીને આંધ આવવા પામી નથી.

મંદિરનું મુખ અને દરવાજો પૂર્વાધિસુખ છે. દરવાજામાં પ્રવેશ કરતાં અધિકા માતા અને દ્વારપાલની મૂર્તિઓનાં દર્શન થાય છે. મંદિરમાં પ્રવેશ કરવાના ત્રણે દિશાએ ત્રણ પ્રચંડ દરવાજાઓ છે. દરેક દરવાજાને ત્રિશાખાદાર છે અને પ્રવેશદારના ઉંબરમાં બને બાભુએ શાસનમુખ છે. પગથિયાં આરસનાં પણ સાદાં છે.

મંદિરના સિંહદ્વાર પાસે એક વિશાળ અમ્રમંડપ મંત્રી વસ્તુપાલે બધાંબધે હતો અને તેમાં બે બાભુએ બે વિશાળ ગવાક્ષો બનાવી ભગવાનની મૂર્તિઓ સ્થાપી હતી પરંતુ એ સ્થાપના અત્યારે વિદ્યમાન નથી. માત્ર લેખ સાથેનાં આસનો મોઘાદ છે. એ લેખ આ પ્રકારે છે:—

“ ઠું સ્વતિ શ્રીવિક્રમ સંવત્ ૧૨૮૪ વર્ષે ફાગુન શુદ્ધ ૨ રવો શ્રીમદ્બાહુલિગુપ્તસ્તત્પ્રાવાટાન્વયપ્રમૂ(સ)ત ઠું શ્રીચંદ્ર-પામય ઠું શ્રીચંદ્રપ્રસાદગંગ ઠું શ્રીસોમતનુજ ઠું શ્રીચાત્રારાજનંદનેન ઠું શ્રીકુમારદેવીકૃતિસંમૂતેન મહં શ્રીશુભિગ મહં શ્રીનાથ-દેવચંદ્રનુજેન મહં શ્રીતેજ:પાતામ્રજન્યના સંવપતિમહામાતૃયશ્રીવસ્તુપાલેન આત્મન. પુણ્યામિદુદ્વયે હ્રદ્ર શ્રાત્તારંગપરવૈતશ્રોબજત-સ્વામિ(મિ)દેવજૈયે શ્રીઆદિનાથદેવગિરિવાલકૃતસત્કામિદં કારિતં ॥ પ્રતિષ્ઠિતં શ્રીનાગેન્દ્રગલ્લે મહારકશ્રીવિજયસંતનુરિમિ: ॥ ”

બોલે લેખ **શ્રીઆદિનાથ** ને બદલે **શ્રીવિજિનાથ** ભગવાનના નામ સિવાય બધે અક્ષરશ: ઉપર મુજબ છે.

મંદિરમાં મૂળગભારો, ગૃદમંડપ, રંગમંડપ અને છ ચોડીઓની વિભાગચર્યા કરવામાં આવી છે. રંગમંડપમાંથી મૂળગભારમાં જવા માટે બે નાના દરવાજાઓ મૂકેલા છે. તે પછી જ મૂળગભારારું પ્રવેશદ્વાર આવે છે. મૂળગભારો ૧૮ ફીટ લાંબો અને ૨૩ ફીટ પહોળો છે. આખોયે ગભારો મકરાછાના આરસથી મઢેલો છે.

મૂળગભારમાં મૂળનાયક તરીકે શ્રીઆજિતનાથ ભગવાનની મૂર્તિ ગિરાજમાન છે. આ મૂર્તિ ૧૫ હાથની ઉંચાત અને મનોહર છે. તેની બંને બાભુએ લાકડાની નિસરણી મૂકેલી છે. તે પર ચડીને મસ્તકે પૂલ થઈ શકે છે. આસપાસ પંચતીર્થીનું ભવ્ય પરિકર છે. મૂળનાયકની પલ્લાડી ઉપર દૂંકો લેખ છે પણ તેનો ધણોખરો ભાગ અત્યારે ધસાઈ ગયો છે. કહેવાય છે કે, થોડાં વર્ષો ઉપર લેખ ઉતરાળ્યો ત્યારે લેખ ઉતરાળનારે એ લેખને બેઠકારીથી ધણો ઘસી નાખ્યો છે. મુનિભજ શ્રીજયંતપ્રજ્યજ્યએ એ લેખ આ પ્રમાણે વાંચ્યો છે:—

“ ...પોમદેવમાર્ગી ગીમળ.....શ્રેયોર્થ.....સુરિમિ: જીવાત્ ॥ ” *

૧. “ જૈન સત્પ્રકાશ ” વર્ષ: ૨, અંક: ૨, લેખાંક: ૮

પરંતુ: મને એ લેખ આ પ્રકારે મળ્યો છે:—

“...સં ગોવિંદેન માર્યા જાય....સ્વકુટુંબયુતેન શ્રેયોર્થે....સૂરિમિ: ॥ પાંચદાશી જીમાત્....”

મને પ્રાપ્ત થયેલા આ શિલાલેખને સમર્થન કરતી આ લેખ વિરોધી નોંધ એક હસ્તલિખિત પોથીમાં^૭ આ પ્રકારે મળી આવે છે:—

“ સં ૧૪૭૯માં શ્રી જ....પં. (સં) ગોવિંદેન માર્યા જાયલદે....પ્રમુલ કુટુંબયુતેન શ્રેયા(શો)ર્થે....સૂરિમિ: ॥ ”

—સં. ૧૪૭૯માં સંઘવી ગોવિંદે, પોતાની ભાર્યા બાઈલદે વગેરે કુટુંબની સાથે કલ્યાણ માટે શ્રીઅજિતનાથ ભગવાનની મૂર્તિ ભરાવી અને તેની [શ્રીસોમસુંદર]સૂરિના હાથે [પ્રતિષ્ઠા કરી.]

આ ઉલ્લેખને પં. પ્રતિષ્ઠાસેમે સં. ૧૫૫૪માં રચેલા ‘સોમસોભાગ્યકાવ્ય’ના સાતમા સર્ગના વિસ્તૃત વર્ણનથી સમર્થન મળે છે. એ વર્ણનના આદિ-અંતના ઉપયોગી શ્લોકો અહીં નોંધીએ છીએ, જેથી ઉપરોક્ત હકીકતને ખ્યાલ આવી શકે.

“ ચિત્તેન્દ્રિયદેતિ વિમમરી સ દીર્ઘદર્શી, શ્રીભારણેન્દુરવમૂર્ચિનિવારણેડદો ।

સંસ્થાપયમિ ગુરુચિન્મયહં વિલમ્બમુસૃજ્ય નવ્યમજિતસ્ય જિનેશ્વરસ્ય ॥ ૫૨ ॥

પ્રાત્નેડચ ભ્રમમયે તપગચ્છસૂરિઃ, શ્રીસૂરિમન્ત્રપદસંસ્મરણીકતાન: ।

વિન્ધે વ્યપાદજિતોષીકૃતઃ શિલાકાન્થાસેન નાશિતરજાઃ પ્રવરપ્રતિષ્ઠામ્ ॥ ૫૩ ॥ ”

—એક દિવસે તે દીર્ઘદર્શી [ગોવિંદ શ્રેષ્ઠ]એ વિચાર કર્યો કે, અસુરના સૈન્યને નિવારણ કરનારા તારણગિરિ ઉપર શ્રીઅજિતનાથ પ્રભુનું નવોન મોઢું બિંબ વિલંબ કર્યા વિના સ્થાપન કરું.

—જ્યારે લગ્નવેળા આવી ત્યારે જેમના રત્નશુભ્રુ નાથ પાડ્યો છે એવા તપગચ્છના શ્રીસોમસુંદરસૂરિએ શ્રીસૂરિ-મંત્રના પદ-ધ્યાનમાં એકતાન બની બર્ષ શ્રીઅજિતનાથ પ્રભુના બિંબની અવનશલાકા વડે પ્રતિષ્ઠા કરી.

અંથોના આ ઉલ્લેખો શિલાલેખને સમર્થક અને પૂરક બને છે. આ ઉપરથી આપણને એ હકીકત સાંપડે છે કે, હંદરના રહેવાસી શ્રેષ્ઠી ગોવિંદે આ તીર્થોના ઉદ્ધાર સં. ૧૪૭૯માં કરાવ્યો હતો. એ ઉપરાંત તેમણે નવ ભારપદ (ભારવટ) ચડાવ્યા અને સ્તંભો પણ કરાવ્યા હતા.

શ્રીવિજયસેનસૂરિએ કેટલાંક તીર્થોના ઉદ્ધાર કરાવ્યા તેમાં તારંગાના મંદિરનો પણ ઉલ્લેખ છે અને એ ઉદ્ધારનો સં. ૧૬૪૨ના અષાઢ સુદ ૧૦ના લેખ મૂળ દેવળના દક્ષિણ દ્વારની ભીંત ઉપર વિદ્યમાન છે. મૂળનાથકની બંને બાજુએ ખૂણામાં એકેક મૂર્તિ છે. એ બંને મૂર્તિઓના પરિકર ઉપર આ પ્રકારે લેખો ઉત્કીર્ણ છે:—

(૧) “ ઐ સંવત ૧૩૦૪ દિતોય ય્યેટ મુન્ ૧ સોમે સાન્ ૫ળવન્દ્રમુત સાન્ વર્દમાન તલુત સાન્ લોદ્રદેવ સાન્ આસપર સાન્ યેહહમુત સાન્ મુવનચંદ્રપણચંદ્રપ્રમુલિકુટુંબમમુદાયશ્રેયોર્થે શ્રીઅજિતનાથચિંત્તે કારિતં । પ્રતિષ્ઠિતં વાદો શ્રીવર્મવોષ્પૂરિ-પટકમાયતેઃ શ્રીજિનચંદ્રસૂરિશિષ્યેઃ મુવનચંદ્રસૂરિમિઃ ॥

(૨) ઐ સં ૧૩૦૫ આષાઢ વદિ ૭ શુક્રે માન્ ૫ર્દમાનમુત સાન્ લોદ્રદેવ સાન્ આસપર તથા સાન્ મુવનચંદ્ર પણચંદ્રેઃ સમસ્તકુટુંબશ્રેયોર્થે શ્રીઅજિતનાથચિંત્તે (ચિંત્ત) કારિતં । પ્રતિષ્ઠિતં વાદોશ્રીવર્મવોષ્પૂરિપટકપ્રતિષ્ઠિતશ્રીદેવચંદ્રસૂરિપટકમાયાત-શ્રીજિનચંદ્રસૂરિશિષ્યેઃ શ્રીમુવનચંદ્રસૂરિમિઃ ॥ ”

આ બંને લેખો પૈકી પહેલો સં. ૧૩૦૪ના બીજા ભેટ સુદ ૬ ને સોમવારનો છે અને બીજો લેખ સં. ૧૩૦૫ના

આપાક વદિ ૭ ને શુક્રવારના છે. બંને મૂર્તિઓ ભુવનચંદ અને પદ્મચંદ વગેરે કુટુંબ સમુદાયે ભગીને ભરાવી છે. બીજા લેખમાં શ્રીભૂર્મંથાપસુરિના શિષ્ય દેવેન્દ્રસુરિનું નામ વધારે છે. બંનેના પ્રતિષ્ઠાપક આચાર્ય શ્રીભુવનચંદ્રસુરિ છે.

આ પ્રાચીન પરિકરમાં ગોઠવેલી મૂર્તિઓ પાછળથી સ્થાપન કરી હેાય એવી સંભાવના થાય છે.

નીચેના ભાગમાં બંને બાજુએ પૂજામાં એકેક મોટી સુંદર કાઉસગિયા પ્રતિમાઓ છે. તે બંને ઉપર આ પ્રમાણે લેખો વંચાય છે:—

(૧) “ ઠેઠું ॥ સ્વત્તિ શ્રોકોરંટકગાજે શ્રીપાર્શ્વનાથચૈત્યે સંવત્ ૧૩૫૪ વર્ષે વૈશાખ શુદિ ૨ સોમે પ્રાવાટજ્ઞાતિ(તીથ)વ્યં
લ્લમ્પનાચયે વ્યં યશોરાજપોત્રેણ વ્યં યશોવીરપુત્રેણ જગસીહજોલાનુજેન દેવસિંહસહિતસંવપતિયાપનેન]....શ્રેયોર્થે શ્રીમહા-
વીરમુક્ય દ્વાદશવિવપટકં કારિતં પ્રતિષ્ઠિતં.... ॥

(૨) ઠેઠું ॥ સ્વત્તિ શ્રોકોરંટકગાજે શ્રીપાર્શ્વનાથચૈત્યે સંવત્ ૧૩૫૪ વર્ષે વૈશાખ શુદિ ૨ સોમે પ્રાવાટજ્ઞાતિ(તીથ)વ્યં
લ્લમ્પના યશોરાજપોત્રેણ યશોવીરપુત્રેણ જગસીહજોલાનુજેન દેવસીહ.....ત વ્યં સંવપતિયાપનેન ભગિની હોરુશ્રેયોર્થે શ્રીઆદિ-
નાથાદિદ્વાદશ[વિવપટકં કારિતં પ્રતિષ્ઠિતં]..... ॥ ”

આ બંને લેખો એક જ વ્યક્તિના છે. બંનેમાં મૂળનાયકનાં નામ ભિન્ન ભિન્ન છે અને જેના ક્ષેત્ર માટે તે ભરાવામાં આવી છે તે વ્યક્તિઓનાં નામ જુદાં જુદાં હોવાનું જણાય છે.

આ બંને કાઉસગિયા ખેરાલુ અને પાલનપુરની વચ્ચે (પાલનપુરથી ૧૪૫ માઈલ અને ખેરાલુથી ૧૦૫ માઈલ દૂર) આવેલા સ્લેમકોટ નામના ગામથી ૦૫ માઈલ દૂર રહેલા જૂના સ્લેમકોટથી અથવા તેની આસપાસની જમીન માંથી થોડાં વર્ષો પહેલાં નીકળી આવ્યા હતા. ત્યાંથી લાવીને અહીં પથરાવવામાં આવ્યા છે. આ બંને કાઉસગિયાની વચ્ચે મૂળનાયકના સ્થાને એકેક મોટી બેઠી બિનમૂર્તિ બનેલી છે અને તે બંનેમાં મૂળ મૂર્તિની બંને બાજુએ તથા ઉપર થઈને બીજી નાની નાની અગિયાર—અગિયાર બિનમૂર્તિઓ બનેલી હોવાથી લેખમાં આને દ્વાદશવિવપટક નામે ઉલ્લેખ કરેલો છે.

મૂળભાગની આસપાસ પ્રદક્ષિણાપથ છે. તેમાં હવા—ઉભય માટે ત્રણ બારીઓ મૂકેલી છે. મૂળભાગ પછી ચૂદમંડપ છે. આમાં એક ગોખલામાં મૂર્તિ છે. એ ગોખલો ફોણ કરાવ્યો એ સંબંધે આપણને આપણા ઢેલવાડાના મંદિરના એક શિલાલેખનો પુરાવો મળે છે.

વિ. સં. ૧૨૬૬ના વૈશાખ સુદ ૩ને દિવસે ઉઠીજી થયેલા આપણા જુલુવસહી—શિલાલેખમાં વરહુડીઆવંશીય શેઠ નેમઠના કુટુંબના માણસોએ આપણુ અને એ સિવાયનાં બીજાં તીર્થો અને ગામોમાં પણ મંદિરો, મૂર્તિઓ, ગોખલા, ફરીઓ તથા છુલેહાર વગેરે જે જે કરાવ્યું હતું તેના ઉલ્લેખ કરેલો છે. તેમાં તારખા વિશે આ પ્રમાણે ઉલ્લેખ છે:—

“ શ્રીતારખાજે શ્રીમજિતનાથગૃહમંડપે શ્રીઆદિનાથ વિવં સ્વત્તકં ચ ॥ ”

—તારખાગઢ ઉપર શ્રીમજિતનાથ (મંદિર)ના ચૂદમંડપમાં શ્રીઆદિનાથના બિંબથી યુક્ત ગોખલો કરાવ્યો.

આ શિલાલેખીય પુરાવો ઉજા સાલથી પૂર્વે મંદિર બંધાવવાની હકીકતને પણ પ્રમાણિક કરાવે છે.

મંદિરનો રંગમંડપ ૧૯૦ ફીટના ધેરાવામાં છે અને ધૂમટ અટબદ્ર અને પોડશભદ્રવાળા આઠ સ્તંભો ઉપર બેસે છે. આ સ્તંભોની બિંચાર્ધ ૧૫ ફીટ અને બાહ્ય ૮ ફીટની છે. પાછળથી કાળજીપૂર્વક ચુકાયેલા બીજા ૧૬ સ્તંભો એને સહારો આપે છે. સમગ્ર મંદિરને સુરક્ષિત ટેકવી રાખવા માટે મંદિરની આંદર અને બહાર સો કરતાંયે વધુ સ્તંભોની હારમાળા બેઠી કરેલી છે. સ્તંભોની રચના સાવ સાદી છે. તેના નીચલા છેડે કુંભીઓ અને ઉપરના છેડે શિર મૂકેલાં છે. ધૂમટમાં વિદ્યાધરો અને દેવદેવીઓની નૃત્યપૂતળીઓ વિવિધ રંગોમાં નાટ્યની વાદ્યસામગ્રી સાથે અંગમરેડાનો

અભિનય દર્શાવતી ઊભી છે. નૃત્યના આ ભક્તિપ્રકારો ભારતીય કળાના સંસ્કારનું સ્મરણ કરાવે છે. આમાં બીજી શિલ્પકૌશલ્ય નથી. બીજી રીતે ધૂમટ તરૂન સાહે છે. વિશાળતા એ જ એનું ગોસ્વ છે.

સભામંડપના એક ગોખલામાં આચાર્યની એક મૂર્તિ બિરાજમાન છે. તેનો નીચે નામ કે લેખ નથી પરંતુ સંભવ છે કે તે શ્રોત્રેયમંદ્રાચાર્યની મૂર્તિ હશે.

છચોકીના ધૂમટનો દેખાવ મનોહર છે. તેની છતમાં સાદું પણ સુરેખ અંકન છે. ચૂંચારચોકીની છતમાં પણ બારીક કાતરણી ભરી છે. આ બધી શિલ્પકૌશલ્ય કળા ભેદને ધરીભર તો મુગ્ધ થઈ જવાય છે.

મંદિરને ત્રણ માળ છે ને માળની રચના ધરીભર ભુલાવામાં નાખી દે એવી છે. મંદિરને સુરક્ષિત રાખવા માટે આ માળમાં 'કેગર' નામના લાકડાનો ઉપયોગ કરેલો છે. આવા લાકડાનો ઉપયોગ બીજાં મંદિરોમાં જવદ્દે જ જોવા મળે છે. આ લાકડું આગથી નાશ પામતું નથી, બેલડું આગ લાગતાં તેમાંથી પાણી છૂટવા માંડે છે.

શિખર સુધી પહોંચવા માટે હોવાલ માર્ગ છે, અને વચ્ચે રહેલા ગોળાકાર વિશાળ મંડપમાં ૧૧ પ્રતિમાઓ અને એક ધ્વજસ્તંભ મુરખનો આકૃતિમાં દર્શન થાય છે. આ ભવ્ય મંડપની કારીગરી અદ્ભુત છે.

મંદિરના પૂર્વ દિશાના દરવાજા પાસે ડાબા હાથ તરફ એક દેરીમાં શ્રીઅજિતનાથ ભગવાનની મોટી પાદુકા ભેડી ૧ છે. તથા વીસ વિહરમાન જિનનો પાદુકા ભેડી ૨૦ છે. તેની પાસેનો એક દેરીમાં શ્રીવિજયસિંહસૂરિ તથા શ્રીસત્યવિજય પંન્યાસ આદિનાં પગલાં ભેડી ૯ છે. બીજી એક દેરીમાં પ્રાચીન પાવાણુના ઘડેલા ચોમુખજી છે.

૨. તેની પાસે ચોમુખજીનું શિખરબંધી મંદિર છે. તેમાં પોળા રંગની ચાર ચોમુખ મૂર્તિઓ છે.

૩. તેની પાસે સહસ્રકૃતનું એક મોટું દેરાસર છે. મંદિરના મધ્યભાગમાં જ આરસમાં કાતરેલી સહસ્રકૃતની રચના છે, જેમાં ૧૦૨૪ ભગવાનની મૂર્તિઓ કાતરેલી છે.

આ મંદિરના ચાર ખૂણામાં આ પ્રમાણે આરસમાં રચના કરેલી છે : (૧) સમવસરજીની રચનામાં ચોમુખજીની ચાર મૂર્તિઓ બિરાજે છે. (૨) બીજા ખૂણામાં પગલાં ભેડી ૧૫૦૦ છે. તેની વચ્ચે ચાર નાના કંઠના ચાંભલા મૂકીને તેના ઉપર એક સ્તંભ જેવો આકાર બંધો કર્યો છે. એ સ્તંભમાં એક બાજુએ વીસ સ્થાનક ચંત્રનો પટ્ટ કાતરેલો છે. તેની એક બાજુએ સમુખિંદનો ભાવ આલેખેલો છે ને બીજી બાજુએ સિદ્ધચક્ર ભગવાનનું ચંત્ર ઉત્કીર્ણ છે તેમજ ચોદ રાજલોકનો ભાવ અંકિત કર્યો છે. (૩) ત્રીજા ખૂણામાં અષ્ટાપદની રચના છે, અને (૪) ચોથા ખૂણામાં સ્ત્રેતશિખરનો ભાવ કાતરેલો છે.

૪. સહસ્રકૃત મંદિરની પાસે જ નંદીશ્વરદીપની રચનાનું શિખરબંધી મોટું મંદિર છે. મંદિરના મધ્યભાગમાં આરંભમાં કાતરેલી જંબૂધૃતિ આદિ સાત સમુદ્રોની રચના કરી છે. નંદીશ્વરદીપના બાવન જિનાલયના બાવન પર્વતોના દેખાવ કરી તેના ઉપર બાવન ચોમુખજી ગોઠવેલા છે.

સહસ્રકૃતનું સં. ૧૮૭૩ માં અને નંદીશ્વરદીપનું મંદિર સં. ૧૮૮૦ માં શ્રીસંઘે બંધાવ્યાં છે. એ સંબંધી શિલાલેખો વિદ્યમાન છે.

૫. મુખ્ય મંદિરની પાછળ શ્રીસંભવનાથજીનું શિખરબંધી દેરાસર છે. પાસેના ખૂણામાં એક વિશાળ ચોતરા ઉપર નાની નાની બે દેરીઓમાં ચતિઓનાં પગલાં સ્થાપન કર્યાં છે.

કોટિશિલા : (ટૂંક: ૧) મુખ્ય મંદિરથી ઠસિણ દિશામાં ૦૫ માઈલ દૂર જતાં કોટિશિલા નામનું સ્થળ આવે છે. એ માર્ગે જતાં વચ્ચે એક તળાવ આવે છે તેને 'લાડુચર' કહેવામાં આવે છે. પહાડની જિંથી ટેકરી ઉપર એક વિશાળ શિલા ઉપર આ સ્થાન બનેલું છે. અહીં કચેડો ઝુનિએ સાધના કરી મુક્ત થયા હતા, તેથી તેનું નામ કોડ શિલા-કોટિશિલા કહેવામાં આવે છે. આ ટેકરી બહુ જિંથી છે.

એક મોટા ચોતરફ ઉપર વચ્ચે મોટી દેરીમાં ચોમુખજી અને વીશ વિક્રમાન જિનનાં પગલાં છે. પગલાં ઉપર સં. ૧૮૨૨ ના એક સુદિ ૧૧ ને ગુધવારે તપાસાઈય શ્રીવિજયજીએ પ્રતિષ્ઠા કરાવ્યાનો લેખ છે.

પાસેની એક દિગંબરીય દેરીમાં એક શ્રીસિદ્ધાચક્રનો આરસપટ્ટ છે; જેના ઉપર તપાસાઈય શ્રીજિતસાગરજીએ પ્રતિષ્ઠા કરાવ્યાનો લેખ ઉઠાઈ છે.

માણખારી: (દ્વંક : ૨)—ગુપ્ત મંદિરથી પૂર્વ દિશામાં ૦૧ માઈલના અંતરે એક શિખરની ટોચ ઉપર દેરી બનાવેલી છે. આ સ્થાનને ‘પુણ્યખારી’ પણ કહેવામાં આવે છે. દેરીમાં શ્રીઅજિતનાથ ભગવાન વગેરેનાં પગલાં છે. પ્રાચીન મોટાં પગલાં ઉપર બીજાં મોટાં પગલાં છે, જેના પર સં. ૧૮૬૬નો લેખ છે. અહીં એક ખંડિત મૂર્તિનાં પણ દર્શન થાય છે. આ દેરીના ઉપલા ભાગે સાદા પરિકરવાળી ભગવાનની મૂર્તિ છે. પરિકર પ્રાચીન છે. અહીં નીચે સં. ૧૨૩૫ વૈશાખ સુદિ ૩નો લેખ છે.

ચિહ્નશિલા: (દ્વંક : ૩) ગુપ્ત મંદિરથી વાયવ્યપૂર્ણમાં ૦૧ માઈલના અંતરે એક વિશાળ શિલા ઉપર સ્વેતાંબરીય દેરી છે. તેમાં વચ્ચે ચોમુખજીની ચાર મૂર્તિઓ બિરાજમાન છે અને પાસે શ્રીઅજિતનાથનાં પગલાં પ્રતિષ્ઠિત છે. તેના ઉપર સં. ૧૮૩૬નો લેખ છે.

ગુપ્ત મંદિરથી ટીંબા તરફના રસ્તામાં બે દરવાજાવાળી ગુફાઓ બાંધેલી છે.

આસપાસની ભૂમિ ઉપર કેટલાંયે અવશેષો નજરે ચડે છે. તળેટી અને ટીંબાના રસ્તે કિલ્લાની પ્રાચીન બીંતો સ્વસ્ત હાલતમાં દેખાય છે.

તળેટીની ઉત્તર દિશામાં કોઠેક માઈલના અંતરે તારણ માતાનું મંદિર છે. તારાદેવીની મૂર્તિ સફેદ પાષાણમાંથી બનાવેલી છે. તેના ઉપર જે શર્મા જેનુવ્રમણ વાળો સ્લોક કોતરાયેલો જોવાય છે. આ મંદિર અતિપ્રાચીન છે.

આ મંદિર પાસે ધારણ દેવીનું મંદિર પણ એક ગુફામાં છે, મંદિરમાં આઠેક બૌદ્ધ મૂર્તિઓ છે.

ગુપ્ત મંદિરથી વાયવ્યપૂર્ણમાં એક ગુફા છે. તેને લોકો ‘જોગીડાની ગુફા’ કહે છે. આ ગુફામાં એક લાલવર્ણી પથ્થરમાં ગોપિવ્રજ નીચે ચાર ગુદ મૂર્તિઓ કંઠારેલી જોવાય છે.

સ્વેતાંબરીની વિશાળ ધર્મશાળામાં યાત્રાગુને બધી સગવડ મળે છે. દર વર્ષે કાર્તિકી અને ચૈત્રી પૂર્ણિમાએ અહીં મેળા ભરાય છે.

ગુજરાત અને સૌરાષ્ટ્ર

નંબર	ગામનું નામ	કોષ્ટક	મેલે રેસીડન્ટ	પ્રાચીન ઇન્ડિસ	બાંધણી	મુળભૂતક	પ્રતિબાલની સંખ્યા
૧	અમદાવાદ	સારંગપુર તળિયાની પોળ દેરાવાળો ખાંચો	અમદાવાદ	અમદાવાદ	ધૂમટખંધ	પામ્વનાથજી	પાપાણ-પાટ ૪૩-૨૧૧
૨	"	"	"	"	"	સુમતિનાથજી	નં. ૧માં સમાધા
૩	"	રસતા પટ	"	"	ધાખાખંધ	પદ્મમુળજી	૬-૨૧
૪	"	તળિયાનો પોળ લાલભાઈ મણિલાલના મકાનમાં	"	"	ધર	"	— ૮
૫	"	ખાડિયા જોલવાડ	"	"	ધાખાખંધ	મહાવીરરાવામી	૩-૧૨
૬	"	રાયપુર કામેશ્વરની પોળ	"	"	ધૂમટખંધ	સભવાનાથજી	૧૬-૧૬
૭	"	વાધેશ્વરની પોળ	"	"	ધૂમટખંધ	આદિનાથજી	૧૭-૬૧
૮	"	શામળાની પોળ શામળાજીનો ખાંચો	"	"	ધર	શામળા પામ્વનાથજી	૧૫-૧૦૬
૯	"	" વચ્ચેનો ખાંચો	"	"	શિખરખંધ	અંબાસનાથજી	૨૨-૧૮
૧૦	"	"	"	"	"	મહાવીરરાવામી	૨૬-૭૨
૧૧	"	મેઠ ચુનોલાલ દીપચંદના મકાનમાં	"	"	ધર	વાસુપૂજ્યજી	— ૫
૧૨	"	હાલની પોળ ખારાકુવાની પોળ	"	"	શિખરખંધ	અનિસુભરાવામી	૧૪-૨૬
૧૩	"	મેઠ રતનચંદ અવેરચંદના મકાનમાં	"	"	ધર	આદિનાથજી	— ૧
૧૪	"	ધનવીપલાની ખાડી	"	"	ધાખાખંધ	વાસુપૂજ્યજી	૬-૧૨
૧૫	"	અસાધારેખની પોળ	"	"	"	ધર્મનાથજી	૬-૧૫

અંશાવનારનું નામ તથા સંવત.	શ્રદ્ધીવડાકાનું નામ	લેખનો સંવત.	દેશસરની દિશા.	કેનાની વસ્તી	કેપા. થઈ શકે	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	શેઠ રતિલાલ નાથલાલ		સારી		૨	આ બંને દેરાસરો અલગ મહુવામાં આવે છે.
"	"		"			૧ વીસવિહરમાનનો પટ છે.
શેઠ મણિલાલ સાંકળચંદ	શેઠ લાલભાઈ મણિલાલ	૧૯૦૩	"			
"	"		"			
શ્રીસંધ	રતિલાલ મોહનલાલ ડોળદાર	૧૭૧૦	"		૧	
શેઠ મળનલાલ કરમચંદ	જેશીંભભાઈ નથુભાઈ		"		૧	
શ્રીસંધ	શેઠ હુધાભાઈ જસરાજ		"		૧	
શ્રીસંધ	શેઠ બીમનલાલ બાલાભાઈ		"		૫	
શ્રીસંધ	શેઠ મનસુખભાઈ લલ્લુભાઈ		"			૧ મૌતમસ્વામી ૧ શેઠ શેઠાબીની પ્રતિ છે.
"	શેઠ નરેન્દ્રભદ્રાસ મોહમચંદ ઝડી		"			૧ માંતમસ્વામી ૬ યુગુપતિ ૧ રફિકનો પ્રતિ છે.
શેઠ ચુનીલાલ દીપચંદ	શેઠ ભોગીલાલ ચુનીલાલ		"			બીજે માળ છે. ૧ રફિકનો પ્રતિમા છે.
શ્રીસંધ	શેઠ સારાભાઈ દલિલાલ		"		૧	
શેઠ રતનચંદ અવેરચંદ	શેઠ રતનચંદ અવેરચંદ		"			બીજે માળ છે.
શ્રીસંધ	નેમચંદ ન્યાયચંદ		"			કાચનું કામ સારું છે.
શેઠ પરસેતામ પૂંજભાઈ	શેઠ ભગુભાઈ ચુનીલાલ સુવરિયા	૧૯૦૩	"		૧	૧ રફિકનો પ્રતિમા છે.

નંબર	ભાષાનું નામ	કેશબ	રેલે રેસન	પાસ આફિસ	બાંધણી	મૂળનાયક	મતિમાણના સંખ્યા
૧૬	અમદાવાદ	મિત્ર ગાડીલાલ મગનલાલ દેવા- ના મકાનમાં	અમદાવાદ	અમદાવાદ	ધર	પાપાણ-પાતુ —૧૩	
૧૭	"	મણિલાલ ડાલાભાઈના મકાનમાં	"	"	"	પાપનાથજી	— ૧
૧૮	"	લવારની પોળ	"	"	"	અણતનાથજી	૩—૧૧
૧૯	"	રૂપાસુરચંદની પોળ	"	"	સામરણવાળું	વાસુપૂજ્યજી	૪૨—૧૪૩
૨૦	"	ચીમનલાલ લલ્યુભાઈના મકાનમાં	"	"	ધર	આદિનાથજી	— ૫
૨૧	"	કેરાવજીભાઈ ત્રોકમલાલના મકાનમાં	"	"	"	વાસુપૂજ્યજી	— ૮
૨૨	"	ચીમનલાલ પ્રેમચંદને ત્યાં	"	"	"	ચંદ્રપ્રભુજી	— ૭
૨૩	"	ડાહીની ખંડી	"	"	ધૂમટખંધ	વિમળનાથજી	૧૩—૨૧
૨૪	"	મિત્ર રતનચંદ મગનલાલના મકાનમાં	"	"	ધર	આદિનાથજી	૮—૧૫
૨૫	"	ધામ્વિની પોળ	"	"	ધામખંધ	સંભવનાથજી	૩૧—૨૪
૨૬	"	"	"	"	"	શાંતિનાથ	૧૦—૯૧
૨૭	"	મનસુખરામ પ્રેમચંદના મકાનમાં	"	"	ધર	આદિનાથજી	— ૧
૨૮	"	ચંદલાલ ચૂલીલાલને ત્યાં	"	"	"	પાપનાથજી	— ૧
૨૯	"	મોદનલાલ દહીસીંગના મકાનમાં	"	"	"	આદિનાથજી	— ૫
૩૦	"	વાડીલાલ પૂજ્યલાલના મકાનમાં	"	"	"	ચંદ્રપ્રભુજી	— ૪

જાણનારનું નામ તથા સંવત.	મહીવટદારનું નામ.	સંખ્યા સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	કેનાની વસ્તી	ક્રમ. પર્ચ- અવ શાખા	વિશેષ નોંધ
શેઠ વાઠીલાલ મગનલાલ દરેખા	શેઠ વાઠીલાલ મગનલાલ દરેખા		સારી			ત્રીજો માળ છે.
મણિલાલ ડાભાભાઈ	મણિલાલ ડાભાભાઈ		"			ત્રીજો માળ છે.
શ્રીસંધ	મકનલાલ નીમનરાય		"		૧	
"	ભાલાભાઈ મોકમચંદ		"		૧	મે યુરુમિંગા છે.
શેઠ મીમનલાલ લક્ષ્મીભાઈ	મીમનલાલ લક્ષ્મીભાઈ		"			ત્રીજો માળ છે.
શેઠ કેશવલાલ ત્રીકમલાલ	શેઠ કેશવલાલ ત્રીકમલાલ		"			
શેઠ મીમનલાલ પ્રેમચંદ	શેઠ મીમનલાલ પ્રેમચંદ	૧૫૭૧	"			ત્રીજો માળ છે.
શ્રીસંધ	ભીખાભાઈ વાઠીલાલ		"		૧	૧ બોતમરવામી.
શેઠ રતનચંદ મગનલાલ માજર	શેઠ રતનચંદ મગનલાલ		"			ત્રીજો માળ છે.
શ્રીસંધ	મગનલાલ મણિલાલ	મળનાવક ૧૩૯૩	"		૧	
"	"		"			૧ સ્ટ્રિકના પ્રતિમાણ છે ૧ બોતમરવામી આરસના છે
શેઠ મનસુખલાલ પ્રેમચંદ આમીન	શેઠ રમણલાલ ડાભાભાઈ	મળનાવક ૧૫૮૪	"			ત્રીજો માળ છે.
શેઠ નગીનદાસ બેચરદાસ	શેઠ ચંદુલાલ નગીનદાસ	મળનાવક ૧૫૫૪	"			ત્રીજો માળ છે.
શેઠ મોહનલાલ હીસીંગ	જ્યોતિલાલ મોહનલાલ	૧૫૩૧	"			ત્રીજો માળ છે.
શેઠ વાઠીલાલ પૂનલાલ	શેઠ મણિલાલ ડાભાભાઈ		"			ત્રીજો માળ છે.

નંબર	આમલું નામ	ટેકાફ	સેલે રેટેશન.	પ્રાર્થ એપ્રિલ.	પાવણ	મુળનાયક	મતિમાટની સંખ્યા
૩૧	અમદાવાદ	મથાભાઈ નીકમલાલના મકાનમાં	અમદાવાદ	અમદાવાદ	ધર	પાશ્વનાયક	પાપાથ-પાટ — ૧
૩૨	"	જેતરપાળની પોળ	"	"	ધૂમટપથ	સંભવનાયક	૨૮—૧૧૨
૩૩	"	ચકુરન પોળ	"	"	"	શીતળનાયક	૮—૧૯
૩૪	"	નામજી જુદરની પોળ રવચંદ નાનચંદના મકાનમાં	"	"	ધર	ધર્મનાથ	— ૩
૩૫	"	નામજીજુદરની પોળ, કચરાભાઈ અમૃતલાલના મકાનમાં	"	"	"	પદ્મમણી	— ૨
૩૬	"	લખુભાઈ ભાપચંદના મકાનમાં	"	"	"	અજનાયક	— ૩
૩૭	"	સકરચંદ મનસુખરામ નવાળના મકાનમાં	"	"	"	મુખતિનાયક	— ૧
૩૮	"	નામજી જુદરની પોળ	"	"	ધૂમટપથ	સંભવનાયક	૭૩—૩૧૦
૩૯	"	"	"	"	"	શાંતિનાયક	નં. ૩૮માં સમાપ્ત
૪૦	"	લાલાભાઈની પોળ દેરાવાળા આગિ	"	"	ધર	વિમલનાયક	૬—૧૫
૪૧	"	સુરદાસ શેઠની પોળ	"	"	ધૂમટપથ	આદિનાયક	૩૪—૧૨૪
૪૨	"	અમેતજીજુદરની પોળ	"	"	"	પાશ્વનાયક	૩૦—૩૫
૪૩	"	ચકાપકાની અડકી	"	"	ધર	આદિનાયક	— ૭
૪૪	"	બરકીશનદાસ શેઠની પોળ	"	"	ધાખાળપથ	શાંતિનાયક	૧૦—૪૨

અધ્યાપનારનું નામ તથા સં.વ.નં.	વહીવટી દારૂ નામ.	સે.પના સંવન.	દરજાસ્તરી સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	ઉપા- અવ	વર્ષ શાળા	વિશેષ મોંઘ
અબાભાઈ ત્રીકમલાલ	અબાભાઈ ત્રીકમલાલ		સારો				નોંધે માળ છે.
શ્રીસંઘ	નાનાલાલ હોટાલાલ		"		૧		૧ ગોતમસ્વામી
"	બાલાભાઈ ઇમનલાલ		"				વિજયશેઠ અને વિજયારોક્ષાણી- ની આરત્તની મૂર્તિ છે.
સ્વચંદ્ર નાનચંદ નવાબ	કેશવલાલ દેવચંદ નવાબ	મુ. ના. ૧૫૬૧	"		૩		નામજીબુદ્દીન પુસ્તકાલય છે. એથે માળ છે.
શેઠ અમૃતલાલ મોકમચંદ	શેઠ કચરાભાઈ અમૃતલાલ	મુ. ના. ૧૪૮૬	"				નોંધે માળ છે.
સખુભાઈ ભાવચંદ	શેઠ ચંદુલાલ સખુભાઈ	મુ. ના. ૧૫૬૧	"				"
સકરચંદ મનમુખરામ નવાબ	સકરચંદ મનમુખરામ નવાબ	મુ. ના. ૧૫૨૨	"				"
શ્રીસંઘ	કચરાભાઈ અમૃતલાલ		"				૨ મુરમૂર્તિ
"	અમૃતલાલ		"				૧ ગોતમસ્વામીની મૂર્તિ
"	હીરાચંદ લાલચંદ		"		૧		
"	લાલભાઈ બીખાભાઈ	મુ. ના. ૧૫૦૬	"		૧		૫ સ્ફટિકના પ્રતિમાછ છે ૧ ગોતમસ્વામીની મૂર્તિ છે
"	જવાભાઈ જૂનીલાલ	મુ. ના. ૧૭૯૧	"				૧ શેઠની આરત્તની મૂર્તિ છે ૧ ગોતમસ્વામીની મૂર્તિ છે
							લાકડાનો સમેતશિખરનો કુંગર છે
શેઠ સુરચંદ દેસાતરામ	શેઠ જીલાભાઈ સુરચંદ		"				બીજો માળ છે
શ્રીસંઘ	ભાલાભાઈ મનમલાલ		"		૧		

નંબર	ભાગ્ય નામ	કેશિક	રેલવે ડેરેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	બાંધણી	મૂળનામક	પ્રતિભાટની સંખ્યા
૪૫	અમદાવાદ	કાકાભાગિયાની પોળ	અમદાવાદ	અમદાવાદ	કુમટખંધ	સુવિધિનાથજી	પાપાણુ-ધાતુ ૨૫-૫૮
૪૬	"	સકરચંદ પાનાચંદનો ત્યાં	"	"	ધર	વિમલનાથજી	— ૮
૪૭	"	ભયભાઈ પ્રેમચંદનો વડો	"	"	"	શાંતિનાથજી	— ૫
૪૮	"	સાકપુર કૃષ્ણવાળી પોળ	"	"	ધાખાખંધ	સંભવનાથજી	૧૭-૧૭
૪૯	"	સાકપુર દરવાજાનો ખાંચો	"	"	"	પાર્શ્વનાથજી	૫-૭
૫૦	"	સાકપુર દરવાજાનો ખાંચો	"	"	ધાખાખંધ	કૃષ્ણનાથજી	૩-૮
૫૧	"	સાકપુર જૂનારાનો ખાંચો	"	"	"	પાર્શ્વનાથજી	૬-૧૪
૫૨	"	રમણલાલ જ્યેષ્ઠના મકાનમાં	"	"	ધર	શાંતિનાથજી	— ૫
૫૩	"	મંગળપારખનો ખાંચો	"	"	કુમટખંધ	"	૩-૨૦
૫૪	"	"	"	"	શિખરખંધ	ગોડી પાર્શ્વનાથજી	૬-૭
૫૫	"	"	"	"	કુમટખંધ	પાર્શ્વનાથજી	૩-૧
૫૬	"	શેઠ મનસુખભાઈ ભયભાઈનો ખાંચો	"	"	ધર	સંભવનાથજી	— ૭
૫૭	"	લાલદરવાજા શેઠ કરતુરભાઈ અપાલાઈના ખાંચામાં	"	"	"	શાંતિનાથજી	— ૧
૫૮	"	ભુલુસાવાડા મોડીપોળ	"	"	ધાખાખંધ	"	૭-૪૫

અન્ય નામનારનું નામ અથવા સંવત્ર.	પટ્ટીપદનારનું નામ.	લેખના સંવત્ર.	દસ્તાવેજની રિધાન.	જેનાની વસ્તી.	ઉપા-વર્ગ અથવા રાજ્ય.	વિશેષ નામ
શ્રીસંધ	શ્રીકે દીરાલાલ ઉમેદરાજ		સારી		૧	મેડાપર પ્રતિષ્ઠા છે
શ્રીકે સકરચંદ પાનાચંદ	વીરેન્દ્રભાઈ સકરચંદ	મ. ના. ૧૫૧૬	"			ગ્રીન્ડે માળ છે
શ્રીકે જમનાભાઈ ભગુભાઈ	શ્રીકે જમનાભાઈ ભગુભાઈ		"		૧	ગ્રીન્ડે માળ છે
શ્રીસંધ ૧૯૩૦	શ્રીકે વાડીલાલ નાથલાલ		"		૧	ચિત્રકામ સાકું છે
શ્રીસંધ ૧૯૪૮	જનાલાલ ગુનીલાલ		"		૧	ધાર્મિક ચિત્રો છે
શ્રીકે સોભાચંદ દોલતચંદ ૧૯૫૧	શ્રીકે જનાલાલ ગુનીલાલ	મ. ના. ૧૯૦૩	"			જેનધાર્મિક ચિત્રો ભીત પર છે
શ્રીસંધ	નકરચંદ રૂતોદચંદ		"			
રમણલાલ જેચંદ	રમણલાલ જેચંદ	મ. ના. ૧૫૭૯	"			ગ્રીન્ડે માળ છે
શ્રીસંધ	ઢાલાભાઈ સાંકળચંદ	મ. ના. ૧૯૨૧	"		૪	ચિત્રકામ સાકું છે ૧ યાનકાંડાર
શ્રીકે દોલતરામ યેલાભાઈ ૧૯૪૪	"		"			
ઢાલાભાઈ દોલતરામની વિધવા બાઈ સમરત ૧૯૮૮	"		"			ચિત્રકામ સાકું છે
શ્રીકે મનસુખભાઈ ભગુભાઈ ૧૯૫૭	શ્રીકે મણિકલાલ મનસુખભાઈ		"			
શ્રીકે કરગુરભાઈ મયાભાઈ ૧૯૭૦	શ્રીકે કરગુરભાઈ મયાભાઈ		"			
શ્રીસંધ	શ્રીકે કરિલાલ ઉમરચંદ		"		૧	મેડા ઉપર પશુ દેરાસર છે

નંબર	ગામનું નામ	કેસાઈ	ફેલો રેસીડન્ટ	પોસ્ટ એમ્પ્લોયી	બાંધણી	મૂળનાયક	પ્રતિભાઈની સંખ્યા
૫૯	અમદાવાદ	કોમલાઈની પોળ	અમદાવાદ	અમદાવાદ	ધાળાખંધ	પાર્શ્વનાથજી	પાપાણ-ધાળુ ૧૧-૨૩
૬૦	"	" મેડા ઉપર	"	"	"	વિમલનાથજી	૭-૬
૬૧	"	પંચભાઈની પોળ	"	"	ધર	શાંતિનાથજી	૬-૪૨
૬૨	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૧૬-૬૦
૬૩	"	નરોત્તમદાસ છોટાભાઈના સકાનમાં	"	"	"	શ્રીતળનાથજી	- ૬
૬૪	"	વીઠોડા મગનભાઈ કરમચંદની વાડી	"	"	"	રાંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજી	૧-૧૩
૬૫	"	નરસિંહભાઈની વાડી	"	"	સામરજીવાળું	આદિનાથજી	૧૦-૨૫
૬૬	"	જૂના મહાજનવાડો	"	"	ધૂમટખંધ	શુભતિનાથજી	૭-૧૫
૬૭	"	નગરશેઠનો વડો	"	"	ધર	શાંતિનાથજી	- ૩
૬૮	"	"	"	"	ધૂમટખંધ	પાર્શ્વનાથજી	૩-૨૩
૬૯	"	દેવસાનો પાડો	"	"	"	ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથજી	૧૪-૫૦
૭૦	"	"	"	"	ધર	ધર્મનાથજી	૧૫-૨૫
૭૧	"	દેવસાના અંદરનો પાડો	"	"	ધૂમટખંધ	શાંતિનાથજી	૨૭-૬૬
૭૨	"	"	"	"	"	રામજી પાર્શ્વનાથજી	૮-૨૦
૭૩	"	દાદાસાહેબની પોળ	"	"	ધર	શાંતિનાથજી	૨૦-૨૪

અંગ્રાવનરેનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખના સંવત.	કેસસની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	ઉપા. ક્રમ / અથ શાખા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	શેઠ ડાભાભાઈ મળિલાલ		સારી			અવધ મહારા છે.
પૂનભાઈ દીપચંદના વડીલો	શેઠ પૂનભાઈ દીપચંદ		"			
શ્રીસંધ	શેઠ પૂનભાઈ હોટાલાલ		"		૧	
"	"		"			ચિત્રકામ છે
શેઠ નરોતમદાસ હોટાલાલ. ના વડીલો	શેઠ નરોતમદાસ હોટાલાલ		"			ત્રીજો માથે છે
મમનલાલ કરમચંદ	અંગાલાલ સારાભાઈ		"			
શેઠ બેશી મળાઈ શેલાભાઈ ૧૯૬૧	શેઠ હરીસીંઘ કેસરીસીંગના પુત્રો	૧૯૬૧	"			૨ રફટિકની પ્રતિમાઓ છે
શ્રીસંધ	લાલભાઈ સાંકળચંદ		"		૧	
મહાલક્ષ્મીબેન ૨૦૦૦ લગભગ	મહાલક્ષ્મીબેન	૧૯૦૩	"			
કસ્તુરભાઈ મણિભાઈ ૧૯૭૧ લગભગ	કસ્તુરભાઈ મણિલાલ		"			૨ રફટિકની પ્રતિમાઓ છે
શ્રીસંધ	વાડીલાલ ચક્રાભાઈ		"		૧	૧ આરસની શેઠની પ્રાચીન પ્રતિમા છે
"	"		"			મોડા હાપર હોદરાસર છે
" લગભગ ૧૭૦૦	શેઠ રતિલાલ ડાભાભાઈ	અ. ના. ૧૯૬૧	"			ભોંવરામાં પ્રતિમાઓ છે
શ્રીસંધ	પુનમચંદ દામોદરદાસ		"			ભોંવરામાં પ્રતિમાઓ છે
" લગભગ ૧૭૦૦	મંદુલાલ મોહનલાલ		"			મોડીસ બિનપ્રાચીનો ૫૮ ૧ આરસનો

નંબર	આમલુ નામ	કેસલ	રેવેનુ ફેરોન	પાટલ એમ્પ્લિસ	આંગુલી	મુળનાથક	મતિમારની સંખ્યા
૭૪	અમદાવાદ	દાગસાહેબની પોળ	અમદાવાદ	અમદાવાદ	૫૨	આદિનાથક	પાપાસુ-ધાતુ ૩૨—૩
૭૫	"	પાંજરાપોળ	"	"	ધુમટખંધ	સીતળનાથક	૨૨—૧૦
૭૬	"	પાંજરા પોળ	"	"	ધુમટખંધ	શાંતિનાથક	૬—૧૦
૭૭	"	"	"	"	ધાખાખંધ	વાસુપૂજ્યક	૧૨—૫૮
૭૮	"	"	"	"	ધુમટખંધ	શાંતિનાથક વર્ધમાનરવાની	૧૪—૧૭
૭૯	"	મોરેયા પાંજરાનાથની અડધી	"	"	"	પાશ્વનાથક	૧૪—૨૨
૮૦	"	"	"	"	"	ધર્મનાથક	૬—૧૭
૮૧	"	શેખનો પાટો	"	"	૫૨	અજીતનાથક	૨૬—૩૮
૮૨	"	"	"	"	"	શાંતિનાથક	૨૩—૧૦
૮૩	"	"	"	"	"	સીતળનાથક	૧૮—૩૮
૮૪	"	"	"	"	"	વાસુપૂજ્યક	૧૬—૩૩
૮૫	"	અવરીવાડ નીશાપોળ	"	"	"	મિત્રામણિ પાશ્વનાથક	૩૮—૫૬
૮૬	"	"	"	"	"	જગવલ્લભ પાશ્વનાથક	૧૮—૧૦
૮૭	"	નીશાપોળ	"	"	શિખરખંધ	વાસુપૂજ્યક	૪—૮
૮૮	"	રોડ આપાલાલ મૂળીલાલના મકાનમાં	"	"	૫૨	આદિનાથક	— ૮

ખાસનામનું નામ તથા સંવત.	ચાહીવટદારનું નામ.	સંવત નં. ૧.	દેસાસરના સ્થાન.	દેનાની વરતી.	ઉપા-વર્ગ- અથ શાખા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ લગભગ ૧૭૦૦	ચંદુલાલ મોહનલાલ		સારી			આખી દેસાસર એક સાથે છે
શેઠ હડીસીંગ કેસરીસીંગ લગભગ ૧૮૭૫	શેઠ હડીસીંગ દુરુટ— સુરેન્દ્રભાઈ સારાભાઈ	ખ. ના. ૧૭૬૧	"		૨	
શેઠ મગનલાલ હડીસીંગની વિધવા સુકતા ૧૯૧૬	શેઠ હડીસીંગ દુરુટ— સુરેન્દ્રભાઈ સારાભાઈ		"			
શેઠ હડીસીંગ કેસરીસીંગ	"	ખ. ના. ૧૬૫૯	"			બેવરમાં પ્રતિમા છે
"	જમનલાલ લક્ષ્મીચંદ	ખ. ના. ૧૬૮૨	"			
શેઠ હડીસીંગ કેસરીસીંગ દુરુટ	સુરેન્દ્રભાઈ સારાભાઈ		"			
ડાબાભાઈ કપુરચંદ	કેશવલાલ લલ્લુભાઈ ગંધેરી		"			મે યુરમ્ભતિ છે
શ્રીસંધ	શેઠ કન્યાચુભાઈ મણિલાલ રાવ		"		૧	લાકડાની ચઘારાની બારસાખમાં લાકડાનું કોતરકામ છે
અંચલગજી શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શેઠ ચોમનલાલ બાપાલાલ		"		૧	ચાવોલા જિનમતિનો આરસનો પટ ૧ છે.
લાલા હરખચંદ ૧૮૫૦ લગભગ	"		"			તથા દેવીચીના પ્રાચીન અવશેષો છે.
શેઠ મોતીરા કહીઆ	હરિભાઈ મોહનલાલ		"			૧ આરસની યુરમ્ભતિ છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	શેઠ મોહનલાલ જમનલાલ		"			૩ યુરમ્ભતિ છે. ૧ શેઠ-શેઠાણીની મ્ભતિ છે.
"	શેઠ અમૃતલાલ દલસુખભાઈ હાથ	ખ. ના. ૧૬૫૬	"			
શ્રીસંધ	"		"			
શેઠ બાપાલાલ ચૂનીલાલના વડીલો	શેઠ બાપાલાલ ચૂનીલાલ	ખ. ના. ૧૫૭૨	"			ત્રીજો માળ છે.

નંબર	ગ્રામજનું નામ	ઠેકાણું	કેટલું રહેવાનું	પોરુ આડિસ.	બાંવડી	પ્રજાનાથક	પ્રતિઆણની સંખ્યા
૮૬	અમદાવાદ	નીશાપોળ	અમદાવાદ	અમદાવાદ	૫૨	શાંતિનાથજી	૫૫૫૫-૫૫૫ ૧૭-૫૦
૯૦	"	"	"	"	ધામ્યામંથ	"	૨૬-૨૬
૯૧	"	લક્ષ્મીઆ પોળ	"	"	ધૃમદળંથ	મહાવીરરામી	૧૬-૬૩
૯૨	"	ઝવેરી પોળ	"	"	ધામ્યામંથ	"	૧૫-૨૨
૯૩	"	શેઠ ભખાલાઈ પોલીદાસના મકાનમાં	"	"	૫૨	ધાર્મનાથજી	— ૩
૯૪	"	અરવરની ખડકી	"	"	"	"	— ૧૫
૯૫	"	સોદામરની પોળ	"	"	ધૃમદળંથ	શાંતિનાથજી	૨૬-૪૬
૯૬	"	સંભવનાથની ખડકી	"	"	ધામ્યામંથ	ધર્મનાથ	૧૭-૪૫
૯૭	"	"	"	"	"	મહાવીરરામી	૧૮-૧૦૩
૯૮	"	"	"	"	ધૃમદળંથ	સુધાર્મનાથજી	૨૩- ૫
૯૯	"	"	"	"	"	સંભવનાથજી	૧૦- ૨
૧૦૦	"	ચૌસુખજીની ખડકી	"	"	"	શાંતિનાથ	૫૬-૬૮
૧૦૧	"	સુતારની ખડકી	"	"	"	અજીતનાથજી	૨૧-૪૬
૧૦૨	"	કાઠારી પોળ, કમ્પાલુલાઈ ગોહનલાલના મકાનમાં	"	"	૫૨	આરિનાથજી	— ૧૨

અધ્યાપનને નામ તથા સંજ્ઞા	અધ્યાપકદાને નામ.	તબક્કા નંબર.	દેશસરની સ્થિતિ.	અંતિમ તારીખ.	ઉપ-વર્ગ- અથ શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	શ્રી કેશવલાલ બાપુજી		સારી			લાકડાનું કાલશકામ સારું છે.
શ્રીસંધ આચીન	શ્રી મોહનલાલ છોટાલાલ		"			૧ ગુરુમર્તિ છે.
"	શ્રી જીવણલાલ છોટાલાલ		"			૧ ગુરુમર્તિ ધાતુની છે. ૧ શેઠ-શેઠાણીની મર્તિ છે.
શ્રીસંધ	શ્રી બળાભાઈ ધોળાદાસ	મુ. ના. ૧૯૦૩	"			
શ્રી બળાભાઈ ધોળાદાસ	"		"			ત્રીજો માળ છે.
શ્રી રમણલાલ મણિલાલના પરીક્ષો	શ્રી રમણલાલ મણિલાલ		"			ત્રીજો માળ છે. એક સુખમની મર્તિમા છે.
શ્રીસંધ	મંગળદાસ ડાભાભાઈ પટવા		"			મ. ૧૧૧૬ની સાલની ધાતુમર્તિ આચીન છે. શેઠ-શેઠાણીની ચારસની મર્તિ છે.
શ્રીસંધ	કેશવલાલ લક્ષ્મણાઈ અવેરી	મુ. ના. ૧૯૮૨	"		૧	
"	"	મુ. ના. ૧૯૮૨	"			૪ ગુરુ મર્તિ છે.
"	"		"			૨ " " "
"	"	મુ. ના. ૧૯૫૬	"			
શ્રી મંગળલાલ દલુવાળા	મણિલાલ મોહનલાલ	મુ. ના. ૧૯૩૨	"			૧ ગુરુ મર્તિ છે. ૧ સ્ફટિક તથા ૧ પરવાળાની મર્તિ છે.
શ્રીસંધ	હરભયંદ મોહનલાલ		"			
શ્રી મોહનલાલ હેમચંદ	શ્રી કન્યાજીભાઈ મોહનલાલ મકલી		"			બીજો માળ છે.

નંબર	આમનું નામ	કેશી.	ફેડરેટેશન.	પોસ્ટ એમ્પ્લોયે.	આવકવે	કુળનાથક	પ્રતિભાજની સંખ્યા
૧૦૩	અમદાવાદ	કલેરીવાડ વાઘજીપોળ	અમદાવાદ	અમદાવાદ	ધાખાખંધ	અણતનાથજી	પાપાણ-ધાણ ૧૩૭-૧૬૯
૧૦૪	"	"	"	"	કુમરખંધ	ચિંતામણિ પાશ્વનાથજી	૬૦-૩૭
૧૦૫	"	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	૧૩-૩
૧૦૬	"	"	"	"	"	શંભુનાથજી	૧૩-૫૭
૧૦૭	"	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	૪-૪
૧૦૮	"	"	"	"	"	સુવિધિનાથજી	૪૦-૩૮
૧૦૯	"	ભોંયરામાં	"	"	"	આદિનાથજી	૧૦-૧૧૬
૧૧૦	"	વાઘજીપોળ	"	"	ધાખાખંધ	મહાવીર સ્વામી	૮૨-૯૬
૧૧૧	"	રતનપોળ ગોલવાડ	"	"	શર	સુનિસુવત સ્વામી	૩-૬
૧૧૨	"	ફતેદભાઈની હવેલી શેઠ જમનલાલ બાપાસાલના	"	"	"	શાંતિનાથજી	- ૫
		મકાનમાં					
૧૧૩	"	રતનપોળ શેઠનીપોળ	"	"	"	પાશ્વનાથજી	- ૬
૧૧૪	"	રતનપોળ નગીનાપોળ	"	"	કુમરખંધ	આદિનાથજી	૧૧-૬૯

નંબર	ગા.અ.નું નામ.	રેકૉર્ડ.	ફેલો ફેરેન્ટ.	ધારક એમ્પ્લોય.	અંગીકૃત.	દુર્ગનાયક	પ્રતિભાવની તારીખ
૧૧૫	અમદાવાદ	રીઝીરેક	અમદાવાદ	અમદાવાદ	ધૂમટખે	અઢાવીરત્તવામી	૫૫૫૫-૫૫૭ ૬૩-૧૧૫
૧૧૬	"	પતાસાનીપોળમાં નવીપોળ	"	"	ધર	આદિનાથજી	— ૭
૧૧૭	"	રોઢ આલાભાર્થ સુગમ દના અકાનમાં	"	"	"	પાશ્વનાથજી	— ૧૦
૧૧૮	"	બાઢપુરી અંદુલાલ જેવરદાસ ના અકાનમાં	"	"	"	આદિનાથજી	— ૫
૧૧૯	"	અદાસાની ખડકી રોઢ ભીખા- ભાર્થ દલીઅ દના અકાનમાં	"	"	"	શીતળનાથજી	— ૫
૧૨૦	"	હીરાભાઈની ખડકી ચનુભાર્થ સારાભાઈના અકાનમાં	"	"	"	આદિનાથજી	— ૧૬
૧૨૧	"	રતિલાલ મોહનલાલના અકાનમાં	"	"	"	ધર્મનાથજી	— ૬
૧૨૨	"	પતાસાનીપોળ લાલનો અમિ મોહનલાલ હીરામ દના અકાનમાં	"	"	"	વાસુપૂજનાથજી	— ૫
૧૨૩	"	અશિલાલ મોહનલાલના અકાનમાં	"	"	"	પાશ્વનાથજી (અંદીની)	— ૩
૧૨૪	"	પતાસાની પોળ	"	"	ધૂમટખે	અંધાસનાથજી	૪૨-૧૬૩
૧૨૫	"	"	"	"	"	વાસુપૂજનાથજી	૧૬-૭૧
૧૨૬	"	"	"	"	"	પાશ્વનાથજી	૨૩-૧૧૦
૧૨૭	"	જહાની મારી	"	"	"	અજીતનાથજી	૧-૬
૧૨૮	"	પતાસાની પોળ હરકેર રોઢાણીની હવેલી	"	"	ધર	ધર્મનાથજી	— ૮
૧૨૯	"	ડેશીવાડાની પોળ અજી- પદ્મુ દેરાસર	"	"	સામરજીવાળુ	આદિનાથજી	૨૮૫-૩૧

અનુવર્તનનું નામ તથા સંવત.	અર્થવિદ્વારનું નામ.	સંખ્યા સંગ.	દેશસરની સ્થિતિ.	જેનાની વરની.	ઉપા અથ સાગી.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	ભોમીલાલ સાંકળચંદ		આરી			૧ સ્ફટિકની મૂર્તિ છે ૧ શેઠ શેઠા- જીની મૂર્તિ છે. ભવ્ય દેરાસર છે.
પ્રાચીન	શેઠ ડાલાભાઈ મગનલાલ		"			મીઠે માળ છે
"	શેઠ બાલાભાઈ મળચંદ		"			મીઠે માળ છે
શેઠ ચંદુલાલ બેચરદાસ	શેઠ ચંદુલાલના પોત્રો		"			"
પ્રાચીન	શેઠ જીખાભાઈ દલીચંદ	મ. ના. ૧૫૨૬	"			"
શેઠ આરાભાઈ હરિભાઈ	શેઠ મનુભાઈ આરાભાઈ	મ. ના. ૧૪૬૬	"			"
પ્રાચીન	શેઠ રતિલાલ મોહનલાલ		"			
શેઠ મગનલાલ હીરાચંદ	આઈ જનશુદ્ધ		"			મીઠે માળ છે.
પ્રાચીન	મણિલાલ ગોકળચંદ	મ. ના. ૧૭૧૬	"			"
શેઠ હડીભાઈ હેમાભાઈ	શેઠ મોહનલાલ હરિલાલ		"			સમેત સિખર અને શત્રુજીપનો ૫૬ છે. ૩ ગુરુમૂર્તિ છે
શેઠ માણેચંદ કપુરચંદ	લાલાના પાંચાનું પંચ	૧૮૫૪	"			
શ્રીસંધ	શેઠ છોટાલાલ મંગળદાસ		"			
"	મણિલાલ ગોકળચંદ		"			
પખાલાલ ઉમાભાઈના વડીસો	શેઠ પખાલાલ ઉમાભાઈ		"			૧ સ્ફટિકની મૂર્તિ છે
શેઠ મગનલાલ કરમચંદ ૧૬૧૨	શેઠ અખાલાલ આરાભાઈ		"			૧ ગુરુમૂર્તિ ૧ શેઠ શેઠાજીની મૂર્તિ

નંબર	ગામનું નામ.	ડેકાઇ.	વેલ્યુ રૂપિયા.	પ્રાપ્ત એકિસ	આવકની	મૂળનાયક	મિલકતની સંખ્યા
૧૩૦	અમદાવાદ	ડેશીવાડાની પોળ વિલાસાળા	અમદાવાદ	અમદાવાદ	ધૂમટખંધ	પાશ્વનાથજી	પાપાજી-ધાત્રી ૩-૮
૧૩૧	"	કુસુંગાવાડ રોડ પૂનભાઈ હીસીંગના મકાનમાં	"	"	૫૨	સંભવનાથજી	— ૬
૧૩૨	"	રોડ ડાલાભાઈ ચૂનીલાલના મકાનમાં	"	"	"	૧જામજી	— ૩
૧૩૩	"	કુસુંગાવાડ	"	"	સામરજીવાળુ	આદિનાથજી	૪૮-૧૧૦
૧૩૪	"	ડેશીવાડાની પોળ તંબોળીનો આંચો ભોગીલાલ તારાચંદ	"	"	૫૨	પાશ્વનાથજી (રફટિકના)	૧-૧૦
		ઝવેરીના મકાનમાં					
૧૩૫	"	ભાલાપાર્શ્વનાથનો આંચો	"	"	ધૂમટખંધ	ભાલા પાશ્વનાથજી	૨૮-૧૦૫
૧૩૬	"	ગોસાઈજીનો પોળ	"	"	૫૨	શ્રીમંધર રવામી	૪૬-૧૪૦
૧૩૭	"	સીમંધરનો આંચો રોડ રમજીલાલ ડાલાભાઈ	"	"	"	સાતિનાથજી	— ૬
		ઝવેરીને ત્યાં					
૧૩૮	"	ઉંકોટ બાલાભાઈ સવચંદના મકાનમાં	"	"	"	ચંદ્રમજી	૩-૩૬
૧૩૯	"	હાનખોલની પોળમાં સાતિનાથની પોળ	"	"	"	સાતિનાથજી	૪૬-૬૪
૧૪૦	"	"	"	"	"	૧જાનાથજી	૪૭-૧૦૪
૧૪૧	"	"	"	"	"	ચંદ્રમજી	૩૭-૮૯

અગત્યના નામ તથા નં. ૧	અગત્યના નામ.	કે.પી.સી. નં. ૧૩.	કે.પી.સી. નં. ૧૩.	કે.પી.સી. નં. ૧૩.	કે.પી.સી. નં. ૧૩.	કે.પી.સી. નં. ૧૩.
વિદ્યાશાળાના દરદારીઓ ૧૯૧૦	વિદ્યાશાળાના દરદારીઓ	૧૯૦૩	સારી			ચિત્રામ સહુ છે
શ્રી રતિલાલ પૂજારીના પુત્રાઓ	શ્રી રતિલાલ પૂજારી		"			ત્રીને માળ છે.
ચૂનીલાલ કેવળચંદ લક્ષ્મી- ચંદલાળા ૧૯૩૦ સમય	કાલાલાલ ચૂનીલાલના પુત્રા		"			"
શ્રીસંધ	શ્રી ત્રીલક્ષ્મીલાલ કાલાલાલ		"			૧ નીલમ, ૧ પુરવાળા તથા ૧ રફટિકની મિતિ છે ૧ યુગમિતિ
						છે. બીજા માળ પ્રતિમાછ છે.
શ્રી ભોમીલાલ તારાચંદના પુત્રીઓ	શ્રી ભોમીલાલ તારાચંદ અવેરી		"			૧ રફટિકની મિતિ છે. ત્રીને માળ છે
શ્રીસંધ	મણિલાલ મહારાજલાલ		"			
શ્રીસંધ	શ્રી જીવણલાલ છોટલાલ		"			બીજા માળ પ્રતિમાછ છે ધાતુમિતિ પ્રાચીન છે
શ્રી રમણલાલ કાલાલાલ અવેરી	શ્રી રમણલાલ કાલાલાલ અવેરી		"			
શ્રીસંધ	શ્રી કેશવલાલ મોહનલાલ અવેરી		"			૩ રફટિકની મિતિઓ છે ત્રીને માળ છે
"	શ્રી કાલાલાલ સાંકળચંદ		"			બન્ધ દેરાસર છે. કાલાલાલ ચુદર કાનરકામ છે
"	"		"			૨ રફટિકની મિતિઓ છે બીજામાં મિતિ છે
"	"		"			બીજામાં પ્રતિમાઓ છે

નંબર	ગ્રામનું નામ	ઠેકાણું	રેલ્વે સ્ટેશન	પોસ્ટ એમ્પ્લેસ	અંતિમુલ	મુળનાયક	પ્રતિભાજીની સંખ્યા
૧૪૨	અજસલાલ	શાંતિનાથની પોળ વાડોલાલ મણિકચંદના મકાનમાં	અમદાવાદ	અમદાવાદ	ધર	આદિનાથજી	૧૧૫૭-૫૧
૧૪૩	"	શેઠ અણાભાઈ શંકરચંદના મકાનમાં	"	"	"	શાંતિનાથજી	— ૪
૧૪૪	"	દંડકાળ	"	"	શિખરભાઈ	ધર્મનાથજી	૬-૨૧
૧૪૫	"	રામજી મલિની પોળ	"	"	ધાળાભાઈ	મહાવીરરાયી	૧૪-૨૧
૧૪૬	"	"	"	"	"	સુપાર્થનાથજી	૧૩-૪૬
૧૪૭	"	પાછીઆની પોળ	"	"	બુમટભાઈ	આદિનાથજી	૧૨-૪૦
૧૪૮	"	"	"	"	ધાળાભાઈ	ધર્મનાથજી	૬-૧૨
૧૪૯	"	"	"	"	બુમટભાઈ	અજીતનાથજી	૨૪-૭૮
૧૫૦	"	"	"	"	ધાળાભાઈ	વાસુકીભાઈ	૭-૭
૧૫૧	"	શેઠ ડાભાભાઈ કરમચંદના મકાનમાં	"	"	ધર	શાંતિનાથજી	— ૮
૧૫૨	"	રવચંદ ૬૩મચંદના મકાનમાં	"	"	"	અજીતનાથજી	— ૪
૧૫૩	"	અમયાલાલ ૬૩મચંદના મકાનમાં	"	"	"	મહાવીરરાયી	૧-૩
૧૫૪	"	મંગળદાસ નયીનદાસના મકાનમાં	"	"	"	શાંતિનાથજી	— ૧
૧૫૫	"	નંદલાલ મોતીલાલના મકાનમાં	"	"	"	વાસુકીભાઈ	— ૧૧
૧૫૬	"	વીરડોની પોળ	"	"	બુમટભાઈ	સુમતિનાથજી	૨૩-૫૭

પ્રવાનનારનું નામ તથા એવું	સહી/હાકોરનું નામ	જન્મના તારીખ	કેસ/સરના સ્થિતિ	જેનાની વરતી	ઉપા શ્રેણી	તર્જ- શાખા	વિશેષ નોંધ
શ્રેષ્ઠ અમનલાલ વાડીલાલ ના વડીલા	શ્રેષ્ઠ અમનલાલ વાડીલાલ	જ. ના. ૧૫૧૪	સારો				નોંધે માળ છે.
શ્રેષ્ઠ સોમકરજી મહિપા	શ્રેષ્ઠ અવાભાઈ સાળાચંદ		"				૨ સ્ક્રિપ્ટની પ્રતિમાઓ છે નોંધે માળ છે.
હીસીંગ કેસરીસોંગ હા. હરકોર શેકાણી	શ્રેષ્ઠ અમનલાલ અમનલાલ	જ. ના. ૧૬૦૭	"				
શ્રેષ્ઠ અનસુખભાઈ ભગુભાઈ	શ્રેષ્ઠ અનનાભાઈ ભગુભાઈ		"				૧ શેક-શેકાણીની મૂર્તિ છે
શ્રીસંધ	શ્રેષ્ઠ આલોકચંદ વાડીલાલ		"				૧ સ્ક્રિપ્ટની મૂર્તિ છે. લાક- મણિ સુદર કોતરકામ છે
	શ્રેષ્ઠ મોહનલાલ અમનાદાસ		"				
	"		"				૧ શેક-શેકાણીની મૂર્તિ છે
"	"		"				
"	"		"				આ ચારે દેરાસરો એક જ કેપાઈ-કર્મ છે
શ્રેષ્ઠ ડાભાભાઈ કરમચંદ ના વડીલા	શ્રેષ્ઠ બાઈલાલ ડાભાભાઈ		"				નોંધે માળ છે.
શ્રેષ્ઠ રવચંદ હકમચંદ ના વડીલા	શ્રેષ્ઠ પરસોતમદાસ રવચંદ	જ. ના. ૧૭૦૫	"				૨ સ્ક્રિપ્ટની મૂર્તિ નોંધે માળ છે.
શ્રેષ્ઠ અમલાલાલ હકમચંદ	શ્રેષ્ઠ અમલાલાલ હકમચંદ		"				"
પ્રાચીન	શ્રેષ્ઠ મંગળદાસ નમોનદાસ		"				નોંધે માળ છે.
નંદલાલ મોતીલાલના વડીલા	શ્રેષ્ઠ નંદલાલ મોતીલાલ	જ. ના. ૧૮૬૭	"				"
શ્રીસંધ	શ્રેષ્ઠ નીકમલાલ જોડાલાલ		"				૧ સ્ક્રિપ્ટની મૂર્તિ છે. બીજો માળ તથા બેભરામાં પ્રતિમાઓ છે

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	રેલવે સ્ટેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	ખાતો	મુળનાયક	પ્રતિબાદની સંખ્યા
૧૫૭	અમદાવાદ	આરાકુવાની પોળ	અમદાવાદ	અમદાવાદ	ધૂમટખંધ	સંભવનાયક	પાપાચુ-ધાડ ૧૬-૫૦
૧૫૮	"	લોમિસર	"	"	"	જામળા પાથનાયક	૨૪-૧૮
૧૫૯	"	"	"	"	ધર	સદભક્ષા પાથનાયક	૭-૧૮
૧૬૦	"	"	"	"	"	ચિંતામણિ પાથનાયક	૭-૨૮
૧૬૧	"	ધનાસુતારની પોળ કેરાસર- વાળી પોળ	"	"	ધૂમટખંધ	જાતિનાયક	૨૬-૭૬
૧૬૨	"	" ભોંયરામાં	"	"	"	આદિનાયક	૮-
૧૬૩	"	ધનાસુતારની પોળ વાઢોલાલ મુવસના મકાનમાં	"	"	ધર	મદાવીસ્વામી	૨-૧૨
૧૬૪	"	લાવરીની પોળ	"	"	"	વાસુધેવનાયક	૭-૮
૧૬૫	"	ઢાંભાની પોળ	"	"	ધૂમટખંધ	જાતિનાયક	૪૪-૧૦૧
૧૬૬	"	"	"	"	ધર	કુસુનાયક	૮-૧૪
૧૬૭	"	ભડેરી પોળ વાણીયાની ભેરી	"	"	"	સુચિતનાયક	૧૩-૩૫
૧૬૮	"	કાળુસીની પોળ	"	"	ધૂમટખંધ	સંભવનાયક	૩૬-૬૪
૧૬૯	"	"	"	"	"	જાતિનાયક	૫-૫૯
૧૭૦	"	"	"	"	"	ચિન્મયચિંતામણિ પાથનાયક	૧૧-૨૮
૧૭૧	"	"	"	"	"	અજીતનાયક	૫-૧૭

જાહેરાતનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનના સંવત.	કેસસરની સ્થિતિ.	જેનાની વરતી.	કુખા-વર્ષ- અથ રાગી.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંઘ	શેઠ મણિલાલ લક્ષ્મીભાઈ તેલી		સારી			
"	શેઠ મીનુભાઈ ચૂનોલાલ		"			૧ યુરુ મુતિ છે
"	"	ખ. ના. ૧૮૦૪	"			૫૫૫૭૫ના જબારામાં લોક- મલુ સુદર કોતરકામ છે
"	"	ખ. ના. ૧૧૬૩	"			
શેઠ સદામોમજી ૧૬૦૦ લમખમ	શેઠ જાલાભાઈ મુળચંદ	લેખ ૧૬૫૩	"			૧ યુરુ મુતિ ૧ શેઠનો મુતિ લાકડાનું કામ સાટું છે
"	"	૧૬૫૩	"			૧ જેનાની આરસની મુતિ ૧ યુરુ મુતિ આ. એક યુરુ મુતિ ધાતુ
શેઠ વાડીલાલ તારાચંદ	શેઠ મોતીલાલ જમનલાલ	૧૬૮૨	"			૧ યુરુ મુતિ આરસ
શેઠ ગોકળદાસ લક્ષ્મીભાઈ	શેઠ ગિરધરલાલ કાગિદાસ		"			બોલો માળા છે.
શ્રીસંઘ	શેઠ મણિલાલ કાગિદાસ		"			૧ યુરુ મુતિ આરસ ભાંપ- રામાં પ્રતિમાજી છે
"	"		"			
"	શેઠ વાડીલાલ જમનલાલ		"			
"	શેઠ મણિલાલ જનાભાઈ તથા શેઠ પાપટલાલ મનસુખરામ	૧૫૨૧	"		૨	૩ યુરુ મુતિઓ છે. ભાંપરામાં પ્રતિમાજી છે
"	"	૧૬૭૦	"			૧ સફટિકની મુતિ છે
"	"		"			૧ યુરુ મુતિ ધાતુ આ તથા કેરા- સરા એકી તથા આલેશા છે
"	"		"			૨ યુરુ મુતિઓ છે

નંબર	ગામનું નામ.	કેસાંક.	ફેરવે ફેરવાત.	પાટ આકાર.	પાંચળી.	કુળીનાયક	પ્રતિમાદેવી સંખ્યા
૧૭૨	અમદાવાદ	અંપડાની પોળ	અમદાવાદ	અમદાવાદ	ધામાખંધ	આદિનાથજી	પાંચાશુ-ધાતુ ૭-૧૨૦
૧૭૩	"	અનસુખભાઈ શેઠની પોળ	"	"	"	નેમનાથજી	૪૨-૬૩
૧૭૪	"	શેઠ જમનાભાઈ કાચુભાઈના મકાનમાં	"	"	ધર	શાંતિનાથજી	— ૩
૧૭૫	"	રાજમહેતાની પોળ શાંતિ- નાથનો ખાંચો શેઠ દોશભતરામ	"	"	"	"	૧-૧૩
		રવચંદના મકાનમાં					
૧૭૬	"	રાજમહેતાની પોળમાં તોડાજીની પોળ	"	"	ધૂમટખંધ	આદિનાથજી	૧૪-૧૬
૧૭૭	"	ધનજી કાશીની ખડકો સોમ- ચંદ દોશભતરામ મકાનમાં	"	"	ધર	કુનિસુમત સ્વામી	૩- ૫
૧૭૮	"	ભદ્રમીનારાયણની પોળ	"	"	ધૂમટખંધ	કુચુનાથજી	૧૮-૩૩
૧૭૯	"	પાડાપોળ	"	"	સિંહચરખંધ	નમિનાથજી	૩૮-૭૯
૧૮૦	"	ખાડિયા ચાર રસ્તા		"	ધૂમટખંધ	સંભવનાથજી	૫-૧૪
૧૮૧	"	ચેરેન સામે કંસારાનું ઢાંચું	૧ મા. ફર	ચેરેપુરા	ધામાખંધ	અભિનંદનજી	૭- ૫
૧૮૨	"	ઢરિપુરા	"	ઈદિયા	"	વાસુપૂજ્ય	૨૪-
૧૮૩	"	સરથપુર વાઘજીદેવી	"	સરથપુર	"	સુમતિનાથજી	૫- ૧૪
૧૮૪	"	જામાલપુર શેઠરાણી પોળ	અમદાવાદ	અમદાવાદ	"	ધાર્પનાથજી	૫૧-૬૨

અ વાવનારનું નામ તથા સંવત.	વાડી/વડાનું નામ	લેખનો સંવત.	કેશસરની સ્થિતિ.	મિનાની વસ્તી	કેશ અથ સાવળા	વિસ્તાર નોંધ
શ્રીસંધ	શેઠ ગિરધરભાઈ ડોટાલાલ		સારી	૨		૧ ગુરુ મૂર્તિ ચાંદીનો છે
શેઠ મનસુખભાઈ ભગુભાઈ	શેઠ માણેકલાલ મનસુખભાઈ	૧૧૧૩	”			મેઢાપર તથા ભોંયરામાં પ્રતિમાછ છે
શેઠ જમનાભાઈ ભગુભાઈ	શેઠ જમનાભાઈ ભગુભાઈ		”			ચીજો માળ છે.
શેઠ દોશતરામ રમચંદ ના વડીલો	શેઠ ચંદુલાલ દોશતરામ		”			
શ્રીસંધ	શેઠ ધીરાલાલ ભોતીલાલ		”			૧ સ્ફટિકની મૂર્તિ છે.
શેઠ સોમચંદ દોશતરામ ના વડીલો	શેઠ રમણલાલ સોમચંદ		”			બીજો માળ છે
શ્રીસંધ	વડીશ મણિલાલ મોહનલાલ					૧ સ્ફટિકની મૂર્તિ તથા ૧ સોનાની મૂર્તિ છે.
”	શેઠ ડાલાભાઈ મણિલાલ		”		૧	૧ સ્ફટિકની મૂર્તિ છે. ૧ ગુરુમૂર્તિ છે. મેઢાપર તથા ભોંયરામાં મૂર્તિ છે.
	શેઠ પેલાભાઈ મૂળચંદ		”			
શેઠ અમુલખ છનાલાલ રામચંદ	શેઠ મૂળચંદ ડાલાભાઈ	૧૮૭૬	”		૧	નૈન માત્રાગુચ્છોને ઉત્તરવાની લગવ્યા છે.
શ્રીસંધ	શેઠ જમનાભાઈ જમુભાઈ	ચ. ના. ૧૬૮૨	”		૧ ૧	ભોંયરામાં પ્રતિમાછ છે
શ્રીસંધ ૧૮૮૭ મઠા મુદ ૧૦	શેઠ કેટવલાલ ડોટાલાલ		”		૨	
નગરશેઠ મણિભાઈ પ્રેમાભાઈ	શેઠ બીરચંદ મોકમચંદ કુટી		”			ભોંયરામાં પ્રતિમાછ છે

નંબર	ગામનું નામ	ટેકાફો.	રેફર કેરેન્સ.	ધાતુ ઓફિસ.	ખાંડખો.	મુડીનાયક	પ્રતિભાવના સંખ્યા
૧૮૫	અમદાવાદ	રાજપુર ફેરાસનો ખાંચો	અમદાવાદ ૧૧ મા. ફર	ગોમતીપુર	ધૃમટખંધ	મિતામણિ પાર્શ્વનાથજી	પાવાણુ-ધાતુ ૨૩-૨૦
૧૮૬	"	દહીયામ મેડની વાડી	"	અમદાવાદ	શિખરખંધ	ધર્મનાથજી	૨૭૪-૧૧૭
૧૮૭	"	શાહીગામ જમનાભાઈ શેઠનો બંગલો	"	"	ધાવાખંધ	શાંતિનાથજી	— ૬
૧૮૮	"	શાહીગામ	"	"	ધર	"	— ૨
૧૮૯	"	શેઠ મગનલાલ ઠાકરશનો બંગલો	"	"	"	પાર્શ્વનાથજી	— ૩
૧૯૦	"	શેઠ કર્તુરભાઈ લાલભાઈનો બંગલો	"	"	"	શાંતિનાથજી	— ૩
૧૯૧	"	એલોસધીજી બરફના કાર- ખાના પાસે	"	એલોસધીજી	સામરજીવાળું	આદિનાથજી	૩-૩
૧૯૨	"	એલોસધીજી કલ્યાણ સોસાયટી	"	"	ધર	સંભવનાથજી	— ૧
૧૯૩	"	એલોસધીજી સરખેજ રોડ	"	"	"	આદિનાથજી	— ૩
૧૯૪	"	"	"	"	"	ધર્મનાથજી	— ૧
૧૯૫	"	ઢોળ સોસાયટી એલોસધીજી	"	"	"	સુમતિનાથજી	૨-૩
૧૯૬	"	"	"	"	શિખરખંધ	શાંતિનાથજી	— ૧૦
૧૯૭	"	આંખાવાડિયુ શેઠ બી. ન. વિલાવિહાર	"	"	ધર	સુધિધિનાથજી	— ૧
૧૯૮	"	લક્ષ્મીનિવાસ સોસાયટી પાલકી	"	"	"	કેયુનાથજી	— ૩
૧૯૯	"	દશપેરવાડ ઢોળ સોસાયટી	"	"	ધાવાખંધ	શ્રીનગનાથજી	૩-૧

અન્યથા નામ નંબર	પરીષદના નામ	અન્ય નંબર	દેશસભ્ય રિયાત	અંશોની વસ્તી	ઉપા અથ શાખા	વર્ષ	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંઘ	હોરાલાલ મોતીલાલ	અ. નં. ૧૬૭૭	સારી		૧	૧	મોવરાની મુનિશ્ચાલુ શિલ્પ સારુ છે.
શેઠ હડીસીંગ દેસરીસીંગ ૧૯૦૩	શેઠ હડીસીંગ દેસરીસીંગ ના દેસરીયા	અ. નં. ૧૯૦૩	"		૧	૧	બાવન જિનાલમવાળું સુરમ્ય દેરાસર છે.
શેઠ જમનાભાઈ ભગુભાઈ	શેઠ જમનાભાઈ ભગુભાઈ		"				
શેઠ રમણલાલ ડાભાભાઈ	શેઠ રમણલાલ ડાભાભાઈ		"				
શેઠ મગનલાલ ડાકરશી ૧૯૬૧	શેઠ મગનલાલ ડાકરશી		"				એક સુખકની મુતિ છે.
શેઠ કરગુરભાઈ લાલભાઈ ૧૯૬૧	શેઠ કરગુરભાઈ લાલભાઈ		"				
ચંદુલાલ લક્ષ્મણભાઈ અવરી ૧૯૮૮	શ્રી જી. એ. ચૂ. બોડિંગ		"				જૈન (સ્વેતાંબર) વિલાઈઓને રહેવા જમવાની સગવડ છે.
શેઠ કલ્યાણભાઈ લાલ- ભાઈ અવરી	શેઠ કલ્યાણભાઈ લાલભાઈ અવરી		"				
શેઠ ભગુભાઈ ચૂનીલાલ સુતરિયા	શેઠ ભગુભાઈ ચૂનીલાલ સુતરિયા		"				
દરિલાલ વાડીલાલ કાપડિયા	શેઠ શાંતિલાલ દરિલાલ કાપડિયા		"				
શેઠ જ્યેષ્ઠીંગભાઈ ડાભા- ભાઈ સં. ૧૯૬૩	શેઠ જ્યેષ્ઠીંગભાઈ ડાભાભાઈ		"				
શેઠ માણિકલાલ સાંકળચંદ ૧૯૮૮	શેઠ માણિકલાલ સુરચંદ		"				
શેઠ ચીમનલાલ નગીન- દાસ સં. ૧૯૬૧	માણિકભેન ચીમનલાલ શેઠ		"				જૈન બોડિંગ છે. બાણવાની વ્યવસ્થા સારી છે
શેઠ બકુભાઈ મણિલાલ ૧૯૬૩	શેઠ બકુભાઈ મણિલાલ		"				
દશાપોરવાડ સોસાબદી શ્રીકંઠ સં. ૧૯૬૭	શેઠ પ્રેમચંદ હડીસીંગ		"				

નંબર	માનનું નામ	કેશબ.	રહેવા રહેવાન.	પાંચ મેન હરેસ.	માનનું.	મૂળનાયક	પ્રતિભાઈની સંખ્યા
૨૦૦	અમદાવાદ	અદાવીર જૈન સોસાયટી	અમદાવાદ	એલીસબીજ	૫૨	વાસુપૂજ્ય	૫૫૫૫-૫૫૫ — ૩
૨૦૧	"	અરુણ સોસાયટી	"	"	"	સંભવનાયક	૧— ૩
૨૦૨	"	જૈન ચરચંદ સોસાયટી	"	"	"	કુચુનાયક	— ૧
૨૦૩	"	સરખેજ રોડ ચાંતિકુંજ	"	"	"	અછતનાયક	— ૧
૨૦૪	"	આખરમતી નાડીના કાંઠે જૈન ચરચંદ સોસાયટીના ઠાળખી	"	"	મુખ્યદખ	ચાંતિનાયક	—
કોલે આઈસ ફર							
૨૦૫	જેતલપુર	આમમાં	૧૦ મા. ફર	જેતલપુર	મુખ્યદખ	મુખ્યદખનાયક	૧— ૪
૨૦૬	બારેલ	તલાટી ફગિયામાં	બારેલડી ૭ મા. ફર	બારેલ	શિખરદખ	આદિનાયક	૧૨—૧૭
૨૦૭	"	શેઠ ફળી	"	"	"	ચાંતિનાયક	૨૧—૨૦
૨૦૮	"	"	"	"	મુખ્યદખ	ચિંતાચલિ પાથનાયક	૩— ૨
૨૦૯	હીરાપુર	આમના નાકે	૩ મા. ફર	હીરાપુર	"	ધર્મનાયક	૩— ૪
૨૧૦	ગીરમહા (બરમહા)	આમ વચ્ચે	૧૧ મા. ફર	ગીરમહા	શિખરદખ	વાસુપૂજ્ય	૩— ૪
૨૧૧	નવાગામ	જળમરમાં	૧૧ મા. ફર	નવાગામ	"	ચંદ્રમણ	૧— ૨
૨૧૨	નામકા	આમ વચ્ચે	૧૫ મા. ફર	નામકા	"	"	૩— ૧
૨૧૩	બીડાજ	"	૫ મા. ફર	મહીજ	મુખ્યદખ	વાસુપૂજ્ય	૪— ૪

અવધાનનું નામ તથા કોડ નં	કોડિંગ સ્થાન નામ	નંબર	દરજાસ્થાન સ્થાન	નંબર	ઉપા-ધર્મ અથ શાળા	વિશેષ નં
નેમચંદ પોપટલાલ બોરા ૧૯૯૩	શેઠ નેમચંદ પોપટલાલ બોરા		સારી			
શેઠ રમણલાલ ખેમચંદ ૧૯૯૩	શેઠ રમણલાલ ખેમચંદ		"			
જીન મચંદ સોસાપટી	શેઠ કચરાભાઈ વખતચંદ		"			
રતિલાલ માણિકલાલ તેલી ૧૯૯૫	રતિલાલ માણિકલાલ તેલી ૧૯૯૫		"			
શેઠ રામચંદ વનખાળીદાસ			"			નંબર કોડ બોર્ડમાં આ દેરાસર છે બંધ રહે છે
શ્રીસંધ ૧૯૩૨	શેઠ મોહનલાલ વર્ધાનદાસ		સાચરણ	૧૬	૦	
શ્રીસંધ	શેઠ મીમનલાલ દેવચંદ		સારી	૧૨૫	૧ ૨	
"	શેઠ મણિલાલ મગલાદાસ		"			
"	"		"			
૧૯૧૦ શમભાઈ	શેઠ કેશવલાલ બકીરદાસ		"	૫૦	૧ ૧	૧ મોટીકોપટ આરમ્ભો છે
શ્રીસંધ ૧૯૫૬ શમભાઈ	શેઠ બાલાભાઈ કાગિદાસ		"	૬૦		
શ્રીસંધ	શેઠ જીવચંદ મણિકંદ		"	૧૦	૩	
"	શેઠ મનજીલાલ તારાચંદ		"	૨૦	૧	
"	શેઠ મણિલાલ જીવેદચંદ		જીવે	નથી		

ક્રમ નં.	ગામનું નામ.	ડેકાફ.	રેલવે સ્ટેશન.	પોસ્ટ એમ. ડિ. સ.	બ્લોકની.	મુળનાયક	પ્રતિબાહની સંખ્યા
૨૧૪	લાલી	ગામ વન્ડે	ભારેબડી ૪ મા. દુર	મહીજ	ધર	શાંતિનાથજી	પાપાથ-ધાવુ ૨-૨
૨૧૫	મહીજ	"	૨ મા. દુર	"	ધૂમટબંધ	"	૩-૪
૨૧૬	કનીજ	બાનરમાં	કનીજ	કનીજ	"	સુવિધિનાથજી	૧-૬
૨૧૭	ખેડા	પટેલવાડા પાસે	મહેમદાવાડ ૭ મા. દુર	ખેડા	"	ભીડભંજન પાર્શ્વનાથજી	૧૪-૩૨
૨૧૮	"	"	"	"	ત્રિખરબંધ	અમીરાગ પાર્શ્વનાથજી	૯-૨૩
૨૧૯	"	"	"	"	ધર	અણતનાથજી	૧૭-
૨૨૦	"	"	"	"	(બેથરમાં)	મંદપ્રભુજી	૩-
૨૨૧	"	"	"	"	"	વાસુપ્રભુજી	૧૬-૨૫
૨૨૨	"	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	૧૦-૨૪
૨૨૩	"	કુંચર જાદરનો ટેકરો	"	"	ધાખાબંધ	મહાવીર સ્વામી	૫-૪
૨૨૪	"	હલાલનો ટેકરો	"	"	"	પદ્મપ્રભુજી	૩-૪
૨૨૫	"	શેઠ વાડો	"	"	"	આદિનાથજી	૫-૧
૨૨૬	"	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	૧૩-૧૩
૨૨૭	"	ભાંભીશેરી	"	"	"	મુનિસુખત સ્વામી	૩-૭

જાગવાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	જિનાની વરતી.	કૃષા. નંબર. અથ શાખા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	શેઠ પેલાલાલ મુનુકચંદ		જીર્ણ	૨૦	૧	
„	શેઠ મદાસુખભાઈ કચરાભાઈ		સારી	૪૦	૧	
શેઠ હીરાચંદ અલુકચંદ	શેઠ પરસોતમભાઈ ખેમચંદ		„	૬	૧	
શ્રીસંધ ૧૭૬૬ લગભગ	શેઠ ખાલાભાઈ બાઈલાલભાઈ		„	૧૨૦૦	૮ ૨	શ્રી સુમતીચિતન બેન લાલચેરી છે
શ્રીસંધ	શેઠ ખાલાભાઈ બાઈલાલભાઈ		„			બેનકુટિલની, તથા નીલમની ૧ લક્ષ્મણાની અને એક સોનાની
						ચૂંતિ આ દેરાસરમાં છે.
„	શ્રીસંધ		„			
„	„		„			
„	„		„			
„	„		„			
શેઠ ગિરધરલાલ હીરાચંદ ૧૯૩૦	શ્રી નિલાલ નાથાલાલ		„			
જેમરાબ દલાલ સં. ૧૯૦૦	શ્રીસંધ		„			
પુનસીભાઈ ઉત્તમસી ૧૮૭૫ લગભગ	શેઠ બાટાભાઈ બાઈલાલભાઈ		„			
શેઠ વરતાભાઈના પત્ની બાઈ રંગબાઈ ૧૯૩૮	શ્રીસંધ		„			
શેઠ દામોદર નાગરદાસની પત્ની કુંવરબાઈ ૧૯૨૮	બાઈપારવતી		„			

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાફા	રેલવે સ્ટેશન	ધારક આદિસ.	બાંવણી	મૂળનાથક	પ્રતિભાજની સંખ્યા
૨૨૮	એડા	પરામાં	મહેમદાવાદ ૭ મા. દુર	એડા	શિખરબંધ	આદિનાથજી	પાપાનુ-ધાડ ૮-૪૧
૨૨૯	"	રખારીવાડા	"	"	ધાખાબંધ	શાંતિનાથજી	૬-૨
૨૩૦	માતર	ગામમાં	૧૧ મા. દુર	માતર	શિખરબંધ	સુમતિનાથજી	૧૦૦-૮૬
૨૩૧	ખાંધલી	ગામમાં	વસો ૫ મા. દુર	ખાંધલી	"	અનિસુમત રવાઓ	૪-૭
૨૩૨	અણાદરા	"	નડીઆદ ૬ મા. દુર	અણાદરા	ધર	મહાવીરરવાઓ	— ૧
૨૩૩	મહોરેલ	વાણિયાવાડામાં	"	મહોરેલ	દુમટબંધ	"	૧-૯
૨૩૪	ચુલેલ	દેગાચરની ખડકો	મહુધા ૭ મા. દુર	ચુલેલ	ધાખાબંધ	પાર્શ્વનાથજી	૨-૯
૨૩૫	મહુધા	બગરમાં	મહુધા ૦૧ મા. દુર	મહુધા	દુમટબંધ	આદિનાથજી	૧૨-૨
૨૩૬	"	"	"	"	ધાખાબંધ	સુપાર્શ્વનાથજી	૪-૪
૨૩૭	"	શ્રીમાલીની ખડકો	"	"	ધર	આદિનાથજી	— ૨
૨૩૮	"	"	"	"	"	કુંડુનાથજી	— ૩
૨૩૯	આંતરોલી	બગરમાં	દાસલવાડા આંતરોલી રોડ ૧૧ મા. દુર	આંતરોલી	શિખરબંધ	વાસુપૂજ્યજી	૬-૨૧
૨૪૦	કપડવંજ	દલાલ વાડો	કપડવંજ ૧૧ મા. દુર	કપડવંજ	"	અણતનાથજી	૨૮-૩૭
૨૪૧	"	"	"	"	ધાખાબંધ	વાસુપૂજ્યજી	૬-૨

અવધાનરત્ન નામ તથા સંવત	વહીવટદારનું નામ.	લેખના સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી	કુળા વર્ષ- અથ મોડાગા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ (ભાખી સાહેબ)	શેઠ સોભાઅયંદ ધુરાભાઈ		ભારી			
શેઠ બેચરદાસ મુક્તજીભાઈ	શેઠ બોડોદાસ ચુનીલાલ		"			
શ્રીસંધ	શ્રી આતર સાચાદેવની પેટી		"	૧૦	૨ ૨	બાવન જિનાલયવાળું દેરાસર છે. આ એક તીર્થસ્થાન ગણાય છે
શ્રીસંધ	શેઠ જલિલાલ પોપટલાલ		"	૫૨	૧	
શેઠ અંબાલાલ બેમચંદ ૧૯૨૧	શેઠ અંબાલાલ બેમચંદ		"	૭		
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ હીરાલાલ ડાભાચંદ		"	૪૫	૧ ૧	એક ચુલેલ જ્ઞાન જંડાર છે ચિત્રકામ સાકું છે
શ્રીસંધ ૧૯૪૦	શેઠ સાકળચંદ નાનચંદ		"	૧૮૦	૨ ૧	
શ્રીસંધ	શેઠ કૃષ્ણચંદ દેવળદાસ		"	૪૫૦	૩ ૧	એક ચાંદીનો ઝુરૂ મળે છે
શ્રીસંધ ૧૯૪૫	"		"			
શ્રીમાલો શ્રીસંધ	શેઠ કાંતિલાલ ઠોટાલાલ		"			
મધી કુંભચંદ વનભાગેદાસ	શેઠ કાંતિલાલ વાડીલાલ		"			
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ મોહનલાલ કાગિદાસ		"	૩૦૦	૧ ૧	
			"			
શ્રીસંધ ૧૯૨૫ લગભગ	શંકરલાલ જગનલાલ		"	૧૪૦૦	૪ ૧	ચિત્રકામ સાકું છે. શેઠ-શેઠાઓ- ની મૂર્તિ છે. દેરાસર વિશાળ છે.
ભથવાનદાસ ઇવજી સં. ૧૯૭૯	શેઠ રમણલાલ બેચંદ		"			

નંબર	ગામનું નામ	કેશબ	સેલે રેશન.	પીર એક્રિસ.	ખાંવડી.	પ્રાનાયક	પ્રતિભાજીની સંખ્યા
૨૪૨	કપડવંજ	કાલાવાડે	કપડવંજ ૧૧ માં ફર	કપડવંજ	ધર	આદિનાથજી	૧૧૫૫-૫૫ ૪-૨૧
૨૪૩	"	અણાવડજી ખડી	"	"	સિખરખંધ	મહાવીર રવાખી	૩૮-૨૪
૨૪૪	"	શાંતિનાથજી ખડી	"	"	ધાળાખંધ	શાંતિનાથજી	૨૩-૩૨
૨૪૫	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૧૨-૧૫
૨૪૬	"	દરવાળ ભાકાર વાડીમાં	"	"	સિખરખંધ	નેમનાથજી	૩-૮
૨૪૭	"	જેથીમભાઈ રાણી ખડી	"	"	ધર	મલિનાથજી	— ૧૦
૨૪૮	"	ચિંતામણિની ખડી	"	"	"	ચિંતામણિ પાથેનાથજી	૧૪-૩૦
૨૪૯	સાઈખા	જૈન મહોદેવો	કપડવંજ ૨૩ માં ફર	સાઈખા	ધૂમટખંધ	શાંતિનાથજી	૪-૧૦
૨૫૦	મંડવા	ગામમાં	૧૧ માં ફર	નીરમાંથી	સિખરખંધ	પાંડવનાથજી	— ૧
૨૫૧	નીરમાંથી	હીરાલાલ ઉચરખંદને ત્યાં	કપડવંજ ૮ માં ફર	"	ધર દેરાસર	સંભવનાથજી	— ૧
૨૫૨	નરસંકા	ગામ વચ્ચે	ભોરિયાવી ૧૧ માં ફર	નરસંકા	ધૂમટખંધ	વાસુકીજી	૩-૮
૨૫૩	નડિયાદ	૩૫૫ પારખની પોળ	નડિયાદ	નડિયાદ	"	અણતનાથ	૨૩-૩૬
૨૫૪	"	હીરા કલિદાસની પોળ	"	"	"	શાંતિનાથજી	૧૦-૧૦
૨૫૫	"	નરખી પોળ	"	"	"	આદિનાથજી	૧૧-૫

અધ્યાપનદરજા નામ પદ સંવત	વહીવટદરજા નામ.	સંખ્યા : દેશસરની સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	જેમાંની વરની.	ઉપ-ધર્મ અથ શાળા	વિશેષ નોંધ
રંગભાઈ નાથભાઈ ૧૯૫૦ સગભય	શેઠ શંકરભાઈ દોલતરામ		સારી			
ન્યાયચંદ નયુભાઈની માતૃશ્રી બાઈઅમરત ૧૯૪૨	શેઠ મંગળદાસ છબનભાઈ		"			૧ ગુરુ મૃતિ છે.
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ પાનાચંદ વજ્રલાલની પેટી		"			૧ ગૌતમ સ્વામીની મૃતિ છે. કાચનું કામ સુદર છે. બાંધુ છે.
શેઠ લક્ષ્મભાઈ મોતીચંદ ૧૯૨૦	"		"			એકજ કંપાઉન્ડમાં એ દેશસર છે.
માણેક શેઠાણી ૧૯૫૦	શેઠ જ્ઞેશીંગભાઈ પ્રેમાભાઈના વહીવટકર્તા શેઠ કર્ણદાસ	૧૯૨૧	"			
	નગીનદાસ					
શેઠ જ્ઞેશીંગભાઈ પ્રેમાભાઈ	"		"			રીજે માળ છે
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ શંકરભાઈ વીરચંદ		"			૨ સંદિકના પ્રતિમાછ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૫	મોરધનદાસ છોટલાલ		"	૧૫૦	૨ ૧	
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ મણિલાલ અમુલખભાઈ		છૂજી	૧૨		
શ્રીસંધ	હીરાલાલ ઉમરચંદ		સારી			
"	ચૂગચંદ અવેરચંદ	૪ ના. ૧૮૪૪	સાધારણ	૧૫	૧	દેશસરમાં પાણી ૫૩ છે.
"	મોહનલાલ શામળદાસ		સારી	૩૦૦	૨	પાઠશાળા ચાલુ છે.
"	"		"			
"	"		"			૧ સંદિકના પ્રતિમાછ છે. ૧ ગુરુમૃતિ ધાતુ

નંબર	આમનું નામ	કેસી.	કેસી રજીસ.	પ્રોસે- સીંગિસ.	ખાંડી.	મુગનાથ	પ્રતિબાજીની સંખ્યા
૨૫૬	બોરસદ	કાલીપુરા	આબુદ ૧૨ મા. ફર	બોરસદ	સિખરખંધ	સાતિનાથજી	પાપાણ-માટી ૬—૧૬
૨૫૭	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૬—૨૩
૨૫૮	"	ખાલજીપાડો	"	"	ધૂમટખંધ	સામળા પાર્શ્વનાથજી	૨૦—૨૪
૨૫૯	કાવીદા	આમ વચ્ચે	આમસ ૪ મા. ફર	કાવીદા	સિખરખંધ	સંભવનાથજી	૩—૨
૨૬૦	કેસીદા	"	વાગદ ૮ મા. ફર	કેસીદા	ધાખાખંધ	અપભવજી	૩—૧
૨૬૧	ઉમેદા	"	૧૦ મા. ફર	ઉમેદા	સિખરખંધ	સુમતિનાથજી	૨૦—૧૨
૨૬૨	અમારા	"	૧૧ મા. ફર	"	"	સંભવનાથજી	૪—૭
૨૬૩	બામજીઆમ	"	વાદરા ૫ મા. ફર	બામજીઆમ	ધર	"	—૩
૨૬૪	ગંબીરા	કૌન અહોલ્લો	૬ મા. ફર	ગંબીરા	ધૂમટખંધ	આદિધરજી	૧—૬
૨૬૫	નવાપુરા	"	વાસદ ૧૦ મા. ફર	બીલપાડ	ધર	અંદાખજી	—૪
૨૬૬	ખેડાસા	આમમાં	ભાદરજી ૧ મા. ફર	આંકલાવ	"	પાર્શ્વનાથજી	—૩
૨૬૭	દહેવાળ	બખરમાં	૬ મા. ફર	દહેવાળ	સિખરખંધ	મહાવીરજીઆમી	૪—૨૨
૨૬૮	વાલવોડ	આમ વચ્ચે	૩ મા. ફર	વાલવોડ	ધાખાખંધ	અંદાખજી	૩—૭
૨૬૯	ધરમજી	કૌન અહોલ્લો	ધરમજી	ધરમજી	ધૂમટખંધ	પદ્મપ્રભુ	૩—૭
૨૭૦	પેટલાદ	રતનપોળ	પેટલાદ	પેટલાદ	ધાખાખંધ	આદિનાથજી	૧૩—૨૨

અધ્યક્તાનું નામ તથા સંવત.	ચહીવટદારનું નામ.	સંખ્યા સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	ઉપા- ધર્મ- અથ શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	પોપટલાલ છોટાલાલ		સારો	૭૦૦	૪ ૧	મહાવીર જૈન પુસ્તકાલય
કન્યાશ્રમક દયાલજી ૧૯૦૩	મોહનલાલ રજુદાસદાસ		"			
શ્રીસંધ ૧૮૯૦	શેઠ રત્નજીઠ ગુરુભાઈ		"			
શ્રીસંધ સં. ૧૯૯૪	મનસુખલાલ અવેરચંદ	૧૯૨૧	"	૩૦૦		
શ્રીસંધ સં. ૧૯૨૬	શાંતિલાલ મોતીલાલ		"	૬૫	૧	
શ્રીસંધ	શેઠ સુરજમલ કેશરીચંદ		"	૧૨૫	૨	શ્રી જૈન પુસ્તકાલય છે.
"	વાઢીલાલ અમરશીભાઈ		સાધારણ	૧૧		
૧૯૮૨	જમનાદાસ રજુજીઠ		સારી	૧૦૦	૧	એક જૈન પુસ્તકાલય છે.
૧૯૧૫	જમનાદાસ રવચંદ		"	૧૦૦	૧	સુવર્ણજી જૈન પુસ્તકાલય છે.
૧૯૮૯	ગેમચંદ કચચંદ		"	૮૦	૧	શ્રી નવાપુરા જૈન પુસ્તકાલય ઉપરના ભાગમાં દેશસર છે.
૧૯૯૫	કૃતચંદ મહાસુખરામ		"	૧૨	૧	
૧૯૦૩	લક્ષ્મીભાઈ બેચરદાસ		"	૩૦	૧	
૧૯૦૩	વાઢીલાલ પ્રેમચંદ		"	૮૦	૧	મોમડું છે.
શ્રીસંધ	જીજીદાર કિશોરદાસ		"	૭૫	૧ ૧	એક જૈન પુસ્તકાલય છે. બેપિરાવાળું દેશસર છે.
"	નમીનદાસ બેમચંદ		"	૧૫૦	૩	

નંબર	ગામનું નામ.	ઠેકાણું.	રેલ્વે સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	બાંધણી.	મુળનાયક	પ્રતિભાજીની સંખ્યા
૨૭૧	પેટલાદ	નાલીઆવાડ	પેટલાદ	પેટલાદ	ધામખંધ	ચંદ્રપ્રભુજી	પાપાણુ-ધાણુ ૩— ૧
૨૭૨	"	હોપવાડ	"	"	"	ચનસોદન પાર્શ્વનાથજી	૧૦—૧૧
૨૭૩	"	લીમડીમેરી	"	"	શિખરખંધ	કલ્યાણ પાર્શ્વનાથજી	૩—૧૩
૨૭૪	વસો (પુરા)	દહેરામેરી	વસો	વસો	"	આદિનાથજી	૭—૧૮
૨૭૫	દેવા	આમ વચ્ચે	દેવા	દેવા	ધુમટખંધ	ચંદ્રપ્રભુજી	૧— ૩
૨૭૬	ડભાજી	બળરમાં	ડભાજી	મલાતળ	ધર	ધર્મનાથજી	૧— ૪
૨૭૭	સોછના	સપડી ચકલામાં	સોછના	સોછના	ધુમટખંધ	મહાવીરસ્વામી	૪૪—૬૧
૨૭૮	ગમેાલ	આમમાં	વસો ૩ મા. દૂર	ગમેાલ	ધર	પાર્શ્વનાથજી	— ૧
૨૭૯	ડેમેાલ	"	વસો ૪ મા. દૂર	ડેમેાલ	ધામખંધ	પાર્શ્વનાથજી	૩— ૨
૨૮૦	પાડગોલ	"	વડતાલ ૨ મા. દૂર	પાડગોલ	ધર	શાંતિનાથજી	— ૧
૨૮૧	મહેરાવ	વાણિયાવાડ	વડતાલ ૨ મા. દૂર	મહેરાવ	"	વાસુપૂજ્યજી	— ૪
૨૮૨	કાસોર	આમમાં	સોછના ૩ મા. દૂર	કાસોર	ધુમટખંધ	સંભવનાથજી	૩— ૪
૨૮૩	સુથાવ	"	પેટલાદ ૩ મા. દૂર	સુથાવ	ધર	શાંતિનાથજી	— ૧
૨૮૪	વાડાસીનોર	બહવાડામાં	સેવાલિયા ૧ મા. દૂર	વાડાસીનોર	શિખરખંધ	સંભવનાથજી	૧૧—૧૨
૨૮૫	વીરપુર	કેતોના મહોલ્લામાં	સુથાવાડા ૧ મા. દૂર	વીરપુર	"	મહાવીરસ્વામી	૧૧— ૫

અંગ્રાજનારણું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	સંખ્યા સંવત.	દેસસરની રિશતિ.	કેનોની વસ્તી.	ઉપા અથ શાળા	વર્ષ	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	શેઠ નગીનલાલ ખેમચંદ		સારી				
"	શેઠ કરુણભાઈ અમરચંદ		"				
" ૧૯૮૯	શેઠ નગીનલાલ ખેમચંદ		"				૨ યુરુખતિ ધાત્ર
શ્રીસંધ પ્રાચીન	અંગાલાલ હેમચંદ		"	૬૫	૨	૧	એક શુદ્ધિસાગર એન પુસ્તકાલય છે.
"	રમણિકલાલ માલુકચંદ		"	૧૧૫	૨		
શ્રીસંધ ૧૯૫૨	કૃષ્ણચંદ કાગિલાસ		"	૪૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લગભગ	રણુભોઈદાસ તાલકચંદ		"	૧૨૫	૨	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૫	શેઠ ડાભાભાઈ વલ્લભદાસ	મ. ના. ૧૨૦૦	"	૪૦	૧		૧ પુસ્તકાલય જાડાર છે.
શ્રીસંધ	શેઠ બેશીંગભાઈ મોહનલાલ	મ. ના. ૧૬૩૨	સાધારણ	૨			
શ્રીસંધ ૧૯૬૨	શેઠ દામોદર નાનચંદ	મ. ના. ૧૬૬૧	સારી	૧૦૦			એક પુસ્તક જાડાર છે.
દામોદરદાસ મોવિદદો ૧૯૧૨	શેઠ ગાંડાભાઈ કિશોરભાઈ		"	૫૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૨	શેઠ કાંતિલાલ મગનલાલ		"	૧૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૩૬	છોટાલાલ નરોત્તમદાસ		"	૧૫	૧		
શ્રીસંધ પ્રાચીન	અંગાલાલ ભરુણાઈ	મ. ના. ૧૯૬૩	"	૨૨૫	૧	૧	૧ યુરુખતિ અમત વિજયવંશી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૨૯	શેઠ ભાઈલાલ અંકુલાલ		"	૫૦	૧	૧	ભોજરામાં તથા ઉપર પ્રતિષ્ઠાઓ છે.

નંબર	ગામનું નામ.	ઠેકાણું.	કેન્દ્ર રજીસ્ટ્રાર.	પોસ્ટ ઓફિસ.	ખાંડબંધી.	નુમાનાવક	પ્રતિબદ્ધતાની સંખ્યા
૨૮૬	આશુદ	રોસન રોડ બાદીઆની ધર્મશાળા પાસે	આશુદ	આશુદ	કુશલબંધ	શાંતિનાથજી	પાપાશુ-ધાડ ૧-૧
૨૮૭	ગોધરા	દેરાસરની ખડકી	ગોધરા ૦૧૧ મા. ફર	ગોધરા	શિખરબંધ	..	૨૮-૨૭
૨૮૮	"	નાના દેરાસરની ખડકી	"	"	ધાખાબંધ	ધર્મનાથજી	૩-૩
૨૮૯	વેળવપુર	બભરમાં	બરસાસિયા ૧ મા. ફર	વેળવપુર	શિખરબંધ	જયકારેવ	૭-૨૭
૨૯૦	પરોલી (દિવગઢ બારિયા)	ગામમાં	૧૦ " ફર	ડેરાજી	"	નેમનાથજી	૨-૧
૨૯૧	કુશાવાડા	દેરા ફળીઆમાં	કુશાવાડા ૧ મા. ફર	કુશાવાડા	"	વાસુધેવજી	૩૨-૩૬
૨૯૨	"	ખારાકુવા પાસે	"	"	"	ચિંતામણિ પાંચનાથજી	૮-૧૬
૨૯૩	અંધાડી	ગામ વચ્ચે	અંધાડી	અંધાડી	ધર	સુપાર્થનાથજી	૧-૨
૨૯૪	ભાલેજ	"	ભાલેજ	ભાલેજ	શિખરબંધ	શાંતિનાથજી	૭-૧
૨૯૫	ઝોડ	આવડના ફળીઆમાં	ઝોડ	ઝોડ	ધર	વાસુધેવજી	૩-૪
૨૯૬	સારસા	ગામ વચ્ચે	નાવલી ૪ મા. ફર	સારસા	ધાખાબંધ	પાર્થનાથજી	૫-૨
૨૯૭	બેડવા	"	૩૧ મા. ફર	બેડવા	"	અણનાથજી	૧-૫
૨૯૮	ગોમર (રેડ)	"	૦૧૧ મા. ફર	ગોમર	"	અભિનંદનજી	૧-૧
૨૯૯	નાવલી	"	૩ મા. ફર	નાવલી	"	પાર્થનાથજી	૧-૧
૩૦૦	નાપાડ	જેન મહોબામાં	૭ મા. ફર	નાપાડ	કુશલબંધ	અનિસુવત સ્વામી	૧-૨

અવાવનારનું નામ તથા સંવત.	ચાકીચકાદારનું નામ.	લેખનું સંવત.	કેશસરની રિયાત.	જેનોની વસ્તી.	ઉપા અથ શાગા	વર્ષ	વિવેચ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૬૫	મણિલાલ નરસિંહદાસ દોશી		"	૮૦	૧	૧	
શ્રીસંધ	શ્રી શાંતિનાથ ભવવાનની પેઠી કા: મણિલાલ પાનાચંદ		"	૧૧૦૦	૩		ચિત્રકામ સાકું છે
શ્રી મનલાલ વસનંત ૧૯૪૫	શ્રી મનલાલ વસનંત		"				
શ્રીસંધ	શ્રી પાનાચંદ ખેમચંદ		"	૩૩૫	૨		
"	"		"		૧		દર વર્ષે કામલ સુધ ૧૧ ના રોજ મેળા બરામ છે.
શ્રીસંધ	મદાસુખરામ ખેમચંદ	૧૯૬૭	"	૩૪૦	૩	૧	બેંકનું છે.
શ્રીસંધ ૧૯૪૦	લંકરલાલ ગોકળદાસ		"				૧ યુગ્મતિ છે.
શિવલાલ મુળજીભાઈ ૧૯૩૬	શ્રી મિરંદરલાલ ભોગીલાલ		"	૩૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૯૫૫	કેશવલાલ પરસોતમદાસ		છુર્ણ	૭૦	૨		કેશવરમાં પાણી પડે છે.
જગલાલ રતનંત ૧૯૩૧	શ્રી મણિલાલ રણજીદાસ		સારી	૬૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૪૯ ભયભય	સોમચંદ છાશાઈ		"	૧૨			
શ્રીસંધ ૧૯૬૨	દલપતભાઈ ભાઈચંદ		"	૩૫			ખાખામાંથી પાણી પડે છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૦ ભયભય	અંબાલાલ છવાભાઈ		"	૬૦	૧		
શ્રીસંધ	રમણલાલ રતનચંદ		સાધારણ	નથી			ખાખામાંથી પાણી પડે છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૨	"		સારી	૧૨૫	૧		એક એન બાયબેરી છે.

નંબર	જામનું નામ.	કેસ.	કેસ ફરમાન.	પ્રાર્થ ઓર્ડર.	અંતર્ગત.	મુગલાયક	મતિમાળની સંખ્યા
૩૦૧	અંભાત	છરાળાપાથ	અંભાત ૧૧ મા. ફર	અંભાત	શિખરખંધ	ચિંતામણિ પાથનાથજી	પાપાથ-ધાતુ ૧૩૦-૭૬
૩૦૨	"	"	"	"	ધર	અમીત્રા પાથનાથજી	૨૩-૧૭
૩૦૩	"	"	"	"	"	અભિનંદજી	—૧૨
૩૦૪	"	"	"	"	દુમટખંધ	અમરનાથજી	૪-૨
૩૦૫	"	"	"	"	ધાળાખંધ	મનમોહન પાથનાથજી	૩-૨
૩૦૬	"	મેટા કુંભારવાડો	"	"	શિખરખંધ	શીતળનાથજી	૨૦-૩૧
૩૦૭	"	ચંધકવાડો	"	"	ધાળાખંધ	ચાંતિનાથજી	—૧૨
૩૦૮	"	કાંડોડાડી	"	"	"	સુમતિનાથજી	૬-૬
૩૦૯	"	"	"	"	"	પદમજીજી	૧૦-૨
૩૧૦	"	મહાવીની પોળ	"	"	"	કુંડુનાથજી	૧-૬
૩૧૧	"	"	"	"	શિખરખંધ	આદિનાથજી	૧૩-૧૦
૩૧૨	"	આલીપાડો	"	"	દુમટખંધ	ચાંતિનાથજી	૧૪-૩૧

અવકાશનારનું નામ તથા સંચય	બાકીવહનનારનું નામ.	કે. મંત્રી નંબર.	દેરાસરની સ્થિતિ	કે. મંત્રી નંબર.	ઉપા- ધ્યક્ષ શાખા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૧૩	શ્રી રમણલાલ દલસુખરામ	સારી	૪૫૦૦	૬	૧ ગુરુશ્રી ઉ. શોનીતિ- વિભાગ જેન પુસ્તકાલય તથા બંડાર છે. ૧ ચોવીશી ચાંદી. ૧ ચોવીશી ચારસની છે. બાબત જિનાલય વાળુ વિશાળ દેરાસર છે. ઉપર તથા ભોંયરાખી શ્રીતિઓ છે.	
શ્રીસંધ	શ્રી કચરાભાઈ નેમચંદ	..				
અવેરી ભગુભાઈ ખુશાલ- ચંદ, પ્રાચીન	અવેરી ભગુભાઈ ખુશાલચંદ	..				શ્રી નેમચંદરજી યાન બંડાર છે.
શ્રીસંધ પ્રાચીન	સરપચંદ ડોડાલાલ	..				શ્રી શાંતિનાથજી યાન બંડાર છે.
..	છોટાલાલ કાલિદાસ	સાધારણ				
..	શ્રી વીરચંદ ગાંડાલાલ	સારી				૧ રફટિકા પ્રતિમાજી છે.
..	મોહનલાલ કાકરશી	..				મીને માળ છે
શ્રી મોતીશા ૧૯૦૦ ભગવત	પરસોતમદાસ સોમચંદ	સાધારણ				
શ્રીસંધ પ્રાચીન				
..	શ્રી દીપચંદ પાનાચંદ	..				
..	શ્રી ભાઈચંદ કસળચંદની પેઢી	સારી				પલ્લભવિભાગ, આત્મારામજી તથા ૬૫ વિભાગની શ્રીતિ છે.
..	શ્રી પ્રેમચંદ છોટાલાલ	..				૧ ગુરુશ્રી શાંત. મેષ પર છે.

ନଂବର	ଗାୟକ୍ ନାମ	ଠିକଣା	ସେବ ସ୍ଥାନ	ସାହିତ ଆବିଷ୍କାର	ଆବୃତ୍ତି	ସ୍ୱର୍ଗୀୟତା	ଆବିଷ୍କାର ସଂଖ୍ୟା
୩୧୫	ଅକ୍ଷାତ	ଶେରୀବାଣୀ ଗୋ	ଅକ୍ଷାତ ୧୧୧ ମା. ହର	ଅକ୍ଷାତ	ଧାର୍ମାୟକ	ବାସ୍ତବ୍ୟତା	ଆବିଷ୍କାର-୧୭ — ୭
୩୧୬	"	ସାଧୁସାହିତୀ ଆସନୀ	"	"	ଧାର୍ମାୟକ	ଅବିଷ୍କାରୀତ	୨୦—୩୧
୩୧୭	"	"	"	"	ଧାର୍ମାୟକ	ବିଷୟାବିଷ୍କାରୀ ଆବିଷ୍କାରୀତ	୭—୧୩
୩୧୮	"	ସୋନାବାସୀ	"	"	ଧାର୍ମାୟକ	ସୁସମ୍ପାଦନା	୪—୧୫
୩୧୯	"	ଲକ୍ଷ୍ମୀ	"	"	ଧାର୍ମାୟକ	ବିଷୟାବିଷ୍କାରୀ ଆବିଷ୍କାରୀତ	୨୧—୮୭
୩୨୦	"	"	"	"	"	ଆବିଷ୍କାରୀତ	୨୮—୨୫
୩୨୧	"	ବିଷୟାବିଷ୍କାରୀ	"	"	"	ଆବିଷ୍କାରୀତ	୧—୨୫
୩୨୨	"	"	"	"	"	ଧାର୍ମାୟକ	୩—୨୫
୩୨୩	"	ସୁଧାକାଶୀନୀ ଆସନୀ	"	"	ଧାର୍ମାୟକ	ଆବିଷ୍କାରୀତ	୪—୨୨
୩୨୪	"	ବିଷୟାବିଷ୍କାରୀ	"	"	ଧାର୍ମାୟକ	"	୭—୨୧
୩୨୫	"	ସୁଧାକାଶୀନୀ	"	"	"	ବିଷୟାବିଷ୍କାରୀ	୩—୧୧
୩୨୬	"	"	"	"	"	ଆବିଷ୍କାରୀତ	୪—୧୦
୩୨୭	"	ବିଷୟାବିଷ୍କାରୀ	"	"	"	ଆବିଷ୍କାରୀତ	୫—୫
୩୨୮	"	"	"	"	"	ଆବିଷ୍କାରୀତ	୩—୧୨

અધિકારીનું નામ તથા સંખ્યા	અધિકારીનું નામ	સંખ્યા નંબર	દેવસરની સ્થિતિ	વેતની વરતી	ઉપ-વર્ગ અથ શાખા	વિશેષ નોંધ
શ્રી મુન્દરાલ અંબાલાલ ના વહીવટી	શ્રી મુન્દરાલ અંબાલાલ		સારી			બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ્યા પ્રાચીન	શ્રી રમણલાલ દલસુખલાલ		"			૧ ગુરુત્તર ખાતુની છે. બોયરામાં દેરાસર છે.
"	શ્રી રમણલાલ વલ્લભ	૫ નં. ૧૧૭૭	"			રંગતુ મિત્રાથ મુદ્ર છે.
"	શ્રી મનસુખલાલ ગાયલાલ		"			૧ ગુરુત્તર ખાતુની છે.
"	શ્રી રમણલાલ દલસુખલાલ	લેખ ૧૧૬૬	"			૧ સ્ક્રીન પ્રતિમા છે. દેરાસર સામે બે ગુરુ મંદિર છે.
"			"			બોયરામાં બે કિલાલેખ છે.
"	શ્રી મંદુલાલ ભોગીલાલ		"			
"	શ્રી ભીમશી કેવળદાસ		"			
"	"		"			
"	શ્રી હરિલાલ લાલચંદ		"			
શ્રી મુન્દરાલ હરખચંદ પ્રાચીન	શ્રી કસ્તુરલાલ અંબાલાલ		"			
શ્રીસંધ્યા પ્રાચીન	શ્રી ભોતિલાલ કસળાલ		"			એક ખાતુની ગુરુત્તર છે.
"	"		"			૧ ગુરુત્તર ખાતુની છે.
"	શ્રી રમણલાલ દલસુખલાલ		"			એક સ્ક્રીન પ્રતિમા છે.
"	શ્રી મુન્દરાલ હરખચંદ		"			

ନଂବର	ଗାଆନ ନାମ.	ଠିକାଣ.	ହେବ ହେବନ.	ସାହେ ସାହେନ.	ଆସାସ	ସୂଚନାବଦ	ଅତିଆଣୀ ସଂଖ୍ୟା
୩୨୭	ଅଂଶାଳ	ଭୋରାପାଡ଼ି	ଅଂଶାଳ ୧୧. ଆ. ୫୨	ଅଂଶାଳ	ଧାଆମଧ	ବଂଧୁପୁତ୍ର ହେବନା	୧୦-୨୮
୩୨୮	"	"	"	"	"	ନୟନା ଧାଆମଧ	୧୧-୨୧
୩୨୯	"	"	"	"	"	ଶାନ୍ତିନାଥ	୮-୨୫
୩୩୦	"	ଭାଞ୍ଜିପୋଡ଼ି	"	"	"	ଆଦିନାଥ	୧୧-୨୦
୩୩୧	"	"	"	"	"	ସିନ୍ଧୁମାଧି ଧାଆମଧ	୧୭-୩୨
୩୩୨	"	"	"	"	"	"	୮-୪୬
୩୩୩	"	"	"	"	"	ଶାନ୍ତିନାଥ	୧୧-୧୩
୩୩୪	"	"	"	"	"	ବାସୁଧନ	୪-୨୭
୩୩୫	"	"	"	"	"	ଧର୍ମନାଥ	୮-୧୮
୩୩୬	"	"	"	"	"	ଭଦ୍ରାପୀ ସବାଧୀ	୫-୪
୩୩୭	"	"	"	"	ଧର	ହେବ ଧାଆମଧ	— ୪
୩୩୮	"	"	"	"	"	ଶାନ୍ତିନାଥ	— ୪
୩୩୯	"	"	"	"	"	ବିଷନାଥ	— ୧୨
୩୪୦	"	ଭୋରାପାଡ଼ି	"	"	ଧାଆମଧ	ଅନିସୁତ ସବାଧୀ	୮-୧

અવાવનારનું નામ તથા સંવત.	વાહીવટદારનું નામ.	લેખના સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	જેતાની વરતી.	કેપા વંશ અથ શાખા	વિશેષ નોંધ
શ્રીશંક્ર પ્રાચીન	શેઠ ડાભાભાઈ મોડાભાઈ	દેરાસરનો ૧૪૯૬	સારી			૧ રફટિકના પ્રતિમાજી છે. દેરા- સરનો સં. ૧૪૯૬ નો લેખ છે.
"	શેઠ ભાઈલાલ નેમચંદ		"			એક ધાતુની ચોવીસી છે.
"	પોપટલાલ નમીનદાસ	મ. ના. ૧૬૭૧				
"	દલપતરામ ખુશાલચંદ રબેરી		"			૧ રફટિકના પ્રતિમાજી છે. ૧ ગુરુચિત્તિ આરસની છે.
"	શેઠ રમણલાલ દલસુખભાઈ		"			૨ ગુરુચિત્તિ આરસની તથા એક ગુરુચિત્તિ ધાતુની છે. ભોધરામાં જુના અવશેષો છે.
"	શેઠ ચીમનલાલ માનિલાલ		"			
"	કોકરલાલ જીવાભાઈ પટવા		"			
શ્રીશંક્ર પ્રાચીન	શેઠ કાંતિલાલ મુલાખચંદ		"			
"	શેઠ કેશવલાલ મુગચંદ		"			
"	સાંકળચંદ મનસાખરામ		"			
શેઠ સોમચંદ પોપટલાલ ૨૦૦૧	શેઠ સોમચંદ પોપટલાલ		"			૧ શનિના પ્રતિમાજી છે.
શેઠ મનલાલ પાનાચંદ	શેઠ પરશોત્તમદાસ મનલાલ		"			ત્રીજો માળ છે.
શેઠ રસિકલાલ દલપતભાઈ	રસિકલાલ દલપતભાઈ		"			"
શ્રીશંક્ર પ્રાચીન	શેઠ ભોમીલાલ ગુરુભાઈ	મ. ના. ૧૬૬૬	"			

ନଂବର	ଆକାଶ ନାମ	ଠିକାଠି	ବେଢ଼ି ଫେରାଲ	ପାଠ ଆମାନ୍ତର	ଆମାନ୍ତର	ସୂଚନାସଂଖ୍ୟା	ପ୍ରତିଭା-ସଂଖ୍ୟା
୩୪୧	ଆକାଶ	ଗୋପୀପୁର	ଆକାଶ ୧୩ ଆ. ଛୁ	ଆକାଶ	ଧାମାଳ୍ୟ	ସଂଗ୍ରହନାସଂଖ୍ୟା	୧୮—୩
୩୪୨	"	"	"	"	"	ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଧାମାଳ୍ୟ	୨୭—୪୭
୩୪୩	"	ସଂଗ୍ରହନା ପୋ	"	"	"	ସୋମାକାଶ ଧାମାଳ୍ୟ	୬—୧୧
୩୪୪	"	"	"	"	ଧାମାଳ୍ୟ	ସଂଗ୍ରହନାସଂଖ୍ୟା	୧—୨୮
୩୪୫	"	ନାଗରବାଡ଼ି	"	"	ଧାମାଳ୍ୟ	ସଂଗ୍ରହନାସଂଖ୍ୟା	୩୨—୨୬
୩୪୬	"	ଆରବାଡ଼ି	"	"	"	ସୋମାକାଶ ଧାମାଳ୍ୟ	୬—
୩୪୭	"	"	"	"	ସିଂହାଳ୍ୟ	ସୋମାକାଶ ଧାମାଳ୍ୟ	୧୪—୪୦
୩୪୮	"	"	"	"	ଧାମାଳ୍ୟ	ସୋମାକାଶ ଧାମାଳ୍ୟ	୭୦—୮୦
୩୪୯	"	"	"	"	"	ସୋମାକାଶ ଧାମାଳ୍ୟ	୧—୧୧
୩୫୦	"	"	"	"	"	ସୋମାକାଶ ଧାମାଳ୍ୟ	୧୦—୪୫
୩୫୧	"	"	"	"	"	କଂସାରି ଧାମାଳ୍ୟ	୫—୧୧
୩୫୨	"	"	"	"	"	ସୋମାକାଶ ଧାମାଳ୍ୟ	୫—୧୫
୩୫୩	"	କାଶବାଡ଼ି	"	"	"	ସୋମାକାଶ ଧାମାଳ୍ୟ	୫—୧

અધ્યક્તાનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનના સંવત.	દેશસરની રિચીત.	જેનાની વસ્તી.	ઉપા-વર્મ અથ શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ કેશવલાલ ચુડીલાલ		ભારી			
શ્રીસંધ ૧૯૪૦ અવલમ	દલપતભાઈ ખુશાલચંદ અવેરી		"			૧ સ્ટેટિકના અતિમાછ છે. એક મજબૂત પટ છે. વિશાળ દેરાસર છે. ભોંયરામાં દેરાસર છે.
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ ડાઠાલાલ કેશવલાલ		"			
"	શેઠ જીવાભાઈ હીરાચંદ		"			ચિત્રકામ સારું છે.
"	લીખાભાઈ કરનુરચંદ માંધી		"			
"	શેઠ અંબાલાલ બાપુલાલ		"			ચિત્રકામ સારું છે
"	માણિકલાલ જગનલાલ		"			
"	શેઠ રમણલાલ દલસખભાઈ		"			સાત સ્ટેટિકની અતિમાઓ છે. મારે ગુરૂત્તિ પાવની છે. એક આરસનો જીનેથર પટ છે. બીજો માળ દેરાસર છે.
"	શેઠ જીજીભીદાસ નાનચંદ		"			
"	શેઠ વાડીલાલ ડાઠાલાલ		"			૧ ગુરૂત્તિ પાવની છે. રંગનું ચિત્રકામ સારું છે.
"	"		"			
"	શેઠ ડાઠાલાલ અવેરચંદ		"			
"	શેઠ લાલચંદ હીરાચંદ		"			બીજો માળ છે.

નંબર	ગામનું નામ.	કેસલ.	સેન્ટર સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	ખાંડો.	મુગનાથનું નામ.	પ્રતિબદ્ધતાનું સંખ્યા
૩૪૪	ખંભાત	લાઠવાડે ૧	ખંભાત ૧૧ મા. દુર	ખંભાત	ધાખાખંધ	મુનિસુખત સ્વામી	પાપાથ-ધા ૧૦-૨૪
૩૪૫	"	ટોકરી	"	"	ધર	સંભવનાથજી	— ૬
૩૪૬	"	"	"	"	"	સુમતિનાથજી	— ૪
૩૪૭	"	મોઢશાની પોળ	"	"	ધૂધટખંધ	શાંતિનાથજી	૪-૧૭
૩૪૮	"	"	"	"	"	ચિંતામણિ પાથનાથજી	૧૧-૧૭
૩૪૯	"	"	"	"	ધાખાખંધ	મનમોહન પાથનાથજી	૭-૮
૩૫૦	"	"	"	"	"	અંબાલનાથજી	૬૭-૩૦
૩૫૧	"	"	"	"	"	મહાવીર સ્વામી	૧૩-૧૨
૩૫૨	"	"	"	"	સામરચુવાળું	વિશ્વલનાથજી	૧૦-૧૨
૩૫૩	"	કડીઆની પોળ	"	"	ધર	વાસુપુનાથજી	— ૬
૩૫૪	"	દલાશવીલા સ્ટેશન ગાડ	"	"	"	પાશ્વનાથજી	— ૨
૩૫૫	સકરપુર	આશર્મા	૨ માં દુર	"	ધાખાખંધ	ચિંતામણિ પાથનાથજી	૧૬-૧
૩૫૬	"	"	"	"	"	સીમંધર સ્વામી	૬-
૩૫૭	રાળજી	"	૬ માં દુર	રાળજી	કાખરખંધ	ગોહી પાથનાથજી	૩-૨

અન્યનામરૂઢ નામ તથા સંખ્યા	પટ્ટાવટારૂઢ નામ.	જાતના નં. ૧૧.	દશમનુલી રિયાત.	રૂઢાની નં. ૧૧.	ઉપા. વર્ષ. અથ શાળા	વિદ્યાર્થ નામ
શ્રીસંઘ પ્રાચીન	કાકરશી ધરમચંદ		સારી			
શ્રી અમરચંદ પ્રેમચંદ	નાનજીભાઈ પોપટલાલ		"			ત્રીજો માળ છે
શ્રી કોઠાભાઈ પ્રેમચંદ	શ્રી રમણલાલ દલસુખભાઈ		"			બીજો માળ છે,
શ્રીસંઘ પ્રાચીન	શ્રી પોત્તાભાઈ ડગનલાલ		"			૧ ચોવીશી ચાવની છે.
"	મણિકલાલ મગનલાલ	અ. ના. ૧૬૬૧	"			
"	શ્રી અમચંદ અંબરચંદ પારખ	અ. ના. ૧૬૪૬	"			
"	જીવાભાઈ મગનલાલ		"			
"	નેમચંદ પાનાચંદ		"			
"	સરચંદ જીરાભાઈ ચોકસી		"			
શ્રી મોહનલાલ જીરાલાલ	શ્રી અણીંગહેન	અ. ના. ૧૬૮૩	"			ત્રીજો માળ છે.
શ્રી મુળચંદ કાલાભાઈ ૧૬૮૮	શ્રી મુળચંદ કાલાભાઈ	અ. ના. ૧૬૮૮	"			બીજો માળ છે.
શ્રીસંઘ પ્રાચીન	શ્રી રમણલાલ દલસુખભાઈ		"	નથો	૧ ૧	એક ચોવીશી આરસની છે. કારતક સુદ ૧૫ ના રોજ
"	"	અ. ના. ૧૬૫૬	"			દર વર્ષે મેળો કરાય છે.
"	"		"			

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	રેલવે સ્ટેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	ગ્રાંતલ્લી	મુળનાયક	પ્રતિમાબ્દની સંખ્યા
૩૬૮	વતરા	સુતારવાડામાં	ધરમજી ૬ મા. દૂર	વતરા	કુમટળાંધ	અણતનાથજી	પાપાણ-ધાડ ૩-૬
૩૬૯	વડાદરા	બળરમાં	સાપમાં ૩૧ મા. દૂર	વડાદરા	શિખરબાંધ	પાર્શ્વનાથજી	૬-૬
૩૭૦	શીબુલ	ગામમાં	"	વીરસદ	ધર	સુમતિનાથજી	— ૨
૩૭૧	નાર	બળરમાં	નાર ૦૧ મા. દૂર	નાર	શિખરબાંધ	શક્તિનાથજી	૫-૨
૩૭૨	તારાપુર	"	તારાપુર ૧૧ મા. દૂર	તારાપુર	કુમટળાંધ	પાર્શ્વનાથજી	૭-૭
૩૭૩	દોડકા	ગામ વચ્ચે	વાસદ ૧૧ મા. દૂર	દોડકા	"	વિમળનાથજી	— ૧
૩૭૪	બાદરવા	"	રજોલો ૧૦ મા. દૂર	બાદરવા	શિખરબાંધ	શીતળનાથજી	૨-૬
૩૭૫	વાસદ	"	વાસદ	વાસદ	કુમટળાંધ	સંભવનાથજી	૧-૪
૩૭૬	આસોદર	કૈનોના મહોલ્લામાં	વાસદ ૫ મા. દૂર	આસોદર	ધર	ઐપાસનાથજી	— ૧
૩૭૭	આંકલાવ	ગોલવાડ	૭ મા. દૂર	આંકલાવ	શિખરબાંધ	કુંડુનાથજી	૫-૬
૩૭૮	વડતાલ	કૈનોના મહોલ્લામાં	વડતાલ	વડતાલ	"	અણતનાથજી	૩-૩
૩૭૯	વડોદરા	ધડિવાળી ચોળ	વડોદરા	વડોદરા	"	ચંદ્રપ્રભુજી	૮-૧૮
૩૮૦	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૧૨-૩૪
૩૮૧	"	"	"	"	કુમટળાંધ	કુંડુનાથજી	— ૪
૩૮૨	"	પટાળિયા ચોળ	"	"	"	મનમોહન પાર્શ્વનાથજી	૧૮-૪૭

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	સે. ના. સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	જેનાની વરતી.	કિયા-ધર્મ- અથ શાળા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૬૫૪	મુલાખચંદ મલુકચંદ	ચ. ના. ૧૭૭૮	સારો	૭૫	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	હરિલાલ કૃષ્ણચંદ	ચ. ના. ૧૮૫૧	"	૧૫૦	૧ ૧	
શ્રી મણિલાલ ખેમચંદ ૨૦૦૧	શ્રી મણિલાલ ખેમચંદ	ચ. ના. ૧૭૭૮	"	૨૩		
શ્રીસંધ ૧૬૮૩	દેસાઈભાઈ મણિલાલભાઈ		"	૪૦૦	૧	બીનાર જૈન ઝાંઝાન બંદાર છે.
શ્રીસંધ પ્રાચીન	ડાહ્યાભાઈ સિવાભાઈ		"	૫૦	૧	ચિત્રકામ સાકુ છે.
મોતીલાલ ખુરાસચંદ ૧૬૭૬ લગભગ	મણિલાલ મોતિલાલ		"	૩૦		
મોટી ગરખડાસ હર- જીવનદાસ	શ્રી હોટાલાલ મોદનલાલ જાણીવાળા		"	૧૫૫	૧	
ગંધાદાસ ધરમચંદની વિધવા બાઈ મહાશોર	શ્રી ચંદુલાલ કાગિદાસ		"	૧૨૫	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૫૬	શ્રી સરૂપચંદ રણજીદાસ		"	૪૫	૧	
શ્રીસંધ પ્રાચીન	મોદનલાલ ચતુરભાઈ		"	૧૭૫	૧	
"	કાંતિલાલ ભાયચંદ		"	૧૨૫	૨	રંગનું કામ સાકુ છે.
ચેદ મોતિચંદ ધરમચંદ ના વહોસો	શ્રી કાંતિલાલ લાલભાઈ		"	૨૨૦૦	૨	હંસવિજયજી જૈન ભાયજીરી છે.
શ્રીસંધ	શ્રી જ્ઞાંજીવંદ હોટાલાલ		"			
શ્રી લીલાભાઈ રાયચંદ	લીલાભાઈ રાયચંદ		"		૧	
શ્રીસંધ	કમોટી		"			૩ ગુરુચરિત્ર છે. ભોયશાં પ્રતિમાજી છે.

નંબર	આમનું નામ	ઠેકાણું	ફેડરેશન	પોસ્ટ એમિટિસ	બાંધણી	મુળનાણક	પ્રતિબાહની સંખ્યા
૩૮૩	વડોદરા	પીપળા શેરી	વડોદરા	વડોદરા	વૃમટબંધ	ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથજી	પાપાણ-પાટ ૧૧-૨૮
૩૮૪	"	"	"	"	ધર	શાંતિનાથજી	— ૭
૩૮૫	"	કાલાખાડી મહેતા પોળ	"	"	"	"	— ૬
૩૮૬	"	"	"	"	"	શીતળનાથજી	— ૬
૩૮૭	"	દેસાઈ શેરી	"	"	"	ચંદ્રપ્રભજી	— ૭
૩૮૮	"	રંગમહેલ વાડી	"	"	વૃમટબંધ	આદિનાથજી	૩-૧૨
૩૮૯	"	નવી પોળ	"	"	"	શીતળનાથજી	૧૧-૧૪
૩૯૦	"	મહેતા પોળ	"	"	"	નેમનાથજી	૩-૨૨
૩૯૧	"	ઘોટાભાગ	"	"	શિખરબંધ	આદિનાથજી	૩૧-૬૭
૩૯૨	"	"	"	"	ધર	શાંતિનાથજી	— ૫
૩૯૩	"	"	"	"	"	"	— ૭
૩૯૪	"	"	"	"	"	ધર્મનાથજી	— ૬
૩૯૫	"	ફતેપુરા	"	"	વૃમટબંધ	શંખેશ્વર પાર્શ્વનાથજી	૪-૫
૩૯૬	"	કેરાપોળ આવાજપુરા	"	"	"	ગોડી પાર્શ્વનાથજી	૧૦-૭
૩૯૭	"	પ્રતાપજી સેવાસદન	"	"	ધર	આદિનાથજી	— ૧

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનના સંવત.	દેશસરની રિવાજ.	કેનાની વસ્તી.	ઉપા-ધર્મ- અથ શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	ગમી વાડીલાલ લાલભાઈ		સારી			
શેઠ જોડાભાઈ લીલાચંદ	શેઠ જોડાભાઈ લીલાચંદ		"			
કાંતિલાલ જેથીંગભાઈ અવેરી	કાંતિલાલ જેથીંગભાઈ		"			
શેઠ વીરચંદ ગોઠળદાસ	હરખચંદ વીરચંદ		"			
દલપતભાઈ જમજીવનદાસ	ચોરજી અંબીલાલ દલપતભાઈ		"			
શ્રીસંધ ૧૯૧૨	પટેલ ચેલાભાઈ અમનલાલ		"			૩ રફટિકના પ્રતિમાજી છે.
શ્રીસંધ	જમનાદાસ કાળિદાસ અવેરી		"			૨ " " "
"	રામલાલ ભાદુરામ		"			૧ રફટિકના પ્રતિમાજી છે. શ્રીનાથજી ભાણુના છે.
"	શેઠ જૂનીલાલ નાથાલાલ					૪ રફટિકના પ્રતિમાજી છે. ૧ અનુચિત છે, વિશાળ દેરાસર છે.
સુકમર જમનાદાસ કેશવલાલ	સુકમર જમનાદાસ કેશવલાલ					
સુકમર અંબાલાલ લીરાચંદ	સુકમર અંબાલાલ લીરાચંદ		"			
સરૂપચંદ ભરખડદાસ	સરૂપચંદ ભરખડદાસ		"			
શ્રીસંધ	ત્રિભાવનદાસ માણિકચંદ		"			
શેઠ મોતિલાલ તારાચંદ	વીરચંદ શિવલાલ		"		૧	
શ્રી લક્ષ્મી ટ્રેડિંગ કો. ૨૦૦૧	શ્રી લક્ષ્મી ટ્રેડિંગ કંપની		"			

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	ફેલ્ડ ફેરફાર	પોર એકર	ખાંડજી.	મૂળનાયક	પ્રતિભાજીની સંખ્યા
૩૯૮	વડોદરા	આમાની પોળ	વડોદરા	વડોદરા	શિખરબંધ	કલ્યાણ પાંચનાથજી	પાપાણ-ધાણ ૧૫-૨૩
૩૯૯	"	"	"	"	"	મહાવીરજી	૧૨-૨૨
૪૦૦	"	કોઠીની પોળ	"	"	શુભદ્રાબંધ	નેમનાથજી	૨૬-૧૪
૪૦૧	"	"	"	"	શિખરબંધ	શાંતિનાથજી	૧૨-૧૬
૪૦૨	"	જોગીદાસ વીઠ્ઠલની પોળ	"	"	૫૨	"	— ૧
૪૦૩	"	ઓટાઓળ	"	"	"	નેમનાથજી	— ૭
૪૦૪	"	સુલતાનપુરા	"	"	શુભદ્રાબંધ	ચંદ્રમજી	૬-૫૪
૪૦૫	"	નરસિંહજીની પોળ	"	"	૫૨	શાંતિનાથજી	— ૨
૪૦૬	"	"	"	"	"	ચંદ્રમજી	— ૩
૪૦૭	"	"	"	"	"	અણ્ણનાથજી	— ૩
૪૦૮	"	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	— ૩
૪૦૯	"	"	"	"	"	વાસુદેવજી	— ૫
૪૧૦	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	— ૭
૪૧૧	"	"	"	"	"	કુંડુનાથજી	— ૫

અંગ્રાનનારનું નામ નથા સંવત.	વહીવટનારનું નામ.	લેખના સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	ઉપા. વર્મ અથ શાળા.	વિશેષ નોંધ
શીસંધ ૧૮૬૬	શેઠ ડાલાભાઈ અમનલાલ પરીખ		સારી			૧ શેઠની મૃતિ છે.
શીસંધ	ડાલાભાઈ અમનલાલ પરીખ		"		૨	સમેત સિખર, અણપદ અને સત્તુજનના પંદો છે. ૧ યુરુમૃતિ છે.
શેઠ અમરચંદ પાનાચંદ	વાઘીલાલ કેશવલાલ		"			૧ સ્ફટિકના પ્રતિમા છે.
"	"		"		૧	૨ યુરુમૃતિ છે. મોહન- વિજયજી તાન મંદિર છે.
શેઠ અંબાલાલ કેશવલાલ	શેઠ અંબાલાલ કેશવલાલ		"			
શાંતિલાલ છાટાલાલ	શેઠ શાંતિલાલ છાટાલાલ વાધ		"			
શેઠ કેસરીચંદ	મંચળદાસ શીવલાલ		"			
વૈદ્ય જમનાદાસ ચૂનીલાલ	વૈદ્ય જમનાદાસ ચૂનીલાલ		"			૨ સ્ફટિકના પ્રાતમાઓ છે.
વૈદ્ય મણિલાલ આપુભાઈ	વૈદ્ય મણિલાલ આપુભાઈ		"			
વૈદ્ય આપાલાલ મોદનલાલ	શેઠ આપાલાલ મોદનલાલ		"			
ચુમ્મર શાંતિલાલ જમનાદાસ	ચુમ્મર જયતિલાલ જમનાદાસ		"			
અનેરી કમ્પાણુચંદ કેશવલાલ	અનેરી કમ્પાણુચંદ કેશવલાલ		"			
શેઠ કૃતેચંદ અમીચંદ	શેઠ ઉદયંદ સવાધચંદ		"			
ઠાકારી રામદાસ કરજીવનદાસ	મનસુખલાલ જમનાદાસ ઠાકારી		"			૧ સ્ફટિકના પ્રતિમા છે.

નંબર	ગામનું નામ	કેદારી	રેલવે સ્ટેશન	ધારૂ એજિન્ટ	આંબણી	મળનાયક	પ્રતિબદ્ધતાની સંખ્યા
૪૧૨	વડોદરા	નરસિંહજીની પોળ	વડોદરા	વડોદરા	ધૂમકપાંચ	દાદા પાર્થનાથજી	પાપાણ-પાણ ૪૦-૧૧૧
૪૧૩	"	ધડીયાળી પોળ	"	"	ધર	અણતનાથજી	— ૯
૪૧૪	અકરપુરા	ગામ વચ્ચે	૩ મી. દૂર	અકરપુરા	"	આદિનાથજી	— ૩
૪૧૫	તરસાલી	"	૨ મી. દૂર	વડોદરા	શિખરબાંધ	"	૫-૧૭
૪૧૬	ઝાણી	આવકના મહોલવામાં	ઝાણાપુરી ૦૧ મી. દૂર	ઝાણી	"	શાંતિનાથજી	૧૮-૬૩
૪૧૭	"	કાદારી કળીયામાં	"	"	ધર	કુલુનાથજી	૩-૧૧
૪૧૮	કરજણ	બામરમાં	મીયાગામ કરજણ	મીયાગામ કરજણ	ધૂમકપાંચ	નેમનાથજી	૩-૩
૪૧૯	બાણરજી	"	૨ મી. દૂર	"	ધામ્યાબંધ	પાર્થનાથજી	૨-૪
૪૨૦	મીયાગામ (કરજણ)	બાણ બામરમાં	૩ મી. દૂર	"	શિખરબાંધ	શાંતિનાથજી	૩૪-૯
૪૨૧	"	ચોકમાં	"	"	"	સંભવનાથજી	૯-૩૨
૪૨૨	"	ટોકરા ઉપર	"	"	"	"	૬-૮
૪૨૩	માતર (મીયા)	ગામમાં	મીયાગામ કરજણ ૯ મી. દૂર	માતર (મીયા)	ધામ્યાબંધ	શાંતિનાથજી	૬-૧૩
૪૨૪	આનપુર	"	"	મીયાગામ કરજણ	ધર	અભિનંદનજી	— ૧

અધ્યક્ષના નામ અથવા સંખ્યા	પ્રતિનિધિના નામ	જન્મ તારીખ	દેશ મૂળની સ્થિતિ	જિલ્લાની વસ્તી	ઉંમર- વર્ષ- અથવા વય	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	શ્રી કુદરલાલ મણિલાલ		સારી			કાલ પાર્શ્વનાથની પ્રતિમા છે.
શ્રી લીલાકાંઠ રાવચંદ	શ્રી લીલાકાંઠ રાવચંદ		"			
શ્રીસંધ	શ્રી અંબાલાલ મગનલાલ		સાધારણ	૬	૧	
શ્રી ઠીલાકાંઠ	શ્રી કાલીદાસ ત્રિભુવનદાસ		સારી	૧૭	૧	
શ્રીસંધ	શ્રી લલુભાઈ જમનાદાસ		"	૪૨૦	૨	૨ ફેટિકના પ્રતિમાઓ છે. ૧ જ્ઞાનમંદિર છે. ચિત્રકામ સાકુ છે.
શ્રી બાપુલાલ શિવલાલ સં. ૧૯૪૪	શ્રી રમેશચંદ નમીનદાસ બાપુલાલ		"			
શ્રીસંધ ૧૯૫૫	શ્રી કીરલાલ દલસુખરામ	૧૯૦૬	"	૨૨૪	૨	
શ્રીસંધ ૧૯૫૦ લગભગ	શ્રી હંટાલાલ વીરચંદ		સાધારણ	૧૧	૧	
" ૧૯૫૧	શ્રી સોમચંદ કરુણચંદ	૧૯૫૧	સારી	૨૦૦	૨	૧ પુસ્તક ભંડાર છે. ભોંયરામાં પ્રતિમા છે.
શ્રીસંધ ૧૭૫૦ લગભગ	શ્રી મુળચંદ મોહનલાલ	૧૬૫૬	"			આ દેરાસર મનમોહન પાર્શ્વનાથના દેરાસરના નામથી ઓળખાય છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શ્રી ઉત્તમચંદ નેમચંદ	૧૬૬૦	"			
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શ્રી તલચંદ શ્રીલાલ		"	૧૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૩	શ્રી મણીલાલ કીરીલાલ	૧૯૭૭	"	૪૦		

નંબર	આમલું નામ	ઠેકાણું	મેલે સ્ટેશન	પોસ્ટ એમ્પ્લિફિકેશન	બાંધણી	મૂળનાથક	પ્રતિમાણની સંખ્યા
૪૨૫	સીનાર	આવકવાડો	સીનાર ૧૧ મા. દુર	સીનાર	શિખરખંધ	સુમતિનાથજી	પાપાણ-પાણ ૧૬-૨૬
૪૨૬	"	છીપવાડ	"	"	ધામખંધ	વાસુપૂજનજી	૧૩-૨૦
૪૨૭	વલ્લય	બનરમાં	પાલેજ ૨ મા. દુર	વલ્લય	ધર	"	૧-૪
૪૨૮	પાલેજ	"	"	પાલેજ	ધુમટખંધ	મહાવીરરવામી	૩-૭
૪૨૯	પાછીવાપુરા	"	૫ મા. દુર	પાછીવાપુરા	શિખરખંધ	સુમતિનાથજી	૫-૬
૪૩૦	જલ્લોદ	"	પાલેજ ૬ મા. દુર	જલ્લોદ	ધામખંધ	મુનિસુવત રવામી	૬-૬
૪૩૧	અંગારેશ્વર	આમમાં	નખીપુર ૭ મા. દુર	અંગારેશ્વર	ધર	સંભવનાથજી	— ૨
૪૩૨	નીકોરા	"	૫ મા. દુર	નીકોરા	ધામખંધ	આદિનાથજી	૬-૮
૪૩૩	સાધલી	બનરમાં સ્ટેશન પાસે	સાધલી	સાધલી	ધર	શાંતિનાથજી	— ૨
૪૩૪	કારવણ	ગામ વચ્ચે	કારવણ	કારવણ	ધામખંધ	પાર્શ્વનાથજી	— ૫
૪૩૫	મોટી કોરલ	બનરમાં	મોટી કોરલ ૧૧ મા. દુર	મોટી કોરલ	"	શાંતિનાથજી	૨-૨
૪૩૬	ડબોઈ	મોદીની શેરી	ડબોઈ	ડબોઈ	ધામખંધ	"	૧૭-૨૭
૪૩૭	"	સામગાણનો ખાલો	"	"	શિખરખંધ	સામગા પાર્શ્વનાથજી	૨૮-૮૧

ખંડાવનારનું નામ તથા સંવત.	પહોંચનારનું નામ.	કેળવના સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	એનોની વસ્તી.	ઉપા-ધર્મ- અથ શાળા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શેઠ પ્રેમચંદ બેચરભાઈ	શ્ર. ના. ૧૮૦૫	સારી	૬૦૦	૩ ૧	એક ચાનખંડાર છે. ભોંપરામાં પ્રતિમાજી ૧૫૨૧૭૫૦ છે.
૧૮૫૦ લગભગ	શેઠ વીરચંદ લક્ષ્મીભાઈ	શ્ર. ના. ૧૬૪૩	"			ચામ બહાર એક દેરી છે. એની બંદર એક પથાવતી તથા પાંચ પાકુકા એક છે.
શ્રીસંધ ૧૯૪૫ લગભગ	મણિલાલ મોતીરામ		"	૨૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૫૬ લગભગ	શેઠ ભોગીલાલ મોતિલાલ		"	૫૦૦	૧	ચીજો માળ છે.
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ નગીનદાસ બેચરદાસ	શ્ર. ના. ૧૬૬૩	"	૨૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૦૧ લગભગ	શેઠ મણિલાલ નાથાલાલ		"	૪૦	૧	
શેઠ નાથુભાઈ ખુમચંદ ૧૯૫૧	શેઠ દીપચંદ કસલદાસ	શ્ર. ના. ૧૭૦૬	"	૧૫		
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લગભગ	શેઠ પાનાચંદ ઉપરલાલ		"	૩૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૪	શેઠ અચલદાસ ગુલામચંદ	શ્ર. ના. ૧૮૨૨	સાધારણ	૭૫	૧	
શ્રીસંધ ૧૫૦૦	શેઠ મોતિલાલ ચૂનીલાલ	શ્ર. ના. ૧૮૪૫	"	૧૦૦	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૯૪૩	શેઠ ચૂનીલાલ નરસિંહદાસ		"	૭૦	૧	એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ બેઠાલાલ બાપુભાઈ		"	૧૩૦૦	૫	૧ પુસ્તક બંધાર છે. ૧ ચુકામાભાઈ ચાનખંદિર, ૧ ચરોલિખંજી
"	શેઠ નગીનદાસ દેવલરામ		"			ચાનખંદિર તથા એક બીજો બાતમાનંદ ચાનખંદિર છે.
						વિશાળ દેરાસર છે. એક પાણી ગુરુમંત્રિ છે. ભોંપરામાં પ્રતિમાજી છે.

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	રેલવે સ્ટેશન	પોસ્ટ એમ્બલેસ	બ્રાંચ	મુળનાયક	પ્રતિભાણની સંખ્યા
૪૨૮	ડોભઈ	સોઢન પાસેનાથજીનો ખામો	ડોભઈ	ડોભઈ	શિખરબંધ	શીતળનાથજી	પાપાણુ-ખાડુ ૧૮-૧૮
૪૩૯	"	સોઢન પાસેનાથજીનો ખામો	"	"	ધામખંધ	શાંતિનાથજી	૧૦-૧
૪૪૦	"	૧૩મા શેરી	"	"	"	આદિનાથજી	૧૦-૨૬
૪૪૧	"	ચંદ્રપ્રભુજીનો ખામો	"	"	"	ચંદ્રપ્રભુજી	૮-૧
૪૪૨	"	શેઠની શેરી	"	"	"	મુનિસુખલ સ્વામી	૧૨-૧૭
૪૪૩	"	વાડીકળીયા	"	"	"	ધર્મનાથજી	૨૩-૨૧
૪૪૪	બારા	ગામ વચ્ચે	અંતોલી	અંતોલી	"	ચંદ્રપ્રભુજી	૪-૨
૪૪૫	ભોડેલી	ઠેકઢીયાના રસ્તા પર	ભોડેલી	ભોડેલી	ધર	સુમતિનાથજી	- ૧
૪૪૬	ઝાટાઉટિપુર	બાનરમાં	ઝાટાઉટિપુર ૧ મા. દૂર	ઝાટાઉટિપુર	ધૂમટખંધ	શાંતિનાથજી	૩-૩
૪૪૭	પાદરા	મોઢસી બાનર પાસે	પાદરા ૦૧ મા. દૂર	પાદરા	શિખરબંધ	સંભવનાથજી	૨૦-૩૯
૪૪૮	"	નવચરી પાસે	"	"	"	શાંતિનાથજી	૩૫-૩૧
૪૪૯	મુજપુર	ગામ વચ્ચે	૮ મા. દૂર	મુજપુર	ધૂમટખંધ	સુમતિનાથજી	૧-૨
૪૫૦	દરાપરા	મોઢીવાડા પાસે	૧ મા. દૂર	દરાપરા	શિખરબંધ	"	૧૪-૩૩
૪૫૧	સાધી	વાઢાના ઠેકરે	૨ મા. દૂર	સાધી	ધર	આદિનાથજી	૧-૫
૪૫૨	ગોઢા	શેઠ અમરચંદ કપૂરચંદના અકાનમાં	ગોઢા ૧૧ મા. દૂર	ગોઢા	"	સંભવનાથજી	- ૪

બેંક/સંસ્થાના નામ અથવા સંવત.	વહીવટકારીનું નામ.	સેવનું સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	ફોનોની વસ્તી.	ઉપા-ધર્મ અથવા શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ આચીન	શ્રી ૭૫૨૬ દલસુખભાઈ	ચ. ના. ૧૬૮૨	સાધારણ			
"	શ્રી ૭૬૭૭ લીંમતલાલ	ચ. ના. ૧૯૨૧	સારી			
શ્રીસંધ ૧૯૧૫ લગભગ	શ્રી હોટાલાલ હગનલાલ	ચ. ના. ૧૪૭૯	"			
શ્રીસંધ ૧૯૩૮ લગભગ	શ્રી ત્રીભોવનદાસ હરજોવિંદરાસ	ચ. ના. ૧૬૩૬	"			
શ્રીસંધ ૧૯૪૩ લગભગ	શ્રી હોટાલાલ હગનલાલ	ચ. ના. ૧૯૨૧	"			એક રકૂટિકના પ્રતિભાજ છે. બે ગુરુમતિ છે.
શ્રીસંધ ૧૭૫૦	"	ચ. ના. ૧૬૭૦	"			
શ્રીસંધ ૧૫૦૦	શ્રી મગનલાલ માણિકચંદ	ચ. ના. ૧૮૬૬	"	૨૫	૧	બેંકમાં પ્રતિભાજ છે. ચિત્રકામ સાદું છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૨ લગભગ	ડોમોઈ શ્રીસંધની કમીટી	૧૫૨૨	"	૭		
શ્રીસંધ ૧૯૬૧	શ્રી અપૂતલાલ મેરધનદાસ	ચ. ના. ૧૬૫૪	"	૮૦	૧	
શ્રીસંધ આચીન	શ્રી હાઈલાલ લક્ષ્મીભાઈ		"	૧૦૦	૪	૧ એક ગુરુમતિ છે.
"	શ્રી ત્રીમનલાલ દલસુખભાઈ		"			એક ગુરુમતિ છે બેંકમાં પ્રતિભાજ છે. ચિત્રકામ મુર છે
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી માધવલાલ વજાલા		"	૮૦	૧	૧
શ્રીસંધ ૧૮૨૫ લગભગ	શ્રી અંબાલાલ કીલાભાઈ		"	૧૨૫	૨	એક પુસ્તકાલય છે.
શ્રીસંધ ૧૯૨૫ લગભગ	શ્રી મોતીલાલ મગનલાલ		"	૩૫	૧	
શ્રી અમરચંદ કપુરચંદ ૧૯૭૦ લગભગ	શ્રી સોમચંદ દેવચંદ		સાધારણ	૧૫	૧	

નંબર	ગામનું નામ.	ઠેકાણું.	રેલવે સ્ટેશન.	રોડ કોમિટી.	બાંધણી.	મૂળનાયક	અંતિમાજીની સંખ્યા
૪૫૩	કુરાલ	બનરમાં	કુરાલ ૧ મા. દૂર	બાસરોડ	હાથાબંધ	શિવાસનાથજી	૫૫૫-૫૫૭ ૩-૬
૪૫૪	ભાસર (ગામ)	બાદાણવાડો	ભાસરોડ ૧૧ મા. દૂર	"	ધર	પાર્શ્વનાથજી	— ૭
૪૫૫	વણુબરા	ગામમાં	કુરાલ ૫૦ મા. દૂર	ગોલા	"	શિવામણ પાર્શ્વનાથજી	૩-૩
૪૫૬	ભાસરોડ	બનરમાં	ભાસરોડ	ભાસરોડ	હિંમરબંધ	અભિનંદનજી	૧-૬
૪૫૭	"	"	"	"	ધર	શાંતિનાથજી	— ૨
૪૫૮	જંજીસર	આવક મહોલ્લો	જંજીસર ૧ મા. દૂર	જંજીસર	હાથાબંધ	પદ્મપ્રભજી	૨૪-૨૬
૪૫૯	"	પટેલની ખાડી	"	"	હિંમરબંધ	વાસુદેવજી	૬-૨
૪૬૦	"	આવક મહોલ્લો	"	"	ધર	"	— ૧
૪૬૧	"	ગોઠળલાલની ખાડી	"	"	"	"	— ૫
૪૬૨	કાવી (લીઈ)	દેરાસરની ખાડી	કાવી ૦૧ મા. દૂર	કાવી	હિંમરબંધ	ધર્મનાથજી	૭૧-૪
૪૬૩	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૫-૧૩
૪૬૪	આમોદ	સુતારકુળી	આમોદ ૦૧ મા. દૂર	આમોદ	ધૂરડબંધ	બજારનાથજી	૩૦-૨૭
૪૬૫	"	વાદામાં	"	"	હિંમરબંધ	"	૧૦-૨

ખાસનારનું નામ તથા સંવત	વહીવટદારનું નામ	લેખનો સંવત	કેશકરની સ્થિતિ	કેનોની વરતી	ઉપા. વર્ગ-અથ શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શ્રીદ મનસાલ હોટાલાલ		હારો	૧૭	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શ્રી ગોગીલાલ યુલાખચંદ		"	૨૨	૧	
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શ્રીદ હોટાલાલ રવચંદ	ચ. ના. ૧૮૪૪	"			
શ્રીસંધ ૧૮૬૧	શ્રીદ ચંદુલાલ કીલાભાઈ		"	૩૦૦	૨	ભવ્ય ફેરાસર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૭૦ લગભગ	"		"			
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શ્રીદ ડાભાભાઈ ગોરખનલાલ		"	૨૦૦	૨ ૧	એક કૌન હીતવર્ધક બંધાર છે. ઉપર તથા બોવરામાં પ્રતિભાજ છે.
"	"		"			
શ્રીદ નગીનલાલ હોટાલાલ લખડી	શ્રીદ નગીનલાલ હોટાલાલ લખડી		"			એક સ્કેટિકના પ્રતિભાજ છે. નીચે માળ છે.
શ્રીદ કર્તુરભાઈ અમરનાથ	શ્રીદ કર્તુરભાઈ અમરનાથ	ચ. ના. ૧૫૨૬	"			નીચે માળ છે.
શ્રીદ કુંવરજી બુદ્ધકજી ૧૬૫૪	કમીટી-પ્રેસીડેન્ટ શ્રી. જગુભાઈ	૧૬૫૫	"	નથી	૧ ૨	૧ લાયકેરી છે. એક લેખ છે. રત્નતિલકના નામે ઓળખાય છે.
શ્રીદ બાલુજી લાલકજી	જાગુસરવાળા		"			સર્વજિત પ્રાસાદના નામે ઓળખાય છે.
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શ્રીદ અંબાલાલ ફેરાચજી	ચ. ના. ૧૬૫૮	"	૪૫૦	૧ ૨	એક કૌન લાયકેરી છે. ઉપર તથા બોવરામાં પ્રતિભાજ બિરાજમાન છે.
શ્રીદ વેલજીભાઈ સુરજીભાઈ ૧૮૭૭	શ્રીદ રતીલાલ જબનલાલ	ચ. ના. ૧૮૬૬	"			

નંબર	ગામનું નામ.	કેસ	ફેલિ રેકૉર્ડ.	પ્રારંભ આરંભ.	આંતર્ય	મુળનાયક	પ્રતિભાવની સંખ્યા
૪૬૬	આમોદ	શરીઆ પોળ	આમોદ	આમોદ	શિખરબંધ	મુનિસુવત સ્વામી	પાપાલ-ધાટ ૧૫-૨૪
૪૬૭	ગમણાદ	ગામમાં	તલુકા ૪ મા. ફર	ગમણાદ (પાલેજ)	ધામ્યાબંધ	પાર્શ્વનાથજી	— ૨
૪૬૮	કેરવાડા	સોની કળાઆમાં વડ પાસે	૨ મા. ફર	કેરવાડા	શિખરબંધ	આદિનાથજી	૫-૧૪
૪૬૯	પલોજ	ગામમાં	વાગરા ૩ મા. ફર	વાગરા	ધામ્યાબંધ	શાંતિનાથજી	— ૨
૪૭૦	વાગરા	"	૦૧ મા. ફર	"	ધર	"	— ૨
૪૭૧	કેલેજ	વાણીવાવાડ	કેલેજ ૦૧ મા. ફર	કેલેજ	ધૂમલબંધ	મહાવીરસ્વામી	૨૮-૬
૪૭૨	મંધાર (તીર્થ)	ગામમાં	પાપાલ ૮ મા. ફર	મંધાર	"	પાર્શ્વનાથજી	૪૦-૧૭
૪૭૩	સમની	"	સમની	સમની	"	મહાવીરસ્વામી	૨૮-૬
૪૭૪	પાદરીઆ	"	૪ મા. ફર	"	"	મુનિસુવત સ્વામી	૫-૧
૪૭૫	ભરૂચ	ધામ્યા પોળ	ભરૂચ ૧ મા. ફર	ભરૂચ	શિખરબંધ	આદિનાથજી	૨૦-૨૬
૪૭૬	"	"	"	"	ધામ્યાબંધ	આંતનાથજી	૪-૬
૪૭૭	"	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	૧-૧
૪૭૮	"	"	"	"	"	કલ્યાણક પાર્શ્વનાથજી	૩૩-૩૪

બંધાવનારનું નામ તથા સંજ્ઞા	સંકલિતકારનું નામ.	સંજ્ઞા સંજ્ઞા	કેસનરની સ્થિતિ.	જેતોની વરતી.	ઉપ-કર્મ- અથવા સાધના	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ કાલીદાસ રાવચંદ	મ. નં. ૧૬૫૬	સારી			
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	શેઠ હોટાલાલ ચૂનીલાલ		સાધારણ	૨૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લગભગ	પટેલ હરીચંદ લીમચંદ	મ. નં. ૧૮૪૪	સારી	૧૨	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૮૪૭	શેઠ જ્યોતિલાલ હોટાલાલ		સાધારણ	૨૫	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૯૬	શેઠ નગીનદાસ		સારી	૭૫	૧	મેડા ૫૨ છે.
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ દલીચંદ હરીચંદ		સાધારણ	૬૦	૧	એક શુદ્ધિ છે. એક શેઠ શેઠાણીની શુદ્ધિ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૧૫	શેઠ ચૂનીલાલ રાવચંદ ભગ્યવાળા	મ. નં. ૧૬૫૬	સારી	૧૫૧	૧ ૧	આ એક પ્રસિદ્ધ તીર્થ છે.
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ રાવચંદ જેઠાભાઈ		"	૨૫	૧	
"	શેઠ પ્રેમચંદ અમીચંદ	૧૬૪૩	સાધારણ	૧૫૧	૧	
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ ચૂનીલાલ રાવચંદ		સારી	૨૫૦	૩ ૧	મૂળ નામકજીની મૂર્તિ પ્રાચીન છે. એક પુરાત્ત્વ જાહેર છે. એક શુદ્ધિ છે.
શેઠ કરમચંદ જેથંદ ૧૮૩૦ લગભગ	અનોપચંદ ચૂનીલાલ	૧૮૯૩	"			૧ શુદ્ધિ પાત્રની છે. સં. ૧૮૮૫ ની સાલની પાત્રની મૂર્તિ પ્રાચીન છે.
શેઠ જીવચંદ સુન્દર ૧૮૯૭	કેસરીચંદ મોતીલાલ સુન્દર		"			
આનંદરૂપ સ્વચ્છ શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ લક્ષ્મણાઈ રાવચંદ		"			પરીકર પ્રાચીન છે.

નંબર	મામલું નામ.	ઠેકાણું.	રેલવે સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	આંબણી.	મૂળનાયક	પ્રતિભાજની સંખ્યા
૪૭૬	ભરૂચ	શ્રીમાળી પોળ	ભરૂચ ૧ મા. દૂર	ભરૂચ	શુભદ્રાધ	સીમંધર સ્વામી	૫૫૫૭-૫૫૮ ૬-૧
૪૮૦	"	જીંઢી વખાર મોડું દેરાજર	"	"	શિખરજીધ	કુનિસુવત સ્વામી	૩૩-૩૭
૪૮૧	"	"	"	"	ધાળાળધ	"	૩-૬
૪૮૨	"	"	"	"	"	મહાવીર સ્વામી	૪-૪
૪૮૩	"	શ્રીમાળી પોળ	"	"	"	રામેશ્વર ધાર્મનાથજી	૧૪-૭
૪૮૪	"	શેઠ ગુનીલાલ રાયચંદને લાં	"	"	ધર	મહાવીરસ્વામી	
૪૮૫	"	વેળજપુર	૨ મા. દૂર	"	ધાળાળધ	આદિનાથજી	૩૦-૨૬
૪૮૬	"	કળીરપુરા	"	"	શુભદ્રાધ	અણતનાથજી	૪-૩
૪૮૭	શુકલાતીર્થ	જાગરમાં	૧૦ મા. દૂર	શુકલાતીર્થ	ધર	કાતિનાથજી	-૮
૪૮૮	અંકલેશ્વર	જીંઢી શેરી	અંકલેશ્વર ૧ મા. દૂર	અંકલેશ્વર	ધાળાળધ	"	૪-૧૮
૪૮૯	હાસિાટ	શેઠ કૃષ્ણજી	૧૩ મા. દૂર	હાસિાટ	"	આદિનાથજી	૨-૧
૪૯૦	અમડીયા	જાગરમાં	અમડીયા ૧ મા. દૂર	અમડીયા	શિખરજીધ	"	૩-૪
૪૯૧	મતાપનગર	જાગરમાં	જુના રાણવાડીયા ૦૧ મા. દૂર	મતાપ નગર	"	કાંભવાનાથજી	૪-૨

ખાવાનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	ચેખ્ખો સંવત.	દેશસરની રિયાત.	જેનાની વસ્તી.	ઉપા-ધર્મ-અથ શાળા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૬૬૬	ચૂનીલાલ રાયચંદ		સારી			મણિ વિભવજી મહારાજની આરસની મુતિ છે.
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ કૃષ્ણચંદ અનોપચંદ		"			૧ રૂઢિકાના પ્રતિમાજી છે. મોવરામ પ્રતિમાજી છે.
અમરચંદ દેવચંદ ૧૬૨૦ લગભગ	છોટાભાલ મોરધનદાસ		"			
શ્રીસંધ પ્રાચીન	હામીરભાલ મેલાપચંદ		"			
શેઠ નગીનદાસ યેવરચંદ ના વહીવટી ૧૮૫૬ લગભગ	શેઠ નગીનદાસ યેવરચંદની વિધવા બાઈ મનકીર	મેખ ૧૮૪૯	"			
શેઠ અનોપચંદ મળચંદ ૧૬૪૫	શેઠ ચૂનીલાલ રાયચંદ		"			ત્રણ રૂઢિકાના પ્રતિમાઓ છે. બીજો મળ છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	શેઠ મળચંદ છવચંદ		"	૪૦૦	૨	૨ રૂઢિકાના પ્રતિમાજી છે. એક શ્રી કેસરવિભવજી જેન લાયમેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૬૭૧ લગભગ	શેઠ બાણભાઈ કવેરચંદ કાઠારી		"	૩૦	૧	૨૩૨૧ ૫૨ દેરાસર છે.
શ્રીસંધ ૧૬૮૫	શેઠ ભાઈચંદ ઉમાભાઈ		"	૧૨૫	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શેઠ દીપચંદ પાનાચંદ		આધારજી	૨૦૦	૨ ૧	
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ ચૂનીલાલ રાયચંદ ભક્ત્યવાળા		સારી	નથી	૧	
"	શ્રી આદિનાથ ભગવાનના કાર-આનાની પેઢી હા. શેઠ દીપચંદ કસળચંદ		"	૪૦	૧ ૩	૧ લાયમેરી છે. ૬૨ વર્ષે કારતક સુદ પુનમ તથા ચૈત્ર પુનમનો મેળો ભરાય છે. એક પ્રસિદ્ધ જેન તીર્થ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૬૫	શેઠ વીરચંદ ભેમરદાસ ભગત		"	૧૦		

નંબર	ગામનું નામ	કેડાણું	રેલ્વે સ્ટેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	ખાંચડો	મૂળનાયક	પ્રતિભાજીની સંખ્યા
૪૬૨	હોમેટ (હોમેટ)	શેઠ ગોવિંદજી એનાજીને લાં	અબડીયા ૬ મા. દુર	હોમેટ	ધર	પાર્શ્વનાથજી	પાપાણ-માણ — ૧
૪૬૩	વાલીયા	ગામમાં	૧૨ મા. દુર	વાલીયા	"	મેવાનાથજી	— ૧
૪૬૪	મોટામીયા મંગરોળ	શેઠ હરજીભાઈ રામજીને ત્યાં સ્ટેશન પર	મોટામીયા મંગરોળ	મોટામીયા મંગરોળ	"	શાંતિનાથજી	— ૧
૪૬૫	"	ગામમાં	૧ મા. દુર	"	ધાળાખંધ	"	૩—૩
૪૬૬	સુરત	ગોપીપુરા ખાડી પર	સુરત ૨ મા. દુર	સુરત	શિખરખંધ	આદિનાથજી	૩૬—૮
૪૬૭	"	"	"	"	ધાળાખંધ	મહાવીર સ્વામી	૬૨—૪૬
૪૬૮	"	વમીલનો ખાંચો	"	"	"	સંભવનાથજી	૪૪—૧૦૭
૪૬૯	"	"	"	"	શિખરખંધ	મનમોહન પાર્શ્વનાથજી	૧૭—૬
૫૦૦	"	"	"	"	ધાળાખંધ	ધર્મનાથજી	૧૪—૩૧
૫૦૧	"	હાથીવાળું દેરાસર	"	"	"	"	૨૫—૧૫૨

અવાવનારનું નામ તથા સંવત.	પહોચકદારનું નામ.	લેખના સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	ઝેનોની વસ્તી.	ઉપા. વર્ષ. અથ શાળા.	વિશેષ નોંધ
શેઠ મોવિંદજી મેનાજી ૧૯૬૩	શેઠ મોવિંદજી મેનાજી	ચ. ના. ૧૩૪૬	સારી	૭૧		બીજે માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૫	શેઠ મણિકમંદ જેસાજી	ચ. ના. ૧૫૨૨	સાધારણ	૫૦	૧	
શેઠ હરજીભાઈ રામજી ૧૯૬૫	શેઠ હરજીભાઈ રામજીની પેઢી	ચ. ના. ૧૫૫૨	સારી	૭૫	૧	ત્રીજે માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૮	શેઠ ખુશામંદ ઓપાજી		„	૧૬૫	૧ ૧	
શેઠ હજીભાઈ શીખતજી ૧૯૪૮ લગભગ	દીરામંદ દીપમંદ માસ્તર		„	૧૫૦૦	૨૧ ૩	૧ મોતમ ત્યાંથી પાવના છે. આ દેરાસરમાં નવ પુસ્તક બંકારો છે. એક શેઠ-શેઠણીની આરજની મૂર્તિ છે.
આનસુર મન્ડ શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લગભગ	દેસાઈ પોળાની પેઢી		„			એક શ્વેદકના પ્રતિમાછ છે. મોવીશી જિન આનંદોના પટ ચાંદોનો ૧ છે.
અમલ મન્ડ શ્રીસંધ ૧૯૨૦ લગભગ	કમોડી-શેઠ બાલુભાઈ ખીમચંદ		„			સં. ૧૨૬૫ની સાલની પાટ મૂર્તિ પ્રાચીન છે. મોવીશ જિન મૂર્તિઓના ચાંદોના પટ નં. ૩ છે.
શેઠ ભાઈદાસ કુલ્લેવાદાસ ૧૮૭૫ લગભગ	શેઠ મોતીચંદ વસ્તાચંદ	૧૯૦૩	ટાળી			શેઠ-શેઠણીની આ. સનો મૂર્તિ છે.
ડાહીયાઈ સં. ૧૯૦૩ લગભગ	શેઠ મોતીચંદ ગુલામચંદ	૧૯૦૩	સારી			૧ શ્વેદકના પ્રતિમાછ છે. આ દેરાસર ડાહીયાઈના દેરાસરના નામથી ઓળખાય છે.
શ્રીસંધ સં. ૧૮૦૦ લગભગ	શેઠ મંડુભાઈ બાલુભાઈ સંધવી	૧૬૬૪	„			મોવીશી પટ ચાંદોના-૨ મુર મૂર્તિઓ છે. તથા અમલ ચબારાઓ છે.

નંબર	માનવ નામ	કેશિક	ફેલો ફેરના	ધાર મોડિસ	બાંધણી	મુળનાથક	પ્રતિભાવની સંખ્યા
૫૦૨	સુરત	વકીલનો ખાંચો	સુરત	સુરત	ધામખંધ	રાંજેશ્વર પાંચનાથજી	પાંચાણ-ધાતુ ૧૪-૩૭
૫૦૩	"	પ્રેમચંદ રામચંદની મજા- શાળાની પાછળ	"	"	"	શીતળનાથજી	૪૨-૫૧
૫૦૪	"	લાલીનું દેરાસર	"	"	"	આદિનાથજી	૪-૧૦
૫૦૫	"	મોટીપોળના નાકે	"	"	શિખરખંધ	સંભવનાથજી (રકેટિકા)	૭-૧૬
૫૦૬	"	ગોપીપુરા હીરા મંગલની વાડી	"	"	ધામખંધ	પાંચનાથજી	૮-૨૪
૫૦૭	"	મોટી પોળ	"	"	"	વાસુપૂજ્યજી	૮૬-૭૨
૫૦૮	"	હજીરાનો મહોલો	"	"	શિખરખંધ	શાંતિનાથજી	૬-૧૦
૫૦૯	"	ચાંદલા મસ્જી	"	"	ધર	કરીકંડ પાંચનાથજી	૧-૩
૫૧૦	"	મોસવાલ મહોલો	"	"	"	અણતનાથજી	૨-૧૦
૫૧૧	"	બપોટીયા ચકલા કલાઘાર પ્રાપતજીનો પોળ	"	"	"	મુનિસુખત રવામા	- ૫
૫૧૨	"	ગોપીપુરા માલો ફળીયા	"	"	ધામખંધ	શાંતિનાથજી	૫૪-૧૮૦
૫૧૩	"	"	"	"	શિખરખંધ	આદિનાથજી	૪૨-૨૭૨
૫૧૪	"	કાંકરીયાનું દેરાસર	"	"	"	"	૧૪-૬
૫૧૫	"	મોસવાલ મહોલો ઉમરવાડી	"	"	ધામખંધ	પાંચનાથજી	૨૫-૭૮
૫૧૬	"	મોસવાલ મહોલો	"	"	શિખરખંધ	અનંમોહન પાંચનાથજી	૨૬-૩૬

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત	વહીવટદારનું નામ	લેખના સંખ્યા	દેશસરની રિધાત	જેનાની વરતી	કેપા અથ શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ સં. ૧૮૦૦ લગભગ	શ્રી કમલકાંત બાલુભાઈ સંધવી			સારી		
ભાઈદાસ નેમિદાસ ૧૮૨૭	શ્રી કૃષ્ણચંદ પાનાચંદ			"		
હરદાસભાઈ ૧૮૨૫	કમલો ભટ્ટે			"		
શ્રી મનસુખભાઈ તલક- ચ દના પુત્રો ૧૮૬૨	શ્રી ગુલાબચંદ બાલુભાઈ			"		૪ રફ્ટિકની પ્રતિભાઓ છે.
શ્રી હીરાચંદ અંબેદાસ રામ ૧૮૧૦	તારાબહેન બાલુભાઈ			"		સમેત સિખરનો રચના પ્રાચીન છે.
સાકરચંદ લાલભાઈ સં. ૧૮૪૩	દરદીઆ દયાચંદ કરમચંદ	૧૮૪૩		"		૧ ગુરુભૂતિ છે. આશ્વ-આવિ- શાની આરસની મૂર્તિ છે.
શ્રી ભગજીવનદાસ ઉત્તમ- ચ દ વીર સં. ૧૮૬૨	શ્રી રતનચંદ કૃષ્ણચંદ			"		
શ્રીસંધ સં. ૧૮૦૦ લગભગ	શ્રી બાલુભાઈ ખીમચંદ			"		એક રફ્ટિકના પ્રતિભાઓ છે. મેકા પર છે.
શ્રીચંદ બુલાલચંદ સં. ૧૮૦૦ લગભગ	શ્રી મોતીચંદ તલકચંદ			"		બીજો સાળ છે.
શ્રી કલાભાઈ શીવતણ ૧૮૭૫ લગભગ	હીરાલાલ દીપચંદ આરતર			"		
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	દરદીઆ શ્રી કેસરીચંદ તલકચંદ			"		એક આરસની ગુરુભૂતિ છે. મોતીશી પદ ચાંદીના નગર છે.
આનંદર ગંગુ શ્રીસંધ ૧૮૬૪	દેસાઈ પોળની પેટી			"		મોતીશી પદ ચાંદી ૧ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લગભગ	પાનાચંદ શ્રીચંદ સીતાર			"		
શ્રીસંધ ૧૮૭૧	દેસાઈ પોળની પેટી			"		૩ મોતીશી પદ ચાંદીના છે. એક ગોતમ સ્વામીની મૂર્તિ ધાતુની છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૫	શ્રી પાનાચંદ શ્રીચંદ			"		

નંબર	ગામનું નામ.	ટેકાશ.	ફેલો રેકૉર્ડ.	પ્રારંભ ઓફિસ.	બાંધણી.	પ્રાપ્તિનાયક	પ્રતિબદ્ધતાની સંખ્યા
૪૧૭	સુરત	ઓસવાલ મહોલો	સુરત	સુરત	ધામાબંધ	શાંતિનાથજી	પાપાશુ-ધાતુ ૮—૬
૪૧૮	"	"	"	"	સામરણવાળું	ચંદ્રપ્રભુજી	૨૬—૮૭
૪૧૯	"	"	"	"	ધર	ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથજી	—૧૩
૪૨૦	"	"	"	"	"	અપાસનાથજી	—૨
૪૨૧	"	નેમુભાઈની વાડી	"	"	શિખરબંધ	અનંતનાથજી	૧૮—૧૪
૪૨૨	"	ગોપીપુરા નેમુભાઈની વાડીની સામે	"	"	ધર	"	—૮
૪૨૩	"	માલી કૃણીયા	"	"	"	ગોદી પાર્શ્વનાથજી	—૫
૪૨૪	"	માલી કૃણીયા આલોકચંદ ડામાચંદને ત્યાં	"	"	"	વિમલનાથજી	—૩
૪૨૫	"	કાપરથ મહોલો	"	"	"	આદિનાથજી	—૧૨
૪૨૬	"	કાપરથ મહોલો	"	"	"	ગોદી પાર્શ્વનાથજી	—૧૩
૪૨૭	"	ભણસાલી પોળ	"	"	"	આદિનાથજી	—૧૭
૪૨૮	"	"	"	"	"	વિમલનાથજી	૧—૪
૪૨૯	"	ભણસાલીનું ડેરાચર	"	"	"	શાંતિનાથજી	—૩
૪૩૦	"	ભણસાલી પોળ	"	"	"	પાર્શ્વનાથજી	—૧
૪૩૧	"	ગેટન રોડ	"	"	શિખરબંધ	કુંડુનાથજી	૨૩—૩૦

અધ્યાપનારનું નામ તથા સં.વ.નં.	વહીવટદારનું નામ.	સં.ખા. સં.વ.નં.	દેશસરની સ્થિતિ.	જેનોની વસ્તી.	ઉપા-ધર્મ-અથ શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	શ્રી પુશ્પાલચંદ્ર કુલચંદ		સારી			૧ રફટિકના પ્રતિમાજી છે. ૩ ચોવીશી પટ ચાંદીના છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લગભગ	શ્રી અવેરચંદ કેસરીચંદ		"			૧ રફટિકના પ્રતિમાજી છે.
નણુયા હીરાચંદ ૧૭૫૦ લગભગ	ચોતીચંદ ગુલામચંદ		"			૧ રફટિકના પ્રતિમાજી છે.
રૂપચંદ હીરાચંદ ૧૮૫૦ લગભગ	લક્ષ્મીભાઈ શીવચંદ	મ. ના. ૧૫૭૬	"			
શ્રી નેમચંદ મેલાપચંદ ૧૯૪૭	મંગળભાઈ હીરાચંદ અવેરી	૧૬૮૨	"			૧ રફટિકના પ્રતિમાજી છે. ૧ ગુરુમતિ ચાંદીની છે.
શ્રી મેલાપચંદ ધરમચંદ અવેરી ૧૯૧૦ લગભગ	નવલચંદ ખીમચંદ અવેરી		"			૧ ગુરુમતિ ધાતુની છે.
ખાઈ કુલકાર ૧૯૮૬	હરીચંદ નેમચંદ		"			ત્રીજો માળ છે.
દવચંદ લાલભાઈ ૧૮૨૫ લગભગ	મણિકચંદ ડાલાભાઈ	મ. ના. ૧૫૦૮	"			બીજો માળ છે.
શ્રી ખીમચંદ સરૂપચંદ	ચીમનલાલ ખીમચંદ	મ. ના. ૧૫૮૪	"			૨ રફટિકના પ્રતિમાજી છે. ત્રીજો માળ છે.
શ્રી હીરાચંદ અવેરચંદ ૧૮૭૫ લગભગ	સરૂપચંદ સાકરચંદ	મ. ના. ૧૭૮૦	"			એક ચોવીશી પટ ધાતુનો છે. બીજો માળ છે.
શ્રી મણિકચંદ અવેરચંદ ૧૯૦૦	શ્રી નગીનદાસ ચૂનીલાલ		"			એક ચાંદીનો ચોવીશી પટ છે. બીજો માળ છે.
શ્રી હીરાલાલ લક્ષ્મીભાઈ ના વહીવી ૧૮૦૦ લગભગ	શ્રી હીરાલાલ લક્ષ્મીભાઈ	મ. ના. ૧૭૮૪	"			બીજો માળ છે.
ભણુસાલી મણિકચંદ રૂપચંદની પેઢી ૧૮૭૫ લગભગ	અમરચંદ ગણુભાઈ ભણુસાલી	મ. ના. ૧૫૫૧	"			ત્રીજો માળ છે.
શ્રી હાકીરભાઈ અવેરચંદ ૧૯૪૩	હાકીરભાઈ અવેરચંદ		"			
શ્રીસંધ ૧૯૫૫	હરદીગી ખીમચંદ કન્યાલુચંદ		"			એક ચાંદીની ચોવીશી છે.

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	રેલ્વે સ્ટેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	બાંધણી	મૂળનાથક	પ્રતિબદ્ધની સંખ્યા
૫૭૨	સુરત	મેઈન રોડ	સુરત	સુરત	૫૨	સાંતિનાથક	૫૫૫-૫૫૬ — ૬
૫૭૩	"	સુરતમથરા કાળા મહેતાની મેરીના નાકે	"	"	સિખરખંધ	વાલુપુલક	૧૮-૪૫
૫૭૪	"	નાની દેસાઈ પોળ	"	"	ધાખાખંધ	સુવિધિનાથક	૨૩-૪૭
૫૭૫	"	"	"	"	૫૨	સંકલ્પનાથક	૧-૮
૫૭૬	"	સોની ફળીયા	"	"	ધાખાખંધ	વિભક્તનાથક	૧-૨૦
૫૭૭	"	ગોટી દેસાઈ પોળ	"	"	ભૂમકખંધ	અગ્રતાનાથક	૨૨-૫૬
૫૭૮	"	તલકચેઈ મારતરની વાડી બીજા રોડ	"	"	૫૨	કુમલજન પાર્શ્વનાથક	૧૬-૩
૫૭૯	"	નાનપરા રાણીના બાગના નાકે	"	"	ધાખાખંધ	ગોડી પાર્શ્વનાથક	૧૧-૪૭
૫૮૦	"	નાનપરા બગરમાં	"	"	શિખરખંધ	ચંદ્રપ્રભુક	૩-૨
૫૮૧	"	નવપરા	"	"	ધાખાખંધ	સાંતિનાથક	૪૬-૧૦
૫૮૨	"	વડાચોટા પંડેલી પોળ	"	"	"	નરિનાથક	૧૬-૭૦
૫૮૩	"	સુરતનાં પરાશતમદસ બદામીને લી	"	"	૫૨	આદિનાથક	— ૪
૫૮૪	"	વડાચોટા કચુતરખાના	"	"	ધાખાખંધ	કમ્પાલ પાર્શ્વનાથક	૧૨-૪૬

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	કેળેના સંવત.	કેશસરની સ્થિતિ.	જેનાની વરતી.	ઉપા-ધર્મ-અથવા શાળા.	વિશેષ નોંધ
શેઠ કૃષ્ણદેવ નવલચંદ ૧૬૦૦ સમભમ	સોભાગચંદ કૃષ્ણદેવ		સારી			
શ્રીસંધ ૧૯૬૯	શેઠ શુભલુલાલ કપુરાજી		"			ચાર ચાંદોની ચોવીથી છે.
ધર્માલાલ રૂપાલાલ ૧૮૫૦ સમભમ	કેસાઈ પોળની પેદી		"			બે ચાંદોના ચોવીથી ૫૮ છે.
કોટારભાઈ મળચંદ ૧૯૦૦ સમભમ	"	ચૂ. ના. ૧૫૨૪	"			બીજો માળ છે.
શેઠ અલિલાલ ડાભાભાઈ જમણવાડાસ ૧૬૦૦ સમભમ	દુસ્ટીઓ ખીમચંદ કલપાણ્યચંદ		"			
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ સમભમ	કેસાઈ પોળની પેદી	ચૂ. ના. ૧૬૭૭	"			
શેઠ તલકચંદ માણેકચંદ ૧૯૫૦ સમભમ	શેઠ નાનાભાઈ તલકચંદ	૧૯૪૨	"			બે રફટિકના પ્રતિમાઓ છે, એક ધાતુની શુરુચિતિ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૨૪ સમભમ	શેઠ માણેકચંદ ડાભાભાઈ		છજી			બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૮૩	"	૧૮૮૨	સારી			
શ્રીસંધ ૧૭૨૫ સમભમ	દુસ્ટીઓ શેઠ દલીચંદ વીરચંદ ચરાફ		"			એક રફટિકના પ્રતિમાછ છે. પાંચ ચાંદોના ચોવીથી પટો છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ સમભમ	અમરચંદ રાયચંદ		"			ત્રણ ધાતુના ચોવીથી પટો છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ સમભમ	સુરચંદભાઈ પરસોતમદાસ બદામી	ચૂ. ના. ૧૫૧૮	"			ચાર ચાંદોના ચોવીથી પટો છે.
શેઠ જમનાદાસ લાલભાઈ ૧૯૪૧	દુસ્ટીઓ ડાભાભાઈ ચોલીચંદ મહિવાવાળા		"			બીજો માળ છે. ત્રણ ચાંદોના ચોવીથી પટો છે.

નંબર	ગામનું નામ.	ઠેકાણું.	રેલવે સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	આંબળી.	મુળનાયક	પ્રતિમાણની સંખ્યા
૪૪૫	સુરત	વડાચૌદા કણુતરખાના	સુરત	સુરત	ધર	પાર્શ્વનાથજી	પાપાણુ-ધાતુ — ૧
૪૪૬	"	વડાચૌદા ઝોતારીકાંઠે	"	"	"	આદિનાથજી	— ૧૨
૪૪૭	"	નાણુવટ કાણુકેચરાની પોળ	"	"	સિખરમળધ	"	૬—૩૫
૪૪૮	"	નાણુવટ તાળાસાળાની પોળ	"	"	ધર	અંબિકાનાથજી	— ૧૪
૪૪૯	"	"	"	"	ધાત્રાળધ	અણુતનાથજી	૪૮—૧૩૫
૪૫૦	"	"	"	"	"	સીમધર સ્વામી	૩૦—૫૭
૪૫૧	"	"	"	"	ધર	ધર્મનાથજી	૧— ૫
૪૫૨	"	"	"	"	"	સુમતિનાથજી	— ૩
૪૫૩	"	"	"	"	"	પાર્શ્વનાથજી	— ૧૧
૪૫૪	"	નાણુવટ મેઈન રોડ પર	"	"	"	બીડકાંબળ પાર્શ્વનાથજી	૧—૧૧

અધ્યક્ષના નામ તથા સંવત.	વહીવટદારના નામ.	લેખના સંવત.	દેશાસરની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	ઉપાધ્યક્ષ નામ	વિસ્તાર મોંઘે
શેઠ કસ્તુરચંદ મગનલાલ ૧૯૦૦ લગભગ	કસ્તુરચંદ મગનલાલ ટોપીવાળા		સારી			એક રફ્ટિકના પ્રતિમા છ. ઉ.
કસ્તુરચંદ કપુરચંદ ૧૯૦૦ લગભગ	આણુભાઈ આમરચંદ	ચ. નં. ૧૮૨૭	"			બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લગભગ	પાનાચંદ અનોપચંદ		"			
આણુચંદ મેલાપચંદ ૧૯૦૦ લગભગ	સોમચંદ મગનલાલ	ચ. નં. ૧૫૧૬	"			બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૨૫ લગભગ	દુરડીઆ શેઠ વીમનલાલ અંજીભાઈ	૧૮૩૬	"			એ ગુરુમંતિ ધાતુની તથા એક ગુરુમંતિ આરસની છે. સંવત ૧૨૨૩ની સાલની શ્રી સરસ્વતી દેવીની હજી આરસની મંતિ
						પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	આણુભાઈ ઉપામચંદ	૧૮૧૫	"			એક રફ્ટિકના પ્રતિમા છ. ઉ. સંવત ૧૨૧૫ની સાલની ધાતુ મંતિ પ્રાચીન છે. ચાંદીના ચોવીશી પડો ૪ છે. લગ્ન
						દેરાસર છે.
મોતીચંદ કલ્યાણુચંદ ૧૯૦૦ લગભગ	નાનાભાઈ દીરાચંદ	૧૬૧૫	"			બીજો માળ છે.
કૃષ્ણચંદ અંજીભાઈ ૧૯૦૦ લગભગ	આમરચંદ કૃષ્ણચંદ		"			
શેઠ નવલચંદ ધિલાભાઈ ૧૮૭૫ લગભગ	રૂઝમણિજીન નવલચંદ	૧૮૨૬	"			એક ચાંદીનો ચોવીશી પડ છે.
શેઠ મગનભાઈ નાનચંદ ધોળસાવાળા સં. ૧૯૦૦	પાનાચંદ રામચંદ		"			બીજો માળ છે.
લગભગ						

નંબર	ગામનું નામ.	ઠેકાણું.	વેલ્યુ રેકૉર્ડના.	ધારક એપ્રિફિક્સ.	બાંધણી.	દુગનાયક	પ્રતિભાટની સંખ્યા
૫૫૫	સુરત	વાડાચૌદા નગરશૈલી પોળ	સુરત	સુરત	ધામ્યાપંથ	ગોડી પાર્શ્વનાથજી	પાપાણુ-ધાતુ ૧૪-૧૧૦
૫૫૬	"	નાણાવટ ઠચરાની પોળ	"	"	"	મહાવીરરામી	૬-૧૫
૫૫૭	"	નાણાવટ કનુમાનવાળી પોળ	"	"	"	અટતનાથજી	૧૩-૧૦૭
૫૫૮	"	હરિપુરા મેઈન રોડ	"	"	શિખરજંથ	શીતળનાથજી	૬૬-૩૬
૫૫૯	"	મહોધર પુરા શેઠ ખીમચંદ ગોતિચંદને ત્યાં	શીયા શેરી	"	ધર	ચંદ્રપ્રભુજી	— ૩
૫૬૦	"	વંરાચંદ જૂનીલાસને ત્યાં	"	"	"	સત્યવાદીયજી	— ૪
૫૬૧	"	તાપરિયા શેરી	"	"	સામરજીવાળું	સુધાશૈનાથજી	૨૬-૬૬
૫૬૨	"	"	"	"	શિખરજંથ	આદિનાથજી	૨૮-૩૨
૫૬૩	"	ગોળ શેરી	"	"	"	ચંદ્રપ્રભુજી	૩-૪
૫૬૪	"	"	"	"	ધામ્યાપંથ	ગોડી પાર્શ્વનાથજી	૨૦-૨૧
૫૬૫	"	ગાંધી બગીચા પરાદી શેરી	"	"	ધર	શીતળનાથજી	— ૪

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	મહાવરદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	ઝેનોની વસ્તી.	કેપા ર્થ-અથ રાખાળી	વિશેષ નોંધ
ડાહાભાઈ લાલભાઈ નવલખા ૧૮૮૨ લગભગ	સોભાઅમરંદ ઉતમચંદ દીવાન		સારી			સં. ૧૮૮૨ની સાલની આરસની શેઠ ડાહાભાઈની બાબી મૂલિ છે. એક શ્રી આલભારામજી મહારાજની આરસની મૂલિ છે. એક ચાંદીનો ચોવીસી પટ છે.
તલકચંદ મોતિચંદ કચરા ૧૮૪૦ લગભગ	ફોરભાઈ તલકચંદ કચરા	૧૬૩૩	"			એક સ્કેટિકા પ્રતિમા છે. એક ચાંદીની ચોવીસી છે. આ દેરાસર સમવસરનું દેરાસરના નામથી વિખ્યાત છે.
શ્રીસંધ ૧૮૬૩ લગભગ	શેઠ હાટાલાલ લક્ષ્મીભાઈ	૧૮૬૩	"			એક ચાંદીનો ચોવીસી પટ છે.
ભાડવા શીખાળી શ્રીસંધ ૧૮૪૮	શેઠ ચંદુલાલ નગીનદાસ જરીયાળા	૧૬૬૪	"			એક ચાંદીની ગુરૂમૂર્તિ છે સં. ૧૧૭૦ની સાલની પાર્શ્વનાથ ભગવાનની ધાતુ મૂર્તિ આવીન છે. ચોવીસી પટ ચાંદીના ૩ છે.
મોતિચંદ રામચંદ ૧૮૦૦ લગભગ	રામિલાલ હોડારદાસ	૧૪૧૮	"			ત્રીજો માળ છે.
કપુરચંદ જેચંદ ૧૮૦૦ લગભગ	સાકરચંદ વજેચંદ દલાલ	૧૪૩૭	"			ત્રીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૨૪ લગભગ	અમનલાલ મોતિચંદ		"			૧ ચોવીસી પટ ચાંદીનો છે.
શ્રીસંધ ૧૮૧૦ લગભગ	ચંપકલાલ હાટાલાલ	૧૮૧૪	"			એક સ્કેટિકા પ્રતિમા છે. ચોવીસી પટ ચાંદીનો ૧ છે.
શેઠ સરુપચંદ રામચંદની વિધવા બાઈ નેમકોર	મેલાભાઈ રામચંદ		"			એક ચોવીસી પટ ચાંદીનો છે.
શ્રીસંધ ૧૮૧૦ લગભગ	"	૧૬૭૭	"			એક ગુરૂમૂર્તિ આરસની છે.
શેઠ કન્યાલુચંદ દેવચંદ ૧૮૮૪ લગભગ	શેઠ ચૂનીલાલ કન્યાલુચંદ	૧૪૭૭	"			ત્રીજો માળ છે.

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	સંદેન ફેરવાનું	પાત્રે આપેલું	ખાતેખાતી	મુળનાયક	પ્રતિભાષીની સંખ્યા
૫૬૬	સુરત	જમનલાલ ચૂનીલાલ ચૌકસી ત્યાં	સુરત	સુરત	૫૨	શિખરનાથજી	૫૧૫૫-૫૧૭ — ૧
૫૬૭	"	શાહપુર ઓરઆસ્વાઓનો ચક્રેલી	"	"	ધાળાખંધ	ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથજી	૧૪-૧૬
૫૬૮	"	સંપદપુરા આવક મેરી	"	"	"	ચંદ્રમણજી	૧૬-૧૦૧
૫૬૯	"	આથવાલાઈન્સ નેન ફેરાસર	"	"	શિખરનાથ	આદિનાથજી	૫-૧૨
૫૭૦	કુમર	વિજયનાથ ધરમચંદની વાડી	સુરત ૧૨ મા. ફર	કુમર	૫૨	"	— ૩
૫૭૧	પાલ	બબરમાં	સુરત ૪ મા. ફર	પાલ	શિખરનાથ	અણતનાથજી	૩-૨
૫૭૨	આડાળજી	"	સુરત ૩૧ મા. ફર	આડાળજી	૫૨	શાંતિનાથજી	— ૪
૫૭૩	કતારનાથ	મોડું જોન ફેરાસર	સુરત ૨ મા. ફર	કતારનાથ	શિખરનાથ	આદિનાથજી	૪૫-૧૭
૫૭૪	"	બબરમાં	"	"	"	"	૫-૭
૫૭૫	રહિ	નિસાળ ફગિયું મોડું ફેરાસર	સુરત ૪ મા. ફર	સુરત	ધાળાખંધ	આદિનાથજી	૩૫-૪૨
૫૭૬	"	"	"	"	૫૨	અણતનાથજી	— ૧

અંગતનારનું નામ તથા સંવત.	પદવી/વહીવટનું નામ.	સંખ્યા નંબર.	દેશસરની સ્થિતિ.	ગેનાની વસ્તી.	ઉપા-ધર્મ-અથ શાળા.	વિશેષ નોંધ
શ્રેષ્ઠ ઇમનલાલ ચૂનીલાલ ૧૯૮૦	ઇમનલાલ ચૂનીલાલ	૧૫૨૫	સારી			ગીર ભાગ છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	બાલુભાઈ અમરચંદ		"			મે મોવાણી પટો ચાંદીના છે. લાકડાનું નાકની કામ તથા કાતરકામ મુંદર છે.
શ્રીસંધ પ્રાગીન	નાનુભાઈ નેમચંદ		"			આ દેરાસર નંદીશ્વર દીપના દેરાસરના નામથી ઓળખાય છે.
કૃષ્ણચંદ કલ્યાણચંદ ૧૯૬૦	દુસરીઆ છોડુભાઈ લીરાચંદ		"			વિશાળ દેરાસર છે. શેઠ-શેઠાણીની આરસની મૂર્તિ છે.
શેઠ ધરમચંદ ઉદયચંદ ૧૯૫૪	છોડુભાઈ ગુલામચંદ સુરત-ગોવરસીઆર		"	નથી		એક ચાંદીની મોવાણી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૨૫	શેઠ મોતિચંદ નાથાભાઈ	૧૯૨૧	"	"	૧	મે મોવાણી પટો ચાંદીના છે.
ગુલામચંદ અમરાજી ૧૯૬૪	મોલેકચંદ ગુલામચંદ		"		૬	ગીર ભાગ છે.
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	હલીચંદ લીરચંદ સરાઈ	૧૮૩૬	"	નથી	૨	એક ચાંદીની મોવાણીનો પદ છે. એક ચૂકરચની આરસની મૂર્તિ છે. દર વર્ષે કારતક સુદ ૧૫ અને ચૈત્ર સુદ ૧૫ નો ઉજવણી કરાય છે.
મનલાલ રામચંદ ૧૯૬૦	ચંદુલાલ નગીનદાસ		"			
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શ્રીમદ્ધર્મદેવ નાભિરામની પેઢી દુસરી લીરાલાલ ગુલામચંદ	૧૬૮૩	"	૫૦૦	૪ ૨	૧ લાવજેરી છે. ત્રણ અલગ મહારાઓ છે. વિશાળ દેરાસર છે.
શેઠ લીરાચંદ નમળચંદ ૧૯૫૦ લગભગ	"		"			

નંબર	ગાથાનું નામ	કેશિકા	કેલેન્ડર કેટોરી.	પોસ્ટ એમ્પ્રિફિકેસ.	આંચણી.	મૂળનાથક	પ્રતિભાષણની સંખ્યા
૫૭૭	રંદિર	નિલાળ ફગિયું મોઢું દેરાસર	સુરત ૪ મા. ફર	સુરત	ધાખાળખ	ધર્મનાથજી	૫૫૫૫-૫૫૭ ૨૪-૧૯
૫૭૮	"	નાનીમલી લાલા કંઠોતરી પોળ	"	"	"	નેમનાથજી	૧૯-૨૫
૫૭૯	"	નમરોદને ત્યાં	"	"	ધર	સુનિસુવત સ્વામી	— ૨
૫૮૦	"	નાની ગલી	"	"	ધાખાળખ	આદિનાથજી	૧૧-૨૫
૫૮૧	વરીઆવ	સરકારી થાણા પાસે	ઉતરાણ ૩ મા. ફર	વરીઆવ	શિખરખંધ	ધર્મનાથજી	૪- ૪
૫૮૨	કોસાડ	આમમાં	૧૧ મા. ફર	કોસાડ	ધર	શાંતિનાથજી	— ૨
૫૮૩	બારા	કોટમાં	બારા ૦૧ મા. ફર	બારા	શિખરખંધ	અજીતનાથજી	૩૨-૧૩
૫૮૪	મઢી	બળરમાં	મઢી	મઢી	ધર	અભિનંદન સ્વામી	૩- ૩
૫૮૫	બાણપરા	"	મઢી ૭ મા. ફર	બાણપરા	શિખરખંધ	વાસપૂજનજી	૬- ૬
૫૮૬	જુહારી	"	મઢી ૧૬ મા. ફર	જુહારી	"	"	૨૦-૨૨
૫૮૭	વાલોડ	"	મઢી ૯ મા. ફર	વાલોડ	"	ધર્મનાથજી	૧૨-૧૩
૫૮૮	વાંકાનેર	જેન મહોલ્લો	બારડોલી ૬ મા. ફર	વાંકાનેર	ધર	"	— ૫
૫૮૯	બારડોલી	બળરમાં	બારડોલી ૧ મા. ફર	બારડોલી	શિખરખંધ	શાંતિનાથજી	૨૦-૧૦

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	સંખ્યા સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	જેનોની વસ્તી.	ઉપાધ્યક્ષ અથ શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	શ્રી સ્વપ્નજીવ નાભિરામની પેઢી દૂરડી હિરાભાઈ ગુલામચંદ		ભારો			
શ્રીસંધ પ્રાચીન	"	"	"			ત્રણ અક્ષર ગણારાખા છે.
નગરશેઠ હોટાલાલ નવલ- ચંદ ૧૯૦૧	નાથ અંગળખદેન	૧૧૧૭	"			એક ચાંદીની ચીતમ રવામીની મૂર્તિ છે.
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શ્રી સ્વપ્નજીવ નાભિરામની પેઢી	૧૪૩૯	"			એક ચાંદીનો ચોવીસી પદ છે. આ દેરાસરમાં શ્રી નવમંદા પાર્શ્વનાથજીની મૂર્તિ પ્રાચીન છે.
"	નાથુભાઈ કરતુરચંદ	"	"	૧૦	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૧	શેઠ કાલિદાસ કરતુરચંદ	૧૮૭૮	૧૮૭૮	૧૦	૧	
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ હોટાલાલ કાળાભાઈ	૧૮૫૭	"	૪૦૦	૨	એક રતનની પ્રતિમા છે. એક ચોવીસ જિનપટ ચાંદીનો છે. એક અપરસનો ચોવીસ જિનપટ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૮૨ લગભગ	શેઠ હનનલાલ ચમનાજી		સાધારણ	૧૦૦		એક ચાંદીનો ચોવીસ જિને- શરનો પદ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	નેમચંદ જીવજી	૧૯૨૧	સારી	૭૫	૧	એક ચાંદીનો ચોવીસ જિને- શરનો પદ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૨	શેઠ હનનલાલ મૂળચંદ	૧૮૫૭	"	૪૦૦	૨	ચાર ચોવીસ જિનપટો ચાંદીના છે. એક પુસ્તકાલય છે.
શ્રીસંધ ૧૯૧૨	ધેણાભાઈ આલ્લિકચંદ		"	૫૦	૨	એક લાખપેરો છે. એક ચાંદીનો ચોવીસ જિનેશરનો પદ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૮૦ લગભગ	શેઠ ભાઈભાઈ તલકચંદ		સાધારણ	૧૦૦	૧	બોનો માળા છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શેઠ લક્ષ્મણભાઈ હમનાજી		સારી	૩૦૦	૩ ૧	૧ લાખપેરો છે. એક ચાંદીનો ચોવીસ જિનેશરનો પદ છે. બોણમાં પ્રતિમાજી છે.

ନଂବର	ଗାୟକ ନାମ	ଠିକଣା	ଦେଶ ରେଜି.ନ.	ପାଟ- ଆଇ.ସ.	ଆଦେଶ	ସୂଚନାଧିକ	ପ୍ରତିଭାଞ୍ଜନୀ ସଂଖ୍ୟା
୧୫୦	ଅରକୋଷ	ଆକୋଷ ଗଡ଼ୋସି	ଘାରୋସି ୧ ଭା. ୫୨	ଅରକୋଷ	ଧାମାମଧ	ଆଦିନାଥ	ଧାମା-ଧାମ ୪-୫
୧୫୧	ବରାଣ	କୁମରବାଠି	୧ ଭା. ୫୨	ବରାଣ	ଶିଖରମଧ	ଗଞ୍ଜପୁର	୧-୧୧
୧୫୨	କୋଇ	ଘରବାଠି	ଗଡ଼ୋ ୧ ଭା. ୫୨	କୋଇ	"	ଶାନ୍ତିନାଥ	୮-୪
୧୫୩	ଧାନ୍ଦି	"	୮ ଭା. ୫୨	ଧାନ୍ଦି	"	ବାସୁଧେନ	୧୨-୧୭
୧୫୪	ତାଡ଼େସର	ସୁଆର ହାଣ୍ଡି	ଝିମ ୯ ଭା. ୫୨	ତାଡ଼େସର	ସୁଧମଧ	ଶାନ୍ତିନାଥ	୧-୪
୧୫୫	ଘଡ଼ଧାନ	ଆରବାଠି ଘରବାଠି	୨୨ ଭା. ୫୨	ଘଡ଼ଧାନ	ଶିଖରମଧ	ସୁନିଗାମ ରାମା	୧-୧୨
୧୫୬	ସାଧୁ	ଆକୋଷ ହାଣ୍ଡି	ସାଧୁ	ସାଧୁ	ଧାମାମଧ	ନମିନାଥ	୫-୧୧
୧୫୭	କୋର	କଳୁମିବାଣ	ସାଧୁ ୪ ଭା. ୫୨	କୋର	ଶିଖରମଧ	ଶାନ୍ତିନାଥ	୩-୩
୧୫୮	"	ଗେନରାଣ ଗାଡ଼ା	"	"	ସୁଧମଧ	ଆଦିନାଥ	୧୮-୨୫
୧୫୯	ତଥୋଡ଼ା	ଘରବାଠି	ନଂହରୀ ୧୪ ଭା. ୫୨	ତଥୋଡ଼ା	ଧର	ଶାନ୍ତିନାଥ (ଧାମା)	— ୧
୧୬୦	ଗୋସପାଣ	କଟକପା	୯ ଭା. ୫୨	ଗୋସପାଣ	ଶିଖରମଧ	"	୯-୨
୧୬୧	କାକୁତ	ଗେନରାଣ ଗାଡ଼ା	ସୁର ୧୦ ଭା. ୫୨	ପାଞ୍ଚରତ	ଧର	ଆଦିନାଥ	— ୧
୧୬୨	ନରାଣ	ବାସୁଧାବାସା	ଗଡ଼ୋ ୨ ଭା. ୫୨	ଗଡ଼ୋ	"	ଘଡ଼ଧାନ	— ୨
୧୬୩	ଗଡ଼ୋସି	ଗଡ଼ୋସି ଘରବାଠି	ଗଡ଼ୋସି ୨ ଭା. ୫୨	ଗଡ଼ୋସି	"	ସୁଧମଧ	୧-୨

બેંકોનાથિતું નામ નથા સંવન.	વહીવટદારનું નામ.	સંખ્યાના સંવન.	દેશસરની સ્થિતિ.	કેનાની વસ્તી	કુપા-વર્મ- અથ શાખા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૪૦	શ્રી જીવા માધાજી		સાધારણ	૪૦	૧ ૧	એક ચાંદીના ચોવીસ બિન- ચરનો પટ છે. બીજા માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૪૪	શ્રી પ્રેમચંદ કસ્ટુરચંદ		"	૧૫	૧	બોવરામાં પ્રતિમાજી બિરાજમાન છે.
"	શ્રી છોટાલાલ મોતિચંદ	૧૯૫૧	"	૧૨૫	૧ ૧	એક લાપચેરી છે. બોવરામાં પ્રતિમાજી બિરાજમાન છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી મનભાલ નથુચંદ	૧૮૪૫	"	૧૫૦	૧	તથુ ચાંદીના ચોવીસી પટો છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૦	શ્રી હીરાચંદ ચેલાજી	૧૯૯૧	"	૭૦	૧	એક ચાંદીના ચોવીસી પટ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી વીરચંદ યુલામચંદ		"	૩૦૦	૧	સાત ચાંદીના ચોવીસ બિન પટો છે. બોવરામાં પ્રતિમાજી બિરાજમાન છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૭	શ્રી નગીનદાસ પાનાચંદ		"	૪૦	૧	બીજા માળ છે. યતુજીવનો પટ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૪	શ્રી જીમાજી ભગવાનજી		"	૨૦૦	૧ ૧	એક ચાંદીના ચોવીસી પટ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લગભગ	શ્રી હવેરચંદ નગીનદાસ		"		૧ ૧	૧ લાપચેરી છે.
શ્રીસંધ સં. ૨૦૦૩ મહા વદ-૧૩	રેખચંદજી શેઠિયા	મુ. નં. ૧૬૮૩	"	૧૦૦		
શ્રીસંધ ૧૯૭૧	શ્રી રમણલાલ દેવચંદ		"	૧૦૦	૧	એક ચાંદીના ચોવીસી પટ છે.
પ્રેમચંદ મનજીભાઈ ૧૯૭૧	શ્રી ડાલાભાઈ પ્રેમચંદ		"	૪૦		
શ્રીસંધ ૧૯૭૨ વે. સુ. ૧૩	શ્રી મુનીલાલ પાનાચંદ મરોહોવાળા		"	૩૦		
શ્રીસંધ ૧૯૮૯	શ્રી મોતીભાઈ કસ્ટુરચંદ નંદાર		"	૧૫૦		૧ સાબરનંદ લાપચેરી છે.

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	ફેલ્ડ રજીસ્ટ્રેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	ખાતાં	મુળનામક	પ્રતિબાદનની સંખ્યા
૬૦૩	નવસારી	પદવા ઠેરી	નવસારી ૧ મા. ફર	નવસારી	સિખરબંધ	ચિંતામણિ પાંચનાથજી	પાપણ-પાણ ૩૦-૧૮
૬૦૪	નવસારી સ્ટેશન	નવસારી સ્ટે. રાયચંદ રોડ	નવસારી	"	"	(પાણના)	૩-૬
૬૦૫	કાલિયાવાડી	સમળી મહોલ્લો	૨ મા. ફર	કાલિયાવાડી	ધાનાબંધ	કાલિનાથજી	૩-૫
૬૦૬	બચાલપોર	વાલિયાવાડમાં	નવસારી ૦૧૧ મા. ફર	બચાલપોર	સિખરબંધ	"	૧૦-૮
૬૦૭	અમલસાડ સ્ટેશન	અમલસાડ સ્ટે. નજીક	અમલસાડ	અમલસાડ	"	"	૩-૫
૬૦૮	બીલીમોરા	નવાપરા	બીલીમોરા ૧ મા. ફર	બીલીમોરા	"	"	૧૬-૩૩
૬૦૯	મણદેવી	ઉપાધ્યક્ષ મહોલ્લો	મણદેવી ૧ મા. ફર	મણદેવી	"	ચિંતામણિ પાંચનાથજી	૧૩-૧૫
૬૧૦	વંસદ	બખરમાં	ઉનાઈ ૭ મા. ફર	વંસદ	ધર	પાંચનાથજી	— ૧
૬૧૧	વલસાડ	ઠેક ફોનિયા	વલસાડ ૧ મા. ફર	વલસાડ	સિખરબંધ	મહાવીર સ્વામી	૧૪-૧૬
૬૧૨	બીટડી	બખરમાં	કુંચરી ૨ મા. ફર	બીટડી	ધાનાબંધ	કાલિનાથજી	૫-૮

અધિકારીનું નામ તથા સંજ્ઞા	વહીવટદારનું નામ.	લેખના સંજ્ઞા.	રેસાસરની સ્થિતિ.	કૌનાની વસ્તી	ઉપા- ધ્યક્ષ શાખા	વિશેષ નોંધ
શ્રી સંધ પ્રાચીન	શ્રી પાર્થનાથ ભગવાનની પેઢી દ. ઇગનલાલ લાલુભાઈ		સાધારણ	૪૫૦	૨ ૧	૧ લાલુભેરી છે. ૧ શ્રી સુભા- સાગર જાનકાદર છે. સ. ૧૨૨૩ની સાલની રથામ બાર- સની પાર્થનાથ ભગવાનની મુર્તિ પ્રાચીન છે.
શ્રી સંધ ૧૯૬૭	શ્રી વીરચંદ નાગજીભાઈ		"	૧૫૦		એક લાલુભેરી મંડળ છે.
ક્રીડાચંદ મોદાણ તથા કેસર મોદાણ ૧૯૫૬	શ્રી ઇગનલાલ લાલુભાઈ		"	૭૫	૨	એક ચાંદીના ચોવીસી પટ છે.
શ્રી સંધ ૧૯૫૨	વીરચંદ મોતિચંદ		"	૧૦૦	૧ ૧	એક પુરતક બંધાર છે. દાન સુરિશ્વરજીની તથા કમલ સુરિ- શ્વરજીની એકેક બારસની મુર્તિ છે. તથા ચોવીસી પટ ચાંદીના છે.
શ્રી લાલચંદ મોતિચંદ ૧૯૬૩	શ્રી ક્રીડાચંદ લાલચંદ		"	૧૫૦	૨	એક લાલુભેરી છે. એક ચાંદીના ચોવીસી પટ છે.
શ્રી સંગ ૧૯૬૫ લગભગ	શ્રી સાતિનાથજી ભગવાનની પેઢી દુસરી-શ્રી ઇગનલાલ લાલુભાઈ		"	૩૫૦	૨ ૧	એક લાલુભેરી છે. એક સુભા- સાગર જાનકાદર છે. ૧૫૫ ચાંદીના ચોવીસી પટ છે. સ. ૧૨૦૧ની સાલની ધાતુની પાર્થનાથજીની મુર્તિ પ્રાચીન છે.
શ્રી સંધ પ્રાચીન	શ્રી લાલુભાઈ નાનચંદ		સારી	૧૦૦	૧	એ ચાંદીના ચોવીસી પટ છે.
શ્રી સંધ ૧૯૭૫ લગભગ	પ્રેમચંદ ઝરેરચંદ		"	૧૦૦	૧	
ક્રીડાચંદ રામકરજી દમજી- વાળા ૧૯૧૭ લગભગ	દુસરીમાં રામચંદ દરચંદ	૧૯૫૭	"	૬૦૦	૨	એક લાલુભેરી છે. સાત ચાંદીના ચોવીસી પટ છે.
શ્રી સંધ ૧૯૪૫ લગભગ	શ્રી લાલચંદ પ્રેમચંદ		"	૫૦	૧	એ ચાંદીના ચોવીસી પટ છે. ઉપરના ભાગમાં દેરાદર છે.

નંબર	માનવ નામ	કેશનં.	વેલ્વે કેશનં.	પોસ્ટ ઓફિસ.	બાંધણી.	પ્રાપ્તિનાયક	મતિમહત્તની સંખ્યા
૬૧૩	પારડી (કિલ્લા)	બેઝરટીડ	પારડી ૧૧ મા. ફર	પારડી	ધાળાખંધ	ચંદ્રમણ	વાપાણ-ધાણ ૭-૧૨
૬૧૪	બગવાડ	બગરમાં	ઉલવાડ ૨૧ મા. ફર	બગવાડ	શિખરખંધ	અછતનાથ	૬-૭
૬૧૫	વાપી	"	દમણરોડ	વાપી	"	"	૪-૧૨
૬૧૬	દમણ	વાણિવાડ	દમણરોડ ૭ મા. ફર	દમણ	ધાળાખંધ	આદિનાથ	૧૭-૩૦
૬૧૭	અંબારી	શેઠ રાવચંદ્રગુલાખચંદને ત્યાં	કરમખેલે ૧ મા. ફર	અંબારી (બીલાડ)	ધર	સુવિધિનાથ	— ૧
૬૧૮	સરીગામ	સરદારમણ નવલાણને ત્યાં	બીલાડ ૧૧ મા. ફર	સરીગામ (બીલાડ)	"	ચંદ્રમણ	— ૧
૬૧૯	કચુસા	ગામનાછેડે	બીલાડ ૮ મા. ફર	કચુસા	"	"	— ૧
૬૨૦	દવીએર (દીવીયર)	ગામમાં	ઉમરગામ રોડ ૪ મા. ફર	દવીએર	ધાળાખંધ	વિમલનાથ	૨-૩
૬૨૧	બોરડી	બગરમાં શેઠ મનલાલની મિલ પાસે	ગોલવડ ૨ મા. ફર	બોરડી	"	શાંતિનાથ	૧-૩
૬૨૨	ગોલવડ	બગરમાં	ગોલવડ ૦૧ મા. ફર	ગોલવડ	"	આદિનાથ	— ૭
૬૨૩	દહાણ	"	દહાણરોડ ૨ મા. ફર	દહાણ	ધૂમટખંધ	ચંદ્રમણ	૪-૧૨
૬૨૪	સામટાખંદર	ગામમાં	૪ મા. ફર	સામટાખંદર	ધાળાખંધ	ધાર્મનાથ	— ૫
૬૨૫	વાંઝ	ટોપાસરવાળું કળિયું	ચવીન ૨૧ મા. ફર	વાંઝ	શિખરખંધ	અછતનાથ	૧-૩
૬૨૬	કરચલીઆ	ગામમાં	નવસારી ૧૮ મા. ફર	મહુવા	"	સંભવનાથ	૧-૭

બેંકોના નામ નંબર સં.વગ.	બહુવિધકારી નામ.	સં.વગ.	કેસરની સ્થિતિ.	કેસરની વસ્તી.	ઉપ-કર્મ- અથવા સામાજી	વિશેષ નોંધ
કોરાચંદ રામકરજી દમજી- વાળા ૧૮૦૦ લગભગ	શેઠ નવલચંદ નેમચંદ	૧૬૬૧	સારી	૭૧	૨	એક લાયબેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૮	અમરચંદ રામજી		"	૭૫	૧ ૧	એક લાયબેરી છે.
શેઠ નાથાલાલ ખુમચંદની વિધવા બાઈ ગયા ૧૯૬૧	શેઠ ધનરાજી ખીમચંદજી		"	૧૦૦	૨ ૧	એક માનુસી મૌલમ સ્વામીની મૂર્તિ છે. એક માહોળો ગોવીંદી ૫૮ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૬૦	શેઠ કેસરીચંદ મોતિચંદ	૧૮૬૦	"	૧૫૦	૧ ૧	એક લાયબેરી છે.
શેઠ રામચંદ ગુલામચંદ ૧૯૮૦	શેઠ રામચંદ ગુલામચંદ		"	૭૫		
શ્રીસંધ ૧૯૬૫	શેઠ સરદારમલજી નવલાજી	મ. ના. ૧૬૧૮	સાધારણ	૫૦		
શેઠ અમરચંદજી ખુમચંદજી ૧૯૬૧	દલીચંદ મુળચંદ		"	૧૨૫	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૬	ભગનલાલજી દમરીમલજી	૧૯૦૩	સારી	૩૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૮ લગભગ	શેઠ રામચંદજી મુખાજી		"	૨૦૦	૧	એક કૅન વિદ્યાપ્રચારક મંડળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૨	શેઠ જસરાજી કરવુરચંદજી		"	૧૦૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૬૨	શેઠ મનોહરરાજ શિવરાજ		"	૨૫૦	૧ ૧	એક લાયબેરી છે. ઉપરના લાગમાં મૂર્તિ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૮૦	ચેળચંદ ફકીરચંદ		"	૧૦૦	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૯૪૫	શેઠ જયજીલાલ કપુરાજી	મ. ના. ૧૮૧૨	"	૨૫	૧	એક કૅન પુસ્તકાલય છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૭	ઉમાબાઈ કપુરાજી	મ. ના. ૧૮૪૫	"	૨૭૫	૧	શ્રી વલ્લભવિજયજી કૅન પુસ્તક- કાલય છે. ૧ મુરૂમૂર્તિ છે.

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	ફેલ્ડ ફેરરામ.	પોસ્ટ એક્રિસ.	બાંવણી.	મૂળનાયક	પ્રતિભાજની સંખ્યા
૬૨૭	સાતમ	મામમાં	નવસારી ૧૧ મા. ફર	સાતમ	ધર	શાંતિનાથજી	પાપાણ-ધાડ — ૧
૬૨૮	ઘાટમામ	"	૮ મા. ફર	ઘાટમામ	"	આદિનાથજી	— ૩
૬૨૯	દાંકલ	"	રાનકુવર ૪ મા. ફર	દાંકલ	"	અનંતાનાથજી	૩— ૨
૬૩૦	આલીપોર	"	મીખલી રોડ ૧ મા. ફર	આલીપોર દેમામ	"	પાર્શ્વનાથજી	૩— ૩
૬૩૧	સીસોદરા	દમણુ કાગિયુ	નવસારી ૫ મા. ફર	સીસોદરા	સિખરબંધ	કુચુનાથજી	૬— ૨
૬૩૨	"	રોડ વાલજી દલાળના મકાનમાં	"	"	ધર	પાર્શ્વનાથજી	— ૧
૬૩૩	વાપમધરા	રોડ માંડાભાઈ મોવિંદળના મકાનમાં	કુંભરી ૫ મા. ફર	કુંભરી	"	વાસુબંધ રવામી	— ૧
૬૩૪	કરાડી	વાણિયાના મરોદલામાં	નવસારી ૭ મા. ફર	કરાડી	"	મલિનાથજી	૩— ૪
૬૩૫	આંદ	બબરમાં	નવસારી ૬ મા. ફર	આંદ	"	આદિનાથજી	૩— ૩
૬૩૬	બબરામાં	કાપવાડ	વેડા ૨ મા. ફર	બબરામાં	સિખરબંધ	સુમતિનાથજી	૩— ૨
૬૩૭	ખનાર	મામમાં	અમલસાડ ૩ મા. ફર	ખનાર	ધર	પાર્શ્વનાથજી	૧— ૧
૬૩૮	કોટાલી	સોનીવાડ	"	કોટાલી	"	મદાવીરરામી	૩— ૨
૬૩૯	બેરલાવ	બેચંદ બીમચંદના મકાનમાં	ઉલવાડ ૮ મા. ફર	પરીઆ	"	પાર્શ્વનાથજી	— ૧
૬૪૦	અંબાચ	મામમાં	૬ મા. ફર	અંબાચ	બુમટબંધ	"	— ૧
૬૪૧	નરોલી (દમણુ)	રોડ નંદાજી રતનાજીના મકાનમાં	દમણુરોડ ૮ મા. ફર	સેલવાડ	ધર	ચંદ્રમણજી	૨— ૨

અધ્યાવનારનું નામ તથા સંવત	વહીવટદારનું નામ.	સંખ્યા સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	જેનોની વસ્તી.	કિંમત અથ શાખા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંઘ ૧૯૮૦	બીમચંદ બલાઇ	જી. નં. ૧૮૩૩	હારી	૧૦૦	૧	
શ્રીસંઘ ૧૯૭૧	ભગવાનજી હીરાજી	૧૪૨૮	"	૭૫		
શ્રીસંઘ ૧૯૮૦ લગભગ	દેવીચંદ જેઠેંદ		"	૧૦૪	૧	
શ્રીસંઘ ૧૯૬૯	ભગવાનદાસ રામચંદ		"	૧૫૦	૧	
શ્રીસંઘ ૧૯૬૩	ગોવિંદજી અમરાજી		"	૧૫૦	૧	એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રી વાલજી દસાજી ૧૯૭૪	શ્રી વાલજી દસાજી		"			એક ૫૨ છે.
શ્રીસંઘ ૧૯૬૮	શ્રી માંડાભાઈ ગોવિંદભાઈ		"	૩૦		
શ્રીસંઘ ૧૯૪૫	મયનભાસ રામચંદ		"	૨૬	૧	
શ્રીસંઘ ૧૯૫૦ લગભગ	બીખાભાઈ ડાભાભાઈ		"	૨૫	૧	
શ્રીસંઘ ૧૯૫૮	શ્રી બીખાભાઈ વીરચંદ		"	૨૩	૧	
શ્રીસંઘ ૧૯૭૪	શ્રી કૃષ્ણચંદ ડાભાભાઈ		"	૮૦		
બાઈ મોતી	શ્રી ડાભાભાઈ વલ્લભજી		"	૧૫		
શ્રીસંઘ ૧૯૬૯	શ્રી જેઠેંદ બીમચંદ		"	૧૨૫		એક પુસ્તકાલય છે.
શ્રી તારાચંદ જેઠાજી	શ્રી જીતમચંદ જેઠાજી		"	૧૨૫		એક જેન લાયબ્રેરી છે.
શ્રીસંઘ ૧૯૬૭	શ્રીસંઘ		"	૫૦		

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	ફેલ્ડ નોટેશન	પોસ્ટ એમ્પ્લોયમેન્ટ	આંશિકતા	મુળનાયક	પ્રતિભાણની સંખ્યા
૬૪૨	મુંગઈ	સેન્ડહર્સ્ટ રોડ	મનીરોડ	ગીરગાંવ નં. ૪	શિખરખંધ	અંદાજિત	પાપાણ-ખાણ ૪-૧૫
૬૪૩	"	લીટલગ્રીન્સ રોડ ચલપાર હોલ	માન્ટ રોડ	અલપાર હોલ નં. ૬	ધર	પાર્શ્વનાથજી	— ૨
૬૪૪	"	રીબરોડ બાણુનું દેરાસર	"	"	શિખરખંધ	અપકલેવજી	૨૪-૧૬
૬૪૫	"	નારાયણ ડાબોલકર રોડ જીવંત નિવાસ	"	"	ધર	ગોડી પાર્શ્વનાથજી	— ૪ ૧
૬૪૬	"	વાલકેથર રોડ	"	"	ધાબાખંધ	સુપાર્શ્વનાથજી	૧૦-૫
૬૪૭	"	મરીન ફાઇવ ઈથર નિવાસ	મરીનવાઈન	મુંગઈ નં. ૧	ધર	આદિનાથજી	— ૭
૬૪૮	"	બનંત નિવાસ ભાતભાગર	મરજીદ બંદર	મોડવો નં. ૩	"	"	— ૨
૬૪૯	"	મહાબળ એસેસીએટન પટવા આલ	મુંગઈ	"	"	ગોડી પાર્શ્વનાથજી	— ૭
૬૫૦	"	અવેરી બગર	"	"	ધાબાખંધ	મહાવીરસ્વામી	૬-૭
૬૫૧	"	સુલાલવાડી	બોમ્બે સેન્ટ્રલ	મુંગઈ નં. ૪	શિખરખંધ	ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથજી	૩૭-૩૩
૬૫૨	"	પાવધૂરી	"	મુંગઈ નં. ૩	"	ગોડી પાર્શ્વનાથજી	૮૩-૧૪૪
૬૫૩	"	"	"	"	"	મહાવીરસ્વામી	૩૪-૩૬
૬૫૪	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૨૦-૪૫
૬૫૫	"	લાલબાગ જુલેથર	"	ગીરગાંવ-૪	ધાબાખંધ	ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથજી	૮-૪૬
૬૫૬	"	"	"	"	શિખરખંધ	મહાવીરસ્વામી	૧૧-૨

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખના સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	જેતોની વસ્તી.	ઉપા-ધર્મ-અથવા શાળા.	વિશેષ નોંધ
શેઠ વાઢીલાલ સારાભાઈ ૧૯૮૬ મહા સુ. ૫	કમીટી		સારી	૨૦૦૦૦	૧	એક લાયબ્રેરી છે.
શેઠ માણેકલાલ ચૂનીલાલ ૧૯૯૭	માણેકલાલ ચૂનીલાલ જે. પી.		"			
બાલુ આમીચંદણ પનાલાલજી	બાલુના દેરાસરના દુરદીઓ		"		૧	અગિયોનો ફોટો લેવા લાયક છે.
"	બાલુ મોહનલાલ પનાલાલ		"			એક પાનાની તથા બે રફટિકની પ્રતિમાઓ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૦ વૈ. સુ. ૭	શ્રીસંધ		"			
શેઠ કાંતિલાલ ઈશ્વરલાલ ૧૯૬૬ માગસર સુ. ૩	શેઠ કાંતિલાલ ઈશ્વરલાલ		"			બે માળ છે.
લક્ષ્મીચંદણ હીરજી ૧૯૬૩	ચા. લક્ષ્મીચંદણ હીરજી		"			પાંચમે માળ છે.
ગણેશમલજી સોભાગમલજી કોટાવાળા	ગણેશમલજી સોભાગમલજી કોટાવાળા		"			
શ્રીસંધ ૧૯૭૩	ઝવેરી ભગ્વત દેરાસર કમીટી		"			બે રફટિકની પ્રતિમાઓ છે.
શ્રીસંધ	કમીટી		"		૧	એક રફટિકની મુર્તિ છે.
શેઠ મોતિલા	"		"		૧	એક રફટિકની પ્રતિમાજી છે. ભીત પર સુંદર ચિત્રો છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૮ આ. સુ. ૧૦	"		"		૧	
શ્રીસંધ	"		"		૧	
શેઠ મોતિલા	"		"		૧	મોહનલાલજી જેન સેફલ લાયબ્રેરી છે.
શેઠ લાલજી હીરજી ભગ્વતવાળા ૧૯૬૧	"		"			

નંબર	આમત્તુ નામ	ઠેકાણું	ફેલો રજીસ્ટ્રેશન	પોસ્ટ એમ્પ્લોયમેન્ટ	બાંધવજી	મૂળનામક	પ્રતિબાદના સંખ્યા
૬૫૭	મુંબઈ	પાવધૂની બીંદીખાતર	ભોમ્બે સેન્ટ્રલ	મુંબઈ નં. ૩	શિખરબંધ	સાતિનાથજી	પાપાણ-ધાતુ ૪૨-૬૬
૬૫૮	"	"	"	"	"	નેમિનાથજી	૧૮-૧૫
૬૫૯	"	મહાવીર જીન વિલાસપ મોનાલીઆ ટેકરીડ	આન્ટરોડ	આન્ટરોડ	ધૂમકબંધ	વાસુપૂજનજી	૩-૪
૬૬૦	"	ચોપાટી સફિસ	ચર્ચીરોડ	ચર્ચીરોડ	ધાળાબંધ	કલ્યાણ પાર્શ્વનાથજી	-૮૮
૬૬૧	"	નરસીનાથ રટ્ટોટ	મરજીદ બંદર	મોડવી નં. ૬	શિખરબંધ	અનંતનાથજી	૭૦-૫૧ ૬૮
૬૬૨	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૧૮-૨૬
૬૬૩	"	રત્નેકાદન જમસેદજી લાવારોડ	ચર્ચીરોડ	ચર્ચીરોડ	ધર	અણતનાથજી	-૨
૬૬૪	"	ભુલારચાલ મનદર બીંદીજી	મરીન લાઈન્સ	મુંબઈ નં. ૨	"	સાતિનાથજી	-૩
૬૬૫	"	મિન્સેસ રટ્ટોટ ફેવરબુ મેન્શન	"	"	"	અણતનાથજી	-૪
૬૬૬	"	ભુલિયા એકસચેન્જ બીંદીજી	ભોમ્બે સેન્ટ્રલ	"	"	અનિસુમત રવામા	-૫
૬૬૭	"	ચંપાગલી રોડ કીકાભાઈ પ્રેમચંદની મકાનમા	"	"	"	પાર્શ્વનાથજી	-૮
૬૬૮	માહુંગા	સાતિનિકેતન વીનસેન્ટ રોડ,	માહુંગા જી. આર્થ. પી.	માહુંગા	"	વલ્લભજી	-૪
૬૬૯	"	નગીન નિવાસ ભામે જમશેદ રોડ	"	"	"	પાર્શ્વનાથજી	-૩
૬૭૦	"	કીંગ્સ સારકમ રોડ કીકાભાઈ પ્રેમચંદની માલો	કીંગ્સ સારકમ	"	"	ધર્મનાથજી	-૬

અગ્રવાનનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	કેસરની સ્થિતિ.	જેનાની વરતી.	કેસા-વર્ગ-અથવા શાખા.	વિશેષ નોંધ
શેઠ મોતિલા ૧૮૭૬	કમીટી		સારી		૧	એક લાયસેન્સી છે. બીજા પર પ્રામીની ચિત્રો છે.
શ્રીસંધ	"		"		૧	
જવાભાઈ ૧૯૭૧	મહાવીર જૈન વિલાસચંની કમીટી		"			
શ્રીસંધ ૧૯૬૮	કાલાભાઈ પ્રેમચંદ		"			
શેઠ નરસી નાથા ૧૮૮૬	અનંતાનયજી ભગવાનના ફેરાસરના ટ્રસ્ટીઓ		"			નવ રફેલિકની પ્રતિભાઓ છે. એક હસ્તલિખિત પુસ્તક છે.
શ્રીસંધ	કમીટી		"			
વકીલ કલ્યાણભાઈ જુદરભાઈ શ. ૧૯૮૩ આ. સુ. ૩	વકીલ કલ્યાણભાઈ જુદરભાઈ		"			પાંચમા મળ્યે છે.
શેઠ મોતિચંદ ગિરધરલાલ કાપડિયા	શેઠ ચૂનીલાલ ભગચંદ		"			ત્રીજો માળ છે.
પોપટલાલ અમરચંદ	ભગચંદ જુલાખીદાસ		"			ત્રીજો માળ છે.
શેઠ જીવનલાલ પ્રતાપચી	જીવનલાલ પ્રતાપચી		"			
શેઠ કોકાભાઈ પ્રેમચંદ	શેઠ કોકાભાઈ પ્રેમચંદ		"			ચોથો માળ છે.
શેઠ રવજી સોળપાલ ૧૯૬૫	શેઠ રવજી સોળપાલ		"	૧૫૦૦૦		"
શેઠ ભગવાનદાસ હરખચંદ ૧૯૬૭ આ. વ. ૧૦	ભગવાનદાસ હરખચંદ		"			ત્રીજો માળ છે.
શેઠ કોકાભાઈ પ્રેમચંદ શ. ૧૯૬૭	શેઠ કોકાભાઈ પ્રેમચંદ		"			"

નંબર	ગામનું નામ.	કેસ/કેસી.	રેલવે સ્ટેશન.	પાસે એકાદિસ.	ખાંડ/ખાંડી.	મુળનાયક	પ્રતિબાલની સંખ્યા
૬૭૧	મુંબઈ	કૌન દેરાસર કોટમાં	મેરીબંદર	કોટ	શિખરબંધ	શાંતિનાથજી એડા ઉપર મહાવીરસ્વામી	પાપાણી-ખાડુ ૨૧-૪૨
૬૭૨	દાદર	કૌન દેરાસર	દાદર (બી. બી. એન્ડ સી. બાઈ)	દાદર	"	શાંતિનાથજી	૧૬-૧૮
૬૭૩	ભાઈદર	બળદરમાં	ભાઈદર ના મા. દર	ભાઈદર	"	પાશનાથજી	૩-૩
૬૭૪	વાંદરા	"	વાંદરા ના મા. દર	વાંદરા	"	ચંદ્રમણજી	૪-૧
૬૭૫	વીસે પારલે	વીસાપારલા કનુભાન રોડ	વીસેપારલે	વીસેપારલે	ધાયાબંધ	શિંતામણિ પાશનાથજી	૩-૪
૬૭૬	અગાસી	કૌન દેરાસર	વીરાસ ૩ મા. દર	અગાસી	શિખરબંધ	મુનિશ્ચમલ સ્વામી	૨૦-૧૦
૬૭૭	સાન્તાક્રુઝ	"	સાન્તાક્રુઝ સ્ટેશન	સાન્તાક્રુઝ	"	કુંથુનાથજી	૩-૬
૬૭૮	મલાડ	દેવકરનું ચૂપણી વાડી	મલાડ	મલાડ	ધુમટબંધ	જગદેશભાઈ પાશનાથજી	૩-૬
૬૭૯	"	ચંદ્રાવતી નિવાસ દક્ષિણ રોડ	"	"	ધર	ધર્મનાથજી	— ૨
૬૮૦	અધેરી	બાગીલાલ મહેરચંદ્રના બંગલો મરઝમાન રોડ	અધેરી	અધેરી	"	શાંતિનાથજી	— ૩
૬૮૧	"	પંડુગલી કૌન દેરાસર	"	"	ધુમટબંધ	ચંદ્રમણજી	૩-૬
૬૮૨	"	સંધવીવીલા	"	"	ધર	આદિનાથજી	— ૪
૬૮૩	"	ગેડ પોપટલાલ ધારશીના બંગલામાં	"	"	ધુમટબંધ	મેવાસનાથજી	— ૧૦

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત	વહીવટદારનું નામ.	સંખ્યા નંબર.	દેરાસરની સ્થિતિ.	જંગીની પત્તી.	કિંમત અથવા શ્રેણી	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૮૬૫	કમીટી		સારી	૧૦૦૦	૧	એક શ્રી શક્તિનાથ ભગવાનની પ્રાચીન ચિત્ર છે.
આચાર્યશ્રી શ્રીસંધ ૧૯૬૭	શક્તિનાથજીની પેઢી		"	૩૦૦૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૭૦	શ્રી ભગવાનજી		"	૪૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૫૦	શ્રી ભગવાનજી		"	૨૫૦	૧	ગોધાનર ખાતે દેરાસર છે.
શ્રી કીર્તિલાલ બેરારદાસ ૧૯૮૪	શ્રી કીર્તિલાલ બેરારદાસ		"	૮૦૦	૧	
શ્રી મોતિલાલ ૧૮૬૨	ગોદી પાર્શ્વનાથજીના દેરા- સરના દરેડીઓ		"	૫૦૦	૧ ૩	મુખમાં આ પ્રાચીન તીર્થ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૪	દેરાસરની કમીટી		"	૭૦૦	૧	
દેવકરજી મુનજી ૧૯૭૯	ગોદીજીના દેરાસરના દરેડીઓ		"	૩૦૦	૧ ૨	દેરાસરમાં કાચનું કામ તથા ચિત્રામ સુદર છે.
બાલુભાઈ ખીમચંદ	બાલુભાઈ ખીમચંદ		"			પહેલે માળ છે.
શ્રી ભોગીલાલ લહેરચંદ	શ્રી ભોગીલાલ લહેરચંદ		"		૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૮ જે સુ ૬	કમીટી	૧૯૮૮	"	૫૦૦	૧	
શ્રી નગીનદાસ કરમચંદ સંધ ૧૯૭૫	શ્રી નગીનદાસ કરમચંદ		"			નગીનદાસ કરમચંદના બંધ- લાના પહેલે મળે છે.
શ્રી સુનીલાલ પારસીભાઈ ૧૯૬૨	સુનીલાલ લખમજી		"			નીચે સેન્ટરિયમ છે.

નંબર	ગામનું નામ	ટેકાફ.	રેલવે સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	આંગણી.	મુળનાયક	પ્રતિબદ્ધની સંખ્યા
૬૮૪	અધિરી	રોડ બેલાભાઈ કરમચંદ	લીલેપારલે	લીલેપારલે	ધર	પાર્થનાથજી	પાપાણ-ધાડુ — ૩
૬૮૫	"	વલ્લભભાઈ રોડ જુનું દેરાસર	"	"	"	સાતિનાથજી	— ૧
૬૮૬	જુલુ	રોડ કીલાભાઈ ગ્રેમચંદના અમલાભાઈ	"	"	"	ચંદ્રપ્રભુજી	— ૧
૬૮૭	ભાવખલા	ભવલેન	ભાવખલા	ભાવખલા	શિખરભંધ	આદિનાથજી	૨૨—૭૬
૬૮૮	પરેલ	ભાલમાય ભાલવાડી	પરેલ	પરેલ	"	સુવિધિનાથજી	૮— ૮
૬૮૯	કોલાયા	જેન દેરાસર રાખવાડકર રટીદ	કોલાયા	કોલાયા	ધાયાખંધ	સાતિનાથજી	૭— ૪
૬૯૦	માલીમ	જેન દેરાસર કેસરોડ કોસલેન	માલીમ ના મા. દૂર	માલીમ	ધુમટખંધ	આદિનાથજી	૬— ૮
૬૯૧	પરેલ	રોડ ગોકળભાઈ મુળચંદ હોરટેલ	એવરીન્ટન રોડની નજીક	પરેલ	ધર	પાર્થનાથજી	— ૫
૬૯૨	મીચપોકલી	લીલાઈલ રોડ દરવાસા બિક્લીચ નં. ૧૨	મીચપોકલી	જેકમસરકલ	"	સાતિનાથજી	— ૫
૬૯૩	કુરલા	ન્યુ મેથવોડ	કુરલા ના મા. દૂર	કુરલા	"	"	— ૨
૬૯૪	"	જૂની બહો પાસે	"	"	શિખરભંધ	પાર્થનાથજી	૫— ૧
૬૯૫	ધાટકોપર	દેરાસરલેન	ધાટકોપર ના મા. દૂર	ધાટકોપર	"	છરાવલા પાર્થનાથજી	૭—૧૦
૬૯૬	"	નવરોડલેન	"	"	ધર	પાર્થનાથજી	— ૧
૬૯૭	ભાડુપ	આમરાડા કચ્છીદલા જોસવાલ સેનીટરિયમ	ભાડુપ ના મા. દૂર	મુલ્ક	શિખરભંધ	આદિનાથજી	૩— ૩
૬૯૮	મુલ્ક	સુવાળા સેનીટરિયમની સામે	મુલ્ક	"	ધર	વાસુકુમારજી	૩— ૩

અધ્યાપનારનું નામ અથવા સંચાલક	અધ્યાપક/અધ્યાપિકાનું નામ	સેવા સંવત	દેશસેવની રિત્યા	વર્ગનાની વરતી	ઉપ-વર્ગ- અથવા શાખા	વિશેષ નોંધ
શ્રી યેલાભાઈ કરમચંદ	ગોસવાલની કમીટી		સારી			
શ્રી સંધ	મારવાડી ગ્રંથ		"			
શ્રી કીશાભાઈ પ્રેમચંદ	શ્રી કીશાભાઈ પ્રેમચંદ		"			પહેલે મળે છે
શ્રી મોતિલા ૧૮૮૫	શ્રી મોતિલા		"		૧ ૧	
શ્રી સંધ ૧૯૮૨	કમીટી		"	૫૦૦	૧	
શ્રી સંધ ૧૯૦૦ લગભગ	"		"	૩૦૦		
શ્રી સંધ ૧૯૫૦ લગભગ	"		"	૨૦૦	૧	મેકા ૫૨ છે.
શ્રી ગોકળભાઈ મુળચંદ ૧૯૦૬	ગોકળભાઈ મુળલાલ		"	૨૦૦		
શ્રી સંધ ૧૯૭૫ લગભગ	શ્રી સંધ		"	૨૦૦		બીજો માગ છે.
શ્રી સંધ ૧૯૮૫	કમીટીમાં તેમજ		"	૨૫૦	૧	બીજો માગ છે.
શ્રી સંધ ૧૯૬૦	શ્રી અરેચંદ નયુજી		"		૧	કાચનું કામ સાડું છે.
કમીટી વીસાગોસવાલ શ્રી સંધ ૧૯૬૬	શ્રી રવજીભાઈ સોળાપાળ		"	૮૦૦	૧	બીજો માગ ૫૫૫ દેશસેવ છે.
પરમાનંદ રતનજી ૧૯૬૫	પરમાનંદ રતનજી		"			માથે માગ છે.
અનંતનાથજીની પેઢી તરફથી ૧૯૬૭	અનંતનાથજીની પેઢી મુળાઈ		"	૨૦		એક વિદ્યાળ સેનીટરિયમ છે. ઉત્તરવાની સગવડ છે.
શ્રી સંધ ૧૯૭૫	શ્રી સંધ		"	૨૫૦	૧	એક કાચગિરી છે.

નંબર	આમનું નામ	કેસનું	ફેલ્ડ રજીસ્ટ્રેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	બાંધણી	મુગનાયક	પ્રતિબાહની સંખ્યા
૬૬૬	હાથા	એન દેરાસર	હાથા ૧ મા. ફર	હાથા	ધાબાબંધ	આદિનાથજી	પાનાથ-ધાતુ ૧૨-૫
૭૦૦	ભીવંડી	નવીઆલ	હાથા ૧૦ મા. ફર	ભીવંડી	ધર	સુપાર્કનાથજી	૩-૭
૭૦૧	પનવેલ	બળર પેંડ	મુમરા ૧૮ મા. ફર	પનવેલ	ધાબાબંધ	પદમપ્રજી	— ૨
૭૦૨	ચેન	બળરખા	ખેપોલી ૨૦ મા. ફર	ચેન	"	આદિનાથજી	૫-૩
૭૦૩	ચોપનાડ	"	ધરમતર બંદર ૨ મા. ફર	ચોપનાડ	"	પદમપ્રજી	૫-૫
૭૦૪	અલીબાગ	"	ચેલસ બંદર ૧૪ મા. ફર	અલીબાગ	ધૂમટબંધ	સાતિનાથજી	૩-૧
૭૦૫	ચેવડંડા	"	૨૩ મા. ફર	ચેવડંડા	ધાબાબંધ	સુમતિનાથજી	— ૫
૭૦૬	ચેઠા	"	ચેઠા બંદર ૦૧ મા. ફર	ચેઠા	ધર	શ્રીતલનાથજી	— ૨
૭૦૭	નાગુચાથા	"	ધરમતર બંદર ૧૮ મા. ફર	નાગુચાથા	શિખરબંધ	ચંદ્રપ્રજી	૬-૮
૭૦૮	ખેલુસા	"	૧૬ મા. ફર	"	ધર	"	— ૧
૭૦૯	પાલી	"	૨૪ મા. ફર	પાલી	ધાબાબંધ	આદિનાથજી	૧-૧
૭૧૦	પાલનપુર	સાતિનાથજીના દેરાસરનો થાણ	પાલનપુર	પાલનપુર	"	સાતિનાથજી	૬૪-૫૮
૭૧૧	"	"	"	"	શિખરબંધ	મહાવીર સ્વામી	૫-૧૯

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંચાલ.	વહીવટદારનું નામ.	લેખના સંચાલ.	દેરાસરની સ્થિતિ.	કેનાની ચરતી.	ઉપ- અથ	ધર્મ.	વિશેષ નોંધ
શ્રી નેમા રામજી ૧૯૬૦	શ્રીસંધ		સારી	૧૦૦	૧		એક લાયબેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૫	ભગવાનજી ઝોઝમજી	૧૭૦૧	સાધારણ	૨૦૦	૧		બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૪	ગુલસીરામ મોતિરામ શરાફ		"	૧૦૦	૧	૧	એક લાયબેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૩૫	શ્રી દિમલભાઈ અમરજી		સારી	૧૨૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૫૨	અનરાજ ટેકચંદ	૧૯૪૨	"	૧૨૫	૧	૧	બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૩૪	જનાજી છવાજી	૧૯૨૧	"	૨૫	૧	૧	"
શ્રીસંધ ૧૯૭૦	શ્રી નવાજી જોરાજી		સાધારણ	૬૦			"
શ્રી બીમનાજી યુલાળજી ૧૯૬૫	શ્રી બીમનાજી યુલાળજી		"	૮૦			"
શ્રીસંધ ૧૯૫૮	ભગમલજી શ્લીચંદ	૧૯૩૩	સારી	૧૨૫			
શ્રીસંધ ૧૯૨૫	જીવરાજજી રાવજી		સાધારણ	૨૦			
શ્રીસંધ ૧૯૮૦	કંસરાજ સુમજી	૧૯૨૧	"	૮૦		૧	
શ્રીસંધ	શ્રીસંધ		સારી	૩૩૦૦	૧૦	૭	કેન વિલોત્તમજી લાયબેરી જે. સં. ૧૩૩૬ની સાલની સરસ્વતીની બે સુદર મૂર્તિ- ઓ છે. ત્રીજો માળ પથ્થુ દેરાસર છે.
કેશરીચંદ જીવમજીની ધર્મપત્ની મેનાબાઈ	"		"				૧૧ પાટુ મૂર્તિઓ પ્રાચીન આ દેરાસરમાં છે.

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	રેલ્વે સ્ટેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	બાંધણી	મુગનાયક	પ્રતિભાટની સંખ્યા
૭૧૨	પાલનપુર	માટા ફરાશરનો વાસ	પાલનપુર	પાલનપુર	સુમટખંધ	પદસવિયા પાસેનાથજી	પાપાણ-પાટ ૬૧-૪૫
૭૧૩	"	"	"	"	"	અવલદેવજી	૧૮-૧૨
૭૧૪	"	"	"	"	"	મેચિનાથજી	૩૭-૩૬
૭૧૫	"	પારેખનો વાસ	"	"	ધર	કપાણ પાસેનાથજી	— ૪
૭૧૬	"	આલપુરા	૨ મા. ફર	"	સુમટખંધ	સંકલનાથજી	૮-૮
૭૧૭	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૬-૩
૭૧૮	"	કાવરો	"	"	"	શાંતિનાથજી	૫-૭
૭૧૯	"	પ્રેમચંદ પારેખનો વાસ	"	"	"	આદિનાથજી	૧-૭
૭૨૦	"	"	"	"	ધર	સુવિધિનાથજી	— ૩
૭૨૧	"	દાવર પાસે	"	"	"	આદિનાથજી	૧-૭
૭૨૨	"	લેન બોઝી	"	"	"	શાંતિનાથજી	— ૨
૭૨૩	જાભાળા	જાભરમાં	ઉચરદેસી ૨ મા. ફર	"	ધાખાખંધ	મદાવીરનામી	૧-૫
૭૨૪	કાલોલા	જામમાં	અખીરગઢ ૨ મા. ફર	અખીરગઢ	શિખરખંધ	શાંતિનાથજી	૧-૧
૭૨૫	વાસણા (જાભાળા)	જાભરમાં	ઉચરદેસી ૧ મા. ફર	કાલોદર	ધર	વાસપુજી	— ૨

અધિકારનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	કેસરની સ્થિતિ.	કેસરની વસ્તી.	કેસર-વર્ગ- અથવા શાખા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	શ્રીસંધ		સારી			૧૩૨૫ ની સાલની અગિયાર દેવની મુદત પાતિ છે. પ્રત્યક્ષ
						રામની લેખી આરસની પ્રતિમા છે.
"	"		"			
"	"		"			સં. ૧૩૫૨ની સાલની મુદત મુલકની મુદત પાતિ છે.
પારેખ કરમચંદ અપાચંદ ૧૯૪૩	પારેખ ડાહ્યાભાઈ નગીનદાસ		"			
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લગભગ	સોનાચંદ ધરમચંદ		"			
"	"		"			
શ્રીસંધ ૧૯૫૭	મંગળજી લક્ષ્મીચંદ		"			
આજી પારેખ ૧૮૫૦ લગભગ	પ્રેમચંદ પારેખ		"			
શ્રીસંધ ૧૯૫૦ લગભગ	મીમનલાલ મંગળજી		"			
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શેઠ ગમલદાસ ટોકરયા		"			
શ્રી પાલનપુર લેખ વિલાસવ	શ્રી પાલનપુર લેખ વિલાસવ		"		૧	એક લાખ જેટલી છે. ૬૧ અબખા- સીઆ અબખાસ કરે છે.
શ્રીસંધ ૧૮૮૨	શ્રીસંધ		"	૧૦૦	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૯૬૫	"		સાધારણ	૮	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૬૭	(મહેમરભાઈ)		સારી	૪૦	૧	

નંબર	ગામનું નામ	કેશઝ	રેલેવ સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	બાંધણી.	મૂળનાથક	પ્રતિભાટની સંખ્યા
૭૨૬	કચોદર	બબરમાં	કચોદર ૧૧ મા. ફર	કચોદર	સુમટનંધ	આદિનાથક	પાપાસુ-પાટ ૧-૪
૭૨૭	કીકોતર	નાથમાં	અમીરમઢ ૩ મા. ફર	અમીરમઢ	કિમરનંધ	કુચુનાથક	૧-
૭૨૮	સરોતરા	બબરમાં	કમ્પાલમઢ ૬ મા. ફર	"	"	કાલિનાથક	૨-૧
૭૨૯	અગા	"	૭૫મી ૨ માઈ ફર	મેતા	સુમટનંધ	પાર્શ્વનાથક	૭-૪
૭૩૦	મેતા	"	" માઈ ફર	"	"	અચ્યતનાથક	૫-૩
૭૩૧	ચિનાસચી	"	ચિનાસચી	પાલનપુર	ધર	આદિનાથક	૧-૨
૭૩૨	મલાસુ	"	૪ મા. ફર	"	"	પાર્શ્વનાથક	૧-૧
૭૩૩	બજી	"	૭૫મી ૩ માઈ ફર	મેતા	સુમટનંધ	અંકમણક	૪-૫
૭૩૪	સાકમ	"	૭૫મી ૫ માઈ ફર	"	પાપાનંધ	પાર્શ્વનાથક	૧-૫
૭૩૫	જુલેડી	"	પાલનપુર ૧૦ મા. ફર	પાલનપુર	ધર	આદિનાથક	૨-૨
૭૩૬	દલીવાડા	"	૨૦ મા. ૨	"	કિમરનંધ	"	૫-૧૩
૭૩૭	પાથાવાડ	"	ડીથા કેમ્પ ૧૮ મા. ફર	પીથત	"	"	૪-૬
૭૩૮	દાહરવાડા	"	૭૫મી ૪ માઈ ફર	મેતા	સુમટનંધ	કાલિનાથક	૨-૫
૭૩૯	પટોસજી	"	૫ માઈ ફર	"	"	મહાવીરનાથક	૧-૨
૭૪૦	કમ્પા	બબરમાં	૭ માઈ ફર	"	"	કાલિનાથક	૧-૨

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેનાસરની રીતિગિ.	બેનાની વરતી.	ઉપા-અથ અથ રાશી	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૧૦	શ્રીસંધ		સારી	૧૧	૧	ધૂમટ ટુટેસો બેનાથી પાણી પડે છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	"		સાધારણ	૧૬	૧	
"	સા. ઉમાજી અમરાજી		સારી	૨૦	૧	એક ચોવીસ ભિનનો ૫૮ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૧૭	શ્રીસંધ (અંગ્રજી ૪૫૨)		"	૫૦	૧ ૨	ધૂમટમાં પાણીનાથ મસ્જીદના છવન પ્રસંગેના કિસ્સો છે.
શ્રીસંધ ૧૯૪૮	શ્રીસંધ (અંગ્રજી લાસ્કુબાર્ડ)		"	૧૨૫	૨ ૧	
શ્રીસંધ ૧૯૧૦	શ્રીસંધ		"	૪૮	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૧૦	"		"	૪૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૦૦	"		"	૧૨૫	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૮૬૮	"		સારી	૧૨૫	૧ ૧	સં. ૧૧૬૮ એક પાણી પ્રાપ્તિન શ્રીસંધ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	"		સાધારણ	૬૦	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૪૦૦ લગભગ	"		સારી	૧૪૦	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	"	૧૮૮૮	"	૨૦૦	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૯૬૪	એલેક્સાન્ડર ગુલામચંદ		"	૮૦	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૯૬૭	શ્રીસંધ		"	૪૫	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૧૪	"		"	૪૦	૧	

નંબર	ગામકું. નામ	ઠેકાણું	રેલવે સ્ટેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	ભાંગણી	મુળનામક	મતિઆણની સંખ્યા
૭૪૧	પકાણ	બબરમાં	અંડીસર ૫ મા. દુર	અહ	કુમટખંધ	કુમતિનામક	પાપાણ-પાક ૧-૩
૭૪૨	રાજપુર	"	ડીસા ૧ મા. દુર	ડીસા	"	અભિનંદનક	૧૦-૮
૭૪૩	અહ	"	અંડીસર ૪ મા. દુર	અહ	"	પાથનામક	૬-૮
૭૪૪	કુમાપણ	"	૩ મા. દુર	"	ધર	કીતળનામક	૧-૪
૭૪૫	ડીસા (જૂના)	"	ડીસા ૨ મા. દુર	ડીસા	કુમટખંધ	આદિનામક	૨૫-૩૪
૭૪૬	"	"	"	"	"	મહાવીરસ્વામી	૧૮-૪૨
૭૪૭	અંડીસર	"	અંડીસર ૦૧ મા. દુર	અંડીસર	"	આદિનામક	૭-૫
૭૪૮	વેડાંઆ	"	૩ મા. દુર	પાલકપુર	ધર	"	૪-૬
૭૪૯	ખોડલા	"	૧૧ મા. દુર	"	"	મહાવીરસ્વામી	— ૨
૭૫૦	ડીસા (નવા)	"	ડીસા ૦૧ મા. દુર	ડીસા	કુમટખંધ	પાથનામક	૪-૧૪
૭૫૧	આમડા	"	૪ મા. દુર	જૂના ડીસા	"	આદિનામક	૩-૪
૭૫૨	વડાવસ	"	"	"	"	અંદ્રમણક	૩-૨
૭૫૩	બીલાડિયાક	આમ બહાર	ડીસા	ડીસા (નવા)	શિખરખંધ	નેમિનામક	૭-૩
૭૫૪	"	બબરમાં	"	"	કુમટખંધ	"	૩-૧

બંધાવનારનું નામ તથા સુ વત.	વહીવટકારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દિગ્ગજરની સ્થિતિ.	કેનાની વરતી.	કેપા- અથ	ધર્મ- પ્રકાર.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૮૭૫ લગભગ	કેદારલાલ રામચંદ		સારી	૧૦૦	૧	૧	શીતપર ધાર્મિક મિત્રો છે.
શ્રીસંધ ૧૯૧૦ લગભગ	શ્રીસંધ		"	૪૫૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	"		"	૩૨૫	૧	૧	
પૂનભાઈ મોનચંદ ૧૯૪૨	"	ચ. નં. ૧૯૧૧	સાધારણ	૮૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૮૭૫ લગભગ	"		સારી	૧૬૦૦	૬		
શ્રીસંધ ૧૯૩૨ લગભગ	"		"				
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	"		"	૨૦૦	૧	૧	એક રત્નની પ્રતિમા છે. એક લાખજેરો છે. શીતપર
							કેન ધાર્મિક મિત્રો છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૨ લગભગ	દુર્લોકરામ મોલેકચંદ		"	૭૫	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૬૭ લગભગ	શ્રીસંધ		"	૧૦૦		૧	
શ્રીસંધ ૧૮૭૫ લગભગ	શ્રીસંધ (ભીમાલાલ નગીનદાસ)	ચ. નં. ૧૯૨૪	"	૪૦૦	૨	૧	કાચનું કામ સુંદર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લગભગ	શ્રીસંધ		"	૧૦૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૫ લગભગ	"		"	૨૫	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૩૦૦ લગભગ	"		"	૨૦	૨	૧	આ એક પ્રાચીન તીર્થ છે.
શ્રીસંધ	લાલજીભાઈ રામચંદ	૧૯૬૨	"				

નંબર	ગ્રામજી નામ	ઠેકાફા	વેલવ રેકૉર્ડ	પ્રેરક એપ્રેકસ	બાંધણી	મૂળનાયક	પ્રતિપાલની સંખ્યા
૭૫૫	મેસા	બબરમાં	ડીસા ૬ માઈ ફર	ડીસા (નવા)	બુમટખ	પાશનાથ	પાપાણ-પાક ૧—૪
૭૫૬	વાસણા	"	૧૨ માઈ ફર	"	શિખરખ	ચંદ્રમણ	૩—૨
૭૫૭	બેતા (બરાદ)	"	૧૮ માઈ ફર	બરાદ	ધર	આદિનાથ	૫—૬
૭૫૮	વાતમ	બુનાવાસમાં	૧૫ માઈ ફર	હોમોદર	શિખરખ	,	૩—૧
૭૫૯	ધુવાણા	બબરમાં	૧૮ માઈ ફર	"	ધર	"	૨—૧૩
૭૬૦	કુઆ	"	૧૬ માઈ ફર	ધાનેરા	શિખરખ	અમીર પાશનાથ	૬—૧૦
૭૬૧	"	"	"	"	"	કુંચુનાથ	૭—૩
૭૬૨	શમશેજી	આમની બામેળી	૧૦ માઈ ફર	નવાડીસા	"	આદિનાથ	૮—૬
૭૬૩	ધાપા	બબરમાં	૧૫ માઈ ફર	ધાનેરા	ધર	શાંતિનાથ	૩—૧
૭૬૪	ધાનેરા	"	"	"	શિખરખ	"	૫—
૭૬૫	"	"	"	"	બુમટખ	અજીતનાથ	૧૪—૭
૭૬૬	"	"	"	"	ધાળાખ	શાંતિનાથ	૧૧—
૭૬૭	વરણ	"	૭ માઈ ફર	નવાડીસા	શિખરખ	મહાવીર સ્વામી	૩—૧
૭૬૮	રામપુરા	"	૫ માઈ ફર	"	"	શાંતિનાથ	૧—૧

બેંકાવનારનું નામ તથા સંવત.	ચાલીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	ફસલસરની સ્થિતિ.	કૌતોની વસ્તી.	ઉપા- ધ્ય	ધર્મ- શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૭૦	શ્રી બીખાલાલ કુકરચંદ		સારી	૧૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૭	શ્રીસંધ		"	૧૨૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૫૦ લગભગ	"		સાધારણ	૧૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૮૫૩	"		સારી	૧૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૩ લગભગ	"		સાધારણ	૧૨૦	૧	૧	ખાતુ પ્રતિભાઓ પ્રાપ્તિન છે.
૨૫૯૯ અમરેલી ૧૮૪૧	"		સારી	૧૬૦	૧	૧	એક લાયબેરી છે. પ્રાચીન ખાતુ પ્રતિભાઓ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લગભગ	"		સાધારણ				
શ્રીસંધ ૧૩૦૦ લગભગ	મેડી ન્યાલચંદ મૂળચંદ		સારી	૪૮		૧	સંપત ૧૨૮૬નો સાથની ખાતુ પ્રતિ પ્રાપ્તિન છે. આ એક પ્રાચીન તીર્થ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૦	શ્રીસંધ		સાધારણ	૮૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૦	"		સારી	૭૦૦	૨	૧	એક પુસ્તક બંધાર છે.
"	"		"				
શ્રીસંધ ૧૫૦૦ લગભગ	"		"				
શ્રીસંધ ૧૮૫૦	"		સાધારણ	૩૦			
શ્રીસંધ ૧૯૫૨	ધામી પીતામર જીવનલાલ જૂના હીસાવાળા	૧૯૫૩	"				

નંબર	ગામનું નામ	કુટુંબ	કેલે રેકૉર્ડ	પોસ્ટ ઓફિસ	ભાંડણી	મુળનાયક	પ્રતિભાટની સંખ્યા
૭૬૬	કામા	બાબરમાં	કોમા ૫ મા. ફર	જુનાડોમા	ધર	ચંદ્રમણ	પાપાણ-ધર ૧—
૭૭૦	માલવ	"	પાલનપુર ૫ મા. ફર	પાલનપુર	મુમતખ	"	૧— ૪
૭૭૧	જયોતરા	"	૭ મા. ફર	વડગામ	ધર	"	૨— ૩
૭૭૨	ધાલુયા	"	૫ મા. ફર	"	"	છરાવલા પાર્શ્વનાથ	૧— ૩
૭૭૩	ચોરેશ	"	તારંગકિલ ૮ મા. ફર	મુદાલખા	ધામાખ	બટનાનાથ	૪— ૬
૭૭૪	લક્ષ્મણ	"	પાલનપુર ૭ મા. ફર	વડગામ	ધર	પાર્શ્વનાથ	૧— ૨
૭૭૫	ધોડીઆલ	વાલિયાશીરીમાં	૮ મા. ફર	"	મુમતખ	"	૩— ૨
૭૭૬	ધનાશી	બાબરમાં	વરેહા ૭ મા. ફર	મુદાલખા	ધર	ચંદ્રમણ	— ૨
૭૭૭	પોતામાઆલ્યા	"	ઉમરદલી ૫ મા. ફર	વડગામ	મુમતખ	પાર્શ્વનાથ	૩— ૩
૭૭૮	શીશરાલ્યા	"	પાલનપુર ૧૦ મા. ફર	"	"	સુપાર્શ્વનાથ	૧— ૧
૭૭૯	મીલસોડા	"	૮ મા. ફર	"	ધર	મુનિમુનિ સ્વામી	૧— ૩
૭૮૦	પાંચડા	"	"	"	"	ધર્મનાથ	૧— ૩
૭૮૧	સામગોડ	"	૧૦ મા. ફર	"	"	આદિનાથ	૩— ૧
૭૮૨	કોદરામ	"	જેરાલુ ૪ મા. ફર	જેરાલુ	મુમતખ	"	૩— ૪
૭૮૩	વમલ	વાલિયાશીરીમાં	પાલનપુર ૨ મા. ફર	પાલનપુર	"	ચંદ્રમણ	૧— ૩

અધ્યાપનારનું નામ તથા સં.વ.ન.	મહાવિદ્યાલયનું નામ.	લેખનો સંવ.ન.	દેશસરની સ્થિતિ.	કૌનાની વસ્તી.	ઉપા-ધર્મ- અથ શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૧૦	શ્રીસંધ		આધારણ	૪૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૨૧	"		સારી	૨૦૦	૨ ૧	
શ્રીસંધ ૧૯૨૦	"		"	૪૦	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૯૦૦	"		"	૪૮	૧	આ દેશસરમાં કૌના પાંચેક મિત્રો છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦	"		"	૧૦૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૧૦	"	૧૯૦૩	આધારણ	૮		
શ્રીસંધ ૧૮૧૭	"	૧૪૪૫	સારી	૧૦	૧	અપેક્ષાસરની બહાર કાઢી આપવાની અર્થિ પ્રાપ્તીન છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦	"		"	૧૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૮૦ અન્યથા	"		"	૧૨૫	૧	આ દેશસરમાં રંગેલું કામ ચાલુ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૧૦	(કાળુ) અન્યથા		"	૩૫		
"	"		"	૮૦	૧	
"	મધુલાલ મુળગંધ		આધારણ	૨૪		દેશસરની કાચાત અચામ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૧	રતિલાલ અંબાલાલ		સારી	૬૮	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૦૦	શ્રીસંધ		"	૩૨		
"	"		"	૩૦	૧	આ દેશસરમાં કૌનારચોડાનું આવરકામ શુદ્ધ છે.

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	રેલ્વે સ્ટેશન.	ધારક ઓફિસ.	બાંધણી.	મૂળનાયક	પ્રતિબાઇની સંખ્યા
૭૮૪	પરખડી	બબરમાં	પાલનપુર ૪ મા. દુર	વડગામ	હુમટબંધ	નેમનાથજી	પાપાણ-ધાડ ૧—૫
૭૮૫	કનીઆણ	"	"	"	"	પાસનાથજી	૧—૧
૭૮૬	ઝાળા	વાલિયાના મહોલ્લામાં	૫ મા. દુર	"	"	મહાવીરરાયભી	૬—૩
૭૮૭	પીકુઆ	બબરમાં	ઝાપી ૭ મા. દુર	"	"	પથમજીજી	૪—૪
૭૮૮	"	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	—૧
૭૮૯	હાલવાણા	"	૫ મા. દુર	"	"	પાસનાથજી	૫—૧
૭૯૦	નાદિયા	"	૩૧ મા. દુર	સિદ્ધપુર	"	શાંતિનાથજી	૧—૩
૭૯૧	મેમદપુર	"	૫ મા. દુર	વડગામ	"	આદિનાથજી	૬—૬
૭૯૨	વડગામ	"	૪ મા. દુર	"	શિખરબંધ	ચિંતામણિ પાસનાથજી	૭—૬
૭૯૩	મગરવાડા	"	૩ મા. દુર	"	ધર	કુંડુનાથજી	૨—૩
૭૯૪	ટંબામુડી	"	ઝાપી ૨ મા. દુર	ઝાપી	"	ચંદ્રમજીજી	૧—૨
૭૯૫	મળાદર	"	૧૧ મા. દુર	"	"	આદિનાથજી	૧—૪
૭૯૬	ભામળ	વાલિયાવાડમાં	પાલનપુર ૩ મા. દુર	પાલનપુર	હુમટબંધ	"	૩—૪
૭૯૭	કોટડી	બબરમાં	ઝાપી ૧ મા. દુર	ઝાપી	ધર	"	૧—૧
૭૯૮	ઢેનીવાડા	"	૨ મા. દુર	મેતા	"	નેમિનાથજી	—૫

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેરાસરની રિતિ.	જેતોની વસ્તી.	કેપા- અથ	ધર્મ- શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૦૦	શ્રીસંધ		સારી	૩૫	૧	૧	
"	"		"	૨૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૮૭૦ લગભગ	"		"	૧૨૦	૧		આ તરફ આ બેઠ નીચું તીર્થ અધ્યાય છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૦	"		"	૧૧૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૪૦	"		સાધારણ				
શ્રીસંધ ૧૯૧૫	"		સારી	૮૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૦૦	(કાપીભાઈ ખુસાબ)		"	૩૨	૧		
શ્રીસંધ ૧૮૫૦	શ્રીસંધ		"	૨૫૦	૧		૫ ગુરુ મંત્રિઓ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૮	"		"	૨૦૦	૧	૧	મહારામા બંને ગાળુ કાલિય- મિયાની સુદર મંત્રિઓ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૦	"		"	૪૦	૧		બેઠ ગુરુમંત્રિ છે. માનજલગીરનું આ પ્રાચીન તીર્થસ્થાન છે.
શ્રીસંધ ૧૮૬૫	"		"	૧૨૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૫૦	"		સાધારણ	૨૮	૧		
શ્રીસંધ ૧૮૨૦ લગભગ	"		સારી	૧	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૫૦	"	૧૯૨૩	સાધારણ	૩૨	૧		દેરાસરની પછીતળા ભાગમાં ફાટ પડી ગઈ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૧૦	"		સારી	૧૮	૧		

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	રેલવે સ્ટેશન	પાટલ ઝોન	ભાંગણી	મૂળનાથક	પ્રતિબાદની સંખ્યા
૯૯૯	બેરાડા	બાબરખા	કોસા ૭ મા. દૂર	નવા કોસા	શ્રીમદભથ	વાણપૂનાથ	પાવાણ-પાટલ ૩-૬
૯૦૦	કરાદ	આબલીકેરી	કોસા ૩૬ મા. દૂર	કરાદ	શ્રીમદભથ	સુપાથનાથ	—૧૦
૯૦૧	"	"	"	"	બર	વિમલનાથ	૧-૬
૯૦૨	"	સોનારની કૈરી	"	"	શ્રીમદભથ	મોડી પાથનાથ	૧-૩
૯૦૩	"	સુનારની કૈરી	"	"	શ્રીમદભથ	કાતિનાથ	૫-૬
૯૦૪	"	કેસાઈની કૈરી	"	"	બર	વિમલનાથ	૨-૨૭
૯૦૫	"	રાધાબાની કૈરી	"	"	"	અભિનાથ	૨-૩
૯૦૬	"	મોડા કેરાબરનો વાસ	"	"	શ્રીમદભથ	આદિનાથ	૬-૨૫ + ૩
૯૦૭	"	"	"	"	બર	મહાવીરનાથ	૧૧-૧૮
૯૦૮	"	"	"	"	"	આદિનાથ	૬-૧૬૬
૯૦૯	"	"	"	"	"	વાણપૂનાથ	૨-૨૪
૯૧૦	"	મોરછું વરેરાજર	"	"	"	અંકમજી	—૩
૯૧૧	વાવ	બાબરખા	૩૦ મા. દૂર	વાવ	શ્રીમદભથ	અજીતનાથ	૨૧-૧૨૪

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેરાસરની રિયતિ.	કેનાની વરતી.	કિંપા-ધર્મ-અથવા રક્ષાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રી સંધ ૧૭૬૦	મસાલ નાયક		સારી	૬૦	૧	
શ્રી સંધ ૧૮૧૪	શ્રી સંધ		"	૨૦૦૦	૪ ૧	
શ્રી સંધ ૧૮૬૧	"		"			
શ્રી સંધ ૧૮૧૫	"		"			
શ્રી સંધ ૧૮૬૨	"		"			
શ્રી સંધ ૧૮૧૦	દોશી ભગવાંદાસ મુળમંદ		"			
શ્રી સંધ ૧૮૨૫	શ્રી સંધ		"			
શ્રી સંધ ૧૭૦૦	"		"			ખાલુમાં માફદેવામાંથી મુદત થતી છે.
શ્રી સંધ	"		સાધારણ			અન્યાયકાંડની મુતિ લખ્ય છે.
"	"		"			અન્યાય આદેશ સેકાની એક પ્રાચીન પાશવનાથ
"	"		"			અન્યાયની મુતિ છે.
"	"		"			
આલદેવશ્વરિ સોળયા સોઠા	મહાત્મા ભગવાંદાસ		"			
શ્રી સંધ ૧૫૦૦ ઇ.સ. ૧૭૦૦	શ્રી સંધ		સારી	૫૦૦	૨ ૧	પુસ્તકખંડાર છે. પરિકરણ સં. ૧૧૭૭ ની સાબનો
						વેળા છે. પ્રથમ મુતિમાં પ્રાચીન છે.

નંબર	ગ્રામનું નામ	ઠેકાણું	રેલ્વે સ્ટેશન	પોસ્ટ એમ્પ્લિસ.	બાંધણી.	મૂળનાયક	પ્રતિમાટની સંખ્યા
૮૧૨	વાવ	આમ બઢાર	ડીસા ૩૦ મા. દુર	વાવ	શિખરબંધ	ગોડીઠ પાથનાથજી	પાપાથ-પાઠ ૫-૧૧
૮૧૩	વખાવ	આમની બાગેળે	ભીમપુરા ૫ મા. દુર	રામસેન	"	પાથનાથજી	૧૧-૨
૮૧૪	ચુલતરી (શળીવાળા)	આમના ડેરે	૧૦ મા. દુર	"	"	"	૫-૧
૮૧૫	મડિલી	બળરમાં	બામરા ૧૨ મા. દુર	"	"	સુમતિનાથજી	૬-૬
૮૧૬	મડાકા	"	ડીસા ૨૦ મા. દુર	વાવ	"	શક્તિનાથજી	૧૭-૧
૮૧૭	લીમગામ	બીજવાસમાં	"	"	"	અજીતનાથજી	૫-૭
૮૧૮	મેલુપ	બળરમાં	"	સુધગામ	"	શક્તિનાથજી	૧૦-૫
૮૧૯	જીમ્બાસણ	"	હારીબ ૨૮ મા. દુર	મોરવાડા	"	બાહિનાથજી	૧૧-૨
૮૨૦	મોરવાડા	"	"	"	"	સુપાથનાથજી	૧૧-૮
૮૨૧	સુધગામ	"	૩૦ મા. દુર	સુધગામ	"	અપભરિવજી	૭-૬
૮૨૨	ભરડવા	"	ડીસા ૩૬ મા. દુર	"	ધર	"	— ૧
૮૨૩	બામરા	"	૩૫ મા. દુર	વાવ	શિખરબંધ	શક્તિનાથજી	૧-૨
૮૨૪	જુઠવા	"	૩૦ મા. દુર	"	ધર	અંદમજીજી	૧-૧
૮૨૫	દીમા	"	"	"	શિખરબંધ	પાથનાથજી	૬-૨
૮૨૬	બાલોતરી	"	ડીસા ૩૫ મા. દુર	"	ધર	અંદમજીજી	૨-૨

બાંધવનારનું નામ તથા સંવત.	જહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	કેશભરની સ્થિતિ.	કેનાની વસ્તી.	કેષ-અથ	ધર્મ-શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીમંથ ૧૫૦૦ લગભગ	શ્રીમંથ		સારી				ત્રણ ધાતુ મૂર્તિ પ્રાપ્તીન છે.
શ્રીમંથ ૧૬૫૮	(કા. ડોગાઈ કુંભાઈ)	૧૬૫૮	"	૨૪૦	૧	૧	
શ્રીમંથ ૧૬૬૪	શ્રીમંથ	૧૬૬૪	"	૧૨૫	૧	૧	
શ્રીમંથ ૧૬૬૨	"	૧૬૬૪	"	૪૦૦	૧	૨	
શ્રીમંથ ૧૧૩૧	"		"	૧૦૦	૧		
શ્રીમંથ ૧૬૧૦ લગભગ	"		"	૮૦			
શ્રીમંથ ૧૬૮૦	"		"	૮૦	૧		
શ્રીમંથ ૧૬૦૦ લગભગ	"		"	૧૫			
શ્રીમંથ ૧૮૮૫	"		"	૮૦	૨	૧	
શ્રીમંથ ૧૬૫૧	"		"	૧૦૦	૧	૧	
શ્રીમંથ ૧૬૬૩	"		"	૪૫			
શ્રીમંથ ૧૬૮૭	"		"	૬૦	૧		
શ્રીમંથ ૧૬૨૧	"		"	૬૦	૧		
શ્રીમંથ	"	૧૬૮૩	"	૨૦૦	૧		
શ્રીમંથ ૧૬૨૭	"		આધારણ	૨૦			

નંબર	ગામનું નામ	કેસાર્થ.	રેલવે સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	બાંધણી.	મુળનાયક	પ્રતિભાટની સંખ્યા
૮૨૭	ભોડોલ (તીર્થ)	બળારમાં	ડીસા ૨૮ મા. દુર	વાવ	શિખરબંધ	નેમનાયક	પાપાણ-ધાતુ ૪-૧
૮૨૮	સજીવાલ	"	૩૫ મા. દુર	"	ધર	પાર્શ્વનાયક	૨-૧
૮૨૯	જુવતરા	"	રાણીવાડા ૩૦ મા. દુર	સંભાર	શિખરબંધ	મહાવીરરાયની	૩-૮
૮૩૦	કુરાસન	મામના છેડે	"	"	"	આદિનાયક	૨-૫
૮૩૧	દાંપી	ગામબઢાર	"	"	ધર	શાંતિનાયક	૨-૬
૮૩૨	કુવા	બળારમાં	"	"	શિખરબંધ	પાર્શ્વનાયક	૨-૧
૮૩૩	ગોમી	"	૨૦ મા. દુર	"	"	શાંતિનાયક	૧-
૮૩૪	જલસોડી	"	ઉમરદસી ૧૧ મા. દુર	વડામ	ધર	ધર્મનાયક	૨-૨
૮૩૫	વામડોઢ	"	વામડોઢ ૧ મા. દુર	વામડોઢ	ધૂમટબંધ	ચિંતામણિ પાર્શ્વનાયક	૧-૫
૮૩૬	સમોષી	મોટા વાસમાં	૧૦ મા. દુર	જૂનાડીસા	ધર	સંભવનાયક	૧-૪
૮૩૭	રાનેર	બળારમાં	ચારૂ ૧૨ મા. દુર	શીફોરી (કાંકરેચી)	ધૂમટબંધ	આદિનાયક	૧૦-૨
૮૩૮	વાલડ	"	કોસારોડ ૧૨ મા. દુર	પાટણ	શિખરબંધ	સંભવનાયક	૧-૮
૮૩૯	ઉબરી	"	"	શીફોરી	ધૂમટબંધ	પાર્શ્વનાયક	૧-૨
૮૪૦	કંબોઈ (કાંકરેચી)	"	"	"	"	ધૂપાર્શ્વનાયક	૩-૧૦

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	મહીવટકારનું નામ.	સેખનો સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	જેનોની વસ્તી.	ઉપા-ધર્મ- અથ શાળા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૨૦૦ સત્યભય	શ્રીસંધ		સારી	૮૦	૧ ૧	કારતક સુદ ૧૫ તથા ચૈત્ર સુદ ૧૫ નો મેળો ભરાય છે.
શ્રીસંધ ૧૮૧૭	"	૧૭૪૧	ટાંકું	૯૫	૧	મૂર્તિ ચપ્પત્તારિક છે. આ એક પ્રસિદ્ધ તીર્થ છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ સત્યભય	"		સાધારણ	૫૦	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ સત્યભય	"		"	૬૦		
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ સત્યભય	"		ટાંકું	૧૦	૧	ખાતુ પ્રતિમાઓ પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ સત્યભય	"		સાધારણ	૨૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ સત્યભય	"		"	૩૫	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૫૦	"	૧૬૮૩	સારી	૬૦	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૬૭૫	રોડ ચંદુલાલ ભાઈચંદ		"	૬૦	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ સત્યભય	રોડ ચીરચંદ ખેમચંદ		"	૫૦	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૬૯૬	શ્રીસંધ		"	૫૫	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૫૦ સત્યભય	રોડ સોભાચંદ આંખાચંદ		"	૩૦		
શ્રીસંધ ૧૬૦૪	રોડ જીવાચંદ ભુમાચંદ		"	૧૦૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૪૦	શ્રીસંધ		"	૧૦૦	૧ ૧	પાશ્વેનાથ ભગવાનના ભુદા ભુદા પ્રતિમાના ચિત્રો છે.

નંબર	ગાથનું નામ	કેશિક	રેલે રેકૌન.	પાટ ઓફિસ.	બાંધણી.	મૂળનાયક	પ્રતિભાટની સંખ્યા
૮૪૧	ખેમાલા	બભરમા	કોસારોડ ૨૦ મા. દુર	શાહીરી	શિખરબંધ	સુવિધનાથજી	પાપાથુ-પાટ ૧-૩
૮૪૨	રિયા	"	પાટણ ૧૮ મા. દુર	હિમોદર	ધર	આદિનાથજી	૫-૧
૮૪૩	હિમોદર	"	"	"	શિખરબંધ	શાંતિનાથજી	૬-૨
૮૪૪	હુદરા	"	૨૦ મા. દુર	"	ધર	સુમતિનાથજી	— ૨
૮૪૫	પાલકી (હિમોદર)	"	૨૫ મા. દુર	"	શિખરબંધ	આદિનાથજી	૫-૧
૮૪૬	કુંવાળા	"	૧૫ મા. દુર	ભાબેર	"	છરાવલા પાર્થનાથજી	૩-૩
૮૪૭	"	"	"	"	"	સંભવનાથજી	૩-૨
૮૪૮	ભાબેર	"	કારીજ ૨૦ મા. દુર	"	"	મુનિસુવત રવામી	૧૦-૫
૮૪૯	તેરવામ	"	કારીજ ૧૭ મા. દુર	ધરા	"	ગોદી પાર્થનાથજી	૧૦-૫
૮૫૦	રાબુર (ધરા)	"	પાટણ ૧૭ મા. દુર	"	ધર	પાર્થનાથજી	૩-૧
૮૫૧	કોફેર	"	પાટણ ૧૨ મા. દુર	"	શિખરબંધ	મુનિસુવત રવામી	૧-૪
૮૫૨	વડા	"	"	"	"	અજીતનાથજી	૧-૨
૮૫૩	ધરા	"	પાટણ ૧૫ મા. દુર	"	"	શાંતિનાથજી	૨૧-૮૧
૮૫૪	હિલુ	"	કારીજ ૬ મા. દુર	હિલુ	"	ધર્મનાથજી	૭-૭

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દરજાસરની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	ઉપા- મય	કર્મ- શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૭૩	સતોદી સવાઈચંદ અમનલાલ	૧૯૦૩	સારી	૬૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૫૬	ત્રિભોવનદાસ રવિચંદ		સાધારણ	૩૨			
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	શેઠ ડોહજી હેમજી	૧૬૬૦	સારી	૨૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૭૦	શેઠ કેસરીચંદ નામરદાસ	૧૪૮૯	સાધારણ	૩૨	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શેઠ વીરચંદ મલુકચંદ		સારી	૧૨૫			
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શેઠ કુંભર રામચંદ		„	૨૦૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૫	„		„				
શ્રીસંધ ૧૯૫૨	શેઠ મણિલાલ કમળશી		„	૫૦૦	૨	૧	બે અલગ ગણારામો છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૪	શ્રીસંધ		„	૬૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	અમચાલાલ ગોવિંદજી	૧૯૦૩	સાધારણ	૨૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૩૦૦ લગભગ	શેઠ જ્યોતલાલ તલકચંદ		„	૨૦			
શ્રીસંધ ૧૯૫૦ લગભગ	શેઠ કિશોરદાસ કાળિદાસ		સારી	૬૦			
શ્રીસંધ ૧૮૬૨	શેઠ મણિલાલ આલમચંદ		„	૪૫૦	૩		એક સંદિકના પ્રતિયાજી છે. એક લાખચેરી છે. એક જેન
શ્રીસંધ ૧૯૧૩	શેઠ વાઠીલાલ જગમીલાઈ		„	૧૪૦	૨		ગોડિંગ છે. ૨૫ અબના- સીમી અબનાસ કરે છે.

નંબર	આમલું નામ	ઠેકાણું	રેલવે સ્ટેશન	પાટલ ઓફિસ	ખાંધણી	સૂળનાયક	મતિપાટના સંખ્યા
૮૫૫	મોટા ભામપુર	ભામરમાં	પાટણ ૧૨ મા. દૂર	ધરા	ધર	શીતળનાથજી	પાપાણ-પાટ ૬-૧૦
૮૫૬	ઉંદરા	"	પાટણ ૧૦ મા. દૂર	શીહોરી	ધૂમટખંધ	સીમંધર સ્વામી	૬-૩
૮૫૭	સરિખ	"	કોસારોડ ૩ મા. દૂર	પાટણ	શિખરખંધ	વાસુદેવજી	૬-૧૧
૮૫૮	કાસા	"	કાસારોડ ૨ મા. દૂર	પાટણ	ધર	સુમતિનાથજી	- ૩
૮૫૯	આરૂપ (લીધ)	આમરમાં	આરૂપ ૧૧ મા. દૂર	"	શિખરખંધ	શામલિયા પાટલનાથજી	૫-૪
૮૬૦	મેત્રાણા	"	કોકોસી મેત્રાણારોડ ૧ મા. દૂર	કોકોસી	"	આલિનાથજી	૧૨-૧૯
૮૬૧	કલાણા	ભામરમાં	ધનાવાડા ૨ મા. દૂર	સિદ્ધપુર	"	પાર્શ્વનાથજી	૧-૪
૮૬૨	મેસર	"	"	પાટણ	ધર	"	૪-૧
૮૬૩	અડીયા	"	પાટણ ૫ મા. દૂર	કુલુપેર	ધૂમટખંધ	શીતળનાથજી	૩-૨
૮૬૪	કુલુપેર	"	પાટણ ૩ મા. દૂર	"	ધાન્યાખંધ	શતિનાથજી	૧૦-૩
૮૬૫	કાકરા	"	પાટણ ૬ મા. દૂર	"	શિખરખંધ	"	૪-૩
૮૬૬	કુનાવાડા	"	"	પાટણ	"	આલિનાથજી	૩-૧

બંધાયનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	કેસરની રિધતિ.	કેનાની વરતી.	કેપા- ધર્મ- અથ શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શ્રી મહેતલાલ ગોદામંદ		સાધારણ	૧૨		
શ્રીસંધ ૧૮૪૦ લગભગ	શ્રી ભોગીલાલ સવાઈમંદ		સારી	૬૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૫૨	શ્રી અમલલાલ પુનમયંદ		"	૨૦૦	૩ ૧	
શ્રીસંધ ૧૮૬૯	શ્રી પુનમયંદ અનન્યંદ		સાધારણ	૫૬	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૮૪	અવેરો બાણુભાઈ ચૂનીલાલ		સારી	૬	૧	આચીન તીથ છે. મિતિ ખરિત છે. દર વર્ષે કારતક વદ ૧ તથા વેદ સુદ ૫ નો મેળો ભગાય છે.
શ્રીસંધ ૧૮૮૦ લગભગ	શ્રી કમીયંદ અગુરભાઈ		"	૬	૧ ૧	દર વર્ષે કારતક સુદ ૧૫ મહા સુદ-૧૩ તથા ચૈત્ર સુદ ૧૫ નો મેળો ભગાય છે. અમતીમાં પાશ્વનાથ ભગવા- નનો પ્રતિમા આચીન છે.
"	શ્રી મોહનલાલ કરસનલાલ		સાધારણ	૬૦	૧	ચિખરનો કામ છૂટું છે.
શ્રીસંધ ૧૮૮૦	શ્રી વેદલાલ ભવજી		"	૪૦		
શ્રીસંધ ૧૮૧૦ લગભગ	શ્રીસંધ		સારી	૬૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૨૨ લગભગ	શ્રી બેલચીભાઈ ચૂનીલાલ		"	૭૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લગભગ	શ્રીસંધ		"	૩૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૫૦	શ્રી તારામંદ ભવજી		"	૩૫	૧	

નંબર	આમલું નામ	કેસાં.	રેલ્વે સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	બાંધણી.	મુળનામક	પ્રતિમણની સંખ્યા
૮૬૭	બાંસા	ગામરમાં	પાટણ ૬ મા. દુર	પાટણ	શિખરબંધ	શાંતિનાથજી	પાપણ-ધાડ ૧૪-૧
૮૬૮	જમણપુર	"	હારીજ ૩ મા. દુર	હારીજ	"	ચંદ્રમણજી	૧-૪
૮૬૯	રાધનપુર	ચિંતામણની ઠેરી	હારીજ ૧૫ મા. દુર	રાધનપુર	"	ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથજી	૧૭૩-૧૫
૮૭૦	"	અખી દોશીની પોળ	"	"	ધર	(ધાડુના)	૩૭-૪૦
૮૭૧	"	ભોંવરા ઠેરી	"	"	ધુમટબંધ	અણતનાથજી	૩૪-૭૬
૮૭૨	"	કડિયાવાસ	"	"	શિખરબંધ	વાલ્મીકીજી	૧૨-૭
૮૭૩	"	ભાની પોળ	"	"	ધાળાબંધ	શાંતિનાથજી (મોદા)	૪૪-૫૧
૮૭૪	"	અજુરી ઠેરી	"	"	ધુમટબંધ	(નાના)	૨૨-૧૦
૮૭૫	"	ગોડીજીની ઠેરી	"	"	"	ગોડી પાર્શ્વનાથજી	૧૪-૬૪
૮૭૬	"	"	"	"	શિખરબંધ	ધર્મનાથજી	૧૦૦-૭
૮૭૭	"	પરામાં	"	"	ધાળાબંધ	કુંડુનાથજી	૫-૬
૮૭૮	"	ભોંવરા ઠેરી	"	"	"	મહાવીરસ્વામી	૬૭-૮૬
૮૭૯	"	ધોળિયાની ઠેરી	"	"	ધુમટબંધ	સંભવનાથજી	૩૯-૨
૮૮૦	"	તબોળી ઠેરી	"	"	"	મહાવીરસ્વામી	૧૩-૧૦
૮૮૧	"	"	"	"	"	સોમધર સ્વામી	૧૯-૧૩

બાંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	ચઢીવટદારનું નામ.	લેખના સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	જેતોની વસ્તી.	ઉપા- શ્રય	વર્ષ- શાળા	વિશેષ નોંધ
કમળશીખાર્જી ઝુલાખચંદ્ર રાધનપુરવાળા સં. ૧૯૧૪	શેઠ અમૃતલાલ મોહનલાલ		સારી	૮૦	૧		બીજો માળ પ્રતિમાઓ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૧૬	શેઠ પરશોતમદાસ ખેમચંદ		"	૧૦૦	૧		૧માસનપર સં. ૧૧૨૬ ની સાલનો લેખ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૯૦ લગભગ	શેઠ ગોડીદાસ ડોસાચંદની વલ્લભચંદની પેઢી		"	૩૬૭૩	૩૦	૧	૬ પુસ્તકોદ્યાર, ૩ કાન મંદિર અને એક લાયબ્રેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	"		"				
"	"	મ. ની. ૧૬૮૨	"				બીજો માળ પ્રતિમાઓ પણ ગિરાજમાન છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	"		"				
શ્રીસંધ ૧૫૦૦ લગભગ	"		"				સંવત ૧૨૩૪ ની સાલની ધાતુ મૂર્તિ પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦	"		"				એક રફદિકની મૂર્તિ છે.
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	"		"				
શ્રીસંધ ૧૯૨૫	"		"				
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	"		"				
શ્રીસંધ	શેઠ નવલચંદ પુસાલચંદની પેઢી સામરસંધ		"				
"	"	મ. ની. ૧૬૮૨	"				
"	"		"				
"	"		"				એક સાધુ મૂર્તિ છે.

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું.	રેલવે સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	બાંધણી.	મૂળનાયક	પ્રતિભાણની સંખ્યા
૮૮૨	રામનપુર	પાંજરા પોળ	હારીજ ૧૧ મા. ફર	રાધનપુર	શિખરબંધ	આદિનાથજી	૫૫૫—૫૫૬ ૪૪—૫૧
૮૮૩	"	લાડવા શેરી	"	"	ધૂમટબંધ	સાતિનાથજી	૯૧—૫૬
૮૮૪	"	ચેરાવાડ	"	"	"	મનમોહન પાંચનાથજી	૬—૮
૮૮૫	"	બંબાવાળી શેરી	"	"	શિખરબંધ	સદ્ગુણપાંચનાથજી	૪૬—૧૮
૮૮૬	"	ખનીવાડ	"	"	ધામાબંધ	નેમિનાથજી	૯૩—૪૯
૮૮૭	"	બજુસાલી શેરી	"	"	ધૂમટબંધ	વિમલનાથજી	૩૩—૧૧
૮૮૮	"	સામળાણી શેરી	"	"	"	સામગિયા પાંચનાથજી	૨૫—૩૧
૮૮૯	"	દેસાઈપાડે	"	"	"	કલ્યાણ પાંચનાથજી	૪૮—૧૦
૮૯૦	"	કડવામતીની શેરી	"	"	ધામાબંધ	આદિનાથજી	૪૫—૫૧
૮૯૧	"	"	"	"	શિખરબંધ	કુંથુનાથજી	૧૮—૨
૮૯૨	"	બાની પોળ	"	"	ધૂમટબંધ	સોતલનાથજી	૨૪—૧૮
૮૯૩	"	"	"	"	"	ધર્મનાથજી	૩૨—૩૪
૮૯૪	મસાલી	બબરમાં	૧૨ મા. ફર	"	ધર	સંભવનાથજી	— ૧
૮૯૫	શબી	"	૫ મા. ફર	સામી	ધૂમટબંધ	મહાવીર શ્યામી	૨૩—૨૧

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	પહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	ઢોનાની વસ્તી.	ઉપા- અથ રાણા	ધર્મ- રાણા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	શેઠ નવસચંદ ખુસાલચંદની પેટી સાગરસંધ		સારી				બીજે માળ પથ દેરાસર છે.
"	"	"	"				તથા સાધુ પ્રતિભા છે. ભાંધરામાં પથુ પ્રતિ છે.
"	"	"	"				
"	"	"	"				ભાંધરામાં પથુ પ્રતિભા છે. મિરાજમાન છે.
"	"	"	"				એક મોર્ચીશબિનપ્રતિભા આરસનો પદ છે.
"	"	"	"				
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	શેઠ રવિચંદ બુદરાચ		"				બીજે માળ પથ પ્રતિભા છે. મિરાજમાન છે.
શેઠ કમળશીખાર્જી ગુલામચંદ ૧૯૦૩	શેઠ આનંદીભાઈ કમળશીખાર્જી		"				આ દેરાસરનું કાચનું કામ પ્રેક્ષણીય છે. બીજે માળ પથ પ્રતિભા મિરાજમાન છે.
શ્રીસંધ	કડવામચ્છીય શ્રીસંધ		"				
વોરા કામરશી જીમનચંદ ૧૯૪૨	વોરા દલસુખભાઈ સરૂપચંદ		"				
શ્રીસંધ	પામચંદમચ્છીય શ્રીસંધ		"				એક સ્ટેડિંગ પ્રતિભા છે.
શ્રીસંધ ૭. ૧૯૬૧	ખરતરભાઈ શ્રીસંધ જેશીગભાઈ મોહનલાલ		"				
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શેઠ મોટીદાસ દેવાચંદની વજ્રમચ્છી પેટી		સાંધારણ	૪	૧		
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	શ્રીસંધ		સારી	૪૦૦	૨	૧	સંવત ૧૨૬૬ની સાલની ખાતુપ્રતિ પ્રાચીન છે.

નંબર	ગામનું નામ	ઠંડાણ	રેલવે સ્ટેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	બાંધણી	મુળનાયક	પ્રતિભાટની સંખ્યા
૮૯૬	ધધાણા	બભરમાં	હારીજ ૬ મા. ફર	ખાખળ (પાટણ)	શિખરબંધ	ચંદ્રમણજી	પાપણ-ધાણ ૧-૧
૮૯૭	ભોરતવાડા	"	૨ મા. ફર	હારીજ	ધર	વસુધેવજી	— ૧
૮૯૮	સંખેશ્વર (તીર્થ)	આમમાં	૬ મા. ફર	આદરિયાણા	શિખરબંધ	સંખેશ્વર પાપનાથજી	૧૨૧-૧૬
૮૯૯	ઝોટીચંદુર	બભરમાં	૬ મા. ફર	ઝોટીચંદુર	"	ચંદ્રમણજી	૭-૮
૯૦૦	લોલાડા	"	૧૦ મા. ફર	લોલાડા	ધુમટબંધ	શાંતિનાથજી	૧-૧
૯૦૧	કુવર	"	૧૫ મા. ફર	આદરિયાણા	શિખરબંધ	મહાવીરસ્વામી	૩-૫
૯૦૨	નાનીચંદુર	"	૧૦ મા. ફર	લોલાડા	ધુમટબંધ	ધર્મનાથજી	૨-૨
૯૦૩	રાકુ	"	૧૫ મા. ફર	"	"	ચંદ્રમણજી	૩-૩
૯૦૪	વેહ	"	"	"	શિખરબંધ	મહાવીરસ્વામી	૬-૬
૯૦૫	ઝોતરકા	"	૧૭ મા. ફર	વારાલી	"	ધુમટનાથજી	૫-૬
૯૦૬	વારાલી	"	૨૦ મા. ફર	"	"	શાંતિનાથજી	૭-૬
૯૦૭	કોરડા	"	૨૫ મા. ફર	"	"	કુંડુનાથજી	૩-૧
૯૦૮	ભીલોટ	"	૧૭ મા. ફર	રાધનપુર	ધુમટબંધ	શાંતિનાથજી	— ૧

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દસ્તાવેજની સ્થિતિ.	કેનાની વસ્તી.	કુટુંબ- અથ	ધર્મ- શ્રદ્ધા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	શ્રેષ્ઠ લક્ષ્મણદ આલમચંદ		સાધારણ	૩૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૧૦ લગભગ	શ્રેષ્ઠ ડાહ્યાલાલ ત્રિભોવનદાસ		"	૨૦	૧		
શ્રીસંધ પ્ર. સં. ૧૭૧૦	શ્રેષ્ઠ અણ્ણલાલ મોહીદાસનું કારખાનું		સારી	૩૦	૧	૨	એક સફાઈના પ્રતિમાજી. મં. ૧૨૧૪ની સાલની ધાતુ મિતિ પ્રાચીન છે. ૬૨ વર્ષે કારતક સુદ ૧૫ મંગલર વદ ૧૦ તથા ચિત્રસુદ ૧૫નો મેળો ભરાય છે. એક પ્રાચીન તીર્થ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૪	શ્રેષ્ઠ ખુમચંદ ખુશાલાદાસ સમીવાળા		"	૪	૨	૧	
શ્રીસંધ ૧૫૦૦ લગભગ	મસાલિયા મોહનલાલ કરતુરચંદ		"	૧૬	૧		જ્ઞાનાયકજીની મિતિ પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૬૪૦	અવેરી કિશોરદાસ મંજીચંદ		"	૨૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૨૦ લગભગ	શ્રેષ્ઠ પ્રભુલાલ અમુલચ		"	૮	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	જ્ઞાતિલાલ હરીસીંગ		"	૧૬	૧		
શ્રીસંધ ૧૧૦૦ લગભગ	મણિલાલ લક્ષ્મણદ		"	૩૦	૧		જ્ઞાનાયકજીની પ્રતિમા પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શ્રેષ્ઠ કાળિદાસ જ્ઞાન્તિદાસ		છૂંટી	૧૬	૧		આ દેરાધર છૂંટી છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	નરપતલાલ ત્રિભોવનદાસ		સારી	૮૦	૧	૧	એક સાયબેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૧૦૦ લગભગ	શ્રેષ્ઠ ખુમચંદ અમુલચ	૧૬૨૧	સાધારણ	૧૬	૧		
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	શ્રેષ્ઠ રવિચંદ હરજીવનદાસ		"	૧૦	૧	૧	

નંબર	ગામનું નામ	ટેકાફ	ફેલે રેશન.	પાટ એકિસ.	બાંધણી.	મૂળનાયક	પ્રતિભાણની સંખ્યા
૯૦૬	રણજ	બલરમાં	મહાદેવ રોડ ૦૧ મા. ફર	મહાદેવ રોડ	શિખરબંધ	અણતનાયક	પાપાયુ-માતૃ ૧૫-૨૩
૯૧૦	કમોઈ (સોલકીઆની)	"	કમોઈ ૧ મા. ફર	કમોઈ	ધૂમટબંધ	મનમોહન પાર્શ્વનાયક	૨૦-૧
૯૧૧	હારીજ	"	હારીજ ૦૧ મા. ફર	હારીજ	"	નેમિનાયક	૩-૩
૯૧૨	વાપેલ	"	૩ મા. ફર	"	"	પાર્શ્વનાયક	૧-૩
૯૧૩	કુકરાયા	"	"	"	"	વિમલનાયક	૨-૨
૯૧૪	મુળપુર	"	૫ મા. ફર	મુળપુર	"	શાંતિનાયક	૧૬-૧૨
૯૧૫	"	"	"	"	શિખરબંધ	ગોદી પાર્શ્વનાયક	૫-૫
૯૧૬	કુંવાર	"	હારીજ ૭ મા. ફર	વલ્લોદ	ધૂમટબંધ	પાર્શ્વનાયક	૧-૩
૯૧૭	કુચ્છ	"	મિસ્ત્રાણ ૫ મા. ફર	"	"	શાંતિનાયક	૫-૨
૯૧૮	ધનોરા	"	"	"	ધાળાબંધ	નેમિનાયક	- ૧
૯૧૯	પંચાસર	"	પાટડી ૬ મા. ફર	દસાડ	ધૂમટબંધ	મહાવીરસવામી	૧૦-૧
૯૨૦	કમાલપરા	"	હારીજ ૧૬ મા. ફર	રાધનપુર	ધાળાબંધ	શાંતિનાયક	૧-૨
૯૨૧	નંજુપુરા	"	" ૧૩ મા. ફર	"	ધૂમટબંધ	શાંતિનાયક	૧-૪
૯૨૨	નાયકા	"	" ૬ મા. ફર	લોલાકા	"	શાંતિનાયક	૧-૬
૯૨૩	કુધ્યા	"	"	"	શિખરબંધ	આદિનાયક	૩-૧

બંધાવનારનું નામ તથા સ વન.	વહીવટકારનું નામ.	લેખનો સંવત.	કેસરની રિથિતિ.	કૌનાની વસ્તી.	કિંપા- અથ શાખા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૬૪ લગભગ	શ્રેઠ અંબાલાલ મગનલાલ		સારી	૧૨૫	૧	એક લાયકેરો છે.
શ્રીસંધ ૧૯૩૬	શ્રેઠ ખાદરચંદ પરશોતમદાસ		"	૨૦	૧ ૧	આ એક તીર્થ છે. મૂળ નાયકની મિતિ પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૯૯૨	રતનશી કેવળદાસ		"	૨૫૦	૨ ૧	
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રેઠ રતિલાલ છવરાજ		"	૨૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રેઠ ચીમનલાલ બીખાભાઈ	૧૫૯૩	"	૨૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	શ્રેઠ મેધજી હીરજી		સાધારણ	૧૦૦	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રેઠ બીખાલાલ હીરાચંદ		"			આ કેસર છજી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રેઠ મનસુખલાલ સરપચંદ		સારી	૨૦	૧	
શ્રીસંધ જી. ૧૯૭૫	વાડીલાલ રવિચંદ		"	૧૨	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૫૦ લગભગ	વીરચંદ સરપચંદ		સાધારણ	૧૨		
શ્રીસંધ ૧૯૬૨ લગભગ	અમૃતલાલ ખુસાલચંદ		સારી	૫૦	૧ ૧	એક લાયકેરો છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શ્રેઠ નવલચંદ ખુસાલચંદ ની પેઢી રાધનપુર		સાધારણ	૬		
શ્રીસંધ ૧૯૪૦	શ્રેઠ ગોડીદાસ હેસાચંદની વજ્રચંદની પેઢી રાધનપુર		"	૯	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૬૬	શ્રેઠ કાળિદાસ થેલચંદ		સારી	૨૫	૧	
મણિલાલ ગોતિલાલ રાધનપુરવાળા જી. ૧૯૭૮	શ્રેઠ કલસુખભાઈ દેવતી		"	૧૫	૧ ૧	મળનાયકની મિતિ પ્રાચીન છે.

નંબર	આમલું નામ	ઠેકાણું	રેલ્વે સ્ટેશન	પાટલ એપ્રેક્સ.	બાંધણી	મૂળનાયક	પ્રતિભાણની સંખ્યા
૯૨૪	ચાણુરમા	રોશન રોડ મર્ચાન્ડાઈઝીંગ હર	ચાણુરમા ના. મા. હર	ચાણુરમા	કુમરબંધ	આદિનાયક	પાપણ-પાટલ ૧—
૯૨૫	"	મોટી વાણિયાવાડ	"	"	શિખરબંધ	બટેવા પાર્શ્વનાયક	૧૧—૪૪
૯૨૬	સંખારી	કુદારનો વાઘ	મર્ચન્ટ રોડ ૩ ગા. હર	સંખારી	વાળાબંધ	પાર્શ્વનાયક	૩—૩
૯૨૭	બખાના	બખરમાં	છતોડા ૧ મા. હર	"	ધર	હાતિનાયક	— ૨
૯૨૮	રૂપરૂર	"	ચાણુરમા ૧ મા. હર	ચાણુરમા	શિખરબંધ	નેમિનાયક	૩૭—૧
૯૨૯	પાટણ	મણીબાલી પાડો	પાટણ	પાટણ	વાળાબંધ	આદિનાયક	૧૮—૨૫
૯૩૦	"	"	"	"	ધર	"	— ૫
૯૩૧	"	"	"	"	"	"	— ૧
૯૩૨	"	"	"	"	"	સકલકોટ (પાટણ)	—૧૨

અધિકારનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	જેતોની વસ્તી.	ઉપ- અથ	ધર્મ- શાળા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૬૮૨	શ્રીસંધ		સારી	૧૦૦૦	૩	૨	ચાર આરસની ગુરુમુર્તિઓ છે. બે પુસ્તકોનાર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૭૫ લગભગ	"		"				બે ચોવીસ બિનેવરના પટેલ છે. મૂળનાયકોની મુર્તિ પ્રાચીન અને વેળુની છે. સં. ૧૩૧૨ ની સાલની ધાતુની પાથનાથ ભગવા- નની મુર્તિ પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦	શેઠ ડાભાલાલ દડીસીય		સાધારણ	૮	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૩૦	ચૂનીલાલ મોતીચંદ		સારી	૫૬	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૩૦૦ લગભગ	ચાણુરખા શ્રીસંધ		"	૪		૧	પરિકરખર સં. ૧૧૨૧ ની સાલનો લેખ છે.
શ્રીસંધ	મણિલાલ મલકુચંદ		"	૧૦૦૦			એક ચોવીસગિન માતાનો પદ છે. લોકમાં કોતરકામ સાદું છે.
"	શાહ ચામનલાલ જ્યેષ્ઠીગજાઈ		"				મૂળનાયકની મુર્તિ કોઠાકાન નામથી પ્રસિદ્ધ છે ૧ મોતમ
							સ્વામી ધાતુના લોકમાં કોતરકામ છે.
	શા. લક્ષ્મીગજાઈ મનલાલ		"				એક સ્ફટિકના પ્રતિમાજી છે આ દેરાસર હાંતીના દેરા-
							સરના નામથી ઓળખાય છે. આ દેરાસરનું લોકમાં
							કોતરકામ પાટણમાં સારામાં સાદું છે.
"	નગરસૌક કેશવલાલ અમરચંદ		"				મૂળનાયકજી તરફે મધ્યમાં ૫ મધાતુના સ્ફટિક છે.
							એક ધાતુના બોતમસ્વામી છે. બે ગુરુમુર્તિઓ છે.

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	રેલ્વે સ્ટેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	બાંધણી	મુળનાયક	પ્રતિભાજની સંખ્યા
૯૩૩	પાટણ	મણિપાલી પાડો	પાટણ	પાટણ	શિખરબંધ	મહાવીરસ્વામી	પાપાણ-ધાડ ૬-૨૩
૯૩૪	"	ડાંબ મહેતાનો પાડો	"	"	ધામાબંધ	શાંતિનાથજી	૩-૧૩ ૨
૯૩૫	"	"	"	"	"	ટાંકલા પાર્શ્વનાથજી	૪-૫
૯૩૬	"	કુશારિયા પાડો	"	"	"	આદિનાથજી	૮-૨૪
૯૩૭	"	"	"	"	"	સુપાર્શ્વનાથજી	— ૮
૯૩૮	"	તબોળી વાડો	"	"	"	મહાવીરસ્વામી	૩-૨૬
૯૩૯	"	"	"	"	"	સુપાર્શ્વનાથજી	૫-૫૦
૯૪૦	"	"	"	"	૫૨	કેવલસનાથજી	— ૧૦
૯૪૧	"	કપુર મહેતાનો પાડો	"	"	ધામાબંધ	આદિનાથજી	૬- ૮
૯૪૨	"	ખીજકાનો પાડો	"	"	"	"	૩- ૬
૯૪૩	"	તરબેડા વાડો	"	"	"	શાંતિનાથજી	૧૧-૧૭
૯૪૪	"	લાક વાડો	"	"	"	સુપાર્શ્વનાથજી	૧૦- ૪

જાણનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખના સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	ઉપા- ધ્ય.	ધર્મ- શાળા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસુખ	શાહ મણિલાલ મલમચંદ		સારી		૧		
"	શ્રેષ્ઠ સુરજમલ મલમચંદ		"				
"	અમૃતલાલ સુરજમલ ઝવેરી		"				કામનું સામાન્ય કામ છે. બાકાની ધાંભલીઓ છે.
"	સોની કાનિલાલ ડાભાભાઈ		"				૧૫૮૭ ની સાલનું બાવનું સુંદર પરિકર છે. બાકાનું
							સુંદર કોતરકામ છે.
"	શાહ જીવાચંદ રતનચંદ	મ. ની. ૧૪૮૪	"				આ દેરાસર કાઢેના પાંચ- નાજીના દેરાસરના નામથી
							ઓળખાય છે.
"	શ્રેષ્ઠ ધરમચંદ અમેચંદ ની પેઢી		"				
"	શ્રેષ્ઠ તલચંદ ડાભાચંદ		"				
"	શા. રસિકલાલ રતનચંદ	મ. ની. ૧૪૪૨	"				આ દેરાસર અનંતનાથજીના દેરાસરના નામથી પ્રસિદ્ધ છે.
"	શાહ મૂળાચંદ લડેરચંદ		"				
શ્રીસુખ	શા. પોપટલાલ ઉત્તમચંદ		"				
"	શ્રેષ્ઠ ધરમચંદ ઉદેચંદની પેઢી		"				એક પ્રવૃત્તિ છે. સં. ૧૩૩૦ ની સાલની આવક આવિકા
							ની ભાગી થતી છે.
"	શ્રેષ્ઠ ધરમચંદ અમેચંદ ની પેઢી		"				

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	રેલ્વે સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	બાંધણી.	મુળનાયક	પ્રતિભાજની સંખ્યા
૬૪૧	પાટણ	બેંસાન વાડો	પાટણ	પાટણ	ધામાબંધ	સાતિનાથજી	પાપાણ-માનુ ૧૨-૧૫
૬૪૬	"	સાહ વાડો	"	"	"	સામળિયા પાંચનાથજી	૧૧-૪૦
૬૪૭	"	સાહનો વાડો	"	"	"	આદિનાથજી	૧૬-૬
૬૪૮	"	ઢવેરીવાડો	"	"	શિખરબંધ	વાડો પાંચનાથજી	૧૪-૨૮
૬૪૯	"	"	"	"	ધૂમટબંધ	નારંગા પાંચનાથજી	૩૫-૮૪
૬૫૦	"	ટંગડિયા વાડો	"	"	ધામાબંધ	સદભક્ષી પાંચનાથજી	૧૦-૧૩
૬૫૧	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૧૨-૪૦
૬૫૨	"	ખડાખોટડોનો વાડો	"	"	"	સાતિનાથજી	૬-૧૫
૬૫૩	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૧૧-૧૬
૬૫૪	"	"	"	"	ધર	"	-૧૫
૬૫૫	"	અણપદની મર્મીસાળાના કપાળી-કમા	"	"	ધામાબંધ	મહેશજી	૧૧૩-૩૨
૬૫૬	"	પંચાસરા પાંચનાથજીના કપાળી-કમા	"	"	ધૂમટબંધ	નવમંડા પાંચનાથજી	૧-૬૨

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દિવસરની દિશિતિ.	જેતોની વરતી.	ઉપા- શ્રવ	વર્ષ- સાળા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	બાપાલાલ રતનચંદ		શારી				જા. ૧૦૬૬ ના લેખવાળા ધાતુનો પાર્શ્વનાથજીનો મૂર્તિ પ્રાચીન છે.
"	શ્રી ધરમચંદ અભેચંદની પેઢી		"				એક સ્ફટિકના પ્રતિમાજી છે. જા. ૧૨૫૦ની સાલનો આરજનો ચોવીશીજીન માતાનો પદ છે.
"	"		"				તથા ગુરુમૂર્તિઓ છે.
"	શા. મોહનલાલ વાડીલાલ		"				
"	અવેરી ભણિલાલ સુરભાલ		"				
"	શ્રી ધરમચંદ ઉદેચંદની પેઢી		"				એક ગુરુમૂર્તિ છે.
"	"		"				શ્રી-શ્રીકૃષ્ણની આરસનો મૂર્તિઓ છે.
"	"		"				ચાર ગુરુમૂર્તિઓ છે.
"	"		"				બે ગુરુમૂર્તિઓ છે. એક આવક-આવકોની મૂર્તિ છે.
"	શા. અમૃતલાલ ત્રિભુવનદાસ		"				આ દેવસરના પરિકરો સુદર કેતરકામવાળા છે.
"	માસર સાલાઅમચંદ		"				લાકડાનું કેતરકામ છે.
"	શ્રી ધરમચંદ ઉદયચંદ ની પેઢી		"				તથા ગુરુમૂર્તિઓ છે.
"			"				બે સ્ફટિકની પ્રતિમાઓ છે. એક આવક આવકોની મૂર્તિ છે.

નંબર	ગામનું નામ	કેશભ.	વેલ્વે રેકોર્ડ	પાટલ પ્રાપ્તિ	ભાવજી.	મૂળનાયક	પ્રતિભાષીના સંખ્યા
૬૫૭	પાટલ	પંચાસરા પારસનાથજીના ક'પાઉ-કમી	પાટલ	પાટલ	શુભટખે	મહાવીરરામી	પાપાજી-પાટલ ૧૫-૫૦
૬૫૮	"	"	"	"	"	ચિંતામણિ પાસનાથજી	૧૦-૩૬
૬૫૯	"	"	"	"	"	પંચાસરા પાસનાથજી	૧૫૩-૧૨
૬૬૦	"	"	"	"	"	ભીડભાળન પાસનાથજી	૧૮-૪૦
૬૬૧	"	કોટાવાલની લમણાળા	"	"	"	સ્થાન પાસનાથજી	૩-૧૬
૬૬૨	"	મોહાના પાડે	"	"	"	કોમી પાસનાથજી	૨૦-૮૮
૬૬૩	"	"	"	"	"	અભિનંદનજી	૬-
૬૬૪	"	બેતરપાલનો પાડે	"	"	પાપાજી	શ્રીતળનાથજી	૧૨-૧૮
૬૬૫	"	પરીચુદનો પાડે	"	"	શુભટખે	"	૫-૧૬
૬૬૬	"	દેરવાડે	"	"	"	શામળા પાસનાથજી	૬-૪૫
૬૬૭	"	"	"	"	પાપાજી	મહાવીરરામી	૧૦-૩૨
૬૬૮	"	"	"	"	"	કલિકંઠ પાસનાથજી	૧૧-૪૦
૬૬૯	"	મહેતાનો પાડે	"	"	"	અનિસુવત રવામી	૧૦-૬૭

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	પહોંચાડનારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	કેપા- અથ શબ્દો.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	શેઠ ધરમચંદ ઉદયચંદની પેઠી		સારી			સં. ૧૪૩૭ ની સાથની આવક-આવિકાનો મૂલિ છે.
"	"	"	"			
"	"	"	"			અરુમતિઓ છે. વનરાજ તથા મંત્રી આસાણી
"	"	"	"			આરસની કોબી મૂલિ છે.
"	"	"	"			
"	શેઠ પ્રેમચંદ કન્નેડીલાલ	"	"			
"	મોહનલાલ ત્રિભોવનદાસ	"	"			
"	"	"	"			
"	શા. દેવચંદ નાગરદાસ	"	"			આ દેરાસરમાં પશાવતીની આવીન સુદર મૂલિ છે.
"	શાહ ભહેરચંદ	"	"			એક સ્ટેડિકના પ્રતિભાણ છે,
છ. સં. ૧૬૭૩	શેઠ આપુલાલ મોહનલાલ	"	"			ગોલીશબિનનો તથા વીસ- વિદરમાનનો ૫૮ એક છે.
						એક પશાવતીની આવીન મૂલિ છે.
શ્રીસંધ ૧૭૫૦	મણિલાલ જુહુચંદ	"	"			આર સાધુમૂલિઓ છે. એક આર- સનો ૨૪ જિન માતાનો ૫૮ છે.
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	હેમચંદ મોહનલાલ	"	"			
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	મોહનલાલ વાઙીલાલ	"	"			

નંબર	ગ્રામણ નામ	કેસલ	ફેલે રેકોર્ડ	પ્રિન્ટ કોપી	બાંધણી	પ્રાપ્તિનાથકે	પ્રતિભાજી સંખ્યા
૬૭૦	પાટણ	મહેતાનો પાડો	પાટણ	પાટણ	ધર	આદિનાથજી	પાપાણુ-પાટ ૧-૮
૬૭૧	"	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	— ૨
૬૭૨	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	— ૩
૬૭૩	"	મહાલક્ષ્મીનો પાડો કોટા- વાલાનું દેરાસર	"	"	"	મનમોહન પાર્શ્વનાથજી	૨-૩
૬૭૪	"	ગોહાનો પાડો	"	"	ધૂમટખંધ	આદિનાથજી	૫૩-૩૭
૬૭૫	"	વખારનો પાડો	"	"	ધાખાખંધ	શાંતિનાથજી	૮-૮૩
૬૭૬	"	મહાલક્ષ્મીનો પાડો	"	"	છિખારખંધ	મુનિસુવન સ્વામી	૨૫-૬૭
૬૭૭	"	કાટીપાલ દરવાજા બહાર	"	"	ધૂમટખંધ	આદિનાથજી	૧-૨
૬૭૮	"	નારસુજનો પાડો સાળવી વાડો ગોલવાડ	"	"	ધાખાખંધ	ગોડી પાર્શ્વનાથજી	૧-૧૬
૬૭૯	"	"	"	"	"	અંધા પાર્શ્વનાથજી	૧૭-૩૦
૬૮૦	"	નારસુજનો પાડો જવરી- વાળી શેરી	"	"	"	આદિનાથજી	૧૨-૫
૬૮૧	"	જવરીવાળી શેરી પાંચસ	"	"	ધૂમટખંધ	સંભવનાથજી	૧૦-૫
૬૮૨	"	જવરીવાળી શેરી કલારવાડો	"	"	ધાખાખંધ	શાંતિનાથજી	૭-૭
૬૮૩	"	જવરીવાળી શેરી સાળવીપાડો	"	"	ધર	પાર્શ્વનાથજી	— ૭

અધ્યાવનારનું નામ તથા સંવત.	પરીવર્તારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દસમરની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	ઉપા- મય	કર્મ- શાળા	વિશેષ નોંધ
મોહનલાલ હેમચંદ ૧૯૦૦ લગભગ	શેઠ મોહનલાલ હેમચંદ		સારી				બે રફેડિકા પ્રતિમાઓ છે. ત્રીજો માળ છે.
મારકતિયા અનોપચંદ રતનચંદ સં. ૧૬૦૦	અનોપચંદ રતનચંદ		"				ત્રીજો માળ છે.
શેઠ લખમીચંદ ખેમચંદ ૧૮૭૫ લગભગ	શેઠ લખમીચંદ ખેમચંદ		"				
શેઠ પુનમચંદ કરમચંદ કોટાવાલા ૧૬૦૦	શેઠ પ્રેમચંદ કમ્બોડીલાલ કોટાવાલા		"				બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૭૦૦	શેઠ હીરાલાલ કીલાચંદ		"		૧		બે ચોવીસ જિન ૫૮ તથા એકવીસ વિહરમાન ૫૮
							આરક્ષનો છે.
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	મલ્લિજીભેન ખીમચંદ		"				એકચોવીસ જિન ૫૮ આર- ક્ષનો છે. એક સાધુમર્તિ છે.
શ્રીસંધ ૮. ૧૬૭૬	શેઠ ભોગીલાલ ચૂનીલાલ		"				
શ્રી પાટણ જૈન મંડળ જાગ્યાલ ૧૬૬૦	શ્રી પાટણ જૈન મંડળ જાગ્યાલ		"				૮૩ વિદ્યાર્થીઓ અભ્યાસ કરે છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	જાગવી ચૂનીલાલ ત્રીકમલાલ		"				
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	"		"				
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	જાગવી રમણિકલાલ કપડાચંદ		"		૧		ચોવીસ જિન મર્તિઓનો આરક્ષનો ૫૮ ૧ છે.
"	જાગવી હોટાલાલ જોદડચંદ		"				૨૪ જિન મર્તિનો ૫૮ ૧ ૨૦ જિન મર્તિનો ૫૮ ૧ છે.
"	જાગવી અમલાલાલ રામચંદ		"				
જાગવી હોટાલાલ જોદડ- ચંદ ૧૬૦૦ લગભગ	જાગવી હોટાલાલ જોદડચંદ		"				બીજો માળ છે.

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	રેલ્વે સ્ટેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	બાંધણી	મૂળનાયક	પ્રતિભાજની સંખ્યા
૬૮૪	પાટણ	શાળવીવાડે તરશોરિયું	પાટણ	પાટણ	ધુમટળ'ધ	તેમિનાયક	પાપાણ-ધાણ ૩૩-૧૫
૬૮૫	"	"	"	"	ધાળાળ'ધ	શાંતિનાયક	૬-૪
૬૮૬	"	ઠાકિયાવાડે	"	"	"	આદિનાયક	૪-૮
૬૮૭	"	વાગોળતો પાડે	"	"	"	"	૭-૪૦
૬૮૮	"	પંચોટી પાડે	"	"	ધુમટળ'ધ	"	૪-૧૯
૬૮૯	"	વસા પાડે	"	"	ધાળાળ'ધ	શાંતિનાયક	૧૧-૪૩
૬૯૦	"	"	"	"	ધર	"	૧-૧૧
૬૯૧	"	અનુવસનિયો પાડે	"	"	ધુમટળ'ધ	"	૫-૫૬
૬૯૨	"	"	"	"	ધર	ધર્મનાયક	— ૪
૬૯૩	"	"	"	"	"	સુવિધિનાયક	— ૭
૬૯૪	"	ખેતરવસી નિસાળની ઝેરી	"	"	ધુમટળ'ધ	આદિનાયક	— ૬
૬૯૫	"	"	"	"	"	અજીતનાયક	૩-૩૩
૬૯૬	"	"	"	"	ખેતરવસી	સામળિયા પાસેનાયક	૮-૭
૬૯૭	"	"	"	"	ધાળાળ'ધ	આદિનાયક	— ૬

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	મહોદયદારનું નામ.	લેખના સંવત.	દસરસરની સ્થિતિ.	જેનાની વરતી.	ઉપા- મય	ધર્મ- શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૫૦૦ લગભગ	શાળવી હાલાભાઈ ખીતાબરદાસ		સારી		૧		એક પાર્થનાથ ભગવાનની પ્રતિ પ્રાપ્તિ છે.
શ્રીસંધ ૧૭૫૦ લગભગ	શ્રી સાંકળચંદ મંગલદાસ		"				
શ્રીસંધ ૧૬૮૦ લગભગ	શ્રી શ્રીકમલાલ સવાઈચંદ		"				
શ્રીસંધ	શ્રી. ભગુભાઈ ચૂરીલાલ		"				
"	શ્રીમંત્રી પ્રેમચંદ મોહનલાલ		"				
"	શ્રી. મણિલાલ નામરદાસ		"				એક રક્ષકની તથા એક પરવાળાની પ્રતિ છે. સં.
							૧૧૪૫ ની સાલની પાટ પ્રતિ પ્રાપ્તિ છે.
શ્રી વિદ્યુલદાસ કાળિદાસ	શ્રી વિદ્યુલદાસ કાળિદાસ		"				
શ્રીસંધ	શ્રી. ભામચંદ ઉપાધ્યાય		"				જે રક્ષકની પ્રતિમાઓ છે. એકેશ્વરીદેવની સુદર પ્રતિ છે.
શ્રી કાલિદાસ પુનમચંદ ના વડીલા	શ્રી. રમણિકલાલ પુનમચંદ	ચ. ની. ૧૫૩૬	"				બીજો ભાગ છે.
પાસેજવાળાની વડીલો	મોતીલાલ ભવાનચંદ પાસેજવાળા	ચ. ની. ૧૫૭૩	"				બીજો ભાગ છે.
શ્રીસંધ	શ્રી. મોતીલાલ ભાલચંદ		"				
"	"		"				
"	"		"				નવું ચરુપ્રતિમા છે.
શ્રી નમચંદ આચાર્ય	"		"				

નંબર	આમળું નામ	ઠેકાણું.	રેલવે સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	બાંધણી.	મૂળનાયક	મનિમાલની સંખ્યા
૯૯૮	પાટણ	ખેતરવસી	પાટણ	૯૯	૫૨	આદિનાથજી	પાપાણ-પાટણ — ૩
૯૯૯	"	ગાંધીસેરી	"	"	ધૂમટખંધ	શાંતિનાથજી	૧૧-૫૭
૧૦૦૦	"	મહાદેવની સેરી	"	"	ધામાખંધ	મહાદેવ પાશ્વનાથજી	૫-૩૪
૧૦૦૧	"	સંઘવીની સેરી	"	"	૫૨	વિમલનાથજી	— ૫
૧૦૦૨	"	બ્રાહ્મણપાડે	"	"	ધામાખંધ	શાંતિનાથજી	૪-૬
૧૦૦૩	"	કાનાસાનો પાડે અળસીની સેરી	"	"	"	(રફ્ટિકા)	૪-૪૩ ૭
૧૦૦૪	"	"	"	"	"	સોતગનાથજી	૧૦-૬૬
૧૦૦૫	"	કાનાસાનો પાડે	"	"	ધૂમટખંધ	શાંતિનાથજી	૮-૧૨૬
		મોદા દેરાસરની સેરી					
૧૦૦૬	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૩-૭
૧૦૦૭	"	"	"	"	"	મહાવીરસ્વામી	૫-૬
૧૦૦૮	"	"	"	"	૫૨	ચિંતામણિ પાશ્વનાથજી	— ૧૩
૧૦૦૯	"	કાનાસાનો પાડે	"	"	"	શ્રીવિધિનાથજી	— ૧
૧૦૧૦	"	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	— ૬
૧૦૧૧	"	"	"	"	"	વિમલનાથજી	— ૭

બેંકાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેશ સરની દિયતિ.	કેનાની વરતી.	કેપા- અથ	વર્ગ- રૂબી	વિશેષ નોંધ
શ્રીચંધ	સા. મોનીલાલ લાલચંદ		સારી				
"	જેઠીંગલાલ ભગવાનદાસ ઝવેરી		"		૨		
"	સા. હિંમતરાવ હરચંદ		"				
"	અંધવી ગિરધરલાલ ડાભાભાઈ		"				
"	જેઠીંગલાલ ભગવાનદાસ ઝવેરી		"				સાત તોરણવાળું દેરાસર છે
"	સાહ મહારાઈ ડાભાભાઈ		"		૨		ચાર રફટિકની પ્રતિમાઓ છે.
"	"		"				
"	સા. રતનચંદ જેઠાચંદ		"				ધાતુનું મોઢું અમવસરથી છે. તથા ધાતુની એક પ્રતિમા
							જિન પ્રતિમા છે.
"	"		"				
"	"		"				
"	માણુ પનાલાલ પુનમચંદ		"				
સા. લક્ષ્મીચંદ મલુચંદ ૧૯૨૫	સા. સુરચંદ નગીનદાસ	જે. ના. ૧૫૧૩	"				નોંધે માળ છે.
શ્રીચંધ	લાલ સરપચંદ મેલુચંદ		"		૨		લાકડાનું નાનું પર દેરાસર છે.
"	સા. મંગળલાલ સુરાચંદ	જે. ના. ૧૫૭૫	"				નોંધે માળ છે.

નંબર	ગામનું નામ	કેશણ	રેલવે સ્ટેશન	પાટલ એપ્રિક્સ.	બાંધણી.	મૂળનાયક	પ્રતિભાણની સંખ્યા
૧૦૧૨	પાટણ	કનાસાનો પાડો	પાટણ	પાટણ	ધામ્યાબંધ	શાંતિનાથજી	૫૫૫૫-૫૫૬ — ૫
૧૦૧૩	"	લીંબડોનો પાડો	"	"	"	"	૧૩-૧૦
૧૦૧૪	"	"	"	"	"	વાસુપૂર્ણજી	— ૧૨
૧૦૧૫	"	ભાલાનો પાડો	"	"	"	ભાલા પાર્શ્વનાથજી	૧૪-૪૪
૧૦૧૬	"	"	"	"	ધર	સુવિધિનાથજી	— ૪
૧૦૧૭	"	અણુરીનો પાડો	"	"	ધામ્યાબંધ	અનમોદન પાર્શ્વનાથજી	૬-૨૪
૧૦૧૮	"	જોડાવિયા વાડો અણુલી સેરી	"	"	ધર	શાંતિનાથજી	૭-૨૨
૧૦૧૯	"	"	"	"	"	પાર્શ્વનાથજી	— ૩
૧૦૨૦	"	"	"	"	"	સુવિધિનાથજી	— ૮
૧૦૨૧	"	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	— ૩
૧૦૨૨	"	ચોપરીનો સેરી	"	"	"	મેમિનાથજી	૧૪-૩૪
૧૦૨૩	"	"	"	"	"	કેશુનાથજી	— ૩
૧૦૨૪	"	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	— ૪
૧૦૨૫	"	"	"	"	"	વિગ્નનાથજી	— ૫

બંધાવનારનું નામ તથા સ્થાન.	વહીવટકારનું નામ.	લેખનો સંખ્યા.	ફરજીની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	કેપા-અથવા રાજ્ય.	વિશેષ નોંધ.
શ્રીસંધ	શા. ભોગીલાલ કરમચંદ		સારી			ચીજે માળ છે.
"	શા. પુનમચંદ મગનલાલ		"		૧	એક સ્કેટિંગના પ્રતિમા છે. લાકડાનું કાતરકામ છે.
શ્રીસંધ ૧૬૭૮	શ્રીસંધ ૧૬૭૮		"			
શ્રીસંધ	શા. મંગલચંદ લક્ષ્મચંદ		"		૨	એક પુસ્તક બંધાર છે. ૧ શ્રદ્ધાંતિ એક ધાતુ મૂર્તિ પ્રાચીન છે.
શા. પુનમચંદ લક્ષ્મચંદ સારિસરા	પુનમચંદ લક્ષ્મચંદ સારિસરા		"			ચીજે માળ છે. એક મોતમ સ્વામીની ધાતુની મૂર્તિ છે.
શ્રીસંધ	શા. ગોકલદાસ સારિસરા	ચ. ના. ૧૬૪૪	"			
શ્રીસંધ ૧૬૨૦	શ્રીસંધ ૧૬૨૦		"		૧	એક સ્કેટિંગના પ્રતિમા છે.
શ્રીસંધ ૧૮૭૫	શ્રીસંધ ૧૮૭૫		"			ચીજે માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૦	શ્રીસંધ ૧૮૫૦		"			"
શ્રીસંધ ૧૮૭૫	શ્રીસંધ ૧૮૭૫		"		૧	નવીન ચિત્રો છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦	શ્રીસંધ ૧૮૦૦		"			ચીજે માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૫	શ્રીસંધ ૧૮૫૫		"			ચીજે માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૫	શ્રીસંધ ૧૮૫૫		"			

નંબર	ગાથનું નામ	કેશવ	દેવે રંગભ.	પાટલ	પાટલ રંગ.	બાંધણી	મુળનાયક	પ્રતિભાજીની સંખ્યા
૧૦૨૬	પાટલ	જોકળિયા વાડે વાસ પૂળની શેરી	પાટલ	પાટલ	ધાભાબંધ	વાસુપૂળનાથ	વાપાણ-ધાણ	૫-૭
૧૦૨૭	"	વખતજીની ફેરી	"	"	"	સંભવનાથજી	૨૧-૪૬	
૧૦૨૮	"	"	"	"	"	મુનિસુવત રવાખી	૫-૨૪	
૧૦૨૯	"	મનગોળની ફેરી	"	"	ધર	સુમતિનાથજી	—૧૫	
૧૦૩૦	"	"	"	"	ધાભાબંધ	મનગોળના પાર્શ્વનાથજી	૭-૫૮	
૧૦૩૧	"	"	"	"	ધર	આદિનાથજી	—૬	
૧૦૩૨	"	"	"	"	ધાભાબંધ	સાંજેવર પાર્શ્વનાથજી	૧-૮	
૧૦૩૩	"	"	"	"	ધર	શાંતિનાથજી	૨-૩	
૧૦૩૪	"	"	"	"	ધાભાબંધ	શ્રેયસિનાથજી	—૩	
૧૦૩૫	વિજયનગર	કાઠ દરવાજા પાસે	વિજયનગર	વિજયનગર	શિખરબંધ	કમ્પાણ પાર્શ્વનાથજી	૧૨૭-૧૧૧	
૧૦૩૬	"	દીપરુ મહેલનો	"	"	ધૂમટબંધ	સુમતિનાથજી	૩-૪	
૧૦૩૭	"	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	૩-૩	
૧૦૩૮	"	કાઠ વાડે	"	"	શિખરબંધ	મનનાથજી	૪-૩	
૧૦૩૯	"	સુઢીખાડ	"	"	"	આદિનાથજી	૨૭-૧૬	
૧૦૪૦	"	ભાલદરવાજા નજાર	"	"	"	શાંતિનાથજી	૩૦-૪૧	

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખના સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	કૈનાની વસ્તી.	ઉપા-અથ	ધર્મ-શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	શા. નચીનદાસ મગનચંદ	ચ. નં. ૧૬૧૯	સારી		૧		એક મુરુમતિ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૩૭ મહા સુ. ૧૧	શા. રામચંદ વેલાભાઈ		"				
શ્રીસંધ	શ્રી. લહેરભાઈ કાલાભાઈ		"				
શ્રી. હેમચંદ બેમચંદ	શ્રી. હેમચંદ બેમચંદ	ચ. નં. ૧૪૬૧					પહેલે માળે છે.
શ્રીસંધ	શ્રીસંધ		"				
"	"	ચ. નં. ૧૪૨૪	"				દેશસર બાલુના મેઠા પર છે.
"	"		"				
શા. ગજેચંદ ગુમાનચંદ ના વહીવી	શા. ગજેચંદ ગુમાનચંદ		"				
શ્રીસંધ	શા. મણિલાલ કાલાભાઈ	ચ. નં. ૧૬૬૩	"				નાનું કાકાનું આવીન દેશસર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૬૩	શા. મંગળદાસ જગજીભ	૧૮૬૧	"	૪૦૦	૭	૧	એક રત્નની પ્રતિમા છે. એક મુસ્તાફ બંદાર છે.
શ્રી. માલુકચંદ ખુશાભચંદ ૧૯૫૫	કન્યાજી પાશ્વનાથભી પેઢી		"				
ધામી ૧૯૨૧	"		"				ધામીના દેશસરના નામથી બા બિનમંદિર ઓળખાય છે.
શ્રી. ગોહલદાસ જૂનાચંદ ૧૯૪૦	શ્રી. વીનુભાઈ મણિભાઈ		"				
શ્રીસંધ ૧૯૭૧	શ્રી. બગલદાસ ભેમંદભાઈ		"				
શ્રીસંધ	શ્રી. કેશવભાઈ મગનભાઈ		"				સંવત ૧૩૦૦ની સાલનો બપોળાવેની પદ છે.

નંબર	ગામનું નામ	કેસી.	રેલ્વે સ્ટેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	બાંધણી	મૂળનાયક	પ્રતિભાટની સંખ્યા
૧૦૪૧	કડા	આવકનો મહેલો	વિસનમર ૫ મા. દુર	કડા	કુમટખંધ	પાશ્વનાથજી	૫૧૫૭-૫૧૮ ૧-૧૦
૧૦૪૨	કમાણા	"	રડાવા ૬ મા. દુર	વિસનમર	ધાપાખંધ	મેમિનાથજી	— ૨
૧૦૪૩	સવાળા	"	"	"	શિખરખંધ	વાસુકીજી	૧-૧
૧૦૪૪	ખરેલા	બળરમાં	મહેલાણા ૧૦ મા. દુર	કડા	કુમટખંધ	પાશ્વનાથજી	૫-૩
૧૦૪૫	લાખડી	"	વિસનમર ૮ મા. દુર	"	"	મુનિશ્વરજી સ્વામી	૧-૫
૧૦૪૬	કામલપુર	"	૫ મા. દુર	"	"	વાસુકીજી	૧-૧
૧૦૪૭	કાલક	"	"	કાલક	"	ધર્મનાથજી	૧૩-૫
૧૦૪૮	ખરેડ	આવકના માલની સામે	ગેરીલા ૫ મા. દુર	ખરેડ	"	શાંતિનાથજી	૧-૭
૧૦૪૯	બરમાલ	આવકનો માલ	વીળપુર ૧૦ મા. દુર	બરમાલ	"	"	૫-૧
૧૦૫૦	બાઘાણવા	"	વડનમર ૮ મા. દુર	કરવડીઆ	"	અંજીનાથજી	૩-૪
૧૦૫૧	કરવડીઆ (વીપથદર)	બળરમાં	"	"	"	અભિનંદન સ્વામી	૧૩-૧૬
૧૦૫૨	કાંઠાઈ	અઈના વાણમાં	"	કાંઠાઈ	"	શાંતિનાથજી	૪-૪
૧૦૫૩	શીપાર	કોન મહેલો	૫ મા. દુર	સીપાર	શિખરખંધ	મુનિશ્વરજી સ્વામી	૧૧-૧૬
૧૦૫૩ ૨	કીચાડ	આબજીનો મહેલો	૧૦ મા. દુર	કાંઠાઈ	ધર	મેવાસનાથજી	૧-૧
૧૦૫૪	ખેરાણુ	બળરમાં	ખેરાણુ ૨ મા. દુર	ખેરાણુ	શિખરખંધ	આદિનાથજી	૨૩-૧૮

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	પદવીવહારનું નામ.	લેખનો સંવત.	કેશભરની સ્થિતિ.	કેનાની વરતી.	ઉપા-અથ શાળા.	ધર્મ-શાળા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૨૨	શ્રીસંધ		સારી	૮૦	૨	૧	ધાખાનો ભાગ તુટેલો છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૧	"		સાધારણ	૪૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૦૦	"		"	૨૦	૧		
શ્રીસંધ ૨૭. ૧૯૮૧	મુલચંદ અમરચંદ સાહુ		સારી	૭૦			ખાતુ પ્રતિભાનો પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૨	મુનસાલ બગસદાસ		સાધારણ	૪૦	૧		પ્રતિભા બાપી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૧૦	શીરચંદ લાલુભાઈ		"	૪૦			
શ્રીસંધ ૧૯૦૦	હડીસીંગ નીકાલચંદ		સારી	૨૫૦	૨		રતમંદરમાં બિત્તા છે.
જેડાલાલ હીપચંદ ૧૯૭૬	શ્રીસંધ		"	૪૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૨૮	"		"	૨૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૬૮	"		સાધારણ	૧૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૧૪	હરગોવિન અરૂપચંદ		સારી	૨૫૦	૩	૧	એક લાખેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦	શેઠ નંદાલાલચંદ દેવચંદ		"	૨૫	૨	૧	
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	શેઠ અમરતલાલ ચૂનીલાલ		"	૪૦૦	૨	૧	એક પુસ્તક બંધાર છે. કાચનું કામ સાફ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૨	શ્રીસંધ		સાધારણ	૨૫૦	૧		જીવ્ય છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શેઠ પોપટલાલ અમલાચંદ		સારી	૧૦૦	૨	૧	

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	રેલવે સ્ટેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	ખાંધણી	મૂળનાયક	પ્રતિભાજની સંખ્યા
૧૦૫૫	ખેરાણું	ખખરખા	ખેરાણું ૨ મા. દુર	ખેરાણું	શિખરખંધ	પાખનાયક	પાપાણ-ખાણ ૧૨-૬
૧૦૫૬	"	"	"	"	"	૧. ૧૦૫૫ ના ખેરાણું	૧૭-
૧૦૫૭	ખલાદ	"	૪ મા. દુર	"	ધૂમડખંધ	અંકમણ	૧-૧
૧૦૫૮	આજુસોથ	"	૬ મા. દુર	"	"	આદિનાયક	૫-
૧૦૫૯	ડભાડ	"	૮ મા. દુર	ડભાડ	શિખરખંધ	ધર્મનાયક	૫-૭
૧૦૬૦	સુદાસણા	"	તારખાદિલ ૬ મા. દુર	સુદાસણા	ધૂમડખંધ	વાસુધેવનાયક	૩-૨
૧૦૬૧	કેમરી	આમની કાગોળે	૫ મા. દુર	સતભાસણા	ધર	શાંતિનાયક	૧-૧
૧૦૬૨	ભાણસણા	ખખરખા	૬ મા. દુર	ડીખા	શિખરખંધ	આદિનાયક	૩-૪
૧૦૬૩	ડોહાસણા	આમના છેડે	૮ મા. દુર	સતભાસણા	ધર	સુધાર્મનાયક	૪-૨
૧૦૬૪	સતભાસણા	"	"	"	શિખરખંધ	અંકમણ	૩-૧૨
૧૦૬૫	"	"	"	"	ધર	વાસુધેવનાયક	૩-૨
૧૦૬૬	વાલ (સતભાસણા)	ખખરખા	"	"	શિખરખંધ	શીતળનાયક	૩-૧૨
૧૦૬૭	ડીખા	"	તારખાદિલ ૫ મા. દુર	ડીખા	"	અજ્ઞાનાયક	૩-૧
૧૦૬૮	ખાનખર	"	ખાનખર ૧૦ મા. દુર	ખાનખર	"	આદિનાયક	૩૦-૪૦

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટકારનું નામ.	લેખનો સંવત.	ફેરાસરની સ્થિતિ.	કેનાની વરતી.	કેવા- અથ રશળા	વર્ષ	વિશેષ નોંધ.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	શેઠ પોપટલાલ અમલાચંદ		ઝારી				એક પુસ્તક બંધાર છે. ઝાયનું કામ સાડું છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦	શેઠ પોપટલાલ અમલાચંદ		"				
શ્રીસંધ ૧૬૦૦	શ્રીસંધ		"	૧	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૩૦	"		"	૧૦૦	૧		ચિત્રામ સાડું છે.
શ્રીસંધ ૧૬૬૪	શેઠ અંબાલાલ કુંભરશી		"	૧૦૦	૧		લુભટમાંથી પાછી પડે છે.
શ્રીસંધ ૧૬૭૧	શેઠ ચૂનીલાલ મનનચંદ		"	૫૦	૧		ગભારામાં તથા મંડપમાં પાછી પડે છે.
શ્રીસંધ ૧૬૪૪	શેઠ જીરેલાલ ગુલામચંદ		સાધારણ	૫૦			
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	શ્રીસંધ		ઝારી	૮૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૦૩	"		સાધારણ	૧૦૦	૧		ધાળામાં તીરાડ પડેલ છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	"		ઝારી	૨૦૦	૧		
શેઠ કેસવલાલ એચંદ ૧૬૬૪	"		"				
શ્રીસંધ ૧૬૭૬	"		"	૨૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૧૪	"		"	૫૦	૧	૧	
શ્રીસંધ	"		"	૨૫૦	૪	૧	એક પુસ્તક બંધાર છે. ઝેપરામાં પાચનાથ મહુ.
							કાના પ્રતિબાહ બહુ જૂના છે.

નંબર	માનવ નામ	કેશિક	રેલવે સ્ટેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	આવેશી	પ્રાંતનાયક	પ્રતિભાષણની સંખ્યા
૧૦૧૬	વનમર	કાથીવાળું	વનમર ૧૧ મા. દુર	વનમર	શિખરમંથ	મહાવીરસ્વામી	પાપાણ-પાડ ૧૦૪-૬૨
૧૦૭૦	"	અદાવામાં	"	"	ધર	આદિનાથજી	૨૦-૨૪
૧૦૭૧	"	પ્રશ્નિયાના માદમાં	"	"	"	"	૪-૧૪
૧૦૭૨	"	બોલકની સેરી	"	"	શિખરમંથ	"	૧-૮
૧૦૭૩	ઉમતા	કેસરનો માદ	વિસ્મર ૫ મા. દુર	ઉમતા	"	કુંડુનાથજી	૧૪-૬
૧૦૭૪	ભસકા	વાણિયાનો મહોલ્લો	૭ મા. દુર	ભસકા	ભૂમટમંથ	શાંતિનાથજી	૪-૨
૧૦૭૫	કેશુપ	ભનરમાં	૫ મા. દુર	કેશુપ	શિખરમંથ	આદિનાથજી	૨-૧૨
૧૦૭૬	વાલમ (વીર્)	નામરવાડો	૬ મા. દુર	વાલમ	"	રેમિનાથજી	૩-૭
૧૦૭૭	કુન્ન	વાણિયાનો માદ	કુન્ન ૧ મા. દુર	કુન્ન	"	શાંતિનાથજી	૩-૭
૧૦૭૮	સામેત્રા	ભામ વચ્ચે	મેસાજી ૫ મા. દુર	મેટાજી	"	"	૧-૨
૧૦૭૯	જયુદન	ભનરમાં	જયુદન ૧૧ મા. દુર	જયુદન	"	વાસુકીનાથજી	૧-૩
૧૦૮૦	ધોરાસજી	વાણિયાવાસમાં	આંબલીઆસન ૧૧ મા. દુર	"	"	પાર્શ્વનાથજી	૪-૧
૧૦૮૧	ભેરજી	"	૧ મા. દુર	ભેરજી	"	ચંદ્રપ્રભજી	૩-૩
૧૦૮૨	ધૂમાસજી	વાટામાં	કુન્ન ૩ મા. દુર	ધૂમાસજી	ભૂમટમંથ	પાર્શ્વનાથજી	— ૩
૧૦૮૩	પાનસર (વીર્)	ધર્મકાળામાં	પાનસર	પાનસર	શિખરમંથ	મહાવીર સ્વામી	૧૩-૩૬

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ	લેખનો સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	કોનાની વસ્તી.	કેપા-મથ	પર્જ-શ્રાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	શ્રીસંધ		સારી				બાવન જિનાયતવાળું છે. કાચનું કામ સારું છે.
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	"		"				તથા મકાન છે.
નગીનદાસ વર્ધમાનદાસ ૧૬૨૫	"		"				
શ્રીસંધ ૧૬૮૦	"		"				
શ્રીસંધ ૧૮૫૦	"		"	૨૦૦	૨	૨	એક પુસ્તક બંધાર છે. બે કાલિસગિયા પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૬૩૬	શેઠ હમનલાલ		સાધારણ	૪૦	૧		દેરાસરના ધર્મશાસ્ત્રી છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦	શેઠ પોપટલાલ ભેશીંગભાઈ		સારી	૧૨૫	૨		એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ	શેઠ લખમીચંદ પ્રભુદાસ		સાધારણ	૨૦	૧	૧	સંવત ૧૬૨૮ની બેળવાળા કાલિસગિયા છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૦	શ્રીસંધ		સારી	૮૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૬૪૦	શેઠ હરજોવાનદાસ કેવલદાસ	બે. ની. ૧૮૭૨	"	૩૫	૧		એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૬૭ લગભગ	શેઠ જિવલાલ ટોકરચી		"	૫૦			
શ્રીસંધ ૧૬૬૪ લગભગ	શેઠ ગોદાદાસ વીરચંદ		"	૧૦૦	૧		એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૬૪૮	શેઠ મણિલાલ હકમચંદ		સાધારણ	૧૩૦	૧		મોતરણીનું કામ સારું છે.
"	શેઠ ભંભુલાલ ઝોટાલાલ		"	૧૫			ખાખામાંથી પાણી પડે છે. મિનકામ સારું છે.
શ્રીસંધ ૧૬૭૪ લગભગ	શ્રી પાનસર જૈન મહાવીર સ્વામી જીરખાનાની પેઠી		સારી	૧૫૧		૨	એક પુસ્તક બંધાર છે. એક પ્રશિક્ષિત તીર્થ છે.

નંબર	ગામનું નામ	ટેકાફ.	વેલવ રેકૉર્ડ	પાટ્ટે આકૃષ્.	ખાંધકી.	મૂળનાયક	પ્રતિભાજી સંખ્યા
૧૦૮૪	પાનસર (લીલ)	આમર્ષા	પાનસર ૦૧ મા. ફર	પાનસર	સૂમટખે	ધર્મનાથજી	પાપાણ-પાટ ૧-૨
૧૦૮૫	આદરેજ (મેડા)	"	આયુષોભ ૪૧ મા. ફર	આદરેજ (મેડા)	"	વાસુભજી	૩-૪
૧૦૮૬	વામળ (લીલ)	"	કોલ ૬ મા. ફર	કનાલ	ધર	કાતિનાથજી	૭-૩
૧૦૮૭	ભાંડુ	બનરમાં	ભાંડુ ૦૧ મા. ફર	ભાંડુ	કિષરખે	પાર્શ્વનાથજી	૩-૨
૧૦૮૮	મોટીદાઉ	"	૧ મા. ફર	મોટીદાઉ	સૂમટખે	અઢાવીરવામી	૩-૬
૧૦૮૯	બામોસ્યા	"	૧૧ મા. ફર	ભાંડુ	ધર	કુટુનાથજી	-૪
૧૦૯૦	ખાડા	"	૨૧ મા. ફર	"	"	પાર્શ્વનાથજી	૧-૩
૧૦૯૧	મોહરવાડા	"	૧૧ મા. ફર	"	"	અજીતનાથજી	-૩
૧૦૯૨	ઉનાવા	"	ઉંઝા ૨ મા. ફર	ઉનાવા	સૂમટખે	ભીડભાંગળ પાર્શ્વનાથજી	૭-૬
૧૦૯૩	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૫-૪
૧૦૯૪	કાળી	"	૩ મા. ફર	"	ધર	અંકમજી	૧-૬
૧૦૯૫	અપીર	"	૨ મા. ફર	ઉંઝા	"	પાર્શ્વનાથજી	-૧૦
૧૦૯૬	દાસજ	બનરમાં	ઉંઝા ૩ મા. ફર	દાસજ	"	કાતિનાથજી	-૩
૧૦૯૭	ઉંઝા	વીસાનો વાસ	"	ઉંઝા	કિષરખે	"	૪-૫
૧૦૯૮	"	તલાટીનો માઠ	૧ મા. ફર	"	ધર	"	-૫

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનના સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	કૌનાની વસ્તી.	ઉપા-અવ	ધર્મ-શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૭૪ લગભગ	શ્રી ખાનસર કૌન મહાવીર સ્વામી કારખાનાની પેઢી		સાધારણ	૨૪		૧	
શ્રીસંધ ૧૯૬૮	શ્રી મોહનલાલ હરગોવિન્દાસ		સારી	૬૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૮	શ્રી આ. ક. અમદાવાદ		સાધારણ	૧૫૧			એક તીર્થ છે. મૂળનાયકની મૂર્તિ પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૫	શ્રી લક્ષ્મીબાઈ પરસોતમદાસ		સારી	૨૦			મૂળનાયકજીની મૂર્તિ લેવપમ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી કેશવલાલ ઠાકરસી		„	૭૦	૨		
શ્રી હીરાચંદ વર્ધમાન ૧૮૦૦ લગભગ	શ્રી વીરચંદ અમરચંદ		સાધારણ	૬	૧		૧ લાયજેરી છે. બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી ભોમીલાલ ચેતદાસ		„	૭૦			
શ્રીસંધ ૧૯૭૫	શ્રી હરગોવિન્દાસ ત્રિભોવનદાસ	ચુ. નં. ૧૫૧૮	„	૨૦૦			એક લાયજેરી છે. નવું ધુમક-બાધી દેરાસર બાંધ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૮૧	શ્રી કેશવલાલ ન્યાયચંદ		સારી	૨૫૦	૨		એક લાયજેરી છે. મૂળનાયક-જીની મૂર્તિ પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૬	„		„				
શ્રીસંધ ૧૯૫૦	હરગોવિન્દાસ બાલચંદ ઉનાવાવાળા		સાધારણ	૨૦			
શ્રીસંધ ૧૯૭૦ લગભગ	શ્રી વાઢીલાલ અધ્યાચંદ		„	૭૦	૨	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૫૦ લગભગ	શ્રી મુળચંદ મણીચંદ		સાધારણ	૨૪	૧		
વીસા શ્રીસંધ ૧૯૪૭	શ્રી વીરચંદ જામજી		સારી				એક કૌન બોલિંગ છે. ૧૨ અભ્યાસીઓ અભ્યાસ કરે છે.
શ્રી હેતેચંદ મણીજી ૧૮૫૦ લગભગ	મહેતા કેવળદાસ મેઠાભાઈ		„	૬૦૦	૩	૧	એક લાયજેરી છે. બીજો માળ છે.

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	રેલવે સ્ટેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	બાંધણી	મૂળનાયક	અંતિમાટની સંખ્યા
૧૦૬૬	ઉંઝ	નાના બનરમાં	ઉંઝ ૧ મા. દુર	ઉંઝ	શિખરબંધ	કુંડુનાથજી	૫૧૫૭-૫૧૬ ૭૮-૭૦
૧૧૦૦	બેરવાડા	બનરમાં	૪ મા. દુર	કોલા	"	પાંચનાથજી	૧- ૪
૧૧૦૧	મહાવા	"	બેરણ ૪ મા. દુર	ભુચવા	ભુમટબંધ	ધર્મનાથજી	- ૩
૧૧૦૨	મડાલી	"	૫ મા. દુર	"	ધાનાબંધ	આલિનાથજી	૪- ૧
૧૧૦૩	ભુચવા	"	સિકપુર ૫ મા. દુર	"	ભુમટબંધ	વાસુકીનાથજી	૫- ૪
૧૧૦૪	સિકપુર	જવાતખાના પાસે	૦૧ મા. દુર	સિકપુર	શિખરબંધ	અંદ્રજીજી	૫૩-૩૭
૧૧૦૫	"	અસવાના ચક્રે	"	"	ભુમટબંધ	મકાવોરવાળી	૫૪-૨૯
૧૧૦૬	બાલકૃષ્ણવાડા	બનરમાં	કામળી ૧ મા. દુર	બાલકૃષ્ણવાડા	શિખરબંધ	અજીતનાથજી	૩- ૨
૧૧૦૭	કુંડાવ	"	ઉંઝ ૩ મા. દુર	કુંડાવ	ધાનાબંધ	આલિનાથજી	૩- ૨
૧૧૦૮	મહેસાણા	ગોહું ડેરાદર	મહેસાણા	મહેસાણા	શિખરબંધ	મનમોહન પાંચનાથજી	૧૬-૧૬
૧૧૦૯	"	ગેડા ઉપર	"	"	"	ગેડિનાથજી	૭૧- ૫
૧૧૧૦	"	મકારાજીની ખાડી	"	"	ધર	શાંતિનાથજી	૧- ૨

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	ચક્રીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	કેશસરની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	ઉપા- શ્રય	ધર્મ- શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	શ્રી નિજુવનદાસ પીતામશદાસ		સારી				એક મોતમ્ ત્યામોની આર- ભની મૂર્તિ છે. સં. ૧૨૪૦
							ની સાથનો ૧૮ જિનમાતાનો એક પુરોષો આરસનો પદ છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	શ્રી મંદુલાલ નિજુવનદાસ		"	૭૫	૧		૨ સુરુમૂર્તિ છે.
શ્રીસંધ ૧૬૫૫ લગભગ	શ્રી કનાલાલ જુલાપીદાસ		આધારવુ	૨૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૨૫ લગભગ	શ્રી ચતુરદાસ મૂળમંદ		"	૧૦			
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	શ્રી ચૂનીલાલ આધવલાલ		સારી	૬૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	શ્રી બાણલાલ નિજુવનદાસ		"	૫૦	૨		ચોવીસ જિનમાતાનો પદ ૧. સંવત ૧૨૬૪ની સાથની
							જેલી એક શુદ્ધરની મૂર્તિ માની છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	"	"	"				
શ્રીસંધ ૧૬૫૦ લગભગ	શ્રી અંબાલાલ મૂળમંદ		"	૧૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૪૩	શ્રી વાડીલાલ લક્ષ્મણદ		"	૬૦	૨	૧	એક લાખજેરી છે. મૂળનાયક- જના પરિકરપર સંવત
							૧૧૨૬ની સાથનો લેખ છે.
શ્રીસંધ	શ્રી સંધની કમીટી		"	૮૦૦	૨	૪	સં. ૧૨૫૭ની સાથની તથા માની મૂર્તિઓ છે.
"	"		"				
કોશી નાનાલાલ મોકમમંદ ૧૬૬૮	કોશી નાનાલાલ મોકમમંદ		"				

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	કેદવે રજીસ્ટ્રેશન	પ્રારંભ ઓફિસ	ભાંધણી	મૂળનાયક	મંત્રિનાની સંખ્યા
૧૧૧૧	મહેસાણા	સંઘવી પોળ	મહેસાણા	મહેસાણા	સુમટભંધ	આદિનાથજી	૧૫૫૭-૫૫૭ ૫૨-૧૫
૧૧૧૨	"	"	"	"	શિખરભંધ	મહાવીરસ્વામી	૨૧-૨૬
૧૧૧૩	"	પટવા પોળ	"	"	ધાનાભંધ	શાંતિનાથજી	૧૦-૧૬
૧૧૧૪	"	શુભવાડો	"	"	શિખરભંધ	વિમલનાથજી	૩-૮
૧૧૧૫	"	"	"	"	"	સુમતિનાથજી	૫-૭
૧૧૧૬	"	ભોશીની ખાડી	"	"	"	શાંતિનાથજી	૭-૧૧
૧૧૧૭	"	મોતી જરીઆની ખાડી	"	"	"	આદિનાથજી	૫-૮
૧૧૧૮	"	મોચીવાડ	"	"	"	"	૧૧-૧૦
૧૧૧૯	મોલુ	કૌન દેરાસર	ધોણીજ ૬ મા. ફર	ધોણીજ	"	મંજીરા પાર્શ્વનાથજી	૩૬-૧૨
૧૧૨૦	મોદેરા	"	બકુચરાજી ૮ મા. ફર	વડાવલી	સુમટભંધ	પાર્શ્વનાથજી	૮-૧૪
૧૧૨૧	વડાવલી	"	આણરખા ૫ મા. ફર	"	શિખરભંધ	મહાવીરસ્વામી	૬-૧૭
૧૧૨૨	ચવેલી	"	ધોણીજ ૫ મા. ફર	ધોણીજ	"	વિમલનાથજી	૩-૬
૧૧૨૩	પીપળ	"	મજીદેરા ૪ મા. ફર	વડાવલી	ધાનાભંધ	સંભવનાથજી	૧-૩
૧૧૨૪	ભણવા	"	કોલામ ૧ મા. ફર	ધોણીજ	શિખરભંધ	સામળા પાર્શ્વનાથજી	૪-૬
૧૧૨૫	મેઘરપુર	"	"	"	સુમટભંધ	વજ્રપ્રભુજી	૧-૪

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટકારનું નામ	લેખનો સંવત.	કેસરની રિખતિ.	જેનાની વરતી.	કુવા- અથ શખા.	ખર્ચ- શખા.	વિશેષ નોંધ.
શ્રીસંધ	શ્રીસંધની પેઢી		સારી				
"	"		"				
"	"		"				
મેઠ મોહનભાઈ ભગીચંદ	"		"				
બાઈ મેના ૧૯૫૧	બાઈ મેના	૧૯૫૧	"				
બાઈ મેના ૧૯૫૧	શ્રીસંધ		"				
"	"		સાધારણ				
"	પારેમ સરપચંદ લાલુભાઈ		સારી				
શ્રીસંધ ૧૮૪૪	શ્રીસંધ		"	૧૦	૧	૧	એક લાખચેરી છે. એક તીર્થ મજાપ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૫	"		"	૧૨૫	૧	૧	એક લાખચેરી છે. પ્રાચીન સંધિદિના અવશેષો છે.
"	"		"	૨૫૦	૧	૧	એક લાખચેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૪૪	શ્રી. કરમચંદ મોતીચંદ		"	૪૫			
"	શ્રી. ખુલચંદ ઉત્તરચંદ		"	૭૫			
"	શ્રીસંધ		"	૧૨૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૫૫	"		"	૧૦	૧		

નંબર	ગામનું નામ	કેશિક	રેલવે સ્ટેશન	ધારૂ એમકેસ.	બાંધણી	મૂળનાયક	પ્રતિભાણની સંખ્યા
૧૧૨૬	ધોણી	બળરમાં	ધોણી ૦૧ મા. ફર	ધોણી	શુભટખંધ	શ્રીતળનાથજી	પાપાણ-ધાણ ૨૬-૧૫
૧૧૨૭	ગોરાલ	જેન દેરાસર	૩ મા. ફર	કંથરાવી	ધર	અણતનાથજી	— ૩
૧૧૨૮	કંથરાવી	"	"	"	શિખરખંધ	આદિનાથજી	૧- ૫
૧૧૨૯	મણ્ડ	"	રીયાલ ૧૧ મા. ફર	મણ્ડ	શુભટખંધ	ચંદ્રપ્રભજી	૨૨- ૭
૧૧૩૦	સડેર	"	મણ્ડદેરા ૩ મા. ફર	સડેર	શિખરખંધ	આદિનાથજી	૯- ૬
૧૧૩૧	દેશલી	"	દેશલી ૦૧ મા. ફર	બહેચરાજી	ધાબાખંધ	શ્રીતળનાથજી	— ૨
૧૧૩૨	કાલરી	"	બેચરાજી ૧૧ મા. ફર	કાલરી	"	સાતિનાથજી	૮- ૪
૧૧૩૩	બેચોર	"	૦૧ મા. ફર	બેચરાજી	ધર	વાસુપૂત્રજી	૩- ૪
૧૧૩૪	સંખલપુર	પાટીવાર મહાબળ ગલી	૧ મા. ફર	સંખલપુર	શિખરખંધ	સાતિનાથજી	૪૮-૧૨
૧૧૩૫	બીઆરડા	જેન દેરાસર	પંચોટ ૧૧ મા. ફર	બીઆરડા	"	મહાવીરસ્વામી	૧૬- ૩
૧૧૩૬	પંચોટ	"	૦૧ મા. ફર	પંચોટ	"	આદિનાથજી	૧૪- ૩
૧૧૩૭	તુચોર	"	૩ મા. ફર	ધોણી	શુભટખંધ	સુમતિનાથજી	— ૧
૧૧૩૮	મોટપ	"	ધોણી ૪ મા. ફર	"	ધર	મહાવીરસ્વામી	— ૧
૧૧૩૯	બોરીઆવી	બળરમાં	લીંચ	લીંચ	ધાબાખંધ	વાસુપૂત્રજી	— ૧
૧૧૪૦	બેસાણા	બામમાં	૧ મા. ફર	"	ધર	પાપનાથજી	— ૨

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દસ્તાવેજની તિથિ.	કૌનાની વરતી.	કેપા- મય.	ધર્મ- શાળા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૮૧૮	નયુચંદ બલુચંદ		સારી	૪૦૦	૨	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ મહા સુ-૧૨	મોતીચંદ મલુકચંદ		"	૨૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ ભગભગ	પ્રેમચંદ રામચંદ		"	૧૫૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૮૦૦	મંડુલાલ રાવજી		"	૧૫૦	૧	૧	એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૬૫૮	નાથરદાસ એમચંદ		"	૫૦			
શ્રીસંધ ૧૬૭૫	શ્રીસંધ		"	૪૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૮૧	"		"	૧૦૦	૧		
"	વાઠીલાલ દીપચંદ		"	૧૫			
શ્રીસંધ ૧૬૦૦	મયાચંદ ભગવાભાઈ		"	૨૦૦	૨		ધર્મી પ્રતિભાઓ પ્રાપ્તિન છે.
શ્રીસંધ ૧૬૧૨	શ્રીસંધ		"	૧૫૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ ભગભગ	રાઠ બંગાલાલ મૂળીલાલ		"	૭૫	૧		એક લાખચેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૬૫૨	શ્રીસંધ		"	૩૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૮૫	હા. કેસવલાલ ગંગાચંદ		"	૧૨૫	૧		એક લાખચેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૬૭૮	મહેતા બેશીંગભાઈ મંજાચંદ	ચ. નં. ૧૫૨૩	"	૫૦			બીજો માળ છે.
શ્રી મણિલાલ મુળચંદ ૧૬૪૦	ભગવાદાસ મણિચંદ		સાધારણ	૪			પ્રાચીન ભવરોનો બોદાઈ અમી આવે છે.

નંબર	આપણું નામ	કેસ/કેસ	રેલવે સ્ટેશન	પ્રારંભ સમય	બાંધણી	મુળનામક	પ્રતિબાદની સંખ્યા
૧૧૪૧	લીંચ	દેરાડોરી	લીંચ ૧૧ મા. ફર	લીંચ	શિખરપાંથ	આદિનાથજી	પાપાણ-પાટુ ૨૫-૧૭
૧૧૪૨	આપણું	ખજુરમાં	ખજુરમાં ૨ મા. ફર	"	"	પાર્શ્વનાથજી	૧-૧૧
૧૧૪૩	મુદરા	કેન મહોલો	કોટાણા ૩ મા. ફર	કોટાણા	ધર	વાસુપૂર્ણજી	૧-૨
૧૧૪૪	કોટાણા	ખજુરમાં	૦૧ મા. ફર	"	ધુમટપાંથ	આદિનાથજી	૩૦-૧૨
૧૧૪૫	માકણજી	"	લીંચ ૨ મા. ફર	માકણજી	શિખરપાંથ	અણતનાથજી	૩-૫
૧૧૪૬	ખજોલ	"	કોટાણા ૩ મા. ફર	ખજોલ	ધુમટપાંથ	વિમલનાથજી	૧-૬
૧૧૪૭	વિરમગામ	સાંધવી ફલી	વિરમગામ ૧ મા. ફર	વિરમગામ	"	શાંતિનાથજી	૭૨-૧૦૩
૧૧૪૮	"	"	"	"	શિખરપાંથ	અણતનાથજી	૧૮-૪૨
૧૧૪૯	"	કાણીફલી	"	"	ધુમટપાંથ	ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથજી	૧-૫
૧૧૫૦	"	સાંધવીના ફલી	"	"	શિખરપાંથ	ધર્મનાથજી	૩-૪
૧૧૫૧	"	આવનપાપના	"	"	ધર	અણતનાથજી	૪-
૧૧૫૨	"	"	"	"	શિખરપાંથ	આદિનાથજી	૧-૧૦

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	મહાવિદ્યાર્થી નામ.	લેખનો સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	ઉપા-મય	ધર્મ-શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૩૨	શ્રી ચાપડલાલ ડાલાલાઈ		હારી	૪૦૦	૧		એક પુસ્તક બંધાર છે. રંગીન કામ સારું છે. એક ચોતમ સ્વામીની પાતુની મિતિ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૮૫	શ્રી મંજારામ લલુભાઈ	ચ. ના. ૧૮૭૩	"	૧૦૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૦	શ્રી અમથારામ ભીમેદરામ		"	૭૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	શ્રી અંબાલાલ ચકુભાઈ		"	૩૪૦	૧		બીજો માળ દેરાસર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી મહતલાલ બેઠાભાઈ	ચ. ના. ૧૮૬૩	"	૧૨૫	૨		
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી મનલાલ મોહનલાલ	ચ. ના. ૧૯૬૨	"	૧૦	૧		અતેલ સિખર વગેરે તીર્થોના નકશાઓ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૪૩	શ્રી આ. ક. ની કમીટી		"	૧૦૦૦	૮	૨	એક પુસ્તક બંધાર છે. એક મુદ્રણિ છે. જુદા જુદા તીર્થોના પટો છે.
શ્રીસંધ ૧૮૨૮	શ્રીસંધ પાંચમંદ ગઝલ		"				એક શ્રી ધર્મવિજયજી જેન પુસ્તકાલય છે. દેરાસરમાં દોતરણી આબેહુલ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૪૫	શ્રી આ. ક. ની કમીટી		"				પાંચ સ્ક્રિપ્શન પ્રતિષ્ઠાઓ છે. જુદા જુદા તીર્થોના પટો છે.
શ્રીસંધ ૧૯૩૩	"		"				
શ્રી લખમીચંદ ભવાન ૧૯૭૦ લગભગ	લલુભાઈ વખતચંદ		"				
નાશ્વરિંક એલથી ઇ. ૧૯૩૬ વે. સુ. ૧૦	શ્રી આ. ક. ની કમીટી		"				

નંબર	માનવ નામ	કેસ	રેકૉર્ડ	પ્રાર્થના	વિધિ	પ્રાર્થના	પ્રાર્થનાની સંખ્યા
૧૧૫૦	પાટી	બાળકો માટેની પાટી	પાટી ૧૧ મા. ફર	પાટી	શિખરબંધ	છારાવલા પાટીનાથજી	પાટી-પાટી ૧૨-૧૩
૧૧૫૪	"	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	૭-૧૩
૧૧૫૫	શ્રી ગુલામ	મામ વચ્ચે	પ્રાર્થના ૧૪ મા. ફર	શ્રી ગુલામ	"	"	૨૧-૨૨
૧૧૫૬	ધામા	મામમાં	૧૮ મા. ફર	ધામા	"	"	૫-૧
૧૧૫૭	વીસાવડી	"	પાટી ૧૪ મા. ફર	દસાડા ૭ મા. ફર	ધર	વિમલનાથજી	— ૧
૧૧૫૮	આદરિયાયા	"	૨૦ મા. ફર	આદરિયાયા	શિખરબંધ	શાંતિનાથજી	૩-૮
૧૧૫૯	વડામા	બાળકોમાં	૧૪ મા. ફર	દસાડા	"	આદરિયાયા	૨-૧
૧૧૬૦	સુરેશ	મામમાં	૨૮ મા. ફર	આદરિયાયા	ધર	"	૧-૩
૧૧૬૧	દસાડા	"	૧૦ મા. ફર	દસાડા	શિખરબંધ	શાંતિનાથજી	૮-૮
૧૧૬૨	વજોદ	મામના કોડે	બેચારાજી ૧૨ મા. ફર	વજોદ	"	"	૫-૫
૧૧૬૩	કેનાળાદ (આડા)	મામમાં	પાટી ૮ મા. ફર	કેનાળાદ	શિખરબંધ	પાટીનાથજી	૩-૨
૧૧૬૪	કોડુ	"	પ્રાર્થના ૫ મા. ફર	કોડુ	શિખરબંધ	શાંતિનાથજી	૬-૨

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	ગૃહીવહારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	જેનાની વરતી.	ઉપા- મય	ધર્મ- શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૬૦૩	શેઠ આંબાજી રંગજી		સારી	૨૫૦	૩		એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૫૦૦ ભગભગ	"		"				બંને દેશસરા એક જ ક'પાઉન્ડમાં છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ ભગભગ	શેઠ સવચંદ હિમ્મતચંદ		"	૪૫૦	૨		એક માનજાંદાર છે. સં. ૧૨૦૩ની શીખાઈનાથજી
							ધાતુની ચર્ચિ પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૮૪૩ ભગભગ	શેઠ કચરાલાઈ નયુભાઈ		"	૩૮	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૬૫	શેઠ રતિલાલ સોભામચંદ		સાધારણ	૧૨	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૩૦ ભગભગ	વર્ધમાનભાઈ ઇન્દ્રભાઈ સંધવી		સારી	૧૧૦	૩		
શ્રીસંધ ૧૮૮૭	મણિલાલ આંબાડશી	૧૮૮૭	સાધારણ	૧૩	૧	૧	જુદા જુદા તીથોના ખેડા છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ ભગભગ	શેઠ ચૂનીલાલ પરસોતમદાસ		"	૨૫	૧		
શ્રીસંધ	શેઠ પોપ્પલાલ કાલાભાઈ		સારી	૨૦૦	૨		એક પુસ્તક બંધાર છે આણંદના ચિત્રકામવાળા ખેડા છે.
શ્રીસંધ ૧૧૧૧	શેઠ નરસીદાસ ખેતસીભાઈ	૧૧૧૧ સ્તંભપર	સાધારણ	૨૦	૨		૨૫ તથા સભામંડપની હતેમાં સુદર પ્રાચીન ચિત્રો છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ ભગભગ	વાડીલાલ સવચંદ		સારી	૩૧	૧		ચિત્રકામ સારું છે.
"	શેઠ તલકશી મોતીચંદ		જીજ્ઞ	૩૬	૧		દેશસર જીજ્ઞ છે.

નંબર	ગામનું નામ	ટોકાઈ.	ફેલ્ડ રેટેશન.	પ્રાન્સ ઓફિસ.	બાંધણી.	મુળનાયક	પ્રતિભાટની સંખ્યા
૧૧૬૪	જીવરીઆરા	માયર્થા	જીવરીઆરા ૦૧ મા. ફર	પાટડો	સિખરમંથ	આદિનાથજી	પાપાજી-પાડ ૪-૨
૧૧૬૬	ગોદાગોરિયા	બળરખા	કુંડ ૨ મા. ફર	ગોદા ગોરિયા	"	સાતિનાથજી	૧-૫
૧૧૬૭	બળજી	વાણીઆવાડ	પાટડી ૫ મા. ફર	પાટડી	"	"	૫-૬
૧૧૬૮	મંડલ	મંધીવાસ	વીરગમામ ૨૦ મા. ફર	મંડલ	"	પાથનાથજી	૩૮-૪૩
૧૧૬૯	"	"	"	"	"	વાસુકુળજી	૩-૬
૧૧૭૦	"	નવલખાની કુંળી	"	"	"	સાતિનાથજી	૫-૬
૧૧૭૧	"	ધંબજવાસ	"	"	ધામામંથ	આદિનાથજી	૪-૩
૧૧૭૨	હાલોદ	ગોરાનો ખાસે	રામપુરા ૧૮ મા. ફર	હાલોદ	"	પાથનાથજી	-૨
૧૧૭૩	સાચુંદ	મંધીચોક	સાચુંદ ૨ મા. ફર	સાચુંદ	સિખરમંથ	પદ્મપ્રભુજી	૧૬-૧૮
૧૧૭૪	"	ટેમલા ફેરી	"	"	"	અગીઝરા પાથનાથજી	૨૩-૨૮
૧૧૭૫	ગોરજ	રાજપુત મહોદસો	૬ મા. ફર	મંધીઆવ	ધૂમટમંથ	મંદ્રમજી	૧-૨
૧૧૭૬	ગોધાવી	બળરખા	૧ મા. ફર	ગોધાવી	સિખરમંથ	મહાવીરજી	૧૬-૫
૧૧૭૭	સરખેજ	"	સરખેજ	સરખેજ	"	વાસુકુળજી	૫-૮
૧૧૭૮	સીતાપુર	"	બેચરાજી ૩ મા. ફર	સીતાપુર	"	સંભવનાથજી	૩-૪
૧૧૭૯	વીંજણ	"	૪ મા. ફર	મંડલ	ધર	આદિનાથજી	૧-૨

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ	લેખના સંવત.	કિરાસરની સ્થિતિ.	ઝેનાની વસ્તી.	ઉપા- અથ	ખર્ચ- રૂપયા	વિશેષ નોંધ
વીરમગમ-મડિલ-પાટડી અને બળાણાનો શ્રીસંધ	વીરમગમના સંધની કમીટી સે. શેઠ સોમચંદ નયુભાઈ		સારી	૧	૧	૧	આ એક તીર્થ મહાપાલ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શેઠ લાલચંદ ચતુરભાઈ		આંધારણ	૧૫૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	નાનાલાલ અમરભાઈ		"	૧૨૦	૨		એક પુસ્તક ભંડાર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૭૫ લગભગ	મડિલ શ્રીસંધ		સારી	૧૦૦૦	૬	૧	એક લાવચેરી તથા એક પુસ્તક ભંડાર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૧ આ. સુ-૭	અમરભાઈ શ્રીસંધ		"				એક સ્ફટિકા પ્રતિમા છે.
શેઠ હનનલાલ આલચંદ ૧૯૮૬ મહા સુ ૬	શેઠ હરિભાઈ ધરમચી		"				"
શ્રીસંધ ૧૯૨૮ આ. વ. ૧૦	શ્રીસંધ		"				
શ્રીસંધ ૧૯૮૭	શેઠ રંગભાઈ મુળજીભાઈ		"	૪૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૮૭૫ લગભગ	સાગરમગમની કમીટી : શેઠ કેશવલાલ ચતુરભાઈ			૧૦૦૦	૪	૨	મળ્યું રાનભંડાર છે.
શ્રીસંધ	શેઠ ચૂનીલાલ પદમચી	મ. નં. ૧૮૨૬	"				
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શેઠ મનલાલ કાગિદાસ		"	૩૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૨૦	શેઠ હરિલાલ જુદરભાઈ		"	૧૫૦	૨		
નગરશેઠ પ્રેમાભાઈ કેમાભાઈ ૧૯૧૧	હરિલાલ નગીનદાસ	મ. નં. ૧૯૦૩	"	૨૦	૨	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શેઠ ચૂનીલાલ પરશોતમદાસ		"	૪૫	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૬૪	શેઠ અમરાભાઈ જોશીદાસ		"	૩૨			

નંબર	ગામનું નામ	કેસર્સ.	રેલવે સ્ટેશન.	પાસટ એમ્પ્લોય.	બાંવણી.	મુળનાયક	મતિમાણના સંખ્યા
૧૧૮૦	હાથા	બાવરમાં	બકોડા ૬ મા. દુર	મંડલ	ધર	પાર્શ્વનાથજી	પાપાણુ-ધાડુ — ૧
૧૧૮૧	વિહાપુર	"	૫ મા. દુર	"	"	વાસુપૂજનજી	— ૨
૧૧૮૨	કપરાજી	"	૪ મા. દુર	કેસવાડા	"	મહાવીરસ્વામી	— ૧
૧૧૮૩	છનીઆર	"	૨ મા. દુર	છનીઆર	શિખરમંથ	સંભવનાથજી	૧૧— ૨
૧૧૮૪	હથાણા	"	૪ મા. દુર	વિરમગામ	"	પાર્શ્વનાથજી	૪— ૫
૧૧૮૫	રામપુરા	"	બકોડા	રામપુરા	"	આદિનાથજી	૬— ૧૬
૧૧૮૬	સાંચલ	"	જોડાણા ૧૧ મા. દુર	સાંચલ	બુમ્હનમંથ	મહાવીર સ્વામી	૨— ૪
૧૧૮૭	તેલાવી	"	કોટાસણુ રોડ ૧૧ મા. દુર	સુવાલ કમરવા	"	વાસુપૂજનજી	૧— ૬
૧૧૮૮	કોટાસણુ	"	ધનપુરા ૧૧ મા. દુર	કોટાસણુ	"	સુમતિનાથજી	૩— ૭
૧૧૮૯	આસમેલ	"	રતિજ ૨ મા. દુર	રતિજ	ધર	પાર્શ્વનાથજી	— ૩
૧૧૯૦	રતિજ	"	૧૧ મા. દુર	"	શિખરમંથ	નેત્રિનાથજી	૭૩— ૧૦
૧૧૯૧	દેવોજી	"	દેવોજી	દેવોજી	ધર	"	૧— ૩

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ	લેખના સંવત.	કેસરની રિયાત.	કેનાની વરતી.	કુપા-અથવા રાજા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૫૭	શ્રી મુનીલાલ ડગનલાલ		સાધારણ	૨૦		
શ્રીસંધ ૧૯૬૦	શ્રી મણિલાલ ત્રીકમલાલ		"	૬૦	૧	બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી ગિરધરલાલ ધરમશી		"	૩૫	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૨૦ લગભગ	શ્રી મનસુખલાલ મોહનલાલ		સારી	૧૦૦	૨	
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	હીરીરામ તેજપાળ		સાધારણ	૭૫	૨	ધામાના ભાગમાં તીરાડો પડે છે.
શ્રીસંધ	નામજ્ઞાત ઘેલાભાઈ		સારી	૫૦૦	૨	
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી મેલાભાઈ ચંદ્રભાઈ		સાધારણ	૧૦૦	૧	ધૂમટમાંથી પાણી પડે છે.
શ્રીસંધ ૧૯૨૫	શ્રી મણિલાલ રામચંદ નોટાણાવાળા		સારી	૧૫૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૨૨	શ્રી મીનલાલ મુળચંદ		સાધારણ	૧૦૦	૨	છત્તું છે.
શ્રીસંધ ૧૯૮૭	શ્રી હરમચંદ પુલશામ		"	૪૦	૧	
શ્રીસંધ	શ્રી મુનમચંદ મંજારામ		સારી	૧૦૦	૧	૧
						મળનાપાકટની મુતિ બેપમમ છે. આ એક પ્રાચીન તીર્થ છે. સં. ૧૨૦૦ ની સાબની શ્રી ચાંતિનાથજીની ધ.ગુની મુતિ પ્રાચીન છે. ફેરી નં. ૨૩ આ એક ભોવર છે જેમાં પ્રાચીન અવશેષો છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી રતિલાલ ચક્રભાઈ		સાધારણ	૧૦૦	૧	

નંબર	આમલું નામ	કેસ	રેલવે ટ્રેસીંગ	પોસ્ટ મેઇસ્ટ્રેસ	બાંધણી	દુર્ગમપદ	પ્રતિબાદના સંખ્યા
૧૧૬૨	કોમવાડ	બળરમાં	કોમવા ૨ મા. દુર	કોમવાડ	શિખરખંધ	પદમણુજી	પાપાણ-પાટ ૩-૬
૧૧૬૩	ગુમલા	"	રાતેજ ૨૧ મા. દુર	ગુમલા	ધૂમટખંધ	બાદિનાથજી	૧-૪
૧૧૬૪	કુકવાવ	આમલકાર	ભોમણી ૧૧ મા. દુર	કોમવા	શિખરખંધ	પાર્શ્વનાથજી	૪-૪
૧૧૬૫	ભોમણી	આમમાં	૦૧ મા. દુર	ભોમણી	"	મલ્લિકનાથજી	૫-૧૫
૧૧૬૬	બાલસાસણ	બળરમાં	કટોસણ રોડ ૧૧ મા. દુર	ગુવાલ ડગિરવા	ધાબાખંધ	પદમણુજી	૩-૮
૧૧૬૭	સરજ	"	૪ મા. દુર	નંદાસણ	શિખરખંધ	શ્રીતળનાથજી	૨૫-૬
૧૧૬૮	કડી	કાળી શેરી	કડી ૦૧ મા. દુર	કડી	ધાબાખંધ	છરાવલા પાર્શ્વનાથજી	૨૭-૧૪
૧૧૬૯	"	"	"	"	ધૂમટખંધ	શંભવનાથજી	૫-૪
૧૨૦૦	"	તપાશેરી	"	"	"	પદમણુજી	૫-૧૫
૧૨૦૧	"	જેન વિદ્યાર્થી જીવન	"	"	ધર	પાર્શ્વનાથજી	-૩
૧૨૦૨	કરજીનગર (કંડ)	મહાદેવવાળા વાસમાં	કરજીનગર ૦૧ મા. દુર	કરજીનગર	ધૂમટખંધ	સંભવનાથજી	૫-૩
૧૨૦૩	એદરાડ	આમમાં	આણખોલ ૧૧ મા. દુર	કડી	"	શાંતિનાથજી	૨-૧
૧૨૦૪	ખાવડ	"	કડી ૧૦ મા. દુર	ખાવડ	ધાબાખંધ	"	-૨
૧૨૦૫	રાજપુર	વાણીયા વાસમાં	કુલાસણ ૪ મા. દુર	રાજપુર	શિખરખંધ	મેમિનાથજી	૪-૨

બંધારનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	સંખ્યા સંવત.	દેશબંધની સ્થિતિ.	જમીની વસ્તી.	ઉપા- શ્રવ	વર્ગ- શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શ્રી અમુલય ઉમેશ્વર		સારી	૧૫૦	૧		એક મોતમ સ્વામીની ધાતુની પ્રતિ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૭૧	શ્રી હોદાલાલ લક્ષ્મણ		સાધારણ	૧૦૦	૧		મળનાવકળ પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૮૩૦	બેપ્પણી જીન કારખાના		સારી	૧૫૦	૧		પ્રતિમાળ પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૮૪૩ મહા સુ. ૧૦	શ્રી જમનાલાલ કાચુભાઈ તથા શ્રી પનાલાલ ઉમાભાઈ	૧૮૪૩	"	૧૬	૨	૩	આ એક તીર્થસ્થાન છે. ધાતુ પ્રતિમાઓ પ્રાચીન છે.
	૧૦ કં જમીની કમીટી						
શ્રીસંધ ૧૮૧૮	શ્રી ત્રિભોવનદાસ હેમચંદ	યુ. ની. ૧૮૫૦	"	૭૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૮૬૦	શ્રી મીનલાલ વાડીલાલ		ખરાબ	૧૫૦	૧	૧	છબી દેરાસર છે.
શ્રીસંધ	શ્રીસંધની કમીટી		સારી	૩૫૦	૩	૧	એકા ૫૨ તથા બેધરામાં પ્રતિમાળ છે.
"	"	યુ. ની. ૧૮૬૩	"				
"	"	યુ. ની. ૧૮૦૩	"				
શ્રીસંધ ૨૦૦૦ જેઠે માસમાં	જીન વિદ્યાચંદ્રિયન કમીટી	યુ. ની. ૬૧૦	"				મળનાવકળની ધાતુ પ્રતિમા ૬૧૦ ની સાથની પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૮૭૬	શ્રી ગુનીલાલ હંધરદાસ		"	૭૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૮૮૫	શ્રી ગંગીનદાસ રામચંદ		સાધારણ	૧૨	૧		એકા સાથમાં લુપ્તમાંથી પાણી ૫૩ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૮૦ લગભગ	શ્રી નરસીભાઈ નેમચંદભાઈ		સારી	૨૫			
શ્રીસંધ ૧૮૬૬	શ્રી મણિલાલ રવચંદ		"	૬૦	૨		૧ પુસ્તક કંઠાર છે.

નંબર	આમલું નામ	કેસલું	કેસે રેકૉર્ડન.	ચોરસ કોર્ટસ.	બાંધણી.	મૂળનાયક	પ્રતિમાલની સંખ્યા
૧૨૦૬	નંદીસલું	આમ વચ્ચે	કંમરવા ૩ મા. ફર	નંદીસલું	શિખરમંથ	મનમોહન પાર્થનાથજી	પાયાલું-પાલ ૭-૧૪
૧૨૦૭	કેવલ	આમમાં	૧૧ મા. ફર	કેવલ	"	વાસુકીજી	૩-૨
૧૨૦૮	કંમરવા (કાળી)	વાણીઆવાસમાં	૦૧ મા. ફર	કંમરવા	"	તેમિનાથજી	૩-૨
૧૨૦૯	વક્ર	ખખરમાં	કુલાસલું ૨ મા. ફર	વક્ર	"	શાંતિનાથજી	૨-૩
૧૨૧૦	કંમરસલું	આમ વચ્ચે	કંમરવા ૨ મા. ફર	કંમરવા	ધર	સુમતિનાથજી	- ૧
૧૨૧૧	વડસા	"	૩ મા. ફર	વડસા	શિખરમંથ	બાલતનાથજી	૩-૪
૧૨૧૨	ખોરજ (કાળી)	આમમાં	૪૧ મા. ફર	કંમરવા	ધર	તેમિનાથજી	૧-૨
૧૨૧૩	વેડા (વાણીઆ)	ખખરમાં	૪૧ મા. ફર	વેડા	સુમતમંથ	પાર્થનાથજી	૧-૨
૧૨૧૪	સાલડી	"	વાંચણ ૨ મા. ફર	સાલડી	શિખરમંથ	સુમતિનાથજી	૩-૩
૧૨૧૫	ખોડે	આમમાં	ગોઝારિયા ૩૧ મા. ફર	પલિયા	"	પદમજી	૧-૪
૧૨૧૬	કાટાદરા	આમ વચ્ચે	૩ મા. ફર	કાટાદરા	"	સંભવનાથજી	૧-૩
૧૨૧૭	પુંભપરા	"	ભીખોદરા ૩ મા. ફર	માણસા	"	કુંધુનાથજી	૩-૬
૧૨૧૮	ખખર	"	ગોઝારિયા ૪ મા. ફર	પલિયા	"	ધર્મનાથજી	૧-૨
૧૨૧૯	સોભ	"	વાચન ૫ મા. ફર	સોભ	સુમતમંથ	વાસુકીજી	૩-૬
૧૨૨૦	નારદીપુર	હુમ્મન આશા	પાનસર ૪ મા. ફર	નારદીપુર	શિખરમંથ	સુમતિનાથજી	૫-૫

બાંધવનારનું નામ તથા સંવત.	પહોંવટકારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દસાસરની વિધિત.	જેનાની વસ્તી.	ઉપા-ધર્મ- અથ શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૬૪૦	શેઠ ચૂનીલાલ દીપચંદ		આધારણ	૩૨	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૭૬	શેઠ પ્રેમચંદ ગુલામચંદ		આરી	૧૧૦	૧	એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૮	શેઠ મંગળદાસ કચળચંદ		"	૬૫	૨	"
શ્રીસંધ ૧૬૨૭	શેઠ દસરુખલાલ મીઠાભાઈ		"	૧૨૫	૧	"
શ્રીસંધ ૧૬૮૩ (નવું)	શેઠ નામદાસ પાલચંદ		"	૩૫	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૪૦ લગભગ	શેઠ કમરાભાઈ પરશોતમદાસ		"	૨૦૦	૩	એક પુસ્તકબંધાર છે. એક ગીતમથામીની મૂર્તિ છે.
શ્રીસંધ ૧૬૬૪ લગભગ	શેઠ ચોકળદાસ હરચંદભાઈ		"	૭૦	૧	એકા ૫૨ છે.
શ્રીસંધ ૧૬૩૬	શેઠ માનચંદ સવચંદ		"	૮૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૨૫	શેઠ નરુભાઈ નગીનદાસ	મ. ના. ૧૬૮૨	"	૧૨૫	૧	એક બહિસરિયરલ જેન લાયસેરી છે.
શ્રીસંધ	શેઠ ગંદીદાસ છનાભાઈ		"	૧૦૦	૨ ૧	
શ્રીસંધ ૧૬૧૬	શેઠ અંબાલાલ ચૂનીલાલ		"	૧૦૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૪૮	શેઠ મવાચંદ કેવળદાસ		"	૫૦	૨	
"	શેઠ કાળિદાસ ખેમચંદ		"	૧૨૫	૧	એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૬૧૬ લગભગ	શેઠ સામળદાસ ખેમચંદ		"	૨૦૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૧૬	શેઠ કેશવલાલ મણુદાસ		"	૬૦	૨	એક પુસ્તક બંધાર છે. કાતરણી ઠીક છે.

નંબર	ગામનું નામ	ડેકાથ	રેલવે સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	બાંધણી.	મૂળનાથકે	પ્રતિબાઈની સંખ્યા
૧૨૨૧	સરલવ	બબરમાં	મોટીઆદરેજ ૩ મા. ફર	રવિન	કિખરખંધ	આદિનાથકે	પાપાલ-પાટ ૧-૩
૧૨૨૨	મોટી આદરેજ	"	મોટીઆદરેજ	ડીઝા	બુમટખંધ	શાંતિનાથકે	૧-૨
૧૨૨૩	ડીઝા	"	ડીઝા ૧૧ મા. ફર	"	"	"	— ૧
૧૨૨૪	કમોલ	નવમરી	કમોલ	કમોલ	"	પાપનાથકે	૪-૭
૧૨૨૫	"	"	"	"	ધાબાખંધ	"	૫-
૧૨૨૬	મેરીયા (લીધ)	ગામમાં	કમોલ ૪ મા. ફર	"	કિખરખંધ	"	૪-૬
૧૨૨૭	દેવડા	"	કુકરવાડા ૧૧ મા. ફર	દેવડા	બુમટખંધ	મહાવીરસ્વામી	૧-૩
૧૨૨૮	મગધીઆ	"	૨૧ મા. ફર	કડા	કિખરખંધ	"	— ૧
૧૨૨૯	વડાજલુ	"	૧૧ મા. ફર	વડાજલુ	બુમટખંધ	નેમનાથકે	૫-૩
૧૨૩૦	ઉગમલ	બબરમાં	૧ મા. ફર	કુકરવાડા	કિખરખંધ	શાંતિનાથકે	૧-૨
૧૨૩૧	મેરીતા	દેરાવાડા ગામ	મેરીતાકેલવાડા ૧ મા. ફર	મેરીતા	"	પાપનાથકે	૬-૫
૧૨૩૨	"	"	"	"	"	વાસુકેલકે	૧૧-૬
૧૨૩૩	કેલવાડા	બબરમાં	કેલવાડા	કેલવાડા	"	આદિનાથકે	૩-૧૧
૧૨૩૪	પામેલ	વાણીઆ મહોલ્લો	મેરીતાકેલવાડા ૧ મા. ફર	મેરીતા	"	શાંતિનાથકે	૬-૭
૧૨૩૫	મવાડા	બબરમાં	મવાડા ચાલો-જલુ ૧ મા. ફર	મવાડા	"	કેલવાડાકે	૧-૬

ખાવાનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ	લેખનો સંવત.	દરાસરની સ્થિતિ.	કેનાની વરતી.	કિંમત- અથ રૂબાણા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૪૨	શ્રેષ્ઠ મણિલાલ નયુભાઇ		સાધારણ	૧૫	૧	શ્રિખરનો કપરનો ભાગ વુદી મળે છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૦ લગભગ	શ્રેષ્ઠ કનુરમ્ભે મોતીભાઈ		"	૧૦૦	૧	ધાન્યમાંથી પાણી ૫૩ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૮૦	શ્રેષ્ઠ જુહાભાઈ ખરસોતમદાસ		સારી	૩૦	૧	
શ્રેષ્ઠ જમનાભાઈ ભાગુભાઈ ૧૯૬૪	મોવણી-જા'એસર કારખાના કમીટી		"	૨૫૦	૧ ૧	
" ૧૯૬૬	"		"			
શ્રેષ્ઠ સારાભાઈ ડાલાભાઈ ૧૯૭૬	શ્રેષ્ઠ બા. ક. ની પેદી જમનાભાઈ		"	૨૫	૩	બા. એક તીર્થ છે. સ્થાન રમણીય છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૨	પરીખ ન્યાસમ્ભે વિભોવનદાસ	મ. ના. ૧૭૪૫	અર્ધ	૧૬	૧	અર્ધ દરાસર છે.
ગોકળદાસ દોશતરામ ૧૯૬૫ લગભગ	કીરાલાલ ગોકળદાસ		સાધારણ	૧૦		
શ્રીસંધ ૧૯૦૨	બળજીદાસ મોહનલાલ		"	૧૨૫	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૯૦૫	સાકળમ્ભે જમનાલાલ		સારી	૧૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૦૨	શ્રેષ્ઠ મંગળદાસ જુનજી		"	૧૧૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૪૪	"		"			
શ્રીસંધ ૧૯૫૪ લગભગ	મફતલાલ ગોકળદાસ		"	૧૦૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૨૯	શ્રીસંધ		"	૧૦૦	૧	એક લામચેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૮૮૩	મોતીલાલ કીરાલાલ		"	૨૦૦	૨	"

નંબર	ગામનું નામ	કેઠણ	રેલવે સ્ટેશન	પોસ્ટ એમ્પ્લેસ	બાંધણી	મૂળનાયક	પ્રતિભાજીની સંખ્યા
૧૨૩૧	ગવાડા	બળરમાં	ગવાડા ચામે-સજી ૧ મા. દુર	ગવાડા	બુમટબંધ	પાશનાથજી	પાપાજી-ધાતુ ૨-૬
૧૨૩૨	લાડોલ	"	વિજાપુર ૩ મા. દુર	લાડોલ	શિખરબંધ	"	૨૪-૨૧
૧૨૩૮	"	"	"	"	બુમટબંધ	શાંતિનાથજી	૧૧-
૧૨૩૬	સરદારપુર	"	૧૦ મા. દુર	સરદારપુર	શિખરબંધ	નેમનાથજી	૧૩-૩
૧૨૪૦	પેલામલી	ગામમાં	૧૪ મા. દુર	આમલોડ	"	પાશનાથજી	૨૦-૨૪
૧૨૪૧	કડોલી	બળરમાં	૧૨ મા. દુર	કડોલી	"	શીતળનાથજી	૩-૬
૧૨૪૨	કુદેડા	વાણીઆ ફલી	૧૦ મા. દુર	આમલોડ	બુમટબંધ	સુમતિનાથ	૩-૨
૧૨૪૩	આમલોડ	બળરમાં	૬ મા. દુર	"	"	કન્યાજી પાશનાથજી	૨૧-૭
૧૨૪૪	"	દેરા ફળી	"	"	શિખરબંધ	સુમતિનાથજી	૧૧-૨૪
૧૨૪૫	નવાસંધપુર	ગામમાં	૬ મા. દુર	નવાસંધપુર	બુમટબંધ	ચંદ્રમણજી	૫-૮
૧૨૪૬	મઠુડી	"	પીલવઝીરાડ ૨ મા. દુર	મઠુડી	"	પદ્મમણજી	૭-૪
૧૨૪૭	વાવપુર	વાણીઆનો મઠોલો	પ્રાંતીજ ૪ મા. દુર	પ્રાંતીજ	ધર	અજીતનાથજી	૩-૩
૧૨૪૮	પ્રાંતીજ	લાલદરવાજા પાસે	૧ મા. દુર	"	શિખરબંધ	ધર્મનાથજી	૧૦-૧૬
૧૨૪૯	ઝોરાજી	ગામમાં	૨ મા. દુર	ઝોરાજી	"	સુમતિનાથજી	૩-૩

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	ફેશનની રિધિનિ.	કૌતોની વરતી.	કેપા- મવ	ધર્મ- શાળા	વિશેષ નંબ
શ્રીસંધ ૧૯૫૮ પ્રતિષ્ઠા	મંગળદાસ બોઠાલાલ વખારિયા		જારી				
શ્રીસંધ ૧૮૪૧ પ્રતિષ્ઠા	શ્રીચંદ મંગળલાલ		"	૨૦૦	૨	૧	
"	"		"				
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	તલકચંદ મંગળલાલ		"	૨૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	નાથલાલ કાગિદાસ		"	૧૧૦	૪		મેડા પર પશુ મિતિઓ છે.
શ્રીસંધ ૭. ૧૯૬૬	મંગળલાલ જીવરાજ	મ. ના. ૧૮૫૪	"	૨૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૮૧	મણિલાલ મુલામચંદ		"	૨૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૮૭૮	કુંગરશી શ્રીચંદ		"	૨૨૫	૨	૧	એક લાપચેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	મંગળદાસ હરિચંદ		"				
શ્રીસંધ ૧૯૭૬	ત્રિભોવનદાસ ભેચરદાસ ખેરી		"	૨૨૫	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૭૪	ચેરમેન પુનમચંદ વસ્તુભાઈ		"	૨૦૦	૧	૧	એક પુસ્તકબંધાર છે. એક નાથ છે. ટેકરી પરની ખાટુની મિતિ પ્રાચીન બને મુદર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લગભગ	કેશવલાલ મુરચંદ		"	૧૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૮૭૫ લગભગ	રતિલાલ કેશવલાલ		"	૩૦૦	૪		બહુભાષીય સંગ્રહ નામનો બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૧૪ લગભગ	કાગિદાસ કાનદાસ	મ. ના. ૧૯૩૧	જામારચુ	૧૫૦	૧		એક પુસ્તક બંધાર છે.

નંબર	ગા અથવા નામ	ઠેકાણું	રેલવે સ્ટેશન	પ્રાંતિક પ્રતિનિધિ	આંધ્રી	મુળનાયક	પ્રતિમાણની સંખ્યા
૧૨૫૦	પાકણ	ગાથથા	પ્રાંતીક ૭ મા. ફર	પ્રાંતીક	ધર	વાસુપૂર્ણ	પાપાથ-પાણી ૧-૩
૧૨૫૧	પડી	"	તથાદ ૪ મા. ફર	પડી	"	સાતિનાથ	— ૧
૧૨૫૨	કરસોલ	કેરાધરની કુળી	૩ મા. ફર	કરસોલ	"	આદિનાથ	૨-૮
૧૨૫૩	ગોડાયા	ગોડાવાડે	૩૦ મા. ફર	ગોડાયા	"	"	૩-૬
૧૨૫૪	નરોડા	બળરમાં	નરોડા ૦૧ મા. ફર	નરોડા	શિવપ્રભ	ગોડી પાર્શ્વનાથ	૭-૨
૧૨૫૫	વલાદ	"	મેદરા ૨ મા. ફર	વલાદ	ધૂમટખંધ	અહનનાથ	૩-૨
૧૨૫૬	રામપુર	"	૨ મા. ફર	નરોડા	"	સુપાર્શ્વનાથ	૬-૩
૧૨૫૭	પરડોલ	"	૩ મા. ફર	"	ધર	ધર્મનાથ	— ૨
૧૨૫૮	વેહેવાર	"	૫ મા. ફર	વેહેવાર	ધૂમટખંધ	અહનનાથ	૩-૩
૧૨૫૯	ગોડાજીડા	"	દહેગામ ૩ મા. ફર	દહેગામ	ધર	આદિનાથ	— ૨
૧૨૬૦	કરસોલી	કેરાધરનો વાસ	"	"	"	સાતિનાથ	૧-૪
૧૨૬૧	અમરાભાઈના યુવાડા	બળરમાં	"	"	ધૂમટખંધ	વાસુપૂર્ણ	૧-૫
૧૨૬૨	કરમજીના યુવાડા	"	૨ મા. ફર	કરમજીના યુવાડા	"	આદિનાથ	— ૩
૧૨૬૩	પાણીદરા	"	૩ મા. ફર	દહેગામ	"	સુપાર્શ્વનાથ	૧-૩
૧૨૬૪	ગોડીએલ	"	૫ મા. ફર	ગોડીએલ	"	છગવલા પાર્શ્વનાથ	૫-૧૧

અધ્યાપનારજી નામ તથા સંવત.	મહાવિદ્યારજી નામ.	લેખનો સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	કેનાની વસ્તી.	ઉપા- અથ	ધર્મ- શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	મોદરલાલ દલસુખરામ		જીર્ણ	૧૮૦	૧		દેરાસર જીર્ણ છે.
શ્રીસંધ ,,	મોહનલાલ દેસાઈ		સારી	૨૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	સાકળચંદ અરેચંદ		,,	૧૩૫	૧		ગ્રામીન દેરાસરના અવશેષો છે
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	ભગનલાલ મણુકચંદ		સાધારણ	૧૦	૧		
શેઠ હાલિભાઈ કેસરીસીંગ ૧૬૦૦ લગભગ	બાબરભાઈ પાનાચંદ		સારી	૧૦૦	૧	૩	એક તીર્થ છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	શેઠ કૃષ્ણચંદ ખેમચંદ		,,	૧૦૦	૨		એક પુસ્તકખાંડાર છે.
શ્રીસંધ ૧૬૫૫ લગભગ	શેઠ શકરચંદ નાનચંદ		,,	૩૦	૧		એક વેળુના પ્રતિમાજ છે.
શેઠ મોતીચંદ પ્રેમચંદ ૧૬૦૦	ભૂરાભાઈ મગનલાલ		સાધારણ	૭૫	૧		એકા પર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૮૦ લગભગ	ડાહ્યાભાઈ મનસુખરામ		સારી	૧૦૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૫૦ લગભગ	શેઠ શકરચંદ ચૂનીલાલ		સાધારણ	૨૦	૧		
,,	નારચુદાસ લક્ષ્મીભાઈ		,,	૧૦૦			ધામામાં તીરોડો પડેલ છે.
શ્રીસંધ ૧૬૧૦ લગભગ	શેઠ નાથાલાલ મળચંદ		સારી	૧૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૬૪	પરશોતમદાસ હીરાચંદ		,,	૧૦			
શ્રીસંધ ૧૬૩૨	ધરમચંદ હરજીવનદાસ		,,	૧૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૩૦૦ લગભગ	મણિલાલ દોલાભાઈ		,,	૮૦	૧	૧	પદ્માવતીની શ્રીતિ ગ્રામીન છે.

નંબર	ગ્રામણું નામ	કેશિકા	કેદરે રોજાન.	પ્રારંભ આદિત્ય.	આંધલ્યો.	મૂળનાયક	મનિમાનની સંખ્યા
૧૨૬૫	આતરસુંગા	કાલ્પીવાડો	કહેમામ ૮ મા. ફર	આતરસુંગા	ધર	વાસુપૂજન	પાપાણ-પાટ ૧૨-૧૦
૧૨૬૬	બારીઆ	કાલ્પીવાડો	" ૭ મા. ફર	"	ધાખાળંધ	શીતળનાથજી	— ૨
૧૨૬૭	કહેમામ	કરકરિયાના મહોત્તમા પાસે	કહેમામ	કહેમામ	સિખરળંધ	આદિનાથજી	૧- ૧
૧૨૬૮	"	"	"	"	"	સુનિસુખન સ્વામી	૧૦-૧૭
૧૨૬૯	વડોદરા (કોળા)	બળરમાં	કોળા ૧ મા. ફર	વડોદરા	મુમ્તળંધ	અણતનાથજી	૧- ૬
૧૨૭૦	કોળા (મહાલ)	વાલ્મીવાસમાં	" ૧ મા. ફર	કોળા	સિખરળંધ	"	૫- ૭
૧૨૭૧	પ્રાંતીઆ	"	" ૭ મા. ફર	"	"	પદમજીજી	૫- ૪
૧૨૭૨	મગોદી	બળરમાં	" ૨ મા. ફર	"	મુમ્તળંધ	આદિનાથજી	૬- ૮
૧૨૭૩	કસનપુર મોટા	વાલ્મીવાસમાં	" ૭ મા. ફર	કસનપુર મોટા	"	અરનાથજી	૧-૧૨
૧૨૭૪	સાણોલ	બળરમાં	કહેમામ ૨ મા. ફર	નશિલ	"	વાસુપૂજન	૧- ૮
૧૨૭૫	સરકી	"	" ૭ મા. ફર	રખીઆલ	ધર	મહાવીરસ્વામી	—૧
૧૨૭૬	વડવાસા	"	"	વડવાસા	મુમ્તળંધ	સુમતિનાથજી	૧- ૧
૧૨૭૭	હાલીઆ	"	" ૫ મા. ફર	સાદરા	"	પદમજીજી	૧- ૧
૧૨૭૮	જાલા	"	કોળા ૭ મા. ફર	જાલા	સિખરળંધ	નેમિનાથજી	૬- ૨

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	મહીયતદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેસલરની સ્થિતિ.	જેનાની વરતી.	ઉપા- મય	ધર્મ- શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	ભોગીલાલ કાગિદાસ		સાધારણ	૧૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૮૫	રાંકરલાલ હોદાલાલ	ચ. નં. ૧૬૨૨	સારી	૩૫	૧		એક લાપચેરી છે. બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	તલાટી મથુરદાસ જનનલાલ		"	૧૦૦	૪		
શ્રીસંધ ૧૬૫૦ લગભગ	"		"				એક ચૌતમસ્વામીની ચાંદની મિતિ છે. બીજો માળ પણ મિતિ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૩૮	શ્રીસંધ		"	૧૨૫	૨		
શ્રીસંધ ૧૮૪૦	શેઠ વાડીલાલ ડાકાભાઈ		"	૧૦૦	૨		એક રફટિકેના પ્રતિમા છે. એક બોપરું છે.
શ્રીસંધ ૧૮૪૪	કચરાલાઈ પરશોતમદાસ		"	૭૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૩૧૩	બાલાભાઈ હોદાલાલ		"	૩૦	૧		પ્રાચીન દેરાસર છે. બોપરું છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	પુનમચંદ રૂપચંદ		"	૩૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૫૦ લગભગ	શેઠ ધનંટભાઈ કિવલાલ		"	૮૦			
શ્રીસંધ ૧૬૮૩	અંબાલાલ દસસુખભાઈ		સાધારણ	૬૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૨૧	વાડીલાલ હરચંદ		સારી	૧૦૦	૧		
મનસુખભાઈ મૂળચંદ અમદાવાદવાળા ૧૬૫૦	શેઠ ચુનીલાલ ધરમચંદ		"	૫૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૦૮	શેઠ નગીનદાસ રાવચંદ		"	૧૦૦	૧		

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	રેલવે સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	ખાંધણી.	મૂળનાયક	પ્રતિભાટની સંખ્યા
૧૨૭૬	સાદરા	દાવર પાસે	ડોમોડ ૮ મા. ફર	સાદરા	ધૂમટખંધ	અછતનાથજી	પાપાણ-ધાડુ ૧—૧
૧૨૮૦	રખીઆલ	બાબરમાં	રખીઆલ ૧ મા. ફર	રખીઆલ	"	ધર્મનાથજી	૧—૧
૧૨૮૧	સામેતી	"	૧ મા. ફર	"	"	પાર્શ્વનાથજી	—૧
૧૨૮૨	ખાનપુર	"	૧૧ મા. ફર	ખાનપુર	"	શાંતિનાથજી	૧—૬
૧૨૮૩	ભલિયાનામઠ	"	"	રખીઆલ	ધામાખંધ	સંતવનાથજી	—૪
૧૨૮૪	ધારીસણા	"	૨ મા. ફર	ધારીસણા	શિખરખંધ	આદિનાથજી	૮—૩
૧૨૮૫	પાઠનાકૃવા	"	૨ મા. ફર	રખીઆલ	ધૂમટખંધ	નેમિનાથજી	—૪
૧૨૮૬	આંબલીઆરા	"	૧૪ મા. ફર	આંબલીઆરા	ધામાખંધ	સાંતિનાથજી	૩—૫
૧૨૮૭	દધાલિયા	"	તલોદ ૩૮ મા. ફર	દધાલિયા	શિખરખંધ	મહાવીરરાયભી	૩—૨
૧૨૮૮	ડીંગીઈ	"	કિંમતનગર ૨૨ મા. ફર	ડીંગીઈ	"	મોદરી પાર્શ્વનાથજી	૧૪—૧૬
૧૨૮૯	સરડોઈ	"	તલોદ ૩૮ મા. ફર	સરડોઈ	"	આદિનાથજી	૫—૧
૧૨૯૦	અડપોદરા	"	કિંમતનગર ૧૨ મા. ફર	અડપોદરા	"	શાંતિનાથજી	૪—૮
૧૨૯૧	રૂપાલ	"	૭ મા. ફર	રૂપાલ	"	"	૫—૬
૧૨૯૨	રજાસાગ	"	તલોદ ૧૩ મા. ફર	રજાસાગ	"	આદિનાથજી	૩—૬
૧૨૯૩	મોહનપુર	"	૮ મા. ફર	મોહનપુર	"	"	૮—૫

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દશસરની સ્થિતિ.	જેનાની વરતી.	કિંવા-ધર્મ- અથ શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૨૬	શ્રી કાગિલાસ દેવચંદ	સારી	૨૫	૩	૧	એક લાપચેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૦	શ્રી બીખાભાઈ મગનલાલ	સાધારણ	૪૫			
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	ચંદુલાલ ધરમચંદ	સારી	૫૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૦	ધરમચંદ પ્રભુદાસ	"	૧૦૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૯૭૫	ચંદુલાલ દલસુખરામ	સાધારણ	૧૦૦	૧		બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	પ્રેમચંદ દલસુખરામ	સારી	૮૦	૨		મૃતિમા પ્રાપ્ત છે.
શ્રીસંધ ૧૯૪૦	શ્રીસંધ	"	૨૫			
શ્રીસંધ ૧૯૬૦ લગભગ	શ્રી મોહનલાલ જગજીવનદાસ	"	૧૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૮૭૫ લગભગ	બીખાભાઈ મગનલાલ	"	૧૫૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	રણછોડલાલ ત્રેપચંદ	"	૩૫૦	૨		પ્રાપ્તિ પ્રતિમાઓ છે.
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	જામલાલ રેવુચંદ.	સાધારણ	૩૦	૧		દેરાસર કુર્ચી છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	નગીનદાસ કુમરચી	સારી	૭૫			
નામાલાલ છવલુભાઈ ૧૮૬૫ લગભગ	ચૂનીલાલ રાવચંદ	"	૨૦૦	૨		એક લાપચેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૩૦૦ લગભગ	અમૃતલાલ મોતીચંદ	૧૮૬૩	"	૫૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	તારાચંદ જામલાલાલ	"	૩૦૦	૧		

નંબર	ગામનું નામ	ટેકાફ.	રેલ્વે સ્ટેશન.	પોસ્ટ એમ્પ્લેસ.	ખાંડજી.	મુળનાયક	પ્રતિભાજીની સંખ્યા
૧૨૬૪	કુંદોર	બનરમાં	તલોદ ૫ મા. દુર	કિંમતનગર	ધુમટખંધ	પાથનાથજી	પાથાજી-ધાતુ ૩-૨
૧૨૬૫	બેરજા	"	૩ મા. દુર	"	કિંમરખંધ	સંભવનાથજી	૩-૧
૧૨૬૬	આપીઝોલ	"	"	"	ધર	શાંતિનાથજી	- ૩
૧૨૬૭	મટોદા	"	"	"	ધુમટખંધ	આદિનાથજી	૩-૧
૧૨૬૮	કિંમતનગર	ધાંવીઝોલ	કિંમતનગર	"	કિંમરખંધ	મહાવીરસ્વામી	૩૨-૧૪
૧૨૬૯	"	જૂના બનરમાં	"	"	ધામાખંધ	અણતનાથજી	૪-૩
૧૩૦૦	વક્રાપુર	બનરમાં	મહાદેવપુરા ૧ મા. દુર	વક્રાપુર	કિંમરખંધ	આદિનાથજી	૧-૩
૧૩૦૧	બમલા	ગામ બહાર	૧ મા. દુર	"	"	મહાવીરસ્વામી	૭-૧
૧૩૦૨	ઉંડજી	બનરમાં	વડનગર ૭ મા. દુર	ઉંડાઈ	"	અણતનાથજી	૪-૪
૧૩૦૩	ઝોઢારા	"	બંદર ૭ મા. દુર	કાવડ	ધુમટખંધ	શાંતિનાથજી	૪-૮
૧૩૦૪	કાવડ	આમના છેડે	૪ મા. દુર	"	કિંમરખંધ	પાથનાથજી	૭-૧
૧૩૦૫	હસોલ	બનરમાં	મહાદેવપુરા ૩ મા. દુર	હસોલ	"	કુંચુનાથજી	૧૨-૨૭
૧૩૦૬	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૪-૬
૧૩૦૭	તાલપુરી	"	કાપારોડ ૧ મા. દુર	કિંમતનગર	"	શાંતિનાથજી	૩-૩
૧૩૦૮	સલાલ	"	સોનાસન	સોનાસન	ધર	આદિનાથજી	- ૧

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	બેનાની વરતી.	કેપ-અથ	ધર્મ-શાળા	વિશેષ નંબ
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	હાગિદાસ કરમચંદ		શારી	૭૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૮૬૦	લક્ષ્મણાઈ દેવચંદ		"	૨૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૮૬	ચૂતીલાલ લખખીચંદ	૧૫૮૩	સાધારણ	૫૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૪૦ લગભગ	૧૬મણી નાથલાલ	૧૬૦૩	"	૨૫			
શ્રીસંધ ૧૫૦૦ લગભગ	કમીટી પ્રમુખ હાગિદાસ મોતમદાસ		શારી	૭૫	૩	૨	એક સફ્ટિકના પ્રતિમાજી છે.
મોટી હકમચંદ અમુલખ-દાસ ૧૬૨૦	"		સાધારણ				
શ્રીસંધ ૧૭૦૦ લગભગ	હતિલાલ કરુરચંદ		શારી	૫૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૩૦૦ લગભગ	શેઠ અમળલાલ રવચંદ		"	૨૦			પ્રાચીન દેરાસર છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૮	કિશોરદાસ લક્ષ્મણાઈ		"	૧૦૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૭૫ લગભગ	યુજીરામ બેમરદાસ		"	૮૦	૧		એક લાયબેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૩૦૦ લગભગ	અમલાલાલ કરમચંદ		"	૪૦	૧		આ એક નાનું તીર્થ મંદીર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લગભગ	અમલાલાલ પીતામરદાસ		"	૨૦૦	૨	૨	એક લાયબેરી છે.
"	"		"				
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	દળચામ મોતીલાલ વખારિયા		"	૨૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૬૬૦ લગભગ	રિખવચંદ હેમચંદ		સાધારણ	૧૫	૧		એક સફ્ટિકના પ્રતિમાજી છે.

નંબર	ગ્રામનું નામ	ઠેકાણું	રેલ્વે સ્ટેશન	પાટલ એમ્પ્લિફાયર	બાંધણી	મુળનાયક	મતિમાણની સંખ્યા
૧૩૦૬	હાપા	બબરમા	હાપા રોડ ૨ મા. દુર	હિંમતનગર	શિખરબંધ	નેમિનાથજી	પાપાશુ-ધાડ ૩-૨
૧૩૧૦	ઈડર	મિલ્લા ઉપર	ઈડર ૨ મા. દુર	ઈડર	"	હાતિનાથજી	૧૩૪-૩
૧૩૧૧	"	પારેખવાડો	"	"	"	ચિંતામણિ પારેખનાથજી	૧૭-૨
૧૩૧૨	"	કોઠારીવાડો	"	"	ભૂમટબંધ	ગોડી પારેખનાથજી	૮-૨૩
૧૩૧૩	"	"	"	"	ધાબાબંધ	"	૧૧-૧૫
૧૩૧૪	"	ડેબોલ	"	"	શિખરબંધ	આદિનાથજી	૨૧-૭
૧૩૧૫	"	"	"	"	"	શીતળનાથજી	૨૧-૧૭
૧૩૧૬	કુકડીઆ	ગામ વચ્ચે	૫ મા. દુર	કુકડીઆ	ભૂમટબંધ	"	૧-૩
૧૩૧૭	સામલી	ગામના ઉડે	બબર ૬ મા. દુર	સામલી	શિખરબંધ	મેવાસનાથજી	૨-
૧૩૧૮	"	ગામ વચ્ચે	"	"	ભૂમટબંધ	આદિનાથજી	૬-૬
૧૩૧૯	નાનાપોરીના	ગામની બાજોળે	ઈડર ૭ મા. દુર	કુકડીઆ	શિખરબંધ	પારેખનાથજી	૨૪-૧૨
૧૩૨૦	ગોધમજી (બાંદીચોલ)	ગામ વચ્ચે	"	"	"	"	૩-૧
૧૩૨૧	ખેડબઢા	"	ખેડબઢા ૧ મા. દુર	ખેડબઢા	"	મહાવીરસ્વામી	૧૨-૪
૧૩૨૨	"	"	"	"	ભૂમટબંધ	આદિનાથજી	૬-૩
૧૩૨૩	ડેરાલ (વાધેલા)	ગામના ઉડે	૫ મા. દુર	"	શિખરબંધ	મહાવીરસ્વામી	૧૧-૧

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	ગૃહીવટકારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	કોનાની વસ્તી.	ઉપા- મય	ધર્મ- શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ અગમ	શ્રી વાડીલાલ કુંભરશી		સાધારણ	૩૦			છલ્લોદારની બજાર છે.
જાગૃતિનું કહેવાય છે. અ. ૧૯૨૪	શ્રી આણંદજી મંગલજી નો પેટી	૧૭૦૫	સારી	૧૦૦૦	૪	૧	જેક પુસ્તક બજાર છે. આમીન તીર્થ છે.
શ્રીસંધ	"	"	"				અગ્રેથી કેસરિયાજી મોઢર ગળ છે.
"	"	"	"				
અરતરમજી શ્રીસંધ	"	"	"				
શ્રીસંધ	"	"	"				
"	શ્રી તલકચંદ આમંચંદ		"				
શ્રી કૃતેચંદ જીવજીભાઈ ના કુટુંબી અ. ૧૯૬૦	શ્રી બેઠાલાલ હાથીભાઈ	મ. ના. ૧૬૮૧	"	૨૦		૧	
નારજીશ્રી બંધાવેલું કહે- વાય છે. અગમ ૧૭૦૦	શ્રી પરશોતમજીસ આમંચંદ	મ. ના. ૧૫૬૫	ટપ્પું	૮	૧		જીજ્ઞ દેરાસર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૧	"		સારી				
ગાંધીજીનું દેરાસર અ. ૧૯૬૬	શ્રી આણંદજી મંગલજીની પેટી-છાંદર		"			૧	હિંમતગામ જાડું છે.
શ્રીસંધ ૧૯૪૨	શ્રી બગાલાઈ વેળીચંદ		"	૧૨			
શ્રીસંધ	વર્ધમાન અમયારામ		સાધારણ	૧૦૦	૧	૧	ખગતાપકજી આમીન છે.
"	"		"				
શ્રીસંધ ૧૫૬૫	શ્રી અમૃતલાલ તલકચંદ	મ. ના. ૧૫૬૫	સારી	૩૦		૧	અ. ૧૫૬૫ નો હિવાલેય છે.

નંબર	ગામનું નામ	ડેડાણ	રહે રેશન.	પાટ ઓફિસ.	બાંધણી.	મૂળનાથક	પ્રતિબાટની સંખ્યા
૧૩૨૪	મોઝા (જામીયુસ)	ગામ વચ્ચે	ખેડખડા ૧ મા. ફર	ખેડખડા	ધર	ગેમનાથજી	પાપાજી-ધાવ ૬-૧
૧૩૨૫	વડાલી	બળરમાં	વડાલી ૦૧ મા. ફર	વડાલી	કિખરખંધ	શાંતિનાથજી	૩૬-૮
૧૩૨૬	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૩૨-૬
૧૩૨૭	પાલ	જામમાં	ઉડર ૩૮ મા. ફર	વિજયનગર	"	શાંતિનાથજી	૩-
૧૩૨૮	ખેરાજ	"	ખેડખડા ૧૪ મા. ફર	ખેડખડા	"	"	૩-૩
૧૩૨૯	શાંતીઆ	"	૧૭ મા. ફર	"	"	પાપાજીનાથજી	૩-૨
૧૩૩૦	મોટાપોસીનાથ	"	૨૫ મા. ફર	"	"	"	૫-૮
૧૩૩૧	"	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	૩-૩
૧૩૩૨	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૭-૧૨
૧૩૩૩	"	"	"	"	"	મહાવીરરાઓ	૧-૨
૧૩૩૪	ખેરવા	વાણીઆવાસમાં	બગુલ ૩ મા. ફર	ખેરવા	"	ચંદ્રપ્રજી	૩-૩
૧૩૩૫	જેઠપુર	ગામ વચ્ચે	મહેસાજા ૬ મા. ફર	"	"	હનિસુક્ત સ્વામી	૧-૧
૧૩૩૬	સાંભળપુર	વાણીઆવાસમાં	બગુલ ૩ મા. ફર	બગુલ	ધર	મેવાસનાથજી	-૨
૧૩૩૭	આખજ	દેરાવાળો વાસ	આંબલીઆસજી ૪ મા. ફર	"	ધાનાખંધ	શાંતિનાથજી	૨-
૧૩૩૮	મુલખજી	ગામ વચ્ચે	બગુલ ૩૧ મા. ફર	ખેરવા	કિખરખંધ		૨-૧

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	અહીયદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેશસવની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	ઉપા- મય	વર્ગ- સાળી	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૪૩	શ્રીદેવજી મણિચંદ ગાંધી	અ. ના. ૧૯૦૩	સાધારણ				
શ્રીસંધ	શ્રીદેવ નાથાલાલ શંજીવાલ		સારી	૩૦૦	૧	૨	એક ગુરુપતિ છે.
માર્ચ રૂપાળી ૧૯૪૨	"		"				
શ્રીસંધ	વડાશ્રી શ્રીસંધ	અ. ના. ૧૯૧૧	છલ્લું	૧૫૫		૧	તામ્રદિ છબીદાર કાવવાની ૧૭૨ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૨૫	શ્રીદેવ પરશોતમદાસ હીરાચંદ કોઠારી		સાધારણ	૬૦		૧	લુપ્તગ્રાંથી પાણી ૫૩ છે.
શ્રીસંધ	શ્રીદેવ બીખાભાઈ બાસારામ કોઠારી	અ. ના. ૧૯૦૨	"	૪૦			દેશસર સુધરાવવાની ૧૭૨ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૭	શ્રીદેવ જોડાલાલ નેમચંદ	૧૯૭૭	સારી	૫૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૧	"	૧૯૮૧	"				
"	"		"				
"	"		સાધારણ				
શ્રીસંધ	શ્રીદેવ તલાચંદ પુન્યભાઈ		સારી	૧૨૫	૨		એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૪૫ લગભગ	શ્રીદેવ બળભાઈ હેમચંદ		સાધારણ	૧૮			ધાળામાંની પાણી ૫૩ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૨	મણિભાઈ જીવેરચંદ		સારી	૪૦	૧		મેકાપર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૭	હરખચંદ બખીચંદ		"	૫૦			
શ્રીસંધ ૧૯૧૧	જમનાલાલ હરગોવિન્દાસ		સાધારણ	૧૨૫	૧		

નંબર	ગાથાનું નામ	ક્રમાંક	રેલે રેકૉર્ડ	પ્રારંભિક સંદર્ભ	ખાતું	મૂળનાયક	પ્રતિપાદનની સંખ્યા
૧૩૩૬	ધાત્રીવળ	ગાથા ૧૨૩	૧૩૩૬/૧૨૩	૧૨૩	૧૨૩	ધાત્રીવળ	૧૨૩-૧૨૩
૧૩૪૦	ધાત્રીવળ	"	૧૩૪૦/૧૨૩	૧૨૩	૧૨૩	ધાત્રીવળ	૧-૨
૧૩૪૧	ધાત્રીવળ	૧૨૩	૧૩૪૧/૧૨૩	૧૨૩	"	ધાત્રીવળ	૩-૩
૧૩૪૨	ધાત્રીવળ	૧૨૩	૧૩૪૨/૧૨૩	૧૨૩	"	ધાત્રીવળ	૧-૧૦
૧૩૪૩	ધાત્રીવળ	"	૧૩૪૩/૧૨૩	૧૨૩	"	ધાત્રીવળ	૪-૧૦
૧૩૪૪	ધાત્રીવળ (૧૨૩)	ધાત્રીવળ (૧૨૩)	૧૩૪૪/૧૨૩	૧૨૩	"	ધાત્રીવળ	૫-૧૩
૧૩૪૫	ધાત્રીવળ	૧૨૩	૧૩૪૫/૧૨૩	૧૨૩	"	ધાત્રીવળ	૫-૮
૧૩૪૬	ધાત્રીવળ	૧૨૩	૧૩૪૬/૧૨૩	૧૨૩	ધાત્રીવળ	ધાત્રીવળ	૩૬-૨૭
૧૩૪૭	"	ધાત્રીવળ (૧૨૩)	"	"	"	ધાત્રીવળ	૧૨-૨૧
૧૩૪૮	"	ધાત્રીવળ (૧૨૩)	"	"	"	ધાત્રીવળ	૭-૧૨
૧૩૪૯	"	ધાત્રીવળ (૧૨૩)	"	"	ધાત્રીવળ	ધાત્રીવળ	૧૩-૫
૧૩૫૦	"	ધાત્રીવળ (૧૨૩)	"	"	ધાત્રીવળ	ધાત્રીવળ	૭-૧
૧૩૫૧	"	ધાત્રીવળ (૧૨૩)	"	"	"	ધાત્રીવળ	૧-૧
૧૩૫૨	"	ધાત્રીવળ (૧૨૩)	"	"	ધાત્રીવળ	ધાત્રીવળ	૫-૧૦

બંધાવનારનું નામ તથા સ વત.	વહીવટદારનું નામ	લેખનો સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ	જેનાની વસ્તી	કેપા- અથ શ્રમણ	વર્ગ- શ્રમણ	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૬૬	શ્રી મંડુલાલ વાઢીલાલ		સાધારણ	૧૦	૧		ગ્રામ્યર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૨૩	મંડારામ કરસનદાસ		"	૨૦	૧		ધાર્મિકથી પાકી પડે છે.
શ્રીસંધ ૧૯૩૨ લગભગ	શ્રી મિરધરલાલ મગનલાલ		સારી	૧૦૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૮૭૦	શ્રી ખોડીદાસ ડગલલાલ		"	૧૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૮૮૫	શ્રી માનચંદ લાલચંદ		"	૪૦૦	૨		એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શ્રી મંગલદાસ અમલધારામ		"	૧૦૦	૨	૧	
શ્રીસંધ	શ્રી રામચંદ ડગલલાલ		"	૧૨૫	૨		
"	શ્રી ચિતામણિ પાર્શ્વનાથ છત્રી કમીટી શ્રી બાલાકાં		સાધારણ	૧૦૦૦	૭	૩	ધાર્મિક પુસ્તક બંધાર છે. એક લાલચેરી છે. એક
	કાલિદાસ						મોલખવામીની મંત્રિ છે.
શ્રી દોલાભાઈ લક્ષ્મણવાળા ૧૯૦૪	દોશી દયાલજી દેવકરજી		"				
શ્રીસંધ	દોશીવાકાનો શ્રીસંધ		સારી				
શ્રી પ્રમુખચંદ લોલાચંદ સં. ૧૮૬૬	શ્રી ભણભાઈ કાલાભાઈ	૧૮૬૬	"				
શ્રી મુખચંદ હીરાચંદ	ચિતામણિ પાર્શ્વનાથ છત્રી કમીટી		"				
શ્રી પ્રમુખચંદ લોલાચંદ ના કુટુંબી	દોશી કેસવલાલ જુલમદાસ		"				
શ્રી ભેસ્વરભાઈ સિંચચંદ ૧૮૩૫ લગભગ	શ્રી ચિતામણિ પાર્શ્વનાથ છત્રી કમીટી		"				

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	ફેલ્ડે રેકોર્ડ	પાટર કોમ્પ્રિસ	બાંધવણી	મુળનાયક	પ્રતિભાજના સંખ્યા
૧૩૫૩	વિભવપુર	ચોથીઆનો કોટ	વિભવપુર ૧૧ મા. ફર	વિભવપુર	ભૂમટખંધ	વાસપૂર્ણપણ	પાપાચુ-ધાડુ ૪—
૧૩૫૪	"	ભાટવડો	"	"	"	આદિનાથજી	૧૭—૧૦
૧૩૫૫	રજાસચુ	વાણીઆવાસમાં	પીલવાઈ રોડ ૧ મા. ફર	"	શિખરખંધ	શામળા પાશ્વનાથજી	૬— ૭
૧૩૫૬	પુધરા	ગામ વચ્ચે	૧૧ મા. ફર	પુધરા	"	આદિનાથજી	૩— ૯
૧૩૫૭	પીલવાઈ	"	૨ મા. ફર	પીલવાઈ	ભૂમટખંધ	પદમગુજ	૩— ૨
૧૩૫૮	ગેડા (પીલવાઈ) (બારોટવડી)	બ્રાહ્મણવાસમાં	૧ મા. ફર	ગેડા	ધર		— ૬
૧૩૫૯	વિકાર	બબર વચ્ચે	કુકરવાડા ૨ મા. ફર	ઝેરીતા	શિખરખંધ	પાશ્વનાથજી	૧— ૧
૧૩૬૦	ટોટાજી	વાણીઆવાસમાં	વસઈ ડાભલા ૨ મા. ફર	ટોટાજી	ભૂમટખંધ	સુમતિનાથજી	૩— ૩
૧૩૬૧	બીલોદરા	ગામમાં	કુકરવાડા ૪ મા. ફર	કુકરવાડા	શિખરખંધ	સંભવનાથજી	૩— ૪
૧૩૬૨	ચરડા	બબરમાં	લોદા ૪ મા. ફર	ચરડા	ધર	શાંતિનાથજી	— ૭
૧૩૬૩	આબોલ	ગામ વચ્ચે	૨ મા. ફર	આબોલ	ભૂમટખંધ	પદમગુજ	૮—૧૧
૧૩૬૪	રીદોલ	"	૨ મા. ફર	રીદોલ	"	ગેડા પાશ્વનાથજી	૪— ૮
૧૩૬૫	લોદા	"	લોદા	લોદા	શિખરખંધ	અભિનંદનજી	૪— ૬
૧૩૬૬	ભાકરોડા	બીવાવાડા	૬ મા. ફર	ભાકરોડા	ધર	શાંતિનાથજી	— ૨

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દરાસરની તિથિ.	જેનાની વરતી.	કિંપા- મય.	કર્મ- શ્રેણી.	વિશેષ નોંધ
વખારિયા સીરમક રૂપચંદ ૧૮૭૫ લગભગ	શ્રી મિત્રાચંદ્રિ પાશ્વનાથ- અની પેદીનો કમીટી		સારી				
શ્રીસંધ	"		સાધારણ				
શ્રીસંધ ૧૯૧૧ લગભગ	શ્રી કમ્પીલાલ અવેરચંદ		સારી	૨૫	૨	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૩ લગભગ	શ્રી કાલાભાઈ અમનલાલ		"	૧૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૫૦ લગભગ	શ્રી કલકામભાઈ ખેમચંદ		"	૭૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૦ લગભગ	શ્રી વાડીલાલ કાગિલાલ		અર્ધ	૨૫	૧		અર્ધ દરાસર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૮	શ્રી મકલલાલ આચેકચંદ		સારી	૭૦	૧		એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૧૦	શ્રી કે.કલલાલ રૂપચંદ		સાધારણ	૫૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૧૪ લગભગ	શ્રી પાનાચંદ લીલાચંદ		સારી	૭૫			
શ્રીસંધ ૧૯૫૯	શ્રી મણિલાલ સુરચંદ		"	૨૩	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૨૧ લગભગ	શ્રી દીપચંદ બટાકાજી		"	૨૫૦	૨		એક પુસ્તકબંધાર છે. પચા- વતીની પાઠ્યપત્રિ પ્રાપ્તી
							છે. બને માળ પ્રતિપાછ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૩ લગભગ	શ્રી અંબાલાલ ચેલાભાઈ	ખ. નં. ૧૭૮૨	"	૧૨૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૭૦ લગભગ	શ્રી અમલદાસ કપુરચંદ		"	૪૨૫	૨		એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૫ લગભગ	શ્રી કે.કલલાલ લક્ષ્મણાઈ		સાધારણ	૩૦			

નંબર	બાળક નામ	ટેકાફ	રેલે રેકર્ડન.	પાસ્ટ એન્ટ્રીસ.	બાંધણી.	મૂળનાયક	પ્રતિમાણની સંખ્યા
૧૩૧૭	વરસોડા	મકિરાજ મહારાજના માદમાં	મકિરાજ ૩ મા. ફર	વરસોડા	શિખરબંધ	વાણીનાથ	પાપાણ-પાટ ૫-૬
૧૩૧૮	માણસા	સોનીની ઠેરી	૩ મા. ફર	માણસા	"	આદિનાથ	૭-૧
૧૩૧૯	"	"	"	"	સુમટબંધ	નેમનાથ	૧૦-૨૧
૧૩૨૦	"	સોનીની ઠેરી	"	"	શિખરબંધ	પાંચનાથ	૫-૮
૧૩૨૧	"	"	"	"	"	આદિનાથ	૩-૭
૧૩૨૨	માણેકપુર	મામ વખે	મકિરાજ ૦૫ મા. ફર	માણેકપુર	"	"	૩-૩
૧૩૨૩	લીંબોદરા	"	લીંબોદરા	લીંબોદરા	"	"	૪-૭
૧૩૨૪	બાલવા	બાનરમાં	વાસન ૧ મા. ફર	બાલવા	સુમટબંધ	કુંડુનાથ	૩-૧
૧૩૨૫	ઉનાવા (ઉનાઈ)	વાણીઆવાસ	વાસન	(ઉનાવા)	"	આદિનાથ	૪-૭
૧૩૨૬	વાસણા	નવા વાસમાં	૪ મા. ફર	વાસણા	ધર	વિમલનાથ	— ૧
૧૩૨૭	રધિભ	ચોગ પાસે	રધિભ ૦૧ મા. ફર	રધિભ	શિખરબંધ	સાતિનાથ	૧-૩
૧૩૨૮	"	બાનરમાં	"	"	ધર	ચંદ્રમણ	— ૧
૧૩૨૯	ચેલાપુર	પાંચ ધરામાં	૪ મા. ફર	ચેલાપુર	સુમટબંધ	સંજયનાથ	૩-૭
૧૩૩૦	(બાવનજિનાથ)	બાનરમાં	"	"	શિખરબંધ	સુવિધિનાથ	૧૧૪-૮૩
૧૩૩૧	"	કોટકળી	"	"	સુમટબંધ	મહાવીરસ્વામી	૧-૨

અધ્યાપનારજી નામ તથા સંવત.	વહીવટદારજી નામ.	લેખનો સંવત.	રજાસરની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	ઉપા-મય.	ધર્મ-શાળા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૬૦૧	શેઠ હીરાભાઈ નગીનદાસ		હારી	૨૫૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૮૬૧	શેઠ વાડીલાલ દોશતરામ		"	૧૫૦	૫		એક પુસ્તક બંધાર છે. એક ગ્રીતમ સ્વામીની ધાતુની મૂર્તિ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૪૦ લગભગ	"		"				એક ગ્રીતમ સ્વામીની ચાંદીની મૂર્તિ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રીસંધ પીસા પોરવાડ		"				
"	"		"				
શ્રીસંધ ૧૯૩૦ લગભગ	શેઠ મફતલાલ મનનલાલ		"	૧૦૦	૧		એક પુસ્તક બંધાર છે. વિનકામ સાગુ છે.
"	શેઠ ચમનલાલ ગ્રીતમચંદ		"	૧૫૦	૨		શ્રી હિતવિજય જ્ઞેન પુસ્તકાલય છે.
શ્રીસંધ ૧૯૩૨	શેઠ સાકળચંદ કૃષ્ણચંદ		"	૭૦	૧		એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	નાગરદાસ ત્રિભોવનદાસ		"	૧૨	૧		પરિહર જૂનું છે અને કોત-રણી સારી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૪ લગભગ	છોટાલાલ ગુલામચંદ		"	૧૦	૧		મેડા પર છે.
શ્રીસંધ	ચંદુલાલ લક્ષ્મીભાઈ		"	૨૦૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૯૬૪	હસમુખભાઈ બલાખીદાસ		"				મેડા પર છે.
કડુ પારેખ	કમીટી: શેઠ માણિકલાલ દત્તેચંદ		"	૩૦૦	૪	૩	૨ પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૧૦ લગભગ	"		"				બેવશમાં તથા મેડા પર પ્રતિમાઓ છે.
શેઠ પાનાચંદ બેરામદાસ ૧૯૩૫ લગભગ	ચંદુલાલ કાળિદાસ		"				

નંબર	ગામનું નામ	કેશર્ફ.	કેદવે રેકૌન.	શાસ્ત્ર આદિસ.	બાંધણી.	સૂળનાયક	પ્રતિભાટની સંખ્યા
૧૩૮૨	ભોરીબ	વચ્ચામાં	રવિભ ૬ મા. ફર	ચેલાપુર	કુમટખંધ	મહાવીરસ્વામી	પાપાજી-ધાડ ૩— ૧
૧૩૮૩	ઉદરોડા	મામ વચ્ચે	ખોરબ ખોડીઆરથી	ચોર	"	વાસુપૂજ્યજી	૧— ૩
			૬ મા. ફર				
૧૩૮૪	ચોર	ખળરમાં	ખોરબ ખોડીઆર	"	"	અટતનાથજી	૩— ૧
			૩૧ મા. ફર				
૧૩૮૫	કોખા	મામ વચ્ચે	સાગરમતી ૬ મા. ફર	ચાનખેડ	ધામાખંધ	વાસુપૂજ્યજી	૩— ૨
૧૩૮૬	આડાલબ	"	ખોરબ ખોડીઆર	આડાલબ	કુમટખંધ	આદિનાથજી	૩— ૫
			૧૧ મા. ફર				
૧૩૮૭	ઉવારસદ	"	૪૧ મા. ફર	ઉવારસદ	"	અટતનાથજી	૪— ૨
૧૩૮૮	ખોરબ ખોડીઆર	"	૧૧ મા. ફર	ખોરબ ખોડીઆર	ધર	ચાંતિનાથજી	— ૧
૧૩૮૯	ઝોગણજી	ખળરમાં	૭ મા. ફર	ઝોગણજી	મટખંધ	"	૫—૧૪
૧૩૯૦	સાંતિબ	"	બાંધણીશોડ ૪ મા. ફર	"	શિખરખંધ	વાસુપૂજ્યજી	૩— ૪
૧૩૯૧	મલાતજી	વાણિયાવાડની ખડકી	૧ મા. ફર	સીરબ	કુમટખંધ	પાર્શ્વનાથજી	૧— ૨
૧૩૯૨	સાગરમતી (રામનગર)	મામમાં	સાગરમતી ૧ મા. ફર	સાગરમતી	ધર	"	૧— ૬
૧૩૯૩	મોરપવા	વાણિયાવાસમાં	મોરપવા ૧ મા. ફર	સરખેજ	કુમટખંધ	વિમલનાથજી	૩— ૧

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	ગ્રહીતકારનું નામ.	લેખના સંવત.	કેસરની સ્થિતિ.	કૈનાની વસ્તી.	ઉપા- અથ- શાળા	વર્ગ- શાળા	વિશેષ નોંધ
રેથાપુર શ્રીસંધ ૧૯૧૪ લગભગ	રેથાપુરના સંધની કમીટી		સારી	નથી		૧	
ભુલાખીદાસ ગુલામચંદ ૧૯૮૭	ભુલાખીદાસ ગુલામચંદ		"	૪૨	૧		શત્રુજીવ તથા ગીરનારનો ૫૬ છે. અભિપ્રાય આરુ' છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૦ લગભગ	શ્રી આત્મારામ શાહચંદ		આધારણ	૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૨૫ લગભગ	શ્રી મનસાલ શાહચંદ		"	૧૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૬૦ લગભગ	સકરાભાઈ ઠાકરશીભાઈ		સારી	૧૨૫			
શ્રીસંધ ૧૯૭૧	મહતલાલ પરશોતમદાસ		"	૪૦	૧		એક પુસ્તકનાં હાર છે. રંગમંડપ- નું ચિત્રકામ આરુ' છે.
અવેરી અમલદાસ મોહનલાલ ૧૯૮૬	રતિલાલ કસ્તુરચંદ		"	૪૦	૨	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૪	બોદીલાલ મીકમલાલ		"	૬૦	૧		એક પુસ્તકનાં હાર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૨	મીકમલાલ નયુભાઈ		"	૫૦	૧		"
શ્રીસંધ	આશાભાઈ જગનલાલ		"	નથી	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૧ લગભગ	મનમલાલ શાહચંદ		"	૭૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	મનસુખભાઈ હમીરજી		"	૭	૧		

નંબર	આમણ નામ	ઠેકાણું	રેલવે સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	બાંધણી.	મૂળનામક	પ્રતિમાણની સંખ્યા
૧૩૬૪	કાચંકા	બબરખા	૨ મા. દુર	કાચંકા	ધાળાપંથ	સુમતિનાથજી	પાપાણ-ધાણ ૩-૧
૧૩૬૫	ભાત	"	૩ મા. દુર	ભાત	શિખરપંથ	આદિનાથજી	૩-૩
૧૩૬૬	બદરખા	વાણીઆવાસખા	બાવળા ૬ મા. દુર	બદરખા	"	ચંદ્રપ્રજી	૩-૧૧
૧૩૬૭	કાવીકા	બબરખા	૫ મા. દુર	"	મુમટપંથ	આદિનાથજી	૩-૧
૧૩૬૮	ચલેકા	પાટીદારનો મહોલ્લો	ધોળકા ૪ મા. દુર	ચલેકા	શિખરપંથ	પાચીનાથજી	૨૦-૧૬
૧૩૬૯	ધોળકા	ભાલાધોળ	ધોળકા	ધોળકા	ધર	આદિનાથજી	૧૪-૩
૧૪૦૦	"	અંબાજીની ધોળ	"	"	શિખરપંથ	સુમતિનાથજી	૬-૧૨
૧૪૦૧	"	પંચભાઈની ધોળ	"	"	મુમટપંથ	કાલિનાથજી	૧૫-૨
૧૪૦૨	પેલાવાડા	બબરખા	ધોળકા ૬ મા. દુર	"	"	સુવિધિનાથજી	૧-૬
૧૪૦૩	બાવલા	"	બાવલા	બાવલા	"	આદિનાથજી	૮-૫
૧૪૦૪	કોઠ	ભાલાધોળ	કોઠ	કોઠ	શિખરપંથ	"	૬-૨૮
૧૪૦૫	ચાંચા	બબરખા	કોઠ ૩ મા. દુર	ચાંચા	મુમટપંથ	કાલિનાથજી	૩-૬
૧૪૦૬	ઉતેલીઆ	"	જુરખી ૩ મા. દુર	ઉતેલીઆ	શિખરપંથ	ચંદ્રપ્રજી	૧-૧
૧૪૦૭	ભોળાદ	"	૫ મા. દુર	"	ધર	આદિનાથજી	- ૨
૧૪૦૮	નાનોદરા	"	બાવલા ૧૩ મા. દુર	નાનોદરા	"	વાણીજી	૩-૧

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ	લેખનો સંવત.	દિશાસરની સ્થિતિ.	જેનાની વરતી.	ઉપા- અથ શાખા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૬૪૯	મોખાદાસ વનમાળીદાસ		સારી	૬૫	૨	એક લાયબેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૫૦૦ લગભગ	શૂળચંદ કુમેરદાસ		"	૬	૧	દેરાસર માલિક છે.
શ્રીસંધ ૧૬૮૭	કલચંદ ભીખાભાઈ		"	૪૫	૨	
શ્રીસંધ ૧૬૧૫ લગભગ	ત્રિભોવનદાસ સાકળચંદ		સાધારણ	૬૦	૧	ધામાનો ભાગ છૂટું છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૬ લગભગ	છોટાલાલ ડાલાભાઈ		સારી	૫૦	૧	ભોવરામાં નવું પ્રતિમાઓ છે.
શ્રીસંધ	શૂળચંદ આશારામ		"	૭૫	૧	૨ વસ્તુઓ તથા કેપ્ટેવીની આરસની મૂર્તિ છે.
"	મીનસાલ ઢાલાભાઈ		"			
"	શૂળચંદ આશારામ		"			
શ્રીસંધ ૧૮૭૫ લગભગ	કેશવલાલ પીતામરદાસ		સાધારણ	૧૦		ધામાનો ભાગ છૂટું છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	વાડીલાલ નગીનદાસ		સારી	૧૫૦	૨	૧
"	કેશવલાલ લાલચંદ		"	૨૫૦	૨	૧ એક લાયબેરી છે. બીજો માળ પછી દેરાસર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	રતિલાલ જગનલાલ		સાધારણ	૩૦	૧	ધૂમટ તથા ધામાનો ભાગ છૂટું છે એથી પાણી પડે છે.
શ્રીસંધ	હરિલાલ ભેગરદાસ		સારી	૩૫	૧	
ગોવિંદજી ઉજામશી	ગોવિંદજી ઉજામશી		"	૩૦	૧	બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ લગભગ	કેશવલાલ જગનલાલ		"	૧૦		

નંબર	ગાથનું નામ	ઠેકાણું	રેલ્વે સ્ટેશન	પાટલ ઓફિસ	બાંધણી	પ્રામાણિક	પ્રતિભાષની સંખ્યા
૧૪૦૬	ધંધુકા	અભરખા	ધંધુકા	ધંધુકા	ધર	આદિનાથજી	પાપાથ-પાટલ ૪-૧૮
૧૪૧૦	ધોલેરા	"	૧૮ મા. દુર	ધોલેરા	શિખરખંધ	"	૧૦-૧૬
૧૪૧૧	ભડીઆદ	"	૧૬ મા. દુર	ભડીઆદ	"	શાંતિનાથજી	૩-૨
૧૪૧૨	ખીચમી	"	ઢાલા (ભાલ) ૧૦ મા. દુર	ખીચમી	"	સંભવનાથજી	૩-૪
૧૪૧૩	ફેરા	"	૩ મા. દુર	ફેરા	"	શ્રીતળનાથજી	૩-૨
૧૪૧૪	ખરવાળા (ધેલાસાન)	"	બીખનાથ ૭ મા. દુર	ખરવાળા	"	પદ્મપ્રભુજી	૪-૧૦
૧૪૧૫	સુંદરિયાયા	"	ભાંભીસારોડ ૨ મા. દુર	સુંદરિયાયા	ધર	શાંતિનાથજી	— ૧
૧૪૧૬	અળાઉ	"	સારંગપુર રોડ ૧ મા. દુર	અળાઉ	શિખરખંધ	વાસુધેવજી	૫-૮
૧૪૧૭	બોટાદ	"	બોટાદ	બોટાદ	"	આદિનાથજી	૮-૧૨
૧૪૧૮	"	ખરાખા	૧ મા. દુર	"	"	મહાવીરચંદ્રાચી	૫-૧૧
૧૪૧૯	પાલિયાદ	અભરખા	પાલિયારોડ ૫ મા. દુર	પાલિયાદ	"	શાંતિનાથજી	૧-૨
૧૪૨૦	વીઝિયા	"	વીઝિયા ૧ મા. દુર	વીઝિયા	"	"	૬-૧
૧૪૨૧	રાણપુર	કુભવાલી કન્યાશાળા પાસે	રાણપુર ૧ મા. દુર	રાણપુર	શિખરખંધ	સુખતિનાથજી	૧૧-૬
૧૪૨૨	"	"	"	"	કૃષ્ણજી	શાંતિનાથજી	૮-૧૬

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	ફરાસરની રિયાન.	કેપોની વરતી.	કેપો-અથ અથ રાખા	વિશેષ નાંધ
શ્રીસંધ	શ્રીમદી : પોપટલાલ સવચંદ		સારી	૩૦૦	૨	એક લાપચેરી છે. એક ફેરીની માંદર શ્રી હેમચંદ
						સરિની આસ્પની થીત છે.
શ્રીસંધ ૧૮૭૫ લગભગ	બુઝાલદાસ કીનમરી	૧૭૫૮	"	૧૫૦	૨	એ અમલ મલારા છે.
શ્રી સવેર પીરજી ૧૯૦૭	અબાલાઈ બુલાળચંદ	"	"	૮	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૫૦	આધકભાઈ તેજપાળ	"	"	૩૦	૩	૧
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લગભગ	કરજીવનદાસ મોહનલાલ	"	"	૨૦	૧	
શ્રી કોલાભાઈ કહીસીંગ ૧૮૫૦ લગભગ	સિવલાલ વનચાળીદાસ	"	"	૧૨૫	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૪૦ લગભગ	મોહનલાલ કુંગરશી	"	"	૩૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી તળથી પોપટલાલ			૧૨૫	૨	
શ્રીસંધ ૧૮૭૫ લગભગ	લાખશીચંદ ભવાન	"	"	૧૨૦૦	૨	એક લાપચેરી છે. એક કૅન મોડિંગ છે.
ખીમચંદ ભવાનભાઈ ૧૯૬૬	નરોપામદાસ ખીમચંદ -	"	"		૧	
શ્રીસંધ ૧૯૫૧ લગભગ	આમદાર હરિચંદ આધરજી	"	"	૨૧૯	૧	એક લાપચેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી ભસરાજ ખેતસી	"	"	૪૦૦	૨	
શ્રીસંધ ૧૯૮૧	શ્રી ભગજીવનદાસ ખીમચંદ	"	"	૫૦૦	૨	એક લાપચેરી છે. બીજો માળ પથ્થુ થીત બિરાજમાન છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	"	"	"			

નંબર	માધ્યમ નામ	કેંદ્રાલ્લ	ફેલો રેકૉર્ડ	પ્રાક્ટિસ એપ્રિલ	બાંધણી	મુળનાયક	પ્રતિમાણની સંખ્યા
૧૪૨૩	રાણપુર	નામરદાસ પરશોતમને ત્યાં રતનબાઈનો ચોક	રાણપુર ૧ મા. ફર	રાણપુર	૫૨	શિખરનાથજી	માધ્યમ-માણ — ૨
૧૪૨૪	ચુમ	બળરખા	ચુમ ૪ મા. ફર	ચુમ	શિખરનાથ	સુવિધનાથજી	૧૧—૧૨
૧૪૨૫	મોઢી	"	૧૦ મા. ફર	"	ચુમનાથ	વાસુપૂર્ણજી	૧—૪
૧૪૨૬	કારોલ	"	૧૧ મા. ફર	કારોલ	"	મુનિસુવત સ્વામી	— ૧
૧૪૨૭	લીંબડી	નવું દેરાસર મોઢા બળરખા	લીંબડી ૧ મા. ફર	લીંબડી	શિખરનાથ	શાંતિનાથજી	૫૪—૩૦ ૧૨
૧૪૨૮	"	જૂનું દેરાસર મોઢા બળરખા	"	"	"	"	૩૮—૩૩
૧૪૨૯	"	અમનલાલ જુરાભાઈ કેહારી અ. મોઢા	"	"	"	"	૫—૨
૧૪૩૦	સિવાજી	બળરખા	લીંબડી ૧૧ મા. ફર	સિવાજી	"	"	૨૫—૧૦
૧૪૩૧	પાણીચી	આમખા	૭ મા. ફર	પાણીચી	૫૨	અજીતનાથજી	— ૧
૧૪૩૨	વડવાણ સહેર	લાખુ પોળ	વડવાણ સહેર	વડવાણ સહેર	શિખરનાથ	શામળા પાણીનાથજી	૧૫—૧૦
૧૪૩૩	"	મોઢી પાસે લાખુ પોળ	"	"	"	આદિનાથજી	૮૦—૧૪
૧૪૩૪	"	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	— ૧

અધ્યાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ	લેખનો સંવત.	કસ્ટોડિયન સ્થિતિ	કૌનાની વસ્તી.	કેપા. અથ	ધર્મ-શાળા	વિશેષ નોંધ
શેઠ નાગરદાસ પરશોતમદાસ ૧૯૮૦	નાગરદાસ પરશોતમદાસ		સારી				ખીજે માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	સિવલાલ બેચરદાસ કોદારી		..	૫૦૦	૨	૧	એક લાયબ્રેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૪૦ લગભગ	શેઠ કસ્તુરચંદ મનજીભ		..	૪૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૭૪	કંસરાજ નાનજી		..	૪૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શેઠ આ. કે. ની પેઢી પ્ર. બમવાનદાસ હરખચંદ	૧૮૬૭	..	૧૬૦૦	૭	૧	એક નીલમની તથા બે સ્ક્રિપ્શની મૂર્તિઓ છે. શાન
							કાંઠાર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ				એક આરસના ગોતમસ્વામીની મૂર્તિ છે.
ખેતરી ખીવરી કમ્પી ૧૯૮૧	મોડિંગી કમીટી		..				એક લાયબ્રેરી છે. ૨૫ અભ્યાસીઓ અભ્યાસ કરે છે.
શ્રીસંધ ૨-૧૯૧૪	જુરાભાઈ ઓપડાસ		..	૭૫	૨	૧	એક આવક-આવિકાની બીજી મૂર્તિ છે. ધૂમદાસી પાણી
							૫૩ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૦ લગભગ	કવચુલાલ કમનલાલ		સાધારણ	૨૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શેઠ આ. કે. ની પેઢી વડવાણુ હઠેર		સારી	૨૨૦૦	૪	૧	બે લાયબ્રેરી છે. એક મહસ્થાની મૂર્તિ છે.
શ્રીસંધ ૧૭૫૦ લગભગ	..	૧૮૨૦	..				મૂળાપકલના પરિઠર પર સંવત ૧૨૦૮ ની સાલનો
							ગ્રામીન લેખ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૬	..	૧૫૦૪	..				

નંબર	ગામનું નામ	કેસીફ	રેલવે સ્ટેશન	પાસ્ટ એપ્રોફિસ	બાંધણી	મૂળના વડે	પ્રતિબાદના સંખ્યા
૧૪૧૫	ભેરાવરનગર	ભભરમાં	ભેરાવરનગર	ભેરાવરનગર	શિખરબંધ	પાર્શ્વનાથજી	પાપાણુ-ધાડ ૩-૫
૧૪૧૬	"	મૂનીલાલ કમળસી શાકને ત્યાં	"	"	ધર	વિમળનાથજી	— ૧
૧૪૩૭	વઢવાણ કેરપ	દેરાસર લાઈન	વઢવાણ કેરપ	વઢવાણ કેરપ	શિખરબંધ	વાસુપૂર્ણજી	૨૦-૨૫
૧૪૩૮	"	લેન બોર્ડિંગ ક્લૅસ	"	"	ધર	પાર્શ્વનાથજી	૩-૩
૧૪૩૯	દૂધરેજ	વાણીઆવાસમાં	દૂધરેજ	દૂધરેજ	"	મહાવીરસ્વામી	૧-૩
૧૪૪૦	કટુડા	ભભરમાં	કટુડા	કટુડા	"	સંભવનાથજી	૧-૪
૧૪૪૧	દેવચરાદી	"	કટુડા ૨ મા. દૂર	ગુજરવઢી	શિખરબંધ	ચંદ્રપ્રભુજી	૧-૨
૧૪૪૨	ગુજરવઢી	"	રાજ સીતાપુર ૨ મા. દૂર	"	ધર	મુનિસુખત સ્વામી	— ૧
૧૪૪૩	રાજ સીતાપુર	"	સીતાપુર ૨ મા. દૂર	સીતાપુર	શિખરબંધ	સીતલનાથજી	૪-૩
૧૪૪૪	પ્રાંતિયા	મોઢું દેરાસર	પ્રાંતિયા ૧ મા. દૂર	પ્રાંતિયા	"	અછતનાથજી	૩૨-૪૦
૧૪૪૫	"	નાનું દેરાસર ૩૫૩ ભભર પાસે	"	"	"	સંભવનાથજી	૧૨-૧૮
૧૪૪૬	ચાળા	ભભરમાં	પ્રાંતિયા ૪ મા. દૂર	ભરાલા	"	કુંડુનાથજી	— ૨
૧૪૪૭	સરવાળ	"	" ૮ મા. દૂર	મેલાણ	"	વાસુપૂર્ણજી	૧-૩
૧૪૪૮	ધ્રુમ	"	" ૭ મા. દૂર	"	ધર	આદિનાથજી	૧-૨

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટનારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેશસરની રિતિ.	કૌનાની વરતી.	કેપા. નંબર અથવા રાજ્ય.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૬૩	જયજીભાઈ હિરેચંદ		સારી	૮૦૦	૨	એક લાયસેન્સી છે.
શ્રી મુનીલાલ કમળશી ૧૯૬૮	શ્રી મુનીલાલ કમળશી		"			
શ્રીસંધ ૧૯૪૬	શ્રી આ. કે. ની પેઢી વડવાણુ કેરપ	૧૮૪૮	"	૨૫૦૦	૨ ૧	એક લાયસેન્સી છે.
શ્રી પાનાચંદ ઠાકરશી ૧૯૬૪	પાનાચંદ ઠાકરશી		"			એક નૅન બોર્ડિંગ છે. લાલ ૧૧૦ વિદ્યાર્થીઓ.
						અભ્યાસ કરે છે
શ્રીસંધ ૧૯૮૮	મોહકભાઈ કુંવરજી	૧૯૮૬	"	૬૦	૧	બીજી માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૫	સિવભાઈ ચાંપસી		"	૩૦	૧	"
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી કાંતિલાલ ખીમચંદ	૧૮૬૧	"	૩૦	૩	
શ્રીસંધ ૧૯૬૬	શ્રી ભાઈચંદ સાંકળચંદ		સાધારણ	૬૫	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી વટારામ કમળશી	૧૮૯૩	સારી	૬૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૯૦ લગભગ	શ્રી આ. કે. ની પેઢી પ્રાંભા		"	૧૨૦૦	૬	
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી ભગવાનરામ સવચંદ		"			
શ્રીસંધ ૧૯૬૮	શ્રી દલીપચંદ ખીમચંદ	દેરાસર ૧૬૬૮	સાધારણ	૧૨	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી આ. કે. ની પેઢી પ્રાંભા	૧૯૨૧	સારી	નથી	૧	ખાખામાંથી પાછી પડે છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૦ લગભગ	શ્રી ઉબામશી જીવરાજ		"	૨૫	૧	

નંબર	ગામનું નામ	ડેકાથ.	કેલે કરેશન.	પ્રાર ઓફિસ.	બાંધણી.	મૂળનાયક	પ્રતિભાજીની ક્રમાંક
૧૪૪૬	ભલા	ભભરમાં	પ્રાંત્રી ૭ ગા. ફર	ભરાડા	ધર	પાથનાથજી	પાથનાથજી — ૨
૧૪૫૦	કોલ	"	"	કોલ	શિખરબંધ	ભલાજી પાથનાથજી	૪— ૪
૧૪૫૧	સરા	"	ભાનરોડ ૬ ગા. ફર	સરા	"	અણતનાથજી	૩— ૩
૧૪૫૨	હળવડ	"	હળવડ	હળવડ	"	વાસુપુત્રજી	૩— ૩
૧૪૫૩	ટીકર (રણવી)	"	૭ ગા. ફર	ટીકર	"	સુપ્રતિનાથજી	૭— ૨
૧૪૫૪	વડાવદર	"	૪ ગા. ફર	વડાવદર	ધામાબંધ	ચંદ્રપ્રભુજી	૩— ૩
૧૪૫૫	બલદાણા	"	બલદાણા રોડ ૨૧ ગા. ફર	બલદાણા	શિખરબંધ	આદિનાથજી	૧— ૨
૧૪૫૬	રાભપર	"	વડવાણ બં. ૨ ગા. ફર	રાભપર	ધર	"	— ૧
૧૪૫૭	ભખતર	"	ભખતર ૧ ગા. ફર	ભખતર	શિખરબંધ	"	૧— ૩
૧૪૫૮	વણા	"	૩ ગા. ફર	વણા	"	પાથનાથજી	૪— ૧
૧૪૫૯	ખેરવા	"	લીલાપુર રોડ ૫ ગા. ફર	ખેરવા	ધર	મુનિશ્ચક્ત સ્વામી	— ૧
૧૪૬૦	વિલસગઢ (વડે)	"	ભાગભી રોડ ૩ ગા. ફર	વિલસગઢ	શિખરબંધ	શાંતિનાથજી	૧— ૫
૧૪૬૧	રામપુરા	"	રામપુરા	રામપુરા	ધર	પાથનાથજી	— ૧
૧૪૬૨	ભાવલા	"	ભાવલા ૦૧ ગા. ફર	ભાવલા	શિખરબંધ	અણતનાથજી	૧— ૧૬

જાણનારનું નામ તથા સંવત.	ચઢીવટકારનું નામ.	સંખ્યા સંવત.	કેસરની સ્થિતિ.	કેસરી વસ્તી.	કેસ- અવ.	ધર્મ- સાધ.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૨૫ લગભગ	શ્રેષ્ઠ મોહનલાલ બેઠાભાઈ	ચ. નં. ૧૭૪૬	જારી	૨૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૨૮	શ્રેષ્ઠ મણિલાલ મગનલાલ	"	"	૧૬૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	ગાંધી મોહનલાલ મેચરદાસ	૧૯૨૧	"	૪૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૩૦ લગભગ	ચૂંલલાલ કમળશી	૧૬૬૦	"	૨૦૦	૧		એક લાંબો છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રેષ્ઠ મણિલાલ લખતચંદ	"	"	૮૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૨૦ લગભગ	ગાંધી સોમચંદ રામચંદ		સાધારણ	૧૦૦	૧		બીજો માળ છે એક આરસની શ્રી ગૌતમ.
							સ્વામીની પ્રતિ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૭૫ લગભગ	શ્રેષ્ઠ જીવરાજ ગજાભાઈ	૧૮૯૩	"	૪૫	૨		ધૂમટમાંથી પડી પડે છે.
શ્રીસંધ ૧૯૪૬	શ્રેષ્ઠ અનુલખ કેશવજી	"	"	૭૦	૨		બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૪૦ લગભગ	શ્રેષ્ઠ જીવજીભાઈ મેલુદીભાઈ		જારી	૧૨૫	૧		
"	શ્રેષ્ઠ મણિલાલ વીરપાળ વડવાણી ૧૭૫	૧૯૨૧	"	૧૫૫	૧		
"	શ્રેષ્ઠ મોહનલાલ કેવળદાસ		સાધારણ	૪૦	૧		બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રેષ્ઠ આ. કે. ની પેદી વીરમયામ		"	૧૫૫	૧		
"	શ્રેષ્ઠ જિવલાલ ગામજી		જીવું	૪૨	૧		જીવું કેસર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શ્રેષ્ઠ રાજપાળ જીવજી		જારી	૨૦૦	૨		"

નંબર	ગામનું નામ	ઠંઠાઈ	ફેલે રહેતાન.	પાત્ર એકીકૃષ.	બાંધણી	મુળનાયક	પ્રતિભાજની સંખ્યા
૧૪૬૩	સુદામડા	બળરખા	સાપકા ૮ મા. ફર	સુદામડા	શિખરખંધ	વાસુકુલજી	પાપાણુ-ધાતુ ૩-૨
૧૪૬૪	સેવકપુર	"	"	સેવકપુર	ધર	આદિનાથજી	— ૧
૧૪૬૫	ચોરવીરા	"	રામપરડા ૪ મા. ફર	ઉમરડા	"	પાર્શ્વનાથજી	— ૧
૧૪૬૬	મળી	"	મળીરોડ ૪ મા. ફર	મળી	શિખરખંધ	"	૧૨-૧૦
૧૪૬૭	"	ઠાંઠારી ચંડુલાલ અમુલખ ને ત્યાં	"	"	ધર	ચંદ્રમણજી	— ૩
૧૪૬૮	ડીકર (પરમાણી)	બળરખા	૨ મા. ફર	ડીકર	"	સુમતિનાથ	— ૧
૧૪૬૯	ચાન	"	ચાન	ચાન	શિખરખંધ	અજીતનાથજી	૬-૫
૧૪૭૦	ચોટીલા	"	ચોટીલા	ચોટીલા	ધાપાખંધ	પદ્મપ્રભુજી	૭-૮
૧૪૭૧	વાંકાનેર	"	વાંકાનેર ૨ મા. ફર	વાંકાનેર	શિખરખંધ	અજીતનાથજી	૮-૭
૧૪૭૨	"	"	"	"	"	ચંદ્રમણજી	૭-૩૩
૧૪૭૩	ચોરખી	કેરાસરવાળી મલી હરખાર મઠ પાસે	ચોરખી ૧ મા. ફર	ચોરખી	"	ધર્મનાથજી	૩-૩
૧૪૭૪	"	"	"	"	"	પાર્શ્વનાથજી (ધાતુના)	૪૦-૪૬
૧૪૭૫	દંઠારા	બળરખા	દંઠારા	દંઠારા	"	પાર્શ્વનાથજી (ચારણના)	૧-૩

ખાવાનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	સેખનો સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	જેતોની વસ્તી.	કિબા- અથ શાળા.	વર્ગ- શાળા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૬૭૮ વે સુ. ૧૦	મનમલાલ જીવજીવાલ	૧૬૬૦	સારી	૨૨૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૪૪	શેઠ નરસીદાસ વલ્લભભાઈ		સાધારણ	૪૦			જન્મ છે.
શ્રીસંધ ૧૬૭૫ લગભગ	નંખકલાલ નાયરદાસ		"	૨૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૧૬	જુદરાસ પરસોતદાસ		સારી	૨૫૦	૨		
ઠોઠારી અમુલખ ખાવમદાસ ૧૬૯૯	ઠોઠારી ચંદુલાલ અમુલખ		"				
શ્રીસંધ ૧૬૬૭	શેઠ ચતુરભાઈ તલકશી		સાધારણ	૨૦	૧		
શેઠ જવા વેલાણી વાંઠાનેર- વાળા ૧૮૯૦ લગભગ	શેઠ કિન્નમરી જીવરાજ		સારી	૧૫૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૫૦ લગભગ	શેઠ પીતામરદાસ ઝવેરચંદ		"	૩૨૫	૧		બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૬	કમીટી જમજીવનદાસ ચતુરભાઈ		"	૧૨૦૦	૩		૧ લાવજેરી છે. ૧૨૬-ની સાથની ધાતુની પાર્શ્વનાથ ભગવાનની સૂતિ પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૬૨૮	હરિશ લ ખાંડાઈદાસ						બીજો દેરાસરો એક જ કાપડિયામાં છે.
શ્રીસંધ ૧૮૩૫ લગભગ	શેઠ મોહનલાલ લાલચંદ સંખવી		"	૧૨૦૦	૩	૧	એક લાવજેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૮૬૫ લગભગ	"	૧૮૬૦	"				આ દેરાસરના કિપરના શી પાર્શ્વનાથ ભગવાનના ગજરામાં તથા ધાતુ સૂતિ- એ ખાસ પ્રાચીન છે.
શ્રીસંધ ૧૬૪૪ લગભગ	શેઠ મંગળજી ખીમજી		"	૨૫૦	૧		

નંબર	ગામનું નામ	ટેકાફી.	રેલવે સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	બાંધણી.	મૂળનાયક	પ્રતિભાણની સંખ્યા
૧૪૭૬	મેલા	બખરમાં	મેલા	મેલા	ધામાબંધ	પદમણુજી	ધામાબંધ-પાટ ૧-૮
૧૪૭૭	વવાણિયા	શ્રીચંદ્ર રાજચંદ્ર જી-અભવન	હરીસરા ૪ મા. દુર	વવાણિયા	ધૂમટબંધ	શ્રાતિનાથજી	— ૭
૧૪૭૮	માળિયા	બખરમાં	૧૪ મા. દુર	માળિયા	શિખરબંધ	ઐયાસનાથજી	૪-૭
૧૪૭૯	માળ	"	જેતપુર ૪ મા. દુર	જેતપુર	ધામાબંધ	વાસુકીજી	૧-૧
૧૪૮૦	ખાખરેલી	"	ખાખરેલી	ખાખરેલી	"	સુધાશનાથજી	૧-૭
૧૪૮૧	રાજકોટ	દેરાશેરી-સીટીમાં	રાજકોટ સીટી ૧ મા. દુર	રાજકોટ	શિખરબંધ	"	૬-૬
૧૪૮૨	"	શેઠ છાટાલાલ હેમચંદ્ર પટણી ના બંધામાં-સદરમાં	"	"	ધૂમટબંધ	સુનિસનત શ્વામી	— ૮
૧૪૮૩	"	શેઠ ચીમનલાલ અભેચંદના બંધામાં-સદરમાં	"	"	સામરજીવાળું	ધામનાથજી	૩-૧
૧૪૮૪	"	પોસ્ટઓફીસની બાજુ સદરમાં	"	"	૫૨	આદિનાથજી	— ૧
૧૪૮૫	"	શેઠ દેવકરના મૂળજી જૈન મોડિંગ હાઉસ	"	"	"	ધામનાથજી	— ૧
૧૪૮૬	ગોડલ	દેરાશેરી	ગોડલ ૧ મા. દુર	ગોડલ	શિખરબંધ	ચંદ્રમણુજી	૭-૧૦
૧૪૮૭	સરધાર	બખરમાં	રાજકોટ ૧૭ મા. દુર	સરધાર	ધૂમટબંધ	આદિનાથજી	૫-૫
૧૪૮૮	વેળાવદર	"	દીમસર ૪ મા. દુર	કોઠ	ધામાબંધ	સંભવનાથજી	— ૨

બાંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટકારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દસ્તાવેજની રિશતિ.	કેનાની વસ્તી.	કૃપા-અથવા રાખા.	વર્ગ-રાખા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૨૮	પારખ દુલ્લભજી ડેસાઈ		સારી	૫૦	૧		એક પુસ્તક બંધાર છે. બીજો માળ છે.
શ્રી કમવાનદાસ રણછોડા-દાસ કરોન્મીવાળા સં. ૨૦૦૦	મણીજીવનદાસ જલસરાજ		"	૧૫	૧	૧	એક પુસ્તકબંધાર છે. બા રમાન રમણીય છે.
હામણુ સુદ ૧૫							
શ્રીસંધ ૧૯૫૪ વ. સુ. ૬	શ્રી કાલવલ્લુ ધનજી		"	૧૫૦	૧		એક નાનો બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૪૮ અગભગ	શ્રી સોમચંદ ગુલામચંદ		"	૨૦	૧		બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૬	અમનલાલ પાનાચંદ	૧૯૦૩	"	૧૧૦	૧		એક પુસ્તક બંધાર છે. બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ અગભગ	મ. ચકુભાઈ વખતચંદ પરમાર		"	૩૭૪૬	૨	૧	એક લાવજેરી છે
શ્રી કોટાલાલ હેમચંદ પંડુરી ૨૦૦૦ ફા. સુ. ૪	શ્રી કોટાલાલ હેમચંદ પંડુરી	૨૦૦૦	"				રેકના બંધારમાં અલગ સુરંગ દેરાધર છે.
શ્રી અમનલાલ અભેચંદ મણીઆર ૨૦૦૧	શ્રી અમનલાલ અભેચંદ મણીઆર		"				
વડોલ ઉજ્જવરી સિવલાલ ૧૯૬૭	વડોલ ઉજ્જવરી સિવલાલ	૧૫૩૫	"				બીજો માળ છે.
દેવકરણુ મુળજી જૈન મોડામ ૨૦૦૧	શ્રી અમનલાલ અભેચંદ મણીઆર	૧૩૪૬	"				
શ્રીસંધ ૧૮૪૦	શ્રી ભાઈચંદભાઈ પરમાણુદાસ		"	૨૫૦	૧	૨	એક પુસ્તક બંધાર છે
શ્રી લીલાધર કમ્પાણી તથા વીરા અજરામર	શામળજી ગોરખનદાસ દોશી		"	૧૦૦	૧	૧	
કરજી ૧૯૩૭ ફા. સુ. ૧							
શ્રીસંધ ૧૯૬૧ ફા. સુ. ૨	જોડાલાલ કરચંદ શાહ	૫. નં. ૧૬૮૧	"	૫૦	૧		બીજો માળ છે.

નંબર	ગામનું નામ	કેસનું.	રેલવે રેકર્ડનું.	પોસ્ટ ઓફિસ.	બાંધણી.	મૂળનાયક	મતિમાણની સંખ્યા
૧૪૮૯	ભગનગર	લોડ હાઉસ સરખામાં	ભગનગર	ભગનગર	સિખરબંધ	શાંતિનાથજી	પાપાજી-ધાતુ ૨૪૭-૫૭
૧૪૯૦	"	"	"	"	"	વાસુધેવજી	૬-૧૪
૧૪૯૧	"	પોસ્ટ ઓફિસની સામે	"	"	"	શાંતિનાથજી	૨૪૧-૨૬
૧૪૯૨	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૬૩-૧૭૩
૧૪૯૩	"	શાંતિ મારફત પાસે ઝોનાસારમાં	૧ મા. ફર	"	ધર	શાંતિનાથજી	૧-૩
૧૪૯૪	"	શેઠ કૃષ્ણદેવ પસ્તોતમદાસ નો બંધો	"	"	"	શાંતિનાથજી	-૩
૧૪૯૫	"	શેઠ પોપટલાલ મારફતની ઝોનાસારમાં	"	"	"	"	૨-૬
૧૪૯૬	"	પંચાસરનો ચોક વડામાં	"	"	સિખરબંધ	મુનિસુબન સ્વામી	૫-૧૧
૧૪૯૭	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૬-૧૦
૧૪૯૮	"	શેઠ હવરાજ રતનશીની ધર્મશાળામાં	"	"	ધામબંધ	અણ્ણનાથજી	૧૬-૭
૧૪૯૯	"	દાદારી બીસાઓસવાલ કેન ઝોડિય સામે	"	"	ધર	આદિનાથજી	-૧
૧૫૦૦	"	કાંઠાના ચાકમાં	"	"	સામરણવાળું	ધર્મનાથજી	૪૬-૧૪

બંધાવનારનું નામ તથા સ વન.	વહીવટકારનું નામ.	લેખનો અંક.	દસ્તસરની સ્થિતિ.	સોનાની વસ્તી.	કેપા- અથ- સાથ.	વિશેષ નોંધ
શાહ રાયશી તેજશી ૧૬૯૦	રાયશી શાહ અને વર્ધમાન શાહની પેઢી		સારી	૩૫૦૦	૧૨ ૪	એક સફટિકા પ્રતિપાછ છે. ૩ પુસ્તક બંધાર છે. ૨ લાયકેરી છે. ચોરીવાળા દેરાસરના નામથી આ દેરાસર પ્રસિદ્ધ છે.
શીસંધ ૧૬૯૦	"		"			
શેઠ વર્ધમાન શાહ ૧૬૭૫	"	મુ. ના. ૧૬૭૫	"			બાવન બિનાશનું દેરાસર છે.
શીસંધ ૧૬૩૩	તપગન્ધ શીસંધ વસનગ નાનચંદ	૧૬૭૭	"			એક સોનાની મૂર્તિ છે
કોઠારી રતનશી રામજી ૧૯૫૯	માણજીવન પોપટલાલ કોઠારી	૧૯૪૯	"			
શેઠ કૃષ્ણચંદ પરસોતમદાસ તબોળી ૨૦૦૦	કૃષ્ણચંદ પરસોતમદાસ તબોળી		"			
શેઠ પોપટલાલ ધારશી ૧૯૭૮	શેઠ પોપટલાલ ધારશીભાઈ	૧૭૦૬	"			એક કોન મોડેલ છે. કાલ ૧૫ વિદ્યાધામો વ્યવસાય કરે છે.
શેઠ રવજી વીરચંદની દીકરી નાથભાઈ ૧૯૫૬	અવેરો ગિરધરભાઈ વીરજી		"			માણુમાં એક સુરમહિર છે.
શેઠ અબ્દુરામર ૬૨જી ૧૯૫૨	બાંધી રાયચંદ ધારશીભાઈ	૧૯૧૨	"			શેઠ-સાદાણીની આરસની મૂર્તિ છે. કસ્તુરમાધર્મની કોબી આરસની મૂર્તિ છે.
શેઠ જીવરાજ રતનશી ૧૯૬૩	શેઠ ચાંપશી કુંવરજી	૧૯૨૧	"			
જગનલાલ પરસોતમદાસ પોરવાડ	જગનલાલ પરસોતમદાસ પોરવાડ	૧૯૮૯	"			
ખરતરગન્ધ શીસંધ ૧૭૦૦ હાથલાલ	પારેખ નરસેરામ કંસરાજ	૧૬૭૬	"			

નંબર	વાખાણ નામ	કેશવ	કેલ્વે રેકર્ડ	પ્રારંભિક	આવૃત્તિ	મુળનાયક	અંતિમાણની સંખ્યા
૧૫૦૧	ભગવત	હાજીના મકલાઈ	ભગવત	ભગવત	ધામાખંધ	મેમિનાથજી	પાપાણ-ધાજી ૨૭-૧૪
૧૫૦૨	"	લાલપાણ પાસે કેલીકળીઆચા	"	"	ધર	ગોડી પાર્શ્વનાથજી	૩-૫
૧૫૦૩	આરમઠા	ભગવત	આરમઠા ૦૧ મી. ફર	આરમઠા	ધામાખંધ	વાસુધેવજી	૧-૨
૧૫૦૪	ભગવતલીઆ	દેરાકળીયું	ખંભાલીઆ ૧ મી. ફર	ખંભાલીઆ	શિખરખંધ	પાર્શ્વનાથજી	૧૦-૩
૧૫૦૫	હાંતા	ભગવત	" ૫ મી. ફર	"	ધર	મહાવીરરામી	— ૨
૧૫૦૬	મોહર	"	મોહર ૦૧ મી. ફર	મોહર	શિખરખંધ	જીપાર્શ્વનાથજી	૬-૧
૧૫૦૭	ગુપ્તી (દલ)	"	" ૧ મી. ફર	પદાણી	"	અણતનાથજી	૩-૧
૧૫૦૮	પદાણી	"	" ૨ મી. ફર	"	ધામાખંધ	સંભવનાથજી	— ૩
૧૫૦૯	ગોડીઆવડી	દરગાદીવાસમાં	પીપલી ૩ મી. ફર	ગોડી આવડી	શિખરખંધ	ચંદ્રમણજી	૩-૫
૧૫૧૦	નાની આવડી	"	" ૬ મી. ફર	"	ધર	મહાવીરરામી	— ૩
૧૫૧૧	નવાયામ	"	" ૧ મી. ફર	નવાયામ	શિખરખંધ	ચંદ્રમણજી	૩-૫
૧૫૧૨	અપાકંધ	"	" ૭ મી. ફર	અપાકંધ	"	પાર્શ્વનાથજી	૩-૭
૧૫૧૩	નાની ચાકુલા	"	મોહર ૩ મી. ફર	લાલપુર	ધર	વાસુધેવજી	— ૧
૧૫૧૪	કુંઘા	"	ખંભાલીઆ ૧૪ મી. ફર	કુંઘા	ધામાખંધ	આદિનાથજી	— ૧

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	જાહેરકારનું નામ.	સંખ્યા સંવત.	દેશભરની સ્થિતિ.	જેનાની વરતી.	જીમ અથવા શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રી કૃષ્ણી ચૌરા ૧૬૪૮ મહા સં. ૫	શ્રી મુનીલાલ શાણેકમંદ		સારી			એક આરસની મોતમ-સ્વામીની મૂર્તિ છે.
શ્રી લીલાધર કમ્પાણી ૧૮૫૦ લગભગ	શ્રી બાલુલાલ શુદ્ધભાસ		"			અગ્નિદેવીની મૂર્તિ પ્રાપ્ત છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૭ મહા વદ ૬	ભદ્રવજી મુળજી	૧૯૮૬	"	૧૩	૧	બીજી માળ છે. એક નાનો કાંડાર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	દેવકરજી ભવાન		"	૩૫	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૫૦	લાલજી પેશરાજ	૧૩૮૫	"	૧૫૦	૧	
શ્રી રાવશી વહાંમાન અમરસી-૧૭૦૦ લગભગ	હંસરાજ દેવજી મોઢી ખાવડીવાળા		"	૪	૧	કમ્પાણીસાગરસિની આરસની ૧ મૂર્તિ છે. એક પાટુની સાકુમૂર્તિ છે.
શ્રી પૂજારી શાલાભાઈ ૧૯૫૬	ખીમસી મેવજી		"	૨૫૦	૧	એક આરસની ગુરુમૂર્તિ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૮૬ લગભગ	વેલસી ખીમજી	૧૫૧૮	"	૬૦૦	૧	
શ્રી વીરપાળ ખાસની દોહરી દેવલાખાઈ ૧૯૬૩	રૂપસી શાણેક મોડાવા	૧૯૨૧	"	૨૦૦	૧	
પુનસી દાનજી ૧૯૬૫	ગોપાલભાઈ ધરમસી		"	૧૦૦	૧	એક પુસ્તક કાંડાર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૯	રૂપસી વીરપાળ	૧૯૨૧	"	૭૦૦	૧	
હોરા રાજપાળ તથા શાખા રાજપાળ ૧૯૫૭	રાવનંદ રત્નમલાભાઈ	૧૯૦૩	"	૬૦૦	૨	
શ્રીસંધ ૧૯૮૦	મગજી અંદરજી ભવાન		"	૨૨૫	૧	
વજનજી હીરજીની વિપથ પુરીભાઈ ૧૯૮૧	મેતા શુદ્ધજી પ્રેમજી	૧૫૬૮	"	૧૨૫	૧	

નંબર	ગામનું નામ	ટેકાફો	રેકૉર્ડ રેકૉર્ડિંગ	ચીફ ઓફિસ	ઓફિસ	મુળનાયક	પ્રતિબાદની સંખ્યા
૧૫૧૫	લાલપુર	બાબરખા	બાબરખા ૨૪ મા. ફર	લાલપુર	શિખરખા	ધર્મનાથજી	પાપાજી-ધાડુ ૩-૨
૧૫૧૬	ચેલા	"	બાબરખા ૭ મા. ફર	ચેલા	ધાપાખા	અણતનાથજી	૩-૨
૧૫૧૭	ભાખાખાવળ	"	ભાખાખાવળ	ભાખાખાવળ	ધર	સુમતિનાથજી	— ૩
૧૫૧૮	વસઈ	"	૫ મા. ફર	બેડ	"	મેમિનાથજી	— ૧
૧૫૧૯	ધુવાવ	"	બાબરખા ૫ મા. ફર	ધુવાવ	શિખરખા	મુપાર્થનાથજી	૩-૧
૧૫૨૦	અહીઆખાડા	"	અહીઆખાડા	અહીઆખાડા	"	આદિનાથજી	૭-૧
૧૫૨૧	બાબરખા	"	બાબરખા ૦૧ મા. ફર	બાબરખા	ધાપાખા	અનંતનાથજી	૩-૧
૧૫૨૨	હડમતીઆ	"	હડમતીઆ ૦૧ મા. ફર	હડમતીઆ	ધુમટખા	મહાવીર સ્વામી	૩-૧
૧૫૨૩	પ્રોળ	દેરાશેની	પ્રોળ ૧૧ મા. ફર	પ્રોળ	શિખરખા	સાતિનાથજી	૭-૨૫
૧૫૨૪	બેડીઆ	"	બેડીઆ ૦૧ મા. ફર	બેડીઆ	"	અનિસુત સ્વામી	૬-૧
૧૫૨૫	આમરજી	દાવલસાના વાસખા	આમરજી ૫ મા. ફર	આમરજી	"	સાતિનાથજી	૩-૪
૧૫૨૬	બાલભા	સોનીવાડખા	બેડીઆ ૮ મા. ફર	બાલભા	ધુમટખા	અનિસુત સ્વામી	૩-૪
૧૫૨૭	લતીપુર	બાબરખા	પ્રોળ ૮ મા. ફર	લતીપુર	શિખરખા	પાપાજી	૩-૩

બાંધવાનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	ચોખ્ખો સંવત.	ફેરાસરની સ્થિતિ.	જેમાંની વસ્તી.	ઉપ- અથ સામાન્ય	વિશેષ નોંધ
મુળઅંક હેમરાજની વિધવા તથા સા. કચરા હેમરાજીની	રાધવજી હેમરાજ	૧૬૬૬	સારી	૪૫	૧	
દાહરી ગોધી ૧૯૫૮						
શેઠ નરુ ચાંપશીની વિધવા પાવતીબાઈ ૧૬૫૨	જેસમ બીમાણી		"	૪૦૦	૨	
શ્રીસંધ ૧૬૭૮	કચરા જીવરાજ		"	૫૪૦	૧	
" ૧૬૯૫ લગભગ	વેરજી તેજપાળ	૧૫૫૩	સાધારણ	૪૫૦	૧	
" ૧૬૦૦ "	દરખાલા નારણજી		સારી	૧૫૦	૧ ૧	
ચેરા ઉમેશજી કાળિ- દાસની વિધવા બાઈ	શ્રીસંધની કમીટી		"	૧૨૫	૧	એક દેરીમાં કાનસૂરની બ્યારસના મુર્તિ છે.
હેમકોર ૨૦૦૦ ચે. સુદ ૬						
શ્રીસંધ ૧૬૪૦ લગભગ	શેઠ સહજાજી પાનાજી		"	૨૦૦	૧	
" ૧૬૩૨	ગોતીજી ધરમરાજી	૧૬૨૧	"	૧૦	૧	
" ૧૫૫૦ લગભગ	શેઠ કુલજી વીરજી		"	૭૫૦	૨	
" ૧૬૨૦	જીવરાજ રાધવજી		"	૧૨૫	૧	
અવેરજી લખવાનજીની પત્ની લાકારબાઈ ૧૬૭૮	ફેરાજી જગનલાલ	૧૬૭૫	"	૫૦	૧	
લધા લાણજીની માતા બાઈ બાઈ ૧૮૬૫	માલજી અવેરજી માટલીઆ	૧૮૬૩	"	૨૦	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૬૩૧	ચેરા લાણજી કમ્પાણજી		"	૧૪૦	૨ ૧	એક લાખચેરી છે.

નંબર	માનવ નામ	કેસ	ફેલો રેકૉર્ડ	પાસ અધિક	બાંધણી	મુળનાયક	પ્રતિભાજની સંખ્યા
૧૫૨૮	પડધરી	હુમનની દેરી પાસે	પડધરી ૦૧ મી. ફર	પડધરી	ધર	પાર્શ્વનાથજી	પાપાણુ-માણુ — ૨
૧૫૨૯	મોટીભલસાણુ	બબરમાં	બબરમાં ૭ મી. ફર	એલા	શિખરબંધ	"	૩— ૩
૧૫૩૦	મોતીમહેતાના વડાલા	"	હામતીઆ ૭ મી. ફર	મોતીમહેતાના વડાલા	"	ચંદ્રમણજી	૩— ૩
૧૫૩૧	બમકડેરણુ	"	ધોરાજી ૧૦ મી. ફર	બમકડેરણુ	"	આદિનાથજી	૬— ૬
૧૫૩૨	પાલીતાણુ	કે. આ. હની પાસે મોડું દેરાસર	પાલીતાણુ ૧ મી. ફર	પાલીતાણુ	"	"	૬૩—૩૮
૧૫૩૩	"	મોડી પાર્શ્વનાથજીનું દેરાસર	"	"	સામરણુવાળું	ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથજી	૩૫—૩૫
૧૫૩૪	"	ગેરજના ડેલામાં	"	"	ધાખાબંધ	સાતિનાથજી	૭— ૨
૧૫૩૫	"	કે. નરસીનાથની ધર્મશાળામાં	"	"	ધર	ચંદ્રમણજી	૩૨—૧૮
૧૫૩૬	"	કે. નરસી ડેરાવજીની ધર્મશાળા	"	"	સામરણુવાળું	જાવબાનજી	૧૨—૧૧
૧૫૩૭	"	વીરબાઈ ખાડશાળા	"	"	ધાખાબંધ	મહાવીરરામી	૩— ૨
૧૫૩૮	"	કે. મોતી સુખિયા ની ધર્મશાળા	"	"	શિખરબંધ	આદિનાથજી	૧૮—૧૦
૧૫૩૯	"	લાલવાડી-ચાલુખન ધર્મ શાળાની પાછળ	"	"	ધર	"	૩— ૩
૧૫૪૦	"	હંડુભાઈની ધર્મશાળા	"	"	"	"	૧૪— ૪

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટકારનું નામ	લેખનો સંવત.	કેસરની રિયનિ.	જેનાની વરતી.	કેપા. અથ.	ધર્મ-શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રી દેવકરજી અમૃતલાલ ૧૯૮૬ અમલમ	શ્રી દેવકરજી અમૃતલાલ		સારી	૫૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૫૦૦ અમલમ	૫૬મસી મોધવજી		..	૪૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૫૮	રામચંદ કીરાચંદ	૧૯૨૧	આધારજી	૨૨	૧	૧	શ્રી ૧૨૨૮ની સાલની શ્રી શાંતિનાથ ભગવાનની ધાતુ મૂર્તિ પ્રાપ્ત થઈ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૧૯	હોમચંદ મોતીચંદ		સારી	૩૦૦	૨		
રૂપચંદ કોમલજી કીલવાળા ૧૮૧૭	શ્રી આ. ક. ની પેઢી		..				
શ્રીસંધ				
વતિશ્રી દેવજી ૧૯૫૦	મતિસહુચીચંદ કરમચંદજી		..		૧		
શ્રી નરસી નાથા ૧૯૫૦	શ્રી નરસી નાથા ચેરીડી દુરુદ	૧૯૨૧	..				ગ્રેડા ૫૨ છે.
શ્રી નરસી દેવજી નામક ૧૯૨૧	શ્રી નરસી દેવજી ચેરીડી દુરુદ	૧૯૨૧					એક સુખકની ગુરુમૂર્તિ છે. એક ગુરુચરણની ધાતુમૂર્તિ છે.
વીરભાઈ પાઠશાળાના દુરુદીઆ ૧૯૫૬	વીરભાઈ પાઠશાળાના દુરુદી કીરજી પેલાભાઈ		..				એક કાંડાર તથા લાખચેરી છે.
મોતીચંદ અવેરચંદ સુરત-વાળા ૧૯૫૦ અમલમ	અવિજયચંદ અમરચંદ અવેરી		..				
કોસલલાલજી લુણાવત ૧૯૬૦	અનિલ ચિંતામજી		..				એક હાથવાડી છે જેની અંદર નિળદવસાર તથા નિળકુશલચરિત્રની આરસ-ની મૂર્તિ છે.
શ્રી ભગવાનજી તિથોક-જી ૧૯૬૨	ભાગવાનજી તિથોકચંદજી	૧૯૬૬	..				ગ્રેડા ૫૨ છે.

નંબર	ગ્રામણ નામ	કેસર્ક.	રેલવે સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	બાંવણી.	મુળનામક	પ્રતિબાદની સંખ્યા
૧૪૪૧	પાલીતાણા	જલકુંવરની - પર્થશાળા	પાલીતાણા ૧ મા. ફર	પાલીતાણા	હિંબરમંથ	ચિંતામણિ પાર્થનાથજી	પાપાણ-પાણ ૫-૧૯
૧૪૪૨	"	પાણુ સાધવલાલની પર્થશાળા	"	"	"	સુમતિનાથજી	૮-૩૦
૧૪૪૩	"	શ્રી સિદ્ધસેન આવિશ્વરમથ	"	"	ધર	સાતિનાથજી	૧-૩
૧૪૪૪	"	શ્રી સિદ્ધસેન નાભામથ	"	"	ધુમટમંથ	પાર્થનાથજી	૪-૧
૧૪૪૫	"	શ્રી ચૈત્રાવિજયજી જૈન ગુરુકુલ	"	"		સુમતિનાથજી	
૧૪૪૬	"	આમમદિર શ્રીસતુજીની તથેટીમાં	"	"	હિંબરમંથ	અવકાનજી	૧૮૦-૨૭
૧૪૪૭	"	ગણુધર મદિર	"	"	સાથરજીવાળું	અરિહંત	૧૪૬૨-
૧૪૪૮	"	પાણુડું દેરાજર શ્રીસતુજીની તથેટીમાં	"	"	હિંબરમંથ	આરિનાથજી	
૧૪૪૯	શ્રી સતુજી	મૂળનાથજીના ચભારામાં	"	"	"	"	૧૫૦-૧
૧૪૫૦	"	મૂળનાથજીના દેરાજર ઉપર	"	"	"	"	૭૫-
૧૪૫૧	"	પહેલી અમતી	"	"			૧૧૫-૬
૧૪૫૨	"	નવા આદીપરજી દેરાજર	"	"	હિંબરમંથ	"	૪૪-૨

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટકારનું નામ.	લેખનો સંવત.	ફેરાસરની સ્થિતિ.	કેનાની વસ્તી.	ઉપા-ધર્મ-અથવા-શ્રદ્ધા.	વિશેષ નોંધ
શ્રી કમરજી મતાપચલ સુરતવાળા-૧૯૪૭	શ્રી આ. કાની પેલી		જાદી			
બાણ માધવભાઈ કુમાર ૧૯૫૮	શ્રી રોમવચંદ્ર માધવભાઈ કુમાર		"			એક આરસની સુરુથિ છે.
કરોતરમેન ૧૯૬૭ શ્રી. સુ. ૩	શ્રી શિવજી માધિકાશમના દુરદામી		"			
કલપતરામ પ્રેમચંદ ૧૯૬૨	જેન બાળાશમની કમીટી	૧૯૬૨	"			
	શ્રી જેનસુકુશની કમીટી		"			
શ્રીસંધ ૧૯૬૬	શ્રી વલ્લભ જેન આચર્ય માલના દુરદામી	૧૯૬૬	"		૫	
"	"	૧૯૬૬	"			
			"			
ચંદી કર્મશાલક ૨૦. ૧૫૮૭	શ્રી આ. કાની પેલી	૧૫૮૭	"			વેચતાં બને જીવંત પર પ્રકરિત લેખો છે. હરિત
						ઉપર માલેલા માતાની થિતિ છે.
			"			એક આવક-આવિકાના યુગલો છે તેમાં એકમાં ધમરાશા.
			"			
			"			બે માલક-આવિકાના યુગલો છે તેમાં એકમાં ધમરાશા
						બંને તેમના પત્ની છે. બે નાના તથા બે મોટા
						માનુલા ખાલી છે.

નંબર	આબલુ નામ	કેદારી	કેદને ફેરવના	પાનકે અર્પિતક	બાંધણી	હુમનાવક	પ્રતિભાષણની સંખ્યા
૧૪૫૩	મીસતુલખ	નવા આદીવારને ફરતી ફેરીઓ	પાલીતાણા	પાલીતાણા			પાપાણ-પાડ ૫૦— ૫
૧૪૫૪	"	મેરુ પર્વતની રચના તથા આબુની ફેરી	"	"			૨૦—
૧૪૫૫	"	પાંચ બાર્ડાના દેરાસરની આબુની ફેરી	"	"			૪—
૧૪૫૬	"	માબરિયાનું દેરાસર તથા આમળપાછળની ફેરીઓ	"	"			૪૬—૧૪
૧૪૫૭	"	સહસ્રકુટ તથા તેની આબુ-આબુની ફેરીઓ	"	"			૧૦૪૫—૫
૧૪૫૮	"	ચોમુપછના દેરાસરને ફરતી ફેરીઓ તથા ચોમુપછનું દેરાસર	"	"			૨૭—
૧૪૫૯	"	સમેતશિખરનું દેરાસર તથા ફરતી ફેરીઓ	"	"			૬૯— ૩
૧૪૬૦	"	પીસિલિકરઆનનું દેરાસર	"	"			૬૭— ૧
૧૪૬૧	"	કામતી બીછ	"	"			૧૯૭—૨૨
૧૪૬૨	"	ગણધર પસવાની ફેરી	"	"			૧— ૧

જાહેરાતનારનું નામ તથા સંસ્થા	વહીવટકારનું નામ.	યેખના સંવત.	કસ્ટોડિયનની સ્થિતિ.	કેનાની વસ્તી.	શિષ્ય- અથ	ધર્મ- શાળા	વિશેષ નોંધ
	શ્રી આ. ક. ની પેટી		સારી				
	"		"				
	"		"				જમણી બાલુની બોતલ અ. ૧૮૬૮ની સાલનો પંદર
							હોટીનો શિલાલેખ છે.
	"		"				અવેશદાર આગળ સંવત ૧૬૫૧ નો નવ હોટીનો
							શિલાલેખ છે.
	"		"				સહનિયુક્તની જમણી અને ડાબી બાલુની શિલોભોજો
							પર ૪૨ અને ૩૪ હોટીના મે ભેગો છે.
	"		"				
	"		"				
	"		"				
	"		"				આદિનાથ (સીમ)ધરનામી ના પાછળના ભાગના મેડા
							પર ૧૦ મા ફેકાના મુદર પરિઠારવાળા બોધુમળ છે.
	"		"				

નંબર	ગામનું નામ	કેસાઈ	રેલ્વે સ્ટેશન	પાસે કોઈ ક્ષેત્ર	બાંધણી	મુળનામક	પ્રતિબાજની સંખ્યા
૧૫૬૩	શીશનુંબ	અંધારિયાનું દેરાસર તથા ફરતી ફરીયા	જાલીતાલા	જાલીતાલા		કાલિનાથજી	પાપાથ-પાડ ૩૨-૧૫૧૫
૧૫૬૪	"	આદિનાથજીનું દેરાસર	"	"	શિખરબંધ	આદિનાથજી	૪૮-
૧૫૬૫	"	પાંચ કાઈજીનું દેરાસર તથા બહારની દેરી અને રંધનદાખની દેરી	"	"		"	૧૪-૩
૧૫૬૬	"	પુનરિક્ષવામીનું દેરાસર તથા રંધનદાખની દેરી	"	"		પુનરિક્ષવામી	૨૦૦-૭
૧૫૬૭	"	ભગતી ત્રીજી	"	"			૧૪૪-૪૬
૧૫૬૮	"	રત્નજીના બાંધ નીચે	"	"		અવરોધવાળી પાડુકા છે.	

અધિકારનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	જેનોની વસ્તી.	કિલ- અથ- રાણા.	વિશેષ નોંધ
રામજી વધારિયા સં. ૧૬૦૦ ના મ. સુ. ૨	કે. આ. ક. ની જેડી		ભારી			એક સોનાની તથા એક સોવરિયની ચૂંચી છે.
		૧૬૭૭	"			અભારામાં પશ્ચિમ દિશાનો ભીંતપર ૬ લીટીનો લેખ છે.
						સમરાણાના કાકા અને કાકીનું એક ગૃહસ્થ મુકામ
						કે. આ. દેશસર કીમધર સ્વામીની દેશસરના નામથી
						વિખ્યાત છે. પ્રવેશદારમાં પેસતાં જમણી બાજુ સં.
						૧૬૪૦ નો સિલાલેખ છે.
		૧૬૬૭	"			
		૧૬૮૭	"			
						રામજી પંચલાની પાછળની પંચલાવાળી એક દેરીની
						પાટુકાને ફરતો સં. ૧૭૨૧ નો અમદાવાદના નગરસેક્રેટરી
						સુકતેનો નોંધવાલો એક ઐતિહાસિક અસ્ત્વનો લેખ
						કે. રામજી પંચલાની જોડેની દેરીમાં ચહેદ આરસના
						લગભગ દસમા હેક્ટરના માસુખાજી છે.
						રામજી પંચલા છે.

નંબર	મામલું નામ	કેસ	રહેલું સ્ટેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	પાંચણી	મૂળનાયક	અંતિમાઈની સંખ્યા
૧૫૧૬	સુનંદ	મણીપાણી દેરાસર	પાલીતાણા	પાલીતાણા	શિખરમંથ	ધર્મનાથજી	પાપાણ-પાણ ૧૫-૨
૧૫૭૦	"	મોદ રતનજી દેરાસર	"	"	"		૧૪-૩
૧૫૭૧	"	હાતિનાથ ભગવાનજી દેરાસર તથા માણીની દેરી	"	"	"	હાતિનાથજી	૭૬-૭
૧૫૭૨	"	વાપલપોળના નાકે " ની ખસે મહેશ્વરી માતાની દેરી	"	"		મહેશ્વરી માતાજી	
૧૫૭૩	"	"	"	"		નવા મહેશ્વરી માતાજી	
૧૫૭૪	"	નેમનાથજીનો મોરીવાળું દેરાસર તથા ફરતી ભગતી- ની દેરીઓ	"	"	શિખરમંથ	સુપાઈનાથજી	૧૬-૬
૧૫૭૫	"	પુનપાપની બારી	"	"			
૧૫૭૬	"	વાપલપોળથી હાથીપોળ જતા ઘણી તરફની લાઈન	"	"			૨૦૮-૧૭
		ના દેરાસરો તથા દેરીઓ					
૧૫૭૭	"	ખનાલાલ માણીજી દેરાસર	"	"	શિખરમંથ	મહાવીરસ્વામી	૩-

જાણવાનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટકારનું નામ.	લેખનો ક્રમ.	ફાઇલની રિજિસ્ટ્રી	કોનોની પરતી	ફાઇલ નંબર	પરતી રજિસ્ટ્રી	વિશિષ્ટ નોંધ
	રોડ આ. ક. ની પેલી		સારી				૧ ગુરુશ્રી ઉ. એક રાવલ તથા એક મહેશ્વરીની શ્રુતિ
							૭ મુળનાયક તરીકે જાદિ- નાથ તથા અછતનાથ જોઈએ
	"		"				
હોરાચંદ રાવલ ફાઇલ નંબર-૧૮૬૦	"	મ. નં. ૧૮૬૦	"				
મંત્રી કમીયાલ	"	ફેવી ૧૮૫૭	"				
સંમતી તારાચંદ સુરતવાળા	"	ફેવી ૧૮૨૧	"				૨ મહેશ્વરી તથા ૨ પદાવતી ફેવીમાં આરસની છે. આ
							ફેવી વાપેશ્વરીના નામથી પ્રસિદ્ધ છે.
મંત્રી વરુણાળ તેજાવાળ વિશ્વમનો તેરમા સેકે	"	૧૬૭૫	"				આખા શત્રુજીવ પરત પર આ ફેરાસરોની છતોનું
							શિશુ અને રથાપત્તકામ પાણી બીંધા પ્રકારનું છે,
							આને આ ફેરાસર વિશ્વલવસ- હોના નામથી જાણખાય છે.
							એક સાંદની જીભી આરસ- ની શ્રુતિ છે.
માણુ પદાવાલ ૧૮૬૫	"						આરસનું ફેરાસર છે.

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	રેલ્વે સ્ટેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	બાંધણી	મૂળનાયક	અંતિમકાળના સંખ્યા
૧૫૭૮	ધીસુનું બપ	બાંધારીનું ડેરાસર	ખાલીતાણા	ખાલીતાણા		ચંદ્રમણ	ખાલાશ-ખાલુ ૧૫—
૧૫૭૯	"	કોઢાવાલાનું ડેરાસર	"	"	સિખરબંધ	પાથનાથ	૧—
૧૫૮૦	"	નખતરોનું ડેરાસર	"	"	"	સુમતિનાથ	૧૪—૧૧
૧૫૮૧	"	કુમારવાળાનું ડેરાસર તથા રેલવે ૩૫ તથા ફરતી રેલીઓ	"	"	"	આદિનાથ	૧૦૮—૨૫
૧૫૮૨	"	હાથીપોળા કરવાળથી વાધણ પોળ સુધીના ડેરાસર	"	"			૨૩૩—૨૮
૧૫૮૩	"	હાથીપોળા કરવાળ પાસે નામનમરવાળાનું ડેરાસર	"	"	સિખરબંધ	મૈયાસિનાથ	૧૭— ૧
૧૫૮૪	"	હિંમતનું ડેરાસર	"	"	"	આદિનાથ	૧૪—
૧૫૮૫	"	કપાડવંજવાળાનું ડેરાસર તથા બઢારની રેલી	"	"	"	"	૧૧૪—૧૧
૧૫૮૬	"	સોથાલાવાળું ડેરાસર	"	"	"	અઢાવીરજવાળી	૪—
૧૫૮૭	"	નાનાપાણેનું ડેરાસર	"	"	સિખરબંધ	ધર્મનાથ	૧૫—
૧૫૮૮	"	ડીપકંડ સાકળવાંનું ડેરાસર	"	"	"	સંભવનાથ	૧૭—
૧૫૮૯	"	સુરતવાળાનું ડેરાસર	"	"	"	ચંદ્રમણ	૫—

અધ્યાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટકારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેરાસરની રિથતિ.	જેનાની વસ્તી.	ઉપા-અથવા રાજા.	વિશેષ નોંધ
બંદારી રૂપરૂએ સંવત ૧૬૮૩માં અધિકાર કરાવેલો છે	શેઠ બા. ક. ની પેદી		જારી			રૂપરૂએમાં સં. ૧૬૮૩નો ૪૪ બીટીનો શિલાલેખ છે.
શેઠ પાનાચંદ ઉત્તમચંદ કોટીવાલા	"		"			
પરમાઈત મહારાજ કુમારવાળા: બારમે સેકે	"		"			ધુમદમાં નવીન ચિત્રો કરાવેલા છે. બહારના ચાંબલાઓનું સ્થાપત્યકામ સુંદર છે.
જમનમરવાળા વર્ધમાન શાહ ૧૬૭૬	"	૧૬૭૬	"			રૂપરૂએમાં ઝાંખલાની નીચે ૩૧ બીટીનો શિલાલેખ છે.
શાહ મણિકચંદ પાનાચંદ ની આ ઉદ્યોગ ૧૮૭૩	"	૧૮૭૩	"			ચાંબલા પર સંવત ૧૮૭૩ નો લેખ છે.
કપડવંજવાળા શેઠાણી મણિકમાઈ ૧૬૫૪	શેઠ મોતીલા દેસઈ	૧૬૫૪	"			બહારની બીંતપર સંવત ૧૬૫૪ નો શિલાલેખ છે.
જોષપુરવાળા મુલજીભાઈ નેચસી ૧૬૮૬	શેઠ બા. ક. ની પેદી	૧૬૮૬	"			આ દેરાસર મોઝાઈના દેરાસરના નામથી પ્રસિદ્ધ છે.
જમદાવાદવાળા પારેખ નાના મણિક ૧૮૬૦	"	૧૮૬૦	"			ચાંબલા પર સંવત ૧૮૬૦ નો લેખ છે.
જમદાવાદવાળા શેઠ દીપચંદ સાકળચંદ ૧૮૧૪	"	૧૮૧૪	"			ચાંબલા પર સંવત ૧૮૧૪ નો લેખ છે.
શાહ પ્રેમજી વર્ધમાન સુરતવાળા ૧૭૮૮	"	૧૭૮૮	"			બહારની દીવાલ પર સંવત ૧૭૮૮ ની સાલનો ૧૬ બીટીનો શિલાલેખ છે.

નંબર	આશુ નામ	કેસ	કેસ કેસ	પાસ કેસ	આપકી	પ્રતિપત્તિ	પ્રતિપત્તિ કેસ
૧૫૬૦	શુભ ૧૫	અમીત્રા પાસનાશુભ કેસર અમીત્રા કેસર	પાસીતાજી	પાસીતાજી	શિખરમંથ	ચિંતામણિ પાસનાશુભ	પાસનાશુભ ૮-૩
૧૫૬૧	"	નિમકાશુભ કેસર	"	"	"	મહાવીરસામી	૪-
૧૫૬૨	"	મહાશિવાયાજી કેસર	"	"	"	પદ્મપ્રભુજી	૧૨-
૧૫૬૩	"	કવચક્ષત્રી કેસ	"	"	"	કવચક્ષ	
૧૫૬૪	"	શેઠ નરસી કેસવજીની દુકા શિવાયાજીની અંદર	"	"	શિખરમંથ	અનંતાશુભ	૭૩૩-૭૧
૧૫૬૫	"	શેઠ ભાલાભાઈની દુકા મુલાનાશુભ કેસર	"	"	"	આદિનાશુભ	૮૫-૨૫
૧૫૬૬	"	કરતા ચોકમા કવચ- વાયાજી કેસર	"	"	"	શીતળનાશુભ	૧૧-૨
૧૫૬૭	"	કરતા ચોકમા પુનાવાયાજી કેસર	"	"	"	અરનાશુભ	૩-
૧૫૬૮	"	મુળ નાપકજીની પાછળ ચોકમાજી કેસર	"	"	"	અજીતનાશુભ	૩-૨
૧૫૬૯	"	કવચનાશુભ કેસર	"	"	"	વાયુપુત્રજી	૧૧-
૧૬૦૦	"	રાધનપુરવાયાજી કેસર	"	"	"	કવચનાશુભ	૬-

અધ્યાપનાશ્રીનું નામ તથા સંવત.	પદવીપ્રાપ્તિનું નામ.	લેખનના સંવત.	કેસકરની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	ઉપ-અથ	ધર્મ-શાળા	વિશેષ નોંધ
મહાશય શંકરી રત્ન સિંઘ ૧૭૬૧	શ્રી આ. ક. ની પેદી	૫. ના. ૧૭૬૧	હારી				યુગનાયકછત્રો પાંચ લીટીનો લેખ ગુજરાતના પ્રતિષ્ઠાસ
							મોટે ખાસ ઉપયોગી છે. આ દેરાસર અખીઝરા પાથ.
							નામના દેરાસરના નામથી પ્રસિદ્ધ છે.
સોમચંદ કલ્યાણચંદ સુરતવાળા ૧૭૮૮	"	૧૭૮૮	"				
રાધનપુરવાળા અસાલિયા કુંડે	"	૫. ના. ૧૮૫૪	"				
શ્રી નરશી કેશવજી ૧૮૨૮	શ્રી નરશી કેશવજી દ્વંદ્વ	૧૮૪૦	"				સંવત ૧૮૪૦ ની સાલનો ૨૮ લીટીનો શિલાલેખ
							પુસ્તકસ્થાળીની બાંધ પર છે.
શ્રી દીપચંદ કલ્યાણજી ૧૮૬૩	શ્રી આ. ક. ની પેદી	૧૮૬૩	"				
શ્રી કૃતેચંદ બુલાલચંદ કપડવાળા ૧૯૦૮	"	૧૯૦૮	"				શ્રી કૃતેચંદ તથા તેમના ધર્મપત્નીની ચિત્રે એક સાથેલામાં છે.
પુનાવાળાડું	"		"				
શ્રી આનંદ વીરજી	"		"				
શ્રી મીરાભાઈ ગુલામચંદ કપડવાળા ૧૯૧૬	"	૧૯૧૬	"				રંગમંડપમાં ૨૧ લીટીનો શિલાલેખ છે.
જીવનચંદ પોપટલાલ રાધનપુરવાળા	"		"				

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	રેલવે સ્ટેશન	પ્રારંભ તારીખ	બાંધણી	મૂળનાયક	પ્રતિષ્ઠાની સંખ્યા
૧૧૦૧	શી ચલુબજ	ફરતી ભામતીની ફેરીમાં	પાલીતાણા	પાલીતાણા			પાપાણ-પાણ ૧૮૦-૬૨
૧૧૦૨	"	પુરિરકરવાળી દેરાસર	"	"	શિખરબાંધ	પુરિરકરવાળી	૨૧-૧
૧૧૦૩	"	ગાલાણાની ટુંકેના ઉપરના ભાગમાં	"	"	ધૂમટબાંધ	આદિનાયક	૧-
૧૧૦૪	"	આંબલી નીચે	"	"	ફેરી છે		૨-
૧૧૦૫	"	મોઢી પ્રેમચંદ્ર લવણની ટુંકે ચળનાયકશ્રી દેરાસર	"	"	શિખરબાંધ	આદિનાયક	૧૦૬-૨
૧૧૦૬	"	આરસવાલું દેરાસર તથા મેઘા ઉપર	"	"	"	સદસાંધવા પાંચનાયક	૧૬-૨૦
૧૧૦૭	"	ફરતી ફેરીમાં	"	"	"		૩૨૦-૪૨
૧૧૦૮	"	આરસવાલા દેરાસરની સામે મેઘા સહિત	"	"	"	સદસાંધવા પાંચનાયક	૧૬-૨
૧૧૦૯	"	શેઠ હેમાભાઈ વખતચંદની ટુંકે ચૂળ દેરાસર તથા	"	"	"	અણતનાયક	૩૧૬-૮
		ફરતી ભામતીમાં					
૧૧૧૦	"	ભાગલાણની ટુંકે ઉપર નીચે થર ટીપ	"	"			૨૨૮-૧

ખાવાનારનું નામ તથા સંવત.	પહોંચાડારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	જેનાની વરતી.	કૃષા-શ્રમ	વર્ગ-શાળા.	વિશેષ નોંધ
	શેઠ આ. ક. ની પેઢી		સારો				
શેઠ દીપચંદ કલ્યાણજી ૧૮૬૩	"		"				
શાહ પર્મદાસ દેવગિરિ-વાળા ૧૯૮૬	"	૧૯૮૬	"				રંમચંડપમાં નવ લોટીઓ સં. ૧૯૮૬ નો લેખ છે.
							અલ્પલક્ષમાં નામથી પ્રસિદ્ધ છે.
	"		"				માણેકમાઈના નામથી પ્રસિદ્ધ છે.
મેઢી પ્રેમચંદ લવજી અમદાવાદવાળા-૧૮૪૩	"	મ. ના. ૧૮૪૩	"				મૂળ નામકજની પલાકી પર સં. ૧૮૪૩ ની સાલનો ચાર
							લોટીનો સિવાલેખ છે.
અંબેરી રતનચંદ અંબેરચંદ સુરતવાળા ૧૮૬૦	"	મ. ના. ૧૮૬૦	"				મૂળ નામકજની પલાકી પર પાંચ લોટીઓ સં. ૧૮૬૦
							ની સાલનો લેખ છે રંમ-ચંડપના બે ગોખલા બારીક
							ઠાતરકામવાળા છે.
	"		"				
શેઠ પ્રેમચંદ અંબેરચંદ અંબેરી સુરતવાળા ૧૮૬૦	"	૧૮૬૦					
શેઠ હેમાલાલ વખતચંદ ૧૮૬૨	"	૧૮૬૨	"				નગરશેઠ કુંડાના સુરતોના નોંધવામાં મોટો સિવાલેખ
							દેરાસરની જોત પર બે પત્રોમાં ઠાતરશો છે.
કેમલચંદ ૧૮૬૭	"	૧૮૬૭	"				

નંબર	ગ્રામણું નામ	કેદારી	કેદારી	ચોરસ કેદારી	આવેશી	મૂળનાયક	મિત્રતાની સંખ્યા
૧૧૧૧	મીઠવું નામ	ભમતીની દેરી	પાલીતાણા	પાલીતાણા		કુટુંબીય	પાપાણ-પાણ ૧૨—
૧૧૧૨	"	ભમતીની દેરી	"	"			૪૨— ૩
૧૧૧૩	"	જીવાવતીની દેરી તથા દેરી	"	"	શિખરખે	આદિનાયક	૫૨—
૧૧૧૪	"	શેઠ સાહેબનું પ્રેમનંદની દેરી તથા દેરાસર તથા	"	"	શિખરખે	પાથનાયક	૧૧૩— ૪
		ભમતીની દેરી					
૧૧૧૫	"	ભમતીની દેરી	"	"	"	પથમણી	૬—
૧૧૧૬	"	મોચીખાણની દેરી તથા દેરાસર તથા ઉપવાસ માળ	"	"	"	આદિનાયક	૫૮— ૭
૧૧૧૭	"	પુરિસ્ત્રવામીનું દેરાસર	"	"	ભૂમણી	નમિનાયક	૧૩—
૧૧૧૮	"	મોચીખાણની દેરી કરતી દેરી	"	"			૪૪૦— ૪૫
૧૧૧૯	"	ભાગસાલીનું દેરાસર	"	"	શિખરખે	અજીતનાયક	૩૭—
૧૧૨૦	"	અરતરવસલી	"	"		સુમતિનાયક	૧૦—
૧૧૨૧	"	"	"	"		મહાવીરનાયક	૧—
૧૧૨૨	"	"	"	"		સંભવનાયક	૧— ૨
૧૧૨૩	"	"	"	"		ચંદ્રમણી	૧—

અધ્યાવનસરું નામ તથા સંવત.	પદ્ધિપદ્ધારરું નામ.	લેખનો સંવત.	જણસરની સ્થિતિ.	કેનાની વરતી.	કેપા-અથ	કર્મ-રક્ષણ	વિશેષ નોંધ
કાલાભાઈ અનોપચંદ ૧૮૪૩	શેઠ આ. ક. ની પેઠી	૧૮૪૩	સારી				
	"		"				
	"		"				એક મોખવામાં શેઠ-શેઠાણીની આરસની પ્રતિઓ છે.
શેઠ સાકરચંદ પ્રેમચંદ અમદાવાદવાળા ૧૮૬૩	શેઠ અંબાલાલ સારાભાઈ	૧૮૬૩	"				મૂળ નામકટ્ટની પધાડી પર સવત ૧૮૬૩ ની સાલનો છે
							લીટીનો લેખ છે. શેઠ-શેઠાણીની પ્રતિઓ ૨ છે.
શેઠ અમલલાલ કરમચંદ અમદાવાદવાળા ૧૮૬૩	"		"				
	શેઠ આ. ક. ની પેઠી		"				એક આરસની આવક પ્રતિ છે.
	"		"				શેઠ-શેઠાણીની આરસની પ્રતિ છે.
	"		"				શરુભય લેખર લેખમાં લેખી આ દે'ક છે તથા મૂળ નામક-
	"		"				કટની આરે પ્રતિમાઓમાં લેખ પ્રતિરેલ છે.
	"		"				૪ આરસની યુર પ્રતિઓ છે.
	"		"				
	"		"				
	"		"				
	"		"				
	"		"				

નંબર	ગામનું નામ	ટેકાજી.	ફેલ્ડે રેરેશન.	પોરક આકેશ.	બાંધણી.	મૂળનાયક	અતિમાટની સંખ્યા
૧૬૨૪	મીસનું નામ	ખરતરવસહી	પાલીતાણા	પાલીતાણા		આદિનાયક	પાપાણ-ધાડ ૬—
૧૬૨૫	"	હાથા કુંડીના નામથી જોળ- ખાતું દેરાસર	"	"		"	૧૫—
૧૬૨૬	"	શેઠ નરસી નાખાતું દેરાસર	"	"	શિખરબાધ	ચંદ્રમણ	૩૬— ૬
૧૬૨૭	"	માહેવા માતાનું દેરાસર	"	"			૫—
૧૬૨૮	"	સાતિનાયકનું દેરાસર	"	"	શિખરબાધ	સાતિનાયક	૧૬—
૧૬૨૯	"	શેઠ દેવશી પુનરીનું દેરાસર	"	"	"	ધર્મનાયક	૩૪— ૪
૧૬૩૦	"	વેલખાઈના નામથી જોળ- ખાતું દેરાસર	"	"			૨૩—
૧૬૩૧	"	શેઠ નરસી ફેલ્ડેની દુકા મૂળનાયકનું દેરાસર તથા બને બાલુની દેરી તથા મેડા પરની દેરી	"	"	શિખરબાધ	અભિનંદન	૬૯— ૨
૧૬૩૨	"	શેઠ નરસી ફેલ્ડેની દુકા તથા ફેરતી ભાવતીની દેરીઓ	"	"			૫૪— ૭
૧૬૩૩	"	ચૌમુખની દુકાની પાછળ પાંચ પાંડવની દેરી	"	"			૭—
૧૬૩૪	"	ઉપરની દેરીની પાછળની દેરી સહસ્રકુટ	"	"			૧૧૬૨
૧૬૩૫	"	નથુ શિખરવાળું દેરાસર રામપોળની સામે	"	"	શિખરબાધ	અનંતનાયક	૨૨— ૩
૧૬૩૬	"	પાંચ શિખરવાળું દેરાસર રામપોળની સામે	"	"	"	વિમલનાયક	૨૧— ૨૩

અધ્યાપનારેણું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારેણું નામ.	સેખનો સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	જેભાની વસ્તી.	કૃપા: ધર્મ- અથ શાળા	વિશેષ નોંધ
	શ્રેષ્ઠ આ. કે. ની પેઢી		આચર			
	"		"			
	"		"			એક શ્રેષ્ઠ-શિક્ષણીની આરક્ષ- ની થતી છે.
	"		"			હસ્તિ કૃપર માટેના માતા છે.
	"		"			આ દેશાચર અભિનના દેશ- સરના નામથી પ્રક્રિય છે.
	"		"			
	"		"			
	શ્રેષ્ઠ નરસી દેશવલ દરેકના વહીવટદારો		"			
	શ્રેષ્ઠ નરસી દેશવલ દરેકના વહીવટદારો		"			એક સુખના પ્રતિભાજ છે.
	શ્રેષ્ઠ આ. કે. ની પેઢી		"			પાંચ પાંચ, એક કુલામાતા અને એક દોરડી છે.
	"		"			૧૦૨૪ સહસ્રકુટના અતિ- માઓ તથા ૧૧૮ આરક્ષના
						વાટિયામાં પ્રતિભાજ છે.
દેવચંદ કમ્પાસચંદ અંબાલાલા ૧૮૬૭	શ્રેષ્ઠ ગોતીશા દરેકના વહીવટદારો	૧૮૬૭	"			એક ગુરુથતિ છે.
"	શ્રેષ્ઠ આ. કે. ની પેઢી	૧૮૬૭	"			એક દશમાં સેકાની પાટ થતી પ્રાચીન છે.

નંબર	આશુ નામ	કોમ્પ્.	ફેબ્રુ ફેરુઆરી	માર્ચ એપ્રિલ	મે જુન	જુલાઈ	સપ્ટેમ્બર-ઓક્ટોબર
૧૬૩૭	શ્રી સુવર્ણ	શ્રી મોતીલાલ ટ્રસ્ટ અને નામકરણ દેરાસર તથા	પાલોતાણા	પાલોતાણા	સિમરન	આદિનાથ	પાપાણ-પાટ ૭૧-૧૨
		પહેલે આથ					
૧૬૩૮	"	મૂળનાથકાળ દેરાસરને ફરતી દેરીઓ અમતી પહેલી	"	"			૬-
૧૬૩૯	"	બાલુ પ્રતાપલાલજી દેરાસર અમતી બીજી	"	"		પદમજી	૪૭- ૧
૧૬૪૦	"	પાછળની દેરીઓ	"	"			૪૬- ૪
૧૬૪૧	"	અમરનંદ ખીમજી દેરાસર	"	"	સિમરન	ધર્મનાથ	૨૮-૧૨
૧૬૪૨	"	મીનાવાળાનું દેરાસર તથા ફરતી દેરીઓ	"	"	"	આદિનાથ	૨૫- ૩
૧૬૪૩	"	દેવમંદ જેમજી દેરાસર	"	"	"	અઢાવીરજવામી	૨૭- ૨
૧૬૪૪	"	પારેખ સરખમંદ જેમજી દેરાસર	"	"	"	સુપાર્શ્વનાથ	૧૩-
૧૬૪૫	"	કમલવાળાનું દેરાસર	"	"	"	સંભવનાથ	૬-
૧૬૪૬	"	સહજકુટ	"	"			૧૦૪૦-૧
૧૬૪૭	"	મણધર પંમલાનું દેરાસર	"	"			૧૨- ૭
૧૬૪૮	"	ફરતી દેરીઓ	"	"	સુમતી	પાર્શ્વનાથ	૨૪- ૨
૧૬૪૯	"	રાવલ પંથવાળી ફરતી દેરીઓ તથા અઢાવીરની દેરીઓ	"	"			૬૦-

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	સેબના સંવત.	દેસદારની સ્થિતિ.	કેનાની વરતી.	શિષ્ય-શિષ્યા	કર્મી-કર્મી	વિશેષ નોંધ
શ્રી એમચંદ મોતીલા ૧૮૬૩	શ્રી મોતીલા દુસ્તા વલીવટદારે	૧૮૬૩	શ્ચરી				૧ મોતીલા શ્રી ૨, દીવાઈ-બાઈ ૩, રૂપપાઈની મૂર્તિ ૭. એક માફ્ટેવા માતા હસ્તિ ૭૫૨ ડે.
	"		"				
શ્રી દીવાઈ હેમાબાઈ ૧૮૬૩	"		"				શ્રી શ્રીલાળીની મૂર્તિ એક
	"		"				
શ્રી અમરચંદ ખીમચંદ દમણવાળા ૧૮૬૩	"	૧૮૬૩	"				૪ રફ્ટિકની પ્રતિમાઓ ૭. અપરશરી ૨૬ પશોણા દાખલ મૂર્તિઓ અને એક મુડ મૂર્તિ છે.
શ્રી કીશાબાઈ કૃષ્ણચંદ શિવાવાળા ૧૮૬૩	"	૧૮૬૩	"				મુષ્ટની છતમાં મુદર નેન તાશીની ચિત્રો છે.
શ્રી દેવચંદ નેચંદ ૧૮૬૩	"	૧૮૬૩	"				
પારેખ સફુપચંદ હેમચંદ ૧૮૬૩	"	૧૮૬૩	"				
કરમચંદ પ્રેમચંદ દમણવાળા ૧૮૬૩	"	૧૮૬૩	"				
શ્રી બાલાબાઈ	શ્રી બા. ક. ની પેલી		"				શ્રી-શ્રીલાળીની મૂર્તિ ૭.
શ્રી બુલાલચંદ તારાચંદ સુરતવાળા	શ્રી મોતીલા દુસ્તા વલીવટદારે		"				૧૪૫૨ અણ્ણર પગલાં ૭.
શ્રી તારાચંદ નથુભાઈ સુરતવાળા	"		"				

નંબર	ગામનું નામ	ટેકાણું	ફેલ્ડ ફેરવાન.	પાસ એવરિસ.	ખાંધણી.	મૂળનાયક	પ્રતિભાણની સંખ્યા
૧૧૫૦	મી. કુતુંબ	પાલ્લવાળાનું દેરાસર તથા કાળીખાણની ફેરી	પાલીતાણા	પાલીતાણા	કિષ્કરખંધ	પદ્મપ્રભુજી	પાપાય-કાઠ ૪૨-૮ ૪૨
૧૧૫૧	"	સુભાખ્યાળનું દેરાસર	"	"	"	આદિનાથજી	૧૬-૫
૧૧૫૨	"	ચીનાઈવાળાનું દેરાસર તથા ખાણની ફેરી	"	"	"	ચંદ્રપ્રભુજી	૨૧-૧
૧૧૫૩	"	શેઠ હઠીલાઈનું દેરાસર તથા જમણી અને કાળી તરફની ફેરી	"	"	"	ધર્મનાથજી	૨૭-૮ ૬૬ ૬
૧૧૫૪	"	પાલેરાવાળાનું દેરાસર તથા જમણી અને કાળી તરફની ફેરી	"	"	"	આદિનાથજી	૫૧-૧
૧૧૫૫	"	પુંડરિકસ્વામીનું દેરાસર તથા ફેરીઓ	"	"	"	પુંડરિકસ્વામી	૪૧-૧૧
૧૧૫૬	"	ભમતી ત્રીજી ફેરીની ફેરીઓ	"	"	"		૧૦૮૩-૧૪
૧૧૫૭	ધેડી	બાબરખાં	પાલીતાણા ૫ મા. ફેર	બેડી	ધર	શાંતિનાથજી	— ૧
૧૧૫૮	"	"	"	"	"	પદ્મપ્રભુજી	— ૧
૧૧૫૯	આગેલાળી	"	૩ મા. ફેર	નોપાણવદર	"	આદિનાથજી	— ૧
૧૧૬૦	મહા	"	મહા ૧ મા. ફેર	મહા	"	પાપનાથજી	— ૧
૧૧૬૧	કુલ્યા	"	૨ મા. ફેર	કાણા	"	આદિનાથજી	— ૧ સુખાની
૧૧૬૨	વરલ	"	૪ મા. ફેર	વરલ	કિષ્કરખંધ	વિમલનાથજી	૪-૧
૧૧૬૩	કાણા	"	૨ મા. ફેર	કાણા	"	ચંદ્રપ્રભુજી	૧૨-૨

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	ચઢીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	કિયા-મક-મળા	વિશેષ નોંધ
શ્રેષ્ઠ પ્રેમચંદ ૨૩જી પાટણવાળા ૧૮૬૩	શ્રેષ્ઠ મોતીલા દુરુજી વઢીવટદારો	૧૮૬૩	સારી			શ્રેષ્ઠ-દેશસરની આરક્ષની અંતિ છે.
આઈ સુલાવળાઈ ૧૮૬૩	"		"			
શ્રેષ્ઠ નાનજી જેકરજી અંબરોળવાળા ૧૮૬૩	"					
શ્રેષ્ઠ હડીલાઈ હેમાલાઈ ૧૮૬૩	"		"			
શ્રેષ્ઠ જીરચંદ ભાઈચંદ ધોસેરાવાળા ૧૮૬૩	"		"			
	"		"			૧ નાશિરાબ તથા ૧ માંદેવા ખાતા છે.
	"		"			
મીસંધ ૧૯૮૦	મહેતા હરજીવન વર્ધમાન		"	૧૭૫	૨	ગ્રેસ પર છે.
મીસંધ ૧૯૫૦	મહેતા હામજી દેવચંદ		અર્ધ			અર્ધ દેશસર છે.
ગાંધી હીરાલાલ હાલાભાઈ અમદાવાદવાળા ૧૯૬૯	સંધવી કાનજી જીવન	૧૫૦૭	સાધારણ	૧૫	૧	
વે. સુ. ૬						
મીસંધ ૧૯૭૦ હામજી	શ્રેષ્ઠ મચનલાલ જીવજીલાલ		"	૧૧૦	૧	
મીસંધ ૧૯૯૧	શ્રેષ્ઠ મળચંદ ભાઈચંદ		"	૪૦	૧	મીસંધ આળ છે.
મીસંધ ૧૯૧૪	ત્રિભોવનદાસ હામજી		સારી	૨૦૦	૧ ૧	મીસંધ આપમેરી છે.
મીસંધ ૧૮૭૪	શ્રેષ્ઠ મળચંદ જીવજીલાલ		"	૫૫૦	૨ ૧	મંદબિન મિત્રચંડળ છે.

નંબર	ગામનું નામ	ટેકાલું	વેલે રેકૉર્ડ	પાટ એકર	પાકવૃત્તી	પ્રામાણિક	પ્રતિભાષણની સંખ્યા
૧૧૫૦	શ્રી કલુબ	પાલુવાળાનું દેરાસર તથા કામીનાભુની દેરી	પાલોતાણા	પાલોતાણા	કિષ્કરખે	પદમણુ	પાપાણ-પાટ ૨૨- ૮ ૬૬
૧૧૫૧	"	કુલાખનાઈનું દેરાસર	"	"	"	આદિનાથ	૧૬- ૫
૧૧૫૨	"	મીનાઈવાળાનું દેરાસર તથા પાણુની દેરી	"	"	"	ચંદ્રમણુ	૨૬- ૧
૧૧૫૩	"	સેક કડીઆઈનું દેરાસર તથા જમણી અને કામી તરફની દેરી	"	"	"	ધર્મનાથ	૨૭- ૮ ૬૬ ૬
૧૧૫૪	"	ધોલેસવાળાનું દેરાસર તથા જમણી અને કામી તરફની દેરી	"	"	"	આદિનાથ	૫૧- ૧
૧૧૫૫	"	પુરંદરિયામીનું દેરાસર તથા દેરીઓ	"	"	"	પુરંદરિયામી	૪૧-૧૧
૧૧૫૬	"	કમતી ત્રીજી ફરતી દેરીઓ	"	"	"		૧૦૮૩-૧૪
૧૧૫૭	ધેડી	ખનરમાં	પાલોતાણા ૫ મા. ફર	ધેડી	ધર	શાંતિનાથ	— ૧
૧૧૫૮	"	"	"	"	"	પદમણુ	— ૧
૧૧૫૯	આશિવાળી	"	૩ મા. ફર	નોપણવદર	"	આદિનાથ	— ૧
૧૧૬૦	મહા	"	મહા ૧ મા. ફર	મહા	"	પાથનાથ	— ૧
૧૧૬૧	કુલ્યા	"	૨ મા. ફર	કાણા	"	આદિનાથ	— ૧ કુપામી
૧૧૬૨	વરલ	"	૪ મા. ફર	વરલ	કિષ્કરખે	વિમલનાથ	૪- ૫
૧૧૬૩	કાણા	"	૨ મા. ફર	કાણા	"	ચંદ્રમણુ	૧૨- ૨

બાંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	મદદીયારનારનું નામ.	કોખનો સંવત.	કેસરની સ્થિતિ.	કેનાની વસ્તી.	કોખ- અથ માળા.	વિશેષ નોંધ
શેઠ પ્રેમચંદ રંગભ પાટણવાળા ૧૮૬૩	શેઠ મોતીલા દુરજના વલીવટદારો	૧૮૬૩	સારી			શેઠ-શ્રીકૃષ્ણની આરજની મૃતિ છે.
બાઈ સુલાભબાઈ ૧૮૬૩	"		"			
શેઠ નાનજી જેઠરજી મોરશાળવાળા ૧૮૬૩	"					
શેઠ હડીભાઈ હેમાભાઈ ૧૮૬૩	"		"			
શેઠ વીરચંદ બાઈચંદ ધોલિરાવાળા ૧૮૬૩	"		"			
	"		"			૧ નાગિરામ તથા ૧ માફેલા માતા છે.
	"		"			
શ્રીચંધ ૧૯૮૦	મહેતા હરજીવન વર્ધમાન		"	૧૭૫	૨	મેઘ ૫૨ છે.
શ્રીચંધ ૧૯૫૦	મહેતા દામજી દેવચંદ		છવ્વું			છવ્વું દોરાસર છે.
માધી દીરાલાલ ડાભાભાઈ અમદાવાદવાળા ૧૯૬૬	સંધવી કાનજી છવન	૧૫૦૭	સાધારણ	૧૫	૧	
વે. સુ. ૬	"					
શ્રીચંધ ૧૯૭૦ લગભગ	શેઠ મગનલાલ છવણલાલ		"	૧૧૦	૧	
શ્રીચંધ ૧૯૬૧	શેઠ મૂળચંદ બાઈચંદ		"	૪૦	૧	ખીચે માળ છે.
શ્રીચંધ ૧૯૧૪	ત્રિભોવનદાસ દામજી		સારી	૨૦૦	૨ ૧	એક બાવચેરી છે.
શ્રીચંધ ૧૮૭૪	શેઠ મૂળચંદ છવરાબ		"	૫૫૦	૨ ૧	ચંદનિય મિનખડાળ છે.

નંબર	આમણ નામ	દેરાઈ	રેકર્ડ ફરમાન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	આંધણી.	શ્રીનાથક	પ્રતિમાણની સંખ્યા
૧૧૬૪	ભગિયાળા	ભાવરમાં	સિહોર ૬ મા. ફર	ટાણા	ધર	પાર્શ્વનાથજી	પાપાણ-માઠ ૩-૨
૧૧૬૫	દેવગાણા	"	૪ મા. ફર	દેવગાણા	"	વિમલનાથજી	૨-૨
૧૧૬૬	સિહોર	"	૧ મા. ફર	સિહોર	શિખરમંથ	સુપાર્શ્વનાથજી	૨૪-૧
૧૧૬૭	"	"	"	"	સામરણવાળું	ભટ્ટનાથજી	૨૦-૩૨
૧૧૬૮	"	એસન ખર ખર્ચાણામાં	"	"	ધર	કુચુનાથજી	- ૨
૧૧૬૯	વડીઆ	ભાવરમાં	૧ મા. ફર	"	"	વિમલનાથજી	- ૧
૧૧૭૦	મોટા સુરમ	"	૨ મા. ફર	સોનમઠ	"	શીતળનાથજી	- ૨
૧૧૭૧	મારીઆધાર	દેરાઈવાળા ઠેરી	પાલીતાણા ૧૮ મા. ફર	મારીઆધાર	શિખરમંથ	સાતિનાથજી	૬-૪
૧૧૭૨	ખારા	ભાવરમાં	પાંચ તથાવા ૩૬ ૪ મા. ફર	પાંચતથાવા	ધર	આદિનાથજી	- ૪
૧૧૭૩	ફાવડી	"	પાલીતાણા ૭ મા. ફર	ધરવડી	ધૂમટમંથ	જીવનાથજી	- ૧
૧૧૭૪	મોખડા	"	પાલીતાણા ૪ મા. ફર	મોખડા	શિખરમંથ	મહાવીરસ્વામી	૧-૧
૧૧૭૫	ભગલુવાળ	"	"	પાલીતાણા	ધર	સુપાર્શ્વનાથજી	- ૧
૧૧૭૬	શાહીયાળા	મામના ડુંડે	૭ મા. ફર	"	શિખરમંથ	આદિનાથજી	૨૦-૧
૧૧૭૭	જાંઘરિયા (શામળિયાના)	ભાવરમાં	૬ મા. ફર	મોઢ	"	પાર્શ્વનાથજી	૪-૪

બંધાવનારનું નામ તથા સ્થાન.	પહીવડકારનું નામ.	લેખનો સંખ્યા.	જરૂરસરની સ્થિતિ.	કેનાની વસ્તી.	કિંયા- મર્મ- અથ સહાયતા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૩૦ લગભગ	શ્રી મનભાઈ કુલચંદ		સાધારણ	૮૦૦	૧	બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૩૦ લગભગ	શ્રીમજી લાલચંદ		સારી	૧૦૦	૨	એક લાયકેરી છે. બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૪૦ લગભગ	શ્રી પોપટલાલ પ્રભુદાસ	૧૮૪૮	"	૧૦૦૦	૩	એક લાયકેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૫ લગભગ	"	૧૮૫૪	"			
નરોત્તમદાસ બાપુજી બાવનગરવાળા ૧૯૬૮	મણિલાલ કુલચંદ		"		૧	
શ્રીસંધ ૧૯૭૭	મોહનલાલ કુલચંદ સંધરી		સાધારણ	૬૦	૧	બીજો માળ છે.
શ્રી ન્યાયચંદ દયાભાઈ ૧૯૮૩	લાલચંદ બેમરદાસ	૧૫૧૧	"	૪૨	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૬૬	ભવાન હરિચંદ		સારી	૩૨૫	૨ ૧	એક લાયકેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૫	પાનાચંદ ભેચંદ		સાધારણ	૪૦	૧	બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૮૫ લગભગ	મનભાઈ ઠાકરશી પાંડે	૧૫૦૪	સારી	૬૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૩૦ લગભગ	અમરચંદ નારાયણ		"	૬૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૫ લગભગ	વીરચંદ ભેચંદ	૧૯૨૧	સાધારણ	૩૫	૧	બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૫	શ્રી જીનદાસ ધરમદાસ ની પેઢી	૧૯૬૬	સારી	નથી	૨	
શ્રીસંધ ૧૯૫૬	હીચંદ ગુલામચંદ	૧૮૪૪	"	૭૫	૧ ૧	એક લાયકેરી છે.

નંબર	ગામનું નામ	ટેકાફ	રેલવે સ્ટેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	ભાંધણી	મુળનાયક	મતિઆણનાં સંખ્યા
૧૬૭૮	ગોવાનાલોશ (કલબારિ)	કુંવર ૫૨	પાલીતાણા ૧૧ મા. ફર	ચોક	જિખરખધ	ગેમનાથજી	૫૫૫૫-૫૫૭ ૭-૭
૧૬૭૯	"	"	"	"	સામરણવાળું	આદિનાથજી	૧૦૪-૮
૧૬૮૦	"	કુંવર ૭૫૨	"	"	"	ગેમનાથજી	૨૪૧-૧૨
૧૬૮૧	"	ધર્મશાળાની બંદર	"	"	જિખરખધ	મહાવીરરાયી	૨૦૦-૧૨૦
૧૬૮૨	ચોક	ધર્મશાળાની બંદર	"	"	ધૂમટખધ	આદિનાથજી	૩-૧
૧૬૮૩	ઢાથસણી	બલારખા	૧૩ મા. ફર	ઢાથસણી	જિખરખધ	વાસુદેવજી	૩-૨
૧૬૮૪	રેપલા	"	૧૫ મા. ફર	જેસર	"	આદિનાથજી	૫-૨
૧૬૮૫	રાજપરા	"	"	ચોક	ધર	"	-૩
૧૬૮૬	જેસર	"	૧૭ મા. ફર	જેસર	જિખરખધ	મહાવીરરાયી	૧૨-૧૨
૧૬૮૭	બાપરિયાળી	કુંવરી ૭૫૨	૧૬ મા. ફર	"	ધૂમટખધ	આદિનાથજી	૧-
૧૬૮૮	કોળિયાક	બલારખા	ભાવનગર ૧૪ મા. ફર	કોળિયાક	જિખરખધ	મહાવીરરાયી	૧૦-૬
૧૬૮૯	અડસિયા	"	તણુલા ૮ મા. ફર	અડસિયા	બંદર	આદિનાથજી	-૨

ખાંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટકારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	કૃષા- અથ શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રી માણિકલાલ ચુનીલાલ અમદાવાદવાળા ૧૯૬૪	શ્રી જીનદાસ પરમદાસ ની પેઠી		સારી	૧૦	૧	એક લાપમેરી છે શુરુજીની રચના છે.
તારાચંદ મોતીજી અમદાવાદવાળા ૧૯૬૪	દુસરી શ્રી ચીમનલાલ લાલભાઈ	૧૯૬૪	"			લગભગ ૧૦ માછલા દર વાવડી પોટાના નામથી જોળાપાતી
શ્રી જીનદાસ પરમદાસ ની પેઠી ૧૯૬૬	"	૧૯૬૪	"			જમ્મા છે જ્યાં વૃત્તન જિન- નિમિ બિરાજમાન છે.
કરમચંદ જુલચંદ શા. પુછમેન ૧૯૮૬	"	૧૯૮૬	"			૪ ગુરુભૂતિઓ આરસની છે. એક આવક-માવિતની
અમદાવાદવાળા						શ્રુતિ પ્રાપ્તિન છે. ત્રીજો માળ પ્રતિમા છે.
						૧૨ ગુરુભૂતિઓ આરસની છે. વિશીળ માવન બિનાસય
						વાણુ દેરાસર છે.
શ્રી અ. ક. ૧૯૬૩ પાલોતાયા	કાકરશી બેઠાભાઈ	૧૯૭૦	"	૮૦	૨	
જેવમલ શંભાઈ ૧૯૬૩	કાકરશી માણિકચંદ		"	૬૦	૧	
મોસંધ ૧૯૫૧	નાનચંદ મૂળચંદ		"	૧૭૫	૨	
મોસંધ ૧૯૭૫ લગભગ	લાલાભાઈ શીરાચંદ		સાધારણ	૨૫		
મોસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	હલીચંદ ત્રિભોવનદાસ		સારી	૪૦૦	૧	એક આરસની મોતમ સ્વામીની પ્રતિ છે.
શ્રી અ. ક. અમદાવાદ ૧૯૨૧	શ્રી અ. ક. ની પેઠી અંપરિવાળા	૧૯૨૧	"	૧૦		
મોસંધ ૧૯૧૬	મિરજીરાલ લવજી		"	૧૨૫	૩	
મોસંધ ૧૯૮૬	કરજીનદાસ મૂળચંદ	૧૯૧૫	સુધારણ	૫૦	૧	

નંબર	આવક નામ	કેદારી	ફેલો ફેરનામ	પારક એડિશન	આંશિકી	મૂળનાયક	અભિયાનની ક્રમિકતા
૧૬૦	અદરપર	બાબરખા	તલુચા ૬ મા. ફર	બાબરખા	બર	પાશનાયક	પાપાણ-માડ ૧-૧
૧૬૧	બાબરખા	"	"	"	શિખરખંધ	ધર્મનાયક	૩-૧
૧૬૨	તલુચા	"	તલુચા	તલુચા	બર	પાશનાયક	૭-૨
૧૬૩	રાબરખા	"	દીમાર ૧ મા. ફર	રાબરખા	"	આદિનાયક	૩-૧
૧૬૪	દીમાર	"	તલુચા ૬ મા. ફર	દીમાર	"	આબિન દલજ	૩-૩
૧૬૫	બાદાવળ	"	૮ મા. ફર	બાદાવળ	"	પાશનાયક	૩-૧
૧૬૬	પાપજ	"	પાપજ	પાપજ	શિખરખંધ	"	૬-૬
૧૬૭	તળામ	કુમર ઉપર	તળામ ૧ મા. ફર	તળામ	"	"	૧૦-૬
૧૬૮	"	"	"	"	"	સુખતનાયક	૮૮-૨૨
૧૬૯	"	"	"	"	સુમટખંધ	આદિનાયક	૧૧-
૧૭૦	"	આમખા	"	"	શિખરખંધ	કાલિનાયક	૧૭-૧૬
૧૭૦૧	ફેવળિયા	બાબરખા	તળામ ૩ મા. ફર	ફેવળિયા	બર	પાશનાયક	- ૧
૧૭૦૨	દામ	"	પાશીતાણા ૧૩ મા. ફર	ફેવળિયા	"	"	- ૧

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	પદવી/પદવિસ્થાપન નામ.	લેખન સંવત.	દશાવરની વિશિષ્ટ.	જેનાની વસ્તી.	શિષ્ય- અથ	ધર્મ- શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ અમલગ	ભલજી રામજી		સાધારણ	૪૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૬૫	રામજી ગ્રેમજી		"	૨૦૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૬૪૪	રામજીભાઈ મોતીજીભાઈ	૧૬૨૧	સારી	૨૫૦	૧		બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૬૮૬	વસુભાઈ દામજી		"	૧૨૫	૨	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૬૩	ચૂનીલાલ મણિકચંદ		"	૨૦૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૮૫	રવજી દામજી		"	૧૫૦	૧	૧	
ઓગસ્ટ ૧૬૭૫ અમલગ	ગોપાલજી નારણદાસ		"	૨૬૦	૩	૧	એક શીશુવિજ્ઞાનજી મહા- રાજની આરક્ષની અર્થિ છે.
શેઠ દલપતભાઈ અમનભાઈ હા. સદ્ગીયજ્ઞેન ૧૬૮૦	શેઠ દલપતભાઈ અમનભાઈ હા. સદ્ગીયજ્ઞેન		"	૬૦૦	૧	૧	
પ્રાચીન	શ્રીજ્ઞેન મે. કમીટી હા. પ્રાતિશાસ અમરચંદ		"				૧૬ આરક્ષની સુરુચિતિએ છે. એક આરક્ષની કુમાર- પાળની અર્થિ છે.
"	"	૧૮૬૦	"				એક શ્રીજ્ઞેનવિદ્યાર્થી સુદ છે. હાલ-૪૪ વિદ્યાર્થીઓ
							અભ્યાસ કરે છે.
"	"		"				
શ્રીસંધ ૧૬૧૭	કુર્બંજીદાસ દેવરાજ		સાધારણ	૩૬	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૮૫	કાનજી નીકમજી		"	૫૦	૧		બીજો માળ છે.

નંબર	ગામનું નામ	ઠંકાણું	રેલવે સ્ટેશન.	પોસ્ટ ઓફિસ.	ખાંડણી.	મુળનાયક	પ્રતિભાણની સંખ્યા
૧૭૦૩	રાજળી (વાની)	ગજનરમાં	પાલીતાણા ૬ મા. દુર	દીમાળા	૫૨	પાસનાથજી	પાવાણ-પાણી — ૧
૧૭૦૪	કળિયા	"	તળભ ૧૦ મા. દુર	કળિયા	કિષ્કરખંધ	આદિનાથજી	૪— ૩
૧૭૦૫	કુલાળા	"	૧૧ મા. દુર	"	૫૨	વિમલનાથજી	૧— ૧
૧૭૦૬	કામગોલ	"	૩ મા. દુર	કામગોલ	કુલદખંધ	સુમતિનાથજી	— ૧
૧૭૦૭	ભાગ્યમેર	"	ગોપનાથરોડ ૭ મા. દુર	ઉમરી	કિષ્કરખંધ	પાસનાથજી	૪— ૩
૧૭૦૮	ઘાઠા	"	ઘાઠારોડ ૧ મા. દુર	ઘાઠા	"	કાલિનાથજી	૧૪— ૮
૧૭૦૯	ભાદરોડ	"	ભાદરોડ ૧ મા. દુર	ભાદરોડ	૫૨	પાસનાથજી	— ૩
૧૭૧૦	મહુવા	દેરાસરનો ખાંધો	મહુવા ૧ મા. દુર	મહુવા	કિષ્કરખંધ	કાલિનાથજી	૧૬— ૧
૧૭૧૧	"	"	"	"	"	મહાવીરસ્વામી	૭૬— ૧૬
૧૭૧૨	પુલકામ મોઢા	"	મહુવા ૧૬ મા. દુર	પુલકામ મોઢા	"	વાસુદેવજી	મુળ ૪

ખાવાનારુ' નામ નથા સંવત.	ઘડીવાદારુ' નામ.	સિખના સંવત.	ફેસલરની રિયાતિ.	જેતાની વરતી.	કિયા- અથ	મર્મ- માળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૯૪	ધનછે ભાઈચંદ		સાધારણ	૨૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૯૫	કૃષ્ણચંદ ભગવાનદાસ		સારી	૧૧૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૦	આવછે પરશોતમ		"	૭૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૮૪	દીપચંદ ત્રીકમલાલ		"	૧૦૦	૧	૧	એક પુસ્તકકોડાર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૧	પ્રેમચંદ પરશોતમદાસ		સાધારણ	૮૦	૧	૧	શિખરનો તથા પાખાનો ભાગ છૂટો છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૫	અયોત તસકચંદ કુર્બંજી	૧૮૯૩	સારી	૩૦૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૨૫ લગભગ	હીચંદ કુંભરજી		સાધારણ	૭૫	૧		ખીન્ને માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૮૮	શ્રીસંધ શેઠ પદ્મા તારાની પેઢી		સારી	૧૪૦૦	૪		૩ લાખજેરી છે. બાવન જિનાસવાળું નવન જિન મંદિર છે. ભોલરાખા આચાર્ય શ્રી નેમિસુશીરજીની જીભી આરસની મૂર્તિ છે. સંવત ૧૩૩૩ ની સાલની પાટુની શીપાઈનાથ ભગવા- નની મૂર્તિ પ્રાપ્તિ છે. હીર સુરીશરજીની એક આરસની મૂર્તિ છે. ૩૬ જિનમૂર્તિનો આરસનો ૫૮ છે. એક કોન બાગામથ છે. હાલ ૬૦ વિસાઈઓ અભ્યાસ કરે છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૫ લગભગ	" "		"				
શ્રીસંધ ૧૯૭૬	માઈશીજીભાઈ ધરમજી		"	૬૦૦	૬	૧	એક પુસ્તકકોડાર છે.

નંબર	આમલું નામ	કેસી	કેસી કેસી	પીર પીર	બાંધણી	મૂળનાયક	મિત્રાભાઈની સંખ્યા
૧૭૧૩	સેવર	દેરાસરનો ખાંચો	મહુવા ૧૨ મા. ફર	પુટવા મોટા	ધર	વાસુપૂજ્ય	પાપાનુ-પાડ — ૧
૧૭૧૪	મોલુપર	"	મોલા ૧૦ મા. ફર	બમલાણા	"	પાપનાયક	૧—
૧૭૧૫	કુંભણ	"	મહુવા ૬ મા. ફર	પુટવા મોટા	"	સુવિધિનાયક	— ૧
૧૭૧૬	મોલુપર	"	મોલુપર ૧ મા. ફર	મોલુપર	ધૂમટખે	વાસુપૂજ્ય	૫— ૪
૧૭૧૭	સાવરકુંભા	બારશેરી	સાવરકુંભા ૧ મા. ફર	સાવરકુંભા	"	ધર્મનાયક	૭— ૧૬
૧૭૧૮	કાંચ	બનરમાં	મોટાભીંચા ૭ મા. ફર	કાંચ	ધર	સંભવનાયક	— ૧
૧૭૧૯	વંડા	દેરાસરનો ખાંચો	સાવરકુંભા ૧૪ મા. ફર	વંડા	"	વિશ્વનાયક	— ૨
૧૭૨૦	પિયાલા	બનરમાં	૧૨ મા. ફર	"	"	મહાવીરનાયક	— ૨
૧૭૨૧	વરતેજ	મોટાપામાં	વરતેજ ૧ મા. ફર	વરતેજ	શિખરખે	સંભવનાયક	૧૬— ૩
૧૭૨૨	કમળેજ	બનરમાં	૨ મા. ફર	કમળેજ	ધર	નેમિનાયક	— ૨
૧૭૨૩	ભાવનમર	દરબારી યાવર પાસે મોટું દેરાસર	ભાવનમર	ભાવનમર	શિખરખે	આલિનાયક	૨૦૧—૨૩
૧૭૨૪	"	વેરા બનરમાં	"	"	"	મોટી પાપનાયક	૧૩૦—૩૩
૧૭૨૫	"	વેરા શેરીમાં	"	"	ધર	સુવિધિનાયક	— ૪
૧૭૨૬	"	હરિલાલ મીઠીવાળા શેરીમાં	"	"	"	નેમિનાયક	— ૧
૧૭૨૭	"	સ્ટેશન સામે ગુલામવાડી	"	"	ધૂમટખે	પાપનાયક	— ૨

જાણવાનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટકારનું નામ	લેખનો સંવત.	દસ્તાવેજની સ્થિતિ	કોનોની વસ્તી	કૃપા- અથ સમ- સાધના	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૮૨	દોરી હરિચંદ ઝાંઝાલાઈ		સાધારણ	૬૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૫૦ લગભગ	શેઠ વનમાળીદાસ ગોરખનદાસ		"	૩૫		બીજો માળ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૭૫ લગભગ	શેઠ ગોરીદાસ દેવરાજ		"	૮૦	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૯૭૪	ભગત વીરચંદ અમરસી		સારી	૬૦	૧	ધૂમકાંથી પાણી પડે છે.
શેઠ વાસણ પ્રેમજી શેઠ કુટુંબ-૧૯૦૬	શેઠ મણિલાલ બેચરાસ	૧૮૬૩	"	૪૦૦	૩ ૧	વિજયદાન સરિયાનમંદિર છે.
શેઠ માણેકચંદ કુવરજી કુટુંબ-૧૯૭૬	શેઠ દોરાચંદ ઝાંઝાલાઈ	૧૫૨૮	"	૬૦	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૬	શેઠ ચૂનીલાલ સોમચંદ		"	૭૫	૧ ૧	
શ્રીસંધ ૧૯૮૪	શેઠ અમીચંદ કુરજી		"	૮૫	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૨૮	કમીટી શેઠ વાલજીભાઈ મયનલાલ		"	૩૦૦	૨ ૨	એક પુસ્તકકંડાર છે. બન્ય દેરાસર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૦ લગભગ	શેઠ ગુલામચંદ ભાઈચંદ		છજુ	૭૫	૧	મેઢા પર છે. છજુ દેરાસર છે.
શ્રીસંધ ૧૭૯૩	શેઠ ડોસાભાઈ અબેચંદની પેઢી		સારી	૮૦૦	૧૦ ૪	૪ પુસ્તકકંડારો છે એક મોતમ સ્વામીની ધાતુની મૂર્તિ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લગભગ	શ્રી ગોડી પાથનાથજીની કમીટી માણેકચંદ રામચંદ		"			એક મોતમ સ્વામીની મૂર્તિ છે. બન્ય દેરાસર છે.
વોરા હડીચંદ ગવેરચંદ ૧૯૫૫	જેમીન હડીસીમ વોરા		"			
વોરા અમરચંદ જનરાજ ૧૯૫૨	શેઠ જગજીવનરાસ અમરચંદ		"			
અબેચંદ ગુલામચંદની અ. જી. ચંદનાથજી ૧૯૬૦	શેઠ અમરચંદ ચૂનીલાલ જડીવાળા		"			

નંબર	ગામનું નામ	કેસનું	ફેલ્ડે રેકોર્ડ	પ્રાક્ટિસ કોર્ટ	બાંધકો	મૂળનાયક	પ્રતિબાજીની શરત
૧૭૨૮	ભાવનગર	જૂના પરામાં	ભાવનગર ૦૧ મા. ફર	ભાવનગર	ધુમટખ	પાર્શ્વનાથજી	પાપાજી-પાલ ૪-૧
૧૭૨૯	"	જુહાપુર (આલોચવાડીમાં)	"	"	ધર	મહાવીરસ્વામી	૩-૬
૧૭૩૦	"	વડવામાં	૧ મા. ફર	"	શિખરખ	અંદાજીજી	૪૦-૧૯
૧૭૩૧	"	ઘાઘાવાડી	"	"	"	મહાવીરસ્વામી	૪૭-૧૩
૧૭૩૨	ધોધા	ભટ્ટપોળમાં	૧૪ મા. ફર	ધોધા	"	નવખંડા પાર્શ્વનાથજી	૧૬-૧૦૦
૧૭૩૩	"	"	"	"	"	અંદાજીજી	૨૪-૨
૧૭૩૪	"	છાલાવાળો પોળમાં	"	"	"	છરાવલા પાર્શ્વનાથજી	૩૧-૮
૧૭૩૫	વાલુકા	ચોરા પાસે	કોળાડી ૩ મા. ફર	વાલુકા	"	શાંતિનાથજી	૬-૨
૧૭૩૬	"	"	"	"	ધુમટખ	પ્રતિસુખત સ્વામી	૭-૫
૧૭૩૭	પરવડી	માગ વચ્ચે	પાલોનાથ ૧૬ મા. ફર	ઘાઘનગર	ધર	કુંડુનાથજી	-૩
૧૭૩૮	મોટી વાવડી	"	૧૫ મા. ફર	મોટીવાવડી	"	અંદાજીજી	-૩
૧૭૩૯	સોનમઢ	મહાવીર એન ચારિત્ર રેલાયમ	સોનમઢ ૦૧ મા. ફર	સોનમઢ	શિખરખ	મહાવીરસ્વામી	૩-૭

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો ક્રમાંક સંવત.	કેસસની સ્થિતિ.	કૌનાની વસ્તી.	કૃષા- અથ શિક્ષા	ધર્મ- શિક્ષા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૮૬	શ્રી ડોસાભાઈ બાબેચંદ ની પેઠી		સારી				
શ્રીસંધ ૨૦૦૧	"		"				
શ્રીસંધ ૧૬૦૦ અમલગ	"		"				
શ્રીસંધ ૧૯૫૬	"	૧૬૬૨	"				એક હાથાસાહેબ બોર્ડ છે,
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શ્રી કાળા શીકાની પેઠી કાલિદાસ વિદ્યદાસ	શ્રી ના. ૫૨૬૭	"	૩૭૦	૩	૧	બે સ્ક્રીનની પ્રતિમાઓ છે. એક પુસ્તક કાંઠાર છે. ૪
		૧૮૬૫					અરુચિતિઓ આરસની છે.
શ્રીસંધ પ્રાચીન	"		"				નવમંડા પાશ્વનાથજી ભગવા- નના દેરાસરની નીચે બે. ૫૨ છે.
							કેની અંદર પ્રાચીન ભવશેષો છે. છતનું ચિત્રકામ સારું છે.
શ્રીસંધ પ્રાચીન	"		"				
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ અમલગ	અયુરદાસ ભગવાનદાસ	૧૮૬૨	"	૪૦	૧		
શ્રી રતનજી વીરજીભાઈ ૧૯૪૭	"	દેરાસરનો ૧૯૪૭	"				બે દેરાસરો એક બે કંપાઈ-કાંઈ ૧૬.
શ્રીસંધ ૧૯૬૦ અમલગ	શ્રી ગોપાળજી ભાસચંદ			૪૫	૧		એકા ૫૨ દેરાસર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૯૨	શ્રી ધર્મી કૃષ્ણચંદ પાનાચંદ		"	૧૨૫	૧		
શ્રી જુહાપાઈ પાનાચંદ અંબારેળવાળા ૧૯૮૧	શ્રી સહારીર કૌનયારિય રત્નાક્રમ કમીટી	શ્રી ના. ૧૯૨૧	"	૮૦	૧		બે અરુચિતિઓ છે. આશ્ર- મમાં હાથ ૫૦ બળવાસીઓ
							અભ્યાસ કરે છે. ૨ અરુ ચિતિ છે.

નંબર	અનુક્ર. નંબર	રેકૉર્ડ	વેલ્ડે રેકૉર્ડ	પારક રેકૉર્ડ	બાંધણી	કુળનાં	પ્રતિમાઓની સંખ્યા
૧૭૪૦	કુંભાય	ગાય વચ્ચે	સોનમડ ૭ મા. ફર	કુંભાય	ધર	મંદપ્રભુજી	પાપાય-માડ — ૧
૧૭૪૧	નોથણવદર	"	સણોસરા ૮ મા. ફર	નોથણવદર	"	પાપનાથજી	૫— ૭
૧૭૪૨	સણોસરા	"	૨ મા. ફર	સણોસરા	શિખરખંધ	આદિનાથજી	૩— ૨
૧૭૪૩	રધે મા	"	ધોળા ૫ મા. ફર	રધેળા	ધૂમટખંધ	મહાવીરસ્વામી	૩— ૧
૧૭૪૪	જુતીઆ	"	સણોસરા ૬ મા. ફર	સણોસરા	ધર	સુપાર્થનાથજી	— ૧
૧૭૪૫	અભાડીઆ	"	ઉજળવાવ ૧૧ મા. ફર	અભાડીઆ	"	મહાવીરસ્વામી	— ૧
૧૭૪૬	નીમાળા	"	નીમાળા	નીમાળા	ધૂમટખંધ	મુનિસુખ સ્વામી	૩— ૧
૧૭૪૭	ટાટમ	"	૬ મા. ફર	ભીમદાડ (વાપા-બોટાદ)	"	સુમતિનાથ	— ૨
૧૭૪૮	ગોરક	"	ઉમામેદી ૨ મા. ફર	ઉમામેદી	ધર	તેમનાથજી	૧— ૧
૧૭૪૯	મહડા (સ્વામીના)	ભાડીના ઝંપિ	મહડા (સ્વામીના)	મહડા	ધૂમટખંધ	કુંથુનાથજી	૧— ૩
૧૭૫૦	ભાડીદડ	ગાય વચ્ચે	ભાડીદડ ૪ મા. ફર	ભાડીદડ	"	મંદપ્રભુજી	૩— ૩
૧૭૫૧	કારીઆણી	ગાયના છેડે	૬ મા. ફર	કારીઆણી	શિખરખંધ	ચાંતિનાથજી	૪— ૩
૧૭૫૨	લાખિયાણી	"	નીમાળા ૮ મા. ફર	લાખિયાણી	ધર	મુનિસુખ સ્વામી	— ૧
૧૭૫૩	ઈટાલીઆ	ગાય વચ્ચે	ધોળા ૧૮ મા. ફર	રતનપુર (વાપા-વળા)	"	સુમતિનાથજી	— ૧
૧૭૫૪	પહેચામ	"	૧૧ મા. ફર	પહેચામ	શિખરખંધ	ધર્મનાથજી	૮— ૧

અધ્યાપનારનું નામ તથા સં. નં.	વહીવટદારનું નામ.	દેખરો સં. નં.	દસરાસની સ્થિતિ.	જેતાની પાત્રી.	કિલો- મી.	પર- સાળ.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૬૬	શ્રી ગુનીલાલ ખેમચંદ	પે. નં. ૧૮૬૩	સાધારણ	૭૫	૧		
શ્રી લક્ષ્મણભાઈ કૃષ્ણચંદ ૧૯૬૯	રામજીભાઈ જનમલાલ		સારી	૧૨૦	૨		એક લાયકેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૩	સંધવી મોહનલાલ બેચંદ		..	૪૦	૧		રંગનું ચિત્રકામ સારું છે.
શ્રીસંધ ૧૯૮૩	ભગવાનદાસ કૃષ્ણચંદ		..	૧૨૫	૧		એક લાયકેરી છે.
શ્રીસંધ ૧૯૮૫	શ્રી કૃષ્ણચંદ તારાચંદ		સાધારણ	૨૦	૧		
શ્રી લક્ષ્મણભાઈ બાઈચંદ કેરિયાવાળા ૧૯૬૬	શ્રી લક્ષ્મણભાઈ બાઈચંદ		સારી	૧૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૦	હાકરડી જીવરાજ		સાધારણ	૬૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૪	શ્રી હરજીવનદાસ માધવજી		..	૫૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૮	શ્રી ભાઈ પાનાચંદ		સારી	૩૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૬	માણિકલાલ સવજીભાઈ		સાધારણ	૬૦	૧		
સંધવી ભગવદાસ ચામજી- ભાઈ ૧૯૨૦	સંધવી શિવલાલ પરશોતમદાસ		સારી	૧૭૫	૧		એક લાયકેરી છે. ચિત્રકામ સારું છે.
શ્રી માણિકલાલ ગુનીલાલ ભગવાનદાસવાળા ૧૯૬૫	શ્રી સુખલાલ દોરાચંદ		..	૭૦	૧		"
શ્રીસંધ ૧૯૬૮	શ્રી મનસુખલાલ જનમલાલ		..	૬૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૩૦ લગભગ	જોડીદાસ દેવચંદ	પે. નં. ૧૫૬૬	..	૬	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૦૧	શ્રી ગોવિંદદાસ કૃષ્ણચંદ		..	૨૦૦	૨		એક શીલીર ચિત્રકામ સારું છે. એક લાયકેરી છે.

નંબર	ગામનું નામ	ઠેકાણું	રેલવે સ્ટેશન	પ્રાંતિક સ્થાન	ખાંડ	મુળનામ	પ્રતિભાષણની સંખ્યા
૧૭૫૫	વળા	શામ વચ્ચે	ધોળા ૧૦ મા. દુર	વળા	સિખરખંધ	પાશનાથજી	પાપાનુ-પાંડુ ૧૩-૨૦
૧૭૫૬	ઉમરાળા	"	૫ મા. દુર	ઉમરાળા (વાપા-ધોળા)	ધૂમટખંધ	અજીતનાથજી	૩-૪
૧૭૫૭	પાલડી	"	સોનમઠ ૩ મા. દુર	પાલડી	ધર	સંભવનાથજી	— ૧
૧૭૫૮	લાડી	સુખડિયા ટેરી	લાડી ૧ મા. દુર	લાડી	ધૂમટખંધ	શાંતિનાથજી	— ૨
૧૭૫૯	ચીતળ	આમરખાં	ચીતળ ૧ મા. દુર	ચીતળ	સિખરખંધ	પાશનાથજી	૩-૬
૧૭૬૦	અમરેલી	જૂની બળરખાં	અમરેલી ૧ મા. દુર	અમરેલી	"	સંભવનાથજી	૧૪-૧૮
૧૭૬૧	"	પાણી દરવાજો	"	"	ધર	નેમનાથજી	— ૫
૧૭૬૨	બમસરા	દરમારમઠ પાસે	બમસરા ૧ મા. દુર	બમસરા	ધૂમટખંધ	મહાવીરવામી	૩-૬
૧૭૬૩	માલજીખવા	બળરખાં	હઠાલાખાની ૨ મા. દુર	હઠાલાખાની	ધર	મહાપ્રભુજી	— ૧
૧૭૬૪	પાણીદેવળી	વાણિયા ટેરી	વડિયાદેવળી ૨ મા. દુર	વડિયાદેવળી	ધાળાખંધ	અશ્વિનદેવજી	— ૧
૧૭૬૫	જેતપુર	જેતપા	જેતપુર ૨ મા. દુર	જેતપુર	સિખરખંધ	આદિનાથજી	૫-૬
૧૭૬૬	વડાલ	અરબીવાળા મોઢાં	વડાલ	વડાલ	"	અજીતનાથજી	૩-૧
૧૭૬૭	આનંદિયા (વાકુંના)	બળરખાં	" ૬ મા. દુર	રાણપુર (સોરઠ)	ધાળાખંધ	સંભવનાથજી	— ૨
૧૭૬૮	રાણપુર (સોરઠ)	વાણિયા ટેરી	૧૨ મા. દુર	"	ધૂમટખંધ	નેમનાથજી	— ૩
૧૭૬૯	મલેવડી	"	જૂનામઠ ૬ મા. દુર	વડાલ	ધર	શાંતિનાથજી	— ૪

વ્યવસાયના નામ તથા સં.વર્ગ.	પહોંચકારીનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	લેખ-અથવા રાશી.	ધર્મ-રાશી.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૬૦	શ્રી જૈન દેરાસરની પેટી-વળા		સારી	૧૦૦	૨	૧	૬ સુરક્ષિત છે. એક શ્રીવલ્લભ-ચંદ્ર જૈન પુસ્તકાલય છે.
શ્રીસંધ ૧૯૦૦ લગભગ	શ્રી દેવચંદ ગુણચંદ જસાણી		"	૧૨૫	૧		
દેસાઈ લક્ષ્મીભાઈ વેલચંદ ૧૯૮૦	શ્રી લક્ષ્મીભાઈ વેલચંદ		સામારણ	૧૫	૧		ગ્રેમ ૫૨ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૮૫	શ્રી બાલભાઈ જયજીવનદાસ		સારી	૬૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૫૦૦ લગભગ	રતિલાલ દેરાસરના કુવ		"	૧૫૦	૧		એક શ્રીવલ્લભપાત્ર પુસ્તકાલય છે.
શ્રીસંધ ૧૮૬૭	શ્રી જૈન દેરાસરની પેટી રતિલાલ સુવરજી		"	૪૦૦	૧	૨	
શ્રીસંધ ૧૯૮૫ લગભગ	જમીનદાસ કરજનદાસ		"		૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૦ લગભગ	મોતીભાઈ જ્યેષ્ઠ		"	૧૨૫	૩		
શ્રીસંધ ૧૯૭૫ લગભગ	પરશીતમદાસ જ્યેષ્ઠ		"	૫૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૮૫ લગભગ	કરમચંદ કુલકાંઠ	ચ. નં. ૧૫૧૩	"	૮૦	૧		
શ્રીસંધ ગ્રામીન	જયજીવનદાસ કરમચંદ		"	૨૫૦	૧	૧	એક પુસ્તકાલય છે ચિત્રકામ સારું છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૦	ગોવિંદભાઈ ચત્રાજી	ચ. નં. ૧૯૨૧	"	૬૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૭૬ લગભગ	નાથજીભાઈ દેવચંદ		"	૬૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૬ લગભગ	શ્રી. રતિલાલ વસરાય		"	૪૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૫૫ લગભગ	જયજીવનદાસ કરમોવનદાસ		"	૧૦૦	૧		ગ્રેમ ૫૨ છે.

ક્રમ	શા.શા. નામ	કેશવ	મેદવ	પે.રે	આવક	મુળનામ	અનિયમની સંખ્યા
૧૭૭૦	જૂનાગઢ	જળમાલ ચોક ગેરજાના દેશા સામે	જૂનાગઢ ના મા. ફર	જૂનાગઢ	શિખરમથ	આદિનાથજી	પાપાણ-ધાડ ૮-૧
૧૭૭૧	"	જળમાલ ચોક ઉપરકોટ રસ્તા	"	"	"	મહાવીરરાયભી	૧૮-૧૧૩
૧૭૭૨	"	ચિરનાર તથા ટી ધર્મકાળામાં	જા. મા. ફર	"	ધુમટમથ	આદિનાથજી	૩-૨
૧૭૭૩	શ્રીચિરનારજી	મળનાથજીના દેરાશર જળાશની તથા રંગમડપની દેરાશી	જૂનાગઢ	"	શિખરમથ	નેમિનાથજી	૧૩૫-૮
૧૭૭૪	"	નેમનાથજીના દેરાશરને ફરતી દેરાશી	"	"	"	"	૨૧૮-
૧૭૭૫	"	કમલોની બાંદર બેંચામાં	"	"	"	અમીરા પાર્શ્વનાથજી	૪-
૧૭૭૬	"	ગેરક વસીની દુકામાં પેલતા જળાશ તરફના દેરાશર	"	"	શિખરમથ	આદિનાથજી	૨૦-
૧૭૭૭	"	કામી તરફ	"	"	"	આદિનાથજી	૩-
૧૭૭૮	"	ગુપ્ત દેરાશર ગેરકવસી	"	"	શિખરમથ	અમરકાંથ પાર્શ્વનાથજી	૮-

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ	કે.બી. સંવત.	ફોટો રજીસ્ટ્રી	કે.બી. સંવત.	કે.બી. સંવત.	વિશેષ નોંધ
ચિત્રો ભેરંતણ રૂપણ ૧૯૦૧ મહા વદ ૫	ચિત્ર પુનમચંદણ રૂપચંદણ	૧૮૬૭	સારી	૮૦૦	૧ ૩	એક શીશ્યાભાવે એન ભાવચેરી છે. એક પુસ્તક ભંડાર છે.
તપમચંદ્ર શ્રીસંધ ૧૮૭૫	શેઠ દેવચંદ્ર લખમીચંદની પેટી	"	"			ધાતુની કુરુપતિઓ છે. સં. ૧૦૬૨ ની સાજની શી અભિકાશીની ધાતુ મૂર્તિ પ્રાચીન છે. એક ચોવીસ ચિત્રપદ આરસનો છે.
શ્રીસંધ	"	"	"			
સમચંદ્ર મંત્રી ૧૧મો સૈદી	"	"	"			
	"	"	"			ભમતીમાં સ. ૧૨૮૭ નો નંદીચરદીપનો તથા સ. ૧૨૬૦ નો વીસવિહરમાનનો સફેદ આરસનો પદ છે.
વીરવિજયપદનો ઉપાધ્ય અમદાવાદ છ. ૧૮૮૦	"	"	"			મિનાર પૈલ પરની ચિત્રિઓ ધેરી આ ચિત્ર મુંદર અને આકર્ષક છે.
શેઠ ભીખાભાઈ લક્ષ્મણાઈ મોગલુજવાળા છ. ૧૮૮૮	"	"	"			
શેઠ વાડીલાલ જીવનલાલ અમદાવાદવાળા છ. ૧૮૮૩	"	"	"			
ડહેલાનો ઉપાધ્ય અમદા- વાદ છ. ૧૮૮૮	"	૧૮૫૬	"			

નંબર	ગ્રામનું નામ	ટેકાફ.	રેલ્વે ફેરવાળ.	પાકુ એ.કે.સ.	બાંધકો.	મૂળનાયક	પ્રતિષ્ઠાની સંખ્યા
૧૭૭૬	શ્રી ચિત્રામરજી	મેરઠવસી ફરતી હરીજી	જુલાઈ	જુલાઈ			પાપાણ-માડ ૮૬—
૧૭૮૦	"	કમરામ સોનીની દુકા કુખ દેરાજર					૧૭—
૧૭૮૧	"	ફરતી હરીજી	"	"			૧૨—
૧૭૮૨	"	કુમારભાણી દુકા કુખ દેરાજર	"	"	શિખરભાઈ	અમિનદાસજી	૩—
૧૭૮૩	"	માનસંગ ભોજરાજનું દેરાજર	"	"		અંબનાથજી	૩—
૧૭૮૪	"	વાગુભાણી દુકા અંબનું દેરાજર	"	"	કુમરભાઈ	પાપાનાથજી	૩—
૧૭૮૫	"	જમણી તરફનું દેરાજર	"	"	"		૪—
૧૭૮૬	"	ડાબી તરફનું દેરાજર	"	"			૪—
૧૭૮૭	"	કુમારભાણી હેરી	"	"	કમરભાઈ	શાંતિનાથજી	૨—
૧૭૮૮	"	અંબેનિ રાખની દુકા	"	"	શિખરભાઈ	મેશિનાથજી	૨૭—
૧૭૮૯	"	કાનવાવ-ચીકુભાણી દેરાજર	"	"	"	શાંતિનાથજી	૪—

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટકારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	કેનાની વરતી.	કેપા- અથ	ધર્મ- સમૂહ.	વિશેષ નોંધ
	શ્રી આ. ક. ની પેઢી		જારી				ભાતીની ફેરિયાની ડેટથી છટોમાં દેલવામાંના સ્થાપલ
							કામને સવતા ડેટથી સ્થા- પલ કામ બાબેલા છે.
	"		"				એક માવક-માવિકાની બીલી મતિ છે. રૂમમાંપમાં એક
							ચોવીશ બિનમાતાનો પદ પ્રાપ્તિ છે.
	"		"				
મહારાજ કુમારપાળ છ. શ્રી છવરાજ ધનછ	"	૧૮૭૫	"				
જીવનવાળા							
માનસ મ બોલવાજ	શ્રી દેવચંદ બખાપીચંદ ની પેઢી		"				
મહામાત્ર વરગુપ્તજી તેરમો સિકા	"		"				
"	"		"				
"	"		"				
"	"		"				
છ. શ્રી દેવચંદ મુળછ વચેરી (સોરઠ)	"		"				
છ. મોહા મહાસીના બિખાદિર તાંકીયા	"		"				
ખતાસાપાળ બામણવાજ ૧૮૮૦							

નંબર	માનવ નામ	ડોક્ટર	ફેલો રેસીડન્ટ	ગૌરવ એસિસ્ટન્ટ	બાંધણી	મુળનાયક	પ્રતિભાષણની શીખ્યા
૧૭૬૦	મીરનારજી	ચંદ્ર પ્રભુજી દેરાસર	જુનાગઢ	જુનાગઢ	કુમરમંથ	ચંદ્રપ્રભુજી	પાષાણ-પાણ ૧—
૧૭૬૧	"	બીજી ટ્રેક જતાં રસ્તામાં મલવાણ દેરાસર	"	"	કિષરમંથ	શાંતિનાથજી	૩—
૧૭૬૨	"	ચોથાપ્રભુજી દેરાસર બીજી ટ્રેક જતાં રસ્તામાં	"	"	"	નેમિનાથજી	૪—
૧૭૬૩	"	શેઠ મરમરી હેમચંદ્રજી દેરાસર મલવાળા દેરાસરની અળી બાજુ	"	"	"	શાંતિનાથજી	૬—
૧૭૬૪	"	રત્નમિત્રજી દેરાસર બીજી ટ્રેક	"	"	"	રત્નમિત્રજી	૧—
૧૭૬૫	સોરાવંશી	ચોક વચ્ચે	સોરાવંશી	સોરાવંશી	કિષરમંથ	શ્રીતળનાથજી	૨૦—૨૪
૧૭૬૬	અમતરાઈ	બળારમાં	કેસોદ ૫ મા. દુર	કેસોદ	કુમરમંથ	શાંતિનાથજી	૩— ૧
૧૭૬૭	અમરેશ	કંપાણીકાળવા	૧૬ મા. દુર	અમરેશ	"	૧૧૫૪૫૫ પાર્વનાથજી	૧૭—૨૪
૧૭૬૮	"	"	"	"	"	પ્રતિભાષણ સ્વામી	૨૦—૧૩
૧૭૬૯	"	"	"	"	"	વસુકુમારજી	૮૬—૨૧

અધ્યાપનાશ્રુતિ નામ તથા રા.વર્ગ.	પદવિવરણના નામ.	કોમ્પો રા.વર્ગ.	ફેરફારની વિધિ.	કોનાની વસ્તી.	ઉપા-અધ્ય.	પર્વ-શાળા.	વિશેષ નોંધ
અ. શેઠ પાપડલાલ મુળજી કાન્ડેલી-૧૯૮૦	શેઠ દેવચંદ લખખીચંદ ની પેટી		જારી				ફેરફારની નબળાઈ થીલા પર તેજપાળનો લેખ કાતરેથી છે. મુળનાયકછત્રે ચંદ્રજી લખેલ છે. એ ખજા પર ઉપવાળી છે.
અ. છુદારનીપાળના ઉપા-અધ્ય તારકથી-૧૯૮૦	"		"				
અ. શેઠ કાળિદાસ અલીચંદ પાઠાપાળ અમદાવાદ ૧૯૮૨	"		"				
શેઠ ખરમશી હેમચંદ	"		"				
અ. મીડીબાઈ લેખક પોરબંદરવાળા-૧૯૮૪	"		"				
શેઠ દેવકરજી મુળજી ૧૯૬૮ લગભગ	શેઠ દેવકરજી મુળજી		"	૪૦૦	૧	૧	એક શેઠ-શેઠાણીની મૂર્તિ છે. એક મુરખતિ છે. ચારિત્રવિજ્ઞાન કૌન લખાવેલી છે.
બીસંધ ૧૯૬૮	શેઠ કાળાલાઈ મેખજીભાઈ		"	૫૦	૧	૧	
બીસંધ પ્રાચીન	તપસચંદ બીસંધ રતિલાલ થી-૧૫૨		"	૧૩૦૦	૪	૧	એક શેઠની મૂર્તિ છે. એક જ્ઞાનજ્ઞાન છે.
"	"		"				શેઠ-શેઠાણીની મૂર્તિ છે.
"	"		"				અજી રફદિકાની પ્રતિમાઓ તથા એક નીલમની મૂર્તિ છે.

નંબર	ગામનું નામ	કેસલ	કેલે રેશન	પોસ્ટ ઓફિસ	બાંધણી	મૂળનાયક	પ્રતિભાટની સંખ્યા
૧૮૦૦	મંચરોળ	કાઠપુર હરવાળ વંડાનું હિરાકર	કેસલ ૧૬ મા. ફર	મંચરોળ	કુમટબંધ	કુપાર્થનાથજી	૫૫૫-૫૫૬ ૫-૭
૧૮૦૧	અબળ	અબળમાં	૮ મા. ફર	અબળ	ખાખાબંધ	વિમલનાથજી	— ૩
૧૮૦૨	ઝોરવાડ	આશમણ હરવાળે	ઝોરવાડ રોડ ૪ મા. ફર	ઝોરવાડ	કુમટબંધ	ચિંતામણિ પાર્થનાથજી	૧૨-૨
૧૮૦૩	વેરાવળ	આમલા કોટમાં	વેરાવળ ૦૧ મા. ફર	વેરાવળ	શિખરબંધ	સુમતિતાથજી	૩૨-૬૨
૧૮૦૪	"	અહારના કોટમાં	"	"	"	ચિંતામણિ પાર્થનાથજી	૩૩-૨૬
૧૮૦૫	"	"	"	"	"	મહાવીરસ્વામી	૧૦-૨
૧૮૦૬	આહરી	અબળમાં	આહરીરોડ ૩ મા. ફર	ઝોરવાડ	"	કુપાર્થનાથજી	૫-૨
૧૮૦૭	પ્રભાસપાટણ	આમ વચ્ચે	વેરાવળ ૨૧ મા. ફર	પ્રભાસપાટણ	કુમટબંધ	અંદાજજી	૧૪-૬
૧૮૦૮	"	"	"	"	"	સુવિધિયુથજી	૧-૬
૧૮૦૯	"	"	"	"	"	પાર્થનાથજી	૨૩-૧૪
૧૮૧૦	"	"	"	"	"	જાતિનાથજી	૫-૫
૧૮૧૧	"	"	"	"	"	આદિનાથજી	૧૭-૫
૧૮૧૨	"	"	"	"	"	ચિંતામણિ પાર્થનાથજી	૨-૨
૧૮૧૩	"	"	"	"	"	અજીતનાથજી	૧૬-૨

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	રસાસરની સ્થિતિ.	જેનોની વસ્તી.	કિપા- અથ શાળા.	વિશેષ નોંધ
શેઠ મનજી જ્યેઠ ૧૯૬૦	તખતજી શ્રીસંધ રતિલાલ ભીલાધર		ભારી			
શેઠ અંદરજી અભેચંદ પ્રતિભાવણા-૧૯૬૯	શેઠ ગોરખનદાસ વિદુશજી	મ. ના. ૧૪૧૨	"	૨૫	૧	ધામ્યામાંથી પાણી પડે છે.
શ્રીસંધ ૧૫૨૯	શ્રીસંધ-પ્રતિભાવણ		"	૪	૨	એક શેઠ-શેઠાણીની મૂર્તિ છે.
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શેઠ પુરાણદાસ કરમચંદ		"	૬૦૦	૧ ૧	એક સ્ક્રિપ્ચન પ્રતિમાજી છે.
શ્રીસંધ ૧૮૭૪	શેઠ પ્રેમજીભાઈ બીમજી	૧૮૭૪	"			એક પુસ્તક બંધાર છે.
શેઠ સોમચંદ અભયંદ ૧૯૬૭	શેઠ ભીલાધર ભાખીચંદ	૧૯૬૭	"			
શ્રીસંધ ૧૯૪૦ લગભગ	"		"	૧	૧	
શ્રીસંધ પ્રાચીન	શ્રી લેખ દેરાસરની પેઢી શેઠ સુરજી કરપાલ		"	૪૦૦	૩ ૧	૨ સ્ક્રિપ્ચન પ્રતિમાઓ છે. એક સુરુચીત છે.
"	"	૧૪૨૧	"			
"	"		"			એક શ્રી લેખ મિત્રચંદળ ભાખચેરી છે. એક શેઠ
"	"		"			શેઠાણીની મૂર્તિ છે.
"	"		"			
"	"		"			મિત્રચંદળ સુરજ છે.
"	"		"			
"	"		"			એક મૌત્યસ્વામીની મૂર્તિ છે.

ନଂବର	ଆକାଉଣ୍ଟ ନାମ	ଡେପୋଜିଟ	ଉପର ରେଜିଷ୍ଟର	ପିଆଇ କୋର୍ପୋରେସନ୍	ଆକାଉଣ୍ଟ ନଂବର	ଆକାଉଣ୍ଟ ନାମ	ଆକାଉଣ୍ଟ ନଂବର
୧୮୧୪	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ବିଶେଷ ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ
୧୮୧୫	"	"	"	"	"	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ
୧୮୧୬	"	ଆକାଉଣ୍ଟ	"	"	"	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ
୧୮୧୭	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ
୧୮୧୮	"	"	"	"	"	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ
୧୮୧୯	"	"	"	"	"	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ
୧୮୨୦	"	"	"	"	"	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ
୧୮୨୧	"	"	"	"	"	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ
୧୮୨୨	"	"	"	"	"	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ
୧୮୨୩	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ
୧୮୨୪	"	"	"	"	"	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ
୧୮୨୫	"	"	"	"	"	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ
୧୮୨୬	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ	ଆକାଉଣ୍ଟ

બંધાવનારનું નામ તથા સ્થાન.	વહીવટકારીનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	કેબાની વસ્તી.	કિંપા અથ સાબી.	વર્ગ સાબી.	નિર્ણય નંબર
શ્રીસંઘ પ્રાચીન	શ્રી જેન દેશસરની પેઢી શેઠ સુદરજી દરખાવ		સારી				એક અરુપતિ છે.
"	"	"	"				
"	"	"	"				
"	શ્રી અમરજી પાસેનાથ પંચ- તીર્થ દારખાવ		"	૨૦૦	૧	૧	એક અરુપતિ છે. શ્રીહર વિજયજી જેન લાપરેરી છે.
							બેલરામાં મુતિઓ છે.
"	"	"	"				એક લાવની અરુપતિ છે.
"	"	"	"				એક અરુપતિ છે. ભગલામાં દેરી નં. ૧૮ થી એક
							પ્રાચીન પ્રતિમા છે.
"	"	"	"				૨ અરુપતિઓ છે. ૨ શેઠ શેઠભૂતીની મુતિઓ છે.
"	"	"	"				
"	"	"	"				
"	"	"	"			૧	
"	"	"	"				બે લાવની અરુપતિઓ છે.
"	"	"	"				
શ્રીસંઘ	શ્રી અમરજી પાસેનાથ પંચતીર્થ જેન દારખાવ		"			૧	

નંબર	ગામનું નામ	ડેહાણું	રેલવે સ્ટેશન	પાસે આડિંગ	બાંધણી	મુળનાથ	પ્રતિમાણની સંખ્યા
૧૮૨૭	અબરા	ભામરા	ઉના ૨૧ મા. દૂર	ઉના	શિખરખંધ	અબરા પાથનાથ	પાથાણ-ધાતુ ૧૧-૭
૧૮૨૮	વડવીઆળા	"	વડવીઆળા	ગીરમહા	ધર	ચંદ્રમણ	— ૧
૧૮૨૯	ઝગાસા	"	મેધપુર ૪ મા. દૂર	ઝગાસા	ધૂમટખંધ	શાંતિનાથ	૫-૪
૧૮૩૦	બાંટવા	બાસરા	બાંટવા	બાંટવા	ધર	મલિનાથ	— ૨
૧૮૩૧	પોરખંદર	જુમ્મા મસ્જિદ પાસે	પોરખંદર	પોરખંદર	શિખરખંધ	શાંતિનાથ	૬૩-૪૧
૧૮૩૨	"	હોળી ચઢલા	"	"	ધૂમટખંધ	વાસુપૂજ્ય	૭-૫
૧૮૩૩	"	કોટ સામે	"	"	શિખરખંધ	કળ્યાણ પાથનાથ	૧૪-૧
૧૮૩૪	બરેજ	ભામરા	પોરખંદર ૨૬ મા. દૂર	માધવપુર	"	બરેજ પાથનાથ	૫-૧
૧૮૩૫	કુંતીઆણા	"	કરાડિયા ૭ મા. દૂર	કુંતીઆણા	"	પાથનાથ	૩-૧
૧૮૩૬	બાણવડ (મમ)	બાણરખા	બાણવા ૧૪ મા. દૂર	બાણવડ (મમ)	ધૂમટખંધ	શાંતિનાથ	૫-૫
૧૮૩૭	"	ચેરીના રસ્તા ઉપર	"	"	શિખરખંધ	પાથનાથ	૬-૩
૧૮૩૮	સિવા	નાથરા	૫ મા. દૂર	બાણવા	ધર	નેમનાથ	— ૧
૧૮૩૯	પાનેલી (મોટી)	"	પાનેલી મોટી	પાનેલી મોટી	"	પદ્મપ્રભુ	— ૨
૧૮૪૦	ગોરખા	"	૬ મા. દૂર	પાંકા	ધૂમટખંધ	અજીતનાથ	૩-૩
૧૮૪૧	ઉપલેટા	"	ઉપલેટા ૧ મા. દૂર	ઉપલેટા	ધર	વાસુપૂજ્ય	— ૨

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	મળીવડનારનું નામ.	લેખનો સંખ્યા.	કેસમાંથી સ્થિતિ.	કેસની વસ્તી.	કેસ- અંક.	પર- વાળા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ	શ્રી અમરા પાર્શ્વનાથ પંચ- તીર્થે કૌન કારખાના		સારી	નથી		૧	એક ખાસગી ગુરુપતિ છે.
શ્રીસંધ ૧૯૯૭ લગભગ	શ્રી સુભાષં છવાભાઈ		"	"			
શ્રીસંધ	હરિયાવનાથ દેવજીભાઈ		"	૧૨૫	૧		મેડા ૫૨ છે.
"	શ્રી પ્રેમચંદ સુભાષાઈ		"	૫૦	૧		
"	શ્રી કૌન દેરાજની પેટી શ્રી મોહનલાલ રિખનાથ		"	૮૦૦	૨	૧	એક લાખમેટી છે. મિત્રામ સાડું છે.
"	"	શ્રી ના. ૧૩૦૬	"				
કોલી કમ્પાસીયુટ માર્કેટ ૧૯૯૧	"	શ્રી ના. ૧૯૨૩	"				મેડા ૫૨ શેડની પતિ છે.
શ્રીમજી કલ્યાણી ચીરમંદરવાળા ૧૯૦૦	તપનજી શ્રીસંધ ચીરમંદર		"	નથી	૧	૧	પતિ મેપમ છે.
શ્રીસંધ ૧૮૦૦ લગભગ	શ્રી કમલનાથ સવચંદ	શ્રી ના. ૧૧૪૫	"	૧૨૫	૧		
શ્રીસંધ	શ્રી લાલાભાઈ પ્રમજીભાઈ		"	૨૦૦	૩		મિત્રામ સાડું છે.
"	"		"				"
"	શ્રી વિભાવનાથ ચીરજીભાઈ		"	૧૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૧૦	શ્રી પોપટલાલ રાવચંદ		"	૧૫૦	૧		
શ્રી રોહરશી કાનજી બંધાવના-૧૯૭૨	વેલજીભાઈ સુભાષાઈ		"	૧૮૫	૧		એક ગુરુપતિ છે. મેડા ૫૨ છે.
શ્રી મંગળાસ પાટળ- વાળા ૧૯૭૫	ચતિલાલ કુલંબજી રોહર		"	૧૮૦			

નંબર	આમણ નામ	કેસ	ફેલ્ડ કેસન	પ્રેસ કેસ	બંધબંધી	પ્રગતિ	પ્રતિમાણની સંખ્યા
૧૮૪૨	કોલકા	સામર્થ	ખાખી ભલીઆ	કોલકા	સિખરખંધ	મહાવીરસ્વામી	પાપાણ-ધાતુ ૧૦-૪
૧૮૪૩	પાટણવાવ	"	૨ મા. ફર	ઉપલેટ ૬ મા. ફર	ઉપલેટ	ધાખાખંધ	પાર્થનાથજી — ૨
૧૮૪૪	મોડીમારડ	બાહાણ શેરીના નાકે	ધોરાજી ૬ મા. ફર	મોડીમારડ	સિખરખંધ	વાસુપૂજનજી	૩-૫
૧૮૪૫	ધોરાજી	બળરખા	૧ મા. ફર	ધોરાજી	"	શાંતિનાથજી	૧૬-૨૬
૧૮૪૬	"	"	"	"	"	શીતળનાથજી	૫-૩
૧૮૪૭	"	"	"	"	ધૂમટખંધ	પાર્થનાથજી	૪-૨
૧૮૪૮	"	"	"	"	"	"	૧૩-૩
૧૮૪૯	"	"	"	"	સિખરખંધ	ધુમટિનાથજી	૭-૨
૧૮૫૦	"	ખોટખા	"	"	ધાખાખંધ	પાર્થનાથજી	૧૧-૫
૧૮૫૧	ધારી	બળરખા	ધારી	ધારી	ધૂમટખંધ	બાહિનાથજી	૧-૪

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	પદ્ધતિવટારીનું નામ.	લેખનો સંવત.	દશાસરની વિધિ.	કેનાની વસ્તી.	કિલો ગ્રામ.	વર્ષ-શાલવ.	વિશેષ નોંધ
શ્રી ડગનલાલ અમરદાસી મોડીયા-૧૯૭૪	શ્રી દેવચંદ જાલવણ	સ. નં. ૧૯૨૧	સારી	૧૧૫	૧		
શ્રી સંધ ૧૯૬૧	શ્રી લક્ષ્મણ દામોદર		"	૧૫૦	૧		
શ્રી સંધ ૧૯૪૦	દેવચંદ જાલવણ	સ. નં. ૧૯૨૧	"	૬૦	૧	૧	
શ્રી સંધ	શ્રી જગજીવનદાસ સૌભાગચંદ		"	૬૦૦	૩		એક પુસ્તક બંડાર છે.
"	"		"				લગુ જમનો ૫૮ છે.
"	"		"				
"	"		"				
"	"		"				
"	"		"				
શ્રી સંધ ૧૯૬૪ લગભગ	"		"				
શ્રી સંધ ૧૯૬૮ લગભગ	શ્રી અનંતજી રતનજી		"	૩૫	૧		દેરાસર સુધરાવવાની જરૂર છે.

નંબર	સાબલું નામ	ટેકાફ	ફેલો ફેરના.	ચોક્કસ કોમ્પ્રીફેશ.	આંધણી	મૂળનાયક	પ્રતિભાજની ક્રમિકા
૧૮૫૨	અંબર	મંચા બંબર	અંબર	અંબર	શિખરબંધ	સુપાર્થનાથજી	પાપાણુ-ધાણુ ૩-૪
૧૮૫૩	"	મોતી બંબર	"	"	"	શાંતિનાથજી	૩-૫
૧૮૫૪	"	હાલે બંબર	"	"	"	વાલ્મીકીજી	૨૬-૧૩
૧૮૫૫	ભુવડ	બંબરમાં	અંબર ૭ મા. ફર	ભુવડ	"	અણનાથજી	૩-૪
૧૮૫૬	બદેશ્વર	વસલી	૧૫ મા. ફર	બદેશ્વર	"	મહાવીરસ્વામી	૧૪૮-૨૪
૧૮૫૭	વડાલા	મંડી બંબર	નથી	વડાલા	"	આદિનાથજી	૨-૪
૧૮૫૮	ભુલુકો	બંબરમાં	"	ભુલુકો	"	શાંતિનાથજી	૩-૨
૧૮૫૯	મોચા	"	"	કસરા	"	ચંદ્રપ્રભુજી	૧-૨
૧૮૬૦	કસરા	"	"	"	ધર	શાંતિનાથજી	૧-
૧૮૬૧	કુંદરોડી	"	"	વડાલા	"	પાર્થનાથજી	૧-૧
૧૮૬૨	પમી	"	"	પમી	શિખરબંધ	ચંદ્રપ્રભુજી	૩-૪
૧૮૬૩	વડી	"	"	વડી	"	પાર્થનાથજી	૩-૧
૧૮૬૪	ગોખરસમા	"	"	ખારોઈ	"	ચંદ્રપ્રભુજી	૬-૬
૧૮૬૫	ખારોઈ	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	૫-૪
૧૮૬૬	"	"	"	"	"	ગુનિસુવત સ્વામી	૧-૬

५२७

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	વહીવટકારનું નામ	લેખનો સંવત.	દસ્તાવેજની તારીખ.	કોનોની વસ્તી.	કેપા- અથ અથ	બર્થ- રેકૉર્ડ	વિશેષ નોંધ
શાહ બીમસિંહ રતન- સિંહ ૧૬૨૧	શાહ ચૂનીલાલ પાસરી	૧૮૬૩	સારી	૩૨૫	૧	૨	૨ પુસ્તક કાંડારો છે. કાચનું કામ મુંદર છે.
શ્રીસંધ ૧૬૨૨	અદેકર યજ્ઞજી કા. કાકરશી નાનચંદ		"		૧		કાચનું કામ કારુ છે.
શ્રીસંધ ૧૭૭૬	ચેરા રાયશી હીનાચંદ		"		૧		"
શ્રીસંધ	મોતીચંદ ઝોધવજી		"	૪૦	૧	૧	
પ્રાચીન : જગદુરાજે જીજીદાર કરાવ્યો છે.	દસ ચાલુકની કમીટી	૧૮૫૦	"	નથી	૨	૧૨	એક પ્રાચીન લેખસ્થાન છે. ખાસ દર્શન છે.
શ્રીસંધ ૧૫૦૦ લગભગ	શેઠ નામજી લખા		"	૪૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૬૦	શેઠ રજુશી રાવજી		"	૫૦	૧	૧	એક પુસ્તક કાંડાર છે.
શ્રીસંધ ૧૬૩૦	શેઠ સવજી હીરા		"	૧૦૦			
શ્રીસંધ ૧૬૭૫	ખટેલ રામજી ગણુપત		"	૨૫૦			
શ્રીસંધ ૧૮૫૧	શેઠ ચનાભાઈ રજુ		ખરામ	૨૦૦			
શ્રીસંધ ૧૮૦૦	શેઠ ખાવજી રતનજી		સારી	૨૦૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૬૪૮	દેવરાજ જોશામચંદ	૧૮૫૬	"	૧૦૦	૨	૧	
કાકરશી હીરજી ૧૬૮૪	શેઠ કચરા રાયશી		"	૧૨૫	૧	૧	
હેમા અરજી તથા લખા જીવજી ૧૬૧૮	શેઠ નરશી દેવશી		"	૧૦૦	૨	૨	
શ્રીસંધ ૧૬૬૫	શેઠ ધનજી કુંવરજી		"				

નંબર	ગામનું નામ	કેસલ્.	કેટલે કેરેરાન.	ધોર આકૃષ્.	બાંધણી	કુળનાયક	પ્રતિભાલના સંખ્યા
૧૮૬૭	મુંઢા	બારોડાના નાકે	નથી	મુંઢા	કિબરબા	પાથનાથજી	પાપાણ-ધાડ ૫-૪
૧૮૬૮	"	કોટી બબર	"	"	"	મહાવીરસ્વામી	૧૦-૧૪
૧૮૬૯	"	બબરમાં	"	"	"	ચિંતામણિ પાથનાથજી	૬-૧૬
૧૮૭૦	"	"	"	"	"	શીતળનાથજી	૧૮-૨૦
૧૮૭૧	કપડવા	"	"	કપડવા	"	પાથનાથજી	૫-૨
૧૮૭૨	જુલપુર	"	જુલ	જુલપુર	"	ચિંતામણિ પાથનાથજી	૧૨-૧૬
૧૮૭૩	નવીનાર	"	નથી	નવીનાર	"	સાતિનાથજી	૩-૨
૧૮૭૪	દેસલપુર	"	"	દેસલપુર	"	બજાલનાથજી	૩-૫
૧૮૭૫	મોટીખાખર	"	"	મોટીખાખર	"	આદિનાથજી	૫-૧૫
૧૮૭૬	નાનીખાખર	"	"	નાનીખાખર	"	ચિંતામણિ પાથનાથજી	૩-૧
૧૮૭૭	કોડામરા	"	"	કોડામરા	"	સાતિનાથજી	૫-૫
૧૮૭૮	ટોઢા	"	"	નાનીખાખર	"	આદિનાથજી	૩-૮
૧૮૭૯	નાનાઆદિયા	"	"	નાનાઆદિયા	"	સાતિનાથજી	૩-૫
૧૮૮૦	મમડી	"	"	"	"	આદિનાથજી	૩-૨
૧૮૮૧	બોઢા	"	"	બોઢા	"	"	૩૦-૮

બાંધાવનારનું નામ તથા સ્થાન.	પહોંચાડારનું નામ	સેનના હેરાસરની સંખ્યા	સેનના વસ્તી	કિલો અથ	ધર્મ શાળા	વિશેષ નોંધ
નાનચંદણ ગોવિંદજી	શેઠ તલચંદ ચતુર	સારી	૪૦૦	૩	૧	૨ પુસ્તક બંધારો છે.
શ્રીસંધ	શેઠ વર્ધમાન રામજી	"				
"	શેઠ મનલાલ બલાલચંદ	"				
"	શ્રીમતી કામોદર ચાંપલી	"				
સુણજી બોલાઈયા ૧૬૬૨	શેઠ સુણજી બોલાઈયા	"	૧૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૮૬૮	પટેલ જેતસી નામજી	"	૧૫૦	૨	૧	૨ પુસ્તક બંધારો છે.
શ્રીસંધ ૧૬૩૦	પટેલ શિવજી ભોજ	"	૩૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૬૪૮	ભાજીસરી પરમત	"	૩૦૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૬૬	દેરાજી નામજી	"	૭૫૦	૨	૧	૧ પુસ્તક બંધારો છે.
બાંધાભાઈ ગણપતભાઈ ૧૬૪૩	શેઠ બાંધાભાઈ ગણપતભાઈ નપુ	"	૫૦૦	૨		મનોહર દેરાસર છે.
શ્રીસંધ ૧૬૨૩	ખીમજી ચાંપલી	"	૫૦૦		૧	
શ્રીસંધ ૧૬૪૫	નેણી પચાણુ	"	૧૫૦	૩		
શ્રીસંધ ૧૬૬૫	સુણજી દેવજી	"	૩૦૫	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૬૬૫	કાંરસી જેતસી	"	૫૦	૩		
શ્રીસંધ ૧૬૦૦	માવજી દેવજી	"	૧૨૦૦	૫		એક પુસ્તક બંધારો છે.

નંબર	શામલ નામ	કેસર્ફ	રેલ્વે સ્ટેશન.	ચારર એડ્રેસ.	બાંધણી.	મૂળનાયક	પ્રતિભાજની સંખ્યા
૧૮૮૨	ફરાધી	બબરમા	નથી	ફરાધી	શિખરબધ	શાંતિનાથજી	વાપાણ-વાણ ૩-૨
૧૮૮૩	રામાણીઆ	"	"	"	"	ચંદ્રપ્રભુજી	૩-૩
૧૮૮૪	તુબડી	"	"	તુબડી	"	ત્રેમનાથજી	૩-૫
૧૮૮૫	પુનડી	"	"	મોટા આસ- બીઆ	"	અણતનાથજી	૩-૨
૧૮૮૬	નાના આસ- બીઆ	"	"	"	"	આદિનાથજી	૭-૧૦
૧૮૮૭	મોટા આસબીઆ	"	"	"	"	સુધાર્નાથજી	૬-૬
૧૮૮૮	તલવાણા	"	"	તલવાણા	"	સુપતિનાથજી	૩-૩
૧૮૮૯	કોડાપ	"	"	કોડાપ	"	અનંતનાથજી	૬-૭
૧૮૯૦	"	"	"	"	"	મહાવીરસ્વામી	૧-
૧૮૯૧	રામણ	"	"	રામણ	"	ચંદ્રપ્રભુજી	૮-૧૧
૧૮૯૨	નામદપુર	"	"	નામદપુર	"	અણતનાથજી	૩-૧૦
૧૮૯૩	મોડવી	કોડા ઉપર	"	મોડવી	"	"	૧૧-૭
૧૮૯૪	"	વાલિયા ફળીયા	"	"	"	મહાવીરસ્વામી	૧-૪
૧૮૯૫	"	પાડવા બબર	"	"	"	ધર્મનાથજી	૧૬-૧૫
૧૮૯૬	"	"	"	"	"	શ્રીતળનાથજી	૧૬-૨૨

બાંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	મુદ્દીવદારનું નામ.	લેખનો સંવત.	રસસરની સ્થિતિ.	જોનાની વસ્તી.	ઉપ-શ્રમ.	પર-શ્રમ.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૪૨	હીરજી માધવિયા		સારી	૩૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૪૭	મેવજી પાસ		"	૧૫૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૪૬	પટેલ શામજી ભવાનજી		"	૫૦૦	૨		એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૦	પ્રેમજી વેરણી	૧૯૨૧	"	૩૫૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૦૬	કુંવરજી ઉમરણી		"	૪૦૦	૧	૨	એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૨૦	ભવાનજી વેલણી		"	૧૫૦૦	૧	૧	"
શ્રીસંધ ૧૯૬૩	પટેલ માંજી વેલજી		"	૪૫૦	૨		
આંખાખાઈ પટેલ ૧૯૨૮	શેઠ કમ્બાજી ધનજી		"	૨૦૦૦	૧	૧	બે પુસ્તક બંધાર છે.
હીમરાજ ભીમસી ૧૯૩૦	પટેલ દેવજી ભેવત	૧૯૩૦	"				
શ્રીસંધ ૧૯૫૫	પટેલ નયુ કરમણી		"	૧૦૦૦	૨		એક પુસ્તક બંધાર છે.
શેઠ શામજી પદમણી માંડવીવાળા ૧૯૫૭	શેઠ શિવજી ભેડા	૧૯૨૧	"	૧૨૦૦	૩		કાચડું કામ સુંદર છે.
પાશુ કાકરજી વેરણી સુમરીવાળા ૧૯૩૭	કેશવજી કુમરણી		"	૧૩૦૦	૫	૨	બે પુસ્તક બંધાર છે.
ચાંતજી	શેઠ પોપટલાલ ભક્તેવીચંદ		"				
ભલાલચંદ માનસંધ ૧૮૬૬	વિક્રમસી રાધવજી		"				
શ્રીસંધ ૧૮૮૩	નારજીજી પરશોતમજી		"				કાચડું ચિત્રકામ સુંદર છે.

નંબર	માનવ નામ	ડેકાઈ.	ફેર રેકોર્ડ	પ્રારંભિક	પાંચજી.	પ્રધાન	પ્રતિભાવની સંખ્યા
૧૮૬૭	મોડી	ખાંભા બાજુરે ચોરા શેરી પાસે	નથી	મોડી	શિખરબંધ	કાલિનાથજી	પાપાણ-માડુ ૧૬-૧૬
૧૮૬૮	"	હાલકાની હોરી	"	"	"	પાશ્વનાથજી	૩-૪
૧૮૬૯	કુડીયાળી	બાજુરમાં	"	"	"	કાલિનાથજી	૩-૩
૧૮૭૦	કુડીયાળી નવાવાસ	"	"	નવાવાસ	"	"	૭-૧૮
૧૮૭૧	મેરાઉ	"	"	મેરાઉ	"	વાસુપૂર્ણજી	૧-૭
૧૮૭૨	ગોધરા	"	"	ગોધરા	"	આદિનાથજી	૧૭-૧૦
૧૮૭૩	ભાવળે	"	"	ભાવળે	"	મહાવીરસ્વામી	૧૮-૧૬
૧૮૭૪	બીસરા	"	"	"	"	પાશ્વનાથજી	૩-૩
૧૮૭૫	બાએદ	"	"	બાએદ	ધર	આદિનાથજી	૧-૧૩
૧૮૭૬	બાડા	"	"	બાડા	શિખરબંધ	ચંદ્રપ્રભજી	૧૦-૮
૧૮૭૭	બાજાડા	"	"	"	"	બજાડાજી	૩-૭
૧૮૭૮	ચાંચાડા	"	"	"	પાખાજી	અનંતાથજી	૧-૪
૧૮૭૯	વીડ (મોડુમાવાડી)	"	"	સાજરાજી	શિખરબંધ	સુખતિનાથજી	૬-૬
૧૮૮૦	ભડેડી	"	"	સાધાજી	"	કાલિનાથજી	૩-૪
૧૮૮૧	સાધાજી	"	"	"	"	"	૧૭૨-૪૬

અધ્યાપન(રજુ) નામ તથા સં.નં.	ગૃહીવહકારજુ નામ.	વેળાના સંવન.	દસાસનની સ્થિતિ.	જેનાની વતની	કિંપા- અથ	પરમિ- શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીચંધ ૧૮૫૦	ત્રેમચંદ સાકળચંદ જુલાયી		સારી				
રામસી અમરચંદની વિધવા બાઈ રણીઆત ૧૯૬૦	ભવાનજી નારજીદાસ	૧૯૨૧	"				
મહેતા હીરજી ડોસાણી ૧૯૪૬	મહેતા ચોપડલાલ શક્તીચંદ		"	નથી	૧		
શ્રીચંધ ૧૯૪૪	શેઠ હીરજી ધેલાભાઈ	૧૯૨૧	"	૬૦૦	૪		એક પુસ્તક લેખકર છે. કામજી કામ સુદર છે.
શ્રીચંધ ૧૯૪૮	પટેલ ગણજી મોરારજી	૧૯૨૧	"	૧૦૦૦	૨		વિવ્રક્ષાત સ્થાનું છે.
શ્રીચંધ ૧૯૫૮	શ્રીચંધ		"	૧૧૦૦	૧	૧	
શ્રીચંધ ૧૯૦૯	પટેલ જુલા મણસી		"	૧૧૦૦	૨		
શ્રીચંધ ૧૯૭૬	પટેલ આસુ જીજી		"	૨૫૦	૧		
શ્રીચંધ ૧૯૧૦	પટેલ રામજી વસનજી		"	૨૦૦	૧		
શા. પાલન લાધા ૧૯૫૨	પટેલ ધનજી કેલવજી	૧૯૨૧	"	૧૧૦૦	૨		
શ્રીચંધ ૧૯૬૦	શ્રીચંધ	૧૯૨૧	"	૬૦	૧		
શ્રીચંધ ૧૯૮૭	શેઠ લીલાધર લખમજી		"	૧૨૫	૧		
શ્રીચંધ ૧૯૦૭	પટેલ આવજી તેજપાલ	૧૯૨૧	"	૪૦૦	૧	૧	એક પુસ્તક લેખકર છે.
શ્રીચંધ ૧૯૪૮	પટેલ કાલુજી વેલજી	૧૯૨૧	"	૧૨૫	૧		
શેઠ ગાંધી તેજજી ૧૯૧૦	ખાંડજી નેશાભાઈ		"	૧૦૦	૩		એક પુસ્તક લેખકર છે.

નંબર	ભાગ્ય નામ	કેસી	કેસી રેકૉર્ડ	પ્રાપ્ત કેસી ફેસ	બાંધણી	પ્રગતિ	અનિયમિત સંખ્યા
૧૯૧૨	સુધરી	બાબરખા	નથી	સુધરી	સિખરખા	પૂતલચોભ પાથનાથજી	પાપાલ-ધાડ ૪૮-૫૦
૧૯૧૩	બારીખાણા	"	"	વાંકુ	"	કરોવલા પાથનાથજી	૩-૬
૧૯૧૪	વાંકુ	"	"	"	"	બજીતનાથજી	૧-૬
૧૯૧૫	રાપર (ચલવાળા)	"	"	"	"	ગોરી પાથનાથજી	૭-૮
૧૯૧૬	સીંધોલી	"	"	"	"	નેમનાથજી	૩-૧
૧૯૧૭	લાલા	"	"	લાલા	"	ચંદ્રમજી	૮-૮
૧૯૧૮	રાણપર	"	"	"	"	મહાવીરજી	૩-૪
૧૯૧૯	બાંધો	"	"	બાંધો	"	"	૧૨૬-૮૦
૧૯૨૦	બસાપુર	"	"	નવીઆ	"	આદિનાથજી	૭-૭
૧૯૨૧	પરગઠિ	"	"	પરગઠિ	"	ચંદ્રમજી	૨૦-૧૨
૧૯૨૨	વારાપધર	"	"	વારાપધર	"	આદિનાથજી	૨૦-૧૮
૧૯૨૩	નવીઆ	"	"	નવીઆ	"	ચંદ્રમજી	૧૧-૬૬

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	પહોંચાડનારનું નામ	લેખનો સંવત.	ફેરફારની સ્થિતિ	જેનાની વસ્તી	કિંપા-અથ	પર-શાળા	વિશેષ નોંધ
મીસંધ ૧૮૬૫	શેઠ રતનશી આલોચંદ તથા ખીન્ન મજીની કમીટી		જારી	૮૦૦	૬	૧	એક પુસ્તક બંધાર છે. શિખર પરનું સોનેરી કામ સુદર છે.
ટાકરશી કામજી ૧૯૪૫	હીરજી ચાંપલી		"	૭૫	૨		એક રફટિકના પ્રતિમાજી છે મિત્રકામ સુદર છે.
મીસંધ ૧૯૫૦	પટેલ મેષજી સોજવાળ	૧૯૨૧	"	૧૨૫	૧		
શેઠ ભવાનજી ચાંપલીની માતૃશી વાલખાજી ૧૯૪૮	પટેલ તેજવાળ જવજી	૧૯૨૧	"	૨૦૦	૧		
મીસંધ ૧૯૬૭	પટેલ વેરશી ઠાકરશી		"	૧૫૦		૧	
શેઠ ખીન્નરાજ ભધા ૧૯૬૧	શેઠ હીરજી ખીન્નરાજ	૧૯૦૩	"	૧૫૦	૨	૧	૩ પ્રતિમાઓ રફટિકની છે. કામનું કામ સુદર છે.
શેઠ કુંવરજી કામજી ૧૯૬૨	શેઠ નામજી દરપાલ		આધારણ	૩૦	૧		
શેઠ બીમજી રતનશી ૧૯૦૫	શેઠ ચાંપલી કુંવરજી તીર્થ રક્ષક કમીટી		જારી	૮૦૦	૧	૨	૨ રફટિકના તથા એક સોનાના પ્રતિમાજી છે. ૧ બંધાર છે. નવ દેવેક મથો એક રતન દેવેક કહેવાય છે.
શેઠ ફેશવજી નાપક ૧૯૩૨	મીસંધ	૧૯૨૧	"	૧૨૫	૧		
શેઠ નેણશી કામજી શેઠ વર્ધમાન જેતશી, તેજ-જાળ વીરવાળ ૧૯૫૨	પટેલ હીરજી ઘેસાજી		"	૧૨૦	૧	૧	
મીસંધ ૧૯૧૮	ફેશવજી રતનશી		"	૩૨૫	૧	૨	૧ રફટિકના પ્રતિમાજી છે. તથા ૧ સુખકના પ્રતિમાજી છે.
શેઠ નરશી નાથા ૧૮૯૭	શા. નામજી ફેશવજી શા. રામજી બેઠાભાઈ		"	૧૦૦૦	૧	૨	૧ રફટિકના પ્રતિમાજી છે. ૧ પુસ્તક બંધાર છે.
	શા. રતનશી કામજી						

નંબર	ગામનું નામ	કેસી.	રેલવે સ્ટેશન	પ્રાંતર કોમિટી	બાંધણી	મુળનાયક	પ્રતિભાજના સંખ્યા
૧૬૨૪	પાસર	બખરમાં	નથી	નહીંઆ	સિખરખ	પાખનાયક	પાપાજી-પાડ ૭-૮
૧૬૨૫	સુખપર	"	"	"	"	અટનાયક	૧૨-૧૪
૧૬૨૬	ખાડીઆ	"	"	ખાડીઆ	"	વિમલનાયક	૧૫-૫
૧૬૨૭	તેરા	"	"	તેરા	"	જરાવલા પાખનાયક	૫૭-૫૫
૧૬૨૮	"	"	"	"	"	સામગિયા પાખનાયક	૪-૭
૧૬૨૯	સાધવ	"	"	સાધવ	ધર	સાતિનાયક	૬-૮
૧૬૩૦	કોઠારા	"	"	કોઠારા	સિખરખ	"	૧૭-૭૪
૧૬૩૧	સાધરા	"	"	સાધરા	"	આદિનાયક	૨૦-૧૪
૧૬૩૨	વરાડિયા	"	"	વરાડિયા	"	પાખનાયક	૧૦-૨૫
૧૬૩૩	વીંઝણ	"	"	વીંઝણ	ધર	સાતિનાયક	— ૨
૧૬૩૪	મોટી વાડી	"	"	"	સિખરખ	કુચુનાયક	૩-૪
૧૬૩૫	કુમરા	"	"	કુમરા	"	ચંદ્રમુજ	૧૮-૧૫

બંધાવનારનું નામ તથા સંવત.	પહોંચકારનું નામ	લેખનો સંવત.	દેવસરની રિથતિ.	સેનાની વસ્તી	સેના- શબ્દ	ધર્મ- શાળા	વિશેષ નોંધ
શેઠ હ. દોશ કરમશી ૧૯૧૮	શા. નામજી કેસવજી શા. રામજી બેઠાભાઈ		જારી		૧	૧	
	શા. રતનશી કામજી						
મોતીધ ૧૯૩૮	પટેલ કામજી હીરજી		"	૧૦૦	૧	૧	એક પુસ્તક બંધાર છે.
શેઠ રાધવજી વેરશી ૧૯૨૨	પટેલ તેજપાલ		"	૧૨૦	૧	૧	૧ બંધાર છે.
શેઠ હીરજી ડોશા શેઠ પાસવીર રાવમલ ૧૯૧૫	શેઠ વેલજી વ્યાજીજી		"	૪૦૦	૧	૧	૨ સેનાના સિદ્ધાંત છે. ૧ બંધાર છે.
મોરજી હીરાચંદ તારાચંદ	"		"				૨ સેનાની પ્રતિમાઓ છે
શેઠ કનજી ભારમલ ૧૯૨૨	શેઠ મોલભજી દેવજી		સાધારણ	૧૭૦	૧	૧	
શેઠ વેલજી માધુ, શેઠ કેસવજી નાપક, શેઠ	પટેલ કનજી નરસિંહ		જારી	૩૨૦	૧	૧	એક સ્ફટિકની પ્રતિમા તથા ૧ સેનાના સિદ્ધાંત છે.
હીવજી નેલુશી							
શેઠ વલ્લભજી ત્રીકમજી શેઠ રતનશી કામજી	પટેલ દેવરાજ ખુરાજી		"	૪૦૦	૧	૨	એક પુસ્તક બંધાર છે.
શેઠ જીકા પુનસી ૧૯૩૪							
મોતીધ ૧૯૧૦	પટેલ કુંવરજી સામંતિયા		"	૨૫૦	૧	૧	એક પુસ્તક બંધાર છે. કમનું કામ સુધર છે.
મોતીધ ૧૮૬૭	સાહ બેવલ શેઠા		સાધારણ	૫૦	૧	૧	
મોતીધ ૧૯૧૨	કેમરહી વેરશી		જારી	૧૨૦	૧	૧	
મોતીધ ૧૯૨૨	શેઠ નયુ કેમરશી તથા કમીટી	૧૯૨૧	"	૧૧૦૦	૨	૧	એક પુસ્તક બંધાર છે.

નંબર	માનવ નામ	કોડ	રેલવે સ્ટેશન	પાટલ જોડણી	ભાવકો	મુળનાયક	પ્રાંતભાષાની સંખ્યા
૧૬૩૬	હાલાપુર	બજારમાં	નથી	સાબરાઈ	શિખરમંથ	શીતળનાથજી	પાપાથ-પાટ ૧૦-૫
૧૬૩૭	સાબરાઈ	"	"	"	"	શાંતિનાથજી	૧૩-૫
૧૬૩૮	કેડીબા	"	"	"	"	આદિનાથજી	૩-૫
૧૬૩૯	ગોળઈ	"	"	કેડી	"	શાંતિનાથજી	૪-૫
૧૬૪૦	મોટી ઉનડોડ	"	"	મોટી ઉનડોડ	"	ધર્મનાથજી	૩-૪
૧૬૪૧	નાથરેયા	"	"	નાથરેયા	ધર	શાંતિનાથજી	— ૧
૧૬૪૨	કેડી (મહાદેવપુરી)	"	"	કેડી	શિખરમંથ	કુટુંબનાથજી	૫-૩
૧૬૪૩	મંજલ રેલમિયા	"	"	વીંઝાથ	"	આદિનાથજી	૫-૬
૧૬૪૪	નારાયણપુર	"	"	"	"	પાર્શ્વનાથજી	૩-૪
૧૬૪૫	રાયપલ્લવ	"	"	"	"	આદિનાથજી	૫-૨
૧૬૪૬	ગીઆસર	"	"	"	"	"	૩-૩
૧૬૪૭	ખારવા	"	"	"	ધર	ગેમિનાથજી	૧-૪
૧૬૪૮	ગોધારા	"	"	ગોધારા	શિખરમંથ	શકરમંથના પાર્શ્વનાથજી	૩-૪
૧૬૪૯	જાલોધરા	"	"	જોડા	"	ભટ્ટનાથજી	૩-૨
૧૬૫૦	નરેડી	"	"	નરેડી	"	ચંદ્રમણજી	૩-૩

અધિકારનામું નામ તથા સંવત.	મહીવટકારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેશસરની સ્થિતિ.	ઝોનની નંબરી.	ઉપા- મથ	વર્ગ- શાખા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૧૬	પટેલ સામજી જેઠા	૧૯૨૧	સારી	૫૨૫		૧	એક પુસ્તકખંડાર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૧૦	શેઠ અનાલાઈ માલશી		"	૬૦૦	૧	૧	"
શ્રીસંધ ૧૯૧૮	શેઠ પ્રેમજી ટોઠરશી		"	૨૮૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૧૯	શેઠ વેલુ ગણુ		"	૩૦૦	૧	૨	
શ્રીસંધ ૧૯૩૮	પટેલ ભાખુજી ઉઠા		"	૪૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૧૦	પટેલ મનન હીરજી		સાધારણ	૧૨૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૨૮	શેઠ નેશુશી દેવશી		સારી	૫૦૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૯૩૮	શેઠ કાનજી ટોઠરશી		"	૨૫૦	૧	૨	કામળું તથા સોનેરી કામ કુદર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૫૨	શેઠ હીરજી બારા		"	૧૬૦	૧		
શ્રી. રતનશી દેવશી ૧૯૪૯	પટેલ રવજી કાનજી	૧૯૨૧	"	૩૦૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૨૭	પટેલ પદમશી વેલશી તથા કમીટી	૧૯૨૧	સાધારણ	૨૫૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૭૦	પટેલ શિવજી પેલા	૧૯૨૧	"	૧૨૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૭૮	ગોધારા શ્રીસંધ	૧૯૨૧	સારી	૨૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૨	શેઠ પેલાલાઈ મળજી		"	૧૬૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૭	પટેલ જેઠા નરશી		"	૩૨૫	૧		

નંબર	ગ્રામનું નામ	હેક્ટરમાં	રહેવ રહેરાના	પાવેલ આક્રિસ.	બાંધણી	મૂળનાથક	પ્રતિમાનની સંખ્યા
૧૯૫૧	કોટડા	બળરમાં	નથી	કોટડા	કિપરનાથ	હાતિનાથક	૫૫૫૫-૫૫૫૫ ૬-૩
૧૯૫૨	મોટા રતાળિયે	"	"	મોપરા	"	વાસુપૂર્ણક	૭-૬
૧૯૫૩	નાનો રતાળિયે	"	"	"	"	શંભવનાથક	૩-૩
૧૯૫૪	ઝાણ	"	"	ઝાણ	"	ચિંતામણિ પાર્શ્વનાથક	૧૦-૪
૧૯૫૫	વડ	"	"	મોટા આસંખીઆ	"	કુંડુનાથક	૩-૧
૧૯૫૬	અહીસો	"	"	અહીસો	"	આદિનાથક	૪-૫
૧૯૫૭	મંજલ અગ્રુઆના	"	જુજ	મંજલ અગ્રુઆના	"	"	૩-૧
૧૯૫૮	જુજ	વાણિયાવાળી મોટી મહેલી	"	જુજ	"	"	૧૪-૧૨
૧૯૫૯	"	"	"	"	"	હાતિનાથક	૬-૧૩
૧૯૬૦	"	"	"	"	"	પાર્શ્વનાથક	૨૩-૩૨
૧૯૬૧	કેવપુર	બળરમાં	નથી	કેવપુર	"	"	૩-૪
૧૯૬૨	કમલા મંજલ	"	"	મોપરા	"	અછતનાથક	૭-૪
૧૯૬૩	કેરડી	"	"	કેરડી	"	પાર્શ્વનાથક	૩-૬
૧૯૬૪	ભાલી	"	"	અમિયા	કર	પરનાથક	-૨
૧૯૬૫	વીથાણ	"	"	"	કિપરનાથ	આદિનાથક	૩-

અર્થનનારનું નામ તથા સંવત્ર	વહીવટદારનું નામ.	રૂપાના સંવત્ર.	દેવનાચરની સ્થિતિ.	જેનાની વસ્તી.	ઉપ- અથ	પર્ગ- શાળા	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૫૬	અમુખ રામજી ટવરાજ		ભારી	૭૫૦	૧	૧	
શ્રી રતનજી રમુજી ૧૯૩૭	શ્રી ભવાનજી મેધજી		"	૧૮૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૪૦	પરેશ મેલજી વરસાચ	૧૯૨૧	"	૨૦૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૭૨	શ્રી મળજી દેવરાજ કાનજી	૧૯૨૧	"	૬૦૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૭૧	પરેશ દેવરાજ દેવસી	૧૯૨૧	"	૧૫૦	૧		એક સ્ટ્રીટના અભિમાજી છે.
શ્રી દેવરાજ ટાકરજી શ્રી પાનુભાઈ ટાકરજી ૧૯૫૨	શ્રી પાનુભાઈ ટાકરજી		"	૧૪૦	૧	૧	એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૧૭	શ્રી રવજી કામજી		સાધારણ	૫૦	૧	૧	૧ પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ	શ્રી. પુનમચંદ કરમચંદ		ભારી	૧૦૦૦	૩	૧	એ બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૫૦ લમળજી	શ્રી હેમચંદ શાંતજીચંદ		"				
શ્રીસંધ ૧૮૭૭	શ્રી. લાલચંદ રવજી		"				
શ્રીસંધ ૧૯૭૮	શ્રી હીરજી ખેરાજી		"	૬૦૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૬૦	પરેશ રવજી કેલવજી		"	૧૨૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૬૦	શ્રી. હિરજી લીલાધર		"	૬૦૦	૨	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૬૬	શ્રીસંધ		"	૪૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૪૮	મહેશા ભોમર દેવજી	૧૯૨૧	"	૧૦૦	૧	૧	

નંબર	માનવ નામ	કેસર્સ	ગેલે રેકોર્ડ	પ્રારંભિક કાર્ય	બાંધણી	મુદતનાયક	પ્રતિભાવની સંખ્યા
૧૬૧૬	મોટા અમિયા	અભરમા	નથી	મોટા અમિયા	શિખરબંધ	શાંતિનાયક	પાપા-પાટ ૩-૪
૧૬૧૭	નખત્રાણા	"	"	નખત્રાણા	"	સુપાર્શનાયક	૩-૨
૧૬૧૮	માનકુલા	"	સુખ	માનકુલા	"	"	૪-૨
૧૬૧૯	લેકાર્થ	"	નથી	લેકાર્થ	ધર	શાંતિનાયક	૧-૨
૧૬૨૦	કપર	"	"	કપર	"	"	૧-૨
૧૬૨૧	કુપર	"	બીચાસર	"	શિખરબંધ	પદ્મપ્રભુ	૪-૩
૧૬૨૨	ધમકુ	"	"	અચાઉ	"	શાંતિનાયક	૧-૧
૧૬૨૩	અમિડી	"	અચાઉ	અમિડી	ધર	"	૧-૧
૧૬૨૪	અચાઉ	ઉપસા વાસર્મા	"	અચાઉ	શિખરબંધ	અછતનાયક	૧-૧૦
૧૬૨૫	અલપાદર	અભરમા	અલપાદર	અલપાદર	"	આદિનાયક	૩-૨
૧૬૨૬	મોટીચીરક	"	મોટીચીરક	મોટીચીરક	ધર	પાર્શ્વનાયક	૧-
૧૬૨૭	વેધ	"	અચાઉ	વેધ	"	સંભવનાયક	૩-૪
૧૬૨૮	વીજપાદર	"	"	"	"	શાંતિનાયક	—૨
૧૬૨૯	સામખિયાળી	"	૬ મા. ફર	સામખિયાળી	શિખરબંધ	અછતનાયક	૩-૨
૧૬૩૦	જગી	"	૧૪ મા. ફર	જગી	ધર	ચંદ્રપ્રભુ	૧-૧

અધ્યાપનારનું નામ તથા અન્ય	અધ્યાપનારનું નામ	લેખનો ક્રમ	દરજાવાની રિતિ	કેનાની વરવી	કેપા- અથ	વર્ગ- શાળા	વિશેષ નોંધ
મહેતા કરમચંદ રવજી ૧૮૬૮	મહેતા મોનજી હેમચંદ	૧૯૨૧	સારી	૧૫૦	૧	૧	
શેઠ જિવજી કરદાસ ૧૯૦૦	શેઠ પરશોતમ ધામજી		"	૧૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૩૬	સા. મેમજીભાઈ મેલાભાઈ		"	૧૨૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૯૬૨	શેઠ ગોપાલજી મળજી		"	૮૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૫૦	શેઠ નેણુશી દાનજી		"	૧૦૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૮૭૧	દેવકરજી આનસંગ કાકરેયા			૧૦૦	૧	૧	
શ્રીસંધ	કેડ લાખા બાલુદજી		સાધારણ	૭૫	૧	૧	આસરે ત્રણસો વર્ષનું જુનું દેરાસર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૮૬	બેટા મોનજી કરમચંદ		સારી	૧૦૦	૧	૧	
શ્રીસંધ જી. ૧૯૪૨	મહેતા અમીચંદ મળજી		"	૨૦૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૯૫૦	ચોરા હામોદર નેણુશી		"	૧૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૫૨	ખડોર બેટા હામર		સાધારણ	૪૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૨૪	ખડોર હરજી પરશોતમ		સારી	૬૦	૧	૧	ત્રણસો વર્ષ પહેલાં એ દેરા- સર હતો અત્યારે એક છે.
શ્રીસંધ ૧૯૪૪	બોદરીયા વાલજી નેમલ		"	૪૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૯૬૧	સા. કીરા પાંચા	૧૯૨૧	"	૪૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૩૬	અંબલી દેવરાજી અમવાનજી	૧૯૨૧	"	૧૦૦	૧	૧	

નંબર	મામલું નામ	કેસ	રેલે રેકૉર્ડ	પ્રકાર કેસ	બાંધકો	પુનર્નાયક	પ્રતિબાદની સંખ્યા
૧૯૮૧	વાંઢિયા	બળદર્યા	૧૬ માં ફર	વાંઢિયા	શિખરબંધ	ચંદ્રપ્રભુજી	પાપાણ-માડ ૬-૧૭
૧૯૮૨	શિકારપુર	"	૨૨ માં ફર	શિકારપુર	ધર	શાંતિનાથજી	-- ૧
૧૯૮૩	કઠારિયા	વીર્ધ	૧૮ માં ફર	વાંઢિયા	શિખરબંધ	મહાવીરરાયભી	૩-૧૧
૧૯૮૪	ભાકડિયા	બળદર્યા	૧૮ માં ફર	ભાકડિયા	"	શાંતિનાથજી	૧-૬
૧૯૮૫	આધાઈ	"	૧૪ માં ફર	આધાઈ	ધાળાબંધ	જગદતનાથજી	૭-૮
૧૯૮૬	"	"	"	"	ધૂમટબંધ	વાસુકીબંધ	૧-૫
૧૯૮૭	મનકરા	"	૧૪ માં ફર	મનકરા	ધાળાબંધ	શાંતિનાથજી	૧-૨
૧૯૮૮	ઝોનારી	"	૧૪ માં ફર	ઝોનારી	શિખરબંધ	ચંદ્રપ્રભુજી	૧-૪
૧૯૮૯	કારાડિયા	"	નથી	"	ધર	આદિનાથજી	— ૧
૧૯૯૦	જેસલા	"	"	રાપર	શિખરબંધ	"	૧-૨
૧૯૯૧	ઝેડી	"	"	ફતેમહ	"	યુનિયન સ્વામી	૩-૨
૧૯૯૨	બોદરાણી	"	"	બેલા	ધર	નમિનાથજી	— ૨
૧૯૯૩	બેલા	"	"	"	ધૂમટબંધ	પાખંડાથજી	૩-૬
૧૯૯૪	ફતેમહ	"	"	ફતેમહ	શિખરબંધ	શાંતિનાથજી	૩-૬

બંધાવનારનું નામ તથા સં.નં.	પ્રતિષ્ઠાકારનું નામ.	લેખનો સંવત.	દેરાસરની સ્થિતિ.	કેનાની વસ્તી.	કેપા. અથ સમી.	ધર્મ- શાળા.	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૦૧	શેઠ મેખળ રાખવળ		સાધારણ	૧૫૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૪૦	સંધવી અંદરળ પરશોતમ		"	૩૦	૧	૧	
શેઠ વર્ધમાન આણંદજી ૧૯૭૮	શેઠ અમૃતલાલ ભાડવજી માળિયાવાળા		સારી	૧૫	૧	૧	એક મંચબંદાર છે. એક તીર્થસ્થાન છે. ખાસ દર્શ- નીય છે. આસરે નજીસે વર્ષ પહેલાંનું દેરાસર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૧૭	શેઠ નારણજી ભગવાનજી	૧૮૫૬	"	૬૫૦	૩		
શ્રીસંધ ૧૮૫૪	પટવા મકનજી પ્રાચજી	૧૮૫૪	"	૨૦૦૦	૧	૧	એક પુસ્તક બંદાર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૫	શા મેષા ધાવર	૧૯૬૨	"		૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૬૬	પટેલ સાંભજી પોપટ		"	૧૦૦૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૬૨	મગવાણી કાનજી હેમચંદ		"	૫૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૯૩૮	વોરા ભવાનજી ટેસવજી		સાધારણ	૫૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૭૫	શેઠ પાનાચંદ દેવજી. હા. ભાઈચંદ ધાવર	૧૯૨૧	"	૫૦	૧		મે માળનું દેરાસર છે, જીર્ણ છે.
શ્રીસંધ	દોસી ખેમચંદ લાધા		ખરાળ	૪૦	૧		જીર્ણોદ્ધારની ખાસ જરૂર છે.
શ્રીસંધ ૧૯૬૮	મહેતા જીવરાજ રામજી		સાધારણ	૪૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૨૪	વોરા દલીચંદ લાધા	૧૮૭૨	"	૭૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૦૫	મહેતા પ્રભુલાલ મંગળજી		સારી	૧૫૦	૨	૧	

નંબર	ગામનું નામ	ડેકાથ	રેલ્વે સ્ટેશન	પ્રમુખ કોમિશનર	બાંધણી	મુળનાયક	મતિમાલની સંખ્યા
૧૬૬૫	ભુલકિયા	બબરગા	નથી	મગોદર	શિખરબંધ	પાશનાથજી	પામાલ-ધાતુ ૨-૨
૧૬૬૬	મગપર	"	"	"	ધર	"	— ૧
૧૬૬૭	બીમસર	"	"	"	શિખરબંધ	"	૪-૫
૧૬૬૮	હાડિયાનગર	"	"	"	"	સાતિનાથજી	૩-૬
૧૬૬૯	રાપર	વાણિયાકાળીયા	"	રાપર	"	સુપાશનાથજી (પરાશી)	૬-૨
૨૦૦૦	બાદરગી (વીથરાઈ)	બબરગા	"	ભાકડિયા	ધર	વિમલનાથજી	— ૧
૨૦૦૧	મીતરોડ	"	"	મીતરોડ	શિખરબંધ	પાશનાથજી	૩-૨
૨૦૦૨	મગોદર	"	"	મગોદર	"	આદિનાથજી	૧-૨
૨૦૦૩	મણીધર	"	"	"	ધર	અણનાથજી	— ૪
૨૦૦૪	કાનગેર	"	"	"	શિખરબંધ	સાતિનાથજી	૧-૧૭
૨૦૦૫	પલાસવા	"	"	પલાસવા	"	"	૪-૧૩
૨૦૦૬	આડીસર	"	"	આડીસર	"	આદિનાથજી	૧૬-૧૨
૨૦૦૭	સણવા	"	"	સણવા	"	"	૩-૧
૨૦૦૮	સાંતલપુર	"	"	સાંતલપુર	"	મુનિસુખત રવાળી	૬-૫
૨૦૦૯	"	ચોખરીના વાસગા	"	"	પામાલ	સાતિનાથજી	૧૦-૧૪

અધ્યાપનારનું નામ તથા સંવત.	અધીવહારનું નામ.	લેખનો સંવત.	કેશકર્તી સ્થિતિ.	કેનાની વસ્તી.	કેપ- અથ	કર્મ- સાધના	વિશેષ નોંધ
શ્રીસંધ ૧૯૭૨	મહેતા ધનજી ત્રેમચંદ	૧૯૨૧	સાધારણ	૮૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૯૭૮	પટવા પીતામ્બર નારણજી		”	૭૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૭૫૯	મહેત્રા સવચંદ આશકરજી	૧૭૫૯	સારી	૨૩૫	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૭૫	વેરા અખજી વસ્તા	૧૯૨૧	”	૧૦૦	૧		એક મંથનદાર છે.
શ્રીસંધ ૧૭૪૫	શીરિયા કૃપશી રાધવજી	૧૯૨૧	”	૧૫૦	૧	૧	
શ્રીસંધ ૧૯૪૪	અણસાથી વેણીદાસ નાનચંદ		સાધારણ	૩૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૮૧	પુજા ચૂનીલાલ કેશવજી		”	૬૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૯૭૬	મહેતા અમીચંદ તેજશી		સારી	૨૨૫	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૯૧	શાહ હેમચંદ બાપા		”	૫૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૪૭	મોહરિયા વલ્લભ વસંતજી	૧૯૨૧	સાધારણ	૧૦૦	૧		
શ્રીસંધ ૧૯૧૦	કોઠારી ખેતાર સુરજી		”	૪૦૦	૨	૧	એક પુસ્તક બંધાર છે.
શ્રીસંધ ૧૮૬૨	સંધવી વસ્તા ભુદા		સારી	૧૧૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૭૧૫	શીરિયા રામચંદ -વાલચંદ		”	૧૨૦	૨		
શ્રીસંધ ૧૯૯૧	સંધવી મકનજી જીવચંદ	૧૯૮૩	”	૨૦૦	૩		એક મંથનદાર છે.
શ્રીસંધ	”	૧૮૫૬	સાધારણ				

નંબર	ગામનું નામ	કેમ્પ	રેલ્વે સ્ટેશન	પાસ એડ્રેસ	બાંધણી	મુળનાયક	અંતિમાણી સંખ્યા
૨૦૧૦	સાંતલપુર	ચોધરીના વાઘમાં	નથી	સાંતલપુર	ધામ્યાબંધ	શાંતિનાથજી	૫૧૫૧૫-૫૧૬ ૧૧-૧૬
૨૦૧૧	"	"	"	"	શિખરબંધ	અનંતાનાથજી	૧૦-૧૮
૨૦૧૨	ખડુતરા	બળરમાં	"	"	"	આદિનાથજી	૩-૨
૨૦૧૩	તારંગાજી	તીર્થ	તારંગાદિય ૩ મા. દુર	ડીઆ	"	અજીતનાથજી	૩૦-૧૫
૨૦૧૪	"	મોઝુખજીનું દેરાસર	"	"	"		૪-
૨૦૧૫	"		"	"	"		૨૮-
૨૦૧૬	"	નંદીપર હીપની રચના	"	"	"		૨૦૬-
૨૦૧૭	"	ચણ દેરાસરની પાછળ	"	"	"	કુંડુનાથજી	૩-૧૪
૨૦૧૮	"	શિલ્લોલા દેરાસરનો ઉત્તર દિશાએ	"	"	"	સુપાર્થનાથજી	
૨૦૧૯	"	ગોક્ષતપરી	"	"	"	અજીતનાથજી	૨-
૨૦૨૦	"	મોડીસોલા દેરાસરની દક્ષિણ દિશાએ	"	"	"		૪-

बीर सेना मन्दिर

मुद्रांकन

काग. नं० २६३ २१ जे ७
मोडक जे ७
वीरक जे ७ ती ७
सं० ८८६७